

ҚАЗТҰТЫНУОДАҒЫ ҚАРАҒАНДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАРАГАНДИНСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ КАЗПОТРЕБСОЮЗА
KARAGANDA ECONOMIC UNIVERSITY OF KAZPOTREBSOYUZ

Материалдар
Жоғары оқу орындары арасындағы жастар форумы
**«ТӨРТІНШІ ӨНЕРКӘСІПТІК РЕВОЛЮЦИЯ:
ЖАС ҒАЛЫМДАРДЫҢ ҮЛЕСІ»**

Материалы
Межвузовского молодежного форума
**«ЧЕТВЕРТАЯ ПРОМЫШЛЕННАЯ РЕВОЛЮЦИЯ:
ВКЛАД МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ»**

Materials
Interuniversity youth forum
**«FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION:
CONTRIBUTION OF YOUNG SCIENTISTS»**

КАРАГАНДЫ-2018

**ҚАЗТҰТЫНУОДАҒЫ ҚАРАҒАНДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ**
**КАРАГАНДИНСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
КАЗПОТРЕБСОЮЗА**
KARAGANDA ECONOMIC UNIVERSITY OF KAZPOTREBSOYUZ

Материалдар

**Жоғары оқу орындары арасындағы жастар форумы
"Төртінші өнеркәсіптік революция: жас ғалымдардың үлесі»**

Материалы

**Межвузовского молодежного форума
«Четвертая промышленная революция: вклад молодых ученых»**

Materials

**Interuniversity youth forum
"Fourth industrial revolution: contribution of young scientists»**

18 октября 2018 года

ҚАРАҒАНДЫ 2018

УДК 330.1
ББК 65.01
Ч-52

Четвертая промышленная революция: вклад молодых ученых:
Материалы межвузовского молодежного форума, 18 октября 2018 года. - 313
с.

ISBN 978-601-235-345-7

В сборник включены статьи молодых ученых, научных сотрудников, докторантов, аспирантов, магистрантов, студентов высших учебных заведений Казахстана и зарубежных стран, представленные в межвузовском молодежном форуме, по следующим направлениям: приоритеты развития и источники роста цифровой экономики; Рухани Жаңғыру как основа четвертой промышленной революции; взгляд молодежи на право в цифровую эпоху; цифровые технологии в сфере услуг и общественном секторе; диджитализация финансового рынка в условиях развития современной экономики; инфокоммуникационное технологическое пространство. Статьи отражают современный научный дискурс и исследовательский потенциал темы, содержат постановку новых проблем междисциплинарного подхода к изучению сущности, этапов, процессов и последствий четвертой промышленной революции. В проблемном поле форума нашли отражение результаты научных исследований в новых условиях, современных трендов развития образования, трансформации коммуникативного пространства в информационном обществе, изменяющейся роли науки и технологий на этапе перехода к новому технологическому укладу.

Представляет интерес для специалистов различных областей знания, молодых ученых, научных сотрудников, а также докторантов, магистрантов и студентов высших учебных заведений.

Отпечатано с авторских оригиналов.

УДК 330.1
ББК 65.01

ISBN 978-601-235-345-7

©Карагандинский экономический
университет Казпотребсоюза

МАЗМҰНЫ

ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ И ИСТОЧНИКИ РОСТА ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ТЕНДЕНЦИИ ЕГО РАЗВИТИЯ АБДУКАЮМОВ Т.С.	9
YURTS BUILT BY JAPANESE TECHNOLOGY AS A SOLUTION OF PLACEMENT DURING ORGANIZATION OF CULTURAL-HISTORICAL TOURISM ВЛУАЛОВА А.В.	11
DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY IN THE AREA OF SERVICES РАИМКАНОВА З.В.	12
БИЗНЕС-ҚОҒАМНЫҢ ЦИФРЛІК ЭКОНОМИКАДАҒЫ ОРНЫ МЕН РӨЛІ ИСАНОВ А.С.	15
ВЛИЯНИЕ ОБЪЕМОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В РАЗВИТЫХ СТРАНАХ КУЗНЕЦОВА И.Г.	17
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В АЗИАТСКИХ СТРАНАХ ВЕЛЬБОЙ Т.С.	19
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ГОРОДАМИ В УКРАИНЕ НА ПРИМЕРЕ ГОРОДА КИЕВА КОРИНЕНКО В.В.	20
ИННОВАЦИОННО-ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЙ ВУЗ КАК ДРАЙВЕР ЦИФРОВОГО ПРОСТРАНСТВА НУРТАЕВА Д.К.	24
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫССЫЗДЫҚ ДЕНГЕЙІ ОМИРБЕКОВА Э.У.	28
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫ ТЕЗЕКБАЕВА НУРАЙЫМ	30
ЖЕРГІЛІКТІ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ ТУЛЕУОВА АЙШЫРАҚ	33
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ МЕХАНИЗМІН ЖЕТІЛДІРУ ШАЙКЕНОВА З.Ғ.	36
ЦИФРОВИЗАЦИЯ МЕРОПРИЯТИЙ ПО СНИЖЕНИЮ УРОВНЯ КОНФЛИКТОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ ЮРКИВ Е.П.	37
УЧЁТ РАСЧЁТОВ С ПЕРСОНАЛОМ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА ГОЛУБЧИКОВА К.В., БОНДАРЬ Н.А.	40
КӘСІПОРЫНДАРДАҒЫ ҮСТЕМЕ ШЫҒЫСТАРДЫҢ ЕСЕБІН ҰЙЫМДАСТЫРУ. ЖАҚЫПБЕК З.Ж.	43
БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЁТ РАСЧЁТОВ С ПОКУПАТЕЛЯМИ И ЗАКАЗЧИКАМИ КАЗЛИТИНА Е.В., ДМИТРИЕВА Н.Д.	44
HR - МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ КОВАЛЕВА Т.С.	46
РАЗВИТИЕ ЛОГИСТИКИ В КАЗАХСТАНЕ: НЫНЕСНИЕ ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ КУТБЕДИНОВА А.	49
ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕС – ЕЛІМІЗДІҢ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗІ ҚАНАТ А.Д.	50
ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В УНИТАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ ОТДЕЛЬНОГО РЕГИОНА МАХАМЕД А.А.	52
ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАЗАХСТАНА: ПРЕИМУЩЕСТВА ДЛЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ МУН Ю.С.	53
СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ КАК СОВРЕМЕННЫЙ ИНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГА НИКУЛИНА В., МУСАТАЕВА М.	57
ИНВЕСТИЦИЈАЛЫҚ ЖЫЛЖЫМАЙТЫН МҮЛІКТІ ТАҢУ КРИТЕРИЙЛЕРІ НҮРБЕКОВА Б.Н.	59

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТРАНСПОРТНО - ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КАЗАХСТАНА САЛОГУБ К., РЯБКОВА Т.	60
СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН СЕЙТБЕКОВА Н.Н.	62
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ТЕНДЕНЦИИ ЕГО РАЗВИТИЯ АБДУКАЮМОВ Т.С., ТАШИМОВ А.Б.	65
ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ АНАЛИЗА ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА РОССИИ СТРАДЫМОВА А.Е.	67
OUTSOURCING: PROBLEMS, PERFORMANCE, EFFICIENCY SANDUTSA T.P.	70
ПРОБЛЕМЫ ВНЕШНЕЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА КАК ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ СЫЗДЫКБЕКОВ Е.С.	74

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ КАК ОСНОВА ЧЕТВЕРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ

ORIGIN OF ACCOUNTING. ACCOUNTING IN ANCIENT EGYPT ABDIKANOVA B.K.	78
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ ЗЕЙНУРОВА Б.Т.	81
БІЛІМ САЛАСЫНДА ЛАТЫН ӘРПІНЕ КӨШУДІҢ МАҢЫЗЫ. АБЖАНОВА ГУЛЬДАНА НУРАКЫЗЫ	83
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ АСҚАРОВА А.М.	85
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИИ АСЫЛМУРАТ А.К.	88
МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КАДРЛЫҚ САЯСАТ БАҚЫТ А.С.	92
ХАЛЫҚТЫ БАСПАНАМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ САЯСАТЫНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ МАҚСАТҚЫЗЫ Н.	94
ЭКОНОМИКАНЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ: ӘДІСТЕРІ МЕН ҚАЖЕТТІЛІГІ МІРӘСІЛ Д.Е.	96
«АСТАНА» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫ МҰХАНБЕТЖАН Р.М.	100
ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ ЖИЕМБАЕВА М.	103
ПСИХОЛОГИЯ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРСТВА АЙТБЕКОВА Д.Е., ТАКИРОВА Г.А.	106
ИМИДЖ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА И ЕГО ВОСПРИЯТИЕ АМАНБАЕВА З.М., ТАКИРОВА Г.А.	110
ДЕГРАДАЦИЯҒА ҰШЫРАҒАН ҚҰМ СІЛЕМДЕРІН КӨШУІН ДЕФЛЯЦИОНДЫ - АККУМУЛЯТИВТІ ПРОЦЕС АРҚЫЛЫ ТОҚТАТУ ӘНУАРБЕКОВА ГҮЛЖАН ҚОСНИЯЗҚЫЗЫ	114
ВСЕСТОРОННЯЯ ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ ЧЕТВЁРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ ЗЕЙНЕШОВА Ж.А.	115
РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ТӨРТІНШІ ӨНДІСТІК РЕВАЛЮЦИЯНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ ҚАНАТҚЫЗЫ А., АЛПЫСБАЕВА М.Б.	119
РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ: ТУРИЗМ САЛАСЫН ДАМЫТА БАСТАДЫ ҚАЛШАБЕК Б.Н.	121
АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ АСТАНА «SMART CITY» МАНАСОВА М.М.	124
АДАМ ЖӘНЕ АЗАМАТТАРДЫҢ МӘДЕНИ ӨМІРГЕ ҚАТЫСУ ҚҰҚЫҒЫ САКЕНОВА И.С.	126
ПОЛИТИЧЕСКОЕ ЛИДЕРСТВО КАК ИНСТИТУТ ВЛАСТИ: СУЩНОСТЬ, ФУНКЦИИ, ТИПОЛОГИЯ ТОЛЕУТАЕВА А.Н., ТАКИРОВА Г.А.	130

ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В СВЕТЕ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ РК «КАЗАХСТАН 2020: ПУТЬ В БУДУЩЕЕ»	133
ХАСЕНОВА А.А. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА – ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА	
ШЕВЧЕНКО В.И. «МОЛОДЕЖНАЯ ПОЛИТИКА КАК ПРЕДМЕТ РАЗВИТИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ»	135
АБДРАИМОВ ТИМУР РЕЛИГИОЗНЫЙ ЭКСТРЕМИЗМ – РАК СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА	136
ИЛЬЯМАКОВ ВЛАДИСЛАВ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ УГОЛОВНОГО НАКАЗАНИЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ УИС ПУТЕМ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОЦЕНКИ СТЕПЕНИ ПОВЕДЕНИЯ	137
ТУСУПБЕКОВА А.К.	139

ВЗГЛЯД МОЛОДЕЖИ НА ПРАВО В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА КАК УСЛОВИЕ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ РЕЛИГИОЗНОЙ РАДИКАЛИЗАЦИИ МОЛОДЕЖИ	
АБДАКИМОВ А.М. ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ	141
БАБЕНКО Ю.Д., ПОПОВА А.А. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ БИЗНЕСА ЦИФРОВОГО КАЗАХСТАНА	143
ГРЕБЕНЬКОВ АЛЕКСЕЙ ЦИФРОВИЗАЦИЯ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ	145
ЖОЛДЫБАЙ А.Е. ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫ БЕЛСЕНДІРУДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК ЖЕКЕ СЕРІКТЕСТІКТІҢ МЕХАНИЗМДЕРІ	147
МАРАТ Н.Д. КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ЛИЧНОСТИ В ОБЩЕСТВЕ	149
АМАНГЕЛЬДИЕВА А.К. РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ НА ВЫХОДЕ ИЗ «ЯМЫ» НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНА И ИТАЛИИ	151
БОБЫЛЕВ А.В., ЗАЛИЕВ С., АХМЕТЖАНОВ М., СПАНОВА Б.Ж. О НЕКОТОРЫХ НАПРАВЛЕНИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	155
КОЖИНА Л. ПЕРСПЕКТИВЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРАВА И ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: ВЗГЛЯД МОЛОДЕЖИ	157
НУРМАХАМБЕТОВА С.Т., КУЗЬМЕНКО Е. АЗАМАТТЫҚ СОТ ӨНДІРІСІНДЕ ӨКІЛДІҢ БАСҚА ТҰЛҒАНЫҢ МҮДДЕСІНЕ ЖӘНЕ ОНЫҢ АТЫНАН БІР ТҰЛҒАМЕН ПРОЦЕССУАЛДЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕР ЖАСАУ БАРЫСЫНДА ҰЛТТЫҚ ТІЛ ҚАҒИДАСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	159
ОМАРОВА А.К. КЕДЕНДІК ӘКІМШЛЕНДІРУДІ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ	161
УЗБАЕВА Б.М. ҚР-ДА СОТ ЖҮЙЕСІН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ	164
АЛИМХАН Е.	166

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ УСЛУГ И ОБЩЕСТВЕННОМ СЕКТОРЕ

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ УСЛУГ И ОБЩЕСТВЕННОМ СЕКТОРЕ	
БЮРАБЕКОВ Б.Д. НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ	169
ЖУНУСОВА А.А. ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ	171
ИШМАКОВА Ф.С. РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ «ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЗЕМЕЛЬНЫЙ КАДАСТР»	172
ҚАЗИ А.Қ.	174

THE TOURISM OF KAZAKHSTAN: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES ҮЕРАЛІН А.	176
ПЕРСОНАЛ ЕҢБЕГІН ЦИФРОВИЗАЦИЯ АРҚЫЛЫ МОТИВАЦИЯЛАУ БЕЛГИБАЕВА А.	178
ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫ АРҚЫЛЫ ОТАНДЫҚ ТУРИЗМ САЛАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ БОТАБЕКОВА А.М.	180
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ТОВАРОВ И УСЛУГ ИДРИСОВА А.	182
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚОҒАМДЫҚ ТАМАҚТАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ТАЛДАУ АБЗАЛБЕК Ж.С.	185
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТЕЗ ТАМАҚТАНУ МЕЙРАМХАНАЛАРЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ ҚҰРМАНҒАЛИ Ә.Б.	188
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЕМДІК-САУЫҚТЫРУ ТУРИЗМІ ЖУМАДИЛ А., ЖОЛАМАНОВА М.К.	190
СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА И РОССИИ В СФЕРЕ ТУРИЗМА КИРСАНОВА К.	193
ТУРИЗМНІҢ ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫНДА АЛАТЫН ОРНЫ САБЫРОВА А.	194
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В КАЗАХСТАНЕ ТЕЛЬГАРИН Н.	198

ДИДЖИТАЛИЗАЦИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКИ

CHARACTERISTIC OF A CONDITION OF THE ACCOUNTING IN THE EARLY MIDDLE AGES BASOVA A.D.	201
LEGAL THEORY OF ACCOUNTING AND ITS REPRESENTATIVES KOVALYOVA K.I.	204
LUCA PACIOLI'S DOUBLE-ENTRY SYSTEM OF ACCOUNTING: A CRITIQUE МОТУАНКО В.Е.	207
INTERNAL AUDIT IN DIGITAL ECONOMY ОМАРОВА А.Т., ЛАМБЕКОВА А.	211
КРИПТОВАЛЮТА ӘЛЕМДІК АЛТЫН ҚОРЫН АЛМАСТЫРА АЛАМА? БЛЯЛОВА А.	216
РАЗВИТИЕ ЛИЗИНГОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН ВАСИЛИАДИ ДАВИД	218
«БАҒАЛАУ» ҰҒЫМЫ ЖӘНЕ НАРЫҚТАҒЫ РОЛІ ӘБЕУОВА И.С., КАСИМОВА Д.К.	220
ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПАССИВНЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА И ПУТИ ИХ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ ИДИРИСОВА А.Т.	223
РАЗВИТИЕ ИНТЕРНЕТ ПРОДАЖ СТРАХОВЫХ ПРОДУКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН. КУЛЬМАГАМБЕТОВА А.С.	227
GERMAN INVESTMENT POLICY AT THE PRESENT STAGE MUSSAYEVA I.T.	229
CRYPTOCURRENCY AND ITS ROLE IN ECONOMIC DEVELOPMENT MUSSAYEVA I.T.	232
НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ НИЯЗБАЕВА А.А.	235
ИННОВАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН КАК ГЛАВНАЯ ДВИЖУЩАЯ СИЛА РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКИ РИЗОЕВ ХУРРАМ.	237
ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ БИЗНЕСА СЕРГУШКИНА О.А.	240
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ МОНИТОРИНГТІҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ДАМУЫ СЕРИКОВА А.Е.	243

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТІҢ РОЛІ СЕРІКОВ Ә.Ж.	247
ВЕНЧУРЛЫҚ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ-ИННОВАЦИЯНЫҢ ҚОЛДАНУШЫСЫ СЫЗДЫҚ С.	250
ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБОРОТНЫХ ФОНДОВ ПРЕДПРИЯТИЯ АО «СГОК» БОНДАРЬ Н.А., ГОЛУБЧИКОВА К.В.	253
К ВОПРОСУ О ПРОДВИЖЕНИИ ОРГАНИЗАЦИИ В СФЕРЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ БОНДАРИУК Д.С.	256
ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АО «БЕЛГОРОДСКИЙ ХЛАДОКОМБИНАТ» ДМИТРИЕВА Н.Д., КАЗЛИТИНА Е.В.	257
ЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СТАБИЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА ИВАНОВА П.И.	259
РОЛЬ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В МАРКЕТИНГЕ КОСТЮШКО Н.С., ТАГИЛЬ С.В.	261
ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБРАЩЕНИЯ КРИПТОВАЛЮТЫ В РФ ЛАДОНИНА В.А.	262
РОЛЬ ОТДЕЛЬНЫХ ВИДОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ОРГАНИЗАЦИЙ АПК ПАВЛОВИЧ В.В.	265
СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СТРУКТУРЫ ФОНДА ОПЛАТЫ ТРУДА РАЗЛИЧНЫХ КАТЕГОРИЙ ОРГАНИЗАЦИЙ ПИНТАЛЮШКО А.А.	266
MODERN CONDITION AND DEVELOPMENT OF LONG-TERM BANK CREDITING OF ECONOMY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN KZYLOVA A.Ye.	267
ПУТИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ РИСКОВ В БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖУМАБЕКОВА М.Б.	269

ИНФОКОММУНИКАЦИОННОЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО

ӨНЕРКӘСІП САЛАСЫНДАҒЫ КӨМІР ӨНДІРІЛУІН ТАЛДАУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ БОЛАТОВА А.Ғ.	271
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВНЕДРЕНИЯ ИТ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА ЕМЕЛЬЯНОВА А.	273
ФОРМИРОВАНИЕ КАРЬЕРНОЙ МОДЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В СВЕТЕ РЕАЛИЗАЦИИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ РЕФОРМ ЕРИХАНОВ Р.Р.	275
PR-ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ УПРАВЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ МУСАБЕКОВА Д.	278
ПЕРЕХОД ОТ 3-ЕЙ К 4-ОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ ПОПОВ А.А.	282
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА КЕНЕШЕВА Г.А.	284
ВЛИЯНИЕ ОТДЕЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ ВЫРАЩИВАНИЯ КРС В РАЗЛИЧНЫХ ТИПАХ ОРГАНИЗАЦИИ ПОПОВА У.О.	289
ТРЕХМЕРНАЯ ПЕЧАТЬ – МОСТ В БУДУЩЕЕ АСЫЛХАН Ж.	291
МЕТОДОЛОГИЯ УЧЕТА ЗАТРАТ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА БЛИЗНЕЦ О.С.	292
ЖАҒАНДЫҚ АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ АБЗАЛБЕК Ж.С.	295
АНАЛИЗ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ МОЛОЧНОГО СКОТА В РУП «УЧХОЗ БГСХА» СИВЦОВА А.В.	298
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННЫХ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТА НА ОСНОВЕ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАЖИКЕРИМОВ Е.Е.	300

РОЛЬ CALS-ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ВНЕДРЕНИИ НОВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ В ОБЛАСТИ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТА НА ПРЕДПРИЯТИИ КАЛИ С.	303
ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ШЕВЧЕНКО В.И.	306
ОСНОВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ АХМЕТОВА А.Б., ШЕВЧЕНКО В.И.	308
АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ӘДІЛДІК: ЦИФРЛЫҚ ТЕҢДІК МӘСЕЛЕСІ ТАНИБЕКОВ Н., ИСКАКОВА Ж.А.	310
АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ САҚТАЛУ ЖАҒДАЙЫ МУХАНБЕТАЛИЕВА А.С.	311

ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ И ИСТОЧНИКИ РОСТА ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

УДК 338.2

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ТЕНДЕНЦИИ ЕГО РАЗВИТИЯ

АБДУКАЮМОВ Т.С.

Студент специальности «МО-31к»
Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза
Научный руководитель, Ташимов А.Б.
Магистр экономики

Всемирный экономический форум и «Группа двадцати» («Большая двадцатка») определяют цифровую экономику как широкий спектр экономической деятельности, включающей все рабочие места в цифровом секторе, а также цифровые занятия в нецифровых секторах. К ним относятся мероприятия, которые используют оцифрованную информацию и знания в качестве ключевого фактора производства, современные информационные сети как важное пространство деятельности и информационно-коммуникационные технологии (далее - ИКТ) для повышения производительности и оптимизации экономических структур. 1 [Электронный ресурс]

В качестве примера можно привести, в частности, в 2017 году китайский гигант электронной коммерции Alibaba произвел продажи в размере 168,3 млрд. юаней (25,3 млрд. долларов США) всего за 24 часа во время мероприятия «День одиночки». Аналогичным образом можно отметить, что американская компания Amazon удвоила чистый доход от продаж за три года, в знак растущей уверенности в цифровых технологиях Alibaba перекачивает еще 2 млрд. долл. США на свою платформу электронной коммерции в Сингапуре в результате чего, общая сумма инвестиций составит 4 млрд. долл. США в 2017 году, а Amazon запустила свою первую двухчасовую услугу PrimeNow в Сингапуре в июле 2017 года. Все это происходит в то время, когда традиционный сектор розничной торговли сталкивается с растущими проблемами. В Соединенных Штатах давние розничные гиганты, такие как Walmart и Macy's, закрывают магазины на фоне падения продаж, в то время как Toys's R 'Us подала заявку на банкротство в сентябре 2017 года. 2 [Электронный ресурс]

Широкое использование информационных и коммуникационных технологий и необходимость перехода к Информационному обществу и обществу на основе знаний обеспечивают экономический рост в условиях повышенной защиты окружающей среды, ускоряя сокращение физического потребления в пользу информации и капитализации знаний, перемещая центр серьезности инвестиций в основной капитал, инвестиций в человеческий капитал. Само собой разумеется, что Информационное общество интегрирует объект устойчивого развития на основе социальных прав и равных возможностей, свободы, культурного разнообразия и инновационного развития, экологической защиты, реструктуризации промышленности и бизнеса.

Кроме того, индивидуальная инициатива, солидарность, сотрудничество и взаимное доверие на рабочем месте являются ключевыми факторами успеха в информационном обществе. Цифровая экономика ориентирована на гражданина, поэтому мы сталкиваемся с новой ориентацией гражданина, который подчиняется учреждениям оказывающие услуги, который платит налоги за получение средств и в том числе как расходуются государственные деньги. Таким образом, цифровая экономика имеет динамические факты, которые соответствуют структурным обновлениям и информационному плану. 3 [Электронный ресурс]

Следует отметить, что новые цифровые технологии позволяют доступ, хранение и передачу информации все более легко и доступно, поэтому мы имеем дело с цифровой информацией, которая может быть преобразована в новые экономические и социальные ценности, создавая огромные возможности для разработки новых продуктов и услуг. Согласно этим условиям, информация является ключевым ресурсом для новой модели экономики, т.е. цифровой экономики. Новая модель экономики характеризуется растущим включением знаний в новые продукты и услуги, повышением важности обучения и инноваций, глобализации и устойчивого развития.

В этой статье считается целесообразным, рассмотреть этот новый модель экономики, выделив конкретные функции и основные компоненты. В свою очередь, для цифровой экономики характерны набор процедур, которые кардинально меняют отношения между деловыми партнерами и вкладчиками, вводя последовательное растущее гражданское сознание. Из-за глобального характера этого типа экономики мы представили некоторые аспекты цифровой экономики в Европейском Союзе, учитывая, что это может быть возможным решением экономического кризиса, выпуск новой модели экономики на основе цифровой экономики, анализируемый в его различные аспекты многими политическими факторами и различными учреждениями и международными организациями. 4 [Электронный ресурс]

На европейском континенте власти намерены в ближайшие годы последовательно поддерживать развитие цифровой экономики, полагая, что она привлечет около 110 миллиардов евро. Усиление цифровой экономики может действовать по-разному, главным из которых является создание экономики масштаба для

поставщиков услуг и либерализация некоторых европейских граждан, что станет настоящим силовым поездом для достижения уникального цифрового пространства, доступного из любой европейской страны.

Интернет стал настоящей многомиллиардной отраслью, являющейся жизненно важной инфраструктурой для мировой экономики. Интернет решает, как живут люди, принося большее разнообразие товаров и цифровых услуг, снижая цены, улучшая сбор данных, несколько каналов и социальных сетей. Что касается фирм, переход к цифровым технологиям заставил их пересмотреть свои бизнес-модели и постоянно адаптироваться к выживанию на мировом рынке.

Цифровая экономика рассматривается как вершина экономики в целом из-за ее экономических последствий, которые связаны с сокращением потребления ресурсов, ростом новатора и предпринимательского духа, увеличением производительности труда, скоростью производства и изменением экономических явлений и процессов, увеличение добавленной стоимости и т.д. В новой экономике промоутером развития является оцифровка (с использованием информационных технологий для производства распространения товаров и услуг), в частности, использование Интернета и других информационных технологий (смарт-карты, голос основанные на вычислениях, беспроводные, базы данных, телекоммуникационные и экспертные системы) в секторе услуг, который включает 80% рабочих мест.

Экономический кризис и устойчивое восстановление Европы могут быть достигнуты за счет использования потенциала цифровой экономики, в частности, на континенте, где есть поколение молодых, хороших специалистов в области цифровых технологий, что является мощным стимулом для развития и продвижения инноваций. Этот «ресурс» является мощным стимулом для развития рынка в направлении развития и инноваций, поскольку с самого начала работы влияют и доминируют на растущем рынке.⁵ [Электронный ресурс]

Все вышеотмеченные факторы представляет наиболее важные тенденции в цифровой экономике и ряд выводов, в которых указывается роль и важность этого нового типа экономики.

В рамках проекта «Цифровой Казахстан» наша республика ставит следующие задачи по реализации данного проекта на 2017г. – 2020г.г. В частности:

- создание новой нормативной базы в области цифровизации экономики;
- стабилизация в сфере широкополосных услуг;
- создание цифровой инфраструктуры для общественных услуг;
- обеспечение кибербезопасности на уровне ЕС;
- обновление европейской системы авторских прав, система стимуляции «облачных вычислений»;
- запуск новой промышленной стратегии в электронной промышленности.

Цифровая экономика требует расширения знаний о новых продуктах и услугах, повышения важности обучения и инноваций, глобализации и устойчивого развития. Огромный объем информации изменяет функционирование рынков, что делает возможным реструктуризацию предприятий и появление новых возможностей для создания ценности из имеющейся информации. Тем самым, цифровая экономика - это состояние экономики, информация полученная разными путями, хранящихся в базах данных, и ее комплексное использование производящихся из помещений или размещающихся на публичных должностях и соответствующих мероприятиях и сделках отдельных лиц и организаций.

Необходимо отметить, что цифровая экономика - это все более широкое использование информационных технологий (*аппаратное обеспечение, программное обеспечение, приложения и телекоммуникации*) во всех аспектах экономики, включая внутренние операции организаций (*бизнес, государственные и некоммерческие структуры*), транзакции между предприятиями и сделки между физическими лицами, действующие как производители, так и потребители. Вместе с тем, информационные технологии позволяют собирать и обрабатывать большие объемы информации, стимулировать инновации, что открывает организациям большие возможности для повышения качества и эффективности. Таким образом, можно определить что, это главный движущий фактор мировой экономики. Данный вид экономики принес огромные выгоды, но самое главное, что развитые страны и развивающиеся страны должны обеспечить соответствующую политику и программы для осуществления цифровых преобразований. Тем самым, чтобы быть успешными в сегодняшней экономике, людям нужны знания и понимание навыков работы с компьютером и веб-сайтом. При этом, информационные технологии значительно увеличили способность разрабатывать новые бизнес-модели, продукты и услуги, процессы и фундаментальные изобретения.⁶ [Электронный ресурс]

Таким образом, новые законы, правила, стандарты и положения, разработанные при поддержке и деловом мнении и гражданском обществе, стимулирует развитие некоторых новых услуг информационного общества (*торговля и электронные транзакции, компьютеризация государственных услуг, доступа граждан и экономических агентов к общественной информации и т. д.*), а также обеспечивает соблюдение этических правил для работы и проживания в новой компании (*защита конфиденциальности и личных данных, конфиденциальных транзакций, защита прав потребителей и т. д.*).

Список литературы

1. <http://www.kremlin.ru/supplement/5111>
2. <http://www.rsctrade.ru>

3. <https://docplayer.ru/56568253-Cifrovaya-ekonomika-singapura-sozdanie-ekonomiki-budushchego-i-iniciativa-umnaya-naciya-nekotorye-fakty-i-cifry-osnovy-ekonomiki-singapura.html>
4. <http://government.ru/rugovclassifier/614/events/>
5. <http://www.zerde.gov.kz/activity/management-programs/digital-kazakhstan/>
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-tsifrovoy-ekonomiki-v-kitae-i-perspektivy-sotrudnichestva-mezhdu-kitaem-i-rossiey-v-oblasti-tsifrovoy-ekonomiki>

UDC 338.48

YURTS BUILT BY JAPANESE TECHNOLOGY AS A SOLUTION OF PLACEMENT DURING ORGANIZATION OF CULTURAL-HISTORICAL TOURISM

BLYALOVA A.B.

4th year student

Y.A.Buketov Karagandy State University

In his message on January 10, 2018, the Head of State said: "We need to develop our culture and ideology in order to raise the nation's potential. The essence of the "spiritual revival" is here. Kazakhstan people who know their history, language and culture, and who are well-timed and possesses a foreign language, should become the ideal of our Kazakhstani society" [1].

In addition, the same issue was covered by tourism: "In particular, the inbound tourism industry and domestic tourism are one of the most promising sources of income for any region, in particular, now worldwide every tenth job is in this sphere. The government should take complex measures to facilitate visa facilitation, infrastructure development and removal of barriers to tourism".

One of the most important issues in the article of the Leader of the Nation - "The Orient to the Future: Spiritual Rebirth" is a culture. And culture is the purpose of life, the value system of the individual, the relationships between the human being and the environment. It is a unique phenomenon that arises as a result of interaction. People influence and change the environment, their social and cultural attitudes. They use it for their own purposes. It will inherit the future society, the descendants of the descendants, and this inheritance is in constant development. [2] Thus, every year for many cognitive purposes many tourists visit the sacred sites of history of our country, and reach spiritual riches. We all know that there are many cultural and historical monuments in Kazakhstan. However, there are no conditions for acquaintance with them, so there is an infrastructure issue here. As mentioned earlier in the Message, infrastructure issues are hampering the development of tourism potential. And, as an example, we can get a tourist product to explore the cultural and historical sites in the Ulytau region, located in the Karaganda region. It takes a few days to get acquainted with the facilities in this region. But at the same time, there are few places to stay for a night, or even we can say that there's no place. That's why the solution I offer to you will solve this problem. First of all, it is financially profitable, and it doesn't take a lot of time for construction.

Let's briefly summarize the tourist product. One of the goals of this project is to increase the cultural potential of Ulytau region and attract young people to cognitive purposes. It also contributes to the preservation of traditions, historical and cultural heritage of the Kazakh people.

In the XVII-XVIII centuries Ulytau Mountains were the center of all the Kazakh land. Cradle of the Kazakh people - cultural and historical heritage of Ulytau is a great interest for tourists. Historic mounds, mausoleums, stone signs and petroglyphs discovered and studied by scientists prove that Ulytau was the center of Saryarka during a long time.

The prepared tour will last for 5 days. This tour is mainly close to the excursion tour. This tour includes tickets from Karaganda to Zhezkazgan, from Zhezkazgan to Ulytau and departure transfers, accommodation in Zhezkazgan and accommodation in Ulytau region, accommodation for 3 meals and museums.

As for objects that can be stopped and shown during the tour, they can be found in the table below (table 1).

Table 1 – Objects in Ulytau region which will be shown to tourists

Days	Objects
1	Terekti Auliye
2	Zhoshy Khan mausoleum Dombauyl mausoleum Alasha Khan mausoleum
3	Duzen mausoleum Yerden mausoleum Monument of the unity of Kazakh nation Museum of regional studies Square of Khans
4	Auliyetau Khan place

	Tamdy Altyn Shoky
5	Baskammyrsettlement Ayakkamyr settlement Museum in Zhezdy

The specificity of this tour is the fair. At the fair, Kazakh cuisine, items, clothes, souvenirs will be sold, and masters of handicrafts will give special training to tourists. For example, they will teach how to make ceramic pitchers and how to make jewelry from leather. Certainly, tourists can make souvenirs as a memorial.

And at this fair there will be a battle of Kazakh heroes, which will give tourists opportunity to take part in learning the martial arts, archery, and techniques of Kazakh wrestling.

Whenever it's told about Kazakh people, the idea of Kazakh hospitality comes to our mind. The Kazakh people are always ready to welcome guests. For this reason, our tables are always full of treats. Our tour package teaches tourists for Kazakh national cuisine and it is possible for tourists to participate in this process.

We have had some difficulties in building this tour. The main issue is infrastructure. Placement is a major part of the tour, and the most important thing that needs to be solved. Tourists are located in yurts, but because of it the price of the tour is high. That is why we propose houses, made of foam plastic by Japanese technology, which are typically look like a yurt. They have some advantages over traditional yurts. The problem of accommodation in this way is cheap, comfortable and effective. The set of these houses composes ethno village. From the table below, we can see the profitability of houses made of foam plastic by Japanese technology (table 2).

Table 2 – Comparison of profitability of yurt and house made from foam plastic

	Description	Capacity	Price	Equivalent	Price (for 1 person per day)	Payback period
Houses made from foam plastic	Diameter – 7,7m Height – 3,85m	10 person	50 000 ruble	270 000 tenge	2000	30 days
Yurt	Diameter – 6,7m Height – 2,5m	10 person		1 500 000 tenge	2000	100 days

Houses made of foam plastic by Japanese technology are the solution placement issue. It's cheaper and more profitable. Our tour product, along with the development of domestic tourism, also contributes to the development of infrastructure. We also need to work to preserve and revive the historical and cultural heritage. The proposed tour will help to develop the Ulytau region.

References:

1. http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakstan-respublikasynyn-prezidenti-n-nazarbaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-2018-zhylgy-10-kantar
2. <https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanhgyru>

UDK 338.48

DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY IN THE AREA OF SERVICES

RAIMKANOVA Z.B.,

Student group MN-22

Karaganda economic University of Kazpotrebsoyuz

Supervisor, Bespayeva R. S.,

PhD, senior lecturer

Karaganda economic University of Kazpotrebsoyuz

Currently, in many countries, digitalization is a strategic development priority. According to the forecasts of the world's leading experts, by 2020 a quarter of the global economy will be digital, and the introduction of digitalization technologies for the economy, which allow the state, business and society to interact effectively, is becoming an increasingly large-scale and dynamic process.

More than 15 countries of the world implement national digitalization programs: Denmark, Norway, Great Britain, Canada, Germany, Saudi Arabia, India, Russia, China, South Korea, Malaysia, Singapore, Australia, New Zealand and Kazakhstan.

China, in its Internet Plus program, integrates digital industries with traditional ones. Singapore forms the "Smart Economy", Canada creates an ICT hub in Toronto, South Korea in the Creative Economy program focuses on human capital development, entrepreneurship and the spread of ICT achievements, and Denmark focuses on public

sector digitalization [1].

Service economy and tourism are among the most promising types of economic activity in the developing conditions of the fourth industrial revolution.

In developed countries, the service economy is becoming increasingly important, increasing the volume of production of services and income from them. According to the World Tourism Organization (UNWTO), the growth of international tourism in 2017 was 7% compared with the previous 2016.

Service economy, according to the classification of the World Trade Organization (World Trade Organization), includes more than 150 different types of services, including business services, communication services, financial services, educational services, tourism and related services, transportation services, leisure services, cultural and sports events and others. Based on this, we can say that the service sector is currently the prevailing economic activity. Almost every person uses these or other services.

The current stage of economic development is associated with the so-called fourth industrial revolution, characterized by the digitization of all economic activity. K. Schwab, President of the World Economic Forum in Davos, notes that in terms of scale, volume and complexity, the fourth industrial revolution has no analogues in all previous experience of mankind. It is based on fundamentally new technologies that are emerging in recent years, including artificial intelligence, robotization, big data technologies, blockchain, etc. The digital economy will affect all areas of human life, which is clearly felt now. Currently, every second inhabitant of our planet has access to the Internet and can use the services of the digital service economy, and social networks and various instant messengers have become an integral attribute of interpersonal communication.

Digital technologies lead to transformations of human behavior. The term “electronic nomad” has even appeared in the scientific literature, the main attributes of life of which are the Internet and access to it, as well as mobile devices (mobile phones, tablets and other gadgets), without which life is almost impossible. Modern man is actively involved in the virtual space, receiving through his new information, services, purchasing goods, etc. By the end of 2016, 3.5 billion people, i.e. 46% of the population of the planet were Internet users. In Russia, among the most popular areas of business use of the Internet, financial transactions should be noted (61%), interaction with government (75%), with suppliers (67%), and consumers (54%) [2].

Digital economy as a type of management is different in that in it the most important resource in the sphere of production, distribution, exchange and consumption is digital information and methods for managing this information. Digitalization is also fully taking place in the service economy.

In the next 20 years in the world can be automated up to 50% of working operations.

Digital economy involves the digitalization of all business processes associated with the creation, promotion, sale of goods and services. The key factor in production is becoming data in digital form, which acquire the character of the main assets of companies and play a primary role in all economic activity.

Of particular importance is the information environment of the service business, which provides access to information about the activities of economic systems in real time in an integrated global network. Digital infrastructure includes a set of technologies that provide computing, telecommunication, and networking needs for digital companies.

The use of digital technology in the service economy. The newest digital technologies that are part of the digital infrastructure of the new economy include:

- Big Data Technologies (Big Data)
- Blockchain technology
- Internet of Things (Internet of Things - IoT),
- Neural networks (artificial intelligence),
- Technologies of virtual and augmented reality,
- 3D printing
- Mobile devices,
- Intelligent sensors and more others

The service sector is fully focused on the active introduction of digital technologies, many business processes in the service economy have already been restructured in accordance with the new paradigm of the development of the digital economy, including communication services, banking services, tourism services, etc.

Machine vision technologies, the so-called facial biometrics, are used to identify individuals and are used in transport security systems, during mass events, etc. In the field of service, in particular in the hotel and restaurant business, facial biometrics are used to display targeted advertising targeted at a specific guest. The meaning of a targeted advertisement is that when a new guest appears, it is recognized by a number of signs. For example, by sex, age, presence of a number of children, etc., and depending on this, an advertisement corresponding to the situation is shown to him. This increases the effectiveness of advertising exposure.

The Internet of Things allows you to provide real-time monitoring and remote control of many devices (things) through special sensors. This technology implements the concept of a smart home, which is widely used in the hotel industry.

One of the areas with the most active introduction of digital technologies is tourism services.

In order to create the attractiveness of a tourist destination and to ensure the flow of tourists, it is necessary to create a good informational accompaniment that would contain all the information necessary for the traveler. When

planning a trip, 80% of Kazakhstani tourists study videos and photos posted on social networks regarding the chosen destination, 86% consider traveling to be mobile, 73% of tourists believe that electronic boarding passes and tickets greatly simplify travel, 75% of tourists leave their reviews on review sites, 37% of tourists need a concierge service in their smartphone during the trip, 69% want to get the maximum possible amount of information about the destination they came to, on average, in a put Travel tourists use 17 different mobile applications.

Social Media Marketing SMM (Social Media Marketing) is widely used in service and tourism. Sharing content, opinions, experiences and relevant media data, finding people with similar interests and getting information about tourist attractions led to the creation and development of thematic groups and communities of companies and brands. In addition, there is an opportunity to engage the audience and build brand loyalty with the help of communities on social networks, and the company's official pages provide a convenient environment for communicating with consumers and work well for building customer loyalty.

The use of mobile services has become a major trend in recent years. This is due to the widespread use of both mobile devices and services for them. The number of active users of mobile devices by 2020 will exceed 6.1 billion people. Mobile devices and applications for them are used in various business areas, including services and tourism. The number of downloads, areas of use is growing, and the requirements for the functionality of mobile applications are changing. For many service companies, having their own mobile application has become the norm.

Own mobile application of the service company creates an individual approach to the client due to the personification of information delivered to him, for example, information about new services, discounts, loyalty programs, etc.

Mobile applications have a special distribution in the field of tourism and hotel business to ensure communication with customers. They provide search and purchase of tourist products, air tickets, use of navigation and banking services, booking services, etc. There are several groups of mobile services for travelers [3]:

- map services,
- geographic information systems
- guides and audio guides,
- reference catalogs with reviews and tips,
- air ticket booking
- hotel booking
- booking of train tickets,
- car rental and taxis
- reference information on catering enterprises,
- weather reference
- accounting of finance
- translators,
- Internet instant messengers
- travel organizers
- additional services.

Mobile applications are designed to maximize simplify the process of communication with customers; make this interaction effective and two-way. For example, mobile banking, which began with the simplest operations of checking account balances and transferring funds, now provides a huge variety of services, including the possibility of opening new deposits, issuing bank cards, converting funds, paying various bills, etc.

Thus, developing your own mobile application for a service enterprise becomes an important element of information support.

Own mobile application provides convenient communication with the client, helps to increase the number of new and increase the loyalty of existing customers, contributes to the growth of brand awareness, creating a positive image of a service company, achieving goals and fulfilling the company's mission.

At the end of 2017, more than 2 million applications were offered in the iOS App Store and more than 3.5 million applications on Google Play, and the number of new applications continues to grow exponentially. The cost of user spending on the purchase and use of mobile applications was about \$ 100 billion. App Annie predicts that by the end of 2018, users will spend at least \$ 110 billion on the mobile applications industry, and in 2020 spending on mobile applications will reach \$ 200 billion.

For the introduction of new breakthrough technologies and the transition to a digital economy, large investments are required, the result of which can be obtained not immediately. Serious forward-looking and strategic research is required in order to see the prospects and directions for development in order to obtain the planned result of introducing digitalization. Many countries have developed and started to implement the strategy of the digital economy: in 2005 - Singapore, in 2006 - Australia, in 2008 - the United Kingdom and Hong Kong, in 2009 - Norway, in 2010 - Canada, in 2012 - Malaysia, in 2013 - the Republic of Korea, in 2015 - India and New Zealand. In Russia, the program "Digital Economy of the Russian Federation" was adopted in 2017 [2]. In Kazakhstan, the State Program "Digital Kazakhstan" was approved by the Government of the Republic of Kazakhstan No. 827 of December 12, 2017.

In accordance with the implementation of the State Program "Digital Kazakhstan", five key areas are envisaged:

Digitalization of sectors of the economy - the transformation of the traditional sectors of the economy of

Kazakhstan through the use and implementation of digital technologies;

The transition to a digital state - the transformation of approaches to the provision of services and the interaction of the state with citizens and business, anticipating needs;

The implementation of the digital Silk Road - the development of high-speed and secure infrastructure for the transmission, storage and processing of data, both within the country and for the realization of the transit potential;

The development of human capital is a transformation encompassing the creation of a so-called creative society;

Creating an innovation ecosystem - creating conditions for the development of technological entrepreneurship and innovation with sustainable links between business, science and the state [4].

According to preliminary estimates, the direct effect of the digitalization of the economy of Kazakhstan by 2025 will create an additional value of 1.7 - 2.2 trillion. tg, thus ensuring a return on investment of 4.8 - 6.4 times by 2025 to the total investment, taking into account private investment.

The most significant effects in terms of GDP will fall on 12 key projects:

1. Creation of an international technology park of IT startups (Astana Hub);
2. Implementation of Industry 4.0 technologies, including the implementation of the Intellectual Field projects, the creation of model factories;
3. Introduction of the principle "Paper Free";
4. Creation of an intellectual transport system;
5. The development of electronic commerce;
6. Creating a digital platform for SMEs (single window);
7. Development of an information system for labeling goods to reduce shadow turnover;
8. Implementation of a set of measures for the development of non-cash payments;
9. The development of open platforms (Open API), Big Data and artificial intelligence;
10. Development of telecommunications infrastructure, including broadband Internet access;
11. Improving customs and tax administration and the transition to electronic declaration;
12. Implementation of Smart City components [1].

In addition to achieving economic benefits and increasing competitiveness, digitalization will have a positive impact on social areas. The effect of the qualitative development of education, health care and investment environment will be noticeable in the long term and will reduce the gap in socio-economic terms with developed countries.

References:

1. Enseybayev R. Digital Kazakhstan: Realities and Prospects. March 10, 2018 Website of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan "www.primeminister.kz"
2. Morozov MA, Morozova N.S. The development of a digital service economy and its impact on the labor market. DOI: 10.22412 / 1993-7768-12-1-10
3. Morozov MA, Morozova N.S. Information technology in the tourism industry. M.: KNORUS, 2017. 276 p.
4. The state program "Digital Kazakhstan". Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan No. 827 dated 12.12.2017. Website of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan "www.primeminister.kz"

УДК 331.105

БИЗНЕС-ҚОҒАМНЫҢ ЦИФРЛІК ЭКОНОМИКАДАҒЫ ОРНЫ МЕН РӨЛІ

ИСАНОВ А.С.

оқытушы, магистр ҚКЭУ

Қазіргі уақытта экономиканың цикілділігі, өзгерістер шарттарында Ел басының «Төртінші өнеркәсіптік ревалюция шарттарындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты кезекті халыққа жолдауы орынды әрі уақытылы болуымен қатар, еңбек нарығы талаптарына сай келетін мамандарды даярлау бағытындағы сұрақтары өзекті болып табылады. Білім жүйесінің одан әрі дамуы оның білім бағдарламаларының кәсіптік қоғаммен интеграциялануында икемділігінің артуында көрініс табады.

Макроэкономикалық тұрақсыздықтардың салдарлары қаржы-экономикалық сегментіне әсер етіп, жоғары білімді кәсіптік мамандармен жүзеге асырылатын және жоғарыөнімді бәсекелік қызметке бағытталған қаржы институттары мен нақты экономика секторының стратегиялық менеджментін жетілдіруіне себепші болып отыр.

Еңбек нарығына тәжірибелік ортаға оңай сіңісіп кететін, қазіргі уақыттағы еңбек нарығының қатаң талаптарына жауап беретін, бизнес-ортаның қағидаттарын сақтайтын және де креативті және дайындық деңгейін қалыптастыратын кәсіби жастармен қамтамасыз етуі жоғарғы оқу орынының «йығында».

Көптеген жоғары оқу орындарының кәсіптік қоғамдар өкілдіктерімен тығыз байланысы тәжірибеде тұрақты жүргізіліп келеді, әрі жыл сайын жоғары оқу орындарында құрылған академиялық комитеттерінің бизнес-ортамен байланыстық сапасының жоғарылануына байланысты екінші-деңгейлі банктермен, кәсіпорындар мен қауымдастықтарымен басқарылуда. Академиялық комитеті құрамындағы бизнес-орта

өкілдері тәжірибелік модульдері бағытындағы білім бағдарламаларына маңызды деген бағыттарды қосуға құқылы, сонымен қатар оқу үрдісіндегі қолданылатын платиналық дәрістер, мастер-класстар және т.б. қолға алынады [1].

Жоғары оқу орындарында интеграциялық қағидатты жүзеге асыру мақсатында оқу-ғылыми-өндірістік кешендер құрылды. Аталмыш білім, ғылым және өндіріс формасындағы интеграциялық кешені жоғарғы оқу орындарымен, мемлекетпен, өндірістік кәсіпорындармен, қаржы секторымен өзара әрекеттесіп, еңбек нарығына сапалы әрі бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауды қолға алған. Әріптестіктің осындай шеңберінде тәжірибелік қызметкерлер студенттік жастармен бірлесіп, оқу үрдісінде әлеуетті кадрлерді табады.

Жоғарғы оқу орындарында түрлі білім бағдарламаларының интеграциялануы тәжірибелік қызметкерлердің қатысуын талап етіп қоймай, сонымен қатар профессорлық-оқытушылық құрамның, студенттердің, магистранттардың және докторанттардың өндірістік және басқарушылық үрдістерді жетілдіру мақсатында бизнес-әріптестермен берілген жобалар мен шаруакелісімді тақырыптары бар тапсырыстарын белсенді орындауын қажет етеді. Бір ерекшелік студенттік жастар үшін ҚР БҒМ-мен, Әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялармен ұсынылып, қаржыландырылатын ғылыми жобаларды, стартап-жобаларды, фанттық ғылыми жобаларды ұйымдастыруымен қатар біраз табыс алуға мүмкіндік береді.

Сонымен, бизнес-қоғам жоғары оқу орындары түлектерінің алынған білімдерін, қабілеттерін және біліктіліктерін басты бағалаушы бола отырып, кәсіпті кадрлармен қамтамасыз етілуін тиімді шешеді.

Сонымен қатар, Ел Басының халыққа жолдауларын негізге ала отырып, әлемдік нарықта бәсекеге қабілетті өнімді өндіретін және ел экономикасын алдыңғы қатарлы дамыған елдер тізіміне жеткізетін жоғары дәрежедегі еңбек өнімділігін қамтамасыз ететін, қаржы секторын қайта жаңғыртатын қаржы-экономикалық бағыттағы мамандарды бағыттауда көп үлесін қоспақшы.

Цифрлік революция әлеуметтік-технологиялық формацияның алтыншы укладтық технология дамуына сәйкес келіп, еліміздің жастары үшін келешекте сұранысқа ие болатын қаржы-экономикалық, басқарушылық және ақпараттық-технологиялық мамандықтарына назар аударғаны дұрыс. Аталған мамандықтар қаржы-қаражат ағымдарын басқаруда сауатты шешімдерді қабылдауға, қаржы-экономикалық жоспарлауды жүзеге асыруға, барлық бизнес-үрдістерді талдауға, реттеуге және жоспарлауға, персоналды сауатты басқаруға, техника мен модульдермен жұмыста қаржы-экономикалық стратегиялар мен үлгілерді сапалы жасақтауға, яғни бір сөзбен айтқанда жазушы-фантасттардың идеяларын іске асыруға мүмкіндіктер туады: Айзек Азимов, Герберт Уэллс, ғалым В.Ф. Ковалев-Туполев. Осындай үрдіс дамыған алдыңғы қатарлы елдерде қызмет етеді, нәтижесінде еңбек өнімділігінің үрдісі артып қана қоймай, әрі өнімдерінің өзіндік құны 20-30%-ға төмендеуіне септігін тигізді [2].

Әлеуметтік қоғамда кәсіпті, ұлтжанды, креативті және де белсенді азаматтардың қалыптасуына Қарағанды экономикалық университетінің жетекшілігі әсер етеді. Яғни, жетекшілік Қарағанды экономикалық университетін дәстүрлі білім беру ордасынан, оқу-әдістемелік, ғылыми-зерттеу және материалды-техникалық бағытта заманға сай реформалар жүргізіп, университетті инновациялық және қашықтықтан оқыту әдістемесін өзекті етіп, іс жүзінде іске асырып отырған бірден бір жоғары оқу орны етіп орнатты.

Жоғары оқу орында оқу үрдісіне Қазақстан студенттері үшін жетекші оқытушылардың массалық онлайн-курстары нысанында диджитализацияның енгізілуі қашықтықтан оқыту бағытында өзінің өзектілігін көрсетті.

Сонымен қатар, оқу үрдісінде цифровизация идеясын іске асыруда Қарағанды экономикалық университеті қабырғасында Студенттерге қызмет көрсету Орталығының құрылуы оған себепші. Студенттерге қызмет көрсету Орталығы – ол сервистік орталық, яғни жоғары қызмет ұсыну стандарты негізінде «бір терезе» қағидаты бойынша студенттік жастары үшін қол жетімді әкімшілік, кеңесшілік сипаттағы қызметтері бар орталығы болып табылады. Осындай орталықтың құрылуы жоғары оқу орының білімдік және ғылыми саясатын цифрлік ортаға айналдырып, SMART-университет форматындағы базаны қалыптастыруға жағдай жасап, бүкіләлемдік білім және ғылым кеңістігінде бәсекеге қабілетті орындарға жетуге мүмкіндік берді [3].

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Интеграция в бизнес-сообщество/ Л. А. Талимова, Г.Калакабаева, К. Ермекова // Индустриальная Караганда. - 2018. - №25. - С. 4.
2. Студент как главный фактор ресурсного обеспечения вуза (на примере Карагандинского экономического университета) [Текст] / О. Д. Безлер, Т. Седадьский // Вестник КЭУ: экономика, философия, педагогика, юриспруденция. - 2017. - №2. - С. 71-75.
3. Успешное будущее. Триединство языков [Текст] / Г. Ертысбаева, А. Жунусова // Индустриальная Караганда. - 2017. - №33. - С. 5.

ВЛИЯНИЕ ОБЪЕМОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОДДЕРЖКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В РАЗВИТЫХ СТРАНАХ

КУЗНЕЦОВА И.Г.,

Старший преподаватель

ФГБОУ ВО Новосибирский ГАУ, г. Новосибирск, Россия

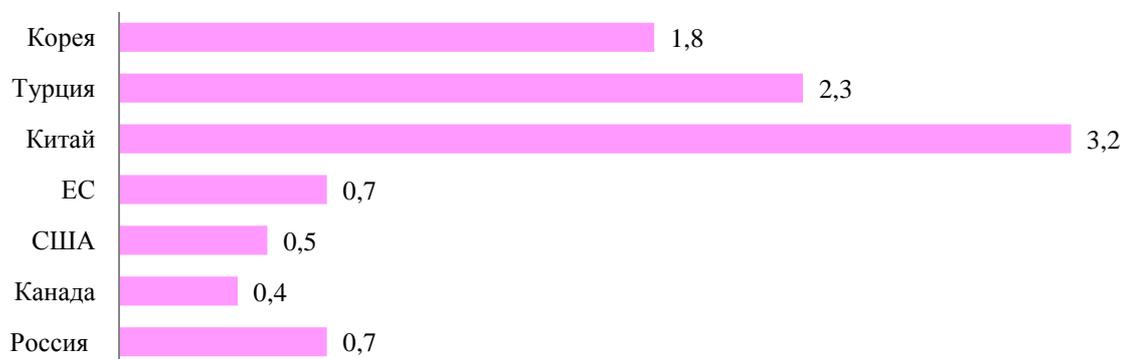
Многолетний опыт развития сельского хозяйства по всему миру говорит о том, что успешное функционирование этой отрасли возможно только при хорошей государственной поддержке. Исходя из специфической роли аграрного производства в обеспечении страны продовольствием и поддержанием устойчивого социально-экономического развития, главенствующие страны мира направляют значительные средства из бюджета на поддержание сельскохозяйственных товаропроизводителей, регулирование продовольственного рынка, сельские социальные и природоохранные программы [1, с. 52-53].

На сегодняшний день правильные шаги в области формирования профессиональных компетенций могут сыграть важную роль в воссоздании аграрного сектора экономики. Образовательный опыт развитых стран приводит к тому, что аграрные вузы благополучно проводят работу по формированию качественных показателей человеческого капитала. Несомненно, что конкурентоспособность отрасли зависит от того, какие работники придут на смену старому поколению в недалеком будущем. От качества подготовки работников будет зависеть экономическая эффективность сельскохозяйственной отрасли в целом

Для того чтобы быть конкурентоспособным на рынке высшего и дополнительного образования, учебное заведение должно иметь тесную взаимосвязь с агробизнесом, финансирование образовательной деятельности и наличие современной материально-технической базы [2, с. 154].

Развитие сельского хозяйства играет важную роль в развитии государств, поскольку благодаря ему страны могут поддерживать свою продовольственную безопасность. Так, в Евросоюзе проводится единая аграрная политика (САР ЕС), которая обеспечивает систему гарантированных цен и политику аграрного протекционизма во взаимодействии с другими государствами [3].

Оценка уровня поддержки отрасли выявила существенные различия между исследуемыми странами. В России он составляет 0,7 % ВВП, что больше, чем в Канаде (0,4%) и США (0,5 %), но меньше уровня ЕС, где он равен 0,8% ВВП, Китая (3,2 %), Турции (2,3 %), Кореи (1,9 %) и других развивающихся экономик [4].

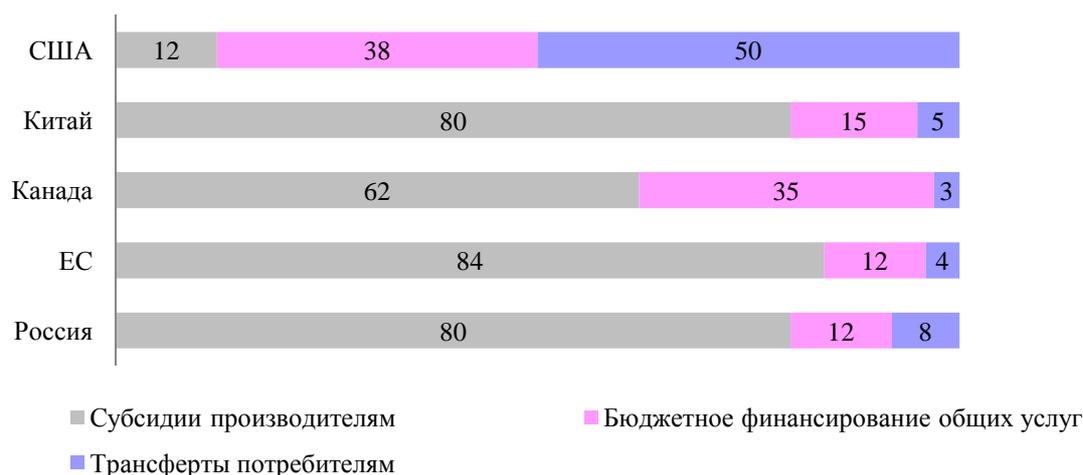

Примечание – Составлено автором по данным [4]

Рисунок 1 – Уровень государственной поддержки сельского хозяйства в странах ОЭСР, %

В составе господдержки выделяются три основных направления: субсидии производителям, бюджетное финансирование общих услуг и трансферты потребителям. Соотношение их характеризует приоритетные направления расходования аграрных бюджетов разных стран.

В России, ЕС, Канаде, Китае более 70% средств идет на поддержку сельхозпроизводителей, от 1 до 5 % составляют трансферты потребителям. Остальные средства расходуются на развитие инфраструктуры, сельскохозяйственное образование, маркетинг и продвижение товаров и другие общие услуги (рисунок 2) [5].

Примечание – Составлено автором по данным [5]

Рисунок 2 – Структура государственной поддержки сельского хозяйства в РФ

В США распределение средств совершенно иное – свыше 50% государственной поддержки составляют трансферты потребителям, 38% направляется на поддержку сельхозпроизводителей и 9% – на финансирование общих услуг. Общая сумма средств, выделенных на внутреннюю продовольственную помощь в 2015 г. составила 82,5 млрд. долларов, в 2016 г. – 76,2 млрд долл., в том числе в качестве трансфертов потребителям от налогоплательщиков – 21,5 млрд долларов в 2015 г. и 19,9 млрд. долларов в 2016 г [5]. На оказание международной продовольственной помощи бюджет США предусматривает ежегодно в течение 2014-2018 гг. выделять 80 млн. долларов [6].

В ЕС, Канаде, Китае и России основным механизмом аграрной политики является прямая поддержка сельских производителей. Она осуществляется с помощью специальных выплат, субсидирования приобретения основных и оборотных средств, поддержки рыночной цены и является действенным средством подъема аграрной промышленности. При этом в России, Китае и Канаде преобладает связанная ценовая, ресурсная, продуктовая поддержка, а в ЕС и США – несвязанная (Таблица 1) [7, с. 693-696].

Таблица 1 – Структура государственной поддержки, % от общего объема субсидий производителям

Показатели	Годы	Россия	США	ЕС	Канада	Китай
Поддержка производителей, % от доходов фермеров	1995-1997	17,7	11,9	33,8	16,3	19,2
	2012-2014	11,9	8,2	19,2	11,2	17,8
Поддержка на основе производства продукции	1995-1997	47,0	44,8	61,2	50,2	13,9
	2012-2014	48,9	19,3	21,9	62,8	79,3
в т.ч. поддержка рыночных цен	1995-1997	35,5	44,3	57,4	46,8	13,9
	2012-2014	42,4	18,2	21,0	62,8	79,3
выплаты на тонну продукции	2012-2014	6,5	1,2	0,9	0	0
	1995-1997	48,9	25,9	6,9	14,1	73,7
Субсидирование приобретения ресурсов	1995-1997	0	7,2	1,0	0	0
	2012-2014	0	6,6	2,6	0	0,9

Проведенный сравнительный анализ указывает на то, что имеет место однонаправленность реализации аграрной политики в рассматриваемых странах. Сельское хозяйство в России стремительно меняется, в соответствии с мировыми тенденциями. Современная агропродовольственная политика РФ постепенно приспособляется к международным требованиям и стандартам. Рекомендации по ее совершенствованию сводятся к недопущению сокращения текущего уровня поддержки, а так же к ее увеличению. При должной государственной поддержке сельского хозяйства, учитывая потенциал и территориальные возможности – у России есть все шансы стать ведущей страной в мире по производству и поставке сельскохозяйственной продукции.

Список литературы

1. Балашов, А.И. Экономическая теория: Учебник. / А.И. Балашов и др. - М.: ЮНИТИ, 2015.
2. Жидкова Е.Ю., Видеркер Н.В. Бюджетная система Российской Федерации: учебное пособие./Е.Ю. Жидкова.- Ставрополь: Изд-во СКФУ, 2014.- 252 с.

3. Информационно-аналитический комплекс - Бюджетная система РФ. [Электронный ресурс] URL: <http://www.budgetrf.ru/Publications/Magazines/festnikSF/>

4. Травкина Н.М. Федеральный бюджет США: Тендерное измерение // США и Канада : экономика, политика, культура. Наука – 2017 - №6 - 35-50 с.

5. Fact Sheet. The National School Lunch Program / Food and Nutrition Service USDA / <http://www.fns.usda.gov/sites/default/fil>.

6. Economics.studio [Электронный ресурс] URL: <https://economics.studio/finansistam/dohodyi-gosudarstvennogo-byudjeta-55835.html>

7. Кузнецова И.Г. Инструменты государственной поддержки формирования человеческого капитала в сельском хозяйстве региона / И.Г. Кузнецова, С.А. Шелковников // Теория и практика современной аграрной науки: сб. Национальной (Всерос.) науч. конф. (г. Новосибирск, 20 февраля 2018 г.) / Новосиб. гос. аграр. ун-т. – Новосибирск: Золотой колос, 2018. – С. 693-696.

УДК 331.1

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В АЗИАТСКИХ СТРАНАХ

ВЕЛЬБОЙ Т.С.,

Студент

ФГБОУ ВО Новосибирский ГАУ, г. Новосибирск, Россия

Научный руководитель, Кузнецова И.Г.,

Старший преподаватель

ФГБОУ ВО Новосибирский ГАУ, г. Новосибирск, Россия

На сегодняшний день можно с точностью утверждать, что повышение эффективности деятельности государства, а также количественных и качественных показателей экономики страны, включающие увеличение уровня и качества жизни населения, развития социальной сферы и инфраструктуры зависит от человеческого капитала. Современная экономика имеет отличительную черту – глобальная реализация в общественном производстве результатов интеллектуальной деятельности. Из этого следует, что характерной заботой государства является увеличение качества человеческого капитала. Это можно подтвердить, обращаясь к истории, где говорится, что «возникновение понятия «человеческий капитал» связано с естественным развитием и обобщением понятий человеческого фактора, трудовых ресурсов, интеллектуального и социального капитала» [1, с.3].

Понятие «человеческий капитал» значительно молодое, ведь ученые-экономисты только недавно начали рассматривать данную проблему. Вопросами изучения общей теории развития человеческого капитала занимались такие известные ученые, как Т. Шульц, Г. Беккер, С. Кузнец, Р. Солоу, И. Фишер, А. Подберезник, В. Ключков, Р. И. Капелюшников.

Что же включает в себя глобальный человеческий капитал? Как оказалось Глобальный человеческий капитал - это сочетание опыта, личных качеств, образования и компетенций, которые способствуют развитию мировой экономики. Работники в данном случае являются важными активами, имеющими экономическую ценность, а это приводит к политике развития международными организациями менее развитых странах. Большое внимание уделяется правам работников и признанию важности создания человеческого капитала для стабильности и высокого уровня страны. Наиболее конкурентоспособным человеческим капиталом являются работники из Китая, Индии, Южной Кореи [3, с. 196-199].

Потенциал развивающихся стран и успех инвестиционных усилий оценивают через экономические показатели, такие как скорость формирования человеческого капитала. Скорость формирования человеческого капитала определяется через «Индекс развития человеческого потенциала» (ИРЧП), который включает в себя информацию о продолжительности жизни, уровню образования и среднего личного дохода.

Если говорить о Китае – стране, имеющий большой, накопленный человеческий капитал, являющийся наиболее развитым из всех национальных ресурсов, то можно утверждать о полном использовании человеческих ресурсов. Можно утверждать, что через определенный период времени это будет главной стратегией Китая в будущем. Вместе с тем человеческий капитал Китая требует серьезного развития и материальных вложений. Проблемой является весьма низкая доля управленческих ресурсов, и этот показатель постоянно снижается. Китаю как густонаселенному государству необходимо управление, которое способно обеспечить все виды общественного производства, потребления и обслуживания [4, с. 691-693].

Данная страна имеет значительное отставание в ресурсах области знаний, поэтому правительством поставлена задача – увеличение количества лет образования в расчете на душу населения и продолжительности жизни. Данная ситуация позволит поднять образовательный уровень людей.

Есть существенные отличия рабочей деятельности Китая от Японии: в Китае работники получают вознаграждение за отработанное время, а не за конечный результат [2, с. 93-96].

Весьма показательным является влияние человеческого капитала на рост экономики Японии. В стране, которая известна своей интеллектуальной деятельностью также имеет место показательное влияние

человеческого капитала на рост экономики. В данной стране всегда был высоким уровень человеческого капитала, включая уровень образования и продолжительность жизни. В Японии развитие человеческого капитала рассматривается как приоритетное направление информационно-технической революции, которое пользуется государственной поддержкой [1, с. 3]. Для данной страны очень важным является развитие человеческого потенциала - как фактора, успешного функционирования и развития, поскольку Япония не располагает природными ресурсами. В стране создана мощная система поддержки государством образования, здравоохранения и социального обеспечения. Уникальность страны в том, что ей присуща система пожизненного найма на работу. Все делается для того, чтобы работу приспособить к человеку, создать наиболее благоприятные условия труда, окружить человека заботой и вниманием. Японцы считают, что главная производительная сила на любом предприятии – работник, его интеллектуальные способности, творческая инициатива и преданность делу. Нельзя не сказать о системе японских фирм: через каждые 1,5-2 года проведение ротации кадров, поскольку работодатель старается каждого работника развить всесторонне. В работника вкладывают средства, лишь для того, чтобы он получил новый, опыт и знания. Более 30% оплаты труда японских работников зависит от прибыли фирмы, поэтому в каждом техническом новшестве этот работник видит и свой будущий успех.

Таким образом, человеческий капитал – это запас знаний, навыков и способностей, имеющихся у каждого человека и которые могут использоваться им в производственных или в потребительских целях. Китай и Япония имеют существенные различия в рабочей деятельности. Из этого следует, что в данных странах формирование человеческого капитала происходит разнородно. Китай имеет отставания в области знаний, поэтому проигрывает в этом Японии, стране, которая имеет показательное влияние человеческого капитала на рост экономики.

Список литературы

1. Клаверов В. Б. Повышение эффективности трудовых ресурсов в условиях становления экономики знаний // Известия регионального финансово-экономического института. 2014, № 2 (5), С.3.
2. Пустуев А.Л., Зарубежные модели формирования человеческого капитала аграрной сферы и их использование / А.Л. Пустуев, О.С. Горбунова, В.И. Набоков // Аграрный вестник Урала №4 (158). 2017, С.93-94.
3. Кузнецова И.Г. Опыт сельскохозяйственного образования в зарубежных странах / И.Г. Кузнецова, С.А. Шелковников, Д.А. Черненко, Н.В. Петухова // Конкурентоспособность в глобальном мире: экономика, наука, технологии. – 2016. – №7. – С. 196-199.
4. Кузнецова И.Г. Государственная поддержка формирования человеческого капитала в развитых странах / И.Г. Кузнецова // Теория и практика современной аграрной науки; сб. Национал. (Всерос.) науч. конф. (г. Новосибирск, 20 февраля 2018 г.) / Новосиб. гос. аграр. ун-т. – Новосибирск: Золотой колос, 2018. – С. 691-693.

УДК 378:004

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ГОРОДАМИ В УКРАИНЕ НА ПРИМЕРЕ ГОРОДА КИЕВА

КОРИНЕНКО В. В.

студент

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
Научный руководитель, Лозова А. М.,

к.э.н., доцент

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

Актуальность темы исследования. Трансформация науки и техники, появление новых технологий открывают широкие возможности для человечества, способствуют созданию новых моделей экономических отношений. Общемировым трендом является цифровизация экономики, всестороннее внедрения цифровых технологий как в систему государственного управления, так и в производство и быт людей с целью повышения эффективности труда и минимизации издержек, сокращение затрат ресурсов. Поэтому исследование сформировавшихся тенденций, направлений и аспектов использования цифровых технологий в разных сферах жизнедеятельности общества, например использование цифровых технологий в системе городского планирования и управления, является актуальным и имеет разностороннее практическое применение. Соответственно возникает необходимость проанализировать проблему становления и развития цифровых технологий в городах Украины на примере города Киева.

Выделение проблематики статьи. Цель статьи – исследовать использование цифровых технологий в системе управления городом.

Нашими задачами в данной работе было:

- изучить существующие научные подходы и концепции использования цифровых технологий в

управление современными городами;

- исследовать механизмы внедрения цифровых технологий в развитие пространства города;
- определить социальный и экономический эффект от использования цифровых технологий;
- выделить проблемы и перспективы дальнейшей цифровизации городов в Украине.

Изложение основного материала. В современном мире важным аспектом успешного развития государства является информатизация общества. Сегодня очень сложно представить жизнь человека без мобильных телефонов, компьютеров, планшетов и Интернета. В эпоху стремительного развития цифровых технологий возникает вопрос об их использовании в различных сферах деятельности человека. Данный факт подтверждает примерами успешного внедрения цифровых технологий в экономику и систему управления в развитых странах мира, таких как: США, Канада, Великобритания. В Китае цифровизация экономики и развитие искусственного интеллекта являются приоритетными задачами государственной экономической политики. Такой общемировой тренд стимулирует страны с развивающейся экономикой и страны, что переживают экономические трансформации и реформы, разрабатывать и внедрять программы, стратегии, концепции, направленные на развития цифровой экономики.

Закон Украины «Об основных принципах развития информационного общества в Украине на 2007-2015 годы» гласит, что одним из главных приоритетов Украины является стремление построить ориентированное на интересы людей, открытое для всех и направленное на развитие информационное общество, в котором каждый мог бы создавать и накапливать информацию и знания, иметь к ним свободный доступ, пользоваться и обмениваться ими, чтобы предоставить возможность каждому человеку в полной мере реализовать свой потенциал, способствуя общественному и личному развитию и повышая качество жизни [6].

В «Концепции развития цифровой экономики и общества Украины на 2018-2020 годы» подчёркивается, что с усилением процесса децентрализации в Украине активно разрабатывается концепция «SmartCity» («умных» городов). На сегодняшний день 10 городов в Украине уже имеют соответствующие цифровые проекты и инициативы. Концепция SmartCity является моделью города с использованием цифровых технологий для решения текущих проблем города, его устойчивого развития и комфортной жизни граждан. Концепция умного города, сформировавшаяся в начале 2000-х годов, была направлена в первую очередь на развитие технологий и инфраструктуры города. В результате дальнейших исследований и инвестиций появились новые технологии, начали создаваться крупные центры обработки данных, умные датчики и автоматизированные электросети. Еще одним результатом этих усилий стало критическое отношение к нововведениям с учетом того, в какой мере люди будут реально ими пользоваться: иногда даже самые оригинальные способы использования датчиков и новых технологий не находили отклика у горожан и не оказывали заметного влияния на их повседневную жизнь [3].

Важнейшими вопросами развития концепции SmartCity в Украине является модернизация инфраструктуры городов, трансформация системы городского управления на основе интеграции систем и данных; необходимость определения экономических моделей развития городов с учетом не только природного, промышленного, а и человеческого потенциала (города как центры инноваций и развития человеческого потенциала).

Согласно Концепции, для активизации идеи смарт-сити необходима реализация таких инициатив:

- разработка национальной "дорожной карты" и фреймворка (framework) цифровой трансформации городов в качестве основы для формирования соответствующих городских "дорожных карт" и поддержки городских проектов цифровизации;
- создание национальной платформы - каталога решений концепции смарт-сити исходя из опыта Европейской платформы "умных" городов. Это необходимо для выравнивания возможностей разных городов страны по проектированию, разработке и имплементации соответствующих проектов;
- гармонизация политики и законодательства с требованиями ЕС, касающихся развития цифровой экономики, инноваций, городского управления;
- внедрение международных стандартов управления смарт-сити (ISO-37120, ISO-37101 и другие);
- поддержка развития инновационных экосистем в украинских городах и вовлечения граждан в процесс разработки городских решений смарт-сити [1].

Согласно «Программе экономического и социального развития города Киева на 2017 год» [5] приоритетным направлением развития города были указаны формирование здоровой экономики и повышение комфорта жизни населения, чего возможно достичь введением новых проектов с использованием технологий «разумного города». Кроме этого, влияние общегосударственных тенденций мы наблюдаем на примере проектов внедрения цифровых технологий в управление городами. Примером успешного развития цифрового города выступает реализация Концепции «KyivSmartCity 2020», которая была утверждена Киевским городским советом и определяет базовые основы для дальнейшего инфраструктурного, технологического и социального развития города. Также этот документ указывает новые направления трансформации городского пространства в соответствии с потребностями и стандартами будущего, которые должны учитываться при разработке других городских целевых программ.

Концепция «KyivSmartCity 2020» учитывает интересы горожан, предпринимателей, некоммерческих организаций и предусматривает развитие города за следующими направлениями:

- повышение качества жизни горожан;
- модернизация и развитие инфраструктуры города;

- использование технологий для эффективного управления городом;
- соблюдение стандартов экологического развития, устойчивого экономического развития и социальной инклюзии;

- активное привлечение общественности [2].

Согласно Концепции «KyivSmartCity 2020» для достижения успеха в указанных направлениях предусмотрено реализацию приоритетных заданий:

- качественные коммунальные услуги для киевлян;
- развитие медицины;
- безопасность граждан;
- инновационный безопасный транспорт;
- e-управления и открытое управление городом.

Таким образом, использование цифровых технологий даст возможность значительно улучшить жизнь в городе, сможет сделать его более комфортным и безопасным. Использование «смарт технологии» позволит:

- в 3 раза быстрее реагировать на ситуации, что могут возникать в городе;
- в 5 раз быстрее принимать решения;
- в 2 раза улучшатся финансовые показатели;
- в 2-4 раза снизится расход воды и электроэнергии;
- на 30 % снизится уровень преступности;
- на 15 % улучшатся экологические показатели, снизится уровень выбросов углекислого газа [2].

В городе Киеве сложилась благоприятная среда для развития смарт-технологий: более высокий уровень социально-экономического развития, доходы населения, уровень деловой активности, скопление мощного интеллектуального потенциала. Соответственно это предоставляет возможность реализации большого количества проектов, которые разрабатывают представители общественности и с помощью городского бюджета могут быть воплощены в жизнь.

На сегодняшний день Концепция «KyivSmartCity» находится на стадии реализации. Уже стартовали некоторые проекты нацеленные на улучшение комфорта жизни киевлян. Такими проектами есть «Открытый бюджет», «Бюджет участия», внедрена система электронных государственных закупок. Реализуются также проекты: электронные петиции, система информирования жителей, информационно-аналитическая система «Имущество», расширяется городская сеть Wi-Fi, работает Контактный центр столицы. Стартовала программа «Безопасный город», в рамках которой в Киеве установлено более 4 тысяч камер системы видеонаблюдения, которые в режиме реального времени передают данные в городской Центр обмена данными. Также выдано более 600 тыс. специальных карточек киевлянина, для электронного доступа к услугам, которые предоставляет горожанам мэрия и Центры предоставления административных услуг в районах города. Внедрен проект онлайн-сервис «Eway» определения точного времени прибытия транспорта на остановку, запущена система электронного билета, которая позволяет городской власти контролировать пассажиропоток, и бесконтактный проход в метро. В Киеве действует система электронной записи на прием к врачу Ehealthy и электронная очередь в детские садики.

Внедрение системы комплексного электронного управления в Киеве в перспективе будет способствовать решению основных проблем, характерных для современной городской власти: способна снизить уровень бюрократизации благодаря переходу на электронный документооборот; сделать прозрачной деятельность органов государственного управления и местного самоуправления благодаря внедрению электронной формы общения с гражданами, тем самым приблизив власть к нуждам и запросам граждан [7]. «Общественный бюджет» - это онлайн-платформа и эффективный проект, который запущен в столице Украины для выявления потребностей территориальной общины и реализации отдельных инициатив и проектов жителей Киева. Киевляне предлагают собственные проекты, создают собственные команды для реализации проектов и имеют право голосовать за другие предложенные интересные идеи. Проекты, которые больше всего поддерживают путем электронного голосования, реализуются городскими властями под контролем авторов и общественности. «Общественный бюджет» является действенным инструментом активных граждан, обеспечит прозрачность, открытость и целесообразность использования городского бюджета и обеспечит реальные изменения в развитии города [4].

В отчете MCKINSEY CENTER FOR GOVERNMENT «Технологии умных городов: что влияет на выбор горожан?» указано, что использование новых инструментов развития городов обеспечивает целый ряд положительных результатов: в частности, они позволяют уменьшить смертность на 8–10%, повысить оперативность реагирования на чрезвычайные ситуации на 20–35%, сократить среднее время в пути на работу и с работы на 15–20%, снизить заболеваемость на 8–15%, а также сократить выбросы парниковых газов на 10–15% [3]. Таким образом, развитие цифровых технологий не только улучшает качество жизни людей, но и меняет традиционное представление об отраслях экономики. На примере Киева мы предлагаем рассмотреть внедрение цифровых технологий в разные направления сферы обслуживания города. Например, онлайн-сервисы заказа такси предоставляют пользователям компьютеров или мобильных устройств удобный способ вызова такси и поездки до места назначения. Такие сервисы — отличный пример того, как быстро технологии умного города меняют традиционные отрасли и жизнь горожан. В Киеве, на сегодняшний день, представлено большое количество сервисов такси, которые предлагают все больше заказов осуществлять через Интернет,

приложения или по телефону. Онлайн службы заказа такси значительно упрощают водителям условия для начала работы и позволяют эффективно распределять заказы. В результате растет коэффициент использования, а стоимость услуг на фоне традиционных таксопарков снижается. Кроме того, благодаря снижению стоимости поездок люди все чаще отдают предпочтение не традиционным службам, а онлайн-такси. Неслучайно в городах, где онлайн-такси используют чаще всего, стоимость этой услуги оказывается наименьшей [3].

Качество государственных услуг имеет важное значение в системе обслуживания граждан и обеспечения их комфорта. Большинство киевлян сегодня предпочитают не стоять в очереди и не тратить свое время, а получить необходимые услуги через Интернет. Данный способ позволяет экономить время и средства, максимизирует качество предоставления услуги, хотя в значительной мере зависит от уровня социально-экономического развития страны и уровня развития в ней соответствующих технологий. Спектр государственных услуг очень разнообразен и предусматривает возможность проведения как уплаты и администрирования налогов, так и получения необходимых документов от различных государственных органов и служб. На сегодня, в городе Киеве четко прослеживается прогресс в сфере предоставления государственных услуг. Хотя на данный момент эта проблема еще не решена полностью! Например, на большинстве сайтов органов государственной власти и местного самоуправления пользователь может найти исчерпывающую информацию об услуге, подать документы, но получить результат запроса часто он может только лично в учреждении. Таким образом, такая система хоть и упрощает получение документов, но не предоставляет возможности получить их полностью онлайн.

Реформа в медицинской сфере, предоставление услуги электронной регистратуры позволяют выбрать врача и записаться на прием. Киевляне могут использовать систему «Поликлиника без очередей», которая дает возможность пациентам сделать запись на прием и посетить врача в удобное время. Данный сервис существенно сокращает затраты времени, сил на оформление большого количества бумаг, необходимых для того чтобы попасть на прием к врачу.

Не менее важным элементом развития цифрового города есть присутствие органов власти в социальных сетях также, как и руководства столицы. Как указано в отчете [3], руководство города может не только проводить традиционные встречи и давать интервью журналистам – дополнительным каналом коммуникации могут стать социальные сети. Такие платформы позволяют напрямую обращаться к группам населения, недостаточно охваченным другими каналами, в том числе к молодежи, а также получать обратную связь в форме лайков, комментариев и репостов. Во-первых, страница города в социальных сетях помогает руководству города объяснять жителям политику, своевременно реагировать на критику, достигать таким образом понимания с горожанами, что способствует росту популярности городских властей среди населения. Во-вторых, на этих страницах можно получать обратную связь от жителей города в форме комментариев. И в-третьих, такие страницы помогают жителям узнавать больше о своем городе. Информация о вариантах проведения досуга, а также о различных городских мероприятиях, фестивалях может помочь объединить городскую общину, стать хорошим подспорьем для горожан и позволит им получать больше удовлетворения от жизни в Киеве в целом. На наш взгляд, Киев в этом аспекте полностью следует мировым тенденциям и городская власть имеет значительное присутствие в соцсетях, в первую очередь таких как Facebook и Instagram.

Вызывает интерес новый прехт: платформа и приложение для велопроката в городе. Этот вид транспорта имеет большую популярность из-за своей экологичности, небольшой себестоимости и удобства передвижения, учитывая значительные пробки в городе. Примером развития данного направления в Киеве есть сервис «Bike sharing», который предоставляет возможность арендовать велосипед с GPS-датчиком и возможностью оплаты через приложение на одной из стоянок в городе. Стоимость такой поездки будет составлять 30 гривен за 30 минут. Соответственно мы можем проанализировать, что при условии как минимум 2 поездки в день по 30 минут, то поездки на велосипеде за 1 месяц будут стоить 1800 гривен, что составляет 16% от средней заработной платы [10] киевлянина. Это свидетельствует о том, что стоимость услуг велопроката в Киеве пока на много дороже, чем в других городах (к примеру, стоимость велопроката составляет только 4% от заработной платы жителей Шанхая [3], где эта услуга очень популярна).

Другими интересными сервисами есть сервисы, где общественность может получить информацию о ситуациях, который возникают в городе, сервисы сдачи жилья в аренду, каршеринг, онлайн-поиск мест для парковки в городе и другие. Список сервисов, необходимых для комфортного получения услуг жителями города, не окончательный, постоянно расширяется, а их разнообразие зависит от готовности администрации вносить инновационные подходы в управление и готовности жителей города проявлять инициативность по совершенствованию их окружающей среды.

Выводы. Таким образом, необходимым фактором устойчивого развития современного общества является постоянное непрерывное развитие науки и технологий, которые способствуют улучшению комфорта жизни человека, способствуют минимизации затрат ресурсов и энергии в производстве. Возрастающее влияние урбанизации и стремительный рост городов, который обусловлен ростом численности их населения, ставит перед наукой сложную задачу создания комфортного пространства в пределах города, которое обеспечивает максимально высокий уровень жизни и комфорта горожан.

По нашему мнению, эффективным решением этой задачи является развитие города на основе внедрения и использования цифровых технологий для предоставления услуг населению и управления

городом. Внедрение информационно-коммуникационных технологий в жизнь горожан возможно с помощью информатизации общества, популяризации данного подхода, разработки необходимых документов и программ развития, реализации отдельных инициатив и проектов, воспитания инициативности горожан в вопросах обустройства городского пространства.

Опыт развитых мегаполисов доказывает необходимость перехода на модель «разумного города». А позитивный опыт и достижения города Киева подтверждают результативность такой организации жизни в пределах города, которая характеризуется использованием цифровых технологий для решения текущих проблем города, его устойчивого развития и комфортной жизни граждан.

На данный момент, нужно обратить внимание на наличие некоторых проблем на пути становления модели «разумного города» в Киеве:

- недостаточный уровень развития законодательной базы;
- необходимость формирования цифровой культуры;
- необходимость обеспечения безопасности личных данных горожан;
- множество проектов только находятся на стадии разработки и еще не могут иметь полноценный эффект.

Но в то же время, мы глубоко уверены, что украинские города имеют значительные успехи использования цифровых технологий и отличные перспективы в будущем превратятся в полноценный «разумный город», чему способствует:

- инициативность горожан;
- мощный научный и интеллектуальный потенциал;
- активность и заинтересованность общественности в обсуждении проблем и ситуаций в городе;
- поиск новых источников финансирования и поддержки проектов предложенных самими горожанами (проект «Общественный бюджет»).

Список литературы:

1. Концепция развития цифровой экономики и общества Украины на 2018-2020 годы. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>
2. Концепция KyivSmartCity 2020. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.kyivsmartcity.com/concept>
3. Вотцель Дж., Кузнецова Е. Технологии умных городов: что влияет на выбор горожан? – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.mckinsey.com/ru/~media/McKinsey/Industries/Public%20Sector/Our%20Insights/Smart%20city%20solutions%20What%20drives%20citizen%20adoption%20around%20the%20globe/Smart-city-solutions-What-drives-citizen-adoption-around-the-globe-RU.ashx>
4. Программа бюджета участия Киева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gb.kyivcity.gov.ua/>
5. Распоряжение КГГА от 06.01.2017р. «О Программе экономического и социального развития города Киева на 2017 год». [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://dei.kyivcity.gov.ua/files/2017/1/11/pesr_2017-min.pdf
6. Закон Украины «Об основных принципах развития информационного общества в Украине на 2007-2015 годы »от 09.01.2007 г. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.
7. Еганов В.В. Проблемы и перспективы внедрения системы электронного управления в Украине [Электронный ресурс] / В.В.Еганов. // Государственное строительство. - 2012. - № 2. - Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_7.
8. <http://kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=3366&lang=1>.

УДК 334

ИННОВАЦИОННО-ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИЙ ВУЗ КАК ДРАЙВЕР ЦИФРОВОГО ПРОСТРАНСТВА

НУРТАЕВА Д.К.,
докторант 2 курса
университет “Туран”
Научный руководитель, Нурмуханова Г.Ж.,
д.э.н., профессор,
университет “Туран”

Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев отметил в своем Послании народу Казахстана от 31 января 2017 года, что «...Важным условием становления новых индустрий является поддержка инноваций и быстрое внедрение их в производство...». [1] Поддержка инноваций и быстрое их внедрение как никогда

актуально в условиях цифрового пространства и цифровой экономики, в частности. В век компьютеризации и высоких технологий цифровая экономика затрагивает каждый аспект жизни: здравоохранение, образование, интернет-банкинг, правительство. Важным условием эффективного развития основных сфер человеческой деятельности в цифровой экономике является формирование соответствующей институциональной среды. В государственной программе «Цифровой Казахстан» большое значение придается образованию и развитию кадров новой формации. [2]

Сегодня казахстанское образование находится на этапе модернизации. Одним из важнейших направлений которой, является создание интеллектуально-инновационного кластера, включающего исследовательские, инновационно-предпринимательские университеты, бизнес-сообщества и передовые производства. [3, с.220]

Многие вузы начали трансформацию своей деятельности как исследовательские, инновационно-предпринимательские. Происходит усиление роли вуза в формировании человеческого капитала. Некоторые казахстанские университеты определили направление своего развития как предпринимательские. К ним относится и университет “Туран”.

Исторический экскурс показывает, что родоначальниками академического предпринимательства считаются американские университеты. Первые предпринимательские образовательные программы появились в университетах США в 40–50-х гг. XX в. Всплеск предложения предпринимательского образования в США пришелся на 80–90-е гг. XX в. [4]. Предпринимательская модель университета была предложена исследователями Гарвардского университета Дж. Энджелл и Э. Дэнджерфилд для обозначения учебного заведения, главным приоритетом которого выступает добывание денег.

К 2005 г. число предпринимательских программ в учебных планах школ бизнеса и университетов в США превысило 1000. Немного позже академическое предпринимательство получило развитие в Великобритании, Нидерландах, Бельгии, Германии и т. д.

Появление первых предпринимательских университетов сопровождалось значительным исследовательским интересом к новой модели высшего учебного заведения. Первым теоретиком академического предпринимательства в Европе стал Б. Кларк. [5].

Исходя из зарубежного опыта, предпринимательскому вузу можно отнести следующие особенности (см. Таблицу 1).

Таблица 1 – Особенности предпринимательского университета

Суть	Сдвиг на коммерциализацию	Конкуренция и диверсификация деятельности	Трансформация внутренней среды	Модификация взаимодействия с внешней средой
– стремление к нововведениям (инновациям); – умение рисковать; – вера в собственные силы; – ощущение собственной независимости	– уникальные, инновационные ОП на принципах конвергенции, цифровизации, предпринимательства; – издание и реализация инновационной литературы; – привлечение средств через совместные проекты, от выполнения заказов, – государственные заказы; – выпускники; – фандрайзинг и эндаумент	– усиление маркетинга ПУ, – поиск новых возможностей и инноваций; – технопарковое окружение; – формирование креативного предпринимательского и инновационного мышления	– актуализация междисциплинарного командного стиля работы.	– расширение и укрепление международных связей – тесное сотрудничество с НПП и ФР МСБ
Примечание - составлено авторами				

Выбор вузом именно предпринимательского типа развития приводит к необходимости адаптации к происходящим изменениям и определению основных стратегических векторов модернизации его деятельности: инновационно-предпринимательское образование, интеграция науки, образования и бизнеса, интернационализация образовательного процесса (см. Таблицу 2).

Таблица 2 – Основные стратегические вектора модернизации деятельности вуза

Первый вектор - инновационно-предпринимательское образование	Второй вектор - интеграция науки, образования и бизнеса	Третий вектор - интернационализация образовательного процесса
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> – новые подходы к управлению вузом (опыт развития предпринимательских университетов); – формирование предпринимательской и инновационной экосистемы в университете, модели предпринимательского образования; – расширение финансовых источников и инструментов управления; – создание кластерных инициатив с внешними стейкхолдерами по научным проектам; – формирование предпринимательской корпоративной культуры 	<ul style="list-style-type: none"> – возможность совместной предпринимательской деятельности бизнеса, власти, университета и технопарка; – власть, бизнес, образование, наука в модели вплетены друг в друга, и в инновационной экономике университет играет главную роль; – взаимоотношения между указанными субъектами становятся все ближе, и границы между ними постепенно стираются 	<ul style="list-style-type: none"> – роль инструментов-катализаторов, для увеличения привлекательности вуза, обеспечения рейтинговых позиций, увеличения притока местных и иностранных студентов; – интернационализация как технология устойчивого развития, т.к. движущей силой в международном измерении является спрос на образовательные услуги, а драйвером для развития системы высшего образования - ее способность трансформировать общество и развитие страны
Примечание - составлено авторами		

В 2015 году университет «Туран» перешел на новую модель развития – инновационно-предпринимательскую. Разработана стратегия и дорожная карта до 2020 года. Стратегический ориентир которой, направлен на инновации и предпринимательство, поскольку в современных условиях курс руководства страны на “модернизацию и цифровизацию экономического развития и формирования специалистов новой формации с инновационным и предпринимательским мышлением представляется единственно возможным”. [6]

Университет “Туран” ставит перед собой цель расширить традиционную миссию (образование и наука), добавив предпринимательскую и инновационную составляющие. Вследствие этого перед вузом ставится цель - обучать и формировать управленцев новой формации, которые смогут создавать рабочие места. Для университета важно сформировать модель по вовлечению студентов и молодежи в инновационную деятельность и развитию у них предпринимательских навыков.

В реализации задач, обозначенных как вектор 1, у университета “Туран” можно отметить следующие достижения:

1. Открыта бизнес-школа STEM
2. Активно развивается бизнес-образование
3. В учебные программы всех направлений подготовки включены предпринимательские модули (20 кредитов), за счет того, что Министерство образования и науки Республики Казахстан активно работает над расширением автономии и академической свободы вузов
4. Усилена языковая подготовка (дополнительно 12 кредитов)
5. Формирование новой категории преподавателей - фаундеров
6. Привлечение практиков из реального и бизнес секторов доведено до 30%
7. Проведение практических занятий студентов в бизнес среде (принцип дуальности)
8. Обучающие бизнес-семинары для ППС от зарубежных партнеров

По второму направлению (вектор 2), университетам необходимо найти новый баланс между наукой, образованием и бизнес средой. В стратегии университета обозначены конкретные шаги для реализации данного направления:

- Создание для «креативного класса» (генерирующих новые идеи, новые технологии и новое креативное содержание) созидательной инновационно-предпринимательской атмосферы
- Стимулирование роста числа публикаций в журналах, входящих в индекс цитирования.
- Формирование в университетах научных и педагогических школ, «прорывных» направлений в научных исследованиях, кружков интеллектуалов, форсайтных исследований.
- Социальные инновации: моделирование социальных процессов, прогнозирование социальной структуры региона, создание новых культурных форм.

Сегодня университет имеет первые результаты:

1. Создан и действует бизнес-инкубатор
2. Активно развивается команда молодых предпринимателей «ENACTUS»
3. Ежегодно проводятся исследовательские конкурсы «Жас Туран», «TURAN JUNIOR»
4. Ежегодно проводится конкурс бизнес идей и проектов «TURAN INNOVATION» с привлечением различных компаний
5. Разработка Start-up
6. Ежегодное участие студентов в международных олимпиадах и конкурсах, призовые места в международной олимпиаде “ИТ-Планета”

7. Открыты новые специализированные лаборатории и кабинеты по робототехнике, психологии и тд. Безусловно, студенческое предпринимательство - драйвер превращения знаний в инновации. Возрастание роли ПУ – их возможность формировать механизмы, способные как «генерировать» знания, так и доводить их до практического применения через акселерационные программы, успешные start-up и spin-off. Так, например, в США возможности генерировать новые знания и проекты вторичны. Умение договариваться, сотрудничать и находить себе партнеров для коммерциализации своей деятельности – вот ключевое звено в инновационной цепи. Редкое сочетание в одном лице гениальности предпринимателя и таланта исследователя – первооснова создания высокотехнологичного бизнеса.

Третий вектор - интернационализация образовательного процесса - отражает взаимосвязь стратегических задач университета со стратегией интернационализации (см. Таблицу 3).

Таблица 3 - Взаимосвязь стратегических задач и направлений интернационализации

Стратегические задачи	Операционная деятельность по интернационализации
Стратегия обучения	Интернационализация учебных программ, полиязычие, академическая мобильность и т.д.
Кадровая политика	Наличие зарубежных преподавателей в штате, поддержка преподавателей вуза, выезжающих за рубеж, поощрение и продвижение сотрудников, занимающихся международной деятельностью.
Финансовая стратегия	Инвестиции в международные проекты, затраты на развитие партнерства, на набор зарубежных студентов, создание условий в вузе для пребывания иностранных студентов, установление платы за обучение для иностранных студентов.
Научная деятельность	Исследовательские партнерства, трансфер знаний.
Развитие кампуса	Создание микросреды для иностранных студентов.
Маркетинг и коммуникации	Повышение международной репутации, качество партнёрства
Работа с выпускниками	Связь с выпускниками для представительских функций вуза за рубежом, приглашение выпускников на работу в вуз
Примечание - составлено авторами	

Достижения университета «Туран» по третьему направлению:

1. Университет «Туран» - член Ассоциации «TRIPLE HELIX». Получили положительную внешнюю оценку от HEInnovate.
2. Участие ППС на международной диалоговой платформе G-Global
3. Создание и продвижение инновационных образовательных программ: «Цифровые финансы», «Цифровая экономика», «Digital marketing» и др.
4. Актуализация существующих ОП в соответствии с международными стандартами (гармонизация программ для СОП и ПДД)
5. Проведение ежегодных летней и зимней школ «TURAN ENTREPRENEURSHIP»
6. Проведение бизнес-тренингов для зарубежных студентов (Гонконг, КНР)

Таким образом, возрастание значимости высшего образования и новые требования, предъявляемые к нему в условиях формирования экономики знаний и цифрового пространства, вызывают необходимость пересмотра вузами стратегий своего развития. Стратегия развития современного вуза должна быть инновационной, способной отвечать как на запросы рынка, так и на действия конкурентов. Поэтому для решения задач адаптации, выживания и развития вузу необходимо: постоянно проводить маркетинговые исследования рынка образовательных услуг и оценивать свое положение на данном рынке; прогнозировать развитие рынка образовательных услуг; разрабатывать альтернативные варианты своего поведения в условиях изменяющейся внешней среды.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» (Астана, 31 января 2017 года)
2. Государственная программа «Цифровой Казахстан» - Режим доступа: https://primeminister.kz/ru/page/view/gosudarstvennaya_programma_digital_kazahstan
3. Нуртаева Д.К., «Интеграция науки, образования и бизнеса: исследование зарубежного опыта и перспективы трансформации в Казахстане» // Вестник университета «Туран», 2018, №1 (77), С.220-225
4. Volkmann Ch. Entrepreneurial Studies in Higher Education. An Ascending Academic discipline in the Twenty-First Century // Higher Education in Europe. 2004. Vol. 29. No 2./
5. Volkmann Ch. Entrepreneurial Studies in Higher Education. An Ascending Academic discipline in the Twenty-First Century // Higher Education in Europe. 2004. Vol. 29. No 2./ 15. Clark B.R. The Character of the Entrepreneurial University // International Higher Education. 2005. No 38. P. 2-3.
6. Стратегический план развития страны до 2025 года - Режим доступа: [https://primeminister.kz/ru/page/view/strategicheskii_plan_razvitiya_kazahstana_do_2025_goda](https://primeminister.kz/ru/page/view/strategicheskii_plan_razvitiya_strany_do_2025_goda)

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАР АРАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫССЫЗДЫҚ ДЕҢГЕЙІ

ОМИРБЕКОВА Э.У.

ГМУ-31К тобының студенті

Ғылыми жетекші, Ертай Х.

магистр. оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды Экономикалық Университеті

Жұмыссыздық – елдегі еңбекке қабілетті тұрғындардың бір бөлігі өзіне пайдалы еңбекпен айналысатын кәсіп таба алмай дағдаратын әлеуметтік-экономикалық құбылыс. Кез келген қоғамдағы экономикалық даму барысында тұтыну тауарларының сұранымы құрылымында және өндіріс технологиясында маңызды өзгерістер болады. Бұл өзгерістер өз кезегінде жұмыс күшіне жалпы сұранымның құрылымын да өзгертеді. Осындай өзгерістерге байланысты кәсіптердің кейбір түрлері азаяды не қысқарады, ал басқа бір түрлері көбейеді. Қоғамдағы жұмыссыздықтың пайда болу себебі жұмыс күшінің осы өзгерістерге баяу ыңғайланатындығына және оның құрылымының нақты жұмыс орнына сай келмейтіндігіне байланысты болады. Жұмыссыздық – барлық қоғамда болып тұратын құбылыс. Нарықтық экономикасы дамыған елдерде, мысалы, АҚШ-та, еңбекке қабілетті тұрғындардың жұмыспен толық қамтылуы жұмыссыздық мүлдем жоқ дегенді білдірмейді. Демек, елдегі тұрғындардың жұмыспен толық қамтылуы – ол елде циклдік жұмыссыздықтың жоқтығын білдіреді. Жұмыспен толық қамтылу кезіндегі жұмыссыздық деңгейі оның табиғи деңгейі болып саналады. Мұндай жағдай елдегі жұмыс күшінің рыноктары теңдестірілгенде, яғни жұмыс іздеушілердің саны бос жұмыс орындарының санына тең болғанда пайда болады. Жұмыссыздықтың табиғи деңгейі қоғамдағы оң құбылыс болып есептеледі. Егер жұмыс іздеушілердің саны бос жұмыс орнынан асып түссе, онда жұмыс күші рыногының тең болмағаны. Екінші жағынан, жиынтық сұраным молайған жағдайда жұмыс күшінің “жетіспеушілігі” сезіледі, яғни бос жұмыс орындарының саны жұмысқа мұқтаждардың санынан асып түседі. Қазақстанда нарықтық экономикаға өту кезеңінде бұрынғы тиімсіз кәсіпорындар мен ауыл шаруашылық мекемелерінің жұмысын уақытша тоқтатып, жабылуына, банкротқа ұшырауына, жекешелендіріліп, қайта құрылуына байланысты жұмыссыздық құбылысы байқалды. 2000 жылы елдегі жұмыссыздар саны 1997 жылғы деңгеймен салыстырғанда біршама (0,2%-ке) төмендеді. Елдегі түбегейлі әлеуметтік-экономикалық реформалар барысында жаңа жұмыс орындары ашылуына, ішкі, сыртқы инвестициялар көмегімен, бірқатар өндіріс ошақтары мен ауыл шаруашылығының жандануына орай, ауылды қайта өркендетудің 3 жылдық бағдарламасына байланысты жұмыссыздық деңгейі де біртіндеп табиғи деңгейге түсе бастады.[1]

Қазіргі таңда біздің елімізде жұмыссыздықты жою мақсатында көптеген мәселелер қарастырылып жатыр. Елімізде жұмыссыздық мәселесі көбінесе жастардың әлеуметтік әл-ауқатына ерекше әсер ететін мәселелердің бірі. Себебі, Қазақстанның болашағы – жастардың қолында! Жастар – ел болашағы. Ал, болашақ бағдарсыз болмайды. Осыны жете түсінген Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстан Республикасының Үкіметіне келер жылдың бірінші жартысына дейін «Жастар саясаты» жөніндегі заңды қабылдауды тапсырған болатын. Ал, биылғы жылдың басынан ҚР мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі Тұжырымдамасы қабылданды. Жалпы бұл тұжырымдамада жастар арасында мәселелер мен проблемалардың алдын алу және оларды шешудегі нақты басым бағыттар көрсетілген. Баршамызды толғандыратын сұрақ жастардың әлеуметтік сипаттағы мәселелері, яғни ол жұмыссыздық мәселесі, тұрғын үймен қамту, жас буын арасында салауатты өмір салтын қалыптастыру екендігі мәлім. Концепцияда басты назарға осы басымдықтар алынды. Нақтылап айтсам, «Дипломмен – ауылға», «Жастар тәжірибесі», «Қолжетімді баспана», «Жұмыспен қамту 2020 жол картасы» деген бағдарламалар.[2] Егер де жастар, яғни біз, осындай мемлекет тарапынан жасалып жатқан игі істерден қалыс қалмай, жалқауланбай, белсенділік танытсақ, әрине бізге берері өте көп. Мәселе мүлде жоқ деп айтуға келмейді, бірақ ол бірте-бірте шешілетін мәселе. Себебі, қазіргі таңда Қазақстанда жас мөлшері 15-тен 28-ға дейінгі адамдар жастар қатарына жатқызылады. Бүгінгі таңда жастар еліміздің халқының 30% құрап, қоғамның маңызды бөлігі болып табылады. 15-28 жас аралығындағы әрбір қазақстандық жас бала өмірінің маңызды бөлігін жұмыспен қамтылу мәселесі құрайды.

Кесте 1 – ҚР-ның жастары (15-28 жас) 2018 жылдың I-II тоқсанындағы мәлімет

	2018 жыл, I тоқсан	2018 жыл, II тоқсан
Жұмыс күші, мың адам	2 108,4	2 121,2
Жұмыспен қамтылған халық, мың адам	2 024,6	2 038,8
Жалдамалы қызметкерлер, мың адам	1 569,8	1 583,1
Өзін-өзі жұмыспен қамтыған қызметкерлер, мың адам	454,8	455,6
Жұмыссыздар, мың адам	83,8	82,4
Жастар жұмыссыздығының деңгейі, %	4,0	3,9
Ұзақ мерзімді жұмыссыздық деңгейі, %	2,0	1,9
Жұмыс күші құрамына кірмейтіндер, мың адам	1 394,7	1 363,9

*Мәлімет Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің ресми сайтынан алынған www.stat.gov.kz [3]

Қазақстанда 15-28 жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі 2018 жылдың II тоқсанында 3,9% құрады. 2018 жылғы II тоқсанда жұмыссыздар саны 82,4 мың адамды құрады және 2017 жылдың тиісті кезеңімен салыстырғанда 4,2 мың адамға немесе 0,1%-ға қысқарған.

Қазіргі кезде еліміздегі жастардың жұмыссыздық мәселесі біртіндеп шешіліп келеді. Жастарды қолдауға арналған бағдарламалардың барлығы жастардың тұрмысын түзеу үшін қолға алынып отыр. Қазір жастар саясаты саласында әлеуметтік маңызы бар 76 жоба жүзеге асырылып жатыр. Оның ішінде «Дипломмен ауылға», «Жастар отанға», «Жұмыспен қамту -2020» бағдарламалары. Мемлекет басшысының тапсырысымен әзірленген бағдарлама еліміздің еңбек нарығындағы қалыптасқан жағдайды оң шешуге, индустриялық саясатты жүзеге асыру үшін еңбек әлеуетін оңтайлы пайдалануға мүмкіндік береді. Бағдарламаның негізгі мақсаты – тұрақты және нәтижелі жұмыспен қамтуға жәрдемдесу арқылы халықтың табыс деңгейін арттыру болып отыр.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына “Нұрлы жол - болашаққа бастар жол” атты жолдауындағы басым бағыттардың бірі – халықты жұмыспен қамту. Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың жолдауындағы туындаған тапсырмалар мен міндеттерді орындау мақсатында елімізде “Жұмыспен қамту - 2020 жол картасы” бағдарламасы жұмыс істеп келеді. «Жұмыспен қамту – 2020» бағдарламасының басты мақсаттарының бірі – «Жастар тәжірибесі» бағдарламасы арқылы оларды қайта даярлау, білімі мен біліктілігін арттыру, әлеуметтік жұмыс орындарын ашу.[5]

Кесте 2 – Қарағанды қаласы бойынша жұмыспен қамтылған жастардың (15-28 жас) негізгі жұмысындағы экономикалық қызмет түрлері

	2018 жыл, I тоқсан	2018 жыл, II тоқсан
Экономикада жұмыспен қамтылған	131,6	139,2
Ауыл, орман және балық шаруашылығы	2,6	4,8
Өнеркәсіп	27,9	31,6
кен өндіру өнеркәсібі және карьерлерді қазу	11,0	9,9
өңдеу өнеркәсібі	13,1	16,9
электрмен жабдықтау, газ, бу беру және ауа баптау	3,0	2,6
сумен жабдықтау; кәріз жүйесі, қалдықтардың жиналуын және таратылуын бақылау	0,8	2,1
Құрылыс	8,5	10,1
Көтерме және бөлшек сауда; автомобильдерді және мотоциклдерді жөндеу	25,3	21,4
Көлік және қоймалау	7,4	7,0
Тұру және тамақтану бойынша қызметтер	3,2	2,6
Ақпарат және байланыс	3,0	1,6
Қаржы және сақтандыру қызметі	3,4	1,9
Жылжымайтын мүлікпен жасалатын операциялар	2,3	3,4
Кәсіби, ғылыми және техникалық қызмет	1,5	3,3
Әкімшілік және қосалқы қызмет көрсету саласындағы қызмет	3,0	5,1
Мемлекеттік басқару және қорғаныс; міндетті әлеуметтік қамтамасыз ету	16,0	14,1
Білім беру	14,5	15,5
Денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер	5,6	9,6
Өнер, ойын-сауық және демалыс	4,3	3,9
Өзге де қызметтер түрлерін ұсыну	3,0	3,3
Үй қызметшісін жалдайтын және өзі тұтыну үшін тауарлар мен қызметтер өндіретін үй шаруашылықтары қызметі	-	-
Аумақтан тыс ұйымдардың және органдардың қызметі	-	-
Экономикада жұмыспен қамтылған	131,6	139,2
Ауыл, орман және балық шаруашылығы	2,6	4,8
Өнеркәсіп	27,9	31,6

*Мәлімет Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің ресми сайтынан алынған www.stat.gov.kz

Кестеде жұмыссыздыққа қарсы жүргізіліп отырған бағдарламалар шеңберінде 2015 жылы жұмыспен қамтылған халықтың саны көрсетілген. Берілген көрсеткіштерге сәйкес, жұмыспен қамтылған халықтың 15,5% үлесін 16-24 жастағы жастар құрайды. Соның ішінде әр сала бойынша қарайтын болсақ, ауыл, орман, балық шаруашылығы салаларында көп қамтылғаны байқалады. Сонымен қатар, өнеркәсіп саласында, көтерме және бөлшек саудада, білім беру саласында жұмыспен қамтылғанын көреміз.

Қазақстандағы жұмыссыздықпен күрес шараларының сәттілігі «Жұмыспен қамтудың жол картасы 2020» бағдарламасын жүзеге асырумен тікелей байланысты. Бағдарламада жұмыссыздық деңгейі - 5%-дан көп емес, әйелдер арасындағы жұмыссыздық 5,5%-дан артық емес, жастар арасындағы жұмыссыздық - 4,6%-дан көп болмауы туралы нақты мақсаттар айқындалған, сондай-ақ, жүзеге асырудың нақты бағыттары инфрақұрылымдар мен тұрғын үй-коммуналдық шаруашылықты дамыту арқылы жұмыспен қамту; кәсіпкерлік бастамаларды қолдау және тірек ауылдарын кешенді дамыту; жұмыс берушінің сұранысына сай жұмысқа орналастыру мен көші-кон мәселелері бойынша жәрдемдесу мен оқыту болып белгіленгенін хабарлаған болатын. Осылайша, 2015 жылы «Жұмыспен қамтудың жол картасы 2020» бағдарламасын жүзеге асыру шараларының аясында 167 мың адам жұмыспен қамтылды. Биылғы жылдың басынан бастап 118 мың адам, оның ішінде тұрақты жұмыс орындарына – 97,4 мың азамат, уақытша жұмысқа – 20,7 мың адам жұмысқа орналастырылды.

Қорыға келгенде, әлемде торлап тұрған экономикалық қаржылық дағдарысқа қарамастан, еліміздің күш қуатын, әлеуметтік әлеуетін арттыруға бағытталған елбасының оптимистік ірі жобалары халықтың ертеңгі күнге деген сенімін арттыра түседі, әсіресе, қазақстандықтарды жұмыспен қамту жөніндегі бірінші бағыты, әрбір отбасы үшін маңызды болып табылады. Жұмыспен лайықты қамтуды қамтамасыз ету – халықты әлеуметтік қорғаудың негізі, адам ресурстары әлеуетін дамыту және іске асырудың маңызды шарты, қоғамдық байлықтың артуы мен өмір сүру сапасын жақсартудың басты құралы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Д. Каттебаев «Жұмыссыздық – нарықтық экономиканың бүгінгі таңдағы негізгі мәселелерінің бірі» // «Заманауи әлемдегі ғылым мен білім». Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары.– Қарағанды: Болашақ-Баспа РББ. 2015.-2том

2. Л.Ж. Аширбекова, Б.Н. Жакыпбекова «Қазақстан Республикасында жұмыссыздық көлемін азайтудағы әлеуметтік жобалардың рөлі» // ҚазҰУ Хабаршысы. Экономика сериясы. №3 (109). 2015

3. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің [http:// stat.gov.kz](http://stat.gov.kz) сайты

4. Жұмыспен қамту жөніндегі ақпараттық-талдау орталығы <https://iac.enbek.kzs://www.mzsr.gov.kz/ps://www.Назарбаев Н.Ә.Қазақстан>

5. Жұмыспен қамту 2020 жол картасын бекіту туралы заңы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 5 ақпандағы № 42 қаулысы. <http://adilet.zan.kz/kaz>

УДК 339.9

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫ

ТЕЗЕКБАЕВА НУРАЙЫМ.

Орындаған У-31к студенті

Ғылыми жетекші, Джолдаспаева С.Д.

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Экономика, бизнес және құқық колледжі.

Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты белсенділігімен, тепе-теңдік сақтауға ұмтылысымен, прагматизмдігімен, сындарлы сұхбат жүргізуге талпынысымен және көпжақты ынтымақтастыққа бағытталғандығымен ерекшеленеді. Халықаралық аренада мемлекетіміз өзінің тарихи, геосаясаттық және экономикалық факторларына байланысты көп ғасырлар бойы сыртқы саясатын халықаралық ынтымақтастық, көршілес мемлекеттер мен татуластық және олардың аймақтық біртұтастығын құрметтеу принципіне негіз деп жүргізіп келеді. Қазақстанның өзге мемлекеттер мен тең құқылы және екі жаққа да тиімді қарым-қатынас құруға дайындығы оның бүгінгі күні дипломатиялық байланыс орнатқан шет мемлекеттердің санының көптігімен дәлелденіп отыр. 1991 жылы тәуелсіздік алған сәттен бастап, біздің республика әлемнің 130 мемлекетімен дипломатиялық қарым-қатынас орнатты. Көптеген себептерге байланысты Орталық Азия мен Қазақстан аймағы әлем саясатында қазіргі кезде ерекше назарға ие. Қазақстан екпінді даму қарқынының арқасында ірі транснационалдық корпорациялардың, өзге мемлекеттердің үлкен қызығушылығына ие. Бұл түсінікті де, Қазақстан Орталық Азиядағы географиялық сипаты бойынша ең ірі мемлекет болып табылады, оған қоса экономикалық даму қарқыны бойынша біздің мемлекет аймақтағы көшбасшы. Осы ретте еліміздің болашақта даму мүмкіндіктерінің мол екендігін ескере кету керек. Бүгінгі күні қазақстандық сыртқы саясат басымдылығы ең алдымен Ресей, Қытай, АҚШ, ЕО, Орталық Азия аймағындағы көршілес мемлекеттермен, ислам әлемімен тең құқылы қарым-қатынас құруға бағытталып отыр. Бұл тұрғыда 2006 — 2007 жылдары аталмыш мемлекеттер мен және аймақтар мен екі жақты байланыс едәуір алға басты. Ел мүддесіне қатысты бірталай маңызды құжатқа қол қойылған мемлекет басшылығының Вашингтон, Мәскеу, Брюссель, Лондон, Бейжің, Каир, Тегеран, Ташкент, Бішкек және тағы да басқа мемлекеттердің астаналарына ресми сапарларының қорытындылары да осыны айғақтай түсуде. Осылайша мемлекетіміздің әлемнің жетекші державалары мен көршілес ТМД мемлекеттер іарасындағы стратегиялық серіктестігі жаңа деңгейге көтерілді

деуге болады.

Қазіргі кезде Қазақстанның көп ғасырлар бойы туысқандық, мәдени, саяси және экономикалық, қарым-қатынаста болып келген көршілес Орталық Азия мемлекеттерімен ынтымақтастығы ерекше серпін алып отыр. Аймақтың ең ірі мемлекеті ретінде ғана емес, экономикасы едәуір алға басқан Қазақстан аймақ бойынша көршілес елдермен тығыз қарым-қатынас орнатуға қызығушылық білдіруде. Біздің мемлекетіміздің ендігі жердегі қарқынды дамуы аталмыш республикалармен қалыптасатын қарым-қатынаспен де тығыз байланысты. Сол себепті Қазақстан Орта Азиялық Одақ құру идеясын алға тартып отыр. Бұл бірлестікке Қазақстаннан басқа аймақтың Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Түрікменстан сияқты мемлекеттері де кіруі мүмкін.

Қазақстанның сыртқы саясатының басты бағыттарының бірі Ресеймен қарым-қатынас болып табылады. Бұл мемлекетпен біздің ел көп жылдар бойы тығыз қарым-қатынаста болып келеді. Өзара бөлісіп жатқан мемлекеттік шекараның ұзындығының өзі 7591 шақырымға созылып жатыр. Мемлекетаралық достастық екі бірдей президенттің және екі ел халқының өзара тығыз байланысы арқасында дамып отыр. Қазақстан мен Ресей арасында отын-энергетикалық кешен, көлік және коммуникация, әскери-техникалық және қорғаныс өнеркәсібі салалары бойынша байланыс орныққан. Қазақстан-Ресей қарым-қатынасының біртұтас спектрі көптеген екі жақты құжаттар және келісімдермен реттелуде. Екі жақты қарым-қатынаспен қоса екі бірдей мемлекет аймақтағы әскери-саяси және экономикалық сипаттағы көптеген аймақтық ұйымдар шеңберінде өзара белсенді әрекеттесуде. Сөз тиегі болып отырған Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы, Еуразиялық Экономикалық Қауымдастығы, Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы және Ұжымдық қауіпсіздік туралы келісім Ұйымдары. 2012 жылы Қазақстан мен Ресей өзара дипломатиялық қарым-қатынас құрғанының 20 жылдығын атап өтеді.[1, 4 б]

Біздің мемлекетіміздің тағы да бір көршілес елмен қарым-қатынасы серпінді даму үстінде. Бұл - Қытай Халық Республикасы. Жыл сайын екі ел арасындағы тауар айналымы өсіп, экономика, мәдени-гуманитарлық ынтымақтастық салаларында көптеген ірі жобалар жүзеге асырылып отыр. Ұдайы қарым-қатынас арқасында екі ел басшылығының арасындағы байланыс нығайып келеді.

Оған қоса Қазақстанның Америка Құрама Штаттарымен байланысы жылдан жылға нығая түсуде. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың 2006 жылы АҚШ-қа ресми сапары қазақстандық-американдық ара-қатынастың дамуына және нығая түсуіне септік еткен маңызды шара болды. Сапар барысында екі ел арасында болған сындарлы сұхбаттар кезінде қауіпсіздік, терроризммен күрес, энергетикалық саладағы байланыстың дамуы және Қазақстан Республикасындағы жоғарғы технологиялық, инновациялық өндірістерді дамыту процесіне американдық компаниялардың ат салысуы талқыланды.

Қазақстанның ислам әлемімен қарым-қатынасының тереңдей түсуі турасында 2006-2007 жылдар аралығында бұл байланыстың қарқындылығы байқалғанын атап өтуге болады. 2007 жылы ҚР Президенті Н.Назарбаев Мысыр, Иордан, Катар, Сирия, Біріккен Араб Әмірліктерінде ресми сапармен болып қайты. Ал Қазақстанға Мысыр Президенті Х.Мубарак және Иордания королі Абдалла II келді. Бұның бәрі біздің еліміздің және ислам мен араб әлемі арасындағы қарым-қатынасының жаңа деңгейге көтерілгендігінің бірден-бір белгісі болып табылады. Мысалға 2007 жылдың қараша айында Елбасының Сирия Араб Республикасына ресми сапары елеулі оқиға болды. Бұл біздің ел Президентінің араб және мұсылман әлемінде ықпалы зор Сирия мемлекетіне деген алғашқы сапары болды. Бұл мемлекет территориясында Қазақстанның тарихына тікелей байланысы бар ұлы ғұламалар жерленген. Олар қазақ даласынан шыққан бүгінде Дамаскіде жерленген ұлы ғалым, ағартушы Әбу Насыр Әл-Фараби мен аты аңызға айналған қолбасшы, әмірші Сұлтан Бейбарыс. Осы ретте тарихи және мәдени мұраларды әрдайым сақтап, дәріптеген Қазақстанның Дамаскідегі Әл-Фараби кесенесін салуға және Сұлтан Бейбарыстың кесенесінде жөндеу жұмыстарын жүргізуге қаржы бөліп отырғандығы да кездейсоқтық емес. Бүгінгі күні республикамыз әлем ауқымындағы өзекті Батыстың жетекші мемлекеттері мен ислам әлемі арасындағы «Батыс — мұсылман әлемі» диалогын дамыту идеясын алға тартып отыр, әзірше бұл сыртқы істер министрлері деңгейінде жүзеге асуда. Қазақстан аталмыш идеяны әлем діндерін біріктірген және дінаралық сұхбат құруға мүмкіндік берген өзінің халықаралық тәжірибесіне сүйене ортаға салуда. Бұған мысал мемлекетімізде 2003, 2006 және 2009 жылдарда үш рет өткен және халықаралық деңгейде жоғары бағаға ие болған Әлем және дәстүрлі діндер басшыларының съезі. БҰҰ Бас Ассамблеясының 62-і сессиясында сөйлеген сөзінде ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев болашақ съездің БҰҰ аясында өткізілуі туралы ұсыныс жасады. [2, с 25]

Соңғы жылдары Қазақстан Еуропа Одағына мүше елдер арасындағы қарым-қатынас едәуір алға басты. Бұл ретте мемлекетіміздің ЕО-мен «ЕО үштігі — Орталық Азия елдері» диалогы шеңберіндегі ара-қатынасын атап өту қажет. «ЕО үштігі — Орталық Азия елдері» аясындағы соңғы кездесу 2007 жылдың көктемінде Қазақстан Республикасының Елордасы Астана қаласында өтті, оның барысында ЕО-ның Орталық Азиядағы 2007-2013 жылдарға арналған стратегиясы талқыланды. Сол жылдың 30 маусымында Берлин қаласында Еуроодақтың Орталық Азияға қатысты Стратегиясының тұсаукесер рәсімі өтті. Демократиялық реформалар нәтижесінде қол жеткізілген Қазақстанның саяси, экономикалық жетістіктерін халықаралық қауымдастықтың мойындауы және әлемдегі энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі біздің республиканың ықпалының өсуі мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың ТМД Төрағасы ретінде 2006 жылы Санкт-Петербургте өткен G-8 саммитіне қатысуға мүмкіндік берді. Саммит аясында Н.Ә. Назарбаев әлемдік және аймақтық державалардың басшыларымен кездесіп, олармен болған сұхбат барысында екі жақты және көпсалалы ынтымақтастыққа байланысты көптеген мәселелерді талқылады.

Республиканың сыртқы саясаты стратегиясында бұрынғы кеңес кеңістігінде болып жатқан

интеграциялық процестер ерекше орынға ие. Біздің мемлекет бұрынғы КСРО республикаларының басым бөлігін бірлестірген Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығын сақтап, оны дамыту турасында біршама іс атқаруда. 2006 жылдың мамыр айынан бастап 2007 жылдың қазан айына дейін Қазақстан ТМД-да төрағалық етіп Достастықтағы интеграциялық процестердің дамуына жаңа серпініс берді. Төраға ретінде Қазақстан ТМД ұйымының жалпы тиімділігін арттыру мақсатында Достастықты реформалау бойынша Концепцияны жасап, ТМД мүше басқа елдердің талқылауына салды. 2007 жылдың қазан айында Душанбеде өткен ТМД саммиті барысында аталмыш Концепция қабылданды. 2007 жылдың маусым айында Санкт-Петербуркте өткен Достастыққа мүше мемлекеттер басшыларының ресми емес саммитінде Қазақстан Президентінің ұсынысы республикамыздың ТМД ұйымының қажеттілік деңгейін арттырудағы тағы да бір айтарлық қадамы болды. Бірінші болып ТМД мемлекеттерінің бәріне ортақ өзекті мәселе көші-қон тақырыбы қарастыруды ұсынды. Ал 2008 жылы ТМД Төрағасы ретінде Қазақстан көлік және коммуникация мәселесін талқылауды ұсынды. Бұрынғы кеңес кеңістігінде экономикалық беделі жоғары Қазақстан мемлекеті Еуразиялық Экономикалық Қауымдастыққа мүше жетекші мемлекет болып табылады. Аталмыш Ұйымға Қазақстаннан басқа ТМД-ның бес мемлекеті мүше. Олар Ресей, Өзбекстан, Қырғызстан, Беларусь және Тәжікстан. Біздің республикамыздың экономикалық мүмкіндіктері мен белсенділігі бұл ұйымның даму қарқынына айтарлықтай септік етуде.

Халықаралық қоғамдастықтағы еліміздің позитивті образының қалыптасуы және оның халықаралық мәртебеге ие болуы сыртқы саясатты жүргізудегі республика басшылығының көрегендік шешімдерімен мүмкін болды. Бұл тұрғыда ядролық қаруды таратпау, діни экстремизмге қарсы тұру, әлем діндері арасында толерантты қарым-қатынас құру мәселелерін атап өтуге болады. Осының негізінде еліміз аймақтық және ғаламдық қауіпсіздік мүддесі турасында халықаралық аренаға өз бастамаларымен шығуға мүмкіндік алды. Мысал ретінде Қазақстанның Еуропадағы Қауіпсіздік және Ынтымақтастық Ұйымына (ЕҚЫҰ) бұрынғы кеңес кеңістігіндегі елдердің көшбасшысы ретінде төрағалық етуге 2003 жылы өз кандидатурасын ұсынуын атап өтуге болады. Соңғы жылдары Қазақстан осы мақсатқа қол жеткізуде тиянақтылық пен қажырлық танытты. Төрағалыққа ұсынылған біздің мемлекетіміздің кандидатурасын Қазақстанның халықаралық қауіпсіздік турасында сіңірген еңбегін бағалаған көптеген мемлекеттер қолдады. Қазақстанның ЕҚЫҰ-да төрағалық етуге өз кандидатурасын ұсынуының бір себебі біздің мемлекетіміздің аталмыш ұйымды қазіргі таңда оның кеңестігінде пайда болған әрі көбейіп келе жатқан түрлі қауіпке төтеп бере алатын күшті, әрі тиімді ұйым ету болып табылады. Қазақстанның ЕҚЫҰ төрағалық етуге ұмтылысының қортындысы 2007 жылдың қараша айында Мадрид қаласында өткен ЕҚЫҰ-на мүше мемлекеттердің Сыртқы істер министрлері Кеңесінің қабылдаған шешімі болды. Бұл шешімнің нәтижесінде Қазақстан 2010 жылы ЕҚЫҰ төраға болуда. Мадрид құрылтайының шешімі халықаралық қоғамдастықтың Қазақстанның тәуелсіз мемлекет ретінде соңғы 18 жылда қол жеткізген жетістіктерінің маңыздылығын мойындағанының бірден бір дәлелі болып табылады. Бұл ретте Қазақстанның аталмыш халықаралық ұйымның төрағасы ретінде халықаралық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге бағытталған өзекті мәселелерді шешу турасында бірталай ұсыныс жасай алатындығын айтып кету керек. Қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі Қазақстанның салмақты тәжірибесі халықаралық деңгейде үлкен қызығушылыққа ие болып келеді және де ЕҚЫҰ дамуына жағымды серпіліс беретіндігі анық. Өйткені ЕҚЫҰ-на төрағалық ету - бұл Қазақстанның Еуропа қауіпсіздігі аймақтық жүйесіне интеграциялануының, ұйымның бас мүшелерімен жалпы еуропалық өзекті мәселелерді шешу турасындағы тең құқықты сұхбатты жалғастыру мүмкіндігі болып табылады. Қазақстан дипломатиясының ірі жетістіктерінің бірі Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Азиядағы Өзара Ықпалдастық және Сенім Шаралары жөніндегі Кеңесті (АӨСШК) жию идеясының жүзеге асқаны болып табылады. Аталмыш идеяның Қазақстан басшысы 1992 жылдың қазанында айтқан болатын. Бұл кезден бері Қазақстан АӨСШК мүше мемлекеттер басшыларының саммитін 2002 және 2006 жылдары екі мәрте өткізіп үлгерді. Бұл басқосулар халықаралық деңгейде үлкен бағаға ие болды. 2006 жылдың 17 маусымында Алматы қаласында өткен АӨСШК II саммитінде Азиядағы ынтымақтастық пен қауіпсіздік негізгі мәселелерін форум қатысушылары біріге шешетіндігі сипатталған декларация және де аталмыш ұйымның хатшылығы жайлы келісімге қол қойылды. Қазіргі кезде АӨСШК-не азиялық 20 мемлекет мүше, 7 мемлекет және 3 халықаралық ұйым бақылаушы дәрежесіне ие. Аталмыш форумның жұмысы Азиядағы тұрақтылық пен қауіпсіздікті нығайтуға бағытталған, бұл ұйым бейбіт сұхбат және Азия құрлығындағы күрделі геосаясаттық мәселелерді шешу алаңына айналды. ЭСКАТО-ға мүше 62 мемлекеттен 400-ден астам делегат қатысқан Алматы қаласында өткен Азия мен Тынық мұхиты мемлекеттерінің Экономикалық және әлеуметтік комиссиясының (БҰҰ ЭСКАТО) 63-і сессиясы Қазақстан мен бүкіл Орталық Азия үшін маңызды шараға айналды. Бұндай дәрежедегі шара Орталық Азияда тұңғыш рет өткенін атап өту қажет. Қалыптасып келе жатқан халықаралық жағдайда халықаралық және аймақтық ұйымдармен қарым-қатынасты орнату ерекше маңызды ие болып келеді. Олардың басты қызметі қауіпсіздік саласымен байланысты. Осындай ұйымдардың бірі Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы болып табылады (ШЫҰ). 2001 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Шанхай Ынтымақтастық Ұйымын (ШЫҰ) құру бастамасына ат салысты және де дәл осы ұйым аясындағы қызметі сыртқы саясаттағы негізгі бағыттардың біріне айналды. Қазіргі кезде ШЫҰ Қазақстан, Қырғызстан, ҚХР, Ресей, Тәжікстан және Өзбекстанның басын қосып отыр, ал бұл ұйымдағы бақылаушы мемлекеттерге Моңғолия, Иран, Үндістан және Пәкістан кіреді. ШЫҰ шеңберіндегі диалог арқасында Қазақстан саяси, сауда-экономикалық және гуманитарлық салалар бойынша көптеген мәселелерді шешуге бағытталған сындарлы сұхбат жүргізу мүмкіндігіне ие және де бұл ұйым аясында терроризм, экстремизм және сепаратизммен күресуде күш жұмылдыру мәселелері талқыланады.

ШЫҰ саяси тұрақтылық және қауіпсіздік қамтамасыз етудегі маңызды рөлі оны халықаралық деңгейдегі беделді ұйымға айналуына септік етті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жылқышиев Н. Бір партиялық жүйеге, және басқа табынушылыққа қарсымын // Жас қазақ. 2008. 29 шелде. Б.7.
2. Алмонд Г. Азаматтық мәдениет // Әлемдік саясаттану антологиясы. Т.7. - Алматы: «Қазақстан» баспа үйі, 2007.

ӘОЖ 332.012.33

ЖЕРГІЛІКТІ МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

ТУЛЕУОВА АЙШЫРАҚ

У-31к топ студенті

Ғылыми жетекші, Джолдаспаева.С.Д

ҚҚЭУ экономика, бизнес және құқық колледжі

Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік құрылыс және басқару тәжірибесін рационализациялау мен дамыту теориясында методологиялық негізде жасалған, мемлекеттік басқарудың қазіргі концепциялары аса маңызды рөлдерін атқарады. Бұл жерде мәселе, республикадағы саяси және әлеуметтік-экономикалық құбылыстарды тездетуге арналған, мемлекеттік аппараттың тәжірибелік жұмысының принципіалды жаңа бағыттары туралы. Ел Президентінің Қазақстан халқына жіберген «Қазақстан-2030» бағдарламасында олар, республика дамуының бағыттары ретінде жазылған.

Мемлекеттік басқару органдары, ең алдымен, мемлекеттік басқару қызметін атқаратын күрделі механизмдер жүйесі. Бүгінде, мемлекеттік басқару дегеніміз – адамдардың әлеуметтік қызметі және соның негізінде қалыптасатын қоғамдық қарым-қатынастар деп түсіндіріледі. Ол әлеуметтік ортада жүзеге асырылып, әлеуметтік ортаның ықпалын, әсіресе, қоғамның әлеуметтік құрылымы тарапынан өзіне тигізетін ерекше мәнді ықпалын басынан өткізеді. Бұл орайда, мемлекеттік басқаруды ғылыми тұрғыдан танып-білуде әлеуметтану әдістерінің рөлі барынша түсінікті. Мемлекеттік басқару қоғамның қандай да бір жекелеген саласына ғана қатысты бола алмайды.

Көптеген мемлекеттер өз дамуының белгілі деңгейінде қоғам өміріндегі мемлекеттік және жеке институттардың рөлі туралы ойлана бастайды. Өйткені, мемлекеттік ұйымдар мен жеке құрылымдардың басқару және ұйымдастыру қызметінің арасында елеулі айырмашылықтар бар екеніне күмән жоқ. Мемлекеттік органдар мен оның құрамдас элементтерінің қызметіне ұйымдастыру тұрғысынан талдау жасаудың маңызды мәселелері қарастырылады.

Мемлекеттік органдар дамуының объективтік бағыттары байқалады: бюрократизация, дифференция, кәсібиліктің өсуі. Мемлекеттің әрбір саласына мемлекеттік органдардың ерекше түрлері сәйкес келеді. Осы орайда, мемлекеттік қызметтің маңызы айқындалады: мемлекеттің конституциялық негізде баянды етілетін азаматтардың мемлекеттік органдар мен оның аппаратындағы мемлекеттік басқаруды, басқа да мемлекеттік міндеттер мен қызметтерді атқаруды жүзеге асыратын кәсіптік қызметі.

ҚР-сы Конституциясының ҮІІІ-бөлімінің (85,87-б-дың) нормалары бойынша тиісті аумақтағы істің жай-күйіне жауапты жергілікті өкілді және атқарушы органдар жергілікті мемлекеттік басқаруды жүзеге асырады.

Жергілікті атқарушы органдар ҚР-ның атқарушы органдарының бірінші жүйесіне кіреді, тиісті аумақтың мүддесі мен даму қажеттілігін ұштастыра отырып, атқарушы биліктің жалпы мемлекеттік саясатын жүргізуді қамтамасыз етеді.

Жергілікті атқарушы органдардың қарауына мыналар жатады:

1. Аумақты дамыту жоспарларын, экономикалық және әлеуметтік бағдарламаларын, жергілікті бюджетті әзірлеу және олардың атқарылуын қамтамасыз ету;
2. Коммуналдық меншікті басқару;
3. Жергілікті атқарушы органдардың басшыларын қызметке тағайындау және қызметтен босату, жергілікті атқарушы органдардың жұмысын ұйымдастыруға байланысты өзге де мәселелерді шешу;
4. Жергілікті мемлекеттік басқару мүддесіне сай заңдармен жергілікті атқарушы органдарға жүктелетін өзге де өкілеттіктерді жүзеге асыру.

Қазақстанның бүгінгі әкімшілік реформаларының барысы биліктің, мемлекеттік саясаттың, қоғамдық ой-пікірлердің бірден-бір зейін қояр нысаны болып отырғанын көрсетеді. Тәуелсіздік жариялаған алғашқы кезеңнен бастап, бүгінгі таңға дейін атқарылып келе жатқан оң істер түбегейлі саяси, экономикалық, әлеуметтік, идеологиялық өзгерістер мен реформалар кезеңі деп айтсақ артық етпейді. Мемлекеттік органдар жүйесінің қалыптасуы мен дамуы, мемлекеттік басқару ісіндегі жалпы ілгерілеушіліктер, сондай-ақ, Қазақстанның тәуелсіздігінің негізгі тетігі болып табылады.

Қазақстан Республикасында бірнеше жыл қатарымен мемлекеттік басқару құрылымын оңтайландыру

мен жетілдіру процестері үздіксіз жүргізіліп келеді. Аталған процестердің негізгі мақсаты Қазақстан дамуының ағымдағы және жоспардағы мәселелерін нәтижелі де тиімді шешетін кәсіби үкімет құру болып табылады. Жоғары нәтижелі қызмет атқаратын қазіргі заманға сай мемлекеттік басқару жүйесі мен мемлекеттік қызмет жұмысын қалыптастыру – бүгінде алдыңғы қатарға шығып отырған негізгі мәселелердің бірі деп саналады. Сонымен қатар, Қазақстандағы экономикалық, әлеуметтік және басқа да реформалардың орындалу барысы, қоғамды демократиялық жолмен дамуы, құқықтық мемлекет ретінде қалыптасуы, жалпы елдің тұрақтылығы мен дамуы мемлекетті басқару тетіктерінің жағдайы мен қызметшілердің кәсібилігіне, олардың еңбек нәтижелігі мен бастамашылдығына, ел таңдаған саяси бағыт бойынша қызмет атқаруына байланысты болады.

Мемлекеттік басқару тарихына көз жүгіртер болсақ, XIX ғасырдың соңында көптеген индустриалды дамыған мемлекеттер тиімділік пен өнімділікті анықтауға тырысқан болатын. АҚШ алғашқылардың бірі болып, тиімділікті арттыру мәселелерін қарастырып, оны шешуді қолға ала бастады. Итермелеуші факторлардың негізгісі қоғам мемлекеттік қызметінің, әсіресе, жергілікті деңгейде тиімділік төмендігіне алаңдағаны болды. Көптеген қалаларда жергілікті деңгейде өнімділікті, еңбек нәтижелігін арттыруға бағытталған қозғалыстар жүріп жатты. Кейіннен бұл процесс жоғары мемлекеттік органдар дәрежесіне дейін көтерілді. Осылайша, АҚШ-та жалпыұлттық тиімділік бюросы құрылды.

Стратегиялық мақсаттарға табысты қол жеткізу мен бәсекеге қабілетті дүниежүзінің 50 елдерінің қатарына ену бойынша, басымдықтарды жүзеге асыру үшін, Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевпен 2006 жылдың қыркүйек айында мемлекеттік басқару жүйесін жетілдіруге бағытталған әкімшілік реформалары бастама алды. Елбасы Қазақстан Республикасы Парламенті сессиясының ашылуында «Корпоративті басқару, ашықтық және қоғам алдында есеп беру қағидаттарын шетелдің озық үлгілерін, тәжірибелерін қолдана отырып, мемлекеттік басқаруды жаңғыртуымыз керек» деп атап көрсеткен болатын.

Бүгінде, жылдам өзгеріп келе жатқан әлеуметтік-экономикалық жағдай мемлекеттік органдар алдына XX немесе XIX ғасырмен ауқымы, күрделілігі, кешенділігі жағынан салыстыруға келмейтін жаңа мақсаттар мен міндеттер қояды. Сондықтан, уақыт талабына сай болу үшін мемлекеттік басқару субъектілері басқарудың әдеттегі, дәстүрлі әдістерін қайта құруларды қарастырумен қатар, қызмет тиімділігін, нәтижелігін ұдайы көтеруі тиіс.

Атқарушы билік органдарының қызмет тиімділігін, еңбек нәтижелігі мен олардың жүзеге асыратын мемлекеттік функцияларының сапасын арттыру және мемлекеттік қызметтер көрсету саласы соңғы 10 жыл ішінде елімізде қолға алынған реформалардың басты себебіне айналды. Мемлекеттік қызметтің лайықты деңгейде қызмет етуінде мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігі аса маңызды орын алары сөзсіз. Еңбек нәтижелігі мен қызмет тиімділігі арттырылмаған жағдайда ел өміріндегі кез келген саланың, соның ішінде экономикалық жаңарулар, стратегиялық бағдарламалардың жүзеге асырылмайтыны белгілі.

Қазіргі таңда, мемлекеттік органдар мен мемлекеттік қызметшілердің қызмет тиімділігін арттыру бойынша талдаулар мен зерттеулер саны көптеп кездеседі. Тиімділік теориясының дамуына экономика, басқару және мемлекеттік басқару теориялары зор үлес қосады. Алайда, бағалау көп жағдайда көрсеткіштер және аттестациялау түрінде жүргізіліп келеді. Бағалаудың мұндай түрлері мемлекеттік қызметшілер тарапынан ресмилік деп, олардың еңбегіне сай жалақы алуына еш әсерін тигізбейді деп қабылданады. Осылайша, мемлекеттік органдар жұмыс нәтижелігін тиімділігін арттыру, мемлекеттік қызметтің кадрлық әлеуетін қалыптастыру, қолдану мен дамытудың маңызы арта түсті.

Дүниежүзілік тәжірибе мемлекетті басқарудың мінсіз құрылымы ешбір елде қалыптаспағанын көрсетеді. Дегенмен, мемлекеттік билік органдарының қызметін жетілдіру әрбір елдің негізгі мақсаттарының бірі болып табылады. Қазақстанда алдағы кезеңде мемлекеттік органдардың тиімділігі мен еңбек нәтижелігін арттыру бағытында нақты жұмыстар атқарылып келеді. Мемлекеттік органдар қызметін нақты бағалайтын жүйе қажеттігі туындап, оның нәтижесінде Қазақстан Республикасы Президентінің бастамасымен 2010 жылғы 19 наурыздағы №954 Жарлығымен «Орталық мемлекеттік органдар мен облыстардың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың жергілікті атқарушы органдары қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалау жүйесі» бекітілді [2, с. 25].

Қазақстанда жүйені әзірлеуге бірқатар алғышарттар әсер етті:

- мемлекеттік органдардың бюджеттік бағдарламаларды іске асыру тиімділігін бағалау мен олар көрсететін мемлекеттік қызмет сапасы арасында өзара байланыс жоқтығы;
- көрсетілетін мемлекеттік қызмет сапасын бағалау мен бақылау жүйесінің болмауы;
- мемлекеттік қызметшілердің қолданыстағы еңбекке ақы төлеу жүйесінің олар көрсететін қызмет сапасын ынталандыру деңгейінің төмендігі. Осыған орай, бағалау жүйесіне сәйкес, мемлекеттік қызметті реформалаудың негізгі мақсаты болып азаматтық қоғам дамуы мүддесін көздей отырып, мемлекеттілікті нығайту таңдалды.

Мемлекеттік органдардың қызмет тиімділігін бағалайтын аталған жүйе орталық мемлекеттік органдар (министрліктер, комитеттер, агенттіктер және т.б.) мен жергілікті атқарушы органдар қызметінің тиімділігін жетілдіру мен жұмысының нәтижелігін арттыру мақсатында әзірленген құжат болып табылады. Жүйені әзірлеу барысында туындаған мақсаттар:

- мемлекеттік органдар қызметі тиімділігін бағалау кезінде отандық және шетелдік үздік тәжірибелерді қолдана отырып, неғұрлым дәл нысандарды, бағалау тәсілдері мен әдістерін таңдау;
- тиімділікті бағалауға қажетті институционалды және нормативті базаны құру арқылы Қазақстан

Республикасының мемлекеттік органдар жұмысының, қызметінің, еңбегінің тиімділігін бағалаудың жалпы кешенді жүйесін қалыптастыру.

Қызметті бағалау жүйесінің басты мақсаты кез келген деңгейдегі мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігін бағалау мен міндеттер мен қызметтердің жүзеге асырылуындағы тиімділік көрсеткіштерін анықтау. Елбасының барлық деңгейдегі мемлекеттік органдардың қызметтері тиімділігіне әр жыл сайын бағалау жүргізу жүйесін бекіту арқылы Қазақстан мемлекеттік басқару саласында сапалы жаңа кезеңге аяқ басты. Қазіргі кезеңдегі мемлекеттік органдарды жетілдірудің стратегиялық міндеттеріне келетін болсақ:

– бүгінгі таңда нарықтық бастама мемлекеттің белсенді де жедел араласуын қажет етеді;

– экономикалық және әлеуметтік салалардағы белсенді саясат мемлекеттің рөлін көтеруді білдіреді. Нәтижесінде – бұл қоғамның қажеттілігіне сәйкес, тиімді заңдар мен нормативті-құқықтық актілерді дайындау және орындау;

– мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігін арттыру – Қазақстанның болашағын анықтайтын негізгі фактор. Яғни, бұл – маңызды стратегиялық міндет. Сондықтан, бүгін мемлекеттік қызметшілердің және мемлекеттік органның жалпы жұмысының тиімділігін арттыру керек және тиісінше, мемлекеттік ресурстарды ұтымды қолданған жөн;

– мемлекеттік аппараттың жалпы және оның жекелеген буындарының жұмысының тиімділігін арттыру алдыңғы қатарлы ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды ендіруге жағдай жасауы керек [3.с 45].

Мемлекеттік органдар жұмыс нәтижелігін арттырудың халықаралық тәжірибеге жаңадан еніп келе жатқан әдістерінің бірі – АҚШ ғалымдарымен жасалған теңдестірілген көрсеткіш жүйесі. Теңдестірілген көрсеткіштер жүйесін мемлекеттік органдар қызметіне ендіру бір қарағанда жеңіл әрі қарапайым болып көрінгенімен, шын мәнінде үлкен күрделі әрекеттерді талап ететін іс. Әрине, теңдестірілген көрсеткіштер жүйесі мемлекеттік органдардың жұмыс нәтижесін көтеруде, жалпы мемлекеттік басқаруда маңызы жоғары.

Теңдестірілген көрсеткіштер жүйесін мемлекеттік органдарда қолдану стратегиялық менеджмент мен ұйым құндылықтарын басқару жаңалықтарына сай келу емес, жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін ойластырылып жасалған таңдау. Теңдестірілген көрсеткіштер жүйесі, бірінші кезекте стратегиялық жоспарлар мен алға қойылған міндеттерді жүзеге асырудың тиімді құралы.

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның 2030 жылға дейінгі Даму стратегиясын одан әрі іске асыру жөніндегі шаралар туралы» (2006 жылдың 30 наурызы № 80) Жарлығына сәйкес, нәтижелікке бағытталған стратегиялық жоспарлаудың жаңа жүйесін әзірлеу туралы шешім қабылданды. Жарлыққа сай, әр мемлекеттік орган 2009 жылға дейін өз дамуының 5 жылға арналған стратегиялық жоспарын әзірлеуі тиіс болатын. Мемлекеттік жоспарлаудың жаңа жүйесін енгізудің алғашқы жобасы Қазақстан Республикасының Салық комитетінде жүргізілді. Шараның басты құралы ретінде Қаржы Министрлігі теңдестірілген көрсеткіштер жүйесін қолдануды шешті. Салық комитетінің қызметкерлеріне теңдестірілген көрсеткіштер жүйесі туралы оқытулар жүргізілді. Осылайша, Салық комитеті басқа мемлекеттік органдар ішінде алғашқылардың бірі болып, комитетінің жұмысына стратегиялық жоспарлау жүйесін, ТКЖ картасын, қызметтің негізгі көрсеткіштері мен процесті басқару жүйесін әзірлеуге кірісті.

Теңдестірілген көрсеткіштер жүйесін мемлекеттік органдар қызметіне ендіру мүмкіндіктерін қарастырып көрейік. Қазіргі таңда, Қазақстанда орталықсыздандыру қарқынды жүріп келеді. Орталық мемлекеттік органдардың функциялары жергілікті органдарға берілуде. Жергілікті атқарушы органдар үшін инвесторлар тартуда жаңа мүмкіндіктер пайда болып, олар халықаралық экономикалық, сауда-қаржылық, гуманитарлық байланыстарда дәнекерге айналууда.

Осылайша, көп жағдайда, жергілікті органдар өздері шешім шығарып, оларды іске асыруда қаржы көздерін өздігінше іздестіреді. Әлеуетін экономикалық даму арқылы арттыра алатын қабілеті бар. Теңдестірілген көрсеткіштер жүйесі арқылы мемлекеттік орган басшылығы қызметтің көрсеткіштері жүйесін қалыптастыруға мүмкіндік алады. Олардың жетістігін бақылай алады. Сондай-ақ, мемлекеттік орган өз иелігінде табысын басқаруға тиімді құралды меңгереді.

Қорыта келе, мемлекеттік орган немесе кез келген ұйымда болсын жұмыс нәтижелігін арттырудың қолданыстағы әдіс-тәсілдерімен қоса, доктор Ицхак Калдерон Адизес аталған мәселе бойынша өзінің пікірін білдіреді: «кез келген ұйымда жұмыс нәтижелігін, қызметтің тиімділігін арттырудың басты алғышарты – қызметшілердің өз ісіне деген құрметі мен сүйіспеншілігі болып табылады». Яғни, әр адам өз ісінің маманы болмаса, қызметте де жақсы нәтиже көрсете алмайды деген сөзбен қорытындылағым келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «ҚР Конституциясы» Конституция 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды
2. Махмутова М. «Системы местного самоуправления в Казахстане» -с.507-588. – Библиогр.
3. Арбатов А. «Механизм регулирования развития регионов» - Караганда: Санат-Полиграфия,2008.-446

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӨЗІН-ӨЗІ БАСҚАРУ МЕХАНИЗМІН ЖЕТІЛДІРУ

ШАЙКЕНОВА З.Ғ.,

ГМУ-31к тобының студенті
Ғылыми жетекші, Ертай Х.Е.,
магистр, оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Біздің қоғамымыздағы экономикалық реформалардың қазіргі құраушы бөлігі болып жергілікті өзін-өзі басқару сферасы табылады.

Экономикалық тұрғыдан қарастырғанда, жергілікті өзін-өзі басқару сферасындағы қайта құрулар ең алдымен, демократия принциптеріне сәйкес келетін, әлемде территориялды қоғамдастықтарды дамытудың бірден-бір жолы ретінде мойындалған, адамдардың жақсы өмір сүру деңгейін қамтамасыз ететін тиімді аймақтық экономика құру қажеттілігіне бағытталған.

Жергілікті басқару – жергілікті өзін-өзі басқару органдарының мемлекеттік істердің маңызды бөліктерін регламенттеу мүмкіндігі және олардың заң шегінде өз жауапкершілігі мен халық мүддесі үшін басқару.

Өзін-өзі басқару – бұл қандай да бір қоғамдық ұйымның автономдық қызмет етуі, бұл берілген ұйымның мүшелері қабылдаған нормлары мен шешімдерімен қамтамасыз етіледі.

Жергілікті өзін-өзі басқару мемлекетте 3 негізгі мақсатты орындау үшін қызмет етеді: мемлекеттік басқаруда орталықсыздандыруды қамтамасыз ету; жергілікті мәнге ие мәселелерді шешудегі демократиялық бағдарларын дамыту және жергілікті істерді жүргізуде тиімділігін жоғарылату. Осыған сәйкес жергілікті басқаруды елдің конституциялық құрылымының негізі, халықтың жергілікті мәнге ие сұрақтарды шешуге қатысу хұқы және халық билігінің формасы деп анықтауға болады.

Бүгінде Республикамызда жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін жетілдіру біздің саяси бағытымыздың өзекті тұғырнамасына айналып, бұл орайда оны қайта құрудың әлемдік үлгілері мен үрдістерін саралау мен сараптау жұмыстары дәйектілікпен жүргізіліп отырғаны да тегін емес.

Көптеген дамушы елдердің тәжірибелері көрсетіп отырғандай, жергілікті өзін-өзі басқарудың тұғырнамасын іске асыру кез келген құқықтық мемлекеттегі демократиялық режимнің қажетті құрылымы болып табылады.

Қазіргі уақытта Қазақстан жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін құру сатысына қадам басты, сондықтан шетелдік тәжірибелерді талдау мен жинақтауға және солардың негізінде өз еліміздің жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін қалыптастыру негізгі мәселелердің бірі болып табылады.

Бітіру жұмысының негізгі мақсаты болып Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің дамуы және мемлекеттік басқаруды орталықсыздандырудың ғылыми-практикалық және теориялық-методологиялық аспектілерін зерттеу болып табылады.

Қазақстан Республикасындағы экономикалық реформалардың басым бағыттарының бірі мемлекеттік басқаруды орталықсыздандырылу және жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін қалыптастыру болып табылады. Мемлекеттік басқарудың орталықсыздандырылуы мен жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің дамуымен барлық экономикалық жүйенің қызмет етуі, елдің экономикалық жағдайы байланысты. Осыған байланысты Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев өзінің жыл сайынғы «Қазақстан-2030» жолдауында: «Министерства ішіндегі орталықсыздандыру, орталықтан аймақтарға және мемлекеттен жеке секторларға орталықсыздандыру» қажеттігі жайында атап өткен. [2]

1. Қазақстан Республикасының тәуелсіздік алған жылдары орын алған мемлекеттік басқаруды айрықша орталықсыздандыру өз міндетін атқарды деуге болады. Бірақ экономикалық тұрақтылыққа жетуге байланысты қазіргі кезде мемлекеттік басқаруды орталықсыздандыру және жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту мәселелері белсенді қарастырылуда.

2. Республика кең аумаққа ие, осыған байланысты ел аймақтары әртүрлі экономикалық потенциалға ие, бұл олардағы табиғи байлықтардың орналасуымен, климат жағдайымен, тағы басқа да жағдайларға байланысты. Сонымен қатар, аймақтардың демографиялық, этикалық және тарихи ерекшеліктері бойынша бөлінеді. Жоғарыда аталған мемлекеттік факторларды ескере отырып, орталықтандырылған стандарттар арқылы әсер ету механизмімен басқарыла отырып, барлық аймақтардың қажеттіліктерін қанағаттандыра алмайды. Мемлекеттік басқару деңгейлерінің арасындағы өкілеттілікті бөліп көрсету қажеттілігі осыған байланысты.

3. Бүгінгі күні жүргізіліп отырған мемлекеттік жергілікті басқару ауыл деңгейіндегі, әкімдер институты – жеткілікті тиімді емес, себебі олар жоғары тұрған әкімдер мен үкіметке тәуелділігі жоғары. Берілген басқару органдары дербес бюджетке ие емес, сондықтан экономикалық дербестікке ие болып табылмайды. Олардың басқарушыларын тағайындау жүйесі әкімдерінің «уақытшалық» психологиясын қалыптастырды, осыған байланысты олардың қызметтері негізінен экономикалық мақсаттылық пен халық қажеттіліктерін қанағаттандыру емес, жоғарғы тұрған органдардың тапсырмаларын орындауға бағытталған. Бұндай жағдайдан шығудың бір жолы болып жергілікті өзін-өзі басқару жүйесін енгізу болып табылады.

4. Мемлекеттік басқарудың тиімді жүйесіне деген жаңа талаптар мемлекеттің басқару жағдайын зерттеу және сонымен қатар Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік басқару жүйесінің, сонымен қатар жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің ғылыми негізделген моделін жасау қажеттілігімен байланысты.

5. Мемлекеттік басқару жүйесінің дамуы және жергілікті өзін-өзі басқару мәселелері бірқатар ТМД елдерінің ғалымдарының еңбектерінде көрініс тапқан. Атап өтсек, А.С.Автономов, Г.Алимурзаев, Е.Г.Анимица, И.А.Василенко, Т.Г.Морозова, А.Н.Швецов, т.б.

6. Сонымен қатар, мемлекеттік басқару және жергілікті өзін-өзі басқару мәселелері Қазақстандық ғалым-экономистердің де зерттеу объектілеріне айналған. Олардың қатарына Я.А.Аубакиров, Ш.С.Ахметова, У.Б.Баймуратов, М.Б.Кенжегузин, К.Е.Кубаев, Н.К.Мамыров, К.С.Мухтарова, К.К.Шарипбаев және тағы басқаларын атап өтуге болады.

Жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қаржылық-шаруашылық қызмет сферасындағы дербестігі мен материалдық негізін бекіту үшін және муниципалдық құрылымдардың халқының негізгі тіршілік қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында мемлекеттің тікелей қатысуы қажет, және ол мыналардан көрінеді:

а) бюджетаралық қатынастарды жетілдіру, муниципалдық шаруашылықты қалыптастыру мен дамыту үшін жағдай жасау;

ә) жергілікті бюджеттердің қалыптасуы мен орындалуы, муниципальдық меншік пен муниципальдық шаруашылықты басқару, кіші және орта кәсіпкерлікті қолдауға бағытталған муниципальдық инвестициялық саясаттың қалыптасуы, сондай-ақ муниципальдық құрылымдар шегінде халыққа қызмет көрсету сферасында бәсекелестік ортаны құру мәселелерін шешуде әдістемелік көмек көрсету;

б) жергілікті өзін-өзі басқару үшін кадрларды даярлау, қайта даярлау және біліктілігін көтеруді қамтамасыз ету.

Соңғы жылдары мемлекеттік құрылымының либерализациясы мен демократизациясы шараларының нәтижесінде жергілікті өзін-өзі басқару институтын қайта жандандыру қажеттілігі туралы пікірлер орын алды. Қоғамдастықтың өзіндік ұйымдастырылуынсыз жоғарғы стандарттар, азаматтық қоғамдастықты қалыптастыру және Қазақстанның бүтіндігін нығайтуды қамтамасыз ету мүмкін емес.

Бүгінгі күндегі Қазақстандағы жергілікті өзін-өзі басқарудың даму этапы күрделі әлеуметтік-экономикалық және саяси мәселелерден хабардар етеді. өтпелі кезеңнің екіжақтылығы мен анықсыздығын, республикадағы көптеген процестердің анықсыздығын білдіреді.

Қазақстандағы демократиялық бастамаларды дамыту үшін халықтың территориялды біртектілігі үлкен орын алады. Жергілікті өзін-өзі басқарудағы зерртеулердің нәтижесінде жергілікті өзін-өзі басқарудың дамыған және ТМД елдеріндегі дамуын қарастыруының да мәні зор.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Конституция РК. 30 августа 1995г.
2. Закон РК о местном государственном управлении.
3. Закон об административно-территориальной структуре Казахстана.
4. Проект закона «О местном самоуправлении».
5. Кубаев К.Е., Местное самоуправление
6. М.Б.Кенжегузин, С.А.Абдуллаев, «Децентрализация государственного управления»
7. Нургалиев К.Р. Экономика Казахстана, Алматы.
8. Децентрализация власти – глобальный шаг в развитии страны//Юридическая газета.
9. Танкиева А. Жергілікті басқару//Қаржы-Қаражат,№3.

УДК 316.485.6

ЦИФРОВИЗАЦИЯ МЕРОПРИЯТИЙ ПО СНИЖЕНИЮ УРОВНЯ КОНФЛИКТОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

ЮРКИВ Е.П.,

студент группы МН-22

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Научный руководитель, Курмангалиева Л.А.,

магистр, ст.преподаватель

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Текущую деятельность на предприятиях невозможно представить без возникающих время от времени различного рода конфликтов, на разрешение которых тратятся драгоценные человеческие и иные ресурсы, которые могли бы были намного лучше использованы в других направлениях, включая непосредственное выполнение трудовых функций. Поэтому, управление конфликтом от руководителей требует высокой компетентности не только в юридических и организационно-экономических вопросах управления, но и в специальных разделах психологических знаний, которые бы обеспечивали решение задач самоорганизации и

организации рационального взаимодействия людей в условиях, провоцирующих психологическую напряженность и противодействие. [1]

Анализ работы по управлению конфликтами является первым этапом по определению вида конфликта в трудовом коллективе ресторана. В первую очередь было выяснено, ведется ли фиксация конфликтов на предприятии в каких-либо документах. На предприятии не ведется мониторинг и фиксация конфликтов по видам, причинам и последствиям в каких-либо документах.

Директор ресторана, а также сотрудники ресторана стараются следовать определенным условиям по предотвращению развития конфликтов. Самое главное – это создание условий, препятствующих образованию и развитию конфликтных ситуаций. Директор осуществляет наблюдение за работой всех работников и, в случае, когда выясняется, что работник не имеет желания эффективно и качественно работать, ему делают предупреждение либо увольняют.

Отношения в ресторане складываются с помощью уступок, происходит учет не только собственных интересов, но и учет интересов других работников. Готовность пойти на уступки немного сглаживает напряженную обстановку. В случае, когда на оппонента используется давление – это все время вызывает с его стороны сопротивление. Применяется также принцип доброжелательности и ясности. Данное позволяет избежать приписывания своему противнику позиции вражды и смягчить либо нейтрализовать обстановку.

Работники ресторана учатся сдерживать негативные эмоции, управлять собственными реакциями при возникающих разногласиях, но такое не каждый раз получается. С целью достижения нужно проводить как можно чаще корпоративные тренинги.

Директор ресторана стремится решать конфликты при помощи компромисса, зачастую достаточно успешно. На первый взгляд ситуация по поводу разрешения конфликтных ситуаций выглядит положительно, однако проведенное анкетирование показало, что в коллективе существуют определенные разногласия, а также большинство сотрудников исследуемого предприятия предрасположены к конфликтам. Руководитель ощущает возникшую напряженность, старается быть более лояльным и открытым по отношению к своим сотрудникам, но, тем самым, вызывает еще большее недоверие с его стороны.

Проведенный анализ выявил, что самая большая часть работников ресторана (37,85) представлена возрастом от 40 до 49 лет, и самая малая часть – работниками свыше 55 лет (5,8%).

Анализ причин возникновения конфликтов выявил, что главными причинами конфликтов в ресторане являются: неудовлетворенность организацией труда; противоречия между интересами сотрудников ресторана и их функциями в трудовой деятельности; недовольство условиями труда; личные амбиции и претензии персонала.

Анализ социально-психологического климата в коллективе выявил, что тестируемые в своей деятельности применяют почти все поведенческие стратегии. Однако максимальное число баллов у большинства тестируемых приходится на тактику ухода от конфликта, его избегания.

Полученные данные позволили предположить, что применение тактики ухода от конфликта может быть порождено надобностью в признании, тягой соответствовать образцу поведения, который одобряется авторитетом.

Результаты диагностики самооценки конфликтности позволили выдвинуть предположение, что между стратегией избегания конфликтных ситуаций и уровнем самооценки конфликтности есть определенная взаимосвязь.

Анализ ранговой корреляции по Спирмену выявил, что личности конфликтные избирают в качестве стратегии поведения в конфликтной ситуации соперничество. Это доказывает корреляционная зависимость между стратегией ухода от конфликта и уровнем конфликтности личности - в группе испытуемых люди неконфликтные предпочитают уйти от конфликта.

Кроме этого, было определено, что сотрудники, у которых меньшие значения по ранговой шкале избирают сотрудничество в качестве метода взаимодействия. Была выявлена взаимосвязь между самооценкой степени конфликтности и стратегией сотрудничества, то есть индивиды, которые считают себя неконфликтными, в конфликтной ситуации имеют склонность к сотрудничеству.

Постоянный мониторинг и профилактика вероятных конфликтов должны быть регулярно в поле зрения руководства ресторана. Возникающие конфликты в большинстве случаев удается разрешить. Но не всегда их улаживание происходит без особых последствий для каждой из сторон. Таким образом, задача профилактики конфликтов становится одной из основных задач руководства ресторана.

Проведя анализ управления конфликтами на примере ресторана, представляется необходимым возложить обязанности по мониторингу конфликтов на одного из сотрудников предприятия, то есть ввести в штат должность психолога, поскольку этому в настоящее время не уделяется должное внимание, по этой причине текучесть кадров находится на определенно высоком уровне.

Психолог, на которого будут возлагаться обязанности по организации мониторинга конфликтов в коллективе, обязан:

- принимать участие в проведении собеседований при приеме на работу и давать оценку личных качеств кандидатов;
- проводить различные тренинги с персоналом, тем самым обеспечивая обратную связь;
- проводить консультации, тем самым помогая разобраться работникам в вопросах трудового процесса и на уровне личных проблем.

Ключевыми задачами психолога в ресторане будут являться:

- сокращение конфликтов на предприятии;
- устранение психологической и социальной напряженности среди работников;
- снижение текучести кадров.

Психолог будет выполнять следующие должностные обязанности:

- проведение активной работы с сотрудниками (анкетирование для определения степени потенциальной текучести и выявления факторов неудовлетворенности работников трудом) и увольняющимися (беседы, заключительные интервью, анкетирования, опросы, «постзаключительные» интервью); выявление причин увольнения работников;

- разработка методики оценки стилей управления, морально-психологического климата, организационной культуры в ресторане и применение их на практике, а также предоставление информационных данных и рекомендаций по итогам изучения;

- участие в реализации мероприятий по профессиональной производственной адаптации молодых специалистов;

- участие в осуществлении мер, которые направлены на повышение удовлетворенности трудом и производительности труда;

- разработка мер по увеличению качества отбора кадров при адаптации и найме новых сотрудников на предприятие;

- ведение общей статистики увольнений (количество в год, в квартал, в месяц) и статистики увольнений, которая дифференцирована по возрасту увольняющихся работников, стажу работы, профильным профессиям, категориям должностей, по отделам и подразделениям.

Ключевым способом изучения причин увольнения и текучести кадров может стать их анкетирование. К примеру, если сотрудник увольняется по собственному желанию, нужно собрать данные и подготовиться к заключительному интервью. Данные увольняющегося работника:

- о предполагаемом его месте работы;

- о доступе его к данным, в том числе, которые составляют коммерческую тайну (необходимо дать оценку вероятного периода устаревания этих данных для предприятия);

- ранее о его желании сменить работу;

- о наличии конфликтов служебного и личного характера;

- об уровне его профессиональной подготовки;

- об его отношении к работе;

- о его характере взаимоотношений с коллегами.

После сбора такой информации можно провести с увольняющимся сотрудником заключительное интервью.

Мониторинг конфликтов в коллективе заключается в том, что 2 раза в год психолог станет анализировать организационный климат для выявления, профилактики и предотвращения конфликтов в организации.

Мониторинг будет осуществляться в некоторое количество этапов[2]:

Первый этап - предварительный. Конкретизация потребностей в данных, формулировка проблем, выявление предмета и объекта изучения, постановка задач и целей мониторинга, обоснование выборки и ее деление на конкретные группы, научное обоснование и выделение характеристик мониторинга, научное обоснование и подбор используемых способов и методик, уточнение процедуры и разработка аннотации проведения мониторинга, выявление компьютерной методики для обработки итогов, взаимодействие графиков и сроков работ.

Второй этап - пилотное проведение мониторинга, то есть проведение мониторинга на маленький группе работников, анализ и обработка данных, корректировка содержания анкет, методик и руководств.

Третий этап - полевой этап исследования. Сюда входит проведение масштабного мониторинга, сбор эмпирических первичных данных по всему работникам.

Четвертый этап - анализ и обработка информации. В этот этап входит обработка информационного материала, обсуждение полученных результатов, создание аналитической справки для руководства по итогам проведения мониторинга.

Пятый этап - это составление рекомендаций.

Предполагается, что работа данного сотрудника будет подходяще воздействовать на атмосферу в трудовом коллективе, понизит напряженность, которая связана с взаимоотношениями в коллективе и с работой, что соответственно, уменьшит текучесть персонала.

Рассчитаем затраты на введение должности штатного психолога в таблице 1.

Таблица 1 - Затраты ресторана на введение должности штатного психолога

Затраты	Тенге в месяц	Тенге в год
1. Оплата труда штатного психолога	60 000	720 000
2. Социальные отчисления ((оклад-ОПВ)*5 %)	2 700	32 400
3. Общехозяйственные расходы	2 500	30 000
4. Прочие расходы	1 600	19 200
Итого	66 800	801 600

Общие затраты на организацию рабочего места штатного психолога составляют 801 600 тенге в год. Так как штатный психолог будет являться сотрудником отдела кадров, то введение этой должности не изменит организационную структуру предприятия.

Работа психолога будет благоприятно влиять на атмосферу в трудовом коллективе, психологические тренинги будут снижать напряженность, связанную с работой и взаимоотношениями в коллективе.

Затраты на привлечение услуг специализированного психолога для проведения мониторинга составляют 100 000 тенге.

После проведения психологического мониторинга предполагается, что доля неудовлетворенности условиями труда уменьшится до 20%, доля неудовлетворенности организацией трудовой деятельности снизится до 54%, уменьшится степень противоречий интересов сотрудников до 65%. Рассчитаем изменение коэффициента социальной напряженности (ΔK_{CH}) по следующей формуле [3]:

$$\Delta K_{CH} = K_{CH1} - K_{CH2}, \quad (1)$$

где K_{CH1} – коэффициент социально-психологической напряженности до проведения психологического мониторинга;

K_{CH2} – коэффициент социально-психологической напряженности после проведения психологического мониторинга.

Как было рассчитано, K_{CH1} был равен 0,82.

K_{CH2} , согласно формуле (1) будет равен:

$$K_{CH2} = (0,65 + 0,54 + 0,20 + 0,08) / 2 = 0,735.$$

Тогда $\Delta K_{CH} = 0,82 - 0,735 = 0,085 = 8,5\%$.

Значение полученного коэффициента говорит о снижении уровня социально-психологической напряженности в коллективе.

Итак, подводя итоги, отметим, что:

- в целях минимизации негативных последствий конфликтов, для их управления в исследуемом ресторане нужно ввести должность штатного психолога и два раза в год проводить психологический мониторинг;

- после проведения психологического мониторинга уровень социально-психологической напряженности в трудовом коллективе уменьшится на 8,5% (об этом свидетельствует рассчитанное изменение коэффициента социально-психологической напряженности), и, таким образом, улучшатся взаимоотношения среди сотрудников и снизится количество конфликтов в организации.

Список литературы:

1. Фатеева Е.К. Конфликты в организациях [Текст] /Е.К. Фатеева //Управление человеческим потенциалом. - 2015. - № 4. – С. 4-10.

2. Ратников В.П., Голубь В.Ф., Лукашева Г.С. Конфликтология [Текст]: учебник для вузов / В.П. Ратников, В.Ф. Голубь, Г.С. Лукашева и др.; / Под ред. проф. В.П. Ратникова. – М.: ЮНИТИ ДАНА, 2015. – 277 с.

3. Савеленко В.М. Социально-ролевая организация участников конфликта в малой группе [Текст] / В.М. Савеленко // Научные проблемы гуманитарных исследований. – 2014. - № 2. – С. 274-280.

УДК 657.623

УЧЁТ РАСЧЁТОВ С ПЕРСОНАЛОМ ПО ОПЛАТЕ ТРУДА

ГОЛУБЧИКОВА К.В.,

студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

БОНДАРЬ Н.А.,

студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

Одним из главных направлений деятельности бухгалтерии каждой организации, как в нашей стране, так и за ее границами, является учет и анализ заработной платы сотрудников предприятия. Каждая организация, независимо от формы ее деятельности, сталкивается с данным вопросом.

Учет оплаты труда — один из наиболее трудоемких и ответственных участков работы бухгалтера, которому необходимо не только правильно отражать расчеты по заработной плате в бухгалтерском учете, но и своевременно выплачивать з/п, предварительно удерживая из нее суммы обязательных или иных платежей, а также осуществлять выплаты социального характера и др.

Согласно статье 129 Трудового кодекса Российской Федерации оплата труда (заработная плата) — это вознаграждение за труд в зависимости от квалификации работника, сложности и количества выполняемой им

работы, а также компенсационные и стимулирующие выплаты, к которым относятся: доплаты, надбавки, премии и другие выплаты поощрительного характера [1].

Выплата з/п осуществляется в денежной форме в валюте РФ, то есть в рублях, она может быть выдана сотруднику в виде наличных средств, либо же перечислена на банковский счет или кредитную карту работника в форме безналичного расчета. Работодателю запрещено ограничивать максимальный размер заработной платы и в то же время устанавливать ее ниже минимального размера (МРОТ), который определяется законодательством Российской Федерации, что касается надбавок, премий и доплат, то они начисляются сверх минимума, указанного в документах [2, с.1080-1083].

Нормативное регулирование процесса бухгалтерского учета расчетов с персоналом по оплате труда определено следующими документами:

- 1) Федеральный закон «О бухгалтерском учете»;
- 2) Трудовой кодекс Российской Федерации;
- 3) Налоговый кодекс Российской Федерации;
- 4) Положение по ведению бухучета и бухгалтерской отчетности в России;
- 5) Трудовой договор;
- 6) и другие нормативно-правовые акты.

В настоящее время, согласно Трудовому кодексу РФ, существует достаточно большое количество форм оплаты труда, тем не менее, самыми распространенными среди них считаются: сдельная и повременная.

Сдельная — это форма оплаты труда, при которой заработная плата работника предприятия зависит от количества произведенных единиц продукции или же от предоставленных услуг по определенным расценкам, при чем эти расценки не зависят от того, в какой момент времени осуществлялась та или иная работа: дневное, ночное или сверхурочное время. В данной форме оплаты труда обычно выделяют такие системы, как:

- прямая;
- сдельно-премиальная;
- сдельно-прогрессивная;
- косвенно-сдельная.

З/п персонала при сдельной форме оплаты труда рассчитывается по документам о выработке, к ним относят: наряд на сдельную работу, в котором устанавливается норма выработки и фактически выполненная работа сотрудником, распоряжение о премировании за перевыполнение плана и цеховой наряд на выполнение задания [3, с.215].

Повременная — это форма оплаты труда, при которой заработная плата работника предприятия зависит от фактически отработанного им времени и его тарифной ставки, которая может быть часовой, дневной и месячной. Эта форма оплаты труда бывает двух видов:

- простая повременная, при ней з/п сотрудника предприятия определяется путем умножения часовой или дневной тарифной ставки его разряда на количество отработанных им часов или дней:

Зарплата повременная = ДТС х К

ДТС – дневная(часовая) тарифная ставка

К – количество отработанных дней (часов);

- временно-премиальная - к сумме заработка по тарифу прибавляют премию, установленную в %-ом отношении к тарифной ставке. Премии выплачиваются согласно положению о премировании, которое разрабатывается и утверждается на каждом предприятии самостоятельно. В положении обозначены показатели и условия премирования каждого работника, при выполнении которых он имеет полное право требовать соответствующую премию:

Зарплата временно-премиальная = ДТС х К + П

ДТС – дневная(часовая) тарифная ставка

К – количество отработанных дней (часов)

П — премия.

Но помимо этих, существуют и другие, менее распространенные, формы оплаты труда: тарифная и аккордная.

Руководитель предприятия самостоятельно может выбрать понравившуюся ему форму оплаты труда, прописав ее в учетной политике своей организации.

Что касается финансового учета, который ведется на каждом предприятии, то он осуществляется для концентрации затрат по оплате труда на соответствующих счетах бухучета. В России финансовый учет делится на аналитический и синтетический учет.

Аналитический учёт по сч. 70 «Расчеты с персоналом по оплате труда» ведется по каждому сотруднику предприятия в отдельности. Синтетический учет затрат на выплату з/п — это обобщение информации о выплатах различных доходов в пользу сотрудника организации по оплате труда. Ведется он на счете 70 «Расчеты с персоналом по оплате труда» [4, с.64].

Сальдо по данному счету чаще всего является кредитовым, и показывает задолженность предприятия перед работниками по начисленной, но еще не выданной им заработной плате.

Так, в табл. 1 представлены типовые проводки по начислению з/п.

Таблица 1 Типовые проводки по начислению заработной платы

№	Содержание хозяйственной операции	Дебет	Кредит
1	Начислена з/п сотрудникам основного производства	20	70
2	Начислена з/п сотрудникам вспомогательного производства	23	70
3	Начислена з/п сотрудникам общепроизводственного персонала	25	70
4	Начислена з/п сотрудникам аппарат управления (администрации)	26	70
5	Начислена з/п сотрудникам, занимающимся продажей товара	44	70
6	Начислены дивиденды учредителям, которые состоят в штате организации	84	70
7	Начислена з/п сотрудникам, занимающимся ликвидацией основных средств	91	70

Примечание – Составлено авторами по данным источника [3].

Но в то же время, сальдо по сч. 70 может быть и дебетовым, это происходит в том случае, если выплачиваются излишние суммы, например, переплата или же, когда фиксируются удержания из начисленной суммы заработной платы.

Так, в табл. 2 представлены типовые проводки по выплате з/п.

Таблица 2 Типовые проводки по выплате заработной платы

№	Содержание хозяйственной операции	Дебет	Кредит
1	Выдана з/п работнику из кассы	70	50
2	Перечислена з/п сотруднику на банковскую карту.	70	51
3	Недостача удержана из з/п	70	73
4	Удержаны из з/п алименты, штрафы	70	76
5	Удержан НДФЛ	70	68
6	Удержан ущерб за порчу имущества	70	94
7	Депонирована зарплата	70	76.4

Примечание - Составлено авторами по данным источника [3].

Кроме того, каждая организация должна не только выплачивать своим работникам заработную плату, но и выполнять целый ряд дополнительных затрат, которые связаны с обязательными расчетами по социальному страхованию и обеспечению работников. К этому комплексу расходов прежде всего относятся перечисления во внебюджетные фонды - ПФ (Пенсионный фонд), ФМС (Фонд медицинского страхования), ФСС (Фонд социального страхования). Предприятию необходимо определить %, который необходимо перечислить в ФСС. Сложность данной процедуры заключается в том, что размер страховых взносов зависит не только от величины дохода работника, но и от %-ов, применяемых для исчисления взносов [5, с.27-30].

Предприятия, обязанные вести бухгалтер, осуществляют учет расчетов по социальному страхованию и обеспечению по счету 69 плана счетов. Данный счет имеет следующие субсчета:

- 69.1 - Расчеты по социальному страхованию;
- 69.2 - Расчеты по пенсионному обеспечению;
- 69.3 - Расчеты по обязательному медицинскому страхованию;
- 69.4 – Расчеты по социальному страхованию от несчастных случаев.

Начисление взносов отражаются по кредиту перечисленных выше счетов, а по дебету они корреспондируют с затратными счетами, на которых калькулируются общие ежемесячные расходы организации на производство или продажу, т.е. сч. 20 «Основное производство», сч. 23 «Вспомогательное производство», сч. 25 "Общепроизводственные расходы", сч. 26 "Общехозяйственные расходы", сч. 44 «Расходы на продажу». При оплате начисленной суммы кредитовое сальдо по каждому из указанных счетов списывается через дебет того же счета в корреспонденции со счетом 51 "Расчетный счет", и в итоге задолженность перед фондами обнуляется.

Так, табл. 3 представлены типовые бухгалтерские проводки по отчислению во внебюджетные фонды.

Таблица 3 Типовые бухгалтерские проводки по отчислению во внебюджетные фонды

№	Содержание хозяйственной операции	Дебет	Кредит
1	Расчеты по страховым взносам, зачисляемым в ФСС	20 (23,25,26,44)	69.1
2	Расчеты по страховым взносам, зачисляемым в ПФ	20 (23,25,26,44)	69.2
3	Расчеты по страховым взносам, зачисляемым в ФМС	20 (23,25,26,44)	69.3
4	Расчеты по обязательному социальному страхованию от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний.	20 (23,25,26,44)	69.4

Примечание - Составлено авторами по данным источника [5].

Подводя итог, можно сделать вывод, что учет расчетов с персоналом по оплате труда – это один из самых сложных и трудоемких процессов работы бухгалтерии организации, которой необходимо правильно и своевременно начислить з/п работнику, а затем выдать ее в установленные сроки. Оплата труда – это, своего

рода, труд сотрудника предприятия, представленный в виде денег. Вопросы учета оплаты труда очень непросты. Ведь если не будут осуществляться аналитический и синтетический учета з/п, то не будет и происходить сбор и систематизация данных о начислениях, удержаниях и ежемесячных выплатах, полагающихся работникам. В связи с чем достижение главной цели бухгалтерского учета — формирование и предоставление достоверной информации о хозяйственной жизни предприятия — становится невозможным.

Список литературы:

1. Российская Федерация. Государственная Дума. Трудовой кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]: части первая и вторая по состоянию на 03.07.2016 г. ресурс доступа: <http://www.consultant.ru/document/cons/cgi/online.34683/>. Дата обращения: 03.05.2017 г.
2. Шаханова Т. С. Особенности учета расчетов с персоналом по оплате труда // Молодой ученый. — 2016. — №11. — С. 1080-1083.
3. Алексеева Г.И. Бухгалтерский финансовый учет, расчеты по оплате труда [Текст]: Учебное пособие для бакалавриата и магистратуры / Г.И. Алексеева. - Люберцы: Юрайт, 2016. - 215 с.
4. Баткаева И.А. Организация оплаты труда персонала [Текст] / И.А. Баткаева, Е.А. Митрофанова. – М.: Проспект, 2014. – 64 с.
5. Колодина Н.Ф., Кулийбаев Т.Ж., Аликаева А.В. Совершенствование бухгалтерского учета расчетов с персоналом по оплате труда // Евразийский Союз Ученых. - 2015. № 11. - С. 27- 30.

ӘОЖ657

КӘСПОРЫНДАРДАҒЫ ҮСТЕМЕ ШЫҒЫСТАРДЫҢ ЕСЕБІН ҰЙЫМДАСТЫРУ.

ЖАҚЫПБЕК З.Ж.

Қазтұтынуодағы Қарағанды Экономикалық Университеті

Оңтайлы басқару шешімдерін қабылдау үшін ұйымның өндірістік қызметінің барлық кезеңдеріндегі шығыстарды білу қажет. Шығыстарды талдау олардың тиімділігін анықтауға, олардың шектен тыс болу – болмауын айқындауға, жұмыстың сапалық көрсеткіштерін тексеруге, бағаны дұрыс есептеуге, шығындарды реттеу мен бақылауға, өндірістің пайда мен тиімділігін жоспарлауға көмектеседі. Кәсіпорын шығындары тікелей және үстеме болып бөлінеді. Тікелей шығындар дегеніміз - өнімнің белгілі бір түрін өндіруге байланысты, оның өзіндік құнына тура кіруі мүмкін (шикізат, негізгі материалдар, өндірістік жұмысшылардың негізгі еңбекақысы, аударымдар). Үстеме шығыстар дегеніміз - негізгі және көмекші цехтардың жұмыстарын ұйымдастыру, өндіріске қызмет көрсетумен байланысты шығындар болып табылады. Бірақ бұл шығыстардың барлығы өндірістің технологиялық процесімен тікелей байланысы болмағанымен, олар оны қалыпты жүзеге асыру үшін қажет болып табылады.

Үстеме шығыстар жалпы екі топқа бөлінеді:

1. Жалпы өндірістік шығындар

- жалпы өндірістік ақсаттарға жұмсалған материалдардың құны;
- жалпы өндірістік персоналды ұстау шығыстары (еңбекақы және одан аударымдар)
- өндірісті ұйымдастыру мен даярлау шығыстар;
- жалпы өндірістік мақсаттағы негізгі құралдардың амортизациясы;
- өндірісте пайдаланылған коммуналдық шығындар;
- өзге шығыстар;

2. Өндірістік жабдықтарды пайдалану және ұстап тұру шығыстар

- жанар жағар майлардың құны;
- өндірістік құрал жабдықтардың амортизациясы;
- электр қуаты, бу мен судың құны;
- көмекші өндірістің қызметі;
- өндірістік құрал жабдықтарды ағымдағы жөндеуден өткізу және техникалық қызмет көрсету;
- өзге шығыстар;

Бухгалтерлік есеп шоттарға сәйкес үстеме шығыстар 8410 «Үстеме шығыстар» шотында есепке алынуы тиіс. 8410 «Үстеме шығыстар» шотты активті, жинақтаушы – таратушы болып саналады, сондықтан да барлық аталған шығыстар шот дебеті бойынша көрсетіледі.

Кәсіпорында үстеме шығыстардың есебін ұйымдастыруын қарастыру мақсатында «Солнышко» ЖШС – нің бухгалтерлік есеп мәліметтерін қарастырайық. «Солнышко» ЖШС - гі есептік саясатында үстеме шығыстарды есепке алуға келесідей субшоттар ашылған:

8411 Материалдар

8412 Еңбекақы

8413 Еңбекақы аударымдары

8414 НҚ жөндеу шығындары;

8415 НҚ және материалды емес активтердің амортизациясы

8416 Коммуналдық төлемдер бойынша шығыстар

8417 Жал төлемдері бойынша шығыстар

8418 Өзге де үстеме шығыстар

Осы субшоттар қолданылған «Солнышко» ЖШС-де 2018 жылдың тамыз айында орын алған шаруашылық операциялардан мысалдар көрсетейік:

1. Тамыз айында тұтынылған электр қуаты бойынша 2018 жылдың 4 қыркүйегінде «ҚарағандыЖылуСбыт» ЖШС-нен № 2309 шот фактура алынды. Осы операция бойынша «Солнышко» ЖШС –нің бухгалтерлік есебінде келесідей жазба жасалады:

Дебет 8416 Коммуналдық төлемдер бойынша үстеме шығыстар

Кредит 3310/5 «Қарағанды Жылу Сбыт» ЖШС-не қысқа мерзімді кредиторлық берешек

Сомасы : 45 000 тг

2. 3 қыркүйекте №150 «Есептік-төлем ведомостісі» бойынша әрлеу цехының басшысы С.А Назароваға тамыз айында жасаған жұмысы бойынша 175000 теңге еңбекақы есептелді.

Дебет 8412 «Еңбекақы бойынша шығыстар»

Кредит 3350 «Қызметкерлер мен жұмыскерлерге еңбекақы бойынша кредиторлық берешек»

Сомасы: 75 000 тг

3. С.А. Назароваға есептелген еңбекақы бойынша әлеуметтік аударымдар есептелді:

Дебет 8413 «Еңбекақы аударымдары бойынша шығыстар»

Кредит 3150 «Әлеуметтік салық»

3210 «Әлеуметтік сақтандыру бойынша міндеттемелер»

3390/3 «Өзге де қысқа мерзімді кредиторлық берешек (Міндетті медициналық сақтандыру бойынша қысқа мерзімді кредиторлық берешек)»

Сомасы 6750 теңге

Сонымен біз үстеме шығыстарға анықтама бере отырып, кәсіпорында ұйымдастырылуына тоқтала кеттік. Үстеме шығыстар өндірістік кәсіпорындардың шығындарының маңызды бөлігін ала отырып, өнімнің өзіндік құнында да едәуір бөлігіне ие болады, сондықтан оның есебін дұрыс ұйымдастыру кәсіпорынның бухгалтерлік қызметінде маңызды болып табылады. Әр кәсіпорын өзінің қызметінің ерекшеліктеріне байланысты есептік саясатында көрсете отырып, үстеме шығыстар шотына субшоттар ашады. Осы алгоритмді біз «Солнышко» ЖШС негізінде ұйымдастырылуын зерттеп қарастырдық.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының «Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы» Заңы. 28.02.2007 жыл

2. М.12Мадиева Қ.С., Разливаева Л.В Басқару есебі – 1. Оқулық құралы. – Қарағанды: ҚҚЭУ, 2015.-200

3. Аврова И.А Управленческий учет. – М.: Бератор- Пресс, 2003.

4. Назарова В.Л., Жапбаханова М.С., Фуров Д.А., Басқару есебі: Оқулық - Алматы: Экономика, 2005.

УДК 657

БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЁТ РАСЧЁТОВ С ПОКУПАТЕЛЯМИ И ЗАКАЗЧИКАМИ

КАЗЛИТИНА Е.В.,

Студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

ДМИТРИЕВА Н.Д.,

Студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

В современном мире в условиях рыночной экономики каждое предприятие ведет свою хозяйственную деятельность, то есть реализует свои товары, работы или услуги. Эффективность функционирования, развитие и стабильность финансового положения такого предприятия во много зависит от правильности расчётов с покупателями и заказчиками, а также от своевременного контроля над данными операциями.

Из вышеизложенного следует, что неотъемлемой частью учётной работы любой бухгалтерии является бухгалтерский учёт расчётов с покупателями и заказчиками. Бухгалтерский учёт расчётов с покупателями и заказчиками является трудоемким процессом для большинства предприятий, так как число контрагентов постоянно растёт, законодательная база учета изменяется, появляются новые формы расчетов, а также сложность данных операций обусловлена их высокой периодичностью.

Расчёты с покупателями и заказчиками связаны с реализацией предприятием своих товаров, работ, услуг. Обязательства по продаже товаров, работ, услуг чаще всего появляются на основании заключенных между предприятием и его покупателями или заказчиками договоров. Договор закрепляет порядок взаимоотношений, в том числе и расчётов, между покупателем и поставщиком, что регулируется статьей 420 Гражданского кодекса Российской Федерации. Следует отметить, что между покупателем и поставщиком

чаще всего заключается договор купли-продажи, согласно которому продавец обязуется передать товар в собственность покупателю, а покупатель, в свою очередь, обязуется уплатить за него определенную цену. Однако существуют и другие виды договоров, например, договор аренды, договор подряда, договор мены, договор возмездного оказания услуг. Договор призван защитить интересы обеих сторон сделки, поэтому крайне важно в договоре наиболее полно раскрыть все условия осуществления хозяйственной операции. В этих целях договор должен содержать его наименование, дату и место его заключения, реквизиты участников сделки, предмет и объект договора, обязанности сторон, условия поставки и порядок расчетов, порядок разрешения споров, страхование и прочие условия договора.

Заказчиком же признается сторона договора подряда, по заданию которой другая сторона обязуется выполнить какие-либо строительные работы, а заказчик обязуется принять их результат и уплатить установленную цену.

Договором могут быть установлены как денежные, так и неденежные формы расчетов с покупателями и заказчиками. Ту или иную форму расчетов с покупателями и заказчиками фирма выбирает и устанавливает в договоре самостоятельно.

При денежной форме расчетов могут быть использованы наличные и безналичные способы погашения задолженности, а подтверждением осуществления данных расчетов будут являться документы, такие как приходный кассовый ордер, расходный кассовый ордер, чек, платежное поручение. Безналичные расчеты с покупателями и заказчиками могут происходить при помощи платежных поручений, платежных требований, акцептованных поручений, чеков, аккредитивов, плановых платежей. При денежной форме расчетов оплата может происходить как до (предварительная оплата), так и после (последующая оплата) перехода права собственности на реализованные товары (работы, услуги) к покупателям.

Возникновение неденежных способов погашения обязательств вновь обрело свою актуальность при увеличивающемся объеме торговых сделок и сложностью, неустойчивостью финансового состояния организаций. В условиях высоких процентных ставок и, как следствие, недоступных кредитов многие организации испытывают нехватку наличных денежных средств, что вынуждает их прибегнуть к использованию неденежных способов погашения обязательств. К таким способам можно отнести расчеты с применением векселей и других ценных бумаг, бартерные операции, зачет взаимных требований, перемена лиц в обязательстве, соглашение об отступном и другие.

Отношения с покупателями и заказчиками у организаций в современных условиях возникают крайне часто, поэтому важно корректно и систематизировано отражать суммы дебиторской и кредиторской задолженностей. Для целей обобщения и систематизации информации о расчетах с покупателями и заказчиками существует счет 62 «Расчеты с покупателями и заказчиками». В целях систематизации данных на счете 62 «Расчеты с покупателями и заказчиками» к нему может быть открыт ряд субсчетов, таких как «Расчеты по вексям полученным», «Расчеты по авансам полученным», «Расчеты с покупателями и заказчиками (в валюте)», «Внутригрупповые расчеты взаимосвязанных организаций», «Расчеты с прочими покупателями и заказчиками» и другие.

Счет 62 чаще всего выступает как активный. По дебету данного счета отражается сумма дебиторской задолженности за покупателем равная цене продажи продукции, а по кредиту отражается погашение дебиторской задолженности. Счет 62 выступает как пассивный только в том случае, когда от покупателя или заказчика была получена предварительная оплата (аванс), а продукция еще не была отгружена (работы, услуги не выполнены).

Для подтверждения безошибочности суммы на счете 62 и сумм на субсчетах данного счета предприятие в конце года обязано производить инвентаризацию расчетов с покупателями и заказчиками, прочими дебиторами и кредиторами. Крайне важно детально производить анализ состояния данного счета, так как появление на нём сумм кредиторской или дебиторской задолженностей может значительно сказаться на финансовом положении предприятия.

Для подтверждения и отражения суммы дебиторской задолженности предприятие должно иметь такие первичные документы, как товарная накладная или акт. При этом товарная накладная используется при реализации товаров, а при реализации работ или услуг составляется акт.

Хозяйственные связи с покупателями и заказчиками, появляющиеся у предприятия в процессе их деятельности, являются необходимым звеном работы любого предприятия, а наиболее действенным рычагом их управления являются нормативные документы и законодательные акты.

Так, одним из важнейших нормативных актов в сфере регулирования отношений между покупателями и поставщиками является Гражданский кодекс Российской Федерации. В нём отражаются виды обязательств и договоров (главы 30-41), а также глава 46 регулирует виды и формы расчетов. Следующим документом, регулирующим отношения в сфере расчетов с покупателями и заказчиками, является Налоговый кодекс Российской Федерации, который устанавливает порядок отражения НДС. Федеральный закон от 06.12.2011 г. №402-ФЗ «О бухгалтерском учёте» (ред. от 29.07.2018 г.) устанавливает единый порядок ведения бухгалтерского учёта и подготовку бухгалтерской отчётности. В качестве дополнения к данному Закону можно рассматривать Приказ Министерства Финансов РФ от 29.07.1998 г. №34н (ред. от 29.01.2018) «Об утверждении Положения по ведению бухгалтерского учета и бухгалтерской отчетности в Российской Федерации», в котором установлены правила отражения штрафов, неустоек, пени, а также случаи обязательного осуществления инвентаризации обязательств. Отметим, что счёт учета расчетов с покупателями

и заказчиками предусмотрен Приказом Министерства Финансов РФ от 31.10.2000 г. №94н (ред. от 08.11.2010 г.) «Об утверждении Плана счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций и инструкции по его применению». Данный счёт подвергается проверке при инвентаризации финансовых обязательств, порядок проведения которой установлен Приказом Министерства Финансов РФ от 13.06.1995 г. №49 (ред. от 08.11.2010) «Об утверждении Методологических указаний по инвентаризации имущества и финансовых обязательств». Организация самостоятельно обязана разработать свою учётную политику, рабочий план счетов и некоторые другие внутренние документы. Их содержание должно не противоречить установленным законодательно документам. Нормы в области учётной политики организации устанавливает Приказ Министерства Финансов РФ 06.10.2008 г. №106н ПБУ 1 / 2008 (ред. от 28.04.2017 г.) «Учётная политика организации».

Таким образом, ведение бухгалтерского учета расчетов с покупателями и заказчиками позволяет предприятию получать достоверную, полную информацию о наличии дебиторской и кредиторской задолженностей, что позволяет своевременно принимать решения о возможности погашения имеющихся долгов и взыскание задолженностей любыми формами и способами, не запрещенными законом.

Список литературы:

1. Гражданский кодекс Российской Федерации от 21 октября 1994 года №51 – ФЗ: в ред. от 3 августа 2018 г. [Электронный ресурс] // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».
2. Налоговый кодекс Российской Федерации от 31 июля 1998 года №146 – ФЗ: в ред. от 3 августа 2018 г. [Электронный ресурс] // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».
3. О бухгалтерском учёте [Электронный ресурс] : Федеральный закон от 6 декабря 2011г., №402-ФЗ: в ред. от 29 июля 2018 // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».
4. Об утверждении Методологических указаний по инвентаризации имущества и финансовых обязательств [Электронный ресурс] : Приказ Минфина России от 13 июня 1995., №49 : в ред. от 08 ноября 2010 // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».
5. Об утверждении Плана счетов бухгалтерского учета финансово-хозяйственной деятельности организаций и инструкции по его применению [Электронный ресурс] : Приказ Минфина России от 31 октября 2000., №94: в ред. от 08 ноября 2010 // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».
6. Об утверждении положений по бухгалтерскому учету [Электронный ресурс] : Приказ Минфина России от 6 октября 2008., №106н : в ред. от 28 апреля 2017 // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».
7. Об утверждении Положения по ведению бухгалтерского учета и бухгалтерской отчетности в Российской Федерации [Электронный ресурс] : Приказ Минфина России от 29 июля 1998., №34н : в ред. от 29 января 2018 // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. Банк «Версия Проф».

УДК 351.815

HR - МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ

КОВАЛЕВА Т.С.

студент

Белорусский государственный университет транспорта

Управление персоналом представляет собой совокупность различных способов управленческого воздействия на организацию и условия деятельности работников, формирование навыков, обеспечивающих максимальное использование трудового потенциала работников в интересах предприятия. Под правилами управления персоналом подразумевается ряд определенных норм, законов и принципов, которыми должен пользоваться топ-менеджмент предприятия для того, чтобы его эффективность была максимально высокой.

С развитием технологий, науки, психологии, экономики встал вопрос о том, что недостаточно просто принимать персонал на работу и осуществлять его перемещение. Для повышения эффективности производства необходимо тщательно изучать рынок труда, рационально подбирать персонал и распределять обязанности, а также осуществлять непосредственное взаимодействие с работниками. Таким образом, в современных условиях появился термин управление персоналом или HR- менеджмент.

HR-менеджмент – это комплекс мероприятий, позволяющий выработать и внедрить эффективную систему удержания, управления и контроля персонала, создав при этом положительный имидж компании.

Конечно, можно сказать, что данный термин не новый и является подобием отдела кадров, однако это вовсе не так. Различия между кадровиком и HR-менеджером достаточно существенные. Специалисты отдела кадров осуществляют координацию человеческих ресурсов предприятия, в то время как менеджер по персоналу решает задачи построения комплексной системы управления персоналом. Менеджер по персоналу должен иметь опыт и образование во многих областях: психология, менеджмент, экономика, маркетинг и трудовое законодательство. Главная задача HR-специалиста помочь руководству достигнуть поставленных целей путем подбора подходящего персонала.

Также задачей HR-менеджера является разработка конкретной кадровой программы с подробным описанием плана действий по поиску, подготовке и организации деятельности персонала, создание корпоративной культуры. К числу вопросов, стоящих перед этим специалистом, можно отнести следующие:

- организация четкой и слаженной работы трудового коллектива предприятия;
- обучение и тренинги персонала компании;
- выявление мотивации работников предприятия при индивидуальном подходе к каждому сотруднику;
- защита трудовых ресурсов предприятия от текучести кадров.

Основные отличия действующего сегодня кадрового отдела и отдела по управлению персоналом или HR-отдела сгруппированы в таблице 1.

Таблица 1 – Отличия отдела кадров и HR- отдела

Отдел кадров	HR- отдел
Занимается узкими вопросами, к которым относится прием на работу, движение внутри предприятия, увольнение, оформление соответствующих документов, охрана труда и т.п.	Работники отдела не просто принимают на должность, а проводят комплексные исследования по подбору персонала, формируют сплоченный коллектив, заботятся о моральном климате, проводят исследования на соответствие занимаемой должности, разрабатывают методы стимулирования работников и др., при этом ориентируясь на достижение производственного результата.
Как правило, отдел кадров состоит из специалистов узкой направленности.	Состоит из специалистов разных областей: экономистов, юристов, психологов, кадровиков, социологов и т.д.
В их обязанности не входит забота о персонале в психологическом плане, только обеспечение соблюдения трудового законодательства.	Как правило, данный отдел является промежуточным звеном между работником и руководителем, поэтому работник имеет право получить совет или наставление как правильно поступить, кроме того, отдел управления персоналом регулярно проводит тестирования, опросы, тренинги, семинары.
Не занимается вопросами оптимизации производственного процесса, незначительно участвует в разработке управленческих решений.	Помогает руководству принимать эффективные решения, предлагают решения оптимизации производства.
Функции отдела кадров достаточно узки, чтобы передавать на аутсорсинг, возможно поручить данные функции на специалистов других отделов.	Возможность передачи части функций частным фирмам, занимающимся подбором и ведением персонала.

Сравнивая два отдела, можно не только выяснить их отличия, но и наглядно увидеть преимущества нового механизма управления кадрами – HR-менеджмента.

Выделяют три группы методов управления:

1. Экономические методы. К ним относят все методы материального стимулирования работников, основным из которых является заработная плата и премирование. В эту же группу входят также оплата питания, проезда, медицинское страхование, а также применение штрафов.

2. Административные методы. В их основе лежит применение власти и нормативное обеспечение трудовой деятельности. Сюда входят приказы, распоряжения, указания, ориентированные на сознание чувства долга.

3. Социально-психологические методы воздействия на интересы личности или коллектива основаны на психологии и социологии. Социологические методы помогают определить место работника в коллективе, выявить неформальных лидеров, решить производственные конфликты и т.д.

Менеджер по персоналу должен осуществлять следующие действия:

1. Изучать рынок труда для поиска кандидатов на необходимые вакансии.
 2. Ориентироваться в региональном рынке в случае необходимости.
 3. Сотрудничать с ВУЗами и другими учебными заведениями для привлечения студентов на практику с последующим трудоустройством.

4. Оценивать кандидатов, основываясь на квалификации, деловых и личных качествах соискателя.

5. Организовывать аттестационные мероприятия для сотрудников компании. Проводить аттестационные мероприятия и анализировать их результаты.

6. Работать над формированием кадрового резерва.
7. Участвовать в реорганизациях и кадровых перестановках персонала, оргструктуры компании.
8. Анализировать работу персонала, предлагать способы улучшения качества работы персонала.
9. Разрабатывать и внедрять мотивационные программы для персонала всех уровней.
10. Проводить долгосрочное планирование развития сотрудников, анализировать результаты и рекомендовать руководству мероприятия по улучшению качества персонала.
11. Оказывать консультационную поддержку руководству по вопросам управления персоналом.

Кроме того, HR-специалист должен использовать современные и нестандартные методы поиска и подбора персонала, помогать в адаптации новых работников, анализировать личностную совместимость сотрудников, соблюдать трудовое законодательство и др.

HR-работники на каждом этапе от подбора персонала до увольнения используют различные приемы и методы.

На этапе подбора персонала менеджеры используют следующие методы:

1. Агрессивный хедхантинг – поиск, выявление и переманивание ценных сотрудников у других компаний.

2. HR-брендинг – формирование имиджа компании.

3. Автоматизация подбора персонала.

4. Дистанционная форма подбора персонала.

5. Использование социальных сетей для поиска работников.

Следующим этапом является адаптация, т.е. процесс освоения новых сотрудников в коллективе и ознакомления их со спецификой предприятия. На этом этапе используются следующие методы:

1. Наставничество – помощь опытного сотрудника новому работнику.

2. Семинары и тренинги.

3. Ознакомительные экскурсии – знакомство с отделами предприятия, коллегами, корпоративной культурой.

4. Открытый диалог с менеджером по персоналу.

Этап мотивации включает в себя материальную и нематериальную мотивацию. Здесь выражается и экономическая направленность менеджера, которому необходимо правильно сбалансировать методы материального и нематериального стимулирования.

На этапе оценки необходимо получить объективное представление о работе сотрудника. Здесь задействованы такие методы, как:

1. Аттестация.

2. Ассесмент-центр, или центр оценки – один из методов комплексной оценки персонала, основанный на использовании взаимодополняющих методик, ориентированный на оценку реальных качеств сотрудников, их психологических и профессиональных особенностей, соответствия требованиям должностных позиций, а также выявление потенциальных возможностей специалистов.

3. Тестирование и интервьюирование.

4. Метод экспертных оценок – привлечение специалистов (психологов, социологов) которые анализируют характеризуют сотрудников и делают выводы.

Также HR-менеджеры проводят обучение и развитие персонала с помощью профессиональных курсов, семинаров, лекций, тренингов и др.

Проанализировав работу мировых корпораций, добившихся успеха, достаточно легко выделить ряд базовых принципов управления персоналом, которые в них используются. Это уважение к личности каждого сотрудника и его индивидуализма. Все работники имеют единый статус, вне зависимости от той роли, которую они играют в компании. Подбор кадров осуществляется высококвалифицированными HR-менеджерами, которые умеют заинтересовать высококлассных специалистов и разглядеть потенциал в молодых кадрах, непрерывное обучение сотрудников на всех уровнях, включая и топ-менеджмент, принцип делегирования ответственности, распространяющийся по всем звеньям, вплоть до самых низших.

Правильное управление персоналом позволит увеличить стоимость предприятия за счет повышения эффективности управления сотрудниками. Однако следует учитывать, что управление персоналом должно носить системный характер.

Список литературы:

1. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2018. – 695 с.
2. Захарова Т.И., Стуканова И.П. Особенности HR-менеджмента в России // Научное сообщество студентов XXI столетия. Экономические науки: сб. ст. по мат. XV междунар. студ. науч.-практ. конф. № 15. – С. 73-80.
3. Малуев П.А., Мелихов Ю.Е. Управление персоналом. – М.: Альфа-пресс, 2011. – 184 с.

РАЗВИТИЕ ЛОГИСТИКИ В КАЗАХСТАНЕ: НЫНЕШНИЕ ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ И ВОЗМОЖНОСТИ

КУТБЕДИНОВА А.

Студентка группы Лог-32

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Проведение выставки «Экспо-2017», завершение строительства казахстанского участка дороги «Западная Европа-Западный Китай», освоение новых транспортных коридоров и расширение имеющихся — это большие перспективы для развития логистической деятельности в стране, чье географическое местоположение позволяет быть в «эпицентре событий».

На протяжении вот уже более чем нескольких лет в Казахстане активно обсуждается вариант превращения страны в один из важнейших международных транспортных и транзитных узлов на пути из Китая в страны Западной Европы. При этом основывалась эта идея на возрождении бывшей когда-то крупнейшей и известнейшей караванной дороги, по которой товары из Китая доставлялись в Россию и европейские города. Да, речь сейчас о Великом Шелковом пути. Но в данный момент Казахстан решил не только исполнять роль посредника, земли которого используют для развития торговли другие страны, но и самому участвовать в этом китайско-европейском товарообороте.

Высокого уровня шоссейные дороги, качественное обслуживание на маршрутах грузовых поездов, оборудование, станции, минимальные затруднения с таможенными и другими службами должны обеспечить кратчайшие пути для китайских товаров на рынки стран Западной Европы, а с их стороны – поставки в КНР технологического и машинного оборудования, а также сырья[1].

Однако, несмотря на выгодное местоположение и направленность на развитие данной отрасли, в логистике Казахстана имеется немало проблем, таких как: слабое качество и узкий ассортимент предоставляемых услуг, неразвитость транспортной инфраструктуры, неразвитость складского хозяйства, недостаток квалифицированных кадров. Если в логистике эффективность транспортировки определяется тремя факторами (издержками, скоростью и бесперебойностью), то все эти критерии в нашей стране весьма хромают — это относится и к железнодорожным перевозкам.

В области складского хозяйства дела тоже обстоят не гладко. В складах в первую очередь нуждаются компании, содержащие свою сеть магазинов. Однако содержание дополнительных складов отражается на стоимости продукции. Помимо качественного, ответственного хранения, этим компаниям также нужны дополнительные услуги, как прием, обработка, хранение и распределение по заявкам клиентов, при этом должна быть единая система, которая поможет отслеживать прохождение груза по всей цепочке. Проблема здесь состоит в том, что подавляющее большинство складов находится в Алматы и Алматинской области, а учитывая то, что доставка из Алматы до той же Астаны требует немалого количества издержек в силу того, что на пути нет крупных «остановок», возникает вопрос: если логистика внутри страны так усложнена большими расстояниями между крупными центрами, то что говорить о международном грузообороте? Однако здесь как раз-таки стоит упомянуть о заинтересованности внешних стран в развитии рынка логистических услуг Казахстана, а также о том, что эта сфера деятельности относительно недавно начала развиваться, поэтому отсутствие интегрированной целостной системы вполне можно объяснить.

Как считают эксперты, спрос на логистические услуги с каждым годом возрастает, что рано или поздно приведет к ожидаемой развязке. Более правдоподобным для изучавших проблемы данного вида деятельности ранее видится появление международного *игрока*, у которого есть опыт работы в этой отрасли — он знает, как оптимизировать все расходы, объединить систему, как наладить и автоматизировать учет[2].

При этом на развитие логистики влияют быстрый темп увеличения товарооборота на межрегиональном уровне, сравнительно небольшая конкуренция (т.е. спрос превышает предложение), а также тот факт, что даже при существующих проблемах инфраструктуры и малочисленности населения Казахстан для многих межнациональных компаний является новым рынком. И большинство *игроков* это понимают.

В течение нынешнего 2017-ого года состоялось немало количество форумов, заседаний, переговоров с соседними странами, в которых непосредственно обсуждались вопросы развития логистики и налаживания межгосударственного товарооборота. В Сеуле были презентованы возможные маршруты Шелкового пути через порт «Ляньюнган» в Китае, проходящем через «Восточные ворота» в Казахстане; Агентство США по международному развитию (USAID) совместно с Германским обществом международного сотрудничества (GIZ) организовали форум, на котором более семидесяти представителей национальных железнодорожных, транспортных и логистических компаний разрабатывали возможные решения по улучшению развития транспорта и повышению объемов торговли в Центральной Азии; кроме того планируются создания совместных логистических предприятий и крупнейшего в стране логистического хаба на западе Казахстана[3].

Логистический рынок в настоящее время переживает стадию стремительного развития не только в Казахстане, но и во всем мире. Более того, логистический рынок является очень актуальным бизнесом и играет немаловажную роль в индустриальном развитии страны. В дальнейшем, безусловно, роль логистики будет только возрастать. И в этом ее главное преимущество.

Так что же нужно делать стране, чтобы достичь таких же высоких результатов, как у наших зарубежных экономических партнеров в сфере транспорта и логистики?

В первую очередь нужно создавать условия для развития: строить дороги, а точнее коридоры. Мы должны сделать так, чтобы осуществление поставок было выгодно размещать через Казахстан. Для этого нужны не только дороги, а сеть услуг на трассе, где созданы условия для ремонта большегрузных автомобилей, отдыха водителей, перевода денег и прочих сопутствующих услуг, создающих комфорт для развития рынка логистических услуг.

Также стоит задуматься над тем, как поднять сервис транспортных компаний на самый высокий профессиональный уровень, который соответствовал бы мировым стандартам. Необходима качественная подготовка специалистов в области логистики — сотрудников, которые смогут работать с новейшими технологиями, что также необходимо внедрять, ибо это еще больше ускорило бы ее развитие.

Это важные для развития экономики проблемы, которые влияют через компании на конкурентоспособность государства.

В новой экономической политике «Нұрлы Жол» также предусмотрено выведение логистического рынка Казахстана на мировой уровень. Для этого будут формироваться новые транспортно-логистические узлы, создаваться благоприятные условия для развития транзитного потенциала, в плюс ко всему будут создаваться транспортные коридоры, которые обеспечат технологическое взаимодействие между всеми видами транспорта в процессе осуществления перевозок.

По стратегии «Казахстан — 2050» поставлена задача к 2020г. увеличить вдвое транзитные перевозки через Казахстан, а к 2050г. — в 10 раз.

«Важно сосредоточить внимание на выходе за пределы страны для создания производственных транспортно-логистических объектов», — подчеркнул Нурсултан Назарбаев в своем послании. На воплощение этих ключевых задач и нацелена Государственная программа по развитию транспортной инфраструктуры до 2020 г[4].

Следует отметить, что это еще далеко не полный список задач, которые нужно выполнить, чтобы максимально использовать потенциал нашей страны. Использовать выгодное местоположение, заинтересованность с внешней стороны и стремительно развивающийся спрос на логистические услуги нужно правильно, осторожно и с умом. Государство всячески способствует осуществлению данной задачи, а местные предприниматели подхватывают эту идею и стремятся открывать свои логистические центры, зная, на что могут надеяться. Казахстано-германские, российско-казахстанские и китайско-казахстанские транспортные компании на данный момент осуществляют международные перевозки между странами, и, судя по стремительному развитию и расширению ассортимента услуг, можно сделать вывод, что деятельность их востребована и весьма успешна.

Если темпы развития будут лишь расти, а правительство — поощрять и вкладывать финансы в отрасль транспортной логистики, Казахстан значительно и безусловно выиграет в экономическом развитии.

Список литературы:

1. https://vlast.kz/ekonomika/logistika_v_kazahstane_problemy_i_vozmozhnosti-3218
2. Тойлыбаев С. InvestCapitalRealty: склады, логистика, инфраструктура // Международный деловой журнал KAZAKHSTAN. — 2005. — № 2.
3. <https://sn.kz/kk/skif-na-russkom/item/5001-tranzitno-transportnyj-potencial-kazahstana-prezentovali-v-kitae>
4. <https://articlekz.com/article/5079>

УДК346.26

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕС – ЕЛІМІЗДІҢ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУЫНЫҢ НЕГІЗІ

ҚАНАТ А.Д.,

ГМУ-31к тобының студенті

Ғылыми жетекші: Байгуренова М.А., э.ғ.к., доцент

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Қазақстан Республикасының бүгінгі таңда қойып отырған міндеттерінің бірі- шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту. Шағын және орта бизнесті дамыту экономикалық өрлеудің және әлеуметтік-саяси жаңғыртудың басты құралы. Әсіресе, жеке меншіктің нақты өмірге жүзеге асуы және орта таптың қалыптасуының мемлекетімізде артқан сайын еліміз көркейіп, халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайы жақсарды. Сонымен бірге, шағын және орта кәсіпкерлік – экономиканың тиімді әрі нәтижелі секторы. Шағын және орта кәсіпкерлік жұмыссыздықты жоюда, нарыққа қажетті тауарларды жеткізуде, жеке өндірушілердің монополиясын шектеуде және экономиканы тұрақтандыруда шешуші фактор болып табылады.

Бірақ, шағын және орта кәсіпкерлікке мемлекет тарапынан қолдаулар және әкімшілік реттеу жүргізіліп

жатқанмен, шағын кәсіпкерлік қызметтің нәтижелері әлі де жоғары деңгейде емес. Шаруашылық салаларын алатын болсақ, саудадан басқа жерде шағын және орта кәсіпкерліктің жетекші ықпалы байқалмайды.

Кәсіпкерлік саласында мемлекеттік саясатты қалыптастыру мен жүзеге асыруға байланысты міндеттерден басқа, мемлекет, кәсіпкерлікті қаржылық, ақпараттық-сараптамалық және материалды-техникалық қолдауды қамтамасыз ету бойынша қызметтер атқарады. Қолдаудың бұл нысандарының барлығын мемлекеттік атқарушы органдары арқылы жергілікті және аумақтық деңгейде қабылданатын әр түрлі бағдармалардың көмегімен де, әр ұйым капиталының қатысуымен осы үшін арнайы жасалған стратегиялар көмегімен де жүзеге асырады.

ҚР Президентінің Қазақстан халқына «Қазақстан-2050» Жолдауында: «Мемлекет жұмысының негізгі бөлігі Қазақстан бизнесін, әсіресе шағын және орта бизнесті дамытуға барынша қолайлы жағдай жасау болмақ. Шағын және орта бизнес 2050 жылға қарай Қазақстанның ішкі жалпы өнімінің қазіргі 20% орнына кемінде 50% өндіретін болады. Еңбек өнімділігін 5 есеге- қазіргі 24,5 мыңнан 126 мың долларға дейін арттыру керек» деп шағын және орта кәсіпкерліктің маңызын атап көрсетті.

Осы орайда елімізде көптеген шаралар жүзеге асуда. Олардың қатарында:

- шағын және орта кәсіпкерлік еліміздегі жұмыссыздықты азайтудың негізгі нысаны. «Бизнестің жол картасы-2020» бағдарлама жүзеге асқалы бері, елді- мекен тұрғындарының табысы 6% артты. Кедейшілік деңгейі 5,9% дан 3,8%- ға қысқарды.

- Мемлекет тарапынан қаржы-несиелік және инвестициялық климат жасалып, шағын және орта кәсіпкерлікке қаржы-несиелік және инвестициялық тұрғыдан қолдау жүргізілуде.

- Шағын және орта кәсіпкерлікті жетілдіру жолында «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры қызмет атқарып жатыр.

- Ауылдық жерлерде шағын және орта кәсіпкерлікті дамытуға көңіл бөлінуде. Бұл шараларды «Ауыл шаруашылықты қаржылық қолдау қоры» АҚ, «Казагрофинанс» АҚ, «Продкорпорация» АҚ жүзеге асыруда.

- Мемлекеттік органның даярлау, қайта даярлау, біліктілігін жоғарылату шаралары жүргізілуде.

- Технопарктер құрылды.

Шағын және орта кәсіпкерлікті дамытудың негізгі жолы болып кәсіпкерліктің әртүрлі қырларын кеңінен қарастыру ғана емес, инновациялық тәсілдерді, дәстүрлі емес және озық технологияларды қолдану, ең жаңа өнімдер мен қызметтерді пайдалану да табылады. Қазақстан Республикасындағы шағын және орта ЖІӨ-де алатын үлесі- 20%. Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму бағдарламасының мәліметтеріне сүйенсек, әлемдік экономикада тек шағын кәсіпорындардың саны барлық кәсіпорындардың жалпы санының 95%-нан асады, олардың ЖІӨ-дегі үлесі 50%-ға дейін жетеді. Дамыған мемлекеттердегі шағын және орта бизнестің ЖІӨ-дегі үлесі, мысалы, Жапонияда 55%, Ұлыбританияда-52%, Германияда-57%, Италияда-70%. Салыстырмалы сараптама Қазақстанда шағын және орта кәсіпкерліктің макроэкономикалық көрсеткіште үлесінің өте аз екенін көрсетеді. Оны 50%-ға жеткізу 2050 жылдарында болжанып отырғаны белгілі.

Шағын және орта кәсіпкерліктегі қомақты әлеуметтік рөлді атқарумен бірге бюджетке елеулі салықтық түсімдерді қамтамасыз етеді. Осы күнгі күрделі жағдайларда шағын және орта кәсіпкерлік тұрақтандыру ретінде көрініс береді. Бизнес жеке азаматтардың өз бетінше, өзінің мүліктік жауапкершілігіне және өз тәуекелімен пайда табу немесе басқада формада экономикалық пайдаға ұмтылу әрекеттері.

Шағын және орта кәсіпкерлік нарықтық экономиканың ажырамас бөлігі деп айтуға болады. Оған жылдамдық, икемділік және жоғарғы тиімділік сипаттары сәйкес келеді. Осы және басқада артықшылықтарды ұлттық экономиканы дамытудың қозғаушысы ретінде саналады.

Қазіргі уақытта шағын және орта кәсіпкерлік сферасында миллионнан астам адамдар жұмыс істеуде, дегенмен шағын және орта кәсіпкерліктің құрылуы мен өсуі жөніндегі мәселелерді одан әрі оқып білуді талап етеді: даму перспективаларын болжау және басқару, талдау, бағалаудың икемді және тиімді әдістерін дайындау.

Қорытындылай келе, мәліметтер бойынша шағын бизнестегі кәсіпорындар саны артып келеді, сонда да, отандық кәсіпкерлікті шектейтін негізгі себептерге: кәсіби білімнің жетіспеуі, несие беру (тек бастаушыларға арналған), инновациялық идеялармен қаржыландыру көзінің түйіспеуі, тіркелген, бірақ жұмыс істемейтін кәсіпорындар санының өсуі т.с.с. жатады.

Сонымен, еліміздің тұрақты экономикалық дамуы үшін шағын және орта кәсіпкерлікті сапа жағынан жетілдіру өте маңызды. Негізгі мәселелерді анықтап, оның ұтымды шешімін таба алған жағдайда ғана біз экономикалық тұрақтылыққа қол жеткіземіз.

Әлемдік тәжірибе дәлелдегендей шикізатқа сенген мемлекеттер дағдарысқа ұшырауда. Сондықтан, шағын және орта бизнесті дамыту қажеттігі туындап отыр.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы // Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында. – Астана: Елорда, 2005ж.-8-17 бб.

2.ҚР Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы.–Астана: Ақорда, 2012ж.-6б.

3.Қазақстан Республикасы Ұлттық Экономика Министрлігі Статистика комитетінің 2017 жылғы жариялаған статистикалық материалдарының тізбесі/ <http://stat.gov.kz>

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ В УНИТАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ ОТДЕЛЬНОГО РЕГИОНА

МАХАМЕД А.А.,

студент,

Научный руководитель – Гайдуков А.А., старший преподаватель,
УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

Введение. В современных условиях эффективность сельскохозяйственного производства во многом зависит от эффективности использования всех видов ресурсов. Особая роль здесь принадлежит средствам производства и, в частности, основным средствам. Анализ эффективности использования основных средств в настоящее время уделяется достаточно большое внимание [1, 2]. Тем не менее, по нашему мнению, данный вопрос требует отдельного рассмотрения в пределах отдельных типов сельскохозяйственных организаций региона.

В настоящее время сельскохозяйственные организации Республики Беларусь представлены двумя организационно-правовыми формами: унитарными предприятиями (УП) различной подчиненности и формы собственности и акционерными обществами (АО) закрытого и открытого типов. На протяжении последних лет наиболее перспективной формой хозяйствования организаций аграрного сектора являются акционерные общества. Зачастую, для привлечения ресурсов и расширения производства унитарные предприятия также преобразовываются в акционерные общества. В связи с этим, по нашему мнению, возникает необходимость всесторонней оценки влияния основных факторов на эффективность использования основных средств организаций данной формы хозяйствования

Цель работы. Определить количественное влияние показателей наличия, состояния и движения основных средств на изменение выручки от реализации продукции по унитарным предприятиям Могилевской области Республики Беларусь.

Материалы и методика исследования. Исследования проведены по данным годовой бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных организаций Могилевской области за 2017 год. В процессе анализа проведена группировка организаций по формам хозяйствования для оценки уровня обеспеченности основными средствами, а также их движения, состояния на эффективность использования по группе унитарных предприятий. С помощью корреляционно-регрессионного метода определено влияние указанных показателей на выручку от реализации продукции.

Результаты исследования и их обсуждение. Организации Могилевской области представлены акционерными обществами и унитарными предприятиями. В процессе анализа определено количественное влияние показателей наличия, состояния и движения основных средств на изменение выручки от реализации продукции по совокупности унитарных предприятий. Для этой цели использован корреляционно-регрессионный метод [3].

По нашему мнению, на отдачу основных средств в сельскохозяйственных организациях может оказывать не только их стоимость на начало года, поступление, выбытие и процент износа, но и износ отдельных видов средств. Поэтому в модель дополнительно включены переменные, которые отражают процент износа основных видов средств.

В результате расчётов получено следующее уравнение взаимосвязи:

$$y = 2488,27 + 0,2x_1 + 1,43x_2 - 1,06x_3 - 125,55x_4 - 34,94x_5 + 77,51x_6 + 5,37x_7 - 21,27x_8,$$

где y – выручка от реализации товаров, продукции, работ, услуг, тыс. руб;

x_1 – основные средства на начало года, тыс. руб;

x_2 – поступило основных средств тыс. руб;

x_3 – выбыло основных средств тыс. руб;

x_4 – процент износа зданий и сооружений, %;

x_5 – процент износа передаточных устройств, %;

x_6 – процент износа машин и оборудования, %;

x_7 – процент износа транспортных средств, %;

x_8 – процент износа инструмента, инвентаря и принадлежностей, %.

Коэффициент множественной корреляции данной модели (0,901) показывает, что связь между результативным признаком и учтенными в модели факторами тесная. R-квадрат (0,812) показывает, что изменение выручки от реализации продукции на 81,2 % обусловлено влиянием указанных факторов. Критерий Фишера (3,8) говорит о том, что связь между признаками существенная. Следовательно, полученную модель можно использовать для дальнейшего анализа и выводы по ней будут достаточно обоснованными.

Параметры модели показывают, что при увеличении стоимости основных средств на начало года на 1 тыс.руб. выручка от реализации товаров, работ и услуг по унитарным предприятиям исследуемого региона возрастает в среднем на 0,2 тыс.руб. Обновление основных средств на сумму 1 тыс.руб. вызывает прирост

выручки на 1,43 тыс.руб. Закономерно выбытие основных средств в сумме 1 тыс.руб. обуславливает снижение выручки на 1,06 тыс.руб.

Особого внимания заслуживают коэффициенты регрессии при переменных x_4-x_8 . Их значения указывают на то, что при увеличении износа зданий и сооружений на 1 п.п. выручка от реализации товаров, работ и услуг по унитарным предприятиям Могилевской области снижается на 125,55 тыс.руб. Кроме того, увеличение износа передаточных устройств на 1 п.п. вызывает снижение выручки на 34,94 тыс.руб. Повышение износа машин и оборудования и транспортных средств на 1 п.п. обуславливает прирост выручки на 77,51 тыс.руб. и 5,37 тыс.руб. соответственно. Вместе с тем, повышение износа инструмента, инвентаря и принадлежностей на 1 п.п. вызывает снижение выручки от реализации товаров, работ и услуг на 21,27 тыс.руб.

Заключение. В конечном итоге результаты проведенного исследования позволяют отметить, что в унитарных предприятиях Могилевской области закономерно увеличение стоимости основных средств, а также их обновление вызывает прирост выручки от реализации товаров, работ и услуг. Обоснованным является также тот факт, что выбытие основных средств обуславливает снижение выручки. Тем не менее, износ отдельных видов основных средств оказывает неоднозначное влияние на изменение выручки в унитарных предприятиях региона. Это может быть вызвано различными причинами. Так существенное отрицательное влияние на выручку прироста износа зданий и сооружений, по нашему мнению, может быть обусловлено тем, что их большая часть уже полностью изношена и в связи с этим их значительная часть уже не используется. По такому же принципу может влиять процент износа на выручку передаточных устройств, а также инструмента, инвентаря и принадлежностей.

Относительно влияния процента износа на выручку машин и оборудования и транспортных средств можно отметить, что указанные виды средств в настоящее время в аграрном секторе обновляются в достаточно большой степени. Поэтому покупка новых транспортных средств, машин и оборудования повышает общий процент износа, но в связи с повышением производительности труда обуславливают значительный рост выручки от реализации товаров, работ и услуг. Таким образом, при обеспечении унитарных предприятий аграрного сектора региона основными средствами необходимо учитывать все указанные выше факторы.

Список литературы:

1. Шонц, Е.А. Анализ обеспеченности производства основными средствами и эффективности их использования / Е.А. Шонц // Научный поиск молодежи XXI века: материалы XV междунар. науч.-практ. конф., Горки, 25-27 ноября 2014 г. / БГСХА; редкол: П.А. Саскевич [и др.]. – Горки: БГСХА, 2015. – С. 303-306.
2. Эффективное использование основных средств на предприятии в современных условиях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bizblogs.ru/ekonomika/effektivnoe-ispolzovanie-osnovnykh-sredstv-na-predpriyatii-v-sovremennykh-usloviyakh/>.
3. Теоретические основы бухгалтерского учета и анализа: учебник / В. И. Стражев [и др.]; под общ.ред. В. И. Стражева. – Минск: Вышэйшая школа, 2016. – 319 с.

УДК 330.341.13

ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАЗАХСТАНА: ПРЕИМУЩЕСТВА ДЛЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

МУН Ю.С.,

Студент группы э-32,

Научный руководитель – Мусина С.Т.,

М.э.н., м.п.н., старший преподаватель кафедры экономики и международного бизнеса,

Карагандинский государственный университет им. Академика Е.А.Букетова

Цифровые технологии играют все более важную роль в развитии экономики стран современного мира. Цифровые технологии дали ряд преимуществ-упрощение доступа населения и бизнеса к государственным услугам, ускорение обмена информацией, появление новых возможностей для ведения бизнеса, создание новых цифровых продуктов. В данной статье рассмотрены цели, ключевые направления государственной программы «Цифровой Казахстан» и их задачи. Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев стал инициатором государственной программы, которая была утверждена в декабре 2017 года.

«Цифровой Казахстан» – это программа, призванная ускорить темпы развития казахстанской экономики и повысить качество жизни граждан Республики. Реализация программы запланирована по двум векторам развития: «Цифровизация существующей экономики» в среднесрочной перспективе и «Создание цифровой индустрии будущего» в долгосрочной перспективе. Документ включает в себя пять основных направлений: «Цифровизация отраслей экономики» – это преобразование традиционных отраслей экономики с использованием прорывных технологий с целью повышения производительности труда и роста

капитализации. «Переход на цифровое государство» - речь идет о выходе на новый качественный уровень оказания государственных услуг населению и бизнесу путем предвосхищения их потребностей. «Реализация цифрового Шелкового пути» - обеспечит скоростной и безопасный доступ в интернет и качественное покрытие мобильной связью на территории всей страны. «Развитие человеческого капитала» - развитие новых компетенций и цифровой грамотности населения станут возможны благодаря инновациям в образовании. И «Создание инновационной экосистемы» – речь идет о формировании условий для развития технологического предпринимательства и инноваций с устойчивыми горизонтальными связями между бизнесом, научной сферой и государством». В рамках, указанных пяти направлений, сформированы 17 конкретных задач и 120 проектов.

Так, по первому направлению – цифровизация отраслей экономики, планируется повысить уровень производительности труда по всем направлениям. Среди проектов можно выделить «Цифровой рудник». Данная информационная система позволяет в онлайн режиме собирать и анализировать информацию с датчиков приборов и оборудования, удаленно контролировать и регулировать количество используемых химических реагентов при добыче урана. В результате внедрения цифрового рудника «Казатомпром» ожидает получить экономический эффект более 12 млрд. тенге к 2025 году за счет увеличения производительности труда и снижения себестоимости. Этапы появления высокотехнологичных производств, и создание новых рабочих мест в промышленном секторе Казахстана:

Таблица 1 – Этапы появления высокотехнологичных производств

Год	Задачи
2018	- Внедрение проекта «Интеллектуальное месторождение». - Внедрение проекта «Цифровой рудник». - Изменение законодательства в части применения цифровых технологий для повышения безопасности на производстве. - Создание правовых условий для развития промышленного интернета вещей.
2020	- Создание модельных цифровых фабрик.
2021	- Создание информационной системы учета нефти с применением контрольных приборов учета. - Развитие системы «Единая государственная система управления недропользованием РК» с функциями онлайн-аукциона, прогноза баланса сжиженного нефтяного газа.
2022	- В рамках Индустрии 4.0 внедрение цифровых технологий крупными компаниями горно-металлургического комплекса (АО «НАК «Казатомпром», АО НК «КазМунайГаз», ERG, ТОО «Казцинк», ТОО «Корпорация «Казахмыс» и др.).

Цифровизация транспорта и логистики увеличит объем транзитных грузоперевозок и повысит качество услуг для всех участников процесса. Качественная транспортная и логистическая инфраструктура даст мощный толчок развитию экономики за счет повышения связности территории и снижения накладных расходов на доставку товаров до места назначения. Это будет обеспечено за счет следующих цифровых решений.

1. Интеллектуальная транспортная система. Предполагает внедрение системы взвешивания в движении, системы взимания платы на дорожных участках, передвижные дорожные лаборатории, видеомониторинг и выявление нарушений ПДД, анализ и прогнозирование климатических условий для перевозок, внедрение искусственного интеллекта на автодорогах.

2. Мультимодальные перевозки. Будет внедрена автоматизация процессов грузоперевозок всеми видами транспорта:

- Автоперевозки;
- Железнодорожные перевозки;
- Морские и речные перевозки;
- Авиаперевозки

Системы для эффективного управления дорожным движением и мониторинга состояния всех видов транспорта будут внедряться в следующем порядке:

- 2018 год - система взимания платы на 6 участках, создание системы мультимодальных перевозок.
- 2020 год - система поддержки принятия решений и анализа больших данных, искусственный интеллект на автодорогах.
- 2021 год - создание и внедрение интеллектуальной транспортной системы (автоматизированное взвешивание груза, взимание платы на дорожных участках), внедрение системы по управлению дорожными активами с применением цифровых технологий.

Программа предполагает реализацию широкого комплекса мер, направленных на устранение существующих в стране барьеров для развития Интернет-торговли в целом, а также на увеличение конкурентоспособности местных игроков. Предлагаемые меры находятся в области регулирования электронной торговли, расширения приема электронных платежей, повышения цифровой и финансовой грамотности населения и предпринимателей, продвижения электронной торговли, а также развития инфраструктуры и логистики. Особое значение будет уделено разработке, и реализации комплекса мер по

стимулированию безналичного оборота.

1. Fulfillment-центр позволяет интернет-магазинам хранить товар, формировать и упаковывать заказы, отправлять их клиентам и получать возвраты. Сеть Fulfillment-центров позволит сократить скорость и стоимость доставки товаров до покупателей.

2. «Рынок электронной коммерции растет из года в год, соответственно вырастает объем посылок заказанных через интернет (примерно на 20 %), что в свою очередь влияет на уровень удобства и скорости обслуживания. Первый центр электронной коммерции открыт АО «Казпочта» в Астане. Здесь предприниматели уже сейчас могут получить консультации по поводу первых шагов на онлайн-рынке. В ближайшее время компания планирует открыть подобный центр и в Алматы, а в перспективе во всех городах страны.

3. Модель удаленной идентификации личности с использованием базы данных государственных и коммерческих компаний, в том числе основанной на различных биометрических показателях. Она позволит построить универсальную цифровую среду для взаимодействия и коммуникаций между финансовыми институтами, клиентами, государственными органами и организациями.

План внедрения цифровых и инфраструктурных решений в области электронной торговли, финансовых технологий и безналичных платежей:

Таблица 2 – Этапы внедрения цифровых и инфраструктурных решений

Год	Задачи
2018	- Совершенствование законодательства по вопросам электронной торговли. - Внедрение платежной системы, интегрированной с инфраструктурой eGov, для продвижения мобильных платежей и мобильного правительства. - Развитие Fulfillment и E-commerce центров.
2019	- Внедрение удаленной идентификации личности. - Разработка мер по развитию безналичных платежей и снижению наличного оборота, а также обеспечению интероперабельности систем электронных денег.
2020	- Внедрение регулирования в части создания Открытых платформ (Open API) в финансовой отрасли.

Цифровизация сельского хозяйства поможет повысить качество продукции, увеличить ее объемы, а также сократить участие человека в производственном процессе. Благодаря IT-технологиям государство сможет внедрить системы племенного учета в животноводстве, анализа фитосанитарного и ветеринарного рисков, а также автоматический мониторинг за состоянием природных ресурсов. Это произойдет за счет следующих цифровых решений. В 2019-м – внедрение учета водных ресурсов и надзор за водохозяйственными сооружениями; в 2020-м – запуск электронной торговой площадки АПК (e-Agrotrade), создание системы отслеживания продукции «от фермы до прилавка», запуск гео-портала по мониторингу земельных отношений и землепользования, управления земельными ресурсами; 2021-й – запуск спутниковой геодезической сети и государственной системы координат РК; запуск проекта «Национальная инфраструктура пространственных данных».

Еще одно направление - переход на цифровое государство. В условиях его реализации, планируется цифровизация деятельности государственных органов, сокращение бумажного документооборота, увеличение участия граждан в управлении государством, а также внедрение технологии «Умный город». Планируются изменения к 2022 году. Во-первых, доля государственных услуг, полученных в электронном виде, повысится до 80%. Во-вторых, произойдет полный переход административного производства и частично уголовного в электронный формат. И, в-третьих, крупные казахстанские города перейдут на концепцию Smart City. В центре миссии Smart City – человек и его потребности. В ближайшие полтора года полноценными «Умными городами» в стране станут Астана и Алматы, в дальнейшем Smart City хотят сделать из Шымкента, Актобе и Караганды. В каждом из них создадут инфраструктурные возможности, благодаря которым в городах повысится комфорт, безопасность, эффективность и экологичность. В основу Smart City легла модель развития европейских умных городов, основанная на взаимодействии шести характеристик: Умной экономики, Умного управления, Умной жизни, Умной мобильности, Умных людей и Умного окружения. В данном направлении цифровизация государства станет эффективным регулятором в части экономии энергоресурсов, затрат на обслуживание коммунальных сетей и снижении аварийности на дорогах. Разработчики заверяют, что к 2022 году все города Казахстана станут Smart. Также, планируется реализовать проект по созданию и функционированию центров оперативного управления малых городов Казахстана. То есть, не только крупные административные центры, но и моногорода будут оснащены новыми технологиями, что приведет к снижению уровня преступности и правонарушений.

Третье направление «Цифровой Шелковый путь» обеспечит скоростной и безопасный доступ в интернет и качественное покрытие мобильной связью на территории всей страны. К 2022 году будут выполнены следующие задачи:

- Качественное, непрерывное покрытие 4G-мобильной связью населения Казахстана;
- Повсеместный и высокоскоростной доступ частных лиц и компаний к глобальным сетям передачи данных;

- Уровень развития ИКТ достигнет уровня ТОП-30 стран;
- Для усиления кибербезопасности будут созданы инновационные лаборатории для анализа Big Data, вредоносного кода и киберинцидентов.

Доступность, стабильность и безопасность передачи данных - это технологическая основа для развития всех отраслей экономики, а также высокого качества жизни населения. Все это будет реализовано за счет следующих цифровых и инфраструктурных решений:

- Высокоскоростной доступ в интернет, который будет предоставляться преимущественно через волоконно-оптические линии связи.
- Самое современное поколение мобильной связи, позволяющее осуществлять передачу данных со скоростью выше 100 Мбит/с. Ожидается, что внедрение стандарта 5G произойдет после 2020 года.
- Казахстанский спутник связи, который будет осуществлять поддержку мобильной, спутниковой связи и телерадиовещания после 2023 года.

Таблица 3 - Обеспечение широкополосным доступом в интернет

Год	2018	2019	2020	2023
Охват ШПД в интернет	более 100 тысяч жителей из 55 сельских населенных пунктов	более 1,2 миллионов жителей из 887 сельских населенных пунктов	более 800 тысяч жителей из 741 сельского населенного пункта	Введение в эксплуатацию космической системы связи KazSat-2R

Усиление кибербезопасности будет достигнуто как за счет технических средств, так и за счет создания культуры безопасного поведения граждан и компаний в сети. Это произойдет благодаря принятым мерам. В 2019 году - разработка и принятие национальных стандартов по информационной безопасности, оснащение лаборатории исследований средств информационной безопасности. 2020 год - создание Национального координационного центра информационной безопасности, оснащение лаборатории по исследованию вредоносного кода, оснащение испытательной лаборатории в сфере информационной безопасности. 2021 год – создание технологического центра для анализа Больших данных.

Развитие человеческого капитала – четвертое направление, для создания цифрового общества понадобится обновление системы образования в соответствии с лучшими мировыми практиками. Акцент будет сделан на развитие креативного и критического мышления, а также на использование современных образовательных технологий в процессе учебы. Планируется реализовать проект по актуализации программ среднего образования. Здесь имеет место быть введение в учебный процесс элементов робототехники, виртуальной реальности, 3D-принтинг и других.

Среднее образование:

- Внедрение в начальных классах школ основ программирования;
- Обновление содержания предмета «Информатика» через актуализацию языков программирования Java, C, Python, Rust и др;
- Внедрение основ предпринимательства и бизнеса (в том числе техническое предпринимательство);
- Проведение хакатонов, олимпиад и конкурсов по техническим направлениям;
- Цифровизация учебного процесса.

Высшее образование:

- Внедрение в вузы новых специальностей (наука о данных, искусственный интеллект, облачные вычисления и др.);
- Увеличение количества государственных грантов по ИКТ-специальностям;
- Интеграция ИКТ в дисциплины всех специальностей для 80% вузов;
- Развитие дистанционного образования посредством создания национальной платформы открытого образования;

- Открытие ИКТ-кафедр вузов на базе производств.

Непрерывное образование:

- Проведение обучения базовым и профессиональным цифровым навыкам для: 100 тысяч профессиональных кадров, представителей МСБ, населения;
- Разработка профессиональных стандартов отраслей экономики с учетом требований ИКТ-навыков.

Кроме технических навыков в цифровой экономике будут высоко цениться универсальные компетенции, как:

- критическое мышление;
- взаимодействие с людьми;
- быстрая адаптация к изменениям;
- креативность;
- самоорганизация;
- работа с большими объемами данных.

Одной из задач программы «Цифровой Казахстан» в рамках миссии, направленной на создание

инновационной экосистемы страны, является способствовать быстрому развитию стартапов и созданию благоприятных условий для роста доходов и капитализации этих проектов. Ключевыми элементами стартап-среды станут технологические предприниматели - таланты, которые выступают основным источником инновационных идей, а также профессиональные инвесторы, занимающиеся «умным» финансированием проектов. Все это будет реализовано за счет следующих цифровых и инфраструктурных решений:

- Astana Hub станет международным технопарком IT-стартапов;
- Поддержка технопарками, инкубаторами Казахстана не менее 1000 стартап-компаний;
- Привлечение международных предпринимателей за счет создания благоприятных условий: стартап-виза условия проживания оплата переезда финансирование открытие R&D центров международных IT-компаний;
- Адаптация законодательной базы для финансирования стартап-компаний до 2019 года;
- Привлечение 200 млн. долларов частных инвестиций в венчурные проекты Казахстана;
- Поддержка инновационной деятельности крупных компаний и госорганов;
- Отбор 298 инновационных проектов, инициированных крупными компаниями для реализации в Astana Hub к 2022 году.

Так, до 2022 года в стране планируют увеличить объемы привлеченных инвестиций в стартапы до 67 млрд. тенге.

В целом, с момента принятия программы «Цифровой Казахстан» прошло не так много времени, но, несмотря на это, казахстанцы уже наблюдают ощутимые результаты. Появились новые средства навигации, которые помогают сократить время на поездку и подобрать наиболее оптимальные маршруты. Функционируют приложения, которые помогают найти любые товары.

Программа «Цифровой Казахстан» выгодна, в первую очередь, за счет создания добавленной стоимости и сокращения издержек в производстве. По задумке создателей программы, она обеспечит до 30% дополнительного прироста ВВП Казахстана и до 6,4-кратного экономического эффекта от внедрения программы. Учитывая, что инвестиций в «Цифровой Казахстан» запланировано на уровне 310 млрд. тенге (половина - это госбюджет, а вторая - квазигоссектор), то с учетом мультипликативного эффекта совокупный эффект к 2025 году может составить от 1,7 до 2,2 трлн. тенге. Реализация программы может стать ключевым фактором достижения цели поставленной Президентом Республики Казахстан в Стратегии «Казахстан-2050» по вхождению Казахстана в число 30 наиболее конкурентоспособных стран мира к 2050 году.

Список литературы:

1. Цифровизация как путь к успеху // Казахстанская правда. – 2017. – 14 сент.
2. <https://digital.kz/ru/>
3. <http://profit.kz/articles/13397/1-eto-vse-o-nem-Cifrovoy-Kazahstan/>
4. https://liter.kz/ru/articles/show/35126-cifrovoy_kazahstan_vazhnaya_rol_novyh_tehnologii
5. <https://www.zakon.kz/4892089-proekt-programmy-tsifrovoy-kazahstan.html>

УДК330.341.13

СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ КАК СОВРЕМЕННЫЙ ИНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГА

НИКУЛИНА В., МУСАТАЕВА М.

Студенты группы МК-42

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В современном мире социальные сети играют важную роль в жизни общества. Гул социальных медиа оказался заразным с начала тысячелетия. Социальные медиа стали предпочтительными платформами для людей, особенно молодежи, для выражения своего мнения по различным вопросам и опыту. Социальные медиа платформы используются людьми различного социального статуса, уровня дохода, возраста, образования и расы. Люди из разных уголков мира могут взаимодействовать с большей свободой и легкостью при щелчке мышью. Политики, знаменитости и другие известные люди используют социальные медиа-платформы, чтобы привлечь их последователей, а также распространять информацию о своей деятельности. С их помощью можно не только общаться, но и продавать, покупать и продвигать товары и услуги. Средства электронной маркетинговой коммуникации постепенно рассматриваются как более эффективные, чем традиционные средства маркетинговой коммуникации.[1]

Организации в настоящее время сосредоточены на том, как расширить свое присутствие в социальных сетях, чтобы сделать их бренды более привлекательными. Потребители все чаще воспринимают социальные сети как более надежный источник информации о продуктах и услугах. Согласно последним исследованиям, проведенным McKinsey (международная консалтинговая компания, специализирующаяся на решении задач, связанных со стратегическим управлением.), на основе анализа 7000 покупателей, установлено, что "три из четырех роскошных покупок, даже если они все еще происходят в магазинах, находятся под влиянием того, что потребители видят, делают и слышат в Интернете". Социальные медиа - платформы являются

относительно недорогими источниками рекламы и маркетинга, поскольку они могут охватить широкий спектр целевых сегментов при сниженных затратах. Социальные медиа-платформы имеют гораздо более надежные данные по отдельным потребителям, что позволяет ориентироваться на рекламу с большей точностью. "Организации получают демографическую, географическую, психографическую информацию потребителей из своих профилей в социальных сетях и разрабатывают индивидуальные рекламные объявления для индивидуальных потребителей". [2]

Социальные медиа платформы помогают усилить узнаваемость бренда через частое обновление контента. Исследователи утверждали, что " взаимодействие постингов в Twitter, Youtube, Instagram и Facebook – в сочетании с комментариями можно рассматривать как ключевой пример поддержки использования социальных медиа для внедрения новых продуктов". Еще одно исследование показало, что " каждый пятый твиттер говорил о конкретном бренде или услугах и около 20% всех микроблогов упоминали бренд. "Аналогичное исследование показало, что "Активные пользователи Facebook составляют более 3% от всего трафика на ведущих торговых сайтах в интернете". [3]

Социальные сети дают возможность предприятиям быть всегда на связи со своими клиентами каждый день. Узнавать о характеристике товаров и об удовлетворённости товаров и услуг. В то время как с помощью традиционных средств продвижения такая тесная взаимосвязь невозможна. Исследование показало, что " 78% компаний сообщили о повышении удовлетворенности клиентов, когда они начали использовать социальные сети для управления отношениями с клиентами". Социальные инструменты также могут помочь укрепить восприятие бренда путем передачи основных ценностей широкой аудитории. Это, в свою очередь, открывает возможность начать переговоры, развивать деловые партнерские отношения и расширять онлайн сообщество, чтобы завоевать новых последователей и потенциальных клиентов.

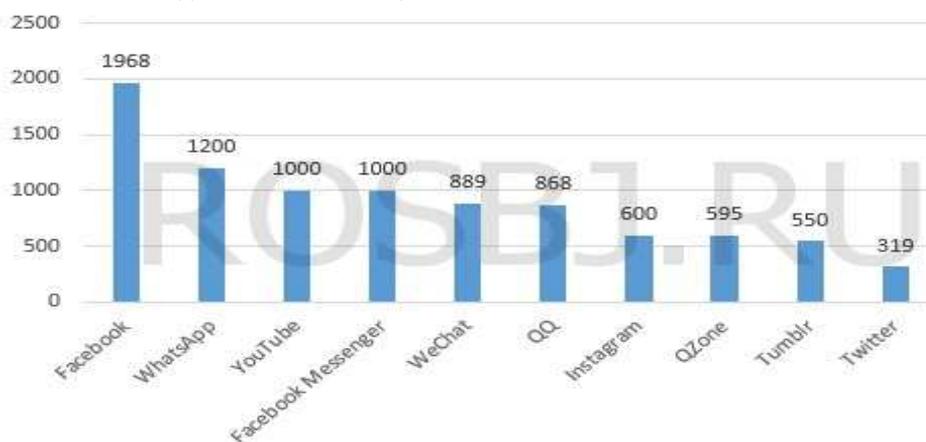
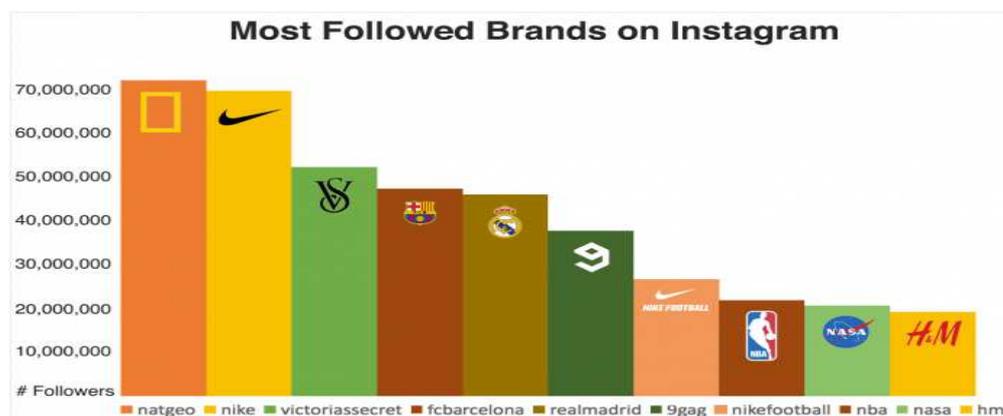

Рисунок 1. Самые популярные социальные сети в мире в 2017 году, млн. человек в месяц

По данным на апрель 2017 года самой известной социальной сетью в мире остается Facebook. Ее ежемесячная аудитория составляет почти 2 млрд. человек (если говорить точнее — 1968 млн.). Далее по популярности идут социальные сети: WeChat (мобильная коммуникационная система для передачи текстовых и голосовых сообщений) — 889 млн. QQ (популярнейший китайский сервис мгновенного обмена сообщениями) — 868 млн., Instagram (приложение для обмена фотографиями и видеозаписями) — 600 млн., QZone (крупнейшая в Китае социальная сеть) — 595 млн., Tumblr (сервис микроблогов) — 550 млн., Twitter (сервис микроблогов) — 319 млн. Так выглядит первая десятка самых популярных социальных сетей в мире в 2017 году. [4]

Эта статистика дает информацию о количестве подписчиков Instagram ведущих мировых брендов по

состоянию на август 2017 года. В течение этого месяца National Geographic насчитывала более 80 миллионов подписчиков Instagram. Nike занял второе место с 73,9 млн последователей на приложение социальных сетей. В апреле 2017 года Instagram сообщил 700 миллионов ежемесячно активных пользователей, что делает его одним из самых популярных социальных сетей во всем мире. Следование брендам и знаменитостям является одним из самых популярных мероприятий Instagram, что делает Instagram весьма актуальным маркетинговым каналом - в марте 2017 года компания сообщила о 1 миллионе ежемесячно активных рекламодателей на своей платформе.[5]

Активное использование социальных сетей - один из самых простых способов привлечь широкую аудиторию и сделать свой бренд более узнаваемым. Созданная сеть помогает не только создать новые контакты, но также поможет углубить создаваемые связи. Несмотря на то, что это звучит очень знакомо традиционным методам маркетинга, социальные сети дали им новый поворот. Компании, которые не смогут перейти на новый, более взаимосвязанный и интерактивный рынок, неизбежно отстанут.

Список литературы:

1. <http://memosales.ru/internet-marketing/v-gushhe-socialnyx-setej>
2. <http://o-es.ru/smm/sposoby-prodvizheniya-biznesa-v-sotsialnyh-setyah/>
3. <https://blogun.ru/prodvizhenie-brenda>
4. <http://www.rosbj.ru/2017/05/13/1250>
5. <https://www.statista.com/statistics/253710/leading-brands-ranked-by-number-of-instagram-followers/>

УДК330.341.13

ИНВЕСТИЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ НЕДВИЖИМОСТИ

НҮРБЕКОВА Б.Н.,

Студент

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Ұзақ уақыттар бойы еліміздің экономикасының көрсеткішін жоғарлату мақсатында нарықтағы жылжымайтын мүлікті инвестиция нысанасы ретінде тұрақты табыс алу. Зерттеулерге сәйкес, Қазақстанның ең дамыған инвестициялық жылжымайтын мүлік нарығы Астана қаласында орналасқан. Мысалы, Астана қаласында 2018 жылға қарай сапалы бөлшек сауда алаңы жалпы 950 мың шаршы метрге жетеді ал, офистік жылжымайтын мүлік секторында 1,3 млн шаршы метрге дейін асады. Осылайша, алдағы үш жылда халықты заманауи сауда орталықтарымен қамтамасыз ету 900 метр²/1000 адам жетеді.

Жылжымайтын мүлікке салынатын инвестициялардың өнімділігі күрделі салымдардың көлемін ұлғайтуға және инвестициялық субъектілер санының артуына әкеледі.

Жылжымайтын мүлік инвесторлары жалдау ақысын алу үшін ғана емес, сондай-ақ инвестициялық объектілердің нарықтық құнын ұлғайтуға ұмтылады. Бұл ағымдағы күнге деген инвестициялық жылжымайтын мүліктің нарықтық құны туралы ақпараттары қамтитын қаржылық есептілікке деген қызығушылықты түсіндіреді.

ХҚЕС-да қаржы есептілігінде инвестициялық жылжымайтын мүлік туралы ақпаратты тану, бағалау және ашу туралы талаптар 40 Инвестициялық жылжымайтын мүлік (IAS) ХҚЕС-да реттеледі. Осы стандарт инвестициялық жылжымайтын мүлікті ұйымның (жер, ғимараттар, ғимараттың бір бөлігі, жер және ғимарат) меншігі ретінде анықтайды және де ұйымның өзі (иесі) немесе жалдаушы (қаржылық жалдау жағдайында) және жалдау кірісін құруға арналған (рента) құнының өсуіне байланысты капитал түрінде пайда табу.

Жоғарыда келтірілген анықтамаға сүйенсек, жылжымайтын мүлікті инвестициялар ретінде анықтауға басты себеп сатып алудың мақсаты - инвестициялық табысты алу. Егер жылжымайтын мүлік сатып алу, тауарларды сату, қызметтер көрсету немесе әкімшілік мұқтажықтар үшін пайдалану үшін сатып алынса, онда мұндай мүлік негізгі құрал ретінде жіктеледі және 16 Негізгі құралдар (IAS) ХҚЕС-ына сәйкес есепке алынады. Егер сатып алудың мақсаты әдеттегі қызмет барысында сату болып табылса, онда бұл активтер тауарлар ретінде қарастырылады және 2 «Қорлар» IAS Халықаралық стандартының талаптарына сәйкес есепке алынады.

Инвестициялық жылжымайтын мүлікке байланысты болашақ экономикалық пайдалардың мазмұны жалдау төлемдерінің немесе капиталдың өсуі үшін жеткілікті ықтималдық болып табылады.

40 « Инвестициялық жылжымайтын мүлік» ХҚЕС бойынша инвестициялық жылжымайтын мүлік келесі шарттар орындалғанда іана актив ретінде танылады:

- Инвестициялық жылжымайтын мүлікке байланысты болашақ экономикалық пайдалардың келіп түсуі мүмкіндігі бар;

- Инвестициялық жылжымайтын мүлік құның сенімді бағалауғалауға болады.

Нарықта қызмет етуші кәсіпорындар жылжымайтын мүлікті есепке алу кезінде осы шарттарды ұмытпағаны хақ. Сонымен қатар жылжымайтын мүліктің есебін дұрыс ұйымдастыру үшін объектінің мақсатты қолданылуын алдын ала анықтап алғаны дұрыс.

Мысалы:

«Тұлпар» ұйымы кеңсе ғимаратын операциялық жалға берумен айналасады. 2015 жылы ұйым жалпы ауданы 2550 шарша метр әкімшілік ғимарат сатып алды. Ғимараттың 50 шаршы метр бөлігін «Тұлпар» ұйымы өз әкімшілік мақсатында

Қолданады ал қалған бөлігін операциялық жалға тапсырылған. Ондай жағдайда ұйымның өзі қолданып отырған бөлігі негізгі құрал ал жалға тапсырылған бөлігі инвестициялық жылжымайтын мүлік ретінде танылуы тиіс. Бірақ, ұйымның өзі қолданып отырған бөлігі елеусіз, яғни 2,2% болғандықтан мүлік инвестициялық жылжымайтын мүлік ретінде есепке алынады.

Бұл инвестициялық жылжымайтын мүлік ретінде танудың бір мысалы ретінде болса, екінші жағдайда кәсіпорындар мүліктің болашақтағы құнының жоғарлауынан экономикалық пайда алуға бағытталған жер.

Мысалы: Қарағанды қаласында қызмет етуші ЖШС «Жігер» 2017 жылдың ақпанында Қарағанды қаласының жоспарына сүйене отырып Оңтүстік-шығыс және Майқұдық аудандарының арасындағы ауданнан құнының өсуінен пайда табу мақсатымен жер телімі сатып алынды. Бұл жағдайда жер телімі инвестициялық жылжымайтын мүлік ретінде танылып, 40 «Инвестициялық жылжымайтын мүлік» ХҚЕС бойынша есебі ұйымдастырылады.

Сонымен, бүгінгі таңда кәсіпорындар негізгі қызметімен қатар қосымша қызмет ретінде операциялық жалға берумен айналысады осы кезе мүліктің дұрыс топқа апара жатқыза білуіміз сол объектінің бухгалтерлік есебін дұрыс ұйымдастырылуының алғышарты болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Б.Ж. Акимова, С.С. Сапарбаева, Б.Л.Аленова, Н.Е. Аханова./ Қаржылық есеп II /Оқу құралы / Алматы. Экономика.-2016.261 бет.

2. Э.О. Нұрсейтов, Д.Э. Нұрсейтов / МСФО в Казахстане: принципы переходы и применения./ Алматы.– ТОО «Издательство LEM».-2011.-388с.

УДК334.722.1

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ТРАНСПОРТНО - ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ КАЗАХСТАНА

САЛОГУБ К., РЯБКОВА Т.

Студенты группы Лог-43

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Казахстан, используя свое преимущество – геополитическое место расположения, имеет возможность сосредоточиться на расширении пропускной способности через территорию страны и стать полноценным участником международной логистической системы.

Для реализации этой цели, помимо географического местоположения страны есть развитая инфраструктура. Отметим факторы и проблемы, препятствующие полноценному развитию транспортно-логистической системы страны:

Транспортная система Республики Казахстан представлена железнодорожным, речным, морским, воздушным, автомобильным, городским электрическим и трубопроводным видами транспорта. Отметим, что в настоящее сложилась ситуация, когда существующие мощности транспортной инфраструктуры сдерживают темпы роста экономики. Так, рост ВВП Казахстана за 8 месяцев 2017 года составил 4,3%, при этом объем грузовых перевозок всеми видами транспорта увеличился лишь на 4,7%.

Сырьевая направленность экономики Казахстана, наряду с большими расстояниями и низкой плотностью населения, обуславливает высокую зависимость экономики от транспорта. Если ранее транспортный комплекс мог обеспечить все потребности экономики государства, действовала политика сдерживания тарифов и цен на транспортные услуги, то в настоящее время необходима существенная государственная поддержка для восстановления и подъема транспортной отрасли. Следует также учесть, что за исследуемый период произошел рост объемов производства в обрабатывающей промышленности, в производстве продуктов питания на 5,8%, легкой промышленности на 11,5%, фармацевтике на 33,7%, металлургии на 7,6%, нефтепереработке на 6,4% и машиностроении на 6,3%, что неизбежно влечет за собой повышение нагрузки на транспортную систему страны.

Несбалансированное размещение транспортно-коммуникационной сети на всей территории страны препятствует развитию единого экономического пространства и росту мобильности населения. Растущий спрос на качественные транспортные услуги удовлетворяется не в полном объеме из-за недостаточного уровня технического развития транспортной системы и отставания в области транспортных технологий. Кроме увеличения пропускной способности железных дорог также необходимо проведение ряда мероприятий для привлечения грузоотправителей: внедрение автоматической системы слежения за продвижением грузов, гарантийной сохранности грузов, современных средств связи, увеличение скоростей движения поездов и строительство объектов сервисного обслуживания, регулярная разработка прогнозов грузоперевозок, что требует значительных инвестиций.

Транзитные возможности. Внутри и за пределами Казахстана развивается опорная сеть логистических центров консолидации и дистрибуции грузопотоков, создаются благоприятные условия для реализации инвестиционных проектов с вовлечением частного сектора. При этом активно развиваются регулярные контейнерные сервисы между торговыми полюсами Азии, Европы, Турции и стран Персидского залива с применением мультимодальных решений и комплексного пакета логистических услуг, обеспечивающих предсказуемость и скорость доставки товаров.

Транспортные коридоры на территории Казахстана призваны обеспечить экономику страны надежными, бесперебойными, кратчайшими и недорогими путями сообщения для выхода в сопредельные страны и международные экономические центры. ТК способствуют реализации экспортного потенциала республики; предоставляют возможность использования экономической региональной интеграции и др.

Приоритетными направлениями для организации перевозки транзитных и экспортно- импортных грузов через территорию РК являются:

1. Корейский полуостров - Китай - Казахстан - Россия - Западная Европа ("Восток - Запад");
2. Европа - Турция - Иран - Центральная Азия - Китай;
3. Северная Европа - Россия - Центральная Азия - Персидский залив ("Север - Юг");
4. Европа - Кавказ - Азия (ТРАСЕКА);
5. Россия - Казахстан - Центральная Азия.

Назовем некоторые цели развития транспортных коридоров:

- формирование государственной транзитной политики;
- формирование инвестиционной составляющей транспортно - технологического обеспечения транзита грузов через территорию страны;
- обеспечение эффективного и сбалансированного развития транспортно - технологической инфраструктуры территорий и сферы сопутствующего сервиса;
- повышение конкурентоспособности международных транспортных коридоров, проходящих через территорию Республики Казахстан;
- обеспечение реальной государственной поддержки реализации инновационных проектов;
- комплексное развитие мультимодальных перевозок;
- создание необходимых условий для снижения зависимости от альтернативных транзитных транспортных коридоров сопредельных стран.

Международный центр приграничного сотрудничества. МЦПС «Хоргос» состоит из двух частей: казахстанской, расположенной на территории Панфиловского района Алматинской области и китайской, расположенной на территории Или-Казахской автономной округа Синьцзян-Уйгурского автономного района [3].

Казахстанская часть МЦПС «Хоргос» находится на расстоянии 1 км от приграничного китайского города Хоргос, на расстоянии 90 км от ближайшего крупного города Или-Казахского автономного округа - города Инин, на расстоянии 670 км от административного центра СУАР города Урумчи. Общая площадь МЦПС «Хоргос» составляет 560 га, из которых 217 га – казахстанская часть, 343 га – китайская часть. Сообщение между частями Центра осуществляется через специальный пешеходно-транспортный переход.

Граждане Республики Казахстан, Китайской Народной Республики и других стран могут пребывать на территории МЦПС «Хоргос», как на казахстанской, так и китайской частях, без оформления визы сроком до 30 суток на основании действительных документов согласованных и признанных компетентными органами государств-сторон.

Являясь крупным транспортно-логистическим узлом международного значения, пункт перехода Хоргос может функционировать в перспективе как сухой порт по направлению «Восток-Запад» и как крупный транспортно-логистический и промышленный центр международного значения.

Казахстан имеет значительный потенциал для включения в систему международной торговли и международного транспортно-логистического бизнеса. Интенсивно развивающаяся приграничная зона свободной торговли (ЗСТ) китайского города-порта Хоргос является одним из самых значительных проектов в Центральной Азии, так как формирует условия для развития транзитного потенциала Республики Казахстан и Алматинской области, реализуя возможности для развития транзита по направлению «Восток-Запад». МЦПС «Хоргос» способствует развитию и совершенствованию транспортной, инженерной и туристической инфраструктуры, увеличению грузооборота, появлению новых мест приложения труда, повышению жизненного уровня проживающего населения. Льготные условия перемещения на территории Центра товаров, финансов, технологий, информации создают благоприятный климат для привлечения инвестиций.

Проведенный анализ теоретического материала позволяет нам выявить следующие проблемы транспортно- логистической системы Казахстана:

1. Незрелость инфраструктуры, которая заключается в отсутствии современных складских помещений, ориентированных на международный (транзитный) бизнес, как в крупных городах, так и в регионах; в нехватке соответствующего транспортного парка (железнодорожного, автомобильного), а также отсутствие качественных автодорог.
2. Низкий профессионализм логистических операторов и узкий ассортимент предоставляемых услуг. Слабое взаимодействие с компаниями-клиентами, так как услуги этих операторов разрозненны и не

представляют собой стройной системы.

Известно, что наибольший эффект возможен при работе ТЛК как единого механизма, составляющего единую управляемую цепь поставок, когда операторы создают все условия для выполнения логистических задач. На развитие логистики влияют следующие факторы: быстрые темпы роста товарооборота на внутри- и межрегиональном уровнях; отсутствие конкуренции, т.е. спрос превышает предложение; Казахстан для многих транснациональных компаний является новым неизведанным рынком.

В Казахстане рынок логистических услуг достаточно молод и ожидается его дальнейшее развитие. Казахстанский рынок логистических услуг привлекателен с точки зрения инвестиций в отрасль. Ожидается приход на казахстанский рынок крупного иностранного оператора со своими логистическими компаниями, с улучшенным качеством предоставляемых услуг и сервиса. Это связано с целым рядом причин:

- наблюдается повышение спроса на рынок аутсорсинговой логистики класса А, потребителями которых являются как небольшие компании, не имеющие собственных складов, так и крупные компании;
- перенос и строительство новых складов за чертой города и концентрация вокруг них индустриально-инновационных предприятий;
- повышение спроса на логистические услуги, в первую очередь на склады класса А и В в регионах, и строительство их частными компаниями без участия государства;
- ежегодный рост грузооборота в стране сопровождается ростом спроса на логистические услуги и отсутствием отечественных компаний, ожиданием прихода зарубежной компании логистических услуг со своей технологией;
- отсутствие полноценного рынка логистических услуг; имеются отдельные элементы логистики, такие как грузоперевозка, экспедиторские услуги, неразвитое складское хозяйство;

В целом, сфера логистики влияет на конкурентоспособность государства. В дальнейшем, безусловно, ее роль будет возрастать. По нашему мнению, частный бизнес Казахстана еще недостаточно готов осуществить крупные инфраструктурные проекты в сфере логистических услуг. Поэтому государство должно стимулировать частный бизнес для участия в реализации инвестиционных проектов в сфере транспортно-логистических услуг, а также само должно активно участвовать в данном процессе.

Список литературы:

1. https://vlast.kz/jekonomika/logistika_v_kazahstane_problemy_i
2. <http://www.mcps-khorgos.kz/>
3. <http://shopomania.kz/shopping/282-mcps-horgos-bazar-tovary-ceny-torgovye-centry-kak-doehat.html>

УДК 334.722.1

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

СЕЙТБЕКОВА Н.Н.,

Студент группы э-32,

Научный руководитель – Мусина С.Т.,

М.э.н., м.п.н., старший преподаватель кафедры экономики и международного бизнеса,
Карагандинский государственный университет им. Академика Е.А.Букетова

Развитие и поддержка предпринимательства, прежде всего – малого и среднего бизнеса (МСБ), на сегодняшний день является не просто приоритетной сферой государственной экономической политики, но и своего рода «национальным проектом», способным обеспечить поступательное развитие и повысить конкурентоспособность национальной экономики.

По состоянию на 1 сентября 2018 года количество действующих субъектов МСП по сравнению с соответствующей датой предыдущего года увеличилось на 4,2%. В общем количестве субъектов МСП доля индивидуальных предпринимателей составила 64,9%, юридических лиц малого предпринимательства – 18,5%, крестьянских или фермерских хозяйств – 16,4%, юридических лиц среднего предпринимательства – 0,2%. [1]

«По данным комитета статистики, число действующего бизнеса по итогам 2017 года составило 1 миллион 145 тысяч 994 единицы, или на 3,6% больше по сравнению с 2016 годом. Занятость в этом сегменте экономики составила 3 миллиона 118 тысяч 442 человека, увеличившись по сравнению с аналогичным периодом 2016 года на 2,6%. При этом значительно возросло производство продукции МСБ. За девять месяцев 2017 года выпуск продукции составил 14,4 триллиона тенге, или на 28,5% больше по сравнению с 2016 годом», – заявил в ходе заседания правительства министр национальной экономики Тимур Сулейменов.

Так, в рамках единой программы поддержки и развития бизнеса «Дорожная карта бизнеса – 2020» мерами поддержки по итогам 2017 года было охвачено свыше 192 тысяч предпринимателей и населения с предпринимательской инициативой, что на 10% больше по сравнению с 2016 годом. По итогам 2017 года объем поддержанного кредитного портфеля за счет субсидирования ставки вознаграждения и гарантирования кредитов составил 287 миллиардов тенге. Всего было поддержано 3351 проект, что на 10% больше по

сравнению с 2016 годом. Выдано 276 государственных грантов на сумму 490 миллионов тенге, подведена недостающая инфраструктура к 25 проектам предпринимателей на сумму 12,1 миллиарда тенге, обучающими программами и сервисными услугами охвачено 74,8 тысячи начинающих и действующих предпринимателей. Участниками программы произведено продукции на сумму 3,5 триллиона тенге, это на 9% больше, чем в 2016 году, создано свыше 17,3 тысячи рабочих мест, выплачено налогов на сумму 217 миллиардов тенге, или с ростом на 7%. [3]

Региональная структура активных субъектов малого и среднего предпринимательства по организационно-правовым формам на 01.04.2017 г.

Регионы Казахстана	МСП		ИП		КФХ	
	Кол-во,ед.	Доля,%	Кол-во,ед.	Доля,%	Кол-во,ед.	Доля,%
РеспубликаКазахстан	184 347	100%	952255	100%	182000	100%
Акмолинская обл.	5257	3%	42049	4%	3578	2%
Актюбинская обл.	7368	4%	39739	4%	4250	2%
Алматинская обл.	6841	4%	109119	11%	45508	25%
Атырауская обл.	6021	3%	39780	4%	1917	1%
ЗКО	4466	2%	31394	3%	4361	2%
Жамбылская обл.	4082	2%	47536	5%	15817	9%
Карагандинская обл.	14022	8%	65663	7%	6536	4%
Костанайская обл.	6200	3%	50202	5%	4610	3%
Кызылординская обл.	4650	3%	33427	4%	2792	2%
Мангистауская обл.	6258	3%	40411	4%	1253	1%
ЮКО	13356	7%	107555	11%	68760	38%
Павлодарская обл.	7117	4%	35101	4%	3416	2%
СКО	4049	2%	27430	3%	2787	2%
ВКО	8426	5%	80815	8%	16038	9%
г.Астана	28657	16%	74286	8%	3	0%
г.Алматы	57577	31%	127748	13%	374	0%

Примечание – Составлена на основе источника. [5]

Сравнительный анализ развития сектора МСБ Казахстана и других стран демонстрирует заметное отставание нашей страны по таким показателям, как вклад МСБ в ВВП и занятость населения. В мировой практике функционирует огромное количество малых и средних компаний и предприятий. Так, например, в США, странах Европейского Союза функционирует свыше 20 млн. фирм, в Китае насчитывается около 40 млн. мелких и средних предприятий, в то время как в Казахстане их в два десятка раз меньше[4]. Однако при сравнении необходимо помнить о наличии объективных специфических особенностей развития частного предпринимательства в разных странах, обусловленных историческими и культурными традициями, уровнем развития экономики, а также законодательными и институциональными условиями поддержки сектора МСБ в той или иной стране.

Доля ежегодных объемов выпуска продукции субъектами МСБ в США, странах Европейского Союза и Азии (Китай) составляет от 52% до 67% [4]. В Казахстане же величина данного показателя почти в 2 раза ниже и составляет 27%.

В Казахстане доля населения, занятого в секторе МСБ, в общей занятости гораздо ниже, чем в развитых странах. В то же время показатель доли предприятий МСБ в общей численности всех предприятий в Казахстане составляет 95% и почти достиг среднемирового значения аналогичного показателя, который составляет 98–99%.

В определенной степени «скромный» по сравнению с развитыми странами вклад малых и средних предприятий Казахстана в производство добавленной стоимости и создание рабочих мест объясняется сложившейся отраслевой структурой производства, которая, в свою очередь, определяется наличием природных ресурсов, технологий и масштабами производства. Экономика Казахстана в течение уже продолжительного времени развивается «сырьевым» путем, причем темпы ее роста во многом определяются динамикой экспортно-сырьевого сектора. До кризиса одним из источников роста также являлась доступность дешевых инвестиционных ресурсов на внешних финансовых рынках. Эти факторы наложили определенный отпечаток на формирование бизнес-среды и бизнес-климата в республике. Национальный малый и средний бизнес большей частью занимал свободные рыночные ниши, характеризующиеся быстрой отдачей вложенных средств (сферу недвижимости, строительства, услуг, торгово-посреднический сектор и т.п.). Конечно, справедливы ожидания, что по мере развития «обслуживающих» секторов, малый бизнес перейдет и в другие более важные для страны сферы.

Несмотря на высокие темпы развития предпринимательства в последние годы, существует ряд проблем, препятствующих качественному росту данного сектора экономики. Данные проблемы включают:

- проблема критериального определения субъектов предпринимательства – критерии отнесения субъектов предпринимательства к категории малого и среднего бизнеса не соответствуют мировой практике.

Заниженные стоимостные критерии не соответствуют сегодняшнему уровню развития экономики и бизнеса. Они стимулируют искусственное «дробление» бизнеса, снижают эффективность мер поддержки и конкурентоспособность отечественного предпринимательства;

- административные барьеры, неэффективная разрешительная система;
- проблемы доступа к финансовым и материальным источникам, отсутствие стартового капитала, эффективного залогового и страхового механизма;
- недостаточно конструктивная налоговая система – налоговая система Казахстана не предусматривает экономических стимулов для роста масштабов малого бизнеса и постепенной его трансформации в средний;
- отсутствие эффективного механизма кооперации с крупными предприятиями, условий для развития аутсорсинга и франчайзинга;
- слабое развитие и фрагментарность инфраструктуры поддержки предпринимательства – существующая в Казахстане инфраструктура поддержки МСБ не обеспечивает комплексной поддержки развития малого и среднего бизнеса и обуславливает повышенные транзакционные издержки;
- низкая конкурентоспособность продукции малого и среднего бизнеса – недостаточный уровень фондовооруженности, высокий уровень износа и низкая обновляемость основных средств, а также низкая технологичность сектора МСБ в целом, снижают производительность труда, экономическую эффективность и конкурентоспособность продукции малого и среднего бизнеса;
- низкий уровень инновационной активности МСБ;
- повышенная чувствительность малого предпринимательства к экономическим изменениям.

Во всем мире малые и средние предприятия поддерживаются своими правительствами посредством реализации специальных программ, предусматривающих упрощение законодательных и административных процедур по открытию и ведению бизнеса, совершенствование налоговой системы, грамотную тарифную, кредитную и инфраструктурную политику, создание положительного общественного мнения и т.д.

Главной проблемой в развитии МСБ в Казахстане является низкая эффективность мер по сокращению разрешительных функций государственных органов. Также не определен перечень разрешительных документов, не обеспечена стабильность квалификационных требований. Поэтому Казахстану необходимо активизировать процедуру упрощения разрешительной системы, создав наиболее благоприятный в регионе климат для МСБ. В настоящее время появилась необходимость в разработке проекта Закона «О саморегулируемых организациях», в котором основной акцент будет сделан на определении регулятивных функций, социальной ответственности бизнеса в тех вопросах, которые возникают в связи с реформированием разрешительной системы государственных органов.

Другая ключевая проблема активизации МСБ – доступ к финансовым ресурсам. Международный опыт показывает, что в целях увеличения притока капитала в реальный сектор экономики и, в особенности, в развитие предпринимательства правительства разрабатываются эффективные схемы гарантирования кредитов. Для обеспечения доступа предпринимателей к финансированию необходимо создание региональных гарантийных фондов для финансовой поддержки предпринимателей, что позволит получить существенный мультипликативный эффект, благодаря которому для кредитования МСБ привлекаются кредитные ресурсы в разы превышающих доступный гарантийный капитал.

Другим важным направлением совершенствования системы поддержки МСБ является обеспечение доступа к материальным ресурсам. Доступ к материальным ресурсам должен обеспечиваться через развитие бизнес-инкубаторов и совершенствование системы отбора субъектов МСБ для размещения в бизнес-инкубаторе. В этой связи нужно проводить отбор заявок субъектов МСБ и проектов на соответствие таким критериям, как наличие бизнес-плана, качество описания преимуществ товара или услуги, качество проработки маркетинговой, операционной и финансовой стратегий развития, прогнозируемые изменения финансовых результатов и количества рабочих мест, срок окупаемости проекта. При отборе нужно учитывать деятельность МСБ, которая предусматривает внедрение новых технологий и реализацию инновационных проектов. Целесообразно также на территории бизнес-инкубатора предоставлять офисные помещения в зависимости от вида деятельности и численности работников со сроком до 3 лет на льготных условиях, со стоимостью арендной платы в первый год 40% от базовой арендной ставки недвижимого имущества, во второй – 60%, в третий – 100%.

В целях увеличения казахстанского содержания в закупках товаров, работ и услуг необходимо активно привлекать субъектов МСБ к участию в закупках национальных компаний и государственных организаций в качестве поставщиков.

Без государственной поддержки невозможно развитие малого и среднего предпринимательства по инновационной траектории, направленное на повышение конкурентоспособности отечественной экономики. Основные барьеры для создания новых и развития существующих малых инновационных фирм связаны с финансированием и кадровыми проблемами, для решения которых необходимо реализовать комплекс мероприятий. Во-первых, национальным компаниям необходимо реализовать долгосрочные программы, предусматривающие технологическую кооперацию с малым инновационным бизнесом. Во-вторых, предусмотреть налоговые стимулы для инвестирования в науку и инновационную сферу. В-третьих, разработать систему коммерциализации научных разработок, обеспечивающей включение научных центров, университетов и малых инновационных предприятий в международные механизмы оформления и капитализации научных результатов.

В целом, поскольку системная трансформация в Казахстане при всех ее институциональных девиациях неотделима от движения к развитому рыночному хозяйству, то стратегической целью политики государства в области поддержки развития малого и среднего должно быть создание рамочных институциональных условий, переводящих этот процесс в режим самовоспроизводства.

Список литературы:

1. Экспресс-информация Агентства Республики Казахстан по статистике «Мониторинг малого и среднего предпринимательства в Республике Казахстан» на сентябрь 2018 г. - <http://www.stat.kz>.
2. Отчет Фонда «Даму» о состоянии развития малого и среднего предпринимательства в Казахстане и его регионах». - Алматы, 2018. - Выпуск 5. –328 с.
3. Первый казахстанский мультимедийный бизнес – канал. -<http://abctv.kz>
4. Анализ зарубежного опыта развития и поддержки малого и среднего предпринимательства. <http://www.kfpp.ru>
5. Официальный сайт Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.stat.kz.

УДК334.722.1

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ И ТЕНДЕНЦИИ ЕГО РАЗВИТИЯ

АБДУКАЮМОВ Т.С.

Студент специальности «МО-31к»

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

ТАШИМОВ А.Б.

Магистр экономики

Всемирный экономический форум и «Группа двадцати» («Большая двадцатка») определяют цифровую экономику как широкий спектр экономической деятельности, включающей все рабочие места в цифровом секторе, а также цифровые занятия в нецифровых секторах. К ним относятся мероприятия, которые используют оцифрованную информацию и знания в качестве ключевого фактора производства, современные информационные сети как важное пространство деятельности и информационно-коммуникационные технологии (далее - ИКТ) для повышения производительности и оптимизации экономических структур. 1 [Электронный ресурс]

В качестве примера можно привести, в частности, в 2017 году китайский гигант электронной коммерции Alibaba произвел продажи в размере 168,3 млрд. юаней (25,3 млрд. долларов США) всего за 24 часаво время мероприятия «День одиночки». Аналогичным образом можно отметить, что американская компания Amazon удвоила чистый доход от продаж за три года, в знак растущей уверенности в цифровых технологиях Alibaba перекачивает еще 2 млрд. долл. США на свою платформу электронной коммерции в Сингапуре в результате чего, общая сумма инвестиций составит 4 млрд. долл. США в 2017 году, а Amazon запустила свою первую двухчасовую услугу PrimeNow в Сингапуре в июле 2017 года. Все это происходит в то время, когда традиционный сектор розничной торговли сталкивается с растущими проблемами. В Соединенных Штатах давние розничные гиганты, такие как Walmart и Macy's, закрывают магазины на фоне падения продаж, в то время как Toys's R 'Us подала заявку на банкротство в сентябре 2017 года.2 [Электронный ресурс]

Широкое использование информационных и коммуникационных технологий и необходимость перехода к Информационному обществу и обществу на основе знаний обеспечивают экономический рост в условиях повышенной защиты окружающей среды, ускоряя сокращение физического потребления в пользу информации и капитализации знаний, перемещая центр серьезности инвестиций в основной капитал, инвестиций в человеческий капитал. Само собой разумеется, что Информационное общество интегрирует объект устойчивого развития на основе социальных прав и равных возможностей, свободы, культурного разнообразия и инновационного развития, экологической защиты, реструктуризации промышленности и бизнеса.

Кроме того, индивидуальная инициатива, солидарность, сотрудничество и взаимное доверие на рабочем месте являются ключевыми факторами успеха в информационном обществе. Цифровая экономика ориентирована на гражданина, поэтому мы сталкиваемся с новой ориентацией гражданина, который подчиняется учреждениям оказывающие услуги, который платит налоги за получение средств и в том числе как расходуются государственные деньги. Таким образом, цифровая экономика имеет динамические факты, которые соответствуют структурным обновлениям и информационному плану.3 [Электронный ресурс]

Следует отметить, что новые цифровые технологии позволяют доступ, хранение и передачу информации все более легко и доступно, поэтому мы имеем дело с цифровой информацией, которая может быть преобразована в новые экономические и социальные ценности, создавая огромные возможности для разработки новых продуктов и услуг. Согласно этим условиям, информация является ключевым ресурсом для

нового модели экономики, т.е. цифровой экономики. Новая модель экономики характеризуется растущим включением знаний в новые продукты и услуги, повышением важности обучения и инноваций, глобализации и устойчивого развития.

В этой статье считается целесообразным, рассмотреть этот новый модель экономики, выделив конкретные функции и основные компоненты. В свою очередь, для цифровой экономики характерны набор процедур, которые кардинально меняют отношения между деловыми партнерами и вкладчиками, вводя последовательное растущее гражданское сознание. Из-за глобального характера этого типа экономики мы представили некоторые аспекты цифровой экономики в Европейском Союзе, учитывая, что это может быть возможное решение экономического кризиса, выпуск новой модели экономики на основе цифровой экономики, анализируемый в его различные аспекты многими политическими факторами и различными учреждениями и международными организациями.4 [Электронный ресурс]

На европейском континенте власти намерены в ближайшие годы последовательно поддерживать развитие цифровой экономики, полагая, что она привлечет около 110 миллиардов евро. Усиление цифровой экономики может действовать по-разному, главным из которых является создание экономики масштаба для поставщиков услуг и либерализация некоторых европейских граждан, что станет настоящим силовым поездом для достижения уникального цифрового пространства, доступного из любой европейской страны.

Интернет стал настоящей многомиллиардной отраслью, являющейся жизненно важной инфраструктурой для мировой экономики. Интернет решает, как живут люди, принося большее разнообразие товаров и цифровых услуг, снижая цены, улучшая сбор данных, несколько каналов и социальных сетей. Что касается фирм, переход к цифровым технологиям заставил их пересмотреть свои бизнес-модели и постоянно адаптироваться к выживанию на мировом рынке.

Цифровая экономика рассматривается как вершина экономики в целом из-за ее экономических последствий, которые связаны с сокращением потребления ресурсов, ростом новатора и предпринимательского духа, увеличением производительности труда, скоростью производства и изменением экономических явлений и процессов, увеличение добавленной стоимости и т. д. В новой экономике промоутером развития является оцифровка (с использованием информационных технологий для производства распространения товаров и услуг), в частности, использование Интернета и других информационных технологий (смарт-карты, голос основанные на вычислениях, беспроводные, базы данных, телекоммуникационные и экспертные системы) в секторе услуг, который включает 80% рабочих мест.

Экономический кризис и устойчивое восстановление Европы могут быть достигнуты за счет использования потенциала цифровой экономики, в частности, на континенте, где есть поколение молодых, хороших специалистов в области цифровых технологий, что является мощным стимулом для развития и продвижения инноваций. Этот «ресурс» является мощным стимулом для развития рынка в направлении развития и инноваций, поскольку с самого начала работы влияют и доминируют на растущем рынке.5 [Электронный ресурс]

Все вышеотмеченные факторы представляет наиболее важные тенденции в цифровой экономике и ряд выводов, в которых указывается роль и важность этого нового типа экономики.

В рамках проекта «Цифровой Казахстан» наша республика ставит следующие задачи по реализации данного проекта на 2017г. – 2020г.г. В частности:

- создание новой нормативной базы в области цифровизации экономики;
- стабилизация в сфере широкополосных услуг;
- создание цифровой инфраструктуры для общественных услуг;
- обеспечение кибербезопасности на уровне ЕС;
- обновление европейской системы авторских прав, система стимуляции «облачных вычислений»;
- запуск новой промышленной стратегии в электронной промышленности.

Цифровая экономика требует расширения знаний о новых продуктах и услугах, повышения важности обучения и инноваций, глобализации и устойчивого развития. Огромный объем информации изменяет функционирование рынков, что делает возможным реструктуризацию предприятий и появление новых возможностей для создания ценности из имеющейся информации. Тем самым, цифровая экономика - это состояние экономики, информация полученная разными путями, хранящихся в базах данных, и ее комплексное использование производящихся из помещений или размещающихся на публичных должностях и соответствующих мероприятиях и сделках отдельных лиц и организаций.

Необходимо отметить, что цифровая экономика - это все более широкое использование информационных технологий (*аппаратное обеспечение, программное обеспечение, приложения и телекоммуникации*) во всех аспектах экономики, включая внутренние операции организаций (*бизнес, государственные и некоммерческие структуры*), транзакции между предприятиями и сделки между физическими лицами, действующие как производители, так и потребители. Вместе с тем, информационные технологии позволяют собирать и обрабатывать большие объемы информации, стимулировать инновации, что открывает организациям большие возможности для повышения качества и эффективности. Таким образом, можно определить что, это главный движущий фактор мировой экономики. Данный вид экономики принес огромные выгоды, но самое главное, что развитые страны и развивающиеся страны должны обеспечить соответствующую политику и программы для осуществления цифровых преобразований. Тем самым, чтобы быть успешными в сегодняшней экономике, людям нужны знания и понимание навыков работы с

компьютером и веб-сайтом. При этом, информационные технологии значительно увеличили способность разрабатывать новые бизнес-модели, продукты и услуги, процессы и фундаментальные изобретения. 6 [Электронный ресурс]

Таким образом, новые законы, правила, стандарты и положения, разработанные при поддержке и деловом мнении и гражданском обществе, стимулирует развитие некоторых новых услуг информационного общества (*торговля и электронные транзакции, компьютеризация государственных услуг, доступа граждан и экономических агентов к общественной информации и т. д.*), а также обеспечивает соблюдение этических правил для работы и проживания в новой компании (*защита конфиденциальности и личных данных, конфиденциальных транзакций, защита прав потребителей и т. д.*).

Список литературы

1. <http://www.kremlin.ru/supplement/5111>
2. <http://www.rsctrade.ru>
3. <https://docplayer.ru/56568253-Cifrovaya-ekonomika-singapura-sozdanie-ekonomiki-budushchego-i-iniciativa-umnaya-naciya-nekotorye-fakty-i-cifry-osnovy-ekonomiki-singapura.html>
4. <http://government.ru/rugovclassifier/614/events/>
5. <http://www.zerde.gov.kz/activity/management-programs/digital-kazakhstan/>
6. <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennoe-sostoyanie-tsifrovoy-ekonomiki-v-kitae-i-perspektivy-sotrudnichestva-mezhdu-kitaem-i-rossiey-v-oblasti-tsifrovoy-ekonomiki>

УДК 339.166

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ АНАЛИЗА ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА РОССИИ

СТРАДЫМОВА А.Е.,

студент,

Новосибирский государственный университет экономики и управления

В условиях нестабильности развития российской экономики наиболее актуальной проблемой для нашей страны является поддержание высокого уровня валового внутреннего продукта. Именно поэтому становится особенно актуальным применение различных методов анализа динамики развития и структурных изменений основного макроэкономического показателя.

Целью исследования является проведение анализа валового внутреннего продукта России. Данная цель предопределила постановку следующих задач: уточнить понятие «валовой внутренний продукт», выявить особенности расчета ВВП, изучить динамику развития и структуру валового внутреннего продукта России.

Ключевым макроэкономическим показателем системы национальных счетов в России выступает валовой внутренний продукт (ВВП), который измеряет стоимость конечной продукции, произведенной резидентами данной страны за определенный период времени [1, с. 196].

Резидентами считаются все экономические единицы (предприятия, домашние хозяйства) независимо от их национальной принадлежности и гражданства, которые занимаются производственной деятельностью или проживают в стране не менее года.

Конечными товарами и услугами являются те из них, которые используются на конечное потребление, накопление и экспорт. Стоимость промежуточных товаров и услуг, израсходованных в процессе производства (сырье, материалы, топливо, энергия, инструменты, семена, услуги грузового транспорта, оптовой торговли, рекламных агентств, платежи за аренду помещений) не включаются в ВВП. В противном случае имел бы место повторный счет, так как стоимость промежуточных продуктов входит в состав стоимости конечных товаров и услуг.

Валовой внутренний продукт измеряется тремя способами [2, с. 365]:

- а) по расходам (по конечному использованию);
- б) по доходам (по распределительному способу);
- в) по добавленной стоимости.

При расчете ВВП по расходам суммируются расходы всех экономических субъектов (домашних хозяйств, фирм, государства, иностранного сектора): $ВВП = C + I + G + NE$,

где C - потребление (расходы); I - валовые частные внутренние инвестиции; G — государственные закупки товаров и услуг; NE — чистый экспорт.

Под потреблением (личным) понимаются расходы домашних хозяйств на товары длительного пользования и текущее потребление, не включающие расходы на приобретение жилья.

Валовые частные внутренние инвестиции включают капиталовложение в основные (производственные и непроизводственные) фонды, запасы. Валовые инвестиции — сумма чистых инвестиций и амортизации. Приобретение ценных бумаг не относится к инвестициям.

Государственные закупки товаров и услуг предполагают расходы, связанные со строительством и содержанием школ, дорог, армии, государственного аппарата управления. В данную категорию не входят

трансфертные платежи тем, кто уже не работает или еще не работает.

Чистый экспорт — разность между экспортом и импортом.

Самым большим компонентом ВВП обычно бывает потребление (С), а самым изменчивым — инвестиции (I).

Расчет валового внутреннего продукта по доходам осуществляется суммированием всех видов факторных доходов (зарплата, премии, прибыль, рентные доходы, проценты) плюс два компонента, не являющихся доходами: амортизация и чистые косвенные налоги на бизнес, т. е. налоги минус субсидии. При расчете не включается выплата процентов по государственному долгу.

При расчете валового внутреннего продукта по добавленной стоимости суммируется стоимость, добавленная на каждой стадии производства конечного продукта. Этот метод дает возможность определить вклад различных фирм и отраслей в производство ВВП. Сумма добавленной стоимости равна стоимости конечных товаров и услуг.

По итогам 2017 года валовой внутренний продукт составляет 92,1 трлн. рублей, что на 7,2% больше, чем в предшествующем [3, с. 218]. Динамика валового внутреннего продукта России в текущих ценах представлена на рис. 1.

В течение 2011-2017 годов наблюдается положительная динамика ВВП, что связано с увеличением потребительских расходов домохозяйств и ростом инвестиций. Так, например, в 2017 году конечное потребление домохозяйств выросло на 3,4% по данным Росстата. Валовое накопление подскочило на 7,6% (после снижения на 1,9% в 2016 году), в том числе инвестиции в основной капитал увеличились на 3,6%. Такая тенденция может быть связана с оживлением инвестиционной активности бизнеса.

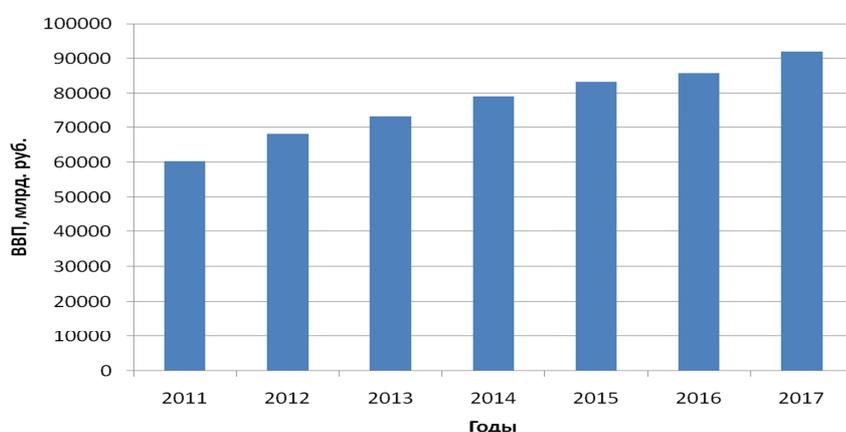

Рисунок 1 - Динамика ВВП России в текущих ценах за 2011-2017 годы

Расходы государственного сектора сократились в 2017 году на 0,9%, что отражает снижение бюджетных расходов в реальном выражении. Структура валового внутреннего продукта России в 2017 году представлена на рисунке 2.

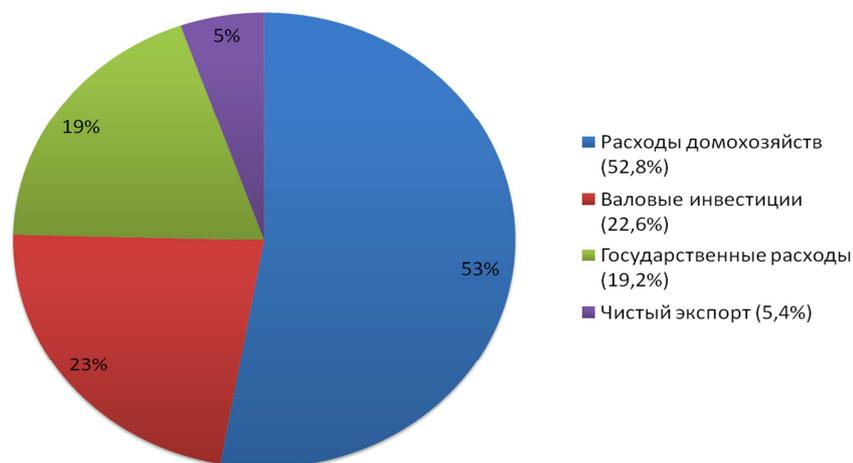

Рисунок 2 - Структура валового внутреннего продукта России в 2017 году

Как представлено на рисунке 2 наибольший удельный вес занимают потребительские расходы домохозяйств - 52,8%, валовые частные внутренние инвестиции составили 22,6%, государственные расходы - 19,2%, а наименьшую долю представляет чистый экспорт - 5,4%.

Для того, чтобы исключить влияние роста уровня цен в стране на изменение валового внутреннего

продукта, используем дефлятор и представим ВВП в сопоставимых ценах (табл.1), расчет произведем по формуле:

$$\text{ВВП в сопоставимых ценах} = \text{ВВП в текущих ценах} / \text{Дефлятор} (2)$$

Таблица 1 - Валовой внутренний продукт России в текущих и сопоставимых ценах в 2011-2017 гг., млрд. руб.

Годы	ВВП в текущих ценах	Дефлятор, %	ВВП в сопоставимых ценах
2011	60282,5	100,0	60282,5
2012	68163,9	109,1	62478,4
2013	73133,9	105,4	69387,1
2014	79199,7	107,5	73674,1
2015	83387,2	108,0	77210,4
2016	85917,8	103,2	83253,7
2017	92081,9	105,5	87281,4

Таким образом, как видно из таблицы 1, ВВП в сопоставимых ценах сохраняет течение 2011-2017 годов положительную динамику. Рассчитаем абсолютное изменение валового внутреннего продукта России и темпы роста, представим результаты в таблице 2.

Таблица 2 - Анализ динамики валового внутреннего продукта России в сопоставимых ценах в 2011-2017 гг., млрд. руб.

Годы	ВВП в сопоставимых ценах	Отклонение (+,-)	Темпы изменения (цепные), %
2011	60282,5	-	100,0
2012	62478,4	2195,9	103,6
2013	69387,1	6908,7	111,1
2014	73674,1	4287,0	106,2
2015	77210,4	3536,3	104,8
2016	83253,7	6043,3	107,8
2017	87281,4	4027,7	104,8

В результате исследования, выявлено, что максимальный рост ВВП в сопоставимых ценах наблюдался в 2013 году и составил 6908,7 млрд. руб. (темпы роста 111,1%). В 2016 году также зафиксирован солидный прирост ВВП в сумме 6043,3 млрд. руб. (темпы изменения 107,8%). В 2017 году и в 2015 году темпы изменения ВВП в сопоставимых ценах были одинаковыми и составили 104,8%. Самый скромный рост ВВП в сумме 2195,9 млрд. руб. (темпы изменения 103,6%) был отмечен в 2012 году. Представим графически изменение ВВП России в сопоставимых ценах на рисунке 3.

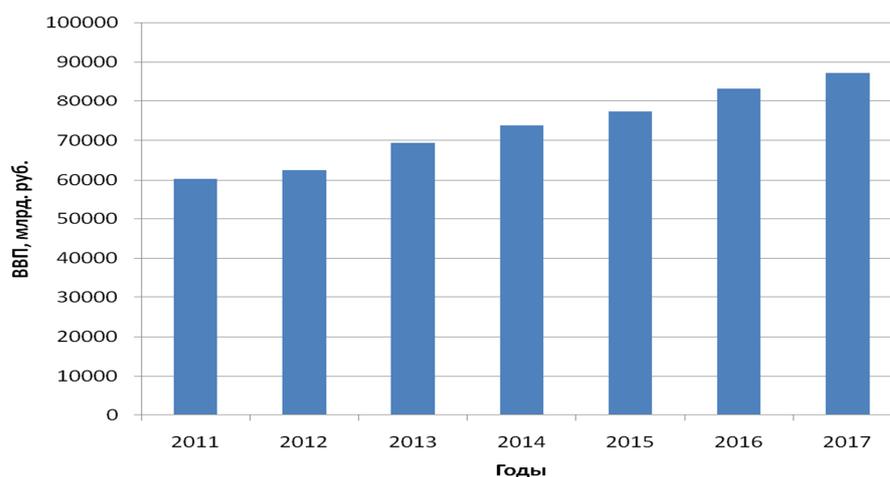

Рисунок 3 - Динамика ВВП России в сопоставимых ценах за 2011-2017 годы

В заключении исследования можно сделать следующие выводы:

- валовой внутренний продукт России в течение 2011-2017 годов имеет положительную тенденцию роста, несмотря на нестабильность экономики и инфляционные явления;
- увеличение ВВП в текущих ценах в 2017 году на 7,2%, прежде всего, связано с ростом потребительских расходов домохозяйств на 3,4% и инвестиций на 3,6%;
- наибольший удельный вес в структуре ВВП России занимают потребительские расходы домохозяйств - 52,8%;
- в сопоставимых ценах наибольший рост ВВП наблюдался в 2013 году и составил 6908,7 млрд. руб.

(темпы роста 111,1%), в 2016 году - в сумме 6043,3 млрд. руб. (темпы изменения 107,8%), а в 2017 году и в 2015 году темпы изменения ВВП в сопоставимых ценах были одинаковыми и составили 104,8%;

- положительная динамика ВВП, как основного макроэкономического показателя, свидетельствует о стабилизации экономической ситуации в стране.

Список литературы:

1. Вечканов, Г.С. Макроэкономика / Г.С. Вечканов, Г.Р. Вечканова. – М. Питер, 2008. – 240 с.
2. Симкина, Л.Г. Экономическая теория / Л.Г. Симкина. – СПб.: Питер, 2008. – 381 с. – ISBN 5-911807-87-0.
3. Официальный сайт Росстат [Электронный ресурс].- Режим доступа: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/accounts/ (дата обращения 09.03.2017).

УДК334.7(658)

OUTSOURCING: PROBLEMS, PERFORMANCE, EFFICIENCY

SANDUTSA T. P

PhD.

Trade Co-operative University of Moldova
Supervisor

FUIOR E. V.

Prof., PhD

Trade Co-operative University of Moldova

In modern conditions, globalization and internationalization of the economy, economic entities operate in harsh conditions of a competitive environment. The rapid development of new technologies, growing business diversification, the complexity of business processes and other factors, give rise to new ways of cooperation between enterprises that ensure high efficiency of business processes. In this situation, enterprises are forced to develop new strategies related to the use of technological capacity; implement innovations and new effective management tools; attract highly qualified workers. To ensure an appropriate level of competitiveness, enterprises are forced to carry out their economic activities in the most effective way, achieving cost reductions while maintaining the high quality of goods and services.

In this connection, one of the most popular forms of business today is outsourcing. The founder of the theory of outsourcing can be considered Alfred Sloan, president of General Motors, which in 1921, when the company was on the verge of collapse, through the introduction of a new project, based on the methodology of outsourcing, led it to the leaders of the automotive industry by 1935. At the heart of the organization of production Sloan used the method of cooperation of highly specialized productions, while outsourcing was used, on the one hand, to organize the company's management system, and on the other hand, in the organization of production. This allowed capturing the world market by 1927, leaving Ford only 10%. The practice of A. Sloan's activity confirmed the conclusion that specialized firms perform some functions better than executors of the corporate division of General Motors.

At one time Henry Ford argued that the philosophy of outsourcing lies in the fact that if the company does not get something to do better and cheaper than its competitors, then there is no point in doing it. It is expedient to transfer this work to the one who performs it with obviously better results, that is, the company should concentrate all resources on the type of activity that is the main one, and transfer the remaining (supporting, accompanying) to a reliable and professional partner. However, for the first time, the concept of outsourcing, as one of the principles of the new management strategy, was created in 1963 by Electronic Data System (EDS), specializing in information technology outsourcing, or IT outsourcing. It assumed the delegation of some functions of the company to outside organizations. Later, in the 80 - 90s of the last century, this concept became an object of scientific research, there were publications of economists and practitioners who, using the example of a variety of outsourcing models, sought to find the optimal implementation strategy and the possibility of its use in the company's activities.

At present, there is no clear definition of the concept of outsourcing. In this connection, this problem is actively discussed in the scientific and business environment. However, most authors believe that it characterizes the organization's transfer of certain business processes or production functions to the service of another company specializing in the relevant field [10, p. 82]. At the same time, D.V. Heywood treats this concept as a transfer of the business unit and all related assets to the service provider organization offering to provide the service at a specified price [11], and R. Alders as "Attracting external executors to perform non-core business processes of the company. The economic basis of outsourcing is the desire to reduce costs and the need to concentrate in the organization only profile data, information and knowledge" [3, p. 128].

In contrast, N.A Konik formulates the concept as "Outsourcing is a form of cooperation defined by a contract of employment when employees of one organization (permanent or specially employed) work in another organization, subject to the managers of the contracting authority. For example: a company that provides professional clearing services, provides a team of industrial climbers for outsourcing to a shopping center for carrying out the works

specified in the contract for a period of six months. Mountaineers will obey the head of the administrative and economic department of the shopping center, but at the same time only perform the work established by the contract. They get the salary in a clearing company." S. Efimova, T.Peshkova, N. Konik, S. Rytik define the concept of outsourcing as "the distribution of the main functions performed within the firm, while the latter assumes responsibility for functions that perform better than others and at the lowest cost, while the rest distributes between subjects". [3, p. 14.]

In turn, D.M. Mikhailov defines outsourcing as: "... the transfer of traditional and organically inherent rights to the functions of external executors" [6]. While E.E. Rumyantseva formulates the notion of outsourcing as: "a way to optimize an enterprise by transferring non-core functions to outside specialized companies" [8]. B.A Raizberg, L.Sh. Lozovsky, E.B. Starodubtsev associate outsourcing with: "... the transfer of traditional non-core functions of the organization to external subcontractors who are highly qualified specialists of a third-party company, with the abandonment of their own business process, treating it as a way of cooperating" [9]. Classical is the definition of this term, formulated by the US Outsourcing Institute, according to which outsourcing is an organizational decision to outsource some business functions or individual business processes of the organization to an outside contractor.

The use of outsourcing has the following advantages: focusing on the main activity; access to professional staff, financial, information resources and productive funds that are not available; reduction of costs; risk reduction through collective investment; saving time; concentrating on the main issues, problems, tasks and activities; the flexibility of the company in the event of structural changes in the market, the possibility of an urgent replacement of the supplier; improve the quality of work and others. Outsourcing increases the competitiveness of the company, because this practice allows the company to be flexible with respect to the external environment. However, this technique has its drawbacks: loss of control over the transferred functions; difficulties in coordination and contact; information leak; the possibility of conflicts; the quality of the outsourcer's bad faith; high cost of the service; the complexity of logistical processes the emergence of dependence on the partner, especially if it has transferred important functions or functions associated with the circulation of funds; dependence on the supplier and others.

Having analyzed the advantages, possible reasons for failures, shortcomings and risks of using outsourcing, it can be concluded that it is necessary to take into account that the main goal of outsourcing is not to reduce costs (although, of course, this is an attendant plus), but to exclude non-core business processes, which allows you to concentrate efforts and resources on the main production, and as a result, save time, resources and improve business efficiency.

In the modern understanding, outsourcing is part of the company's management strategy that involves attracting the resources of specialized organizations instead of developing their own competencies in specific types and directions of activity and implemented through the transfer of work and services to a third party based on the fundamental principle of the division of labor organized as a sustainable business process and aimed at improving the efficiency of the organization and reducing costs. The economic essence of outsourcing consists in transferring to "the third party" not only individual business processes, but also powers, responsibilities and risks on the basis of long-term agreements. However, at the same time, a fundamental difference from other forms of contractual cooperation is the guarantee of responsibility on the part of the performer for the performance of outsourced work (services), as well as the existence of a permanent (usually long-term) basis for this cooperation.

When deciding whether to perform certain functions on their own or using outside organizations for this purpose, as a rule, they first evaluate the result obtained. The starting point for making decisions about own production or acceptance of services of third-party organizations is the analysis of their own production management processes and product realization processes based on strategic perspectives. At the same time, we can identify the main reasons for the economic nature of the transition to outsourcing, namely:

- rapid business development - requires flexible resource mobilization for necessary projects;
 - more effective implementation of management functions, transfer of auxiliary functions of the service company;
 - reduction of costs - it is necessary to analyze the most capacious calculation articles, which can be either direct costs of the main production process, or indirect ones;
 - transfer of fixed costs to variables - by using the finished infrastructure of another organization by reducing overhead costs, as well as redistributing risks, some of which are transferred to the involved organization;
 - rational approach to solving the problem by revising their own methods of work organization;
 - the release and allocation of resources - through the redistribution of resources (working time, effort, fixed assets, space, cash, etc.) aimed at achieving alternative goals that are currently most important to the company;
 - improving the quality of service by increasing the level of consistency of actions of its services;
 - lack of special skills for company employees;
- improvement of process management through standardization of processes and others.

Thus, the main advantage of outsourcing is the higher-quality and less expensive execution of the transferred function, which is created due to the availability of professionals with experience in a specific field. As for the reasons that prompt the customer company to use the services of outsourcers, it may be the lack of competence of the company's personnel, which does not allow giving an objective assessment to the emerging profile technical innovations, or the inability to implement these innovations in their company.

The most common reason that contracting companies contract for outsourcing is that outsourcers can perform a significant amount of work in a short time, guarantee the quality performance of non-core activities for the customer;

exclude for the customer the need to invest in training their own personnel for the outsourcing of business transactions transferred to the outsourcer; have the necessary number of own resources, which allow the outsourcer to perform tasks that were transferred to him for use by a customer who does not have this kind of resources; have their own qualified specialists; allow the customer to reduce the cost of acquiring equipment, because the outsourcer uses its fleet of equipment. At the same time, the concept of outsourcing can be formulated as a mechanism for organizing business processes, in which the economic system reserves control over only a certain set of business functions. All other business functions remain included in the overall business process of the economic system, but they are transferred to an outside external entity; while the economic system refuses to manage a certain business function, but retains continuous control over the qualitative and quantitative characteristics of the results of the business process.

In accordance with this definition, there are three types of outsourcing, namely:

1. resource - while the external economic system provides the company with primary resources;
2. functional - external organization-outsourcer receives full control over a certain business function of the enterprise, and under the control of the company there is only input and output streams and management of the business function;
3. outsourcing of business processes - a third-party organization transfers control over the interconnected structure of business functions.

The problems of using outsourcing in business processes have been studied in the works of many authors, such as I. Andone [1], S. Malos [5], LiHongzhou [13], S. Kalendzhyan [4], D. Novikov, O. Protsenko, J. Heywood [11] and others. The success of using outsourcing depends on the risk of the company's management, since the transfer of business processes to outsourcing involves a number of risks. The most common risks of using outsourcing are: failure to meet deadlines; decrease in quality; financial instability of the contractor; dependence on the risks of the contractor; the possibility of weakening or losing control over the process; limited supply of services / product. In this regard, before applying this model, it is advisable to conduct a risk analysis and develop a risk management strategy. However, the use of outsourcing, on the one hand, can promote business, and on the other - increases the risk. Moreover, the practical result of using outsourcing lies in the ability to direct its own resources to perform those functions that make up its strength, giving the outsourcing company the functions that it can perform better than others. Moreover, when deciding on the way of carrying out functions, by one's own forces or by an outside organization, it is necessary to evaluate their effectiveness.

Outsourcing is a long-term cooperation with an external service provider regarding activities that have traditionally been performed within the organization itself. It involves the use of a third party to solve the company's problems both in its relations with the external environment and internal problems related to the implementation of specific business processes or the use of innovations. Deciding on the use of outsourcing is a complex, complex task that affects strategic interests. In this connection, a these decision mean the choice between own production and the acquisition of services "on the side" and is connected with the analysis of both the current state of affairs in the company and the possible risks of outsourcing projects.

Outsourcing is essential for the logistics, since its use by the general management of all flows and their associations or organizations round trips, can significantly reduce costs, as well as to evaluate the logistics costs per unit of output and control them. The advantages of the use of logistics outsourcing, also applies the knowledge of the provider features of the market, the availability of workers with skills in various areas of logistics and are able to track the changes in this area. Outsourcing of logistics functions and business processes consists in the transfer of partially or completely separate logistics functions or complex logistics business processes of an external organization - the outsourcer. As an outsourcer is a specialized company - a logistics intermediary. Among logistic intermediaries, logistics providers - organizations rendering a complex of logistical services on the basis of outsourcing - take a special place. Another name for the sphere of activity of logistics providers is contract logistics. The outsourcing of logistics functions is based on the desire of organizations to reduce logistics costs, as well as the desire to concentrate on the main types of activities. The combination of logistics and outsourcing tools creates the organizations necessary for functioning in the conditions of the modern market competitive advantages.

Logistic outsourcing can be complex or fragmentary, some parts of the logistics operation can be transferred to outsourcing-the management of incoming flows (purchases), inventories, order procedures, packaging, transportation, storage or information and computer support. According to the research, the following logistics functions are most often outsourced: warehousing (73.7 %); external transportation (68.4%); execution of cargo / payments (61.4%); internal transportation (56.1%); consolidation of goods / distribution (40.4%); direct transportation (38.6%). Less often, the customer organizations transfer the following functions to the logistics outsourcer: goods return and repair (22.8%); stock management (21.0%); transportation routing, transport management (19.3%); information technology (17.5%); consolidation services (17.5%); order management (15.8%); acceptance / processing of orders (5.3%); management of relations with buyers (3.5%). [2, p. 193]

At the same time, outsourcing in logistics is characterized by both advantages and disadvantages. Among the advantages are: reducing the risks associated with the implementation of logistics processes, because they are redirected to a firm that provides outsourcing services; a decrease in the percentage of capital investments, which are most often transferred to the executing company; focusing on core competencies, implementation of secondary processes of the company through the use of outsourcing staff, contributes to the improvement of key processes and gaining additional competitive advantage, the ability to reduce the staff of the organization, better performance of individual functions of the organization by specialized outsourcing firms and others.

The main drawbacks are: the transfer of some functions to outsourcing is impractical for large organizations, as it can lead to loss of confidentiality of information and a decrease in the speed of reporting; there is a risk of losses due to poor quality of services, as outsourcing in Moldova is in the development stage; outsourcing some of the functions can lead to the loss of activities that, combined with the main view, provided the organization with success in the consumer market or outsourcing many functions, the organization can increase costs.

The decision to use logistic intermediaries may depend on factors that are conventionally divided into:

– economic: the cost price of the performance of an individual function by internal units in comparison with the price, the outsourcer for the performance of relevant tasks; profitability of production and economic activities; characteristics of the competitive environment;

– organizational: the peculiarities of the work of the outsourcer company, its potential capabilities at present and in the future; convenience and security of cooperation; presence of a transparent and effective system of management and control over the quality of tasks performed.

In addition to these economic factors, there are risks associated with the loss of control over the supply chain, if it is transferred to remote administration. However, many logistics providers have at their disposal advanced, proven technologies, through which they can link the processes of storage and transportation in a single information flow. At the same time, access to important information, from the point of view of securing commercial secrets, to third parties will be limited.

Criteria of expediency of using outsourcing in logistics include:

1. the need to focus on those functions that staff members can do most effectively;
2. the management of the company realizes that the company needs to be transformed;
3. the emergence of new ideas, for the implementation of which the company must introduce and experience some changes;
4. a sense of a lack of manageability in development, it is necessary to restore order to the organization with its significant lagging behind the efficiency of the business and the rate of its growth;
5. need for more interesting experience;
6. the need for rapid and qualitative optimization of the logistics department without loss of training for new employees;
7. desire to translate secondary costs from permanent to variable.

As practice shows, a firm that provides outsourcing services has a higher motivation to increase efficiency than its own departments. After all, outsourcing in logistics is characterized by the fact that the executing organization bears direct financial responsibility for the quality of the work that it performs.

The most important problem for enterprises is the redundancy and inconsistency of processes among themselves. The apparent orientation toward the client often leads to a variety of types of special conditions for the fulfillment of orders. Such special fulfillment of orders in total requires a lot of coordination, which causes high costs at a low level of service. Due to the lack of transparency in the proposal, it is impossible to uniquely adjust the areas of responsibility within the processes. The requirements of the customers for this reason, despite the special conditions of the order, will not be met.

If the decision is made to transfer the logistics functions to outsourcing, it is necessary to choose the provider of services. The solution of this task should be based on the result of the analysis of compliance of outsourcers with certain criteria, namely:

– when choosing a logistics operator, it is necessary to focus on its operational efficiency, since the cost of typical logistics services does not always reflect the actual situation, which largely depends on the characteristics of the product, the magnitude of the cargo flow, the structure of supplies and other factors, and the tariffs usually reflect the average;

– speed of execution, at the same time it is necessary to focus on the standards, on the individual types of operations that every professional operator must have;

– the accuracy of ordering, as a rule, depends on the characteristics of the business. The efficiency of the logistics operator needs to be evaluated using a comprehensive analysis, based on the needs and specific features of the business processes of the customer enterprise.

An important issue is the definition of the number of suppliers of logistics services. Some believe that service providers should be two or three. In this case, there are practically no interruptions in the supply of goods, the provision of other logistics services, the dependence on one supplier is eliminated, competition is created between suppliers, which improves the quality of service, etc. Supporters of the "slim production" strategy prefer one supplier and treat it as a partner on business.

Thus, in connection with the process of globalization, cooperation and integration and ensuring competitive, companies need to use a logistical approach to building their business and to apply such tools as logistic outsourcing in their activities. Thus, despite the existing shortcomings, the concept of outsourcing makes it possible to improve the efficiency of operations under rapidly changing conditions, which is characteristic of the modern economy, with increasingly complex technological solutions and increasing the quality requirements for both the production base and the competence of personnel, on the one hand, and the need for reduce costs to improve the competitiveness of the enterprise on the other.

Delegating the implementation of part of its business functions enables the enterprise to concentrate on priority business and operations, thus providing it with competitive advantages. The transition to the outsourcing model of the

organization of enterprises is primarily due to the fact that a dynamic and uncertain market environment puts forward new management tasks, the solution of which requires the market reconstruction of all structural elements and subsystems of enterprise management in order to continuously adapt to external and internal changes.

Bibliography:

1. Andone I.I., Pavalovia V. D W. Outsourcing the Business Services // *Informatica Economica*. 2010. Vol. 14. № 1. P. 163-170.
2. Аникин Б.А., Рудая И.Л. Аутсорсинг и аутстаффинг. Высокие технологии менеджмента. - Инфра-М, 2007. – 320 с.
3. Аутсорсинг / под ред. Н. А. Коник. - М.: КНОРУС, 2008. - 175с.
4. Календжян С.О. Аутсорсинг и делегирование полномочий в деятельности компаний. М.: Дело, 2003. 272 с.
5. Malos S. Regulatory Effects and Strategic Global Staffing Profiles Beyond Cost Concerns in Evaluation Offshore Location Attractiveness//*Employee Responsibilities and Rights Journal*.2010.P.113-131.
6. Михайлов Д.М. Аутсорсинг. Новая система организации бизнеса: учеб.пособие. - М.: КНОРУС, 2006. - С. 12.
7. Oz Shy, Rune Stenbacka. Efficient organization of production nested versus horizontal outsourcing // *Economics Letters*. 2012. № 116-3. P. 593-596.
8. Румянцева Е.Е. Новая экономическая энциклопедия. - 2-е изд. - М.: ИНФРА-М, 2006. - С. 31.
9. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш, Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: ИНФРА-М, 2005. - С. 29.
10. Симонова, Л. Н. Российский рынок логистического аутсорсинга / Л. Н. Симонова. - Москва, 2011. - С. 131.
11. Хейвуд Дж. Брайн. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ / пер с англ. М.: Вильямс, 2002. С. 43.
12. Хейвуд, Дж. Б. Аутсорсинг: в поисках конкурентных преимуществ / Дж. Б. Хейвуд. - Москва: Вильямс, 2011. - С. 74.
13. Hongzhou Li. Efficiency and productivity of Chinas outsourcing industry // *Journal of Chemical and Pharmaceutical Research*. 2014. № 6. P. 493-497.

УДК 331.556

ПРОБЛЕМЫ ВНЕШНЕЙ ТРУДОВОЙ МИГРАЦИИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА КАК ОСНОВЫ МОДЕРНИЗАЦИИ

СЫЗДЫКБЕКОВ Е.С.,

докторант гр. ГМУ-21Д

Карагандинского экономического университета Казпотребсоюза

В современных условиях глобализации возрастает значимость человеческого капитала как определяющего фактора конкурентоспособности и инновационного развития. В этой связи проводимая государством миграционная политика является важным фактором, определяющим экономическую безопасность.

Регулирование миграционных процессов, в том числе внешней трудовой миграции являет собой составную часть государственной политики, основанной на принципах и нормах международного права, ратифицированных и принятых Республикой Казахстан международных соглашений и договоров, а также законах и подзаконных актах Республики Казахстан. Приоритетным направлением в сфере регулирования миграционных процессов является, прежде всего, защита внутреннего рынка труда. В данном контексте Закон Республики Казахстан «О занятости населения» устанавливает ежегодную квоту на привлечение иностранной рабочей силы для осуществления ими трудовой деятельности на территории Республики Казахстан. [1]

В целях повышения эффективности государственной миграционной политики Правительством Республики Казахстан в 2017 году была утверждена Концепция миграционной политики на 2017-2021 гг., а также Программа по реализации Концепции миграционной политики на 2017-2021 гг. [2] Анализ данных документов свидетельствует о повышении внимания государства в отношении вопросов миграции, показывает, что внешняя трудовая миграция относится к разряду комплексных общенациональных проблем, требующих учета всей суммы факторов, влияющих на экономическую безопасность.

В Казахстане существует ряд проблем в сфере рынка труда и миграций, которые еще не стали объектом глубокого изучения и анализа. В контексте противоречивых последствий и рисков, которые возникают в процессе миграций, назрела необходимость в научных исследованиях, посвященных комплексному изучению проблем рынка труда, занятости, самостоятельной занятости в Казахстане, потребностей в рабочей силе в разрезе предприятий, отраслей, отдельных сфер и целых регионов с учетом профессионального и квалификационного состава; нужен четкий анализ международной миграции в Республике Казахстан, причем

он требует постоянной корреляции с использованием эконометрических моделей.

За годы независимости в Казахстане произошел интенсивный отток населения, что привело к значительной потере человеческого капитала. За это время из Казахстана выехали сотни тысяч квалифицированных специалистов и рабочих с высшим и среднеспециальным образованием. Такой отток населения из Казахстана во многом связан с последствиями распада СССР: массовое переселение русских, украинцев, немцев и других этнических групп на историческую родину, а также этноцентристская политика государства. Эмиграция привела к дефициту кадров в промышленности, сельском хозяйстве, других секторах, а также в образовании и здравоохранении, что значительно ухудшило качество и эффективность труда, снизило показатели производства. Причем репатриация этнических казахов и приток зачастую неквалифицированной рабочей силы из других стран Центральной Азии не могут восполнить дефицит квалифицированных специалистов. Таким образом, отток профессиональных кадров негативно повлиял на темпы роста экономики страны, так как эмигранты не участвуют в создании национального продукта и в развитии страны.

Для четкого представления о сложившейся ситуации в сфере внешней миграции необходимо обратиться к данным Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан [3]. Анализ данных о сальдо внешней миграции за период с 1991 по 2017 гг. говорит нам о стабильной отрицательной динамике с 1991 по 2003 гг. (потери от внешней миграции за этот период суммарно составляют 2108525 чел.). Именно на этот период приходится значительный отток населения из Казахстана. Положительное сальдо стало наблюдаться лишь с 2004 по 2011 гг., после чего вновь сменилось и продолжает оставаться отрицательным в настоящее время (в 2012 г. – -1426, в 2013 г. – -279, в 2014 – -12162, в 2015 – -13466, в 2016 – -21618, в 2017 – -21623) [3].

На основе данных Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан о сальдо внешней миграции был построен прогноз динамики внешней миграции на 2018-2020 гг. [3]. Для прогнозирования было использовано экспоненциальное сглаживание и построена адаптивная модель Брауна с линейной тенденцией. Результаты прогноза говорят о том, что, при условии если в Казахстане в 2018-2020 гг. не произойдет резких изменений факторов, влияющих на внешнюю миграцию (что также не исключено), то ситуация в целом в сфере миграции будет развиваться по предложенному сценарию, т.е. отрицательное сальдо сохранит тенденцию в ближайшие годы.

В 1990-е годы миграционный отток из Казахстана за рубеж носил явные признаки «утечки мозгов»: каждый пятый эмигрант в эти годы имел высшее образование, в том числе среди выбывших в Россию – 60%, Израиль – 40%, США – более 40%. В общем количестве выехавших в Германию и Израиль около 80% составляли лица, занятые в науке и образовании [3].

В настоящее время наблюдается устойчивая тенденция к снижению интеллектуальной эмиграции из Казахстана (доля эмигрантов, имеющих образование с 85% в 2010 году уменьшилось до 77% в 2017 году). Одновременно меняется ее мотивация. Если в 1990-х гг. основными причинами выезда специалистов за рубеж были этническая принадлежность и стремление улучшить материальные условия жизни, то в настоящее время основная причина отъезда за рубеж – это стремление к достойной жизни в целом, поиск благоприятных социальных условий для себя и своей семьи.

Государство стремится к достижению компромиса между удовлетворением потребности национальной экономики в квалифицированной рабочей силе, повышением ее инвестиционной привлекательности и защитой интересов субъектов внутреннего рынка труда, обеспечением экономической безопасности страны.

Учитывая, что привлечение квалифицированной иностранной рабочей силы (ИРС) выступает неотъемлемым элементом поступательного экономического развития, регулирование данного процесса является важнейшим звеном всей системы государственного управления экономикой. Оно направлено на подчинение внешней миграции стратегическим и тактическим целям развития национальной экономики. Это подтверждает практика стран с развитой экономикой в лице стран Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР), где квота является общим инструментом привлечения иностранной рабочей силы (далее ИРС) практически во всех принимающих странах.

Исключением не является практика регулирования миграционных процессов в Республике Казахстан. Так, в Послании Главы государства народу Казахстана «Стратегия вхождения Казахстана в число 50 наиболее конкурентоспособных стран мира» говорилось о необходимости выработки механизмов привлечения в Казахстан высококвалифицированных и профессиональных работников, которые могли бы работать в нашей республике на постоянной основе [4].

Однако есть и обратная сторона этого процесса. Актуальное значение приобретает регулирование трудовой миграции в целях реализации государственных программ по трудоустройству местного населения. К сожалению, механизм выявления потребности регионов в иностранной рабочей силе ограничен лишь процедурой установления квоты. При этом, устанавливая квоту, местные исполнительные органы не всегда ориентируются на основные социально-экономические показатели региона, обозначенные в программных документах.

Правительство Республики Казахстан усилило меры по защите национального рынка труда и уменьшению привлечения иностранной рабочей силы. В соответствии с Законом «О занятости населения», была снижена квота на привлечение иностранной рабочей силы до 0,75% к экономически активному

населению республики, которая направлена на защиту внутреннего рынка труда [2].

По мнениям экспертов, существует ряд пробелов в проводимой миграционной политике государства влияющих на минимизацию темпов эмиграции и стимулирования иммиграции:

Первое. Отсутствие системности подхода к вопросам интеллектуальной миграции в политике государства в настоящее время. В Казахстане в настоящий момент отсутствует политика в области интеллектуальной иммиграции (то же самое можно сказать и о политике эмиграции).

Интеллектуальная миграция не выделено в отдельное направление миграционной политики государства. Следствием такой политики является то, что все иммигранты (ученые, работники культуры, образования) попадают под общие стандарты и правила миграционного законодательства, которые установлены для всех иммигрантов.

Второе. Расходы на науку в Казахстане несопоставимо малы в сравнении с ведущими странами. Расходы на гражданскую науку и исследования составляет менее 1% от бюджетных расходов. В то же время на исследования и разработку США тратит 35% от расходного бюджета, ЕС – 24%, Китай – 11%, Россия – 5%. Вместе с тем следует отметить, что себестоимость проведения научных исследований в Казахстане традиционно более низкая (часто, к сожалению, в том числе и за счет экономии на фонде оплаты труда, а также за счет применения более «дешевых» приборов и материалов и методик исследования из-за отсутствия средств).

В целом можно отметить, что для Казахстана политика в области интеллектуальной миграции должна проводиться как в отношении регулирования эмиграции, так и в отношении регулирования иммиграции высококвалифицированных специалистов. Именно процесс системного влияния на динамическое соотношение этих процессов должен стать приоритетом государственной политики в области миграции.

Для выстраивания такой системной стратегии миграционной политики в РК необходимо иметь достоверную информацию о демографической и квалификационной структуре миграционных потоков, в ходе проведения информационных кампаний шире опираться на казахстанские посольства и консульства, структуры национальных диаспор и некоммерческий сектор.

Для компенсации оттока специалистов необходимо объективно оценить масштабы их притока, а также масштабы «циркулярной миграции» (периодического отъезда за рубеж и возврата).

Для приезда или возврата высококвалифицированных специалистов, молодых талантов необходимы создание благоприятного социального климата в результате сочетания финансовой и гуманитарной поддержки высококвалифицированным специалистам, нормативно обеспеченные льготы, в том числе для организации наукоемкого бизнеса.

В целом на современном этапе можно предложить следующие приоритетные направления регулирования миграционных процессов в Казахстане с учетом фактора трансграничных перемещений высококвалифицированных специалистов:

- разработка обобщающей (генеральной) схемы территориального распределения иммигрантов, отражающей образование, специализацию и квалификацию въехавших или вернувшихся кадров, наличие у них позитивного опыта академической и практической работы за рубежом;
- уточнение и законодательное закрепление дифференцированной системы государственной поддержки различным категориям специалистов в соответствии с их квалификацией;
- формирование эффективной информационной политики для потенциальных высококвалифицированных иммигрантов.

Необходимо также усилить внимание к вопросам принятия специализированных программ привлечения к сотрудничеству с казахстанскими вузами и производственными комплексами, работающими за рубежом и обладающих высоким уровнем квалификации. Приоритетом является профильная политика, ориентированная на учащуюся за рубежом казахстанскую молодежь.

Для создания эффективной модели привлечения и удержания определенных групп населения необходимо определить параметры(ввиду их профессиональных (интеллектуальных) способностей) для формирования целевых категории населения, на которые будут направлены государственные меры привлечения и удержания. Данные параметры должны отражать потребность экономики Казахстана.

Базовыми критериями, которым должны соответствовать потенциальные кандидаты на получение льгот в связи с повышенной значимостью их деятельности, должны быть убедительные доказательства результативности и эффективности социально-значимой и общественной деятельности, художественного творчества, спортивных достижений, профессиональной деятельности и образовательного направления.

Так, для удержания высококвалифицированных специалистов исходя из международного опыта рекомендуется применить налоговые преференции в виде снижения подоходного налога, которые действуют, в случае если лицо предоставило соответствующее подтверждение соответствия предъявляемым требованиям для получения такого сокращения.

На данные льготы могут рассчитывать наравне с населением страны и иммигранты, подпадающие под заданные критерии.

Система мер удержания ученых и научных сотрудников заключается в предоставлении различных налоговых льгот и льготное кредитование, предоставление права для возвращающихся мигрантов беспрошечно ввозить средства производства для последующей производственной деятельности. Исходя из практики зарубежных стран, можно предложить принятие ряда мер, например:

- введение специальных депозитных счетов;
- продажа земельных участков под строительство;
- выдача на льготных условиях ссуд на строительство домов под переводы, хранимые в строго определенных банках;
- создание альтернативного жилого фонда для льготной реализации среди возвращающихся мигрантов;
- открытие валютного счета для беспроцентного провоза машин, товаров длительного пользования.

В отношении удержания предпринимателей применение налоговых преференций не рассматривается, в данном случае существует настоятельная необходимость разработки и внедрения мероприятий, направленных на противодействие потери капитала из страны, среди которых можно выделить следующие:

- совершенствование налоговой системы, ее переориентации с фискальной на сервисную функцию;
- упрощение условий ведения бизнеса;
- введение процедур регулирования контролируемых иностранных корпораций, правил налогообложения иностранных взаимных фондов;
- отчетность резидентов по их активам и деятельности за пределами страны;
- регулирование трансфертного ценообразования,
- обеспечение доступа к банковской информации для целей налогообложения;
- создания эффективной системы возврата активов.

Эти меры будут стимулировать отечественных предпринимателей к вложению капитала на территории страны и в соответствии снизят объемы его оттока.

Список литературы

1. Закон Республики Казахстан «О занятости населения» от 6 апреля 2016 года № 482-V ЗРК // <http://egov.kz/cms/ru/law/list/Z010000149>
2. Об утверждении Концепции миграционной политики Республики Казахстан на 2017-2021 годы и Плана мероприятий по реализации Концепции миграционной политики Республики Казахстан на 2017-2021 годы // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000602>
3. Данные Комитета по статистике Министерства национальной экономики Республики Казахстан // <http://stat.gov.kz/>
4. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана. Стратегия вхождения Казахстана в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира Казахстан на пороге нового рывка вперед в своем развитии // <http://www.enbek.gov.kz/ru/node/287>

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ КАК ОСНОВА ЧЕТВЕРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ

UDC 657.22(574)

ORIGIN OF ACCOUNTING. ACCOUNTING IN ANCIENT EGYPT

ABDIKANOVA B.K.

student of group AA-21K

Supervisor, c.p.s.professor Aubakirova G.T.

Karaganda Economic University of Kazpotrebsoyuz

In attempting to explain why double entry bookkeeping developed in fourteenth century Italy instead of ancient Greece or Rome, accounting scholar A.C. Littleton describes seven "key ingredients" which led to its creation. Those key ingredients consisting of private property, capital, commerce, credit, writing, money and arithmetic. Most of these did not exist in ancient times. This alone would not lead someone to create a complete and involved accounting system. Writing, for example, is as old as civilization itself, but arithmetic - the systematic manipulation of number symbols - was really not a tool possessed by the ancients. Fairly, the persistent use of roman numerals for financial transactions long after the introduction of Arabic numeration appears to have delayed the earlier creation of double-entry systems. However, the problems encountered by the ancients with record keeping, control and verification of financial transactions was not entirely different than our own today. Governments had strong incentives to keep careful records of receipts and disbursements - for the most part as concerns taxes. In any society where individuals accumulated wealth, there was a desire by the rich to perform audits on the honesty and skill of slaves and employees entrusted with asset management. But the lack of the above-listed antecedent to double entry bookkeeping made the job of an ancient accountant extraordinarily difficult. In societies where nearly all were illiterate, writing materials costly, numeration difficult and money systems inconsistent, a transaction had to be extremely important to justify keeping an accounting record. [1]

Accounting in ancient Mesopotamia, Circa 3500 B.C. five thousand years before the appearance of the double entry system was done in a different manner . The Assyrian, Chaldaean-Babylonian and Sumerian civilizations were flourishing in the Mesopotamian Valley, producing some of the oldest known records of commerce. In this area between the Tigris and Euphrates Rivers, now mostly within the borders of Iraq, periodic flooding made the valley an especially rich area for agriculture. When farmers started to prosper, service businesses and small industries developed in the communities in and around the Mesopotamian Valley. The cities of Babylon and Nineveh became the centers for regional commerce, and Babylonian became the language of business and politics throughout the Near East. There was more than one banking firm in Mesopotamia, employing standard measures of gold and silver, and extending credit in some transactions. During this time period (which lasted until 500 BC), Sumeria was a theocracy whose rulers held most land and animals in trust for their religious beliefs, giving drive to their record-keeping efforts. Furthermore, the legal codes, which emerged, penalized the failure to memorialize transactions. The renowned Code of Hammurabi, handed down during the first dynasty of Babylonia (2285 - 2242 BC), for example, required that an agent selling goods for a merchant give the merchant a price quotation under seal or face invalidation of a questioned agreement . It is also believed that most transactions were recorded and subscribed by the parties during this period. The closest thing they had to an accountant in these times was a scribe. The scribes duties were writing up the transaction, he ensured that the agreements complied with the detailed code requirements for commercial transactions. The temples, palaces and private firms employed hundreds of scribes, and it was considered a prestigious profession. In a typical transaction of the time, the parties might seek out the scribe at the gates to the city. They would describe their agreement to the scribe, who would take from his supply a small quantity of specially prepared clay on which to record the transaction. Clay was plentiful in this area, while papyrus was scarce and expensive. The moist clay was molded into a size and shape adequate to contain the terms of the agreement. Using a wooden rod with a triangular end, the scribe recorded the names of the contracting parties, the goods and money exchanged and any other promises made. The parties then "signed" their names to the tablet by impressing their respective seals. In an age of mass illiteracy, men carried their signatures around their necks in the form of stone amulets engraved with the wearer's mark, and buried with them at death. Often the seals included the owner's name and religious symbols, after these impressions from the amulets were made, the scribe would dry the tablet in the sun (or in a kiln for important transactions which needed a more permanent record). Sometimes clay layer about as thick as piecrust, was fashioned and wrapped around the tablet to protect it like an envelope. Sometimes for extra security, the whole transaction would be rewritten on this outer "crust," in effect making a carbon copy of the original. Attempted alterations of the envelope could be detected by comparing it with its contents, and the original could not be altered without cracking off and destroying the outer shell such as the picture and name of the gods worshipped by the owner.

Accounting in ancient Egypt, Greece, and Rome on the other hand were similar in some aspects but different in others. Accounting in ancient Egypt developed in a fashion similar to the Mesopotamians. The use of papyrus over clay tablets allowed more detailed records to be made more easily. Also extensive records were kept, particularly for the network of royal storehouses within which the "in kind" tax payments were kept. Egyptian bookkeepers attached to each storehouse kept careful records, checked by a complex internal verification system. These early accountants

had good reason to be honest and accurate, because irregularities disclosed by royal audits were punishable by fine, injury or death. Although such records were important, ancient Egyptian accounting never progressed beyond simple list making in its thousands of years of existence. Perhaps more than any other factors, illiteracy and the lack of coined money appear to have stymied its development.

Greece in the fifth century B.C. used "public accountants" to allow its public to maintain real authority and control over their government's finances. Members of the Athens popular assembly legislated on financial matters and controlled receipt and expenditure of public monies through the oversight of ten state accountants, chosen by lot. Perhaps the most important Greek contribution to accountancy was its introduction of coined money about 600 B.C. Widespread use of coinage took time, as did its impact on the evolution of accounting. Banking in ancient Greece appears to have been more developed than in prior societies. Bankers kept account books, changed and loaned money and even arranged for cash transfers for citizens through affiliate banks in distant cities.

Government and banking accounts in ancient Rome evolved from records traditionally kept by the heads of families, in which daily entry of household receipts and payments were kept in an *adversaria* or daybook and monthly postings to a cashbook known as a *codex accepti et expensi*. These household expenses were important in Rome because citizens were required to submit regular statements of assets and liabilities, used as a basis for taxation and even determination of civil rights. An intricate system of checks and balances was maintained in Rome for governmental receipts and disbursements by the *quaestors*, which managed the treasury, paid the army and supervised governmental books. An audit staff regularly examined public accounts, and *quaestors* were required to account to their successors and the Roman senate upon leaving office. The transition from republic to empire was at least in part to control Roman fiscal operations and to raise more revenues for the ongoing wars of conquest. While the front wall of republicanism was maintained, the empire concentrated real fiscal and political power in the emperor. Julius Caesar personally supervised the Roman treasury, and Augustus completely overhauled treasury operations during his reign. Among Roman accounting innovations was the use of an annual budget, which attempted to coordinate the Empire's diverse financial enterprises, limited expenditures to the amount of estimated revenues and levied taxes in a manner, which considered its citizens' ability to pay.[2]

The innovative Italians of the Renaissance are widely acknowledged to be the fathers of modern accounting. They elevated trade and commerce to new levels, and actively sought better methods of determining their profits. Although Arabic numerals were introduced long before, it was during this period that the Italians became the first to use them regularly in tracking business accounts - an improvement over Roman numerals the importance of which cannot be overstated. They kept extensive business records, as the use of capital and credit on a large scale developed. The evolutionary trend toward double entry bookkeeping was underway. This brought about Luca Pacioli and the *Summa*.

Frater Luca Bartolomes Pacioli was born about 1445 at Borgo San Sepulcro in Tuscany. He was a "Renaissance man" acquiring an incredible knowledge of diverse technical subjects - religion, business, military science, mathematics, medicine, art, music, law and language. Around 1482, after completing his third treatise on mathematics, Pacioli - like many of his time who sought preferment as a teacher - he became a Franciscan friar. He traveled throughout Italy, lecturing on mathematics, and in 1486 he completed his university education with the equivalent of a doctorate degree. Pacioli never claimed to have invented double entry bookkeeping. Thirty-six years before his monumental treatise on the subject, Benedetto Cotrugli wrote *Delia Mercatura et del Mercante Perfetto* (Of Trading and the Perfect Trader), which included a brief chapter which described many of the features of double entry. Although this work was not published for more than a century, Pacioli was familiar with the manuscript and credited Cotrugli with originating the double entry method.

Pacioli was about 50 years old in 1494 - just two years after Columbus discovered America - when he returned to Venice for the publication of his fifth book, *Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita* (Everything About Arithmetic, Geometry and Proportion). It was written as a digest and guide to existing mathematical knowledge, and bookkeeping was only one of five topics covered. The *Summa's* 36 short chapters on bookkeeping, entitled *De Computis et Scripturis* (Of Reckonings and Writings) were added "in order that the subjects of the most gracious Duke of Urbino may have complete instructions in the conduct of business," and to "give the trader without delay information as to his assets and liabilities." (All quotes from the translation by J.B. Geijsbeek, *Ancient Double Entry Bookkeeping: Lucas Pacioli's Treatise*, 1914)

De Computis begins with some basic instruction for commerce. The successful merchant, declares Pacioli, needs three things: sufficient cash or credit, good bookkeepers and an accounting system that allows him to view his finances at a glance. Before commencing business, one should prepare an inventory listing all business and personal assets and debts. This inventory must be completed within one day. Property also should be appraised at current market values and arranged according to mobility and value, with cash and other valuables listed first since they are most easily lost. The memorandum, or memorial, was Pacioli's equivalent of a daybook, for recordation in chronological order business transactions as they occurred. The transaction could be entered in any of the various monetary units then in use in the Italian city-states of the time, with conversion to a common currency for double entry left for later. The journal was the merchant's private account book. Entries consisted of a narrative debit, credit and explanation in one continuous paragraph. The journal had only one column, which was not totaled. There were no compound entries. Pacioli's ledger was, of his three books, the most like its modern equivalent. The money and date columns were almost identical to those in modern ledgers, with entries consisting of brief paragraphs, debits on the left side of a double page (*deve dare*) and credits on the right (*deve avere*). The bookkeeper posts Cash in Hand as a debit

on page one of the ledgers, just as it was entered first in the journal. As ledger postings are made, two diagonal lines are drawn through each journal entry, one from left to right when the debit is posted and the other from right to left when the credit is posted. The first 16 chapters of *De Computis* describe this basic system of books and accounts, while the remaining 20 are devoted to specialized accounting issues of merchants. These include bank deposits and withdrawals, brokered purchases, drafts, barter transactions, joint venture trading, expense disbursements and closing and balancing books. The trial balance (*summa summarium*) is the end of Pacioli's accounting cycle. Debit amounts from the old ledger are listed on the left side of the balance sheet and credits on the right. The two totals equal, the old ledger is considered balanced. If not, says Pacioli, "that would indicate a mistake in your Ledger, which mistake you will have to look for diligently with the industry and intelligence God gave you."

As the foundation was being laid for modern accounting everything was coming into focus. By the middle of the nineteenth century, England was in the midst of prosperous times brought on by the Industrial Revolution. It was the leading producer of coal, iron and cotton textiles, and was the financial center of the world. With this financial surge came a demand for accountants, both for the healthy concerns and those companies declaring bankruptcy in the midst of the competition. [3]

In 1880, the newly formed Institute of Chartered Accountants in England and Wales brought together all the accountancy organizations in those countries. In addition to the 587 members initially enrolled, an additional 606 members were soon admitted on the basis of their experience. Standards of conduct and examinations for admission to the Institute were drawn up, and members began using the professional designations "FCA" (Fellow Chartered Accountant, for a firm partner or proprietor in practice) and "ACA" (Associate Chartered Accountant, signifying a qualified member of an accountant's staff, or a member not in practice). In the late 1800s, large amounts of British capital were flowing to the rapidly growing industries in the United States. Scottish and British accountants came to the U.S. to audit these investments, and a number of them stayed on and set up practice in America. Several existing American accounting firms trace their origins to one or more of these visiting Scottish or British chartered accountants. City directories from 1850 show 14 accountants in public practice in New York, four in Philadelphia and one in Chicago. By 1886, there were 115 listed in New York, 87 in Philadelphia and 31 in Chicago. Groups of accountants joined together to form professional societies in cities across America. In 1887, the first national accounting society was formed - the American Association of Public Accountants, the predecessor of the American Institute of Certified Public Accountants. [4]

However booming, the United States was still an infant nation when the American Institute of Public Accountants was formed. The Civil War ended with the U.S. still a predominantly farming-based economy. It was just the year before that the Apache chief Geronimo had surrendered to the federal authorities. The ensuing decades saw great economic growth as industry began to overtake agriculture in financial importance. This period of growth also saw its share of financial scandals. Over-capitalization and stock speculation caused financial panics in 1873 and 1893. Watered railroad stocks were in the headlines, along with concerns about growing monopolies in several industries. Labor unions developed in response to corporate exploitation of workers. Congress responded by passing the first Interstate Commerce Act and the Sherman Antitrust Act, marking the beginnings of federal regulation of business. When Theodore Roosevelt became president after the 1901 assassination of William McKinley, he supported the use of governmental power to control the growing industrial monopolies and the price increases they caused. The Roosevelt administration helped persuade Congress to establish the Department of Commerce and Labor to gather the facts needed to enforce the antitrust laws. The Interstate Commerce Commission's powers over transportation were broadened, and the ICC established a uniform system of accounting - the first instance of accounting used as an instrument of federal regulation. Unlike the British, who used the balance sheet in an effort to monitor management's use of stockholders' monies, American corporations of the early 20th century had no comparable history of losses from stock speculation. Rather, American balance sheets were drafted mainly with bankers in mind, and bankers of the era cared more about a company's liquidity than earning power. Beginning in 1920, business practices began changing drastically, as the U.S. went through an inventory depression in which wholesale prices fell 40 percent. Cash flow slowed, loans defaulted and credit became less available to corporations. In response, business sought financing from sources less tied to their current cash flow. The offering of corporate stock issues became a leading method of financing expansion. As stockholders, rather than bankers, became the primary audience of financial statements, the income statement began to take center stage over the balance sheet. Other factors, such as the rise of income taxation and cost accounting, also shifted the focus to revenues and expenses. At the turn of the century, there were at least four types of funds statements in use - those that summarized changes in cash, in current assets, in working capital and overall financial activities. Accountant H.A. Finney led the movement for use of a funds statement, which focused on liquidity by tracking the sources of changes in working capital. He used a worksheet approach to highlight meaningful balance sheet changes by aggregating most of the fluctuations, which affect working capital and offered a standardized method for calculating them. In the 1940s, the accounting profession increasingly used the funds statement to measure the actual flow of monies, rather than simply the sum of working capital changes between balance sheet dates. The funds statement increasingly became a staple for the financial statement, and in 1971 the AICPA began requiring its inclusion in stockholders' annual reports.[5]

list of references:

1. Littleton A.C. «Accounting evolution to 1900». N.Y.: Russel&Russel, 1966. P. 374.
2. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_accounting

3. "Finance and Statistics", 2000 - p.168
4. Kuter M., Kuznetsov A.V., Kuter K.M. "How bills in the system of double record", 2001-p.154
5. L.N. Rodina, L.V. Parkhomenko «Stages of development of accounting», 1994-p.178

ӘОЖ 378 (574)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖОҒАРҒЫ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

ЗЕЙНУРОВА Б.Т.,

ГМУ-31к тобының студенті

Ғылыми жетекші, Ертай Х.,

магистр, оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев биылғы "Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері" атты Жолдауында жоғары оқу орындарының сапасы, білім беру мен дамуына баса мән берді. - Жоғары білім беру ісінде жасанды интеллектпен және «үлкен деректермен» жұмыс істеу үшін ақпараттық технологиялар бойынша білім алған түлектер санын көбейту керек. Жоғары оқу орындары шетелдердің жетекші университеттерімен, ғылыми орталықтарымен, ірі кәсіпорындарымен және трансұлттық корпорацияларымен бірлескен жобаларды белсенді түрде жүзеге асыруы қажет. Жоғары оқу орындарына білім беру бағдарламаларын жасауға көбірек құқық беріп, олардың академиялық еркіндігін заңнамалық тұрғыдан бекіту керек. Оқытушылардың қайта даярлықтан өтуіне күш салып, жоғары оқу орындарына шетелдік менеджерлерді тартып, әлемдік университеттердің кампустарын ашу қажет, [1] - деген болатын.

Елбасының сөйлеген сөзінен білім берудің мемлекет дамуының аса маңызды факторы екендігіне көз жеткізу қиын емес. Осылайша әр уақыттың, әр заманның ұрпақтары алдында белгілі бір жоспарлар, міндеттер тұратынын айтпаса да белгілі.

Білім берудің маңыздылығы сөз болған уақытта ең алдымен білімнің сапасы жайында қазіргі уақыттың өзінде ұстаздар, студенттер, жалпы оқу ағарту ісіне қатысы бар адамдардың арасында кеңінен пікір-таластар ұйымдастырылып, ғылыми-теориялық болжамдар көптеп айтылуда. «Білім беруді Қоғамның әлеуметтік-экономикалық құрылымынан, мәдени құндылықтарынан, ұлттық дәстүр, рухани негізден бөле жара қарауға болмайды. Сонымен қатар онда ғылым мен техниканың, педагогиканың соңғы жаңалықтары да барынша ескерілуі тиіс. Бұл ретте еліміздің білім беру жүйесінің реформаланып, заман талабына сай өзгеруі-заңды құбылыс. Өйткені халыққа білім беру, ешуақытта қоғамдағы жағдайдан, мемлекеттің саясатынан тыс дамыған, қайта жаңа қоғам құрып, мемлекетті дамытуда білім берудің орны ерекшеленіп, оған жақсы мән беріліп отырған. «Білім жүйесіне уақыт талабына сай өзгерістер енгізу-қоғам өміріндегі аса маңызды міндеттердің бірі» [2]. Қазіргі кезеңде республикада іске асырылып жатқан білім реформасы оның ұйымдық-экономикалық компоненттерін түбегейлі өзгертуге бағытталған.

«Біз әлемдік стандарттарға сай білім беру жүйесін қалыптастыра отырып, студенттердің білім алуына және тұратын жеріне жағдай жасауға тиісті назар аударуымыз қажет» Еліміздің Президенті Н.Ә.Назарбаев [3].

Қазақстан жоғары оқу орындарының міндеті-әлемдік стандарттар деңгейінде білім беру, ал жетекші оқу орындарының дипломдары күллі әлемге танылуға тиіс. Олар мұны істеуге міндетті.

Еліміздің білім жүйесін ілгерілету бағытында әр алуан ізденіс, көзқарастардың бары анық. Кейінгі жылдардағы осы бағыттағы реформалардың да түпкі мақсаты білім кеңістігіне қозғау салып, келешек көкжиегіне құштарлық, ұмтылыстардан туған. Бұл бағытта, әрине, көп сатылы оқу жүйесі (бакалавриат, магистратура, докторантура), тест тәсілі, кредиттік саланың да қоғамдық көзқарастың әрқилылығына қарамастан, өмірге батыл енуі-уақыт алға тартқан өмір шындықтарының бірі. Білім беру жүйесіндегі мұндай оң өзгерістер халықаралық стандарттарға, жаңа технологияларды батыл енгізуге мол мүмкіндіктер береді.

Қазақстан жоғары оқу орындарын жеке меншікке көшіру үшін өзге принциптерді таңдады. Тікелей бюджеттік қаржыландырудан көпшілік жоғары оқу орындарын шығарып тастауды ұйғарды. Бірінші кезекте нарыққа (рынокқа) өзгелеріне қарағанда молырақ бейімделген оқу орындары болуы тиіс еді. Бірақ «ұлттық» мәртебесін алған жоғары оқу орындары (әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Қ.И.Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті, Қазақтың мемлекеттік аграрлық университеті), сондай-ақ педагогикалық оқу орындары мен мәдениет және өнер жоғары оқу орындары жекешелендіруге жатпады.

Жоғары мектепті жекешелендіру үдерісі 2001 жылы басталды. Мемлекет иелігінен шығарылған алғашқы жоғары оқу орындары Алматы технологиялық университеті мен Қазақтың мемлекеттік басқару академиясы болды.

Білім жүйесіндегі үш деңгейлі, яғни, бакалаврлық, магистрлік және докторлық оқу бағдарламаларын өзара байланысты, әрі тиімді ұйымдастырғанда ғана жүйелілік сақталып, түпкілікті нәтижеге жетуге болады.

Жоғары оқу орындары білімгерлерге уақыт талабы тұрғысынан мамандық деңгейін меңгерту қажет. Яғни кәсіптік мамандық беруде кәсіптік бағыттылықты, кәсіптік білімді, бейімділікті, іскерлік техниканы жетілдіру керек.

Жоғары оқу орындарының рейтингісін анықтау білім беру жүйесінің ажырамас құралы болып табылады және республика жұртшылығы арасында үлкен қызығушылық тудырады. 2014 жылдан бастап Аккредиттеу және рейтингтің тәуелсіз агенттігі жүргізетін қазақстандық ЖОО-лар рейтингісі төмендегі талаптар бойынша сараланады:

- талантты студенттер, оқытушылар және зерттеушілерді тарту;
- студенттер мен профессор-оқытушылар құрамының академиялық мобильділігі;
- түлектерді дайындау және жұмысқа орналастыру сапасы;
- ЖОО мен жұмыс берушілер арасындағы өзара іс-қимылдың жоғары деңгейі;
- оқытушылардың, докторанттар мен магистранттардың ғылыми жарияланымдарының бәсекеге қабілеттілігі;

Биылғы рейтингте алғашқы үштікті мамандарды даярлаудың білім беру бағдарламаларының әрбір бағыты бойынша максималды көрсеткіштерге қол жеткізген жоғары оқу орындары бастап тұр. Бірінші орынға Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, екінші орынға Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті орналасқан. Үздік үштікті М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті түйіндеп тұр.

1. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
2. Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
3. М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
4. С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті
5. Қарағанды мемлекеттік техникалық университеті
6. Қазақ ұлттық аграрлық университеті
7. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
8. С. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті
9. Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы
10. Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті

Бүгінгі Қазақстанда жоғары оқу орнына түсу әлі де табысты мансапты құрудың қажетті шарты болып қала береді, бұл болашақта жақсы табысқа ие болуға және қоғамда беделді орынға ие болуға мүмкіндік береді. Бірақ, өкінішке орай, көптеген жастар үшін дипломның болуы аталған мақсатқа жету үшін «өту билеті» ғана болды.

Біздің қоғамда отандық білім беру жүйесінің жағдайы туралы даулар әлі күнге дейін жоғалмайды және оны Кеңес дәуірінде қандай болғанын еркін немесе еріксіз салыстырады.

Жыл сайын оқытудың сапасы мен деңгейі төмендеуде. Неге осылай болады?

Біздің ойымызша, Қазақстанда жоғары оқу орындарында ақылы білім беруді енгізу себептерінің бірі болып табылады. Сонымен қатар, білім беру сапасына емес, студенттердің санына баса назар аударылды. Сондықтан жоғары оқу орындарына түсу жеңілдігі білім беру сапасының төмендеуінің бастапқы нүктесі болды [4].

Мүмкін, мен кеңестік білім беру жүйесін идеализациялауға тырысып жатқан сияқты боларымн, бірақ бұл олай емес. Онда да өз кемшіліктері болды. Атап айтқанда, Біздің ойымызша, ең басты қателік сырттай оқытуды енгізу болды. Сол жерден, Біздің ойымызша, сыбайлас жемқорлық жоғары оқу орындарында бастау алады. Адам өндіріске келіп, тәжірибе жинақтап, практикалық білім алды, бірақ жұмыс бойынша алға жылжу үшін оған жай ғана сатып алуға болатын диплом талап етілді.

Тағы бір жағымсыз үрдіс, оның тамыры бұрынғы жүйеде іздеу керек – бұл адамда бір салада базалық жоғары білім алған кезде, ал жұмысты басқа салада істегенде (кейбір адамдар). Бүгін де солай көруге болады. Мысалы, жоо-да базалық математикалық білімі бар, бірақ кенеттен мәдениеттанушылар, философтар, тарихшылар және т.б. болған оқытушыларды кездестіруге болады. Өкінішке орай, студенттер тарапынан мұндай оқытушылар туралы жағымсыз пікірлерді жиі естуге тура келеді.

Жоғарыда аталған мәселелерді шешу үшін келесі іс-шараларды орындауымыз қажет деп санаймыз.

Проблеманы кеңірек қарау және тек оқу орындарының проблемаларымен ғана шектелмей, кешенді шешім іздеу қажет. Бұл мәселе Еңбек нарығының әртүрлі қатысушыларының мүдделеріне байланысты. Бірінші кезекте, кімнің мүдделері бірінші дәрежелі, ал кімнің мүдделері екінші дәрежелі болып табылатындығын анықтау қажет. Бұл үшін еңбек нарығына қатысушылардың мүдделерін нақты градациялау қажет.

Мемлекеттің мүдделері бірінші кезектегі мүдделер болуға, ал кейінгі орын жұмыс берушінің мүдделеріне берілуі тиіс. Одан әрі ізденушілердің мүдделерін көрсету қажет және тек соңғы кезекте оқу орындарының мүдделерін қарастыру қажет.

1. Мемлекет мүдделері
2. Жұмыс берушілердің мүдделері
3. Ізденушілердің мүдделері
4. Оқу орындарының мүдделері [5].

Бүгінгі күні бұл мүдделердің барлығы өзара тығыз байланысы жоқ. Мысалы, оқу орындары өз жұмысында жұмыс берушілердің мүдделерімен толық көлемде саналмайды және халықтың сұранысына және студенттерді тартуға көбірек бағдарланады. Соның салдарынан белгілі бір мамандықтарды (эконом, заңгерлер) оқытуда ауытқулар байқалады. Халықтың белгілі бір бөлігінің арасында кейіннен диплом ала

отырып, оқудан ресми түрде өтуге сұраныс бар екенін ескере отырып, оқу орындарының бір бөлігі осы сұранысқа байланысты жүріп, көп күш жұмсамай оқуға мүмкіндік береді. Соңында ресми диплом беріледі және сол арқылы тек ізденушілер мен оқу орындарының мүдделерін қанағаттандыра отырып, мемлекет пен жұмыс берушілердің мүдделерін ескермейді.

Елімізде білім саласында ең алдымен қолға алғанымыз-ол заң саласы. Мәселен, білім туралы, жоғары білім туралы заңдар өмірге келді. Заңдарға сай бағдарламалар, тұжырымдамалар жасалынды. Осыларға сәйкес білім реформалары жүзеге асырылып жатыр.

Өмір мұраты мен уақыт талабына, кезең шындықтарына тура көзбен ден қойсақ, еліміздегі білім-ғылым жүйесін әлемдік стандарттарға сәйкестендіру, өзара бірлік-байланыста интеграциялаудың қажеттілігі күн өткен сайын айқын аңғарылып келеді. Бұдан, әрине, жаһандану үдерісі, дамыған елдердің үздік үлгісі, ықпалы сезілмейді деуге болмайды. Оны да ескеріп, бақылап-зерделеп, содан кейінгі тұстарда ұлттық ерекшеліктерімізге сай ұтымды, тиімді жақтарды өмірге, тәжірибеге батыл енгізуге болады. Мұның біртұтас білім кеңістігін қалыптастыруға, ғылымды нақтылы бағыттар төңірегінде дамытуға септігі тиері сөзсіз.

XXI ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық. Біз осы заманғы білім беру жүйесінсіз әрі алысты барлап, кең ауқымда, жаңаша ойлай білетін осы заманғы басқарушыларсыз инновациялық экономика құра алмаймыз.

Қазақстан жоғары оқу орындарының міндеті-әлемдік стандарттар деңгейінде білім беру, ал жетекші оқу орындарының дипломдары күллі әлемге танылуға тиіс. Ол үшін берілген бағдарламаларды толықтай орындауға жағдайлар жасау қажет. Еліміздің білім жүйесін ілгерілету бағытында әр алуан ізденіс, көзқарастардың бары анық. Кейінгі жылдардағы осы бағыттағы реформалардың да түпкі мақсаты білім кеңістігіне қозғау салып, келешек көкжиегіне құштарлық, ұмтылыстардан туған. Бұл бағытта, әрине, көп сатылы оқу жүйесі (бакалавриат, магистратура, докторантура), тест тәсілі, кредиттік саланың да қоғамдық көзқарастың әрқилылығына қарамастан, өмірге батыл енуі-уақыт алға тартқан өмір шындықтарының бірі. Білім беру жүйесіндегі мұндай оң өзгерістер халықаралық стандарттарға, жаңа технологияларды батыл енгізуге мол мүмкіндіктер береді. Білім саласы бір салада қалмауы керек. Әрқашанда, өмірдің талабына сай өзгеріп отыруы қажет.

Елдер бүгінге дейін ғылым, білім беру және жоғары технология саласындағы шығыстар мемлекет экономикасына түсіп келген «әлеуметтік ауыртпалық» ретінде қаралып келсе, ал бүгінде басқа бір қорытынды жасауға да болар еді: мемлекет аталған шығыстарды Қазақстан мемлекетінің бұдан былайғы бәсекеге қабілетін күшейту үшін адам капиталына жұмсалатын инвестиция ретінде бағалайды.

Жаңа жүзжылдықтың басында елдегі экономикалық ахуалдың жақсаруы тұтастай алғанда білім беру жүйесіне оң әсерін тигізді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Президенттің бес әлеуметтік бастамасы» атты халыққа үндеуі. 2018
2. Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Жаңа кезең-жаңа экономика»;
3. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі / ҚР-ның 2015жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы / Қазақстан жоғары мектебі, №1, 2004, 5-19б.;
4. Қадырбаева Б.А., Белғожаева Ш.Д., Унайбаева Р.К., Тохтаметова А.А. Информатика пәнінен зертханалық жұмыста: әдіст.-оқу құралы. ¾ Алматы: Tandem-2, 2010. — 89-б.
5. Tulbassova K., Kadyrbayeva B.A., Tekesbaeva N.A. Information and Communication Technologies (ICT) in the Higher Education System of Kazakhstan, New Directions in Multidisciplinary Research & Practice (NDMRP-May, 12-13, 2015), Istanbul, Turkey, NDMRP-2015. ¾ P. 298–302.
6. Мамыров Н.К., Акчуры Ф. Человеческое развитие в Казакстане.

ӘОЖ 378 (574)

БІЛІМ САЛАСЫНДА ЛАТЫН ӘРПІНЕ КӨШУДІҢ МАҢЫЗЫ.

АБЖАНОВА ГУЛЬДАНА НУРАКЫЗЫ,

ОПӘК-21к тобының студенті

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Ғылыми жетекші Әлеуметтік жұмыс және Қазақстан халқы Ассамблеясы кафедрасының

PhD докторы, аға оқытушы Манасова М.

Рухани жаңғыру – адам баласының оның ішкі әлемінің жаңаруы, сана-сезімі, жаңа өзгерісті қабылдай білуі. Рухани жаңғыруда өркениеттің өрге жүзуімен байланыстырамыз. Тарих сахнасына көз жүгіртсек, өскен ұлттың өрби түсуіне осы «рухани жаңғыру дәлел». Көне замандағы көрікті қалаларымыз, сән салтанатты таласқан озық ескерткіштеріміз, мәдени мұраларымыз бұлтартпас айғақ болып табылады.

«Мәңгілік ел» болуымыз үшін бізге ауадай қажетті қасиеттер мен құндылықтардың қайнары тоғысып, ақыл-парасаты толысқан, ғаламдық ғылымды игерген адамдар көп болса, еліміз өркениетті, бәсекеге қабілетті

болатыны ақиқат. «Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелестік қабілетімен айқындалады... Сондықтан, әрбір қазақ азаматы, сол арқылы тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында. Біз жаһандық өзгерістерге дайын болу қажеттілігін ескеріп, "Қазақстан-2050" даму стратегиясын қабылдадық. Осыған байланысты біз бәсекеге қабілетті ең озық дамыған 30 елдің қатарына кіруді алдымызға мақсат қойып отырмыз. Бәсекеге қабілеттілік саясат пен экономикада, білім, ғылымда, технологияда, яғни барлық салада болуы тиіс. Бәсеке болған жерде әрбір тұлға өзінің ең сапалы қызмет түрін ұсынады. Білім мен тәрбиесі ғажайып түрде үндескен, ұлттық идеологиясы темірқазығына айналған табысты ел болуымыз үшін жақсылыққа ұмтылып, жаманшылықтан арылып, саналы түрде барлық қасиеттерімізді ізгілендіріп, сананы рухани жағынан үнемі жетілдіріп, дамытып отыруға тиістіміз.

Біз жаңа заманға сай болу үшін Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы тарихи өрлеу бастауында тұрған біртұтас ұлт болуымыз керек.

Қазақтың латын әрпіне көшуі – кем дегенде бүкіл ұлтты бір күнде партаға отырғыза алатын жағдай. Яғни, бәріміз қайта жаза бастаймыз, қайта үйренеміз. Сол арқылы тілді білмеген азаматтардың өзі де қатарға қосылып, бізбен бірге үлкен жетістікке де жетуге болады. Өзге ұлттардың да қазақ тілін оқуға, зерттеуге деген сұранысын туғызуы әбден мүмкін.

Көшудің артықшылықтары да бар, кемшіліктері де бар. Артықшылықтары туралы айтсақ, бұл – заман талабы. Біз ХХІ ғасырда өмір сүріп жатырмыз, ал әлемдегі адамдардың көбісі латын әліпбиін қолданады. Бәріміз интернетті пайдаланғанда да бұл мәселемен кездесеміз. Төл әріптері бар қазақ әліпбиі жиі оқылмайды. Соған байланысты қиыншылықтар да пайда болады. Сондықтан латын әліпбиі бұл жерде пайдалы болатын шығар. Латын жазуы ағылшын тілі сияқты әлемге кең тараған әліпбиі екеніне дау жоқ. Сол арқылы біз қазіргі интернет желісінде ақпарат алуға ғылым, білім саласында осы кеңістікке көбірек кіріп, жастарымыз да тануға, тез оқуға, ақпарат алуға мүмкіндігі артады. Екінші жағынан, бұл – түрік әлемі мен Қазақстанның бірігуі. Түркия, Әзербайжан, Өзбекстан сияқты елдердің жазуымен бір болғаны – біздің еліміз үшін тиімді.

«Қазақ тілін жаңғыртуға жағдай туғызады» деп Елбасы атап көрсеткендей, қазақ жазуын латын әріптеріне көшірудің басты мақсаты - бұл қазақ тілін дамыту үшін жасалып жатқан шаралардың бірі. Қазіргі орфографиямызды жетілдіру, сөзіміздің қазақ тілінің табиғи үндесіне сай жазылуын қамтамасыз ету болып табылады. Заман ағымына сай тіл де үнемі дамып, сөздік құрамы толығырақ түседі. Күнделікті өмірде танылған барлық заттар мен құбылыстар сол тілде сөз арқылы қолданыс табады. Егер осы сөздер өз ана тілінде, немесе ана тілдің заңдылығына бейімделіп қолданылмаса, онда кез-келген тілдің сөздік қоры жұтан тартып, ол тілдің табиғи заңдылықтары бұзыла бастайды. Барлық уақытта да тілдің өзіндік заңдылықтарын ескеріп, үнемі жетілдіріліп отыруы керек. Қазіргі жазуымызда басшылыққа алатын негізгі емле ережелеріміз 1983 жылы қабылданды, одан бері тілімізге енген сөздер де көбейді. Сондықтан сөзіміздің қазақ тілінің басты заңдылығы-үндестік заңына сай жазылуына назар аударған жөн. Мысалға, қазақтың Жанар, Айнуыр, Өтеміс деген аттарын Жанара, Айнура, Утемис деп айтуға үйреніп кеттік. Қазақтың үндесе айтылатын сөздерін Ысмайыл-Смайыл, Ысқақ-Сқақ, Ырысты-Рысты деп тіліміздегі дыбыстар тіркесін, айтылым заңдылығын бұзып жүрміз. Мұндай мысалдар өте көп.

Қазақ тілі - мемлекеттік тіліміз болып табылады. Осы тұрғыда қарағанда, жазуымызды латын әріптеріне көшірудің мемлекеттік тілдің дамуы мен қолданыс аясын кеңейтуге де қосар үлесі зор деп білеміз. Қазіргі таңда мемлекеттік тіліміз керегесін кеңге жайып, егеменді елімізбен қатар дамып, мемлекеттік тілге деген сұраныс та артып келеді. Сондықтан Қазақстан сияқты бүкіл әлемге танылған елдің мемлекеттік тілінің жазуы да заман талабына сай келуін күнделікті өмірдің өзі талап етіп отыр. Қазір шетелдермен әр түрлі саладағы байланыстардың күшеюіне байланысты осы шараларды рәсімдеу құжаттарын жазуда латын әріптерінің қажеттілігі анық байқалады. Шетелден келуші азаматтардың саны көбейіп, Қазақстанға әлемнің назары ауып отырған тұста еліміздегі өзге ұлттармен қатар, шетел азаматтарының да мемлекеттік тілді үйренуге деген ынтасы артып отыр. Осындай көптеген жағдайлар, күнделікті өмірдің өзі, жаңа технологиялар заманы қазақ тілін латын әліпбиіне көшірудің қажеттілігін алға тартты. Жер бетінде латын әліпбиі барлық салада қолданылатыны байқалады. Барлық дәрі-дәрмек атаулары, математика, физика, химия формулалары, көптеген терминдер, мамандықтарға қатысты ғылыми әдебиеттер және көптеген соған ұқсас латын әліпбиімен байланысты екенін байқауға болады. Осы жаңа заманда өмір сүріп, білім алу, еңбек ету, белгілі бір мамандықты игеру, т.б. адамның белсенді іс-әрекеттері мемлекеттік тіл мен ағылшын тілінен, оның жазуынан айналып өте алмайды. Сондықтан, латын әріптері өркениеттің жазуы ретінде өмірдің өзі талап етіп отырған басты қажеттіліктердің бірі деп білеміз. Латын әріптерімен жазу арқылы басқа тілді де меңгеру, оны жазу да бір-біріне жақындап, бір әріптен екінші әріпке ауысып отыру қиындығын жеңілдетіп, тілдің қолданысына да оң әсерін тигізеді. Сонымен бірге қазақ жазуының латын әріптеріне көшірілуі ел болашағы - жас ұрпақтың оқу-білім және ғылым жолындағы ізденістеріне де жол ашады.

Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Білім сапасын арттыру және нәтижеге бағытталған үлгіге беталуы барысында мұғалімдер мемлекеттік стандарт берілген нәтижелерге жетуде кәсіби шеберлікпен меңгерген зерттеу біліктері мен дағдылары нәтижесінде проблеманың шешімін таба алатын, ақпараттық – коммуникативті мәдениеті жоғары тұлғалық - дамытушылық функцияны атқарады. Қазіргі заман адамның осы құзыреттілікті меңгере отырып тек « кәсіби икемділігін оңтайландыруды қамтамасыз ету ғана емес, іске асырылу мүмкіндігін « үнемі оқып – үйрену және өзін-өзі жасау талабын

қалыптастыра алады. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын ғана емес, оның жеке бас тұлғасын, білім алу арқылы азамат ретінде дамуын қойып отыр. Дәстүрлі оқыту оқушыларға дайын, жанаша оқыту технологиясы процесін ұйымдастыру, басқару және бақылау болып табылады. Жанаша оқыту технологиясы — белгіленген мақсатқа нәтижелі қол жеткізуді қамтамасыз етуде оқытудың формасы, әдістері мен құралдарын ашып көрсетіп, оқу бағдарламасында белгіленген оқытудың мазмұнын жүзеге асыру тәсілі.

Жаңаша оқыту технологиялардың бірі - «Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлауды дамыту» технологиясы - технологиялардың ішіндегі шоқтығы биік, ерекшелігі мол, құнды технология. Әр жаңа технология, жобалар білім саласындағы жаңалықтардың басты мақсат, міндеттері бір-біріне жуық, мән-маңызы болып келетіні бізге мәлім. Білім беру жүйесі тиімділігінің басты көрсеткіштерінің бірі - білім сапасы. Осы жобаның пән мұғалімдері ретінде білім сапасын көтеруге қызығушылықтарын арттыруға тигізген әсері туралы нақты мысалдар келтіріп тоқталғмыз келеді. Ағылшын тілі пәні мұғалімдері есебінде анық байқағанымыз - «Сын тұрғысынан ойлауды дамыту» бағдарламасының стратегияларымен өткен сабақтарда оқушының пәнге деген қызығушылығының артуы. Қызықты болған жерде белсенділік те артады. Мұғалім әр оқушының білім алуға бағытталған іс-әрекетін бақылауға алады. Оқушы жұмыстары жеке жинақ, папкаларда көрсетіледі. Мұғалім тек бағыттаушы ретінде қызмет жасайды, оқушылар жаңа сабақ, ақпараттарды өз бетінше меңгереді. Сыныптағы оқушылар өзгерісі — оқушылардың жаппай тілдік әрекетке түсуі, әрине, таза ағылшын тілінде сөйлемегенмен, көбіне ағылшынша сұрақтар қойып, оған жауап беруге тырысады. Оқушылардың ойлау деңгейлері әлдеқайда жоғарылайды. Белсенділік танытып қызығушылықпен жұмыс жасап жатқанда, тіпті кейде қоңыраудың соғылғанын байқамай да қалады.

Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев: «Мұғалімдер қоғамның ең білімді, ең отаншыл, ең жасампаз бөлігі болып табылады», — деп атап көрсетті. Бұдан біз ұстаздың қоғам өмірінде алатын орны мен олар атқарып отырған міндеттердің айрықша маңыздылығын көреміз.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған ақпараттық мәліметтер ағыны күшейген заманда ақыл-ой мүмкіндігін қалыптастырып, адамның қабілетін, талантын дамыту білім беру мекемелерінің басты міндеті болып отыр. Ол бүгінгі білім беру кеңістігіндегі ауадай қажет жаңару оқытушының қажымас ізденімпаздығы мен шығармашылық жемісімен келмек. Сондықтан да әрбір студенттің қабілетіне қарай білім беруді, оны дербестікке, ізденімпаздыққа, шығармашылыққа тәрбиелеуді жүзеге асыратын жаңартылған педагогикалық технологияны меңгеруге үлкен бетбұрыс жасалуы қажет. Өйткені мемлекеттік білім стандарты деңгейінде оқу үрдісін ұйымдастыру жаңа педагогикалық технологияны ендіруді міндеттейді.

Көз ілеспес шапшаңдықпен дамып, жедел өзгеріп отырған мына дүбірлі заманда, Елбасы айтқандай, сана-сезіміміз бен дүниетанымымызға әбден сіңісті болып қалған таптаурын қағидалардан арылып, рухани жағынан серпілуіміз, жаңғыруымыз қажет. Бұл арада рухани жаңғырудың ең басты шарты – ұлттық кодымызды сақтау екенін әрдайым есте ұстап, әлемдік өзгерістерге сай жаңаша ойлау жүйесін қалыптастырғанымыз абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру//Егемен Қазақстан.2017. 12 сәуір.
2. «Қазақстан – 2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы//Егемен Қазақстан. 2012. 15 желтоқсан.
3. Латинское письмо // Лингвистический энциклопедический словарь;
4. «Қазақстан – 2050» Стратегиясы – қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы//Егемен Қазақстан. 2012. 15 желтоқсан.
5. Қазақстан ғылымы: талдамалық шолу. Наука Казахстана: аналитический обзор. Астана, 2013. – 192 бет

ӘОЖ 571.77 (574)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ОЛАРДЫ ШЕШУ ЖОЛДАРЫ

АСҚАРОВА А.М.,
ГМУ-31к тобының студенті
ғылыми жетекші, Ертай Х.,
магистр, оқытушы
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Мақалада Қазақстан Республикасының денсаулық сақтау жүйесі қарастырылған, ол әлеуметтік-экономикалық сала болып табылады, ең маңызды әлеуметтік қағидаты - азаматтардың денсаулығын сақтау және жетілдіру, жоғары білікті медициналық-профилактикалық көмек көрсету. Денсаулық сақтау саласы

мемлекеттік реттеудің бүкіл саясатында маңызды орын алады, ал саланы дамытудың басты мақсаты - жүйенің тиімділігі мен қолжетімділігін арттыру, халыққа медициналық көмек көрсету, ал негізгісі нәтижесі мемлекеттік органдардың күш-жігері мен іс-әрекетінің барлық деңгейдегі атқарушы органдар - өз үлесін қосатын нақты жағдайларды жасау, азаматтардың денсаулығына оң әсер ету, сондай-ақ басты мақсатқа жету денсаулық сақтау саласындағы көрсеткіштерді жоғарлату. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі және тұтастай алғанда, мемлекеттік институт ретінде денсаулық сақтау секторы бүгінде белсенді институционалдық қайта құру, саланың барлық деңгейлерінде кадрлық әлеуетті дамыту және мақсаты медициналық көмек көрсету жүйесінің тиімділігін, қолжетімділігін және нәтижелілігін сапалы арттыру, халықтың денсаулық жағдайын жақсартуды қамтамасыз ететін халыққа бастапқы медициналық-санитарлық көмекті басым дамыту болып табылатын жоғары технологиялық медициналық көмек көрсету сатысында.

Бұл Президент Н. Назарбаевтың Жолдауында көрсетілген "Жаңа әлемдегі жаңа Қазақстан" атты Қазақстан халқына Жолдауында, "Қазақстан-2050" стратегиясын, онда Мемлекет басшысы саладағы реформалардың медициналық қызметтердің сапасын жақсартуға және денсаулық сақтаудың жоғары технологиялық жүйесін дамытуға бағытталғанын атап өтті. Қазіргі уақытта денсаулық сақтауды дамыту институционалдық қайта құру, кадрлық әлеуетті дамыту, сапалы медициналық қызмет көрсету кезеңіне кіреді. Басымдық - аурулардың алдын алу және салауатты өмір салтын қалыптастыру болып табылады, бұл Қазақстан Республикасының «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Кодексында көрініс тапты. Қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуын жақсарту салаға қол жетімді және тиімді денсаулық сақтау жүйесін құруға бағытталған түбегейлі жаңа міндеттерді шешуге мүмкіндік берді. Әлемдік экономикаға Қазақстан экономикасының интеграциясы, денсаулық сақтау жүйесінің, оның ішінде әлеуметтік институттардың, жүйесін ауқымы мен сипаты, ұйымның басқару үшін жаңа тәсілін талап етті. Оның іс жүзінде іске асыру, сондай-ақ денсаулық сақтау жүйесінің жұмыс істеуі үшін жаңа институционалдық шарттармен және жаңа идеяларды, құқықтық нормаларды, нормативтік рәсімдерді және олардың іске асыратын тетіктерін әзірлеу негізінде денсаулық сақтау жүйесін дамытуды, ал тұтастай алғанда-Қазақстанның денсаулық сақтау секторын сапалы жүйелі қайта құруды талап етеді. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігін мемлекеттік институт ретінде жаңа институционалдық жағдайларда одан әрі дамыту мақсатында қазіргі заманғы тәсілдер мен әдістерді бейімдеу арқылы жаңа жүйеге көшуге мүмкіндік беретін теориялық ережелерді әзірлеудің объективті қажеттілігі туындады. Ғылыми түсіністік пен мәселенің денсаулық сақтау саласын жан-жақты талдау қажеттілігі, оның күрделілігі мен әртүрлілігі - осы барлығы бірге зерттеудің бағытты таңдау, оның объектісі мен мақсаты анықталады. Денсаулық сақтау секторының даму мәселелерін ғылыми ұғынуға және кешенді талдауға деген қажеттілік, оның күрделілігі мен көп қырлы болуы – осының барлығы зерттеудің бағытын таңдауды, оның нысаны мен мақсатын алдын ала анықтады.

Халықтың денсаулық жағдайы қоғамның әлеуметтік бағдарлануының, мемлекеттің өз азаматтары алдындағы жауапкершілік дәрежесін сипаттайтын әлеуметтік кепілдіктердің интегралдық көрсеткіші болып табылады. Қазақстан мемлекеттіліктің қалыптасу кезеңінде айтарлықтай экономикалық құлдырауды бастан кешіріп, әлеуметтік салада, оның ішінде денсаулық сақтау жүйесінде айтарлықтай оңтайландыруды жүргізді. Соңғы жылдары ел айтарлықтай экономикалық өсімге қол жеткізді, соның нәтижесінде денсаулық сақтау саласын қаржыландыру айтарлықтай артты (соңғы үш жылда екі есе), сондай-ақ оны одан әрі дамытудың перспективалары жасалды. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының (ДДҰ) деректері бойынша азаматтардың денсаулығы тек 8-10% - ға ғана денсаулық сақтау жүйесінің жұмысына байланысты екеніне қарамастан, мемлекеттің қоғамдық денсаулықты сақтау жөніндегі күш-жігері экономикалық және әлеуметтік прогреске қарай өсті. Осыған байланысты денсаулық сақтауға азаматтардың өздерін, жұмыс берушілерді тарту және денсаулық сақтау саласында жүргізілетін іс-шараларды сектораралық үйлестіруді күшейту қолға алынды. Бүгінде денсаулық сақтау жүйесінің жағдайы қоғамды, мемлекетті және саланың өзін толық көлемде қанағаттандыратынын айтуға болмайды.

Жинақталған проблемалар Денсаулық сақтау саласын басқару тәсілдерін түбегейлі қайта қарауды талап етеді. Мемлекет басшысының Жолдауында денсаулық сақтауды басқару, қаржыландыру жүйелерін жетілдіру, медициналық көмек көрсетуді ұйымдастыру, Денсаулық сақтау жүйесінің нормативтік базасы, статистика және саланы ақпараттандыру, есептілікті оңтайландыру, сондай-ақ қаржылық ресурстарды пайдаланудың тиімділігі және сатып алуды міндетті түрде орталықсыздандыру бөлігінде салада елеулі өзгерістер енгізу қажет деп көрсетуге болады.

Бірінші кезектегі басым міндеттер:

- ауырлық орталығын алғашқы медициналық-санитарлық көмекке нақты ауыстыру, екпінді стационардан амбулаториялық емдеуге ауыстыру;
- халықаралық стандарттарға, жаңа технологияларға, емдеу мен медициналық қызмет көрсетудің қазіргі заманғы әдістемелеріне жүйелі көшу;
- ана мен бала денсаулығын нығайту;
- тәуелсіз сарапшыларды тарта отырып, тәуелсіз сараптама жүйесін құру;
- Денсаулық сақтау, ресурстарды басқару және саланы қаржыландыру жүйелерінің менеджерлерін даярлау;
- әлеуметтік маңызды аурулардың алдын алу, диагностика және емдеу;
- Денсаулық сақтау ұйымдарының материалдық-техникалық базасын нығайту.

Осылайша, салада басқарушылық шешімдерді қабылдауды талап ететін бірқатар жағымсыз үрдістерді атап өтуге болады.

Біріншіден, денсаулық сақтау жүйесін ұйымдастырудың маңызды принципі - медициналық көмек көрсетудің кезеңділігі бұзылуда.

Екіншіден, медициналық көмек көрсетудің көлемі мен сапасы, жалпы денсаулық сақтауды дамыту көрсеткіштері бойынша облыс шегіндегі аумақтар арасында теңсіздік байқалады.

Үшіншіден, басқару жүйесінің міндетті компоненттері - ұйымдар мен тұтастай Денсаулық сақтау жүйесінің қызметіне мониторинг және бағалау жеткіліксіз қалыптастырылмаған. Денсаулық сақтауды ақпараттық қамтамасыз ету саласында үйлестірілген саясаттың болмауы салада жиналатын ақпараттың шынайылығының төмендеуіне, жергілікті жерлерден облыстық және республикалық деңгейге ақпараттың уақтылы түспеуіне, жекелеген кіші жүйелерден келіп түсетін деректерді салыстыру мүмкін болмауына әкеп соғады.

Төртіншіден, дәрілік заттарды сатып алу кезінде бірыңғай тәсілдер мен стандарттардың болмауы сатып алынатын өнімнің қымбаттауына және оның сапасының проблемаларына алып келеді.

Бесіншіден, денсаулық сақтауды басқару органдарының қызметін халықтың денсаулық жағдайы деңгейіне тікелей немесе жанама әсер ететін мемлекеттік басқарудың басқа субъектілерімен (Еңбек және әлеуметтік қорғау, экология, білім беру, мәдениет және басқалар органдары) әлсіз үйлестіру. Бұл үйлестіру салауатты өмір салтын қалыптастырудың маңызды құралы болып табылады және, сайып келгенде, медициналық қызмет көрсету қажеттілігінің төмендеуіне әкеледі.

Алтыншыдан, алғашқы медициналық-санитарлық көмек. Денсаулық сақтау жүйесінің орталық буыны бола отырып, халықтың денсаулық көрсеткіштерін сапалы жақсартудың басты функциясын жүзеге асыруға тиіс. Бүкіл денсаулық сақтау жүйесі қызметінің тиімділігі мен сапасы, елдің еңбек әлеуетін сақтау, сондай-ақ отбасы деңгейінде және халықтың әлеуметтік қорғалмаған топтары: балалар, мүгедектер және егде жастағы адамдар арасында туындайтын көптеген медициналық-әлеуметтік проблемаларды шешу оның жай-күйіне байланысты. Бүгінгі таңда алғашқы медициналық-санитарлық көмек дәрігерінде "диспетчерлік қызметтер" басым болып отыр: амбулаторлық науқастардың тар мамандарға кеңес беру бағытының жиілігі шамадан тыс жоғары.

Жетіншіден, амбулаторлық-емханалық және стационарлық көмекті қаржыландыру көлемінде соңғы жағына елеулі өзгерістер байқалады, бұл емдеуге дейінгі және кейінгі кезеңдерде медициналық көмек көрсетудің қазіргі заманғы ресурс үнемдеуші технологияларын енгізуге мүмкіндік бермейді. Бұл стационарлық емдеуге көрсеткіштердің кеңеюіне, адамдардың ауруханада санының жыл сайынғы өсуіне, демек, медициналық көмектің қымбаттауына әкеледі.

Сегізіншіден, мемлекеттік денсаулық сақтау жүйесі жеке меншік тараптан бөлінбейді: ақылы негізде медициналық көмек көрсететін жеке құрылымдар денсаулық сақтау ұйымдарының аумақтарында орналасқан.

Тоғызыншыдан, салада дайындалған, білікті менеджерлердің болмауы бөлінетін ресурстарды басқарудың төмендеуіне және тиімсіз пайдалануға алып келді. Бүгінгі күні медициналық ұйымның басшысы басқарушы, әкімші, бас дәрігер, шаруашылық меңгерушісі, тәжірибеші клиницист және т.б. болып табылады.

Оныншыдан, Денсаулық сақтау жүйесінің қызметі қазіргі жағдайда ішкі салалық проблемалармен ғана шектелмейді. Халық денсаулығы жай-күйінің интегралдық сипаты салааралық үйлестіруді, әсіресе салауатты өмір салтын қалыптастыру және әлеуметтік, психологиялық және экологиялық ортаның сапасын жақсарту мәселелерінде күшейтуді талап етеді. Бұл ретте халық жеткіліксіз хабардар емес және денсаулық сақтау жүйесін басқаруға белсенді қатыспайды.

Осыған байланысты халыққа түсінікті, басқарылатын, медициналық көмек көрсетудің тиімді үлгісін таңдау қажет. Іске асыру үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- Денсаулық сақтау үшін мемлекет пен азаматтардың ортақ жауапкершілігін бөлу;
- минималды стандарттар бойынша тегін медициналық көмектің кепілдендірілген көлемі;
- салауатты өмір салтын қалыптастыру бойынша халықпен жұмыс;
- Денсаулық сақтау ұйымдарының, бірінші кезекте материалдық-техникалық базасын нығайту;
- ана мен бала денсаулығын нығайту бойынша іс-шаралар өткізу;
- әлеуметтік маңызы бар аурулар саласында профилактикалық, диагностикалық және емдеу-оналту іс-шараларын күшейту;
- тәуелсіз медициналық сараптама жүйесін құру жолымен медициналық қызметтердің сапасын қамтамасыз ету;
- медициналық ұйымдар арасында экономикалық қатынастарды енгізу;
- менеджерлерді даярлау және денсаулық сақтау жүйесінің ресурстарын басқаруды жетілдіру;
- медицина және фармацевтика кадрларын даярлау және қайта даярлау жүйесін сапалы өзгерту;
- Денсаулық сақтау жүйесінің нормативтік құқықтық базасын жетілдіру;
- денсаулық сақтауда халықаралық стандарттарға көшу жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;
- заманауи ақпараттық технологияларды әзірлеу және енгізу.
- жалпы практика дәрігері институтын жүйелі кезең-кезеңмен нығайту және дамыту арқылы қайта құру;
- стационарлық және жедел медициналық көмекті қайта ұйымдастыру және нығайту, медициналық көмек көрсету кезеңдерінде сабақтастықты күшейту;
- халықаралық стандарттарды енгізу және медициналық ұйымдар арасында бәсекелестік құру жолымен

көрсетілетін медициналық қызметтердің сапасын арттыру;

- медициналық білімді түбегейлі реформалау;

- қалыптасқан ауруларды емдеуден алдын алу іс-шараларына және денсаулықты нығайтуға екпіннің нақты ауысуы";

- жеке және қоғамдық денсаулықты сақтау және нығайту үшін азаматтардың, жұмыс берушілер мен мемлекеттің ортақ жауапкершілігін қамтамасыз ету.

-Біліктілікті арттыру бойынша мамандардың жеткіліксіз уәждемесі (мотивация)

-Кәсіби қауымдастықтармен бірлесе отырып, біліктілік санатын растау үшін білімді бағалау және клиникалық тапсырмаларды қайта қарау

- Біліктілік бойынша кәсіби білім мен дағдыларды бағалай отырып, санат бойынша емтиханды күшейту

-Кәсіптік білім беру сапасын арттыру бойынша Жол картасын әзірлеу, оның ішінде уәждемелік қосымша төлемдермен сараланған еңбекақы төлеу бойынша әдістемелердің (оның ішінде мемлекеттік марапаттар алу кезінде); жұмыс орнында үздіксіз білім беруді ынталандыру бойынша, оның ішінде білім беру ресурстарына қашықтықтан қол жеткізуді пайдалана отырып, іс - шараларды әзірлеу т.б

-Ақпараттық қауіпсіздік талаптарына сәйкестігіне аттестаттық тексеруге Денсаулық сақтау министрлігінің ақпараттық жүйелерімен өзара іс-қимылды жоспарлайтын немесе жоспарлап отырған барлық ақпараттық жүйелердің міндетті өтуі жөніндегі ережені әзірлеу.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Концепция Единой национальной системы здравоохранения РК, 2008 года, Астана
2. Послание Президента народу Казахстана, февраль 2010г, Астана.
3. Указ Президента Республики Казахстан «О Государственной программе реформирования и развития здравоохранения Республики Казахстан на 2005-2010 годы»
4. Актуальные проблемы социальной гигиены и организации здравоохранения. Алма-Ата, 1978, с.163;
5. Государственный архив города Астаны. Ф.110, Оп.1, Д.2, Л. 113;
6. Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Президенттің бес әлеуметтік бастамасы» атты халыққа үндеуі. 2018
7. Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы «Жаңа кезең-жаңа экономика»;

УДК 658.5

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА КАЧЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИИ

АСЫЛМУРАТ А.К.

студент группы МН-24ск

Научный руководитель, доктор PhD, доцент Джазыкбаева Б.К.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Современный этап экономического развития ставит перед отечественными предприятиями задачу всесторонней интеграции в мировое разделение труда, для решения которой необходимо задействовать целый комплекс экономических рычагов. Одним из таких рычагов, безусловно, выступает повышение конкурентоспособности казахстанской экономики на базе совершенствования качественных параметров выпускаемой продукции. Очевидно, что только на этой основе предприятие может выжить в условиях конкуренции и получить необходимую прибыль.

Рост технического уровня изделий, увеличение производительности машин и оборудования, повышение надежности и долговечности продукции оказывают существенное влияние на экономику производства. В связи с этим представляется вполне объективным, что деятельность по управлению качеством продукции в условиях рыночных отношений должна рассматриваться как один из приоритетов.

Понимание этого подталкивает производителей к поиску эффективных способов обеспечения качества выпускаемой продукции, и особый интерес в данном контексте вызывают системы управления качеством. Качество определяется действием многих случайных, местных и субъективных факторов, для предупреждения влияния которых необходим комплексный, всесторонний взгляд на рассматриваемую проблему. При этом нужны не отдельные разрозненные и эпизодические усилия, а совокупность мер постоянного воздействия на процесс создания продукта с целью поддержания соответствующего уровня качества, то есть, необходим системный подход.

Современная рыночная экономика предъявляет принципиально иные требования к качеству выпускаемой продукции. В настоящее время выживаемость любой фирмы, ее стабильное положение на рынке товаров и услуг устанавливаются уровнем конкурентоспособности. В свою очередь конкурентоспособность связана с двумя показателями – уровнем цены и уровнем качества продукции. Причем второй фактор понемногу выходит на первое место. Производительность труда и экономия всех видов ресурсов уступают место качеству продукции [2, с. 54].

Вопрос качества является важнейшим фактором повышения уровня жизни, экономической, социальной

и экологической безопасности.

Качество продукции – важнейший показатель деятельности предприятия. Повышение качества продукции в существенной мере определяет выживаемость предприятия в условиях рынка, темпы научно-технического прогресса, рост эффективности производства, экономию всех видов ресурсов, используемых на предприятии. Рост качества продукции – свойственная тенденция работы ведущих фирм мира.

Вместе с тем нельзя рассматривать качество отдельно с позиций производителя и потребителя. Без обеспечения технико-эксплуатационных, эксплуатационных и других параметров качества, определяемых техническими условиями (ТУ), не может быть осуществлена сертификация продукции, т.е. ее оценка на соответствие требованиям.

Качество – это объективно существующая совокупность свойств и характеристик изделия, которая определяет изделие как таковое и отличает его от других. Эти свойства и характеристики формируются при создании продукции и в зависимости от требований заказчиков могут быть самыми различными как по уровню, так и по сочетанию. Поэтому под обеспечением качества логично понимать процесс формирования необходимых свойств и характеристик продукции. И не только процесс, но и результат, когда говорят, что требуемое качество обеспечено. Значимость развития систем управления качеством на казахстанских предприятиях обуславливается взаимосвязью между их эффективностью и конкурентоспособностью продукции и предприятия в целом. Современный потребитель, желая иметь уверенность в том, что качество поставляемой продукции будет стабильным и устойчивым, часто стал рассматривать систему управления качеством, действующую у поставщика, как критерий доверия к нему.

Создание эффективных систем управления качеством, ориентированных на внедрение современных технологий и методов менеджмента качества, является залогом устойчивого положения предприятий на рынке. При этом необходимо максимально использовать достижения фундаментальной и прикладной науки, практический опыт, полученный в результате реализации инновационной политики Республики Казахстан и планов социально-экономического развития страны и регионов.

В Послании Президента страны Назарбаева Н.А. народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» отмечено, что: «...Стране требуется новое качество развития» [1].

Еще в 60-х годах прошлого столетия специалисты и ученые многих развитых стран прогнозировали совершенствование СМК на предприятии. Они понимали, что посредством контроля только готовой продукции не получается гарантировать высокое качество. Работа над достижением оптимального качества товара должна начинаться значительно раньше – еще на этапе изучения конъюнктуры рынка, при выборе партнеров-поставщиков исходного сырья, на стадии проектирования, при выборе необходимых комплектующих и материалов, ну и, наконец, во время реализации готовой продукции, ее техническом сопровождении в процессе эксплуатации потребителями и последующей утилизации.

Такой комплексный подход к совершенствованию СМК обеспечил разработку замкнутых процессов, которые начинались с изучения потребностей современного рынка и включали несколько стадий совершенствования производимой продукции – подготовка производства, непосредственное изготовление, хранение и реализация, а также послепродажное сервисное обслуживание, основанное на системе «обратной связи» с покупателями и клиентами, планирование с учетом конъюнктуры рынка, минимизация затрат на обеспечение оптимального качества. СМК любого предприятия – это совокупность методов, средств, приемов и принципов реализации функций и мероприятий, направленных на управление всеми процессами.

Для каждого предприятия осуществляется разработка системы менеджмента качества с учетом его специфики. Также, с учетом конкретных производственных условий, осуществляется ее постоянное совершенствование, хотя базовые принципы основываются на международных стандартах ISO. При этом обязательно принимается во внимание конкретная направленность деятельности предприятия, специфика рынка и производимой продукции и многие другие факторы. СМК должна полностью охватывать все этапы жизненного цикла выпускаемой продукции. Для этого необходимо выполнение следующих действий:

- поиск рынка сбыта, его изучение, маркетинг;
- проектирование и выпуск продукции;
- подготовка, разработка и совершенствование производственных процессов;
- материально-техническое обеспечение;
- осуществление контроля, проведение тестовых испытаний;
- упаковка, транспортировка, хранение;
- распределение, реализация, установка и эксплуатация;
- оказание технической помощи и сервисное обслуживание.

Разработка, внедрение и совершенствование СМК на предприятии осуществляется на базе стандартов ISO 9001. ISO – это международная организация по разработке стандартов, целью которой является развитие систем стандартизации, разработка и совершенствование на их основе общепринятых стандартов, оказывающих непосредственное влияние на интеграционные процессы в самых разных направлениях и областях деятельности предприятий.

Принцип, по которому осуществляется разработка правил, которые впоследствии становятся общепринятыми стандартами, довольно простой. Инициатива их создания или совершенствования должна исходить от предприятий, использующих их – в большинстве случаев это производители какой-либо

продукции, нуждающиеся в надежных поставщиках. Эти организации формируют базовые требования и отправляют их своим представителям в организации ISO. Там решают, насколько целесообразны данные требования и стоит ли вообще заниматься их рассмотрением, и если принимается положительное решение, то сразу же создается технический комитет, который и занимается окончательной разработкой. Проект рассылается для рассмотрения и оценки в другие комитеты-члены ISO и по результатам голосования определяется – принять ли проект как новый стандарт или отклонить.

Согласно положениям ISO, совершенствование СМК на предприятии является одним из важнейших принципов менеджмента качества. Реализуя данный принцип, следует руководствоваться рекомендациями, определяющими возможность улучшения СМК, суть которых сводится к тому, что все процессы и системы предприятия должны постоянно и регулярно подвергаться анализу, измерениям, улучшениям [2, с.65].

Система менеджмента качества, основанная на ИСО, охватывает вопросы качества на всех стадиях его формирования - от планирования до потребления. Она позволяет определить ответственность каждого представителя управленческой сферы за процессы, протекающие под их началом, добиться прозрачности протекания каждого процесса для возможности немедленной коррекции в случае возникновения каких-либо отклонений.

В современных условиях развития производства внедрение системы менеджмента качества становится одним из важнейших средств организационного воздействия на обеспечение и повышение качества продукции. Современный этап развития отечественного системного подхода к управлению качеством также связан с проявлением предприятиями интереса к международным стандартам ИСО серии 9001.

Однако, несмотря на развитие деятельности в области качества в последние несколько лет, функционирование систем менеджмента качества на отечественных предприятиях еще далеко от совершенства и требует постоянного развития, учитывая уже накопленный опыт. Существует необходимость проведения исследований не только процесса создания системы менеджмента качества и анализа эффективности ее функционирования, но и направлений ее совершенствования для учета постоянно повышающихся потребностей и требований потребителей в области качества.

Под созданием систем качества понимают их разработку и внедрение в деятельность предприятия. Как правило, решение о создании системы качества принимает руководство предприятия под воздействием требований конкретных заказчиков или ситуации на рынках сбыта.

Система качества представляет собой совокупность структур, выполняющих функции управления качеством установленными методами. Поэтому разработка системы качества в основном заключается в том, чтобы сначала, с учетом рекомендаций стандартов ИСО 9000, определить состав необходимых функций системы качества, а затем структуры, которые выполняют или будут выполнять эти функции. После этого разрабатываются новые, перерабатываются или используются имеющиеся нормативные документы для выполнения всех функций.

Принципы менеджмента качества:

1) Ориентация на потребителя

Организация зависит от своих потребителей и поэтому должна понимать текущие и будущие потребности потребителя, выполнять их требования и стремиться превзойти их ожидания. Поэтому высшему руководству необходимо создать организацию, ориентированную на потребителя посредством:

а) определения систем и процессов, которые могут быть понятны, подвергнуты менеджменту и улучшены с точки зрения результативности и эффективности;

б) обеспечения результативности и эффективного выполнения и управления процессами, а также показателями и данными для определения удовлетворительной деятельности организации.

Потребителям необходима продукция, характеристики которой удовлетворяли бы их потребности и ожидания. Эти потребности и ожидания, как правило, отражаются в технических условиях на продукцию и обычно считаются требованиями потребителей. Требования могут быть установлены потребителем в контракте или определены самой организацией.

2) Лидерство руководства

Лидеры устанавливают единство целей и направлений деятельности организации. Они должны создавать и поддерживать внутреннюю среду организации, в которой люди могут быть полностью вовлечены в достижение целей организации. Весь двадцатый век люди усердно совершенствовали производство. И вот уже замаячили призраки заводов-автоматов, роботизированных предприятий, куда не ступает нога человека. Увы, в конечном счете, оказалось, что без человека обойтись не удастся, причем, ему отводится самая активная роль – лидера [3, с.79].

Итак, XX век оставил нам послание: «Никакое серьезное дело не будет выполнено с наибольшим эффектом, если люди, которые его возглавляют, не возьмут на себя лидерских функций».

С представлением о лидерстве тесно связана концепция ответственности. Вопреки привычному мнению, ответственность нельзя назначить приказом. Ее можно только взять на себя добровольно, желая проявить инициативу. Однако ответственность сама по себе мало чего стоит. Ее надо подкреплять полномочиями. А ими наделяет власть.

При этом очень важно постоянно соблюдать баланс между взятой добровольно ответственностью и полномочиями, которыми наделяет власть. Мониторинг и регулирование этого баланса становится одной из центральных задач менеджмента. Кроме соблюдения баланса надо еще обеспечить взаимодействие

структурных подразделений (прежде всего, по горизонтали), иначе предельная эффективность не будет достигнута.

Особый вопрос – отношения лидера с культурой организации. Культура организации трудно уловима, но её роль трудно переоценить. Это наиболее консервативный элемент организации. В условиях быстро меняющихся рынков важно время от времени вносить в неё некоторые коррективы. Менять культуру всегда трудно.

3) Вовлечение сотрудников

Персонал всех уровней – сущность организации, и его полная вовлеченность позволяет реализовать способности персонала для выгоды организации. Вовлечённость команды усиливается при использовании принципов партисипативного управления, то есть, при предоставлении всем членам команды реальной возможности участвовать в управлении.

На практике это означает систематическую возможность участия в выработке и реализации управленческих решений. Такая возможность рождает в людях чувство сопричастности, которое резко усиливает мотивацию к творческому труду.

Отсюда возникает вопрос, что дает СМК потребителю? Прежде всего, уверенность, что производитель нацелен на постоянное улучшение качества и удовлетворение его потребностей и ожиданий. Формальным подтверждением того, что на предприятии действительно внедрена система менеджмента качества и она соответствует международным стандартам является сертификат на систему менеджмента, выданный независимым органом по сертификации.

Система менеджмента качества работает на предприятии по следующим основным направлениям:

Во-первых, описываются и постоянно корректируются процессы, их входы и выходы, риски, которые могут привести к сбоям в процессах, и другие элементы системы. При этом фокус при описании делается на функции, влияющие на желательные выходы процессов и, как следствие, удовлетворенность потребителя. Безусловно, необходимо анализировать и возможные нежелательные выходы процессов и их влияние на конечный результат в системе;

Во-вторых, в работу по улучшению системы менеджмента качества вовлекается весь персонал, каждый на своем уровне;

В-третьих, разрабатывается понятная и прозрачная система управления, которая должна быть связана со стратегией развития компании;

В-четвертых, для улучшения качества менеджмента и продукции, все процессы постоянно совершенствуются;

В-пятых, к решению задач, корректирующим действиям, внедрению улучшений применяют подход, основанный на фактах;

В-шестых, происходит регулярная самооценка и внутренний аудит.

С 01 января 2017 года на территории Республики Казахстан действует новая версия национального стандарта СТ РК ISO 9001 – 2016 «Системы менеджмента качества. Требования» взамен старой версии стандарта СТ РК ИСО 9001-2009 [4].

Для перехода на новую версию стандарта установлены смягчающие условия, то есть, определен переходный период для старой версии стандарта.

Одним из главных вопросов для перехода на новую версию стандарта является обучение персонала.

Что даст сертификация системы менеджмента качества?

- ресурсы предприятия сконцентрированы на удовлетворении потребностей и ожиданий потребителей;
- происходит оптимизация в системе управления;
- получив сертификат по стандарту ISO 9001, у предприятия больше шансов стать предпочтительным поставщиком для крупных компаний международного уровня;
- при правильном внедрении СМК растет конкурентоспособность на рынке.

Сертификация по стандарту ISO 9001 упрочит репутацию торговой марки Вашей компании и может стать эффективным средством продвижения. Она четко демонстрирует всем заинтересованным сторонам, что компания придерживается высоких стандартов и принципов постоянного улучшения.

Для перехода на новую версию стандарта установлены смягчающие условия, то есть, определен переходный период для старой версии стандарта. Одним из главных вопросов для перехода на новую версию стандарта является обучение персонала. Можно сказать, что новая задача в отношении персонала – это превращение наёмных работников в сотрудников. Это один из ключевых вопросов. Наёмный труд существовал на протяжении многих веков. Почему же теперь он перестал нас устраивать? Ответ заключается в том, что изменение природы рынков заставляет нас менять отношения между людьми в процессе производства, в бизнесе.

Таким образом, для совершенствования СМК, повышения ее результативности и эффективности, на предприятиях необходимо комплексное развитие мотивации и в частности экономических стимулов совершенствования СМК, а также методов вовлечения сотрудников в процесс постоянного выявления и решения проблем, стоящих перед предприятием для создания культуры высокого качества. Предлагаются меры по усилению мотивации (заинтересованности) работников предприятия в совершенствовании системы менеджмента качества: на основе методов управления позитивным подкреплением и технологии импринтинга, как механизма развития безусловной мотивации. Мотивационный процесс в системе

менеджмента качества должен выступать как многосторонний процесс, включающий: а) премирование работников за качественный и добросовестный труд; б) социальное стимулирование, основанное на морально-нравственных и социально-психологических ценностях; в) административное мотивирование, связанное с дисциплинарными санкциями и поощрениями.

Список литературы:

1 Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции» от 10 января 2018 г.

2. Стекольников П.А. О необходимости внедрения системы менеджмента качества // Стандарты и качество, 2014, №3, с.64

3. Исатаев Н.К. Управление качеством на основе стандартов СТ РК ИСО 9000: Методическое пособие. – Костанай: Консалтинг ПРЭКО, 2011.

4 СТ РК ISO 9001-2016 Системы менеджмента качества Требования.

ӘОЖ 331.108.2

МЕМЛЕКЕТТІК БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ КАДРЛЫҚ САЯСАТ

БАҚЫТ А.С.,

ГМУ-31К тобының студенті

Ғылыми жетекші, магистр, оқытушы Ертай Х.

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Егемен ел атанған Қазақстан Республикасы құқықтық мемлекет құру үшін мемлекеттік органдарда кәсібилік, демократиялық қағидаларын ұстану керек. Кәсібилік қағидасына сәйкес мемлекеттік қызметкер кәсіби даярланған маман болуы тиіс. Мемлекеттік қызметкерлердің кәсібилігі және этика мәселесі мемлекет құрылған сәттен бастап әрдайым күн тәртібінде тұратын мәселелердің бірі.

Қазақстан Республикасының Президентінің Жолдауында көрсетілгендей жаңа кадр саясатын жүргізу, [жаңа басқару тобын құру](#), мемлекеттік органдарды еліміздің бүгінгі мен болашағына қызмет жасайтын кадрлар мен қамтамасыз етуді талап етеді.

Кез-келген мемлекеттің даму тарихын зерделеу арқылы оның бәсекеге барынша қабілетті болып қалыптасуы мен жалпы әлеуметтік-экономикалық әлеуетінің артуын қамтамасыз ету тікелей кәсіби білікті мамандарға және оңтайлы жүргізілген кадрлық саясатқа байланысты екенін көруге болады. Осы ретте, біздің елімізде де мемлекеттік кадр саясатының мән-маңызы жоғары, өзектілігі өте ерекше.

Әрбір елдің өзін-өзі басқаруы ұлттық мүддеге қызмет ететін мемлекеттік құрылыс арқылы іске аспак. Біз бүгінде өтпелі кезеңде тұрмыз. Тек елдік бірлік, негізгі тағдырлық мәселелерде өзара түсінушілік қана бізді үдемелік даму жолына алып шығады.

Соңғы жылдарға дейін белгілі себептермен Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік кадр саясаты мәселесі арнайы тақырып ретінде қарастырылмады. Осы себепті кадр саясатының проблемалары мен жетілдіру жолдарына байланысты еңбектердегі тақырыпқа қатысты айтылған қандай да болмасын ғылыми ой-пікірлер мен тұжырымдарды саралап, жаңа деректер негізінде кешенді түрде талдап қарастыру қажеттігі туады [1, 12б.].

Тәуелсіздік жылдары жүріп жатқан әлеуметтік-мәдени процестер және өткен тарихымызды теориялық және методологиялық талдау жасау жағдайында өте өзекті тақырыптардың бірі.

Бүгінгі қоғамдық өмірде жастарға білім мен тәрбие беретін, кәсіби мамандануына жағдай жасайтын мемлекеттік кадр саясатын жүзеге асырудың негізгі механизмдері және оның Қазақстан халықтарының әлеуметтік-экономикалық, рухани-мәдени өмірін деректік материалдар негізінде талдап, олардың теориялық және практикалық тәжірибелерін зерттеудің маңыздылығы тақырыптың барынша өзекті екенін танытады.

Мемлекеттік кадр саясаты – еліміздің еңбек әлеуетін қалыптастыру, дамыту және ұтымды пайдалану жөніндегі жалпы мемлекеттік стратегия. Кадрлардың шағын жүйесі – бір-бірімен күрделі қарым-қатынасқа түсетін адамдар жиынтығы; бұл шағын жүйенің негізін персоналмен жүргізілетін мынадай жұмыстар құрайды: мемлекеттік кадр саясаты, кадрларды жоспарлау, іріктеу, оқыту, негіздеу, дамыту, сапалы жұмыс істеу үшін тиісті жағдайлармен қамтамасыз ету және т.б. Кез-келген қоғамның немесе мемлекеттің ілгері дамуының аса маңызды стратегиялық міндеті адам факторын белсенді ету негізінде қоғамның кадрлық әлеуетін қалыптастыру және оны тиімді пайдалану болып табылады. Аталған міндеттің өзектілігі ең алдымен, оның қоғамдық дамуының тек құралы ғана емес, сонымен бірге түпкілікті мәні екендігімен де тығыз байланысты.

Мемлекеттік кадр саясаты еңбекті, түрлі басқару деңгейлеріндегі персоналды басқару органдары, яғни өз деңгейінде кадр саясатын әзірлейтін ұйымның персоналды басқару қызметтері арқылы жүзеге асырылуы тиіс.

Кадрлық саясаттың негізгі мазмұны мыналар болып табылады: біріншіден, кадрларды жоспарлау, іріктеу және құрылымды жоғары [сапалы кадрлармен жасақтау](#), оларды қызметтен босату (зейнет жасына келу,

жұмыстан шығару), кадрлық ағымды талдау мен тағы басқалар; екіншіден, қызметшілердің кәсіби біліктілігін арттыру мен қайта даярлау, аттестациядан өткізу, кәсіби деңгейін анықтау, қызметте жоғарылауды ұйымдастыру; үшіншіден, кадрлардың еңбекке ынталылығын дамыту, әлеуметтік төлемдер төлеу [2, 14б.].

Мемлекет қоғамның кадр әлеуетін кәсіби дамыту саласында негізгі қағидаттар мен басымдықтар әзірлеуді қамтамасыз ете отырып, кадр саясаты арқылы өзінің мүмкіндіктерін қоғамды топтастыруға, бірыңғай әлеуметтік-мәдени кеңістікті сақтауға, әрбір азаматтың әл-ауқатының өсуіне; қоғамның кадр әлеуетінің қажеттілігін басқаратын субъектілерді экономикалық тұрғыдан ынталандыратын қағидаттар мен тетіктерді әзірлеуге; қоғамды бейкәсібиліктен, білімсіздіктен қорғау үшін құқықтық және ұйымдастырушылық негіздер қалыптастыруға; кәсіби қызмет түрлерімен айналысатын азаматтардың мүдделерін қорғау, оларға кепілдік және өтемақы беру жүйесін құруға; адамға тұруға лайық баспана жағдайларын, олардың қабілеттерін дамыту мен қолдануды қамтамасыз ететін әлеуметтік-мәдени кеңістік құру ету үшін Қазақстан аймақтарына кадр әлеуетін бөлу жөніндегі экономикалық тетіктерді қалыптастыруға арнайды.

Біздің елімізде мемлекеттік кадр саясатының басым бағыты – білім беру саясаты, қазіргі заманғы білім сапасына қол жеткізу, білім сапасының адам, қоғам және мемлекеттің өзекті және келешегі бар қажеттіліктеріне сәйкестігі. Ол ұлттық қауіпсіздігімізді, азаматтар мен еліміздің әл-ауқатының артуын қамтамасыз ететін аса маңызды факторға айналуға.

Қазақстанның саяси және экономикалық жүйесінің өзгеруі азаматтардың кәсіби еңбекке қабілеттілігін ұтымды пайдалану мен өндіргіштігін басқаруда мемлекет рөлінің де өзгеруіне, түрленуіне себепші болды. Алайда, бұл мемлекеттің осы үдерістерді реттейтін қызметтерінің толық жойылуына алып келмейді. Қоғам дамуын кадрлармен қамтамасыз ету міндеттерінің сапасы – мемлекеттің маңызды және ажыратылмас қызметі, ол мемлекеттік кадр саясатынан нақтылы көрінеді.

Кадрларды жоспарлау қанша қызметкер бар, олардың біліктілік деңгейі қандай, персоналды жоспарлауда қашан және қай жерде қажет болады, қажетті персоналды қалай тартуға болады және артық персоналды қалай қысқартуға болады, әлеуметтік аспектілерді ескере отырып, штат қысқартуды немесе штатқа тартуды қалай пайдалануға болады (кадрларды пайдалануды жоспарлау), кадрлардың біліктілігін арттыруға қалайша мақсатты түрде жәрдемдесуге болады және олардың білімдерін өзгертіп отыратын талаптарға сәйкес (кадрларды дамытуды жоспарлау) бейімдеуге болады, жоспарланған кадрлық іс-шаралар қандай шығындарды талап етеді (персоналды ұстауға жұмсалатын шығындар) деген сияқты сұрақтарға жауап беруге тиіс.

Халықаралық тәжірибеде мемлекеттік қызметтің екі үлгілік моделін бөліп қарастыруға болады – сатылы және позициялық.

Мемлекеттік қызметке кіру мен оны атқару тәртібіне қатысты осы модельдердегі айырмашылықтарға қарамастан, оларға мемлекеттік қызмет тиімділігін қамтамасыз ететін бірқатар жалпы шарттар тән.

Біріншісі – мемлекеттік қызметшілерді саяси «тағайындалатындар» және кәсіби «орындаушылар» деп бөлу. Екіншісі – мемлекеттік қызметке конкурстық негізде қабылдау, бұл мемлекеттік қызметке білікті әрі құзыретті мамандарды іріктеп алуға мүмкіндік береді және кадрларды іріктеу мен жоғарылатудың патронаждық жүйесі үшін мүмкіндіктерді азайтады.

Мемлекеттік қызметтің жоғары беделі мен мәртебесі шетелдердегі мемлекеттік қызмет жүйесінің маңызды ерекшелігі болып табылады.

Қазіргі кезде, көптеген елдер мемлекеттік басқарудың ұлттық жүйесінің ерекшеліктерін ескеретін мемлекеттік қызметтің аралас моделін құруды жөн көреді.

Екіншіден, жоғарғы шенеуніктердің кәсіби карьерасын және мобильді болу типін анықтайтын мемлекеттік қызметшілердің мінез-құлқы: континенталдық Европа елдерінде қызметтік құқыққа бағынатын кәсіби кадрлық мемлекеттік қызмет жүйесі құрылды, ал англосаксондық мемлекеттерде мемлекеттік қызмет қарапайым еңбек заңнамасы негізінде қалыптасады және анағұрлым ашық болады.

Үшіншіден, кәсібилік дәстүр: мысалыға АҚШ-та жеке бағыттағы жұмыста негізгі күшті тар ауқымды маманға жүктейді, ал Ұлыбританияда жалпы характердегі білімі бар дженералисттерге береді. Бірақ соңғы кезде мемлекеттік қызметте сонымен қоса жоғарғы шенеуніктермен жұмыс істеу аясында жақындастық пайда болуда, ол мемлекеттік басқарудың ұлтаралық тануымен байланысты.

Елбасының саяси еркінің және уәкілетті органның арқасында, біршама аз уақыт ішінде мемлекеттік қызмет байланысын регламенттейтін жаңа «Мемлекеттік қызмет туралы» Заң және 20 заңдық актілер қабылданды. Жаңа Заңды қабылдау мемлекеттік қызметтің шетелдік жүйесін алдын ала мұқият зерделеуді қажет етеді. Халықаралық тәжірибе сараптамасы көрсетіп отырғандай, демократиялық мемлекеттің негізгі мемлекеттік қызметі болып меритократия болып табылады.

Көп жағдайда бұл фактордан басқару тиімділігі, билік мәртебесі, жалпы қоғамның мемлекетке сенімі тәуелді. Сондықтан да стратегиялық басымдықпен кәсіби мемлекеттік құру қаралып, Елбасымен Қазақстандық мемлекеттік қызметтің заман талабына сай корпусын құруға бағытталған, ел ықыласына тиімді басқару шешімін жүзеге асыратын мемлекеттік қызмет Академиясы құрылды.

Қазіргі кезде мемлекеттік қызмет жүйесінде Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясын, мемлекеттік қызметшілерді қайта даярлаудың және олардың біліктілігін арттырудың өңірлік орталықтарын және басқа да білім беру ұйымдарын қамтитын оқыту инфрақұрылымы қалыптастырылған.

Мемлекеттік қызметті сапалы кадрлық жаңарту мен кәсібилендіруді жүйелі түрде қамтамасыз ету үшін оның ұйымдастырушылық құрылымы және нормативтік құқықтық базасы жаңғыртылатын болады [3, 226.].

Жаңа модельді қалыптастырудың нәтижесі нақты нәтижеге және мемлекеттік қызметтерді сапалы түрде көрсетуге бағдарланған, сондай-ақ мемлекеттік әлеуметтік-экономикалық дамудың өзекті қажеттіктеріне сай келетін кәсіби мемлекеттік қызмет болмақ.

Мемлекеттік органдардың есептері, статистикалық деректер, осы Әдістеменің өлшемдеріне сәйкес келетін бағыттар бойынша уәкілетті органдар жүргізген тексерістердің барысында алынған мәліметтер персоналды басқару тиімділігін бағалау үшін ақпарат көзі болып табылады.

Персоналды басқару тиімділігін бағалау Агенттікке Әдістемеге сәйкес мемлекеттік органдар жолдаған ақпаратты талдау, мемлекеттік қызметшілердің арасында сауалнама жүргізу арқылы жүргізіледі.

«Мемлекеттік басқару жүйесіндегі кадрлық саясат (Қазақстан Республикасы материалдары негізі бойынша)» тақырыбында жүргізілген талдаулар бойынша төмендегідей қорытынды жасалды:

1. Мемлекеттік қызмет – мемлекеттік қызметшілердің мемлекеттік органдардағы мемлекеттік биліктің міндеттері мен функцияларын іске асыруға бағытталған лауазымдық өкілеттігін атқару жөніндегі қызметі.

Кадрлармен жұмыс істеудің бірыңғай жүйесі, ең алдымен, қызметкерлерді іскерлік және жеке басының қасиеттеріне сәйкес кәсіби және қызмет бабында өсіру, олардың қабілеттері мен бейімділіктерін ғылыми негізде зерттеу, сондай-ақ әкімшілік мемлекеттік қызметшілерді зерттеудің іс жүзіндегі тетіктері жоқ.

Заңда саяси мемлекеттік қызметшілердің ауысуы әкімшілік мемлекеттік қызметшілерді босатуға негіз болмайды деп жазылғанымен, іс жүзінде министрге немесе әкімге жақпаған мемлекеттік қызметші «өз еркімен» босатылатын жағдайлар өмірде баршылық. Кадрларды жаңарту дұрыс жүргізілген жағдайда мемлекеттік қызметшілердің құрамын жасартуға, оларды көлденең шкала бойынша ауыстыру тәжірибесін кеңейтуге ықпал етеді. Мемлекеттік қызметтегі кадрлар құрамын жаңартуға мынадай міндеттерді шешу арқылы қол жеткізуге болады:

- мемлекеттік қызметшілерді ауыстыру процесін реттеу;
- персоналды басқару; кадрларды қабілеттері мен кәсіби шеберліктеріне қарап іріктеу.

2. Мемлекеттік қызметтің жаңа моделінде мемлекеттік қызметтің оң имиджін қалыптастыру, оның ішінде уақтылы ақпарат беру мен азаматтардың өтініштерін қарау және қол жеткізілген нәтижелері негізінде мемлекеттік органдардың қызметі туралы оң пікірді қалыптастыру басты бағыт болуға тиіс.

Мемлекеттік қызметтің оң имиджін қалыптастыруда мемлекеттік қызметтер көрсету сапасын арттыру және жұртшылықпен байланыстар орнату тиісінше негізгі бағыттар болып табылады.

3. Мемлекеттік басқару жүйесінің тиімділігін арттыру мақсатында 1990-шы жылдарының аяғынан бастап Қазақстан тиімді әкімшілік реформаларды жүргізуге кірісті. Осы жылдардың ішінде мемлекеттік басқару құрылымын оңтайландыру жүргізілді, Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттік құрылды, «Мемлекеттік қызмет туралы», «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы», «Әкімшілік рәсімдер туралы» заңдар, Мемлекеттік қызметшілердің ар-намыс кодексі қабылданды. Мемлекеттік қызметке қабылдаудың конкурстық жүйесі енгізілді. Мемлекеттік органдардың басқару тәжірибесіне жауапты хатшылар институты енгізілді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан қоғамының даму тенденциялары: әлеуметтік-саяси, инновациялық аспектілері» Республикалық ғылыми тәжірибелік конференция материалдары. Қызылорда қаласы, 2015 ж

2. Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің 75 жылдығына арналған жас ғалымдардың еңбектерінің жинақтары. Қызылорда қаласы, 2016 ж

3. Жаңа кадр саясатын іске асыру және мемлекеттік қызмет персоналын басқарудың тиімді жүйесін қалыптастыру // «Тиімді мемлекеттік басқару-III» Халықаралық симпозиумы, ҚР, Астана қ. [ҚР Президенті жанындағы МБА](#), 25.11.2015.

ӘОЖ 347214.2(574)

ХАЛЫҚТЫ БАСПАНАМЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ СЯСАТЫНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

МАҚСАТҚЫЗЫ Н.,

ГМУ-31к тобының студенті

Ғылыми жетекші, магистр, оқытушы Ертай Х.,

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

ҚР президенті Нұрсұлтан Назарбаев "Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері" атты жолдауында 2030 жылы баспанамен қамту көрсеткішін қазіргі 21,6 шаршы метрден 30 шаршы метрге дейін жеткізуді тапсырды. Бұл міндетті орындау үшін құрылысқа заманауи технологиялар енгізу өте маңызды. Құрылыс салудың жаңа әдістерін, заманауи материалдарды, сондай-ақ ғимараттардың жобасы мен қала құрылысының жоспарын жасағанда мүлде басқа тәсілдерді қолдану керек,[1] - деген болатын.

Қазақстан секілді дамушы, әрі халық саны ұдайы өсіп отыратын елде тұрғын үй мәселесі өзекті. Баспанаға мұқтаж азаматтарды тұрғын үймен қамтамасыз ету алғаш рет 2005 жылы «2008-2010 жылдарға арналған тұрғын үй құрылысының мемлекеттік бағдарламасы» бойынша басталған. Одан бері азаматтарға түрлі санаттар бойынша баспана беру жүйелерімен бірге, үй алуға үміткер бола алатындардың тізімі де өзгерді. Салынатын үйлердің санымен қатар баспанаға мұқтаж азаматтардың да кезегі ұзарып келеді.

Елде тұрғын үймен қамтамасыз ету мәселесі ең өзекті мәселелердің бірі. Тіпті орта табысы бар болса да, кей қазақстандықтар өздеріне баспана сатып алуға жағдайлары жете бермейді. Халықтың нақты табыстарының құлдырауы жағдайды қиындатады. Көптеген адамдар үшін жоғары бағалар қол жетімді емес. «Баға - Кірістер - Сапа - Сыбайлас жемқорлық» - бұл маңызды мәселелер, олар шешілмейінше тұрғын үй бағдарламаларын табысты іске асыру туралы мәселе болмайды.

Қазіргі таңда баспанаға жылжымайтын мүлікке ие қазақстан азаматы да қол жеткізе алады. ҚР Президентінің тапсырмасымен 2016 жылдың соңында Үкімет «Нұрлы жер» бірыңғай тұрғын үй құрылысы бағдарламасын әзірледі. 2017-2031 жылдарға арналған «Нұрлы жер» мемлекеттік бағдарламасы ипотекалық несиелеуді қолдауға бағытталған. Жалпы «Нұрлы жер» бағдарламасы бойынша 2031 жылға дейін 1,5 млн адам жеке баспанаға ие болады. Олардың 500 мыңнан астамы таяу бес жылдың ішінде (2017-2021 жж.) алады деп жоспарланған. Аталған бағдарлама аясында ЖТҚ-на 10 сотық бойынша 664 000 жер телімі беріледі, қазақстандықтар Қазақстандық ипотекалық компания мен Қазақстанның Тұрғынүйқұрылысжинақбанкі арқылы 35 000 арендалы баспана, 280 000 несиелік үй алады, 521 000 коммерциялық тұрғын үй ипотека бойынша беріледі. [2]

ҚР президенті Нұрсұлтан Назарбаев барлық жұмыс істейтін қазақстандыққа баспана алуға мүмкіндік беретін "7-20-25" деп аталатын бағдарламасын іске қосуды ұсынды. "7-20-25" бағдарламасы бойынша үй алу үшін міндетті түрде өз баспанасы жоқ Қазақстан азаматы болу керек. Оған қоса, алғашқы салым алынғалы тұрған қарыздың 20%-ын құрауы керек. Жылдық төлем қосымша шығынсыз әрі комиссиясыз 7%-ды құрамақ.

Жаңа тұрғын үй бағдарламасының операторы «Баспана»компаниясы. Аталмыш оператор қазіргі уақытта бағдарлама арқылы ипотека беретін 6 банкпен келісімшартқа қол қойған. Олар: Центркредит, Евразия банкі, АТФ банк, Халық банк, Цесна банк, Форте банкі. Ал баспаналы болуға ниетті қауым үшін бағдарлама туралы толыққанды ақпарат тарату өзекті.

"Біз әлеуметтік жаңғыру бойынша жаңа қадам жасауға дайынбыз. Осы орайда мен бес президенттік әлеуметтік бастаманы ұсынамын. Бірінші бастама – әр отбасыға баспана алудың жаңа мүмкіндіктері. Соңғы жылдары біз азаматтардың баспана алу мүмкіндіктерін кеңейту бағытында біраз іс тындырдық. Өткен жылы 11,2 миллион шаршы метр тұрғын үй пайдалануға берілді. Бұл біз бұған дейін қол жеткізбеген рекордтық көрсеткіш. Алайда бұл жеткілікті емес. Әлі де көп отбасы баспанасыз жүр. Оны шешу үшін барлық жағдайды жасау керек", — деген болатын президент. [3]

Үй алудың тағы бір жолы ретінде «Самұрық-Қазына» жылжымайтын мүлік қорының бағдарламасын ерекеше атап өтуге болады. Бұл бағдарлама бойынша тұрғын үйлер кейіннен сатып алу мақсатында жалға беріледі немесе бірден сатылады. Жалға алу мерзімі 15 жылды құрайды. Осы мерзім аяқталған соң пәтер жалға алушының меншігіне өтеді. Сан жылдар бойы жалдамалы пәтердің әлегін тартып, өз үйіне жете алмай жүрген жұрт үшін бұл бағыт – таптырмас мүмкіндік. Бұл бағдарламада ең бастысы, «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» төлемге қабілетті екендігіңізді растап берсе, болғаны.

Жеке пәтерге ие болудың тағы бір жолы ретінде ғимарат құрылысына үлескер болып қатысуды атап өтуге болады. Дегенмен бұл әдіс қомақты қаражаты бар жандарға арналған.

Қазақстанның тұрғын үй нарығында 2016-2017 жылдары біршама тоқырау байқалды. Сәйкесінше, аталған нарықтағы сатып алу және жалға алу құны төмендеген болатын. Бір жыл ішінде тұрғын үйді жалға алу құны ең көп арзандаған қала – Астана, 2017 жылы наурыз айында 1 шаршы шақырым 2358 теңгені құраса, Алматы қаласында 1 шаршы шақырымға 2328 теңгені құраған. Ал Тараз, Петропавл қалаларында керісінше қымбаттаған. 2017 жылдаң наурыз айы бойынша абатандырылған тұрғын үйлерді сатып алу 2016 жылдың наурыз айымен салыстырғанда 3,1 пайызға арзандаған.

2017 жылдан бастап, жыл сайын 3000 жуық пәтер салуға республикалық бюджеттен жалға берілетін тұрғын үй қорын құру үшін өңірлерге 25 млрд. теңге бөлу көзделді. 2019 жылдан бастап жыл сайынғы қаржыландыруды 10 млрд. теңгеге арттыру жоспарланып отыр, бұл жыл сайын тағы 1000 тұрғын үйді пайдалануға қосымша тапсыруға мүмкіндік береді. 2016 жылы Ұлттық қордан кредиттік тұрғын үй құрылысы үшін мемлекеттік бағалы қағаздарды шығару есебінен 67 млрд. теңге бөлінген болатын. 2016-2017 жылдар кезеңінде алаңы 592,7 мың ш. метрді құрайтын 9278 пәтер салынды, ал 2018 жылы тағы шамамен 560,8 мың ш. метр (немесе 9428 пәтер) тапсыру жоспарланды, оның ішінде 2018 жылдың 5 айында 448 пәтер (35 мың ш. м.) пайдалануға берілді.

2018 жылдың мамыр айында сәуірмен салыстырғанда, республикадағы жаңа тұрғын үйдің шаршы метріне орташа сату бағасы 0,3% -ға өсті. Осындай тұрғын үйдің бір шаршы метрі 263,9 мың теңгені құрайды. Жақсы жабдықталған баспананы қайта сату құны 186,6 мың теңгені құрады (айына 0,2% өсті).

Банктердің азаматтарға берген ипотекалық несиелерінің көлемі бір айда 1,3% -ға, бір жылда - 13% -ға 1,14 трлн. теңгеге дейін өсті. Жоғары көрсеткішті БҚО (30,3% -ға, 39,4 млрд. теңгеге), Қостанай (26,8% -ға, 35 млрд. теңгеге) және Ақмола (22,1% -ға 28,8 млрд.) облыстары көрсетуде.

ұрғын үйге мұқтаж азаматтарды баспанамен қамтамасыз ету. [4]

Тұрғын үйге мұқтаж азаматтарды баспанамен қамтамасыз ету мәселелерін шешу бойынша белгілі саясаттанушылар мен сарапшылар өз ұсыныстарын ұсынды. Белгілі саясаттанушы Руслан Жанғазы, еліміздің Астана мен Алматы қалаларында, сонымен қатар барлық облыстарда баспана кезегінде тұрған азаматтардың санының көп болуы аталмыш мәселе ұлттық деңгейдегі проблемаға айналғанын көрсетіп отыр деп санайды. Саясаттанушының ұсынысы бойынша – құрылыс нарығына әлемдік танымалдылыққа ие шетелдік компанияларды енгізу, құрылыс техникасына, құрылыс материалдарына баж салығын алып тастау, оларға жұмыс күшін, жоғары білікті инженерлік және техникалық мамандарды шетелден әкелуге құқық беру. Және де шетелдік компанияларға отандық құрылыс компанияларының пайдасына шетелдік қазіргі заманғы құрылыс технологияларының трансфертін жүзеге асыруды міндеттеу қажет.

Л. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университетінің Қазіргі заман зерттеу институтының директоры Мұхит-Ардагер Сыдықназаров жермен және баспанамен қамтамасыз етудің еуропалық тәжірибесін енгізуді ұсынды. Ол үш мәселені бірден шешуге ықпал етеді – жеке тұрғын үй құрылысына арналған жерлерді жедел әрі тиімді игеру, жер ресурстарын басқару жүйесінің бюрократиялығын жою, халықты көлікпен қамтамасыз ету, құрылыс саласымен жанасатын жеңіл өнеркәсіп салаларының дамуы. Оның сөзінше, әрбір отбасыға 10 сотық жерден бөліп, бір жыл ішінде сол жерде құрылыс бастаулары қажет. Сонымен қатар аталмыш ұлттық бағдарлама аясында аз пайызды несиелік бағдарламаны іске қосу керек. «Қазақстандықтар несие алар еді, себебі баспаналы болу – Қазақстан азаматтарының шешілмеген басты әлеуметтік мәселелерінің бірі. [5]

Экономикалық саясат, инновациялық даму және кәсіпкерлік комитет төрағасы Асқар Бейсенбаев бұл саланың жұмысын алға жылжытуға жол ашатын мынандай мәселелерге көңіл аудартты:

Бірінші, жұмыс істейтін әрбір адам несиеге пәтер сатып алып, оны отбасылық бюджетінің мүмкіндіктері аясында төлей алатындай болуы үшін арзан ресурстар ұсынатын тетіктер қажет;

Екінші, халықтың әлеуметтік әлсіз топтарына бағытталған сатып алу құқығынсыз берілетін арендалық тұрғын үй салуға бөлінетін қаражаттың жеткіліксіздігін жою қажет;

Үшінші, жергілікті атқарушы органдардың объектілерді уақытылы іске қоса алмауының алдын алуы тиіс;

Төртінші, екінші дәрежедегі банктердің келісу рәсімдерін оңайлату керек;

Бесінші, «7 – 20 – 25» бағдарламасын жүзеге асыру барысында, «Нұрлы жер» бағдарламасына әзірленіп, енгізілетін өзгерістер өкілетті орган Ұлттық Банкімен бірлесе отырып айқындалуы тиіс;

Алтыншы, өзгерістерді енгізу барысында қолданыстағы «Нұрлы жер» бағдарламасының барлық проблемалық мәселелерін айқындап, мұқият сараптаудан өткізу қажет;

Жетінші, «Нұрлы жер» мен «7 – 20 – 25» бағдарламаларының жүзеге асыру жөніндегі түсінікті схема халыққа ұсынылуы тиіс; сегізінші, әртүрлі қолдан жасалған жасанды кедергілерді және артық құжаттар мен келісулерді барынша жою қажет.

«Нұрлы жер» бағдарламасына енгізілетін өзгерістер қазақстандықтардың қолжетімді баспана алу мүмкіндіктерін жүзеге асыруға кері әсерін тигізуге негіз болмауы керек», – деді А.Бейсенбаев.[6]

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Президенттің бес әлеуметтік бастамасы» атты халыққа үндеуі. 2018
2. "Нұрлы жер" мемлекеттік тұрғын үй құрылысы бағдарламасы.2018
3. [«7-20-25. Әрбір отбасына баспана алудың жаңа мүмкіндіктерін беру» ипотекалық тұрғын үй кредиттеу бағдарламасы.](#)2018
4. Қазақстанның тұрғын үй нарығы//7kun. 2017. URL: <https://7kun.kz/69392-2/>
5. Қолжетімді баспана бағдарламасы қандай болуы керек//aikyn. 2017. URL: <https://aikyn.kz/2017/03/14/6888.html>
6. БАСПАНАСЫЗ ЖҮРГЕН ОТБАСЫ КӨП// aikyn. 2018 URL: <https://aikyn.kz/2018/05/19/53137.html>

ӘОЖ346.7(574)

ЭКОНОМИКАНЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУ: ӘДІСТЕРІ МЕН ҚАЖЕТТІЛІГІ

МІРӘСІЛ Д.Е.,

ГМУ-31 тобының студенті

Ғылыми жетекші, магистр, оқытушы Ертай Х.,

Қазтұтынуодағы Қарағанды Экономикалық университеті

Қоғамның әл-ауқатын жоғары деңгейге жеткізу үшін экономиканың аса тиімді жолмен даму жағдайларын қалыптастыру – экономика дамуын мемлекеттік реттеудің ғаламдық мақсаты десек қателеспейміз.

Экономиканы мемлекеттік реттеудің нарықтық шаруашылық жағдайындағы мазмұны, қолданып жүрген әлеуметтік-экономикалық жүйені өзгерген жағдайға бейімдеу және тұрақтандыру мақсатында құқығы бар мемлекеттік мекемелер мен қоғамдық ұйымдарда жүзеге асырылатын заңдық, атқарушы және бақылау

сипатындағы типтік шаралар жүйесі болып табылады.

Экономиканы мемлекеттік реттеу мәселесінің салыстырмалы түрде жаңа болуына және оның көптеген жағдайларының зерттелмегендігіне қарамастан, экономикалық әдебиеттерде «экономиканы мемлекеттік реттеу» ұғымына бірқатар анықтамалар берілген. Қазақстандық экономистер Н. Мамыров және Ж. Ихданов келесідей анықтама береді: «Экономиканы мемлекеттік реттеу – экономикалық тұрақтылық пен рационалды орнықтылықты қолдау мақсатында мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық процестерге әкімшілік-экономикалық және ұйымдастырушылық- құқықтық араласуының негізгі нысанын сипаттайды» [1, 8].

Келесі бір анықтамада: «экономиканы мемлекеттік реттеу – экономикалық өсуді ынталандыру, дағдарыстық, инфляциялық процестерді жеңілдету, халықты әлеуметтік қорғау мақсатымен салық, несие және басқа да тетіктер арқылы басқару құрылымдарының ұлттық шаруашылыққа макроэкономикалық әсер етуі» деп көрсетілген [2, 23].

Ресей экономисі В.П. Орешин өзінің анықтамасын берген: «Экономиканы мемлекеттік реттеу экономиканы дамыту мен тұрақтандыру және әлеуметтік-экономикалық жүйені өзгермелі жағдайларға бейімдеу мақсатындағы мемлекеттің өкілетті мекемелері мен қоғамдық ұйымдардың жүзеге асыратын заң шығарушы, атқарушы, бақылаушы сипаттағы мемлекеттік іс шараларының жүйесі» [3, 26].

Келтірілген анықтамаларды талдау негізінде бұл процестің аса елеулі сипаттарын рационалды көрсетуге деген ұмтылысты байқауға болады. Мұнда оның объектілері, субъектілері, мақсаттары, әдістері және құралдары қамтылған. Бірақ бұл анықтамалардағы басты сөз “араласуды” көптеген авторлар сынға алады. «Мемлекеттік меншікті басқару» оқулығының авторлары жазғандай: «Араласу» сөзі адамның ағзасына хирургиялық араласу секілді дербес жүйенің (мемлекеттің) басқа жүйеге араласуы туралы ойды қалыптастырады». Оған қоса, олардың пікірінше, мемлекет сыртқы жүйе емес, қазіргі экономиканың элементі, құрамдас бөлігі болып табылады [4].

Әрине, кез келген ұғымның мәнін анықтауда оның көп түрлі жақтарын, жүзеге асыру мен қызмет ету нысандарын толық ашып көрсету мүмкін емес.

Экономиканы мемлекеттік реттеудің қажеттілігі. Нарық экономикасына мемлекеттік араласу қатынасы оның дамуы мен қалыптасуының әр түрлі сатысында түрліше болды. XVII-XVIII ғасырлардағы нарықтық қатынастардың қалыптасу кезеңінде үстем болған экономикалық доктрина-меркантилизм – елдегі сауда мен өндірістің дамуы үшін, мемлекеттік реттеудің сөзсіз қажеттілігін тануға негізделген [3, 56].

Нарықтық өатынастардың дамуымен күш жинаған кәсіпкерлер табы мемлекеттік араласуды және осымен байланысты шектеуді өз қызметтеріне кедергі ретінде қарастыра бастады. А. Смит өзінің «Табиғат және халықтың баюының себептері туралы зерттеу» еңбегінде, экономикалық либерализм идеяларының пайда болуын алғаш рет толық негізделген және оның көптеген жақтаушылары болды.

А. Смит көзқарасы бойынша, пайда алуға ұмтылуға байланысты, жеке мүлде көздеген нарық жүйесі өзін-өзі реттеуге қаблетті екенін байқатты. Бұл мүлде экономикалық дамудың ең басты қозғаушы ретінде көрінеді.

А.Смиттің іліміндегі идеяларының бірі, экономикадан мемлекеттік реттеуді алып тастаса, онда экономика тиімді қызмет етеді деген идея болатын. А. Смит: рынок басты реттеуші болатындықтан, рынокқа толық еркіндік беру қажет, – деп есептеді [2, 28].

Рыноктық үйлестіру ресурстардың тиімді пайдалануды қамтамасыз етпегенде, нарық сәтсіздігі деп аталатын жағдай болатынын экономикалық тәжірибе растады. Рыноктағы нарық сәтсіздігі қоғамның игілігі мен сыртқы әсерлерге ғана емес, басқа жағдайларға да байланысты пайда болады. Оның ең маңызды себебі – рынокқа тән монополияланған беталыс. Бұл жағдайда бәсекелесті қамтамасыз ету үшін, рынок қызметін реттейтін жағдайды толық анықтау – монополияға қарсы заңды әзірлеу және оны мемлекеттің қолдануы өмірлік қажеттілік болды.

Нарық экономикасында мемлекеттің рөлін теориялық танудың маңызды сатысы көрнекті ағылшын экономисі Дж.М. Кейнстің есімімен байланысты. «Кейнсиан революциясы » барысында алға қойылған идеялар, экономикалық құлдыраудан өз бетімен сауығудың мүмкін емес екенін, мемлекеттік саясат экономиканы дағдарыстық жағдайдан шығару үшін, жиынтықты сұраныс пен жиынтықты ұсынысты теңдестіруге және әрі қарай тұрақтандыруға көмектесетін қабілетті құрал ретінде қажет екенін дәлелдеді. Дж.М. Кейнс идеяларын екінші дүниежүзілік соғыстан кейін әлемнің көптеген елдері қабылдады. Сұраныс жиынтығын реттеуде кредиттік-ақшалы және қаржылық саясатты пайдалану, бұл елдердегі экономиканың кезеңдік ауытқуларын жұмсартуға көрсетеді деп есептеледі.

Сөйтіп, экономиканы мемлекеттік реттеудің объективті мүмкіндігі экономикалық дамудың белгілі бір деңгейіне жетумен, өндіріс пен капиталдың үйлесуінде, өндірістің шоғырлануында, өндіріс күші мен өндіріс қатынастарының дамуында пайда болды. Экономика дамуын мемлекеттік реттеу қазіргі замандағы жағдайда ұдайы өндіріс үдерісінің құрамды бөлігі болып табылады. Олар экономикалық өсуді ынталандыру, жұмыспен қамтамасыз етуді реттеу, салалық және аймақтық құрылымдағы ілгерілеушілікті көтермелеу, экспортты қолдау сияқты әр түрлі тапсырмаларды шешеді. Экономика дамуын мемлекеттік реттеудің көлемінің нақты нысаны қоғам дамуындағы әр сатыдағы сипатпен, экономикалық және әлеуметтік мәселелердің өткірлігімен анықталады.

Мемлекеттік реттеудің объективті қажеттілігі белгілі шарттылықпен алғанда өзара байланысты экономикалық көрсеткіштер жүйесін ескере отырып бұл жүйенің негізін-микроэкономикалық, ал жоғарғы деңгейін макроэкономикалық көрсеткіштер құрайтын пирамида түрінде елестетуге болар еді. Макро және

микроэкономикалық көрсеткіштердің бірқалыпты түйісуі пирамиданың орталық бөлігінде жүзеге асады, бұл тұста халық шаруашылығын басқарудың аймақтық-салалық органдарының шаруашылық қызметінің көрсеткіштері басым болып келеді [5,152].

Экономиканы реттеу – мемлекеттің макроэкономикалық тұрғыда қолданатын іс-әрекеті екендігін атап өту керек. Бұл – үкіметтің болжамы емес, оның объективті қажеттілігі, өйткені ерікті кәсіпкерлік жүйесі мен нарықтық қатынастар тиімді теңгермешілік жағдайындағы тұрақтылықты қамтамасыз ету мәселесін мемлекетке қалдырады. Келесі жағдайларға байланысты тиімділік бұл жерде барынша күрделі мазмұнға ие болады:

- өндірістік немесе әлеуметтік сипаттағы нақтылы мәселелердің тиімді шешімі оны макроэкономикалық деңгейден қарастырғанда, яғни, тек жиынтық табыстарды жиынтық шығындармен салыстыру жағынан келгенде тиімсіз болып шығуы әбден мүмкін. Егер жиынтық шығындардың абсолюттік көрсеткіштері жиынтық табыс бойынша көрсеткіштер деңгейінен жоғары болса-бұл шешімнің тиімділігі күмәнді болады:

- халық шаруашылығының тиімді аймақтық-салалық құрылымын құру жөніндегі мемлекеттік шаралар жекелеген шаруашылық жүргізуші субъектілердің салалар мен аймақтардың тұрғысынан тіпті де тиімді болмай шығуы мүмкін, өйткені соңғылардың деңгейінде мемлекеттің макроэкономикалық мүдделері әрдайым қарастырыла бермейді:

- егер экономиканы өсіңкілі ұдайы өндіретін жүйе ретінде қарастыратын болсақ, онда макроэкономикалық теңгермешіліктің өзі осы жүйенің болашақтағы даму тиімділігінің факторы ретінде алынады [5,153].

Осылай ескеретін болсақ, мемлекеттік реттеу барысы өз кеңінде нақтылы бір мерзімге есептелген мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық саясатының туындысы болып табылатын тұтастай экономикалық жүйе дамуының бағдарламалы –мақсатты нұсқауларына бағындырылуы қажет екендігі туындайды.

Зерттеу жұмысының тақырыбын ашу үшін мысал ретінде 2016-2018 жылға айлық есептік көрсеткіш пен жалақының ең төмен мөлшері қандай деген мәселені қозғаймыз. Жалпы ҚР жалақы мәселесі өте өзекті. Жалақы мөлшері жылдан-жылға көтеріліп келеді. Дегенмен, соңғы екі жылдағы жалақы мөлшері төмендегідей:

2016 жылғы 1 қаңтардан бастап:

- 1) жалақының ең төмен мөлшері – 22 859 теңге;
- 2) мемлекеттік базалық зейнетақы төлемінің мөлшері – 11 965 теңге;
- 3) зейнетақының ең төмен мөлшері – 25 824 теңге;
- 4) айлық есептік көрсеткіш – 2 121 теңге;
- 5) ең төмен күнкөріс деңгейінің шамасы 22 859 теңге болып белгіленді.

Бұл базалық мөлшерлер Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 30 қарашадағы «2016 – 2018 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Заңының 11-бабымен бекітілді.

Айлық есептік көрсеткіш (АЕК) бюджетті жоспарлау барысында алдағы жылғы болжамды инфляцияның шамасына қарай есептеледі.

АЕК кәсіпкерлердің қызметі үшін өте маңызды. Өйткені айлық есептік көрсеткіш:

- әкімшілік құқық бұзушылық істері бойынша төленетін айыппұл мөлшерін;
- кейбір салық түрлерін (мысалы, мүлік, жер, автокөлік салықтары);
- мемлекеттік баж, тіркеу алымдарын, лицензиялық алымдарды;
- заңды тұлғалардың жарғылық капиталының минималдық мөлшерін;
- жәрдемақыны және өзге де әлеуметтік төлемдерді;
- шағын, орта және ірі кәсіпкерлік субъектілері мәртебесін анықтауды есептеу үшін қолданылады.

2017 жылы 1 қаңтардан бастап.

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жәрдемақыларды және өзге де әлеуметтік төлемдерді есептеу үшін, сондай-ақ айыппұл санкцияларын, салықтар мен басқа да төлемдерді қолдану үшін айлық есептік көрсеткіш (АЕК) – 2 269 теңге.

Жалақының ең төменгі мөлшері (ЖТМ) – 24 459 теңге.

Мемлекеттік базалық зейнетақы төлемінің мөлшері (МБЗ) – 12 802 теңге.

Зейнетақының ең төменгі мөлшері – 28 148 теңге.

Базалық әлеуметтік төлемдердің мөлшерін есептеу үшін ең төменгі күнкөріс деңгейінің шамасы – 24 459 теңге.

ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев 2017 жылдың 30 қарашасында № 113-VI ҚР «2018-2020 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Заңына қол қойған.

Осы Заңының 8-бабына сәйкес 2018 жылдың 1-нші қаңтарынан бастап ең төменгі жалақы, зейнетақы, айлық есептік көрсеткіш мөлшері бекітілді. 2018 жыл бойынша:

- айлық есептік көрсеткіш (АЕК) - 2 405 теңге;
- жалақының ең төменгі мөлшері (ЖТМ) - 28 284 теңге;
- мемлекеттік базалық зейнетақы төлемінің ең төменгі мөлшері (МБЗТМ) - 15 274 теңге;
- зейнетақының ең төменгі мөлшері (ЗТМ) - 33 745 теңге;
- базалық әлеуметтік төлем үшін ең төменгі күнкөріс минимумы (БӘТТКМ) - 28 284 теңге.

Қазақстан Республикасындағы ең төменгі жалақы мен айлық есептік көрсеткіші төмендегі кестеден көруге болады:

2016		2017		2018	
жалақы	айлық есеп	жалақы	айлық есеп	жалақы	айлық есеп
22 859 тг	2 121 тг	24 459 тг	2 269 тг	28 284 тг	2 405 тг

Төмендегі кестеде айлық пен жалақы, сонымен қатар соңғы үш жылдағы зейнетақы мөлшерінің жыл сайынғы өсімін көріп отырмыз. Дегенмен қарапайым халық үшін жалақының ең төменгі мөлшері 1 ай өмір сүруге жетпейді деп айтуға болады. Сонымен қатар, азаматтардың отбасын асырауға жұмсалатын қаражаттар мен жас отбасыларға ерекше мән беруге де болады. Қорыта айтқанда, бұл олқылықтың орны толады деген үміттеміз.

Экономиканың мемлекеттік реттеу әдістері дегеніміз – бұл экономиканы мемлекеттік реттеу мақсаттарын орындау үшін, әлеуметтік – экономикалық процестерге, объектілерге ықпал жасау әдістерінің, амалдарының және құралдарының жиынтығы. Қазіргі нарықтық экономика – бұл аралас экономика. Бұл экономикада нарық берекетсіздігі, мемлекеттік реттеу, басқару органдары арқылы шектелініп, реттелеңіп экономикалық қатынастарының мақсатты ұйымдастырылған сипат алады. Аралас экономикада реттеу әдістері әкімшілік, құқықтық, экономикалық реттеу құралдарынан тұрады [6].

Мемлекеттік реттеу әдістерінің басқаша жіктелуі әлеуметтік-экономикалық процестерге әртүрлі шаралардың ықпалы шеңберінде анықталады. Бұл жағдайда мемлекет экономикаға тікелей және жанама әсер ету әдістерін (шараларын) қолданады.

Мемлекеттің экономикаға тікелей әсер ету әдістеріне келесі шаралар жиынтығын жатқызуға болады. Олар:

- Экономика дамуының стратегиялық мақсаттарын анықтау және оларды индикативтік жоспарларда, мақсатты бағдарламаларда көрсету;
- Мемлекеттік тапсырыстар және белгілі бір өнім түрлерін жеткізуге, жұмыстарды атқаруға, қызмет көрсетуге келісім-шарттар жасау:
 - Бағдарламаларға, тапсырыстарға және келісім-шарттарға мемлекеттік қолдауды жүзеге асыру;
 - Технологиялар және өнімдердің сапасы мен сертификациясына нормативтік талаптар;
 - Құқықтық және әкімшілік шектеулер және белгілі бір өнімдерді шығаруға тыйым салу және т.б.;
 - Тауарлардың экспорты және импорты бойынша операцияларды лицензиялау, яғни сыртқы сауда операцияларын қадағалау.

Экономиканы мемлекеттік реттеудің тікелей әдістері қосымша материалдық ынталандыруды немесе қаржылық шығын шығару талаптарымен байланысты емес, олар мемлекеттік биліктің беделі мен күшіне негізделеді. Ал, жанама реттеуші әдістерді қолдану сферасы рыноктық экономика дамыған сайын кеңейе береді де үдемелі ұдайы өндіріс процестеріне мемлекеттің тікелей араласуы мүмкіндіктерін шектей түсетін болады.

Тікелей және жанама әсер ету әдістері көбінесе өзара «кірігіп» қолданылатындықтан оларды пайдалану шектері де шартты сипатта болады. Өтпелі экономиканың аралас экономикаға жалғасуы жағдайында әкімшілік және экономикалық әдістердің арақатысы ғана өзгермейді, сонымен бірге нақты әдістердің міндеттері мен мазмұны да өзгерістерге ұшырайды.

Қорыта келгенде, мақаланы жазу барысында көптеген маңызды мәселелердің басын ашып, сипатына назар аудардық. Экономиканы мемлекеттік реттеудің талаптарына сәйкес, әдістері мен қажеттілігінің маңыздылығы зор екендігін дәлелдей отырып, оның ел экономикасына әсер ету әдістеріне жатқызылатын шаралардың жиынтығының бірнеше түрлерін талқыладық. Атақты экономистердің ой пікірлері мен берген анықтамаларын салыстыра зерттедік. Жалпы, нарық экономикасында мемлекеттің рөлінің алар орны ерекше екеніне толықтай көз жеткіздік. Сонымен қатар, қазіргі заманғы экономиканы синхрондық сипаттамасының маңызын аша білдік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Төреғожина М.Б. Экономиканы мемлекеттік реттеу. – Алматы: экономика, 2008 ж. – 205 б.
2. Илиясов Қ.Қ., Құлпыбаев С. Қаржы: Оқулық. – Алматы: 2003. – 448
3. Ихданов Ж.О., Орманов Ә.О. Экономиканы мемлекеттік реттеудің өзекті мәселелері. – Алматы: экономика, 2002.
4. <http://engime.org/ekonomikani-memleketik-retteu.html?page=>
5. Ивашковский С.Н. Экономика: микро и макроанализ. Учебно-практическое пособие. – Москва: Дело, 1999. – 360 с.
6. <http://turboreferat.ru/economics/jekonomikany-memleketik-retteu/48860-254661-page2.htm>

«АСТАНА» ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАРЖЫ ОРТАЛЫҒЫ

МҰХАНБЕТЖАН Р.М.,

Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Ғылыми жетекші, э.ғ.м., аға оқытушы Артакшинова В.С.

“Мен «Астана» халықаралық қаржы орталығын құру туралы Жарлыққа қол қойдым. Ол жеңілдетілген салық режимі және тәуелсіз қаржылық сотымен ағылшын құқығы қағидаттарына сәйкес құрылатын болады. Біз «Астана» қаржы орталығы Қазақстанның қаржы инфрақұрылымының ядросы, содан кейін бүкіл Орталық Азия өңірі үшін қаржылық хабқа айналатындығына сенімдіміз.”-Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев.

«Астана» халықаралық қаржы орталығы (бұдан әрі – АХҚО) ресми түрде өз қызметіне кіріскендігін және компанияларды тіркеу басталғанын хабарлайды.

Қазақстанда халықаралық қаржы орталығын құру - экономика өсімін қамтамасыз ететін басты бағыттардың бірі ретінде қарастырылады. Сарапшылар бұл ретте қаржы орталығының басымдығы ретінде Қазақстанның географиялық орналасу ерекшелігіне де назар аударады. Өйткені, мұндай заманауи қуатты қаржы институты Орталық Азия өңірінде ғана емес, тұтастай Еуразиялық экономикалық одақ аясында экономикалық-қаржылық қарым-қатынастарды арттыруға жол ашатыны айтылады.

Бүгінгі жаһандық дағдарыстың дендегеніне қарамастан, Қазақстанда «Астана халықаралық қаржы орталығын» дамытуға барлық мүмкіндіктер қалыптасқанын айтатындар баршылық. Қазірден белгілі мәселе - «Астана халықаралық қаржы орталығы» заманауи технологиялармен толық жабдықталатын «ЭКСПО-2017» халықаралық көрмесінің ғимараттарына жайғасатын болады. Яғни, халықаралық көрме өткеннен кейін қаржы орталығы бірден іске кіріседі, ондай орталықта аса білікті, кәсіби ысылған мамандар еңбек етуге тартылады.

«Астана халықаралық қаржы орталығының» негізгі жұмыс тілі ағылшын тілі болып бекітілген, осының өзі болашақта қаржы саласына маманданған жаңа буынның бәсекеге қабілеттілігі арта түседі деген сөз. Инвесторлар үшін де бірқатар жағдайлар жасалмақ, атап айтқанда шетелдік инвесторлар салық түрлерінен 50 жылға дейін босатылады, виза жағынан да оларға жеңілдіктер қарастырылады. Ағымдағы жылы өткен шетелдік инвесторлар кеңесінің пленарлық отырысында «Астана халықаралық қаржы орталығы» мәселесі талқыланған болатын. Онда Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев қаржы орталығының өте күрделі жоба екенін, сонымен қатар, Қазақстан үшін аса маңызды қадам екеніне де мән берген еді. «Болашаққа көз жібере отырып, біз «Астана халықаралық қаржы орталығын» инвестициялық капитал тартатын және қаржылық әдіс-тәсілдер саласындағы инновациялар орталығы ретінде көргіміз келеді. «Астана халықаралық қаржы орталығы» Еуразияның «қаржы қақпасына» айналуы керек. Біздің елордамыз Астана іскерлік, мәдени және ғылыми орталық ретінде дамып, жаңа әуежайды қоса алғанда, заманауи халықаралық көлік-логистика жүйесіне ие болады», - деді Н.Назарбаев. Ал «Астана халықаралық қаржы орталығы» АҚ Президенті Қайрат Келімбетовтің айтуынша, мұндай орталық экономиканы әртараптандырып, тұрақты экономиканы құру үшін қажет. Оның айтуынша, жергілікті капитал нарығын дамыту үшін әлемнің көшбасшы биржаларының стратегиялық серіктесімен бірлесіп, «Астана халықаралық қаржы орталығында» жоғары технологиялық биржа инфрақұрылымы құрылады. Ол әлемнің үздік стандарттарына сай болмақ. «Жаңа инфрақұрылым құнды қағаздар мен тауарлар сауда-саттығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Аталған жұмыс аясында орталық әлемнің жетекші биржаларымен келіссөздер жүргізді. Олардың қатарында Лондонның қор биржасы және металл биржасы, NASDAQ, Чикаго тауар биржасы, NASDAQ Dubai, Нью-Йорк қор биржасы бар», - дейді Қайрат Келімбетов. Тұтастай алғанда, қаржылық орталық жобасының күрделілігіне қарамастан, оның болшағына зор үміт артағындар да бар.

Нұржан Құспаев, «Астана» халықаралық қаржы орталығы әкімшілігі» АҚ Заң департаментінің директоры: – Ағылшын құқығы бүкіл әлемде таңдалған және бүкіл жасалып жатқан келісімшарттардың 70 пайыздан астамы ағылшын құқығын таңдайды. Бұдан басқа халықаралық қаржы орталықтарында да ағылшын құқы танылған. Инвесторларға таныс құқықтық орта ұсынылады. Ақша жүрген жерде дау қоса жүретіні белгілі. Сондықтан келушілерге балама тәсіл беріледі. Тәуелсіз сот жүйесі, халықаралық арбитраж орталығы мен медиация жұмыс істейді.

Қайрат Келімбетов, «Астана» халықаралық қаржы орталығының басқарушысы: – Халықаралық арбитраж орталығы – инвестициялық дау-дамайды шешудің бірегей жүйесі. Ол әсіресе Лондон мен Сингапурда дамыған. Енді осы жүйе посткеңестік кеңістікте тек бізде ғана болады. Қазір сот корпусы толық жасақталды. Дүние жүзінде зор беделге ие 9 төреші мен төрағаны Елбасының өзі тағайындады. Судьялар 5 жылға тағайындалады. Оларға қойылатын басты талаптың бірі – ағылшын құқы бойынша сот жүргізу күзіретінің болуы.

Астана қаржы орталығы экономикаға не береді?

Астана халықаралық қаржы орталығының басты мақсаты – инвестициялық климатты оңтайландырып, елге шет елдік қаржы құралдарын тарту.

Сонымен қатар жекешелендіру аясында «Самұрық-Қазына» иелік ететін отандық бірқатар ірі компанияларды тікелей және IPO мен SPO аясында халықаралық қор нарығына шығару көзделген. Осы

орайда Үкімет биыл көктемде «Астана халықаралық қаржы орталығы» туралы заң жобасын қабылдады. Аталған құжат бойынша шет елдік қаржы ұйымдары бірқатар жеңілдіктерге ие болмақ. Атап айтар болсақ, алғашқы он жылда ұжымдық және жеке бас табыс салығынан толықтай босатылу, шет елдік жұмыс күшін тартуда шектелмеу, кеңсені жалға беруде алғашқы екі жылда белгілі бір жеңілдік ұсыну мен тұрақты жұмыс істейтін тұлғаларға арнайы бес жылдық виза беру қарастырылған.

«Мәскеу халықаралық қаржы орталығын» алмастырушы

2011 жылы Ресей үкіметі «Мәскеу қаржы орталығын» өңірлік деңгейден халықаралық көлемдегі қаржы орталығы ретінде құру туралы бастама көтерді. Батыспен арадағы санкцияға дейін Ресей астанасында іскерлік-қаржы орталығы салынып, өз жұмысын бастап кеткен. Дегенмен, саяси текетірес нәтижесінде батыс қаржы ұйымдары жұмыстарын тоқтата бастады. Нәтижесінде қазіргі таңда «Мәскеу қаржы орталығы» жергілікті орта және ұсақ кәсіпорындардың кеңсесі қызметін ақтарудан әрі аса алмай отырғаны белгілі. Осы орайда «Астанада қаржы орталығын» құру идеясы орындалмай қалған «Мәскеу қаржы орталығының» орнын басушы ретінде қарауға болады. Бұл өз кезегінде «Дубай халықаралық қаржы орталығы» (ДХҚО) үлгісінде қолға алынбақ. Дубай демекші, 2004 жылы құрылған ДХҚО-ның осы уақыт аралығында әлемде алдыңғы қатарлы он қаржы орталығына айналуындағы себеп ретінде сарапшылар өңірдің жоғары экономикалық әлеуетімен қатар Араб әлемінде бұрын соңды ондай ауқымды алаңның қолға алынбауын атайды. Осы тұрғыда «Астана қаржы орталығы» халықаралық қаржы ұйымдары үшін 180 млн нарыққа ие Еуразиялық одақпен қатар ТМД елдерінің экономикасына ашылған есік болмақ.

Оффшорлық аймақ

Ресей сарапшыларының айтуынша, Астана қаржы орталығы құрылған жағдайда орыс компаниялары салықтан жалтару мақсатында Астана оффшорлық аймағына ағылуы мүмкін. Олай болған жағдайда Астана ресейлік компаниялар активтерінің іскерлік алаңына айналмақ. Дегенмен, «Еуразиялық даму банкінің» басқарма төрағасы Дмитрий Панкиннің айтуынша, мұндай қаржы орталықтарын оффшор деп айтуға болмайды. Себебі, Швецария секілді шет елдік капиталды қолында ұстаған мемлекеттер мен еркін аймақтар қазіргі таңда өзге елдердің бақылау органдарымен келісіп, тиісті ақпарат беріп жұмыс істеп отыр. Ал Астана қаржы орталығын оффшор дегеннен гөрі белгілі бір деңгейде жеңілдіктер ұсынатын алаң деп атаған орынды.

Алматы тәжірибесі

2014 жылдың мамырында Астанада Еуразиялық экономикалық одақты құру туралы келісімге қол қойылғанда үш елдің басшысы одақтың экономикалық орталығы Мәскеу беп бекітілсе, Алматы оның қаржы орталығы болатыны келісілген еді. Оған дейін де Алматы өңірлік деңгейдегі қаржы орталығы болады деп шешілген еді. 2010 жылы басталған бұл бастама Астана орталығының көлеңкесінде қалып отыр.

Нұрсұлтан Назарбаев биылғы жиын әлем экономикасы үшін күрделі кезеңде өтіп отырғанын айтты.

– Өздеріңіз білесіздер, жаһандық экономикалық тұрақсыздық жағдайында былтырдан бері Қазақстан экономикасының өсімі де айтарлықтай баяулады. Бұған елдің негізгі экспорттық тауарлары бағасының төмендеуі, негізгі сауда серіктестеріміздің ұлттық валюталарының әлсіреуі және нарықтардағы ахуалдың нашарлауы әсер етті. Біз дереу экономиканы жаңа жағдайға бейімдеу бағытындағы ауқымды жұмысты бастап кеттік. Соның алдында экономиканы әртараптандыруды көздеген бағытқа, құрылымдық реформалар жүргізуге және әлеуметтік тұрақтылықты қамтамасыз етуге баса ден қойылды, – деді Қазақстан Президенті.

Мемлекет басшысы сарапшылар мен біздің елде жұмыс жүргізіп жатқан инвесторлардың берген бағасына сәйкес, бүгінде республикада инвестиция үшін өңір бойынша ең қолайлы жағдай жасалғанын атап өтті.

– Мәселен, Дүниежүзілік Банк, ЕҚДБ, АДБ, ИДБ сияқты қаржы ұйымдарымен ынтымақтастық бағдарламалары аясында таяудағы 5 жылда кәсіпкерлікті, қаржы секторын, инфрақұрылымды, электр энергетикасын дамыту, сондай-ақ институционалдық реформалар жүргізу үшін елге 9 млрд долларға жуық инвестиция келеді. Сонымен бірге индустрияландыру бағдарламасына қолдау көрсету үшін 10 млрд долларға жуық көлемде шетелдік инвестиция тартылады, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Қазақстан Президенті ЭЫДҰ стандарттарын енгізуге бағытталған инвестициялық ахуалды жақсарту жөніндегі жұмыстың жалғасып жатқанына назар аударды.

– Мәселен, биыл барлық өңірлерде инвесторларға «бір терезе» қағидаты бойынша қызмет көрсету секторлары ашылды, «инвестициялық омбудсмен» институты, инвесторлар тарту мәселелері жөніндегі үкіметтік және өңірлік кеңестер құрылды. Егер 2015 жылы визасыз режимдегі елдер саны 35 болса, 2017 жылдан соң 54-ке жеткізіледі. Инвестициялық жобаларды жүзеге асыру үшін қолданылатын шикізат пен материалдарды импорттау кезінде қосылған құн салығынан босату түріндегі салықтық жеңілдіктер енгізілуде. Жоғарғы сот жанынан дауларды қарастыру үшін ірі инвесторлардың қатысуымен мамандандырылған алқа құрылып жатыр. Оның аясында Туындаған құқықтық дауларды сапалы әрі әділетті түрде шешу барысында шетелдік инвесторлардың құқығы осы алқа аясында жүзеге асырылатын болады. Үкімет трансұлттық корпорациялармен және негізгі инвесторлармен бірге өңдеу өнеркәсібінде, сондай-ақ инфрақұрылым, энергетика және өзге де салаларда бірлескен кәсіпорындар құру жұмысын жүргізуде, – деді Мемлекет басшысы.

Нұрсұлтан Назарбаев АХҚО-ны басқару жөніндегі кеңеске ірі компаниялар мен әлемдегі ірі қаржы ұйымдарының ықпалды басшылары шақырылғанын айтты.

– Күні кеше Кеңестің бірінші отырысы өтті, оның барысында біз АХҚО-ның қалыптасу перспективаларын талқылап, стратегиясын қабылдадық және оны дамытудың негізгі бағыттарын айқындадық.

Қазақстан АХҚО аясында серіктес болу жөніндегі сіздердің барлық ұсыныстарыңызды қарастыруға әзір. Біздің ынтымақтастығымыз Қазақстанның және бүкіл өңірдің орнықты әлеуметтік-экономикалық дамуы үшін қолайлы жағдай қалыптастырады деп сенемін, – деді Қазақстан Президенті.

Мемлекет басшысы республикамыз үшін таяу он жылдағы негізгі міндет экономикалық дамудың әлемдегі 30 дамыған елдің қатарына қосылу мақсатына жетуге мүмкіндік беретін мүлде жаңа моделін қалыптастыру екенін айтты.

– Қазақстанның бәсекелік артықшылықтарын барынша пайдалану, адами капиталды дамыту және жеке сектордың басымдығының рөлін арттыру қажет. Біз «ЭКСПО-2017» өтетін орында орналасатын АХҚО жөніндегі мәселені талқылағандықтан, келесі кездесу тақырыбын «Жаңа энергетика» деп атауды және оны көрме ұйымдастырылатын кезде Астанада өткізуді ұсынамын, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Сондай-ақ отырыс барысында Еуропа қайта құру және даму банкінің президенті С.Чакрабарти, Инвестиция және даму министрі Ә.Исекешев, «Қазақстанның шетелдік инвесторлар кеңесі» қауымдастығы басқармасының төрағасы У.Вокурка, «Астана» халықаралық қаржы орталығының басқарушысы Қ.Келімбетов сөз сөйледі.

Бұдан бөлек, «Джи-пи Морган Чейз Интернэшнл» компаниясы директорлар кеңесінің төрағасы Дж.Френкель, «Ситигруп» компаниясының бас атқарушы директоры Дж.Коулз, «Бейкер энд Макензи Интернэшнл» фирмасы атқару комитетінің мүшесі/бас директорының орынбасары Э.Шир, ERG S.a.r.l. менеджерлер кеңесінің төрағасы А.Машкевич, «Эрнст энд янг» компаниясының қаржы секторы үшін консультациялық қызмет көрсету жөніндегі басқарушы серіктесі Д.Баркер, «Делойт СНГ» бас атқарушы директоры И.Коулберн күн тәртібіндегі негізгі мәселелерге қатысты пікірлерін білдірді.

«Ұлттың 100 қадамы» және 2018 жылғы Жолдауында «Төртінші индустриалдық төңкеріс аясында дамудың жаңа мүмкіндіктері» - АХО ұлттық компаниялар IPO-ның негізгі алаңы. Бірақ бүгінгі күнде ЭХО Германия, Жапония, Қытай немесе Малайзиядан келген орта және кішігірім компаниялар Қазақстан нарығына кіре алатын жағдайлар мен мүмкіндіктерді жасайды, өйткені олардың құқықтары халықаралық құқық жүйесімен сенімді қорғалады.

2018 жылы «Астана» халықаралық қаржы орталығы акциялар мен борыштық құралдарды шығаруға кіріседі. Бірінші кезекте «Эйр Астана», «Қазатомөнеркәсіп» және «Қазақтелеком» үш компанияны жекешелендіру мәселесін қарастыру жоспарланып отыр. Аукционда айтарлықтай үлестер - 25% -дан кем болмайды.

Болашақта «ҚазМұнайГаз», «Қазақстан темір жолы», «Самұрық Энерго» және олардың кейбір еншілес ұйымдары жекешелендіріледі. Жалпы ұлттық ЖІӨ-нің 35% құрайды - бұл экономиканың маңызды бөлігі. Өздеріңіз білетіндей, Қазақстан Республикасының Үкіметі жеке инвесторларды ұлттық компаниялардың акционерлері болуға, олардың басқарудың ашықтығы мен тиімділігін арттыруға және инвесторлармен бірге олардың экономикалық құндылығын арттыруға мүмкіндік беру үшін экономиканың мемлекет үлесін азайту міндетіне тап болады. АХО-дан қайтарудың арқасында, алдағы бес жылда 5 миллиард долларға дейін инвестициялар тарту көзделіп отыр, бұл алғашқы үш жылда барлық қаржы институттарын құру мен жұмыс істеуіне 20 миллиардқа жуық теңге жұмсалатын болады. Капитал нарығын дамыту АХО маңызды стратегиялық бағыттардың бірі болып табылады, оның табысты жүзеге асырылуы Орталық үшін маңызды. Мемлекеттің «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ-мен бірлесе жоспарланған кең ауқымды жекешелендіру шеңберінде капитал нарықтарының дамуы жоспарланған.

АХО-дің негізгі міндет - капиталдың сұйық және теңгерімді нарығын дамыту. Әлемдік жетекші биржалар қатарынан стратегиялық әріптесімен қатар, АӨҚО аумағында үздік халықаралық тәжірибе принциптеріне негізделген жаңа жоғары технологиялық қор биржасы құрылады.

АХО - Қазақстан экономикасында инвестицияларды тарту мақсатында Қазақстан астанасында арнайы салық, валюталық және визалық режимі бар аумақ құрылды.

Мемлекет басшысы «Астана» ХҚО-ның әлемдік қаржы орталықтары туралы ақпарат берілетін, сондай-ақ әлемнің ірі қалалары мен іскерлік орталықтарына жеткізетін қазіргі рейстерді қамтитын Астананың халықаралық әуе қатынасы картасы бейнеленген ақпараттық-таныстырылымдық стендпен танысып шықты.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті :Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы 2018 жылғы 10 қаңтар: «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері»
2. «Астана» халықаралық қаржы орталығы туралы Заңы 2015 жылғы 7 желтоқсандағы № 438-V ҚРЗ.
3. Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік туралы Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 28 ақпандағы № 234 Заңы
4. Қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарын мемлекеттік реттеу, бақылау және қадағалау туралы Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 4 шілдедегі № 474 Заңы
5. Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы
6. Астана халықаралық қаржы орталығы туралы 12-бап. Орталықтың Қаржылық қызметтер көрсетуді реттеу жөніндегі комитеті
7. «Астана» халықаралық қаржы орталығы туралы» Республикасының Конституциялық заңының жобасы туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 29 тамыздағы №719 қауылысы
8. «Астана» халықаралық қаржы орталығы – Еуразияның қаржы қақпасы Жылқыбай Ж., «Егемен Қазақстан»

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

ЖИЕМБАЕВА М.,
Ә-11НПҚарағанды эконмикалық университеті Қазтұтынуодағы
Ғылыми жетекші:э.ғ.д.,профессор Алимбаев А.А

Қазір біздің елімізде бизнесті дамытудың бұрын – соңды болмаған қолайлы ахуалы туып отыр. Бұған Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың өзі бастап, аталмыш салаға айрықша көңіл бөліп отыруы, сол арқылы республикадағы банктердің оны қаржыландыруды жақсы жолға қоюы тікелей мұрындық болуда. Бұлай болатыны, Мемлекет басшысы шағын және орта бизнестің кез келген елдің экономикалық жағынан өсуі мен өркендеуінің негізі екенін өте жақсы біледі. Ал бұл тектес кәсіпорындар өз ретінде орасан зор ақша айналымы мен жұмыс орындарын жасап қана қоймайды, сонымен қатар өндіріске жаңа технологияны бірінші енгізіп, бизнесті жүргізудің соны тәсілдеріне батыл қол создырады.

Егер мемлекет ырғақты және тұрақты даму жолына түскісі келсе, оның әлеуметтік – экономикалық бағдарламасына міндетті түрде шағын және орта бизнесті ынталандыру шараларының енгізілуі қажеттігін әлемдік тәжірибе көрсетіп отыр.

Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты жолдауда кәсіпкерлік ортаны дамыту әрі қолдау жайлы айтылды. Жолдауда көрсетілген 10 бағыттың алтауында экономиканың барлық салаларында жаңғырудың негізгі құралға айналатыны айтылған. «Адами капитал – жаңғыру негізі» атты жетінші бағытта тікелей кәсіпкерлікпен байланысты келесідей мәселелер және шешу жолдары қарастырылған болатын: нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы аясында оның құралдарын нығайта отырып, халықтың осы санаттарын кеңінен тарту қажет, өзін-өзі жұмыспен қамтығандарды тіркеу үдерісін мейлінше жеңілдетіп, оларға мемлекет алдындағы міндеттерін адал атқару тиімді болатындай жағдай туғызу қажет.

Қазақстандағы белсенді шағын және орта кәсіпкерлік саны 2017 жыл

бірлік

Республика, облыстар	Барлығы	Оның ішінде				Барлығы, өткен жыл пайызбен (%)
		шағын бизнестің заңды тұлғалары	орта бизнестің заңды тұлғалары	жеке кәсіпкерле р	шаруа (фермер) қожалықтары	
Қазақстан Республикасы	869 539	68 913	4 357	637 686	158 583	106,9
Ақмола	33 817	2 606	237	27 556	3 418	105,3
Ақтөбе	37 413	4 013	207	28 896	4 297	102,8
Алматы	96 485	2 934	264	48 511	44 776	96,1
Атырау	32 073	2 517	157	27 867	1 532	101,4
Батыс Қазақстан	29 265	2 093	130	23 402	3 640	103,4
Жамбыл	41 937	1 615	104	24 858	15 360	108,6
Қарағанды	62 371	5 435	344	51 618	4 974	108,9
Қостанай	43 882	3 386	278	35 319	4 899	105,3
Қызылорда	25 888	2 247	141	22 066	1 434	112,9
Маңғыстау	31 621	2 642	159	27 987	833	110,1
Оңтүстік Қазақстан	126 223	5 255	272	65 351	55 345	112,6
Павлодар	32 318	3 184	178	26 012	2 944	105,3
Солтүстік Қазақстан	25 248	2 090	230	20 047	2 881	104,7
Шығыс Қазақстан	74 178	4 832	296	56 816	12 234	102,2
Астана қ.	56 058	7 065	381	48 607	5	107,1
Алматы қ.	120 762	16 999	979	102 773	11	116,3
Ескерту - Мәліметтер ҚР ҰЭМ Статистика комитетінің ресми сайтынан (www.stat.gov.kz) алынған						

Кестедегі мәліметтерге сәйкес шағын және орта бизнесті Қазақстандағы аймақтар бойынша

орналастырудың талдауы көрсеткендей, олардың басым бөлігі Алматы қаласына - 220,4 мың немесе 14,4%, Оңтүстік Қазақстан облысына - 213,9 мың немесе 14,0%, Алматы облысына - 186,0 мың немесе 12,2% келеді. Шағын және орта бизнес субъектілерінің ең аз саны Солтүстік Қазақстан - 40,8 мың (2,7 %), Батыс Қазақстан 45,3 мың (3,0 %) және Маңғыстау облысына - 49,4 мың (3,2 %) келеді. Бұл аймақтардың аграрлық бағытталуымен және өндірілген өнімнің аз көлемімен байланысты.

Шағын және орта бизнестің тіркелген субъектілерінің арасында - заңды тұлғалардың ең көп санын Алматы қаласы - 77,8 мың (31,4 %), Астана қаласы - 34,8 мың (14,0%), Оңтүстік Қазақстан облысы - 22,2 мың (9,0 %) және Қарағанды облысы - 16,8 мың (6,8 %) алады. шағын және орта бизнес субъектілерінің ең аз саны Батыс Қазақстан облысында - 5,1 мың (2,0%), Солтүстік Қазақстан облысында - 5,2 мың (2,1 %), Қызылорда облысында - 5,0 мың (2,0 %) жұмыс істейді.

Республиканың шаруа (фермерлік) қожалықтарының құрылымында ең үлкен үлесті Оңтүстік Қазақстан облысы - 39,3 % және Алматы облысы - 26,1 % иеленеді. Сол ретте, үлкен үлесті Атырау облысы - 0,9 % және Маңғыстау облысы - 0,6 % алады.

2017 жылы Қарағандыда «бір терезе» қағидасы бойынша жұмыс жасайтын толық форматты кәсіпкерлерге қызмет көрсету орталығы ашылды.

Әкімдіктер мен басқармалардың сайттарында ашық қолжетімділікте Бос жер телімдерінің картасы мен Ірі кәсіпорындардың бос тұрған үй-жайларының картасы жасалды және орналастырылды.

Ескерту - Мәліметтер ҚР ҰЭМ Статистика комитетінің ресми сайтынан (www.stat.gov.kz) алынған

Сурет 1. Облыста шағын және орта бизнестің даму динамикасы

Берілген диаграммада 2015-2017 жылдар арасындағы Қарағанды облысының шағын және орта бизнестің даму динамикасын көруге болады. Диаграммадағы мәліметтерге сай 2015 жылы жоғарғы көрсеткіш 239 мың адам активті субъектілер, оның ішінде жұмыс істейтіндер 86 мың адам. Ал төменгі көрсеткіш 2017 жылы 227,7 мың адам активті субъектілер болса, оның 80 мың субъектісі жұмыс істейтіндер құрайды.

Облыстың өңірлер бойынша кәсіпкерлікті қолдау картасы 98 жобаны құрайды. Инвестициялық көлемі 672,4 млрд.тг құрайды. Жұмыс орны 10 203 адамға ашылмақ. 2010 – 2015 жылдар аралығында 68 жоба іске асырылып, 142 млрд.тг жұмсалып, 5245 адам жұмыспен қамтылған. 2016-2018 жылдар аралығында 30 жоба бойынша 530,4 млрд.тг бөлініп, 5958 адамды жұмыспен қамту жоспарланған.

Қарағанды облысының Индустрияландыру картасында бүгінде 11,5 мың жаңа жұмыс орнын құруға мүмкіндік беретін 103 жоба бар. Бүгінде 252,1 млрд.теңгенің 84 жобасы жүзеге асырылды. Кәсіпорындарда 6 мыңнан астам жаңа жұмыс орны ашылды.

Кесте 1.2017 «Бизнес мектебі» компонентін құраушы жобалар

Жоба атауы	Оқытылды (адам)	Жоспардың орындалуы
Бизнес-кеңесші(2 күн)	1360	160%
Бизнес өсімі (5 күн)	150	100%
Жоба бойынша оқыту (3 апта)	84	112%
Бизнес бастау(5 күн)	85	130,77%
Барлық	1 411	
2018 жыл		
Бизнес-кеңесші (2 күн)	84	
Ескерту – мәліметтер Қарағанды облысының кәсіпкерлер палатасынан алынған		

Кестедегі мәліметтерге талдау жүргізсек 2017 жылы «Бизнес мектебі» компонентін құраушы 3 жоба және 2018 жылдың I тоқсанында 1 жоба бойынша оқыту жүргізілді.

2017 жылғы жобалық оқытулар және олардың нәтижелері:

– 264 тыңдаушылар өз бизнестерін ашты

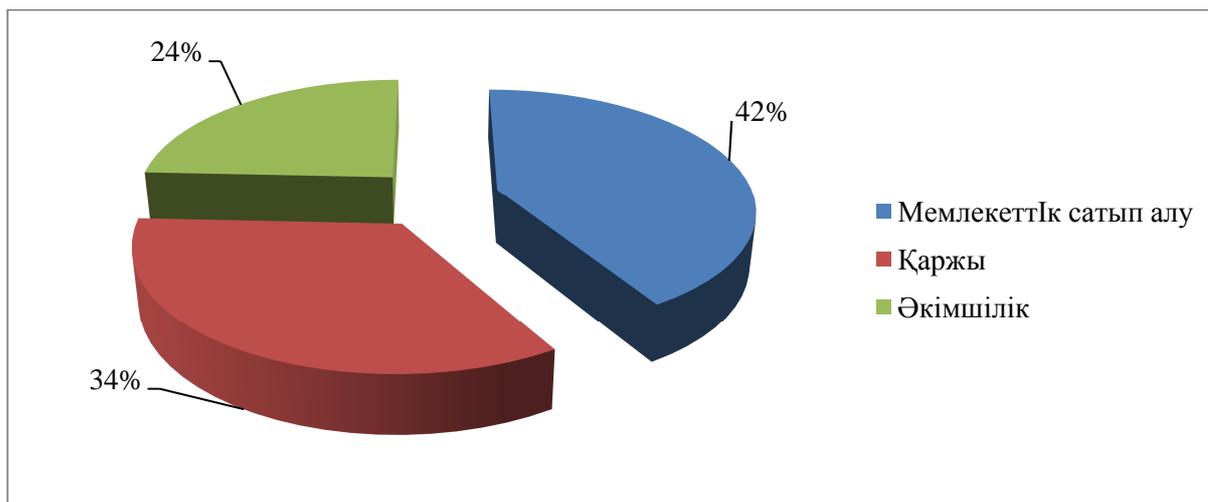
– 14 тыңдаушы жалпы сомасы 10,88 млн. теңге гранттық қаржыландыруға ие болды.

Тәлімгерлік принциптерін қолданумен «Жобалық оқыту» 84 адамнан 418,295 миллион теңгеге оқытылды. Қаржы институттарында жалпы сомасы 418 295 млн. теңге 93 адам қаржыландырылды.

«Бизнес климаты» рейтингісінің қорытындысы бойынша Қарағанды облысы өңірлер арасында 11-ші орынды иеленді. Респонденттердің пікірінше, бизнесті жүргізудің маңызды мәселелері қаржы және инфрақұрылымға қолжетімділік, сондай-ақ білікті кадрлардың жетіспеушілігі болып табылады.

«Қазақстандық индустрияны дамыту институты» АҚ «Аймақтық кәсіпкерлікті дамыту картасын» қалыптастыру туралы келісімді жүзеге асыру шеңберінде Қарағанды облысының экономикалық жағдайын талдады, зерттеу барысында экономиканың тарихи және ағымдағы мамандануы анықталды.

Аймақта іске асырылатын 15 үздік жоба анықталды. Қарағанды облысының Жұмыс тобы және Ұлттық кәсіпкерлер палатасы бірлескен жұмысы, «КИРИ» АҚ, «AIRI» ЖШС-мен қорытындысы бойынша облыстар мен салалар бойынша жобаларды толықтыру ұсынылды:

Ескерту – Мәліметтер Қарағанды облысының кәсіпкерлер палатасынан алынған

Сурет 2. Кедергілерді топ бойынша бөлу

Ұлттық кәсіпкерлер палатасының мәліметі бойынша аймақтағы негізгі кедергілер әкімшілік кедергілер, мемлекеттік сатып алулар және қаржыландыруға қолжетімділік болып табылады.

Қарағанды облысының Кәсіпкерлер палатасы «Аймақтық кәсіпкерлікті дамыту картасы» бойынша жұмыс істегенде 384 белсенді кәсіпкерге және 387 әлеуетті кәсіпкерлікке сауалнама жүргізді. 30 компания директорларынан сұхбат алды, оның ішінде 8 ірі, 11 орта және 11 шағын кәсіпорын.

Екінші деңгейлі банктерден, жергілікті атқарушы органдардан және даму институттарының өкілдерінен сұхбат алынды.

Әртүрлі дереккөздерді талдаудан алынған нәтижелерді салыстыру арқылы кәсіпкерлердің қаржы ресурстарына және әкімшілік кедергілерге қол жеткізуді маңызды кедергі ретінде қарастыратынын көрсетті. Келесі екі маңызды кедергі - білікті кадрлардың және инфрақұрылымның болуы. Барлық факторларды салыстыру кезінде минералдық ресурстарға және тауар нарықтарына қол жеткізу кәсіпкерлер үшін ең аз маңызды болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» 10.01.2018ж.
2. Елшібаев, Р. Қ. Кәсіпкерлік қызметті ұйымдастыру // Т. Рысқұлов атындағы ҚазЭУ, 2015.
3. Токсанова А.Н. Основы предпринимательской деятельности. Астана, 2015.
4. Сахариев С.С., Сахариев А.С. Әлем экономикасы (оқулық) I-бөлім. Алматы: 2016ж
5. Рубе В.А. Малый бизнес: история, теория, практика. М.: ТЕИС, 2018г
6. Айтаханов к. Предпринимательство - ведущая сила экономики // Казахстанская правда. 2 мая, 2016г.
7. Кантарбаева А.К., Предпринимательство: институционально-эволюционный подход. Алматы: “Раритет”, 2015.

ПСИХОЛОГИЯ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРСТВА

АЙТБЕКОВА Д.Е., ТАКИРОВА Г.А.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Психология исторических деятелей - монархов и государственных лидеров, вождей партий и массовых движений, министров и революционеров - одна из наиболее древних и в то же время наиболее молодых сфер научных исследований. Люди, внесшие заметный вклад в историю, всегда вызывали интерес у своих современников и потомков. И этот интерес никогда не ограничивался тем, что делали эти люди на политической и общественной арене. Известный деятель всегда привлекает внимание именно как личность - всем своим психологическим, нравственным и интеллектуальным обликом, мотивами своих действий, своими прозрениями и просчетами.

В политической психологии понятие лидерства – наиболее активно изучаемая тема. Здесь накоплен достаточный объем исследований, концепций и попыток теоретического обобщения. Тем не менее, в изучении феномена лидерства, в отличие от ряда других разделов политической психологии, пока еще нет точного вывода, который позволил бы кратко суммировать и обобщить имеющиеся достижения. [6]

В разных исследованиях лидерство характеризуется с различных точек зрения. Одни авторы анализируют индивидуальные особенности лидеров. Другие изучают отношения между лидером и его последователями. При всей уникальности любая личность представляет собой совокупность типологических психических - когнитивных, мотивационно-волевых, эмоциональных и т.д. - механизмов и процессов и имеет по тем или иным своим психическим свойствам общие черты с другими личностями. Ограничиваясь научно-психологическим анализом и соответствующими понятиями, мы вряд ли сможем нарисовать «живой портрет» Ленина, Ф. Рузвельта или де Голля, но зато, возможно, лучше поймем те внутриспсихические причинно-следственные и системные связи, которые обусловили их действия в конкретных ситуациях. А также поймем, что психологически объединяло их с другими людьми, особенно их современниками и соотечественниками, что также весьма важно для объяснения как причин и мотивов их действий, так и условий, позволивших им сыграть свои исторические роли. Как и любое явление жизни, политическое лидерство имеет свою анатомию, в том числе личностно-психологическую, строгий анализ которой требует соответствующего понятийного аппарата и предполагает процедуру типологизации. Именно такого рода задачи в перспективе сможет решать психологическая наука. Мы не будем рассматривать весь богатейший опыт мировой науки - историографии, социологии, политологии в изучении проблемы политического лидерства. Нас будут интересовать лишь результаты тех исследований, в которых эта проблема изучается с позиций современной психологической науки.[7]

Существуют исследования, посвященные эффективности лидера, успешности выполнения лидером своих функций. Здесь внимание акцентируется на характеристиках лидеров и критериях выявления эффективных лидеров.

При изучении характеристик лидера выявляют определенные качества личности лидера. В качестве критериев эффективного лидерства рассматривают успешное выполнение задач и поддержка со стороны группы.

Основная масса этих исследований выполнена американскими психологами и политологами. Поэтому данной области знаний «американский акцент» присущ еще в большей степени, чем социальной и политической психологии в целом. Исследования теоретического и методологического характера основаны главным образом на эмпирическом материале политической жизни США, излюбленным их сюжетом является психология американских президентов. Тем не менее, многие методологические подходы американских политических психологов можно рассматривать как первый существенный вклад в изучение лидерства в целом. Известная американская исследовательница М. Германн подразделяет факторы, определяющие феномен лидерства на следующие основные группы: 1) исторический контекст (или ситуация); 2) психологические характеристики лидера; 3) последователи или сторонники лидера; 4) отношения между лидером и его последователями; 5) поведение лидера. Остановившись подробнее на понятии психологических характеристик лидера, Германн делит их на 7 групп: 1. «Базовые» политические убеждения лидера. 2. Его политический стиль (например, склонность к работе в группе или в одиночку, к политической риторике и пропаганде, к детальному изучению проблем или к получению лишь обобщенной информации, к засекречиванию или открытости своей работы и т.д.). 3. Мотивация к достижению лидирующих позиций. 4. Реакции лидера на стрессы и давление. 5. Способ, которым он достиг своего положения. 6. Предшествующий политический опыт лидера. 7. Политический климат, в котором «стартовал» лидер.[1]

Политическая система влияет на психологию лидера и посредством тех нормативных предписаний, которые присущи порожденной ею культуре и образуют трудно переходимые границы выбора им методов своих действий. Речь идет о «правилах игры», которые социологи называют «нормы-рамки» и которые в той или иной мере интериоризируются политиками, становятся органическим компонентом их психологии. В современных условиях крайне трудно представить себе западного политического лидера, которому пришлось бы в голову вопреки конституции разогнать парламент или использовать полицейские и воинские части в

борьбе с легальной политической оппозицией (что не исключает разгона чересчур агрессивных, нарушающих порядок массовых манифестаций).

Фундаментальные особенности политической системы - далеко не единственный объективный фактор, воздействующий на психологию лидеров. Конкретный характер этого воздействия во многом определяется состоянием системы, конкретной фазой ее исторического бытия. От этих параметров исторической ситуации зависят, в частности, такие выделенные в приведенном выше «перечне» М. Германн психологически значимые моменты.

Взаимодействие исторических ситуаций и психологических свойств национальных лидеров - сфера увлекательных междисциплинарных историко-психологических или психолого-политологических исследований. Значение ее определяется тем, что, как считают ныне многие профессиональные социальные и политические психологи, именно ситуационные факторы являются решающими в возвышении деятелей с определенными психологическими характеристиками на роль лидеров.[2]

Несомненно, что выдающиеся (или признанные таковыми) исторические деятели выполняют «социальный заказ эпохи». Однако для выполнения этого заказа они все же должны обладать соответствующими ему личностными качествами. Трудно вообразить, что могло бы произойти с Америкой в 30-е годы, если бы на посту президента находился человек, не превышающий по своим психологическим данным предшественников и преемников Ф.Д. Рузвельта. Или с Францией, если бы в 1958 г. в ее политическом резерве не было Шарля де Голля. Выборы М.С. Горбачева генеральным секретарем в 1985 г. были результатом сложной комбинации сил в Политбюро ЦК КПСС, его вполне реальным соперником был консервативный и по-сталински крутой ленинградский лидер Романов. Сложись эта комбинация несколько иначе (например, если бы кандидатуру Горбачева не поддержал А.А. Громыко), возможно, история СССР и России в 80-90-х годах приняла бы совсем иной оборот.[5]

Если в изучении психологии лидеров следовать методам, разработанным в рамках общепсихологических и социально-психологических концепций личности, ее надо представить как взаимодействие когнитивных, мотивационных, аффективных, коммуникативных и конативных (поведенческих) компонентов, прослеживая их выражение в установках (аттитюдах) лидеров, в том числе в их ценностях и убеждениях. Такой подход характерен для исследователей, изучающих феномен лидерства преимущественно с позиций психологической науки.

Ограничимся классикой числа “3” и выделим главные потребности, мотивирующие политическое поведение лидера:

- мотив власти,
- мотив достижения,
- мотив аффилиации.

Мотив власти. Рассмотрение мотивации власти, принятого в отечественной политической психологии, рассматривается через ряд психолого- политических понятий и связь категорий “цель- средство- результат”. Таким образом можно сформулировать модель власти, цель которой состоит в удовлетворении потребностей. Мотивация власти (потребность во власти) является одной из самых главных движущих сил человеческих действий. Это стремление занять руководящую позицию в группе (коллективе), попытка руководить людьми, определять и регламентировать их деятельность. Мотив власти занимает важное место в иерархии мотивов. Действия многих людей (например руководителей различных рангов) побуждаются мотивом власти. Стремление господствовать над другими людьми и руководить ими — это мотив, который побуждает их в процессе деятельности преодолевать значительные трудности и прилагать огромные усилия. Человек много работает не ради саморазвития или удовлетворения своих познавательных потребностей, а ради того, чтобы получить влияние на отдельных людей или коллектив.

Мотив достижения. Политикам часто приписывают “амбициозность”, основу которой во многом составляет мотивация достижения. Это – одна из важнейших черт, которые должны быть присущи политическому лидеру, поскольку люди с развитым мотивом достижения характеризуются уверенностью, настойчивостью, реалистичностью, инициативностью. Эти качества воспитываются во многом родителями, являющимися для будущего политического лидера высокими эталонами для подражания.

Мотив достижения. Имеет отношение к мастерству, манипулированию, организации физического и социального окружения, преодолению препятствий, установлению высоких стандартов работы, соревнованию, победе над кем-либо. Это довольно широкая трактовка понятия “достижение”, и в таком виде она может больше соответствовать мотивации политического лидера. Мотив достижения своих целей является для многих стержнем их политической карьеры. Когда политический деятель становится главой государства, то основная цель, казалось бы, достигнута. Однако внешнеполитическая сфера представляет ему возможность ставить множество труднодоступных целей, достижение которых приносит ему определенное психологическое удовлетворение. Политическому лидеру приходится строить для себя иерархию стратегических и тактических целей, подчиняя одни цели другим. Здесь, конечно же, сказывается и уровень притязаний политика. Многие лидеры проводят свой политический курс исходя из поставленных целей, по-разному “выкладываясь”. Одни отличаются страстностью, другие завидным хладнокровием. Чтобы лучше понять как самого лидера, так и его политику, необходимо выявить его основные стратегические цели. Для политических лидеров с высоким мотивом достижения нередко нечестность, когда это необходимо для достижения цели. Иногда они могут пойти на нарушение закона. Очень важно знать, является ли принцип

“цель оправдывает средства” приемлемым.

Мотив аффилиации. Специфика политической деятельности - публичность - требует наличия у политика личностной потребности в общении, мотива аффилиации. Это связано с необходимостью находить контакт с самыми различными людьми. В зарубежной психологии высказывалось мнение, что одной из причин прихода в политику может служить неудовлетворенность потребности в общении и попытка удовлетворить ее посредством политической деятельности. Мотив аффилиации подразумевает дружественные отношения с другими людьми. Но они возникают только в условиях с себе подобными, с теми, кто взаимен в этой дружбе. С непохожими или представляющими хоть какую-либо угрозу людьми они часто оборонительны и неустойчивы. Для политических лидеров, имеющих подобные притязания, главное - быть не у власти, а на трибуне. Поэтому они не особенно борются за места в исполнительных органах власти. Их стихия - митинги, выступления в парламенте по любому обсуждаемому вопросу. Пройдя в парламент, они не составляют число тех, кто работает над составлением проектов законов. Поиск одобрения со стороны своей страны. Стремясь заслужить одобрение в массовом сознании своей страны, политический лидер нередко опирается на некие усредненные нормы и понятия. Например, ориентируясь на более примитивные образы «хорошей» внешней политики, лидер отвечает невысоким запросам масс. Поэтому лидеры в попытке удовлетворить свою потребность в одобрении со стороны собственного государства часто идут на военные акции, способные найти отклик у националистически настроенного населения.[3]

Специфика понимания лидерства в отечественной социальной психологии хорошо видна при анализе и сравнении двух феноменов — лидерства и руководства. Было принято разводить эти понятия. Под лидерством обычно имели в виду характеристику психологических отношений, возникающих в группе «по вертикали», то есть с точки зрения отношений доминирования и подчинения. Понятие же «руководство» относится к организации деятельности группы, к процессу управления ею. Выделяемые различия между этими понятиями наиболее полно отражены в работе Б.Д. Парыгина «Основы социально-психологической теории».[7]

1. Лидер в основном призван осуществлять регуляцию межличностных отношений в группе, в то время как руководитель осуществляет организацию официальных отношений группы как некоторой социальной организации.

2. Лидерство можно констатировать в условиях микросреды (каковой и является малая группа), а руководство — элемент макросреды, т. е. оно связано со всей системой общественных отношений.

3. Лидерство возникает стихийно, а руководитель всякой реальной социальной группы либо назначается, либо избирается. Этот процесс является не стихийным, а, напротив, целенаправленным, осуществляемым под контролем различных элементов социальной структуры.

4. Сфера контроля — широта области жизненного пространства и деятельности, которую политический лидер ищет для своего влияния.

5. Явление лидерства менее стабильно, выдвижение лидера в большой степени зависит от настроения в группе, в то время как руководитель — явление более стабильное.

6. Руководство подчиненными, в отличие от лидерства, обладает гораздо более определенной системой различных санкций, которых в руках лидера нет.

7. Процесс принятия решения руководителем значительно более сложен и опосредован множеством различных обстоятельств и соображений, не обязательно коренящихся в данной группе, в то время как лидер принимает более непосредственные решения, касающиеся групповой деятельности.

8. Сфера деятельности лидера — в основном малая группа, к которой он принадлежит, где он и является лидером, сфера действия руководителя шире, поскольку он «представляет» малую группу в более широкой социальной системе[5]

Лидер — это наиболее авторитетный член группы, за которым она признает право принимать решения в значимых для нее ситуациях, реально играющий центральную роль в его выполнении, организации совместной деятельности и взаимоотношений. Руководитель же рассматривается как официальное лицо, на которое возложены функции управления коллективом и организации ее деятельности.

Теории черт, или теории «великого человека», или харизматические теории лидерства представляют собой несколько ранних учений, возникших под влиянием исследования Ф. Гальтона, пытавшегося объяснить лидерство на основе наследственности. В рамках этого направления были предприняты исследования царских династий различных наций, анализ браков между правителями и т. д. Основной идеей данного подхода было убеждение в том, что если лидер обладает качествами (передающимися по наследству), отличными от его последователей, то эти качества можно выделить. Однако быстро выяснилось, что задача составления перечня таких черт невыполнима.

В частности, в 1952 г. Г. Герт и С. Милз выделили четыре фактора, которые необходимо учитывать при рассмотрении феномена лидерства:

- 1) черты и мотивы лидера как человека;
- 2) образы лидера и мотивы следовать за ним, которые существуют у последователей;
- 3) характеристики роли лидера;
- 4) институциональный контекст, т. е. те официальные и правовые параметры, в которых работает лидер и в которые он и его последователи вовлечены.

Одновременно с демонстрацией своей исключительности, лидер должен показывать своим последователям, что он один из них, такой же, как они. Это сходство лидера и последователей может

проходить в двух планах. Во-первых, последователи хотят видеть своим лидером того человека, который разделяет их ценности и идеалы, их моральные нормы. Во-вторых, политик стремится показать, что он обыкновенный человек, обладающий такими же маленькими слабостями и привычками, что и его избиратели. Что он вышел из народа, доступен для него и будет представлять его интересы в коридорах власти.[4]

Таким образом, чтобы понять феномен политического лидерства, важно проникнуть в его природу, выявить существенные признаки, механизмы и условия достижения желаемой продуктивности. Психологические характеристики политического лидера, различных сторон его деятельности и общения раскрывают основные стороны актуальной проблемы. Политическая психология, опираясь на достижения различных наук, эмпирические данные, позволяет системно и всесторонне охарактеризовать все основные стороны политического лидерства. Практика последних лет показывает, что без обращения к этим глубинным слоям психологической теории личности, деятельности и общения, созданных отечественными и зарубежными исследователями, невозможно обеспечить концептуальной направленности и практической действенности политического лидерства, а значит, не может стать востребованной реальной современной практикой.

Политические лидеры постоянно испытывают действие стресса в связи с хронической необходимостью принятия решения по различным делам государственной важности. Стресс как субъективное состояние организма имеет различные уровни: психологический, психофизиологический, физиологический и другие. В исследованиях психологического стресса у политических лидеров широко распространенными являются понятия «стимул», «стрессор», «реакция».

Проблема интерпретации стрессора неизбежно подводит к двум другим вопросам, касающимся реакции политического лидера на стресс: во-первых, реакции должны иметь чисто индивидуальный характер и, во-вторых, реакция будет зависеть от степени идентификации политическим лидером собственных целей с государственными.

Индивидуальный характер реакции политического лидера на стресс обусловлен действием различных особенностей его организма в широком диапазоне: от уровня выделения гормонов катехоламинов и скорости реакции до специфических процессов восприятия и мышления, позволяющих ему воспринимать серьезные стимулы как слабые или наоборот. Реакция на стресс будет изменяться также в зависимости от выработанных политическим лидером в своем раннем опыте личностных защитных механизмов.

В поведении политического лидера возникают определенные вербальные (словесные) и невербальные изменения, свидетельствующие о том, что политический лидер выдерживает стресс. Внешними индикаторами стресса являются выражение лица; жесты; движения тела; характеристики голоса; содержание и структура речи и другие.

Во время стресса возникает раздраженность, сопровождающаяся возрастанием числа заявлений о дискомфорте, оценочных заявлений, улыбок через силу, а также уменьшения позитивных кивков головой. Кроме того, у политического лидера в состоянии стресса значительно повышается бдительность. Он внимательно фиксирует других людей взглядом, смотря прямо в глаза, сохраняя при этом очень жесткую позу.

Адаптация к стрессу включает продолжающуюся оценку или переоценку любых возможных реакций на стресс. Адаптация может идти по пути активизации защитных личностных механизмов или по пути выработки новых форм поведения, обычно не свойственных политическому лидеру. Часто отмечается также изменение интенсивности различных форм поведения, иногда до их полного спада.

Типичными проявлениями адаптации политического лидера к стрессу с помощью личностного защитного механизма являются: избегание ситуации угрозы, дистанцирование себя от события или отрицание самой ситуации; борьба с угрожающей ситуацией с целью ее устранения; бездействие. Наиболее распространенными следствиями стресса, переживаемого политическими лидерами, являются следующие: фиксация на одной-единственной альтернативе; упрощение противника и его возможностей; усталость; ограничение временной перспективы и игнорирование будущих последствий; использование исторических аналогий для диагностики данной кризисной ситуации; спад чувства ответственности за исход решения; тенденция консультироваться только с единомышленниками.

Стресс в пределах от малого до умеренного может даже облегчить процесс принятия решения, ускорить время реакции, в том числе за счет активации нервной системы кортикостероидным гормоном. Однако сильный стресс приводит к деградации когнитивных процессов и снижает эффективность и качество принятия политических решений в кризисных ситуациях.

Для многих политических лидеров в силу их личностной организации самым сильным периодом кризиса в плане стресса является начальный и неопределенный период, когда еще нет ясности о природе ситуации, о задачах, стоящих перед ним, о времени, отведенном на принятие решения

Список литературы:

1. Жмыриков А.Н. Психология политического лидерства в современной России. - Н. Новгород: Нижегород. гуманитар. центр, 1996
2. Хекхаузен Х. Мотив власти В кн. Психология и психоанализ власти. - Самара, 1999 Имидж лидера: психологическое пособие для политиков, М., 1994
3. Глава 1. Введение в практическую психологию. 3.2 Психология политических лидеров. Сайт:

<http://www.kursach.com/biblio/0005000/302.htm>

4. Дилигенский Г.Г. Социально-политическая психология. М., 1996
5. «Краткий психологический словарь»
6. Мучински П. Психология, профессия, карьера. 7-е издание- СПб. Питер,2004г- 539с.
7. Бендас Т.В Психология лидерства .- СПб Питер,2009г-448с

УДК 378(574)

ИМИДЖ ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА И ЕГО ВОСПРИЯТИЕ

АМАНБАЕВА З.М., ТАКИРОВА Г.А.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Политическая жизнь общества в восприятии населения страны отражается в фигуре политического лидера, которая является источником информации, воспринимаемой массами. И на социальном, и на психологическом уровне эта информация разделяется на две составляющих: часть, которой трудно манипулировать и которая используется в качестве критерия проверки уже сформированного образа, и часть, которая сознательно конструируется политическими институтами и средствами массовой информации.

Политическое лидерство имеет свои специфические особенности. Его важнейшей чертой является то, что общение лидеров с последователями в масштабах страны или города редко осуществляется непосредственно в личных контактах. Определяющим для него становится общение опосредованное. А это означает не только то, что взаимодействие происходит с помощью различных средств массовой информации, но и то, что между ними появляется такой промежуточный элемент, как имидж лидера. Именно этот имидж выполняет в данном случае лидерские функции, он вдохновляет народ, к нему адресованы его надежды и чаяния. Таким образом, в качестве лидера мы имеем здесь не реальную личность, а образ лидера. [1]

Существует большое количество определений имиджа в отечественной и зарубежной научно-психологической литературе.

Понятие «имидж» в русском языке произошло от английского image – образ, а слово image пришло в английский язык от латинского imago, связанного с латинским словом imitari – имитировать.

Ожегов С.И. определяет образ как «вид, облик; живое наглядное представление о ком-нибудь или о чем-нибудь; обобщенное художественное отражение действительности, облеченное в форму конкретного индивидуального явления».

В современной психологии существует несколько определений имиджа:

- «Имидж – это искусственная имитация или преподнесение внешней формы какого-либо объекта или лица. Он является мысленным представлением о человеке, товаре или институте, целенаправленно формирующимся в массовом сознании с помощью PR, рекламы либо пропаганды. Имидж можно направленно формировать, уточнять или переделывать с помощью модификации деятельности, поступков и заявлений социального субъекта» (Вебстер);

- «Имидж явления – это устойчивое и распространенное представление об особенностях, специфических качествах и чертах, характерных для данного явления» (Виханский О.С.);

- «Имидж – это образ, репутация, мнение широкой публики, потребителей и клиентов о престиже предприятия, его товарах и услугах» (Томпсон и Стрикленд);

- «Имидж – это восприятие компании или ее товаров обществом» (Ф. Котлер);

- «Имидж — эмоционально окрашенный стереотип восприятия массовым, обыденным сознанием кого-либо, чего-либо» [2]

- «Имидж — это набор определенных качеств, которые люди ассоциируют с индивидуальностью, но он не осмыслен, строится на эмоциях, на иррациональных моментах» (Егорова-Гантман Е.В.);

- «Имидж – это инструмент власти, с помощью которого можно формировать и мотивировать команду или привлекать клиентов и партнеров» [3]

- «Имидж – это сложившийся в массовом сознании и имеющий характер стереотипа эмоционально окрашенный образ кого-либо или чего-либо; формирование имиджа происходит стихийно, но может и являться результатом работы специалистов; имидж отражает социальные ожидания определенной группы» [4]

Исходя из определений, можно выделить следующие главные характеристики имиджа: во-первых, имидж явления отражает реальные или воображаемые отличительные качества данного явления; во-вторых, он присутствует в представлениях большинства, т.е. общества; в-третьих, имидж эмоционально окрашен и иррационален по своей природе, а следовательно, влияет на поведение людей вне их сознательного контроля.

Значение имиджа в достижении политического успеха очень важно. Т.к. формирование политического имиджа может быть полностью контролируемым и выстраиваемым по схеме, имидж – это один из механизмов воздействия на других людей, возможность психологического влияния на толпу.

Следовательно, эффективный имидж может оказывать огромное влияние на положительное восприятие политического лидера избирателями.

В литературе выделяют три возможных подхода к имиджу:

- 1) функциональный: имиджи классифицируют по их функционированию;
- 2) контекстуальный: имиджи подразделяют в зависимости от контекста;
- 3) сопоставительный: сравнение близких имиджей.

При *функциональном* подходе различают следующие виды имиджа:

- зеркальный — имидж, соответствующий представлению человека о себе. При этом чаще всего личность видит в нем больше плюсов, чем минусов.
- текущий — имидж человека на взгляд со стороны. При этом непонимание и предубеждение формируют мнение о личности в не меньшей степени, чем ее реальные поступки;
- желаемый — имидж, который человек стремится себе создать;
- корпоративный — имидж организации (в данном случае – например, политической партии) в целом, а не каких-то отдельных подразделений. Корпоративный имидж включает репутацию организации, ее успехи и степень стабильности;
- множественный — имидж, который образуется из ряда имиджей независимых структур.
- отрицательный — имидж, создаваемый оппонентом, соперником, врагом.

При *контекстуальном* подходе имидж классифицируется по социальному контексту, в который вписана личность (имидж политика, имидж бизнесмена, имидж поп-звезды и т. п.).

Сопоставительный подход заключается в сравнении имиджевых характеристик, например двух лидеров. Их можно сопоставлять по степени компетентности, интеллигентности, готовности к силовому решению и т. д.

Выделяют также идеальный, первичный и вторичный имиджи:

- Идеальный имидж — это усредненное представление людей о качествах желаемого лидера. Идеальный имидж никогда не может быть создан.
- Первичный имидж — это представление о конкретном человеке, личности, субъекте деятельности, сформированное по результатам первичного знакомства с ним.
- Вторичный имидж возникает только в процессе конкурентной борьбы. Это отражение в сознании электоратной группы компромисса между стремлением обрести лидера, образ которого зеркально повторяет идеал, и желанием избежать лидера, образ которого в наибольшей степени противоречит идеальному представлению. Вторичный имидж, сохраняя базовые черты первичного имиджа, получает новые, так называемые "поверхностные", черты, обретенные в новой обстановке.[3]

Имидж может быть позитивным, негативным и нечетким (завуалированным). В качестве примера завуалированного имиджа можно привести всем известный случай с «представителем Семьи Президента» Романом Абрамовичем, которого никто не видел, не знал где он работает, но СМИ каждый день сообщало о нем как о очень влиятельном человеке. Любой политический лидер, как правило, стремится к созданию позитивного имиджа, но бывает такое, что личность целенаправленно идет на создание отрицательного, скандального образа (скандальная известность лидера ЛДПР, а также многих звезд эстрады). Это происходит потому, что каждый человек стремится в своей жизни преодолеть фактор неопределенности, связанный с его неуверенностью в завтрашнем дне. Однако при прочих равных условиях положительный имидж политического лидера будет являться его конкурентным преимуществом.

Имидж политического лидера — это образ, который специально формируется в глазах различных социальных групп. Он возникает не спонтанно, а благодаря целенаправленным усилиям как самого политика, так и его команды. Принципы конструирования имиджа базируются на использовании социально-психологического знания о его природе и включают представления о коллективном бессознательном, социальных (политических) установках, а также об образе политического объекта.

То, что в психике и поведении людей присутствует немало неосознаваемых, иррациональных моментов, наука отмечает уже давно, в том числе известный феномен «коллективного бессознательного». В политологии указанный феномен дополняют «коллективные представления».

Это последнее понятие, введенное Э.Дюркгеймом, обозначает неосознаваемую — в силу привычности, автоматизированности — совокупность знаний, мнений, норм поведения, сложившихся у членов общностей в ходе приобретения социального опыта. В рамках коллективного бессознательного структурно выделяются коллективные эмоции, чувства, настроения, мнения, знания, оценки и суждения. Доминируют здесь эмоциональные компоненты, рациональные же существуют лишь в виде устоявшихся стереотипов, традиционных воззрений и верований, играющих подчиненную, во многом обслуживающую роль. Существование коллективного бессознательного позволяет оказывать влияние через СМИ на бессознательную сферу огромного количества людей.[5]

Существуют три группы составляющих имиджа политического лидера:

1. Персональные характеристики лидера. К ним относятся его физические, психофизиологические особенности, его характер, тип личности, индивидуальный стиль принятия решений и т.д.
2. Социальные характеристики. Под ними подразумевается статус лидера, который включает не только статус, связанный с занимаемой официальной позицией, но также и с происхождением, материальной обеспеченностью и т.д. Кроме того, социальные характеристики включают связь лидера с различными социальными группами, с теми, интересы которых он представляет, с теми, которые поддерживают его и

являются союзниками, а также с теми, которые являются его оппонентами и открытыми врагами. Социальная принадлежность в значительной мере определяет нормы и ценности, которых придерживается лидер.

3. Символические характеристики. Образ лидера символизирует определённую идеологию, то или иное возможное будущее, определённый курс действий.

Каждая из этих групп характеристик вносит различный вклад в формирование личностной власти политического лидера и в различной степени поддается сознательному конструированию. Так, персональные характеристики различаются от индивида к индивиду и многие из них почти невозможно изменить. [1]

Одна из немногих характеристик, которая приобретает в телевизионную эпоху большой вес, – это внешность лидера. Многие исследователи отмечают существование некоторого качества, которое делает личность неотразимой в глазах других и позволяет осуществлять загадочное влияние, особенно в случаях непосредственного контакта с массами, например, на митингах. Лебон называл это качество «обаянием», Вебер – харизмой, его пытаются понять и объяснить многие поколения ученых.

Другие качества, существенные для имиджа лидера, – социальные характеристики – связаны с текущей политической ситуацией, которой лидер должен соответствовать. Лидер ориентируется на определённые социальные группы, стараясь в то же время заручиться поддержкой как можно большего количества людей. Он должен чутко улавливать их требования, продиктованные их социальным и демографическим положением, реальными или мнимыми политическими интересами, идеологическими предпочтениями, а также ситуацией, сложившейся в стране, городе и т.п. В этом случае задача политического консультанта, работающего над формированием имиджа лидера, – обозначить и стимулировать желательные ассоциации так, чтобы избиратели поверили, что кандидат осуществит их мечты, надежды и потребности.

Социальные характеристики – это достаточно подвижная часть имиджа лидера, тесно связанная с требованиями реальности. Каждый раз они конструируются заново на основе тщательного анализа сложившейся ситуации.

Символические характеристики, напротив, являются крайне устойчивым и неизменным компонентом. Они связаны с идеологиями, которые не меняются в течение десятилетий или даже столетий, а также с ещё более постоянными культурными архетипами.

Иначе говоря, существует некий постоянный набор черт и качеств, который обязательно должен демонстрировать политик, чтобы его последователи увидели в нём лидера. Эти качества связаны с некоторым идеальным типом, существующим в представлениях публики, с лидерским архетипом. Только тот политик, который сможет подогнать под себя этот идеальный тип, сможет добиться успеха в качестве политического лидера. [7]

К общим принципам построения эффективного имиджа политического лидера относятся принцип целостности заданного образа и принцип недосказанности. Целостность образа означает, что все рекламные материалы, все презентации и выступления должны вызывать ассоциации с одним и тем же набором психологических характеристик, нести один и тот же образ, одну и ту же подсознательную эмоциональную нагрузку. Принцип недосказанности означает, что имидж должен поощрять воображение публики, хотя доля воображения всегда регламентируется создателями имиджа с тем, чтобы он оставался в заранее определенных контурах, необходимых для выполнения строго заданных практических функций.

Имидж политического лидера формируется на основе двух факторов: ожиданий социальной среды, касающихся политического лидерства, и индивидуальных особенностей самого лидера. При этом необходимо учитывать особенности времени, места, актуальные проблемы избирателей. Поэтому одним из важнейших вопросов в рекламной кампании становится вопрос о создании такого имиджа политического лидера, который является, с одной стороны, привлекательным для публики, и, с другой, представляет собой оптимальный стиль самопредъявления для самого политика. На этом основании разработка стратегии построения имиджа кандидата начинается с проведения качественных и количественных исследований, позволяющих оценить имеющиеся у населения представления о кандидате (если он появился на политической арене не впервые) и потребности, которые должен удовлетворить кандидат на политический пост. Исследование позволяет принять решение о выработке стратегии построения имиджа.

Для того чтобы создать интерес к кандидату и сделать его имя узнаваемым для публики, необходимо подчеркнуть его уникальность. В политической сфере деятельности уникальность создается путем формирования идеологических приверженностей данного политика. Имидж кандидата, стратегия его предвыборной кампании должны непременно учитывать его политические или идеологические пристрастия. Кандидат для формирования правильной стратегии построения собственного имиджа должен прислушиваться к голосу своих избирателей. Но наиболее успешными лидерами оказываются те политики, которые действительно увлечены идеями, которые они проповедают. В огромном большинстве последователи подчиняются не просто личности, а личности, воплощающей какую-нибудь могущественную идею, увлекающую их. Именно эта связь личности с идеей, это олицетворение великой идеи в великой личности и создает ту харизму вождя, которая неотразимо действует на массы.

В массовом сознании существует стереотип лидера, и создавая имидж политического лидера, необходимо опираться на этот стереотип. Прежде всего, лидер должен конструироваться как лицо деятельное, активное. Так, лидер должен выглядеть решительным, справедливым и заботливым к тем, кто признает его лидерство, беспощадным к врагам, преодолевающим все препятствия, выходящим победителем из любой ситуации и всегда ощущать себя правым и т.д. Большинство этих качеств успешно конструируются с

помощью слов. Однако имеют значение и невербальные характеристики. Взгляд лидера должен выражать не бесконечную усталость, а оптимизм и уверенность в успехе. Речь, позы и жесты лидера отличаются от речи подчиненных. Речь строится в форме приказов. Кроме того, она всегда имеет более медленный темп, чем речь подчиненных. В ней больше пауз и они длиннее. Культурные нормы предполагают, что лидер всегда говорит больше остальных.[6]

Действенными в создании имиджа являются приемы, опирающиеся на социально-психологический феномен конформизма. Например, для создания предвыборных рекламных роликов обычно используются мнения не менее трех человек, которые объясняют, почему они будут голосовать именно за этого человека. Может быть использовано интервью учительницы, врача или библиотекаря, которые говорят, что отдадут свой голос за этого кандидата, потому что он сделал то-то и то-то.

Политическая активность масс определяется в первую очередь образом-значением и образом потребного будущего. Образ-знание в свою очередь концентрирует в себе переработанную и проинтерпретированную избирателем информацию. Он влияет на формирование образа-значения и образа потребного будущего, а через это — на политическую активность масс. Поэтому при коррекции мнения социальной группы о конкретном политическом лидере быстрого изменения можно достичь при воздействии и изменении уже существующего у группы образа-значения и образа потребного будущего. Влияние же на мнение группы через образ-знание имеет более длительный характер, но, по-видимому, результат этого воздействия является более устойчивым.

Образ-знание формирует познавательный компонент установки, образ-значение — эмоциональный, образ потребного будущего — мотивационный компонент. Следовательно, имидж политика как образ формирует установку избирателей.

Вообще на формирование имиджа оказывают влияние существующие у населения коммуникативные барьеры, фильтры («доверия» и «недоверия»), степень согласованности всех вербальных и невербальных аспектов коммуникации. Все эти явления универсально влияют на «естественный» процесс познания людьми друг друга и тем самым — на формирование имиджа политика также.

В заключении хотелось бы отметить, что основной аксиомой работы в области PR для политиков является то, что население не имеет непосредственного выхода на политика, оно реагирует на его образ, имидж, телевизионную картинку. Выбор избирателя не имеет отношения к реальности. Выбор относится именно к образу, а не к человеку, поскольку у 99 % избирателей не было и не будет контактов с кандидатом. Засчитывается не то, что есть на самом деле, а то, что видят на экране. Поэтому важно изменить не кандидата, а получаемое от него впечатление.

Являясь основным действующим персонажем на политическом поле, лидер предстает перед электоратом не сам по себе, а в том образе, при помощи которого он имеет наибольшие шансы реализовать свою цель — победить на выборах.

Современные политические технологии дают достаточно серьезные шансы политику стать лидером, если опираться на разработанные наукой правила. Следует отметить, что секрет успеха далеко не в количестве появления рекламных материалов в газетах, на радио и телевидении, даже если это, например, предвыборная кампания. На имидж политика влияют многие факторы: и его репутация, и внешний вид, и политическая программа, и его соответствие ожиданиям людей. Репутация политика отражена в слухах и историях про него, передаваемых устно и через СМИ. В них подчеркиваются его человеческие и деловые качества, способность быть лидером. Правильно построенные отношения специалистов Public Relations со СМИ помогут сформировать привлекательный имидж политика. Поэтому ключ к успеху — в правильности концепции развития общественных связей. Какой бы непредсказуемой ни была реакция общественности в период формирования облика, вся система обязательно должна подчиняться единой цели.[8]

Список литературы:

1. Имидж лидера. Психологическое пособие дня политиков / под ред. Е. В. Егоровой-Гантман. — М.: Об-во «Знание» России, 1994. — 265 с.
2. «Краткий психологический словарь»
3. Андрианов М.С. Эмоциональная составляющая политической культуры (На примере анализа цветовосприятия школьниками образов политических деятелей) // Политические исследования. 1997. - № 2. - С. 106-117
4. Шепель В. М. Имиджелогия: Секреты личного обаяния. — Ростов-на-Дону: Феникс, 2005. — 472 с.
5. Зимбардо Ф., Ляйппе М. 3-62 Социальное влияние / Пер. с англ. под ред. А. Свендцицкого. — СПб.: Питер, 2011
6. Блондель Ж. Политическое лидерство: Путь к всеобъемлющему анализу / Пер. с англ. Г.М. Квашнин, — М, 1992 — 135 с
7. Коско А. А. О понятии имиджа. Имидж руководителя (начальника) органа внутренних дел // Символ науки. — Выпуск № 4-4. — 2016. — С. 205-210.
8. Почепцов Г. Г. Профессия: имиджмейкер. — 2-е изд., испр. и доп. — СПб.: Алетейя, 2001. — 256 с.

ДЕГРАДАЦИЯҒА ҰШЫРАҒАН ҚҰМ СІЛЕМДЕРІН КӨШУІН ДЕФЛЯЦИОНДЫ - АККУМУЛЯТИВТІ ПРОЦЕС АРҚЫЛЫ ТОҚТАТУ

ӘНУАРБЕКОВА ГҮЛЖАН ҚОСНИЯЗҚЫЗЫ

студент 3 курс

Манаш Қозыбаев атындағы Солтүстік Қазақстан Мемлекеттік Университеті, Петропавл қ.

Қазіргі таңда жылжымалы құммен күрес Қазақстанның, әсіресе құмы көп өңірлер Маңғыстау ауданында маңызды мәселе болып отыр. Әлемдегі шөл мен шөлейтті жерлердің жалпы аумағы 48.4 млн. шаршы шақырым (ш/ш), немесе адам тіршілік етуге жарамды құрлықтың 43-ы. Оның ішінде адам қолымен жасалған, яғни антропогендік шөл жерлер ауданы шамамен 10 млн. ш/ш, немесе жалпы құрлық беткейінен 6,7%-ы. Қазір әлемде сағатына 7 мың га, жылына 6,9 млн га жер шөлейттенеді. Республика аумағына 44%-ға жуығын шөл зонасы алып жатыр. Ал оның үштен бірін құмды шөлдер құрайды. [1.б. 13-24]

Қазіргі кезде көшпелі құмға қарсы күрес проблемасы Қазақстанның көптеген қуаңшылықты өңірлеріне тән, әсіресе облысымыздың Қарақия ауданындағы Сенек және Маңғыстау ауданындағы Ұштаған, Тұщықұдық селолары маңындағы құм сілемдері жатады. Құм сілемінің едәуір бөлігі жергілікті тұрғындармен жайылым ретінде ұтымсыз пайдаланып, бұталар отынға жағылған. Құм көшкініне тосқауыл болып отырған өсімдік дүниесі қатып-семе бастады. Осы орайда аталған жерлердің құмның астында қалу қаупі бары баспасөз бетінде жазылып та, айтылып та жатыр. Бірақ кез келген мәселенің шешуі болады. Құнттасақ құмға құрық салуға болады. Оның үстіне, көшпелі құммен күресудің әлемдік және қазақстандық ғылыми тәжірибесі егжей-тегжейлі зерттелген. Дәлірек айтсақ, Қазақстан Республикасы ҰҒА География институтының Сенек елдімекені мен оған іргелес жатқан өңірдің экологиясын қорғау үшін жасап шығарған құм тоқтату жобасы бар. Онда құм шабуылына тойтарыс берудің амалдары мен жолдары қысқаша баяндалған. Жобада құмға қарсы тұру үшін табиғаттың өз әдісіне салу керегіне ерекше назар аударылады. Біріншіден – жасыл-желекті сақтап қалу шарасы; екіншіден – жер өңдеу, құмға бейім өсімдіктер егу шарасы; үшіншіден – құм көшкінін сейілту, азайту амалдары. Аталған әдістер көптеген ғылыми зерттеулерде кездеседі және жүзеге асқан тәжірибе болып саналады. Мәселен, В.А.Палецкий (1928), В.А.Дубянский (1928, 1954, 1957), А.А.Ходжаев (1947), Габай В.С. (1971), Арипов Э.А. (1969, 1971, 1985), Ратьковский С.П., Фазилов Т.И. (1972, 1973, 1976, 1981) және т.б. Маңғыстау облысының табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы тарапынан да осы зерттеулер іс жүзінде пайдаланылды. Сонымен қатар, Маңғыстау түбегіндегі құмды алаптар геологиялық зерттеулерде жазылды. Атап айтсақ, М.И. Иванин (1849), М.Н. Богданов (1875), Н.И. Андрусов (1889) және бергін келе М.П.Петров (1950), В.М.Боровский және Е.У.Жамалбеков (1974, 1983), К.Ш.Фаизов (1970, 1983), И.Н.Сафронова (1986), Р.Д.Жанпейісов, Г.В.Зонов және Т.Смағұлов (1990) сынды топырақтанушы, геолог, ботаниктердің ғылыми жұмыстарынан көре аламыз. 1887 жылы Маңғыстау топырағына аяқ басқан Н.И.Андрусов маң даланы атпен, түйемен шарлап жүріп, түбектің тұңғыш геологиялық картасын жасайды. [2.с 85-90]

Құм сілемінің едәуір бөлігін адамдар жайылым ретінде ұтымсыз пайдалану, бұталарды отынға жағу құмды бекітіп, ұстап тұратын тамырлар жүйесінің жойылуына әкеледі. Бұл көшпелі құм массивін қалыптастырады. Бұдан басқа, шөл аймақтардың басым бөлігінде мұнай мен газ шығатын жерлерді пайдалану үшін барлама бұрғылау жұмыстары жүргізіледі. Ондағы үлкен бұрғы құрылғылардың орнын ауыстыру кезінде шөл және шөлейттегі өсімдіктер жойылып кетіп жатыр. Маңғыстау өңірінде құрғақшылық пен су өзара тең балансты ұстап тұратын еді. Өндірістің өсуі жер асты суларының орасан көп мөлшерде сорылып алынатын болды. Су азая бастады, сөйтіп баланс – тепе-теңдік бұзылды. Осының салдарынан құмды алаптардың аумағының өсуі, олардың жылжу жылдамдығының артуына әсер етті. Бүгінде құм көшінің қозғалысын, құмның жиналу үдерісін, құмды шөл аймағының өсімдіктерін бүге шігесіне дейін терең әр жүйелі зерттеу құм көшкінімен күресті тиімді етеді. Топырақты нығайту үшін сексеуіл, изен және жыңғылдар егіледі. Құмды жерде өсетін өсімдіктердің ерекшелігі олардың тамыры ұзын, берік келеді. Бұлар құм тоқтатқыш болады. Өсімдіктерді тұрақты суару қамтамасыз ету, топырақ биостимуляторлармен байытылуы қажет. Осылайша, орманды алқаптың аумағын арттырса, жұмыс нәтижелі болмақ. Құм көшкінімен күрес асқан қажырлылықты және көп шығынды талап етеді. Қазіргі таңда көптеген мемлекетте арнайы қабылданған, қолданған әдістер бар. Ол өз кезегінде сәтті болған. Әсіресе, Иран, Ливия, Қытай, АҚШ, Австралия және т.б. елдер бұл мәселеде жетістігі мол. Шаруашылық нысандарды құмның шабуылынан құтқару және шөлге айналған аймақтарды жайылымдық әлеуеті жұмыстары сараланған. Құрғақшылық аймақтардағы көшпелі құмды бекіту және құмдарға ағаш есіп өсіру жұмысы бойынша әлемдік тәжірибе жетіп артылады.

Алда екі шешім тұрды. Бірінші елді мекендерді басқа қаққа көшіріп орналастыру, екінші құмды тоқтату. Бірнеше елді мекенді басқа жерге ауыстырып, қайда салу өте көп шығынды қажет ететіні белгілі, ал онымен бүлінген табиғат қайтадан қалпына келмейді. Сондықтан екінші жол таңдалып алынды. Жаланаңаш қалған құмның «киімін», өсімдік дүниесін қайта қалпына келтіру қажет болды. Маңғыстау түбегіндегі құм рельефінің қозғалыс заңдылығы анықталды. Құм көшу, басып қалумен күресуді тиімді жүргізу үшін құм көшудің табиғи негізі мен құмның дефляционды-аккумулятивті (құмның табиғатына орай толқынды, себелеп көшу) процесін зерттеу қажет. Себебі, осы зерттеу арқылы құм көшуінің жылдамдығын зерттеу арқылы құмға

қажет агротехниканы, өсімдік өсіруді, орман шарушылығы анықтай аламыз. Шашырап көшетін құм кешенді жұмысты қажет етеді. Онда құм сақтаушы, құм тұрғызушылар тіптіке жағдайда химиялық қорғанысты қолдану қажет болады. Толқынды, тербеліп көшетін құмды тоқтату жұмыстары оған қарағанда жеңілрек. Құм көшкінінің жылдамдығын ескеріп, соған орай оның қауіптілігін анықтауға болады. Құрылымдық ерекшелігіне байланысты инженерлік құрылыстар екі түрге бөлінеді: желілік және алаңдық. Біріншісіне, автокөлік және темір жолдар, құбырлар, электр қуатын беретін желілер және т.б. жатады. Ал екіншісіне түрлі қоғамдық, өндірістік мен технологиялық құрылыс алаңдары кіреді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Б.Ө.Жақып «Атамекен географиялық энциклопедия». - Алматы: Қазақ энциклопедиясы» 2011. - Б. 13-24
2. С.Қондыбай «Маңғыстау географиясы». –Алматы: «Нұрлы әлем», 2008. – Б. 85-90.

УДК 782 (574)

ВСЕСТОРОННЯЯ ЦИФРОВИЗАЦИЯ КАК НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ ЧЕТВЁРТОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ

ЗЕЙНЕШОВА Ж. А.

студентка 4 курса ГМУ

Научный руководитель: Жанбекова З.Х.к.э.н.доцент,

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В своем Послании народу Казахстана от 10 января 2018 года Глава государства Нурсултан Назарбаев отметил 10 важных задач, решение которых позволит стране войти в число лидеров современного мира. Основной миссией программы является повышение качества жизни жителей и конкурентоспособности экономики страны, за счет использования и развития цифровых технологий. Обозначенные задачи затрагивают все сферы жизни нашей страны, где требуется внедрение элементов Четвертой промышленной революции.

Следует отметить, что она обладает своим лейтмотивом, которым является всесторонняя цифровизация. Учитывая, что программа касается всех сфер жизнедеятельности и направлена на улучшение благосостояния жителей государства, бенефициарами станут как граждане, так и представители бизнеса, а также государственные органы Республики Казахстан. К тому же это касается системы государственного управления для повышения ее эффективности с учетом интересов общества. Таким образом, в рамках восьмой задачи январского послания «Эффективное государственное управление» Президент обозначил: «государственные органы должны применять современные цифровые технологии для учета замечаний и предложений граждан в режиме реального времени и оперативного реагирования»[1].

5 октября Глава государства выступил в резиденции Акорды со вторым за этот год Посланием народу Казахстана. Среди множества тезисов можно выделить слова Президента о новых технологиях, роботизации и автоматизации, которые значительно усложняют требования к трудовым ресурсам и качеству человеческого капитала.

Именно цифровизация госслужбы позволит системе управления оставаться не только эффективной, но и мобильной. В качестве наглядного примера можно привести всемирно известную социальную сеть Марка Цукерберга, охватывающую более 1,6 млрд пользователей. То есть, будь Facebook страной, он мог бы быть самым населенным в мире, оставив Китай позади. По существующим прогнозам экспертов, к 2030 году количество пользователей этой сети достигнет отметки в 5 млрд человек [2].

Такое бурное развитие виртуальных коммуникаций представляет собой не только большие возможности, но и потенциальные риски. Поэтому в эпоху цифровизации странам очень важно выработать современные подходы в области государственной коммуникативной политики, постепенно отходя от устаревающих, уже менее эффективных механизмов работы пропагандистской машины, в сторону интерактивных моделей коммуникации с вовлечением широких масс населения в общественно-политические процессы. В связи с этим, упреждающая позиция государственных органов и нашей системы госуправления в целом в вопросе цифровизации своих коммуникационных каналов для принятия во внимание мнений и предложений граждан в режиме онлайн и быстрого ответного реагирования является значительным фактором передового развития политической системы Казахстана и решения нашей долгосрочной цели по вхождению в тридцатку наиболее развитых стран мира. Однако, как говорится, «в мире планшетов и беспроводного интернета не представляется возможным жить с пейджером», и поставленная задача не терпит отлагательств в своем исполнении. Происходящая модернизация требует серьезного развития и преобразования механизма государственного управления.

Мы имеем вызовы будущего, но готов ли Казахстан их принять? На данный момент мы можем наблюдать определенный прогресс в цифровизации – правительству удалось найти пути обеспечения высоких стандартов и гарантий в онлайн-государственных службах, как например цифровое здравоохранение, при

тесном взаимодействии с частным сектором: цифровое преобразование медицинских услуг (приложение *DamuMed* и готовящееся к внедрению приложение для больных диабетом), успешный запуск электронных журналов в структуре школьного образования (Система *Kundelik.kz*), но это лишь часть поставленных задач. Ведь нужно не только упростить доступ к информации и сократить время на ее предоставление, но и улучшить взаимодействие граждан с государством, перестроить сам механизм его работы. Такой подход предполагает, что многие функции, на которые государство традиционно затрачивает существенные ресурсы, автоматизируются при помощи приложений, разрабатываемых не только государством, но и коммерческими, социально ориентированными организациями. Это существенно сокращает как затраты, так и время на оказание услуг.

При этом органы исполнительной власти выступают не только в роли администратора системы, но и сами осуществляют качественное присутствие на платформе со своими услугами в режиме онлайн - реального времени. Это создает условия для максимальной адаптивности, гибкости, эффективности и адекватности текущему моменту. Целесообразно определить первостепенную задачу на пути к реализации данного подхода — обеспечение тройной защиты: качественной защиты данных о гражданах, компаниях и государственных институтах; защищенности всех субъектов и объектов государственной платформы; защищенности крупных систем, в том числе критически важных инфраструктур. На сегодняшний день понятие кибербезопасности охватывает защиту не просто информации, но и доступа к управлению производственными и инфраструктурными объектами. Эти и иные меры должны найти отражение в Стратегии национальной безопасности Казахстана [3]. Вопрос защиты информации имеет первоочередное значение: незапланированные потери данных обходятся организациям по всему миру ежегодно более чем в \$1,45 млрд. Согласно Глобальному индексу кибербезопасности Международного союза электросвязи, в 2017 году Казахстан занял 83-е место из 193 стран, то есть находится на низком уровне рейтинга [4]. Данный индекс учитывает уровень развития правовой среды, технические предпосылки, организационные меры, развитие компетенций и кооперацию внутри и вне страны. Основные проблемы безопасности в области использования ИКТ, влияющие на эффективность процессов цифровизации экономики Казахстана, меры по их устранению нашли отражение в Концепции кибербезопасности «Кибершит Казахстана» и предусматривают использование технологий обеспечения монолитности, конфиденциальности, доступности информации и распознавания пользователей при ее обработке.

Платформенный подход в цифровизации позволит решить ряд важных проблем современного государственного управления: устранил препятствия межведомственного взаимодействия, обеспечит доступ к информации, которая не собирается традиционной статистикой, но обязательна для принятия решений по госрасходам, и улучшить качество взаимодействия государства как с гражданами, так и с бизнесом. Электронное участие определяется как привлечение граждан в процесс принятия решений и оказания общественных услуг посредством информационно-коммуникационных технологий. Электронное участие подразумевает: электронное информирование (предоставление гражданам информации); консультирование (проведение публичного обсуждения в режиме онлайн); принятие решений (вовлечение граждан в процесс принятия решений) [5]. Развитие электронного участия оценивается по следующим критериям: правовые основы, организационные основы, канал коммуникации и охват деятельности. Основными технологиями электронного участия называются открытые данные, мобильные приложения и социальные сети [6]. Это очень немаловажный момент: за рубежом правовое регулирование вовлечения граждан в ведение государственных дел с помощью социальных сетей как сегмента цифровых технологий осуществляется посредством Положения о социальной сети (*Social Media Policy*). Хотелось бы привести несколько значимых примеров.

М. Клэнг и Я. Нолин исследовали 26 положений о социальных сетях местных исполнительных органов Швеции. Среди наиболее важных вопросов, регулируемых в положениях, выделены: контроль над деятельностью в социальной сети, изучение мнений граждан об организации, порядок документирования данной деятельности [7]. В Великобритании принято Руководство по социальным сетям для государственных служащих с целью поощрения надлежащего использования данной интернет-технологии в соответствии с этическим кодексом. В настоящем документе предусмотрена возможность государственных служащих взаимодействовать с гражданами, в том числе посредством обсуждения вырабатываемых решений либо привлечения внимания к каким-либо событиям [8]. Важно отметить, что Великобритания занимает первое место в мире в рейтинге электронного участия, компонента рейтинга электронного правительства.

Согласно исследованиям Компании «АСТ Казахстан», социальными сетями пользуется 70% населения Казахстана. Среди мужчин пользователей социальных сетей меньше, чем среди женщин — 45% и 55% опрошенных. Городские жители более активны в социальных сетях — среди них 76% пользователей, среди сельских жителей — 61% [9]. Приведенные цифры обуславливают востребованность социальных сетей и, как следствие, острую необходимость в регулятивном участии государства. Наряду с передовыми странами Казахстан регулирует деятельность в социальных сетях и электронное участие государственных служащих. Эти нормы предусмотрены в последних поправках в законе "О связи". Также среди мер, предпринятых правительством РК в этой сфере, можно обозначить: внесение изменений и дополнений в Главу 7 «Уголовные правонарушения в сфере информатизации и связи» Уголовного Кодекса РК в 2015 году, а также создание нового Министерства информации и коммуникаций в РК в 2016 году, на которое, помимо прочих, была возложена функция по обеспечению информационной безопасности.

На данный момент во множестве стран мира в условиях развития новейших информационных

технологий и социальных медиа происходит виртуализация и цифровизация общественного пространства, не стала исключением и политическая сфера. Важнейшей задачей в программе развития цифровой экономики и информационного общества является внедрение технологий электронного правительства. Обосновывается, что электронное участие повышает прозрачность государственного управления и демократичность при принятии решений. Так и в Казахстане было создано электронное правительство – eGov.

12 апреля 2018 года электронному правительству Республики Казахстан исполнилось 12 лет. Резюмируя результаты его функционирования на данный момент, следует обратиться к выступлению экс-вице-министра по инвестициям и развитию С. Сарсенова, прошедшему в ходе брифинга в Службе центральных коммуникаций при Президенте РК. Сарсенов в рамках своего выступления отметил, что за прошедшие 10 лет в Казахстане была сформирована нормативно-правовая база, архитектура и инфраструктура электронного правительства. Созданы все необходимые базовые компоненты: базы данных, государственные и межведомственные шлюзы. Пользователями портала eGov уже являются более 6 млн. человек, а это уже больше половины экономически активного населения Казахстана. Таким образом, за весь период через инфраструктуру электронного правительства оказано порядка 164,4 млн. электронных услуг. Переход на цифровое государство к 2025 году существенно облегчит жизнь пользователей государственных услуг, которые будут предоставляться преимущественно в электронном формате. Бумажный документооборот во внутренней деятельности госорганов будет минимизирован. Программа «Государство – гражданам» будет реализована по принципу «rareg-free», что буквально означает «без бумаги». Доля госуслуг в электронном формате будет внедрена за счет принципа «digital by default» – т.е. цифровой по умолчанию. До 85% данных будут переведены в электронный формат к 2022 году и 90% – к 2025. Сейчас в электронной форме существуют всего 35% данных.

Рейтинг стран мира по использованию и готовности к внедрению «электронного правительства» является всемирно признанным и осуществляется в рамках деятельности Департамента экономического и социального развития ООН.

Индекс развития электронного правительства ООН - это комплексный показатель, который оценивает готовность и возможности государств использовать информационно-коммуникационные технологии для предоставления гражданам государственных услуг. Как объясняют эксперты, сводный индекс Казахстана в 2016 году превысил средний общемировой сводный индекс и составил 0,7250, в то время как общемировой равнялся 0,4922. Данный индекс складывается из показателей развития человеческого капитала, телекоммуникационной инфраструктуры и онлайн-услуг. Вычисление индекса онлайн-услуг происходит на основе результатов обследования официальных правительственных ресурсов и веб-сайтов. В 2014 году ощутимо изменилась методика ООН для обследования официальных сайтов: произошло внедрение и расширение критериев, связанных с современными тенденциями развития электронных правительств (многоканальность, ориентированность на пользователя, предоставление услуг по текущим обстоятельствам, использование широкого диапазона инструментов по привлечению граждан в процессы управления и др.). Наблюдается резкий рост числа стран, которые используют электронное правительство для предоставления публичных услуг через онлайн-стоп-платформы - подход, значительно упрощающий доступ к общественным услугам. Еще больше стран прилагают усилия при помощи электронного правительства для обеспечения того, чтобы государственные учреждения были более всеохватывающими, эффективными, подотчетными и прозрачными. Исследование 2016 года наглядно демонстрирует, что 128 стран теперь предоставляют наборы данных о государственных расходах в машиночитываемых форматах. Согласно данным нового доклада ООН E-Government Survey 2016 [10], опубликованного 28 июля 2016 года, мировым лидером по уровню развития электронного правительства является Великобритания. Второе и третье места в списке заняли Австралия и Корея. Казахстан в рейтинге опередил Россию - он занимает 33 позицию (в рейтинге 2014 года он занимал 28 строчку), а Украина и Белоруссия отстают - они находятся на 62 и 49 позициях соответственно (в рейтинге 2014 года эти страны занимали 87 и 55 позиции). Таким образом, Казахстан опередил все страны СНГ. Максимальный индекс уровня развития электронного правительства, который может получить страна в рейтинге, составляет 1. У лидера рейтинга этот показатель составляет 0.9193, у Казахстана - 0.7250. Индекс развития казахстанского электронного правительства ООН был оценен как высокий.

"Согласно данным отчета Организации Объединенных Наций, по уровню развития электронного правительства в 2016 году Казахстан занял седьмое место среди стран Азии", - говорится в сообщении Министерства информации и коммуникаций Казахстана. В рейтинге республика следует за Южной Кореей, Сингапуром, Японией, Израилем, Бахрейном и Объединенными Арабскими Эмиратами.

19 июля 2018 года была обнародована очередная редакция рейтинга стран с наибольшим уровнем развития электронного правительства. Казахстан в рейтинге развития электронного правительства ООН за два года опустился на шесть строк и занял 39-е место. В обновлённой версии РК пропустила вперёд Россию и Беларусь (на 35-е и 38-е места соответственно). Казахстан получил 0,7597 балла из одного возможного – с 2018 года индекс развития казахстанского электронного правительства оценивается как очень высокий.

Примечателен тот факт, что среди 40 стран с очень высоким баллом только Казахстан и Беларусь относятся к государствам со средним уровнем дохода, в остальных уровень дохода считается высоким. Индекс ИКТ-инфраструктуры и его компоненты в Казахстане:

— Число подписчиков фиксированной телефонии на 100 жителей: 21,85

— Число абонентов сотовой связи на 100 жителей: 141,96

- Процент лиц, пользующихся интернетом: 74,59
- Число подписчиков ШПД на 100 жителей: 13,06
- Число активных подписчиков мобильного ШПД на 100 жителей: 74,23.

В подгруппе топ-десяти стран Азии Казахстан по развитию электронного правительства оказался на восьмом месте, опередив лишь Кувейт и Малайзию. На первых трех местах в этой подгруппе — Корея (EGDI 0,9010, 3 место в общем рейтинге), Сингапур (EGDI 0,8812, 7 место в общем рейтинге) и Япония (EGDI 0,8783, 10 место в общем рейтинге). Кроме того, в отчете отмечается, что у Казахстана самый высокий показатель EGDI в группе стран, не имеющих выхода к морю.

В этом году в исследовании, помимо стран, начали оценивать развитие электронного правительства в 40 городах мира. Они были отобраны на основе географического охвата и численности населения. Индекс LOSI — это многокритериальный индекс, состоящий из 60 индикаторов. Он включает как усилия городов по развитию онлайн-услуг для граждан, так и оценку муниципальных веб-сайтов (наполненность контентом, наличие языковых версий, простота навигации, поддержка мобильных версий и т. д.). В тройку лидеров по этому индексу вошли Москва, Кейптаун и Таллинн. Аналитики изучали официальный городской сайт (в случае с Алматы – сайт городского акимата). На оценку влияли технические составляющие, контент сайта, то, какие электронные услуги он предоставляет, и возможности электронного участия, доступные через портал. Алматы по результатам оценки экспертов занял 25-е место из 40 изученных городов. Сайт акимата получил высокие баллы за контент и техсоставляющую, но очень низкую оценку за предоставляемые сервисы и вовлечение граждан. Тем не менее городской сайт попал в группу с высоким общим баллом [11].

В докладе ООН о Казахстане было отмечено, что в 2013 году страна приняла программу "Цифровой Казахстан –2020", чтобы создать условия для перехода к цифровому обществу. Программа направлена на обеспечение и оптимизацию эффективности государственного управления посредством информационных технологий. Казахстан создаёт более мобильное правительство, используя информационно-коммуникационные технологии на всех уровнях государственных органов, внедряет ИКТ-проекты на национальном уровне [12]. Именно тогда была начата история цифровой трансформации Республики Казахстан.

Как известно, «в современном мире государства конкурируют не ресурсами, а моделями управления» [13]. Целесообразно заметить, что своими ресурсами Казахстан давно известен всему миру, но во главу угла становится способность не только следовать примерам передовых держав, но и идти в ногу с ними, конкурируя на равных. И в этой сфере Казахстан, безусловно, показал себя конкурентоспособным государством. Уже сейчас мы наблюдаем существенный прогресс в цифровизации, ведь правительство преуспело в поисках путей обеспечения действительно качественных гарантий и стандартов и ошутимо улучшило взаимодействие граждан с государством, модернизировав сущность механизма его работы. Как уже было отмечено, активная позиция государственных органов и системы государственного управления в совокупности в вопросе цифровизации позволяет осуществлять эффективную, мобильную политику и является одним из решающих факторов опережающего развития не только политической системы Казахстана, но и осуществления нашей долгосрочной цели по вхождению в тридцатку наиболее развитых стран мира.

Список использованной литературы

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 г.
2. <https://primeminister.kz/ru/news/all/tsifrovizatsiya-gosorganov-neobhodima-dlya-povisheniya-uchastiya-naseleniya-v-politike-gani-nigimetov-15887>
3. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 г.
4. Госпрограмма «Цифровой Казахстан».
5. United Nations.
6. United Nations 2016.
7. Ежеквартальный научно-образовательный журнал «Вопросы государственного и муниципального управления» НИУ ВШЭ.
8. Годовой отчет Кабинета министров и счета.
9. <https://365info.kz/2017/06/sotsialnye-seti-v-kazahstane-instagram-dlya-molodezhi-odnoklassniki-dlya-pensionerov/>.
10. Обследование ООН по электронному правительству 2016 года.
11. ТОО «PROFIT Online».
12. Департамент ООН по экономическим и социальным вопросам.
13. Ректор Российской академии народного хозяйства и государственной службы при президенте РФ (РАНХиГС) В.А. Мау.

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ТӨРТІНШІ ӨНДІСТІК РЕВАЛЮЦИЯНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

ҚАНАТҚЫЗЫ А.

СР-41к тобы,

АЛПЫСБАЕВА М.Б.

әлеуметтік жұмыс және ҚХА кафедрасының магистр, аға оқытушы,
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Елбасының «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы Жолдауда қозғалған бағыттарды кеңінен тарқатып, мемлекеттік идеологияны анықтайтын, көпке түсінікті, рухани жаңғыртуға бағытталған құжат деп білемін. Мақаланы оқи отырып, оның әрбір сөйлемінде бүгінгіміз бен болашағы жарқын Қазақстанға апаратын нақты жоспар, мақсат көрсетілгендігін түсіндім. Елімізде әлеуметтік-экономикалық, саяси реформалар жақсы жүзеге асуда. Ал бұл мақаладағы рухани өрлеу, рухани жаңғыруды біздің дамуымыздың ең басты тұғырларының бірі деп есептеймін. Әр халық, әр мемлекет ғасырлар бедерінде рухани жаңғырып, жаңарып отырады. Ал рухани жаңғыру мен жаңаруда білім берудің рөлі зор. Біз өзіміздің ұлттық ерекшеліктерімізді сақтай, ескере отырып, әлемде болып жатқан жаңалықтарды қабылдай білуіміз керек. Бірнеше тілді білген адам ештеңеден ұтылмайды. «Ел болам десең, бесігіңді түзе» дейді ұлы Мұхтар Әуезов. Әрбір білімгер өз жері мен оның байлығының иесі болу үшін жаңа технологияларды меңгеріп, жаңаша өмір сүруге үйренудің жолдарын білуге тиіс. Егер қоғамның даму кілті білімді адамдардың жаңаша қызмет атқаруын керек ететін болса, сол жаңашыл адамдарды, болашақ қоғам мүшелеріне білім мен тәрбие беруді жүзеге асыратын мамандар дайындайтын біздің білім беру ұйымдары Елбасы көздеген бағыттарға лайықты болуы тиіс.

Бүгінгі күнгі мәдениет пен мәдени құқықты дамыту әлемнің көптеген халықтары мен мемлекеттерінің негізгі даму басымдылықтарының қатарына жатады.

Табысты мемлекеттің мәдени саясаты жасампаз құндылық бағдарларын қалыптастыру негізінде қоғамның орнықты дамуын қамтамасыз етуге бағытталады және қоғам мен мемлекеттің тыныс-тіршілігінің барлық маңызды аспектілерін дамытудың сапалы өлшемі болып табылады.

«Қазақстан әлемдегі түрлі сынақтарға төтеп беріп, қарқынды экономикалық даму жолына бет алды. Еліміздің 2050-ші жылға дейінгі ұзақ мерзімді Даму стратегиясы жүзеге асырылуда. 100 нақты қадам Ұлт жоспары аясында біз реформаларды жүргізіп келеміз. Индустрияландыру саласын өркендету үшін жүйелі жұмыстар атқарылуда. Біз конституциялық реформаны жүзеге асырып, еліміздің Үшінші жаңғыруын бастадық. Рухани жаңғыру бағыты бойынша кешенді іс-шаралар жүргізілуде. «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы қабылданды», – деді Н. Назарбаев өз мәлімдемесінде. Бүгінде әлем Төртінші өнеркәсіптік революция дәуіріне, технологиялық, экономикалық және әлеуметтік салалардағы терең және қарқынды өзгерістер кезеңіне қадам басып келеді.

Жаңа технологиялық қалып біздің қалай жұмыс істейтінімізді, азаматтық құқықтарымызды қалай іске асыратынымызды, балаларымызды қалай тәрбиелейтінімізді түбегейлі өзгертуде. [1]

Жолдауда. Бұл орайда біз алдағы уақытта жұмыс бағытын қалай қалыптастырамыз, азаматтық құқықтарымызды қалай іске асырамыз деген сауалдарға кеңінен жауап алдық. Өнеркәсіп саласы мемлекетті өркендетудің негізгі алғышарты екенін назарда ұстай отырып, ақпараттық технологияларды өндірісте кеңінен қолдану, экологиялық талаптарға жіті мән беру, энергия үнемдеу, шығындарды барынша азайту, еңбек өнімділігін ұлғайту сынды бағыттар болашақта кәсіпорынның басты мақсаты болып қала береді. Экспортқа көңіл бөлу де осы басым бағыттардың бірі болып табылады. Бұл орайда айта кетейік, экологиялық тұрғыдан қауіпсіз өндіріс орындарын ашу «Қазфосфат» ЖШС-нің аса маңызды стратегиялық міндеттерінің бірі саналады. Қазіргі уақытта зиянды өндірістің қоршаған ортаға залалды қалдықтар шығаруын азайтатын бағдарлама жасалуда. Бағдарламада қоршаған ортаны ластау деңгейін төмендету, экологиялық қауіпсіздік деңгейін барынша жақсарту, өндірістік экологиялық мониторинг пен бақылау жүргізуді жетілдіру аясында көптеген шаралар жүзеге асырылуда.

Бүгінгі күнгі мәдениет пен мәдени құқықты дамыту әлемнің көптеген халықтары мен мемлекеттерінің негізгі даму басымдылықтарының қатарына жатады.

Табысты мемлекеттің мәдени саясаты жасампаз құндылық бағдарларын қалыптастыру негізінде қоғамның орнықты дамуын қамтамасыз етуге бағытталады және қоғам мен мемлекеттің тыныс-тіршілігінің барлық маңызды аспектілерін дамытудың сапалы өлшемі болып табылады.

Мәдениет саласындағы жетістіктер ведомстволардың, мәдениет мекемелерінің жұмыстарымен, статистиканың сандық көрсеткіштерімен және белгілі есімдердің болуымен ғана өлшенбейді. Бүгінгі күні мәдениет - бұл тұлғаның рухани-эстетикалық дамуының, жалпыұлттық бірлікті қалыптастырудың және елді әлемдік қоғамдастыққа ықпалдастырудың қуатты құралы. Мұнда ұлттық-мәдени тамырлар, тарихи тәжірибе, үздік салт-дәстүрлер, сондай-ақ ұлттың өзінің ұлттық кодын сақтап қалу базалық тірек болып қалады.

“Мәдени мұра” мемлекеттік бағдарламасын іске асыру барысында іс-шаралар кешені жүзеге асырылып, нәтижесінде тарих пен мәдениеттің жаңа ескерткіштері ашылды, маңызды тарихи-мәдени объектілер консервацияланды, реставрацияланды және реконструкцияланды, елдің мәдени мұрасын зерделеудің тұтас жүйесі үшін база құрылды.

“Қазақтың дәстүрлі мың күйі”, “Қазақтың дәстүрлі мың әні” және “Батырлар жыры” бірегей жобаларының шеңберінде халық шығармашылығының ең үздік үлгілері жүйелендірілді.

Алайда, жалпы сала көрсеткіштері қарқынды өскенімен, мәдениет және өнер саласы қызметкерлерінің әлеуметтік мәртебесі мен беделі бұрынғысынша төмен күйінде қалып отыр. Мәдениет саласындағы жаңа жұмыс орындарын ашу серпіні саланың жұмыспен қамтудың орташа республикалық көрсеткішінен артта қалғанын көрсетіп отыр. Қазіргі заманғы қазақстандық мәдениет ұлттың генетикалық кодының қалыптасқан тарихи-мәдени негізі бар жаһандық мәдени диалогқа белсене қатысуы үшін барлық алғышарттарға ие. Ұлттың мәдени кодының негізгі құрамдас бөліктері мұра, салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, тіл, отбасы, шаруашылық жүйелер (өмір салты), мерекелер болып табылады.

Мәдени құқыққа қатысты халықаралық-құқықтық акт пен құқықтық доктриналарды қарап, мынадай негізгі элементтерді құрайды:

- әр адамның мәдени өмірге қатысу құқығы;
- ғылыми жетістіктері мен тәжірибе жүзінде пайдалану нәтижесімен қолдану құқығы;
- әр адамның авторлар туындыларынан:ғылыми, әдеби немесе шығармашылық еңбектерге байланысты материалды және моральды қорғау құқығын пайдалану;
- шығармашылық қызмет пен ғылыми зерттеуге қажетті бостандық құқығына ие болу.

Алайда мәдени өмірдегі адамның қатысуы орталықтандырылған мәдени құқық жүйесі деген де көзқарастар кездеседі.

Мемлекет басшысы аталмыш жаңғырудың негізгі қызметі мен ерекшеліктеріне ой жүгіртіп, бұл жаңғырудың маңыздылығына тоқталады: «Жаңғыру атаулы бұрынғыдай тарихи тәжірибе мен ұлттық дәстүрлерге шекеден қарамауға тиіс. Керісінше, замана сынынан сүрінбей өткен озық дәстүрлерді табысты жаңғырудың маңызды алғышарттарына айналдыра білу қажет. Егер жаңғыру елдің ұлттық-рухани тамырынан нәр ала алмаса, ол адасуға бастайды. Сонымен бірге, рухани жаңғыру ұлттық сананың түрлі полностерін қиыннан қиыстырып, жарастыра алатын құдіретімен маңызды». Саяси, экономикалық реформаларда егеменді еліміз бірқатар жақсы нәтижелерге қол жеткізгені баршаға мәлім. Ол адами құндылықтар, рухани қазына, жастарды тәрбиелеу, олардың бойына патриоттық рухты сіңіре білу жұмысында рухани салаға басымдық берудің қажеттілігін алға қойып отыр. Бұл дегеніміз – ұлтымыздың барлық ұлттық салт-дәстүрлерін, мемлекеттік тіліміз бен әдебиетімізді, мәдениетімізді, ұлттық рухымызды жаңғырту деген асыл ұғымға келіп саяды. Елбасымыздың рухани жаңғыруға, руханиятқа, білім, ғылымға маңыз беруі – үлкен көрегендік пен ұлттың алға ілгерлеуін жылдам қарқынмен жылжытатын қозғаушы күш. Бұл – тәуелсіз еліміздің бақытты болашағы мен алаңсыз келешегі үшін жасалып жатқан жұмыс. Өйткені, рухани байлықтың кемел болғаны бұл жеке азаматтарымыз үшін де, әрбір жеке тұлғадан құралған қоғам, туған еліміз үшін де өте маңызды үдеріс.

«Мәңгілік ел» болуымыз үшін бізге ауадай қажетті қасиеттер мен құндылықтардың қайнары тоғысып, ақыл-парасаты толысқан, ғаламдық ғылымды игерген адамдар көп болса, еліміз өркениетті, бәсекеге қабілетті болатыны ақиқат. «Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалады... Сондықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт ХХІ ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, компьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында. Сол себепті, «Цифрлы Қазақстан», «Үш тілде білім беру», «Мәдени және конфессияаралық келісім» сияқты бағдарламалар – ұлтымызды, яғни барша қазақстандықтарды ХХІ ғасырдың талаптарына даярлаудың қамы», – деп ашып көрсетеді. Бәсекеге қабілеттілік саясат пен экономикада, білім, ғылымда, технологияда, яғни барлық салада болуы тиіс. Бәсеке болған жерде әрбір тұлға өзінің ең сапалы қызмет түрін ұсынады. Білім мен тәрбиесі ғажайып түрде үндескен, ұлттық идеологиясы темірқазығына айналған табысты ел болуымыз үшін жақсылыққа ұмтылып, жаманшылықтан арылып, саналы түрде барлық қасиеттерімізді ізгілендіріп, сананы рухани жағынан үнемі жетілдіріп, дамытып отыруға тиістіміз.

Президентіміздің ана тілдің қадір-қасиетін арттыру үшін айтқан: «Қазақ қазақпен қазақша сөйлессін» деген сөзінде терең ой жатқан жоқ па?! Алдыңғы күннің қабағын болжай білетін Мемлекет басшысы 2025 жылдан бастап латын әліпбиіне көшуіміз керектігін мәлімдеді. Алайда бұл оңай шаруа емес. Тарих бетін парақтар болсақ, біз бұрын латын әліпбиін қолданған халықтың біріміз. Нақтылай дәлелдерге жүгінсек, Кеңес үкіметінің «Латындандырылған жаңа әліпби — «Біртұтас түркі алфавитін» енгізу туралы қаулысына орай латын әліпбиінің негізінде жасалған жазу үлгісі елімізде 1929 жылдан 1940 жылға дейін қолданылып, кейін кириллицаға ауыстырылған.[2].

Латын әліпбиіне өтуді қазірден бастап қолға алу керектігін көрсетіп отырған Елбасы Үкіметке қазақ тілін латын әліпбиіне көшірудің нақты кестесін жасауды тапсырды. Бүгінгі күні мектепте ағылшын тілін үйреніп жатқан оқушыларымызға латын әліпбиін меңгеру ешқандай қиындық, кедерін туғызбаса керек деп ойлаймын. 2017 жылдың аяғына дейін ғалымдардың, барша қоғам өкілдерінің атсалысуымен қазақ әліпбиінің жаңа графикадағы біріңғай стандартты нұсқасы қабылданбақ. Ал келер жылдан бастап жаңа әліпбиді үйрететін мамандарды және орта мектептерге арналған оқулықтарды дайындау көзделуде. Сонымен бірге жаңа әліпбиге бейімделу кезеңінде белгілі бір уақыт кириллица алфавитінің қолданыда тұруы да орынды.

Ұлт Көшбасшысы қоғамдық және гуманитарлық ғылымдар саласын өркендету бағытында «Қазақ тіліндегі 100 жаңа оқулық» жобасын жүзеге асыруды ұсынып отыр. Бұл жоба бойынша алдағы бірнеше жылда гуманитарлық білімнің барлық бағыттарында әлемдегі ең жақсы 100 оқулықты әртүрлі тілдерден қазақ тіліне аударып, жастарға дүние жүзіндегі таңдаулы үлгілердің негізінде білім алуға мүмкіндік жасалады. 2018—2019

оқу жылы студенттердің осы оқулықтармен қамтамасыз етілуі қарастырылуда.

Елбасы «Туған жер» бағдарламасында кіндік қанымыз тамған жеріміздің, еліміздің тарихына баса көңіл аударғаны байқалады. Онда білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізу, экологияны жақсарту және елді мекендерді абаттандыру, жергілікті деңгейдегі тарихи ескерткіштер мен мәдени нысандарды қалпына келтіру көзделуде. Осы бағытта «Қазақстанның қасиетті рухани құндылықтары» немесе «Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасына сәйкес Ұлытау төріндегі жәдігерлер кешенін, Қожа Ахмет Яссауи мавзолейін, Тараздың ежелгі ескерткіштерін, Бекет ата кесенесін, Алтайдағы көне қорымдар мен Жетісудың киелі мекендерін және басқа да мекендерді өзара сабақтастыра отырып, ұлт жадында біртұтас кешен ретінде орнықтыруды меңзейді. Біз ХХІ ғасырдың жаһандық картасында ешкімге ұқсамайтын, дербес орны бар ұлт боламыз десек, «Жаһандағы заманауи қазақстандық мәдениет» жобасын іске асыруға тиіспіз.

Президенттің «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты мақаласында көтерілген мәселелер Қазақстанның бәсекеге қабілетті дамыған 30 елдің қатарына енуге бағытталған, инфрақұрылымдық және саяси саладағы келбетін айшықтай түсетін, жеңіс тұғырына жетелейтін Ұлттық жоспарының тағы бір жарқын көрінісі. Бұл — уақыт талабы, заман сұранысы. Бүкіл дүниежүзіне экономикалық дағдарыс пен терроризм, лаңкестік қауіп-қатер төніп тұрған кезеңде мемлекетіміздің өркениетке қарай батыл қадам жасап, оның ішінде ұлттық құндылықтарды сақтай отырып, рухани жаңғыруға ұмтылуы болашағының жарқындығынан, жолының нұрлылығынан, елінің мәңгілігінен дерек береді деп ойлаймын.

Президент популистік идеологиядан абай болуды нақты ескертеді. Бұл да біз үшін өте маңызды мәселе. Өйткені бізде кейбір азаматтардың ұлтқа жанашыр болып көріну мақсатымен жүзеге аспайтын және ешқандай заңға, құқықтық шарт-талаптарға сәйкес келмейтін мәселелер көтеруі де байқалып қалады. Дүниежүзіндегі көптеген ұрыс-жанжалдар осындай туындап отыр. Ұлт болашағын ойлағанда бұл да есте болғаны жөн. Мемлекет басшысы жаңа еңбегінде ұлттық бірегейлікті сақтау мәселесіне де нақты тоқталады. Бұл ретте мейлінше көнерген, жаһандық әлеммен қабыспайтын кейбір дағдылармен әдеттерден арылу мәселесіне де нақты көңіл бөледі. Яғни, әр адам жершілдік сияқты кенже қалған түсініктен біржолата құтылып, біртұтас ұлттың перзенті болуға тиіс деп атап көрсетеді. [3]

Жолдау, сонымен қатар өнеркәсіп өндірісіне жаңа мүмкіндіктер береді. Жалпы, Президенттің «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» Жолдауында айтылған он бағыттың бәрінің де экономикалық негізі бар. Оны табысты жүзеге асыруға қажетті құндылықтардың барлығы біздің елімізде бар деп есептеймін. Мемлекет басшысы атап көрсеткендей, «Еліміздің әлеуметтік-экономикалық табыстарының негізі – біздің басты құндылықтарымыз ретінде қала беретін азаматтық бейбітшілік, ұлтаралық және конфессияаралық келісім». Осы құндылықтарды сақтау және одан әрі жетілдіру өнеркәсіптің өрлеуіне, экспорттың жандануына, экономиканың тұрақтылығына тікелей әсер етеді. Сондықтан экономикалық негіздің мықты тірегі арқылы Елбасы көрсеткен жеңіс бағындыруымыз керек.

Мемлекет пен ұлт біртұтас ұғым. Ұлт саналы болса мемлекет өркендеп өне береді. Ол үшін әрбір қазақ заман ағымына саналы түрде бейімделген болуы керек. Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласын барша қазақ жастары терең түсінуге тиіс. Жаңа жағдайда жаңғыруға деген ішкі ұмтылыс – біздің дамуымыздың ең басты қағидасы. Табысты, алдыңғы қатарлы ел болу үшін өзгерістерге тез бейімделіп, ғылым-білімді жедел меңгеру керек. Келешекте Қазақстанның дамыған мемлекеттердің қатарында болатындығына сенімім мол. Себебі, біздің бағдарымыз анық, бағытымыз түзу. Рухани жаңғыру арқылы жарқын болашаққа жетейік. Сөз сонында «Елбасының бұл Жолдауы еліміздің жарқын болашағының кепілі» деп өз сөзімді қортындылағым келеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2018 жылғы 10 қаңтар.
2. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері.
3. Замечание общего порядка № 17 (2005 г.) «Право каждого на пользование защитой моральных и материальных интересов, возникающих в связи с научными, литературными или художественными трудами, автором которых он является (ст. 15 (1) с) Пакта» // Док. ООН. E/C.12/GC/17 от 12.01.2006.

ӘОЖ 338.48

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ: ТУРИЗМ САЛАСЫН ДАМУ БАСТАДЫ

ҚАЛШАБЕК Б.Н.,

магистрант,

М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласы еліміздің рухани әлеміне жаңа леп әкелгендей болды. Елбасы өзінің мақаласында елдің мәдени-өркениеттік дамуындағы өз көзқарасын білдірді. Мақаладан ондағы мазмұндалған идеяларды толыққанды жүзеге асыру елімізді бүгінгіден де еңселендіре түсетінін аңғарамыз [1].

Елбасының аталған мақаласы еліміздің мәдени-рухани өмірінде және қоғамдағы рухани құндылықтарды нығайтуда үлкен маңызға ие. Онда қазақ халқы, жалпы қоғамымыз қалай ілгерілеуі керек деген күрделі мәселелердің тұщымды тұжырымы жасалған.

Рухани жаңғырудың түйіні адам жанын байыту мен қоғамды дамытуға келіп тіреледі. Әлихан Бөкейханұлы «Мәдениет өмірі – құдірет өмірі» деп ақиқатты түйіндейді. Бұл әріден түсінген адамға терең мағынаны, кең түсінікті білдіреді. Әрбір ұлттың мәдениетін сақтау әрі жетілдіру ісі – өмірлік маңызды мәселе. Рухани жетілудің өзегі – дін, тіл, тарих. Осы бір іргелі түсініктер адамды тұлғалануға жетелейді.

Тарихқа зер салсақ, Батыс елдері қаншалықты дамығанымен, ең үлкен мәселелерінің бірі – қоғамының рухани құлдырауы болып отырғанын көреміз. Осындай тарихи тәжірибеден біз материалдық дамуға ғана емес, рухани дүниеден де алыстамаудың маңызды екенін түсініп отырмыз.

Әлемде табысты жаңғырудың жан-жақты үлгісі жоқ. Дей тұрғанмен, Түркиядағы Мұстафа Кемаль Ататүрік, Сингапурдағы Ли Куан Ю және Малайзиядағы Махатхир Мохаммад сияқты ұлы көшбасшы реформашылар әлеуметтік-экономикалық ілгерілеуді рухани жаңарумен және мәдени құндылықтарды дамытумен байланыстырады. Осы елдердің жетістігінің тарихы, қазақстандық қоғамдық сана реформасының қаншалықты қажет екенін және уақытылы қолға алынып отырғанын көрсетеді.

Ли Куан Ю «*Мен сингапурлықтардың жаңа ұрпағы тәрбиеленіп жатқан атмосфераны мақтан тұтамын... Біз осының барлығына үздік түйсіктерімізді басшылыққа ала отырып, өзіміздің мәдениетімізге сүйену арқылы және ықтимал қателерге жол бермеу үшін өз жолымызды үнемі түзету арқылы қол жеткіздік*» деген екен [3, 24 б.]. Осы орайда, қоғамдық және мәдени өмірдің жаңғыртылуын жүзеге асыру осы елдерге алдыңғы қатарлы әлемдік державалардың санатында өздеріне тиесілі орындарын абыроймен иеленуге мүмкіндік бергенін атап өткен жөн.

Мәдениет саласы материалдық және рухани құндылықтардан тұратыны өздеріңізге мәлім. Өкінішке қарай, бұған дейін елімізде киелі құндылықтарға деген тұжырымды көзқарас болған жоқ. Сондықтан, ел Президентінің бастамасы бойынша қолға алынған жоба ұлттық бірегейліктің маңызды рухани тірегі болып табылады.

Елбасы мақаласында өз жеріңе, оның мәдениетіне, әдет-ғұрпы мен дәстүрлеріне ерекше қатынасты қалыптастыру және ғұрыптау қажеттілігіне айрықша мән беріліп, «Туған жер» сияқты бағдарламаны жасау міндеті жүктелген болатын. Бағдарламаның бірнеше мәні бар. Оның біріншісі білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізуді, экологияны жақсартуға және елді мекендерді абаттандыруға баса мән беруді, жергілікті деңгейдегі тарихи ескерткіштер мен мәдени нысандарды қалпына келтіруді көздейді. Президент атап өткен жобаны жүзеге асыру үш қадамнан тұрады:

1) Білім беру, экология және абаттандыру салаларында күрделі өлкетану жұмысын ұйымдастыру, өңірдің тарихын зерделеу, мәдени-тарихи ескерткіштерді және жергілікті ауқымдағы мәдени нысандарды қалпына келтіру;

2) Орналасқан орнына қарамастан, өзінің туған өлкесіне қолдау көрсеткісі келген бизнесмендерге, шенеуніктерге, зияткерлік өкілдеріне және жастарға қол ұшын созу;

3) Отаншылдық ынтасына қарай жүйелі және ұйымдастырылған тәсілдеме, бұл жерде ол туған өлкеге көмектесетін қолдау көрсету мен әлеуметтік құрметтің әртүрлі нысандарын, соның ішінде демеушілік көмек механизмін білдіреді [2, 6 б.].

Рухани-мәдени мұраны игеру – халықтың тарихи жадының негізі, онсыз шынайы патриотизм болмайды. Әрбір ұлттың бет-бейнесі, рухани болмысы болып табылатын рухани-мәдени мұрасын меңгермеген ұрпақ шын мәніндегі мәңгірт, рухани мешеу болмағы мәлім.

Әр халықтың тарихында ерекше қадірлі, киелі жерлері, қасиетті орындары болатыны белгілі. Ол – ел өмірінің ұлы белестерін айғақтайтын, бейне бір салқар көштей ұзақ тарихтың қадау-қадау оқиғалары өткен орындар мен сол халықтың ұлы перзенттерін дүниеге келтіріп, олардың ерлігі мен ғажайып талантының ашылуына куә болған мекендер. Дархан даламызда ондай жерлер өте көп. Елбасының бағдарламалық мақалада көрсетілгендей, Қазақстанның қасиетті рухани құндылықтары немесе Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы бойынша жүргізілетін жұмыстардың ең бастысы қоғамның рухани жаңғыруына үлкен ықпал етеді.

Киелі орын, қасиетті жер деген ұғымдар сонау ерте заманнан келе жатыр. Заман өзгерген сайын, адамдардың қажеттіліктері мен сұраныстары өзгерген сайын оларға деген көзқарастар да өзгерді. XIX ғасырдан бастап киелі орындар мен қасиетті жерлерге деген жаңа көзқарастар қалыптаса бастады.

Күнделікті өмірде «киелі орын» аруақтармен немесе адам ақылына сымайтын сиқырмен сипатталады. Киелі орындар бүгінгі таңда тарихи естелік орындары ретінде көптеген ғалымдардың зерттеу объектілеріне айналып отыр. Зерттеулерге сүйенетін болсақ, «киелі жерлерді» үш категорияға бөліп қарастыруға болады: біріншісі – әртүрлі діннен байланысты адамдармен жасалған «қасиетті орындар»; екіншісі – табиғат факторларымен пайда болған – емдік сулар, емдік балшықтар, дольмендер және тағы басқалары. Үшінші категориясы екі категорияның араласуынан пайда болған «киелі жерлер».

Киелі орынның киелі болуы – ондағы кешеннің халықтың санасында туған діни-мифологиялық таным-түсінік, ғұрыптық әрекеттердің және оның ертедегі ескерткіштермен қаншалықты байланыстылығында. Халық арасында, соның ішінде қазақтың дінге сенуінде маңызды орын алған – әулиеге табыну, исламдағы жаңа дін рухына сәйкес, жаңа пайымға әкелген көптеген құдірет күштер туралы ұғымдарды сақтаған ежелгі идеялардың ықпалымен қалыптасты.

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның қасиетті жерлерінің мәдени-географиялық белдеуі – неше ғасыр өтсе де бізді кез келген рухани жұтаңдықтан сақтап, аман алып шығатын символдық қалқанымыз әрі ұлттық мақтанышымыздың қайнар бұлағы» деп жазғанындай, Ұлы даламыздың ажарын асқақтатып тұрған әр бір тау-тас, өзен-көл, арасан-бұлақ, құдық-қайнардың тылсым тарихы, үлгі аларлық шежіресі бар. Алайда қоғамдық санада бұл орындар туралы бірегей ұғым мен ортақ түсінік қалыптаспаған. Сондықтан ұлтты ұйымдастырудағы аталған стратегиялық міндетті орындауда «Қазақстанның киелі географиясы» жобасын жүзеге асырудың маңызы зор.

Сананы жаңғырту жұмысы мәдени жадқа, символикалық, киелі және мәдени-тарихи заттарға негізделуі тиіс. Киелі жерлер немесе рухани қасиетті орындар – халықтың рухани дәстүрінің тірегі. Еліміздегі мұндай орындардың кейбіреулері әлемдік деңгейдегі жауһарлар болып табылады. «Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасы ұлттық нысандарды, қазақстандық ұлттық бірегейліктің қарқасын анықтауға мүмкіндік береді. Бұған қоса, «киелі белдеудің» объектілері туризм индустриясы үшін өрлеу нүктесіне айналады. Жобаны орындаған кезде төмендегі негізгі үш элемент ескерілетіндігіне баса назар аударылады: 1) Әр қазақстандықты «Қазақстанның мәдени-географиялық белдігіне» қатысты танымдық дайындау; 2) БАҚ-тың ақпараттық-үгіттеу жұмысын ілгерілету бойынша жүйелік тәсілдемесі; 3) Ішкі және сыртқы мәдени туризмнің халықтың символикалық мұрасымен шоғырлануы.

Әлемдік тәжірибе көрсеткендей, мәдени және киелі жерлер туристік саланы дамытуға айтарлықтай ықпал етеді. ЮНЕСКО-ның Дүниежүзілік мұрасының маңызды нысандарының мысалдары: Иерусалимдегі ескі қалаға жыл сайын бүкіл әлемнен 3,5 млн. құлшылық етушілер мен туристер келеді. Саграда Фамилия – Испаниядағы Қасиетті отбасы Соборын көруге жыл сайын 3 млн. астам туристер келеді. Каппадокия қаласы (Түркия) христиандық әлемнің маржаны болып табылады. Гереме ұлттық паркі мен Каппадокияның үңгіртау қоныстарына жыл сайын 1,6 млн. астам туристер мен құлшылық етушілер келеді. Әлемде мемлекет қазынасын тек осы саяхаттың арқасында толықтырып отырған мемлекеттер де кездеседі.

Киелі жерлерге зиярет ету ғылыми тұрғыда «діни туризм» немесе «сакралды туризм» деп аталады. Қазақстанның қай аймағы болмасын, тарихи-рухани орындарының көптігінің арқасында діни және сакралды туризмді дамытуға мүмкіндігі бар. Діни туризмді ілгерілетуде киелі жерлеріміздің мүмкіндігі мол.

Жалпы алғанда, республика бойынша республикалық 218 ескерткіш және жергілікті деңгейдегі 11 277 ескерткіш тарих және мәдениет ескерткіштерінің мемлекеттік тізімдері бекітілген. Бұл тізімдерде жиырма бес мыңнан астам тарих, археология, архитектура мен монументалды өнердің жылжымайтын ескерткіштері көрсетілген [3, 101 б.].

Демек, әрбір аймақта сұранысқа ие қасиетті жерлер бар, олар мәдени және географиялық белдеуді құрай алады. Ресейде мысалы, Ресейдің алтын сақинасы бар. Туристік компаниялар қомақты ақшаға екі және он күн аралығындағы нақты турларды ұсынып отыр. Ең аз тур – 3-4 қала, ең көбі 20 қаланы қамтиды. Қазақстанда мәдени туризм аймақтар бойынша бөлінген. Ол туристік қызмет көрсетулердің жалпы көлемінің 10-12%-ын ғана құрайды, бірақ 65%-на дейін бара алатын әлеуеттілікке де иеленеді. Туристік мекемелер қауымдастығының мәліметтері бойынша, Еуропа мен Азияның 14,2 миллион турист Қазақстанға туристік бағыт ретінде қызығушылық танытады. Дегенмен шетелдік қонақтардың 70%-ы іскерлік мақсатпен келген адамдар болып табылады [3, 102 б.].

Қазіргі таңда Оңтүстік Қазақстан бойынша туристік қызмет көрсететін фирмалар агенттері түрлі саяхаттар ұйымдастырады. Тарихи-археологиялық ескерткіштердің туристік-экскурсиялық сапарлардағы орны ерекше. Археологиялық ескерткіштердің кез-келген нысандары туристік-экскурсия жұмыстарында маңызды орын алады. Соның ішінде Жетісудағы Сақ қорғандары, Талхиз қалашығы, Оңтүстік Қазақстандағы Отырар, Сайрам, Батыс Қазақстандағы Сарайшық, т.б. көне қалалардың орнына туристердің қызығушылығы мол. Археологиялық-тарихи ескерткіштердің қазірге дейін жеткен нысандарының ішінде қорғандар мен мазарлардың маңызы зор. Ортағасырлық Түркістан, Отырар, Құлан, Мерке, Талхиз, Жаркент қалалары, тағыда б. елді мекендер қазіргі туристік нысандар болып отыр.

Бүкіләлемдік туристік ұйымның болжамы бойынша Қазақстан Республикасы тұрақты туризмді дамыту үшін болашағы бар елдер сапында. Барлық туристік нарықта Қазақстанның табиғатына, тарихына және ұлттық мәдениетіне үлкен қызығушылық білдіреді. Сондықтан да, Қазақстанда туристік сала елдің экономикалық дамуындағы басым сала ретінде белгіленді.

Біздің елдегі халықтардың этнографиялық мәдениеті көптеген адамдарда қызығушылық тудырады және адамдарда мәдени-тарихи орталықтарға бару арқылы өзінің тарихымен танысуға итермелейді. Туризм – мәдениет және тарихпен танысудың ең қызық тәсілі болып табылады. Тарихи орындарға туристік сапар жасаған кезде адам тек қана демалып қайтпайды, сонымен қатар әр түрлі халықтың тарихы және мәдениетімен танысады.

Елімізде ежелден аты аңызға айналған және бүгінгі күнге дейін болып келген қаншама тарихи-мәдени орындар мен киелі жерлер бар, сондай өлкелердің бірі – Оңтүстік Қазақстан. Өңірімізде 800-ден астам тарихи-мәдени ескерткіштер бар. Мұнда анағұрлым туристік қызығушылықты қалыптастыратын тізім құралған. Танымал ежелгі қалаларды, ескерткіштерді есепке алмағанда, өзімізге де бейтаныс киелі жерлер көп. Себебі, олар жөнінде бірыңғай ақпарат көзі жоқ. Елбасы мақаласы да осы мәселені реттеп, киелі жерлердің картасын қалыптастыруды міндеттейді. Сондай киелі жерлердің көбісіне барып келу оңай емес, өйткені олар даланың түп тереңінде, жолы жоқ өлкеде орналасқан (Қырық қыз, Ақбура т.б.). Дегенмен де, олар халықтың қызығушылығын жоғалтқан емес. Бізге халықтың, туристердің қызығушылығын одан әрі арттыратын

жұмыстарды қолға алу қажет. Сондай-ақ, біздің мұрамыз – күллі адамзат мәдениетінің ажырамас бір бөлігі екенін дәлелдеуіміз тиіс.

Оңтүстік Қазақстанның Киелі жерлеріне саяхаттаудың екі бағытын бөліп қарастыруға болады. Оның біріншісі, тарихи және көркемөнерлік маңызы жағынан сәулет және қала құрылысы ескерткіштері. Олардың қатарына Отырар, Сауран қалашықтары, Қожа Ахмет Ясауи, Арыстан баб, Мірәлі баб, Ибраһим ата, Әбділ-Әзіз Баб, Қарашаш ана, Қарлығаш әулие, Баба түкті Шашты Әзіз, Көз ата, Ысқақ баб кесенелері, Ақсұмбе мұнарасы, Ноғай ишан мешіті, Аппақ ишан күмбезі, «Мұңлық-Зарлық» кесенесі жатады. Ал, екіншісі, аңыз өлкелер, яғни табиғи ескерткіштер, бұлақтар. Мұндай жерлер сапында Жылаған ата үңгірі, Ақмешіт әулие үңгірі, Ақбура Әулие, Қырық қыз, Ғайып Ерен Қырық Шілтен, Ердәуіт пен Шәймерден қос әулие орындары бар.

Жалпы мұның барлығы практикалық іс-қимыл арқылы Отанға деген сүйіспеншілік пен құрмет танытуды, елімізді әлемге рухани жетік ел ретінде көрсетуді көздейді. Бұл бағытта тек туристер ғана емес, өз еліміздің жастарын, оқушылар мен студенттерді тартуға баса назар аударылуы қажет. Өйткені патриоттық сезім өзі туып өскен, алғашқы қадам басып, өмірдің әліппесін таныған жеріне деген сезімдеріне байланысты болмақ. Өзінің түп тамырын, өз халқының салт-дәстүрлерін, рухани болмысы мен мәдениетін ұмытпау, өз өлкесінің тарихын және одан кең алғанда өз елінің тарихын білу маңызды. Сонымен қатар, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасқан мәдени-рухани мұралар, тастағы жазбалардағы өсиет, өнеге, нақыл сөздер, өлкетану мұражайларына орналасқан мұрағаттар жасұрпақтың бойында отансүйгіштік, ерлік сезімді ұялатып, олардың туған жерге, өскен елге, ұлт мәдениетіне деген сүйіспеншілік қасиеттерді қалыптастыруға игі ықпал етері сөзсіз.

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру // Егемен Қазақстан. – 12 сәуір 2017 жыл, №70 (29051).
2. Президент «Туған жер» бағдарламасын қолға алуды ұсынды // Егемен Қазақстан. – 12 сәуір 2017 жыл, №70 (29051).
3. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. Ақпараттық-түсіндіру жұмысы бойынша әдістемелік құрал. – Астана, 2017. – 106 б.

ӘОЖ 007 (574)

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ЖӘНЕ АСТАНА «SMART CITY»

МАНАСОВА М.М.

философия докторы (PhD)

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Бүгінгі таңда тұлғаның қоғамдағы әлеуметтік жүріс-тұрысы жүзеге асуы үшін ақпараттың тұрақты ағымы қажет. Қоршаған ортамен тұрақты ақпараттық байланыс арқылы адам өз қызметін әлеуметтік субъект ретінде қалыптастырады. Ақпаратқа қол жету тоқтап қалған сәтте адамдарда әртүрлі психикалық ауытқулар мен кей жағдайда психикалық аурулар пайда болады. Соған байланысты адамға тұрақты ақпаратты қатынас қана емес, ақпарат көлемі, мазмұны, саны және құрылымы жағынан әсер етеді.

Өзіне қажетті ақпаратты адам жеке қарым-қатынас арқылы, сонымен қатар әртүрлі ақпарат көздерінен алады. Алынған ақпарат ұжымдық дамудың негізіне айналады. Әлеуметтік процестердің күрделі динамикасы, индивидтің күнделікті өміріне қоғамдық өзгерістердің әсері ақпараттарға тәуелді етіп қояды. Әлеуметтік ақпараттарға қажеттілік бұқаралық ақпарат құралдары – радио, телевидение, киноның көмегі арқылы қанағаттандырылады. Бұл жағдай әсіресе саяси, экономикалық аймақтағы азаматтарға қатысты айтылып отыр. Көп зерттеушілердің байқауынша, бұқаралық ақпараттық қарым-қатынас «субъективті шынайылықты» өмірге әкеледі.

Қазіргі заманғы ақпараттық мәдениет адамға материалды (технократиялық) және әлеуметтік жағынан әсер етуде. Ақпараттық мәдениеттің материалды, өндірістік жағына ақпаратты техникалық тәсілдермен жасау, жіберу, кодтау жатады. Ақпараттық мәдениет кәсіби компетентті тұлғаның арқасында жүзеге асады. Технология ақылды қызмет құралы ретінде адамға алдына қойған мақсатты тез әрі тиімді түрде жасауға ықпал етеді. Басқа сөзбен айтқанда, кез келген технология – ғылыми ойлаудың практикалық түрі. Тұлғаның дамуы ақпараттық құралдардың адамның интеллектуалды ортасына келуімен байланысты.

Еліміздің қалалық және ауылдық аймақтарындағы тұрғындар радиоқабылдағыш, теледидар, компьютер, жарнама арқылы жіберілген ақпараттарды қабылдайды. Адам дайын интеллектуалды формаларды қабылдаған сайын ішкі толғаныс, алынған ақпаратты реформалау, сыртқы әлемге жан ашу, өздігінен өзгерту сезімі тоқырауға ұшырайды. Жеке талғам, өз ойын айту, дәлелдеу стандартты түрде ақпаратты мәдениеттің технократиялық жағының басымдылық танытуымен болады.

К. Поппер өз еңбектерінде материалды-технократиялық әдістердің адамның қоғамдық және жеке өмірінің үйлесімділікте болуындағы шектеу көрсетуін айтып өтеді [1]. Технология адам қызметіне

механикалық-рационалды сипат бере отырып, ондағы мәдени-құндылықты мәнділікті жоққа шығарады. Осындай көзқарасты В.А. Кутырев жалғастырады. Ол мәдениетті технология ғасырының алмастырғандығын жазып өтеді. Оның айтуынша, жаңа мәдени тип «екі бөлшекті», адамзат қоғамы екі қабатты, біріншісі, тұрмыс пен мәдениеттің табиғи түрін қолдайды, екіншісі – материалды және психологиялық жағынан ақпараттық технологияға тәуелді [2].

Қазақстан Республикасы 2020 жылға дейінгі даму стратегиялық бағдарламасында және 2010-2014 жылғы ҚР индустриалды-инновациялы даму бағдарламасында Қазақстан Республикасының ақпараттық және коммуникациялық технологияларын дамыту туралы ҚР Үкіметі басшылығымен жоспар жасалынды.

Берілген бағдарлама мақсаты ақпараттық қоғамға өту және инновациялы экономиканы жасау, сонымен қатар инфокоммуникациялық технологияның бәсекеге қабілетті секторын қалыптастыру болды.

Модернизациялау және инфокоммуникация инфрақұрылымын, сандық телерадио және Интернет, электронды қызмет көрсетуді дамыту мақсатында жұмыс жасалды.

Ақпараттық технологиялар - жасау, сақтау, басқару және мәліметтерді өңдеу технологияларына жатады. Соңғы кездері ақпараттық технология ретінде компьютерлік технология түсіндіріледі. Ақпараттық технология компьютерлік программалармен қамтамасыз етеді.

Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың негізгі ерекшеліктері:

- Сандық айырбастаулардың стандартты құрылымы;
- Компьютерді ақпараттық тасымалдаушы ретінде кең қолдана білу;
- Ақпараттарды сандық технология арқылы алыс қашықтыққа жіберу.

Ақпараттық технологиялар жүйелер, терминалдар, қызмет көрсету орталықтары арқылы топтасады.

Ақпараттық технологиялардың дамуы және ауқымының кеңеюі бүкіл әлемде ІТ бөлімдерінің өсуіне әкеледі. Қазақстан ІТ компаниясы жылдан жылға жоғары көрсеткіш беріп отыр. 2010 жылы 31% — 114,9 млрд теңгеге дейін көтерілді. Ал Ресейде 2010 жылы 28 % болды [3].

Құрылыстық индустрияның орталық тенденциясының бірі ірі қалалардағы ішкі экономикалық қарым-қатынастың дамуымен байланысты. Бұл тенденцияны smart city концепциясы ретінде белгілеуге болады. Бұл жерде қала жобасы кешенді жобалау мәселесіндегі жоғары деңгейді көздейді.

Әлемдік зерттеу бойынша Smart city негізгі принциптері:

- Микроаудан қала тұрғызу бірлігі ретінде;
- Қаланың автономдығы;
- Экологиялық құрылыс стандартына сәйкестігі;
- Жаңа ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану;
- Энергетика, көлік және құрылысқа инновационды технологияларды енгізу.

Қаланың өндірістік жағынан дамуы қазіргі уақытта инфрақұрылымға (физикалық капитал) ғана емес, сонымен қатар білім мен әлеуметтік инфрақұрылымның сапасына (интеллектуалды және әлеуметтік капитал) байланысты. Соңғы айтылған капитал түрі қалалық бәсекеге қабілеттілікті қалыптастыру үшін шешімі мол мағына береді. Сондықтан smart city концепциясы стратегиялық жағынан алғанда маңызды. Smart city концепциясы қазіргі заманғы қалалық өндірістің жалпы құрылымындағы ақпараттық-коммуникационды технологиялардың алға жылжуына, қалалардың әлеуметтік-экологиялық астана ретінде дамуына септігін тигізеді [4].

Smart city қалалардағы маркетинг концепциясы ретінде де қолданылады. Әлеуметтік капиталға инвестиция, көлік және қазіргі заманғы коммуникациялы инфрақұрылым, экономикалық даму, жоғары сападағы өмір сүру, табиғи ресурстарды тиімді пайдалану «smart» қаланың негізгі сипаттамасы. Қалалық мәдениетті зерттеушілер көзқарасынша ақылды қала түсінігі тиімділікті білдіреді. Яғни интеллектуалды басқару мен ақпараттық коммуникациялық технологияны интегралдау негізіндегі тиімділік, сонымен қатар азаматтардың белсенділігі. Смарт қала жобасына сәйкес мемлекеттік саясатта азаматтардың қатысуымен биліктің жаңаша түрі пайда болады.

Smart city дәстүрлі аймақтық және қала дамуындағы неоклассикалық теорияларды біріктіреді. Ақпараттық коммуникациялық құралдарды пайдалана отырып қалалардың мүмкіндіктерін, тұрмыстық деңгейін көтереді. Интеллектуалды азаматтар саны көбейіп, қоғам технологияға байланысты мәселелерде қарқынды дамиды. Интеллект кез келген мемлекеттің, қала немесе аудан болмасын ішкі сапасын қалыптастырады.

Соңғы жылдары смарт қала концепциясы урбанизация процесінде саяси аренада өзекті. Еуропа қауымдастығы қаланы, соның ішінде астаналарды интеллектуалды жағынан көтеру үшін стратегия дайындауға көп күш жұмсады.

Бүгінгі таңда елордамыз Астананың «Smart city» ретінде жоба мақсаты бүкіләлемдік жүйеге сәйкес жасалған болатын:

- Астана қаласы тұрғындарының өмір сүру сапасын көтеру;
- Астана қаласының глобалды бәсекелестік қабілетін дамыту;
- Астана қаласын басқару жүйесіндегі тиімділік.

Сонымен қатар, жоба өз міндеттерін де айқындап отыр. Жобаға сәйкес «Смарт технологиясы» мәселелерін шешу бойынша Астаналық Орталық құрылған. Сол арқылы ортақ ақпарат тасымалдаушы жүйе жасау да қолға алынды.

«Smart Astana» жобасының даму үлгісі Еуропалық «смарт» қалаларының 6 сипаттамаларына сәйкес

жасалған:

- Ақылды бағыт (Smart Governance);
- Ақылды Экономика (Smart Economy);
- Ақылды Мобильділік (Smart Mobility);
- Ақылды Қоршаған орта (Smart Environment);
- Ақылды Адамдар (Smart People);
- Ақылды Өмір сүру (Smart Living) [5].

Астана – еліміздің «парадты бейнесі». Адамның ішкі мәдениеті секілді, қала мәдениеті адамдар санасының қалыптасуына әсер етеді. Кез келген астанада мәдениет дамуы негізгі орынды алады. Еліміздің тұңғыш президенті Н.Ә.Назарбаев жаңа астанамыздың мәдени өмірінің жоғарғы деңгейде екенін атап өтті. Жаңа мұражайлардың, кітапханалардың, концерт залдары, көрмелер, конгрестер және барлық деңгейдегі фестивальдардың өткізілуі елімізге жаңа шығармашыл ұжымдар мен талантты жастардың өмірге келуіне жол ашты.

Қалалар әлемдік өркениет тарихында негіз ретінде мемлекет және мәдениетпен қатар орында тұр. Қоғамда болып жатқан жаңару (инновация) құбылыстары нақ осы қалаларда пайда болып, жергілікті жүйелерді экономикалық және әкімшілік жағынан байланыстыру арқылы түйінді тармақтарға айналып отыр.

Экологиялық тұрақтылық әлем бойынша маңызды мәселелердің бірі. Себебі көптеген қалалар өз дамуында туризм және табиғи ресурстар байлығы арқылы негізін жасады. Астана бүгін тек архитектурасымен ғана емес, экологиялық жағынан таза мегаполис, бау-бақша қаласы. Қала далалық аймақтағы жасыл алаңға айналды. Жыл сайын Қазақстан астанасына туристтердің келу саны артып отыр. Жақын арада Елордамыздың Еуразиядағы ең ірі туристік орталықтарының біріне айналатыны анық. Туристік орталық ретінде дамыту үшін ойын-сауық орталықтарын, қонақүйлер, этнотуризмнің дамуы, көлікпен қамтамасыз ету қажет.

Астананың ықтималды мүмкіндіктерін бүкіл әлемнің мойындауы «EXPO-2017» Бүкіләлемдік көрмесінің Қазақстанда өткізілуінен көрінеді. Қазақстан Президенті «Қазақстан-2050» стратегиясында: «Еліміздің жаңа астанасын тұрғыздық. Бұл қазіргі заманғы қала еліміздің символы мен мақтанышына айналып отыр. Астанамыздың ықпалдылығын пайдалана отырып, әлемге біздің еліміздің мүмкіндіктерін көрсете білдік. Міне, сондықтан да халықаралық қауымдастық Қазақстанды «EXPO-2017» Бүкіләлемдік көрмесін өткізу орны ретінде тандады. Астана болмаса, мұндай жағдай болмас еді. Осындай абырой бәріне беріле бермейді. Біздің ел постсоветтік кеңістікте ғаламшарлық көлемдегі «EXPO-2017» шарасын өткізуде бірінші» анық баяндап кетеді [6].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Поппер К. Открытое общество и его враги: Пер. с англ. М., 1992. Т. 1 - 2.
2. Кутырев В.А. Устойчивое общество, его друзья и враги <http://philosophy.ru/library/kutyrev/12.html>
3. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat <http://www.dissercat.com/content/sotsialnye-tehnologii-kak-faktor-ratsionalnogo-i-effektivnogo-upravleniya-obshchestvom#ixzz30LNpLxy8>
4. www.raexpert.ru
5. Caragliu, A; Del Bo, C. & Nijkamp, P (2009). "Smart cities in Europe". *Serie Research Memoranda 0048* (VU University Amsterdam, Faculty of Economics, Business Administration and Econometrics).
6. Назарбаев Н.А. Стратегия «Казахстан - 2050» новый политический курс состоявшегося государства. <http://strategy2050.kz/>

ӘОЖ 37 (574)

АДАМ ЖӘНЕ АЗАМАТТАРДЫҢ МӘДЕНИ ӨМІРГЕ ҚАТЫСУ ҚҰҚЫҒЫ

САКЕНОВА И.С.

ТПП-31к тобының студенті
Ғылыми жетекші: Абзалбек М.С.
магистр, оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Қазақстан Республикасы мәдени саясатын дамытуда Президент Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ» атты жолдауын іске асырудан бастау керектігін айтты. Жаңа мәдени саясаттың стратегиялық доминантасы мемлекет басшысы ұсынған, бай мәдени мұрасымен шығармашылық әулеті бар қазақстан халқын әлемнің ең дамыған 30 елдің қатарына кіру мақсатына ойдағыдай қол жеткізуге жұмылдыруға үндеп, «Рухани жаңғыру» ұлттық сананы рухани жаңғырту және жаңарту ұлттық идеясы болып табылады [1].

Бүгінгі күнгі мәдениет пен мәдени құқықты дамыту әлемнің көптеген халықтары мен мемлекеттерінің негізгі даму басымдылықтарының қатарына жатады.

Табысты мемлекеттің мәдени саясаты жасампаз құндылық бағдарларын қалыптастыру негізінде қоғамның орнықты дамуын қамтамасыз етуге бағытталады және қоғам мен мемлекеттің тыныс-тіршілігінің барлық маңызды аспектілерін дамытудың сапалы өлшемі болып табылады.

Мәдениет саласындағы жетістіктер ведомстволардың, мәдениет мекемелерінің жұмыстарымен, статистиканың сандық көрсеткіштерімен және белгілі есімдердің болуымен ғана өлшенбейді. Бүгінгі күні мәдениет - бұл тұлғаның рухани-эстетикалық дамуының, жалпыұлттық бірлікті қалыптастырудың және елді әлемдік қоғамдастыққа ықпалдастырудың қуатты құралы. Мұнда ұлттық-мәдени тамырлар, тарихи тәжірибе, үздік салт-дәстүрлер, сондай-ақ ұлттың өзінің ұлттық кодын сақтап қалу базалық тірек болып қалады.

“Мәдени мұра” мемлекеттік бағдарламасын іске асыру барысында іс-шаралар кешені жүзеге асырылып, нәтижесінде тарих пен мәдениеттің жаңа ескерткіштері ашылды, маңызды тарихи-мәдени объектілер консервацияланды, реставрацияланды және реконструкцияланды, елдің мәдени мұрасын зерделеудің тұтас жүйесі үшін база құрылды.

“Қазақтың дәстүрлі мың күйі”, “Қазақтың дәстүрлі мың әні” және “Батырлар жыры” бірегей жобаларының шеңберінде халық шығармашылығының ең үздік үлгілері жүйелендірілді.

Алайда, жалпы сала көрсеткіштері қарқынды өскенімен, мәдениет және өнер саласы қызметкерлерінің әлеуметтік мәртебесі мен беделі бұрынғысынша төмен күйінде қалып отыр. Мәдениет саласындағы жаңа жұмыс орындарын ашу серпіні саланың жұмыспен қамтудың орташа республикалық көрсеткішінен артта қалғанын көрсетіп отыр. Қазіргі заманғы қазақстандық мәдениет ұлттың генетикалық кодының қалыптасқан тарихи-мәдени негізі бар жаһандық мәдени диалогқа белсене қатысуы үшін барлық алғышарттарға ие. Ұлттың мәдени кодының негізгі құрамдас бөліктері мұра, салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, тіл, отбасы, шаруашылық жүйелер (өмір салты), мерекелер болып табылады.

Өміршең мәдениет өзінің табиғи даму жолы мен өзгерістерінен өзінің арқау-өзегін сақтай отырып өтуде. Өз мәдениеті құндылығының тартымдылығы кеміген және оны төл мәдениеттің рухани және адамгершілік құндылықтарының бастауынан алшақтатуға ықпал ететін басқасы алмастыра алатын жағдайда сәйкестік бұзылуы мүмкін.

Қазіргі заманғы Қазақстанды мәдени дамытудың маңызды бағыттарының бірі мәдени мұраны сақтап қалу, зерттеу және тарату болып табылады. Мәдени мұра - бұл қоғам мен мемлекетіміздің қарқынды дамуы мен әлеуетін нығайтудың сарқылмас күші, жат идеология ықпалынан ұлттық бірегейлік пен символиканы қорғаудың негізі болып табылады.

Мемлекеттік мәдени саясат қоғамдық сананы жаңғыртуға, рухани жаңартуға, қоғамды мәдени және жалпыұлттық шоғырландыруға, адамгершілікті қалыптастыруға, өзіндік ойы бар шығармашыл, жауапты тұлғаны қалыптастыруға бағытталуға тиіс.

Тіл мәдениеттің негізгі элементі және ұлт пен оның бірлігін қалыптастырудың міндетті шарты болып табылады. Қазақ тілін сақтау және дамыту, оны мәтіндік символдар арқылы кезең-кезеңімен латын әліпбиіне көшу арқылы жаңа моделі біздің мемлекетіміздің мәдени саясатының аса маңызды міндетін құрайды. Қазақстан мәдениетінің әлемдік қоғамдастыққа ықпалдасуы қазақ, орыс, ағылшын тілдерінің үш тұғырлығын көздейтін мемлекеттік тіл саясаты арқылы қамтамасыз етіледі.

Қоғамдық сананы жаңғыртуға, рухани жаңартуға және ұлттың мәдени кодын нығайтуға ықпал ететін дәстүрлі құндылықтарды қолдау, адамгершілік бағдарларын қалыптастыру және тілді дамыту, мәдени-тарихи құндылықтарды және дәстүрлерді сақтау, Қазақстанның киелі жерлерінің мәдени-географиялық картасын қалыптастыру, жаһандық әлемде қазақстандық заманауи мәдениетті ілгерілету, өзінің “Туған жер” кіші отанына сүйіспеншілігі мен әлеуметтік сыйластығы арқылы жүзеге асырылады.

Мәдени құқық – бұл азаматтармен, саясатпен, экономикамен өзара байланысып жатқан әмбебап, ажырамас адам құқығының жүйесі бір бөлігі. Мультимәдениет әлемнің қазіргі кездегі ахуалында мүгедектер мен қоғам арасындағы адамгершілік пен әлеуметтік қарым-қатынасты жан-жақты қолдау үшін мәдени құқықтың ролі өте маңызды. Мәдени бостандық пен құқық – адамның рухани, мәдени құндылықтар мен жетістіктерді еркін пайдалану және соны жүзеге асыруда қабілеттерін, қабілеттерін көрсете алу [2, 34].

Отандық құқықтық доктринасында іс жүзінде тек қана мәдени құқықтарға арналған зерттеулер жоқ. Бұндай жағдай отандық құқықтануда экономикалық, әлеуметтік, мәдени құқық деген дәстүрлі түсінік қалыптасып кеткен [3,121]. Мәдени бостандық пен құқықты әлеуметтік, экономикалық құқықтан теориялық және тәжірибе жүзінде жекешелендіру объективтілік қажеттілікті туғызады. Л.А.Каратаева: «мәдени құқық ерекше құқықтық реттеуді, мазмұнындағы нақтыланған параметрлерінің болуын талап етеді дей отырып, «адамның мәдени құқығы» мағынасының құқықтық доктрина және ұлттық заңнамада ұғымында анықталмағанымен аяқталуы мүмкін»-деген болатын[4, 32].

Мәдени құқыққа қатысты халықаралық-құқықтық акт пен құқықтық доктриналарды қарап, мынадай негізгі элементтерді құрайды:

-әр адамның мәдени өмірге қатысу құқығы;

-ғылыми жетістіктері мен тәжірибе жүзінде пайдалану нәтижесімен қолдану құқығы;

-әр адамның авторлар туындыларынан:ғылыми, әдеби немесе шығармашылық еңбектерге байланысты материалды және моральды қорғау құқығын пайдалану;

-шығармашылық қызмет пен ғылыми зерттеуге қажетті бостандық құқығына ие болу.

Алайда мәдени өмірдегі адамның қатысуы орталықтандырылған мәдени құқық жүйесі деген де көзқарастар кездеседі.

Алғаш рет 1948 жылы халықаралық деңгейде мәдени өмірге әр адамның қатысу құқығы Жалпыға ортақ адам құқықтарында бекітілді: «Әр адам мәдени өмір сүруге құқылы». Кейінірек халықаралық-құқықтық акте адамның мәдени өмірге қатысуға құқығы әртүрлі көзқарас бойынша туралы сөз қозғалды: мәдени өмірге қатысуға тең құқылық(1965 жылы жаппай дискриминациялаудың барлық нысандарын жою туралы халықаралық конвенция), барлық әлеуметтік және мәдени өмірге қатысу құқығы(1979 жылы Әйелдерге қатысты кемсітудің барлық нысандарын жою туралы конвенция), жан-жақты мәдени және шығармашылық өмірге қатысу құқығы(1989 жылы бала құқығы конвенциясы), мәдени өмірге қатысу мүмкіндігі құқығы(1990 жылы жұмысшы-мигранттар мен олардың отбасын қорғау туралы халықаралық конвенция), және басқалармен тең мәдени өмір сүру құқығы(2006 жылы мүгедектер құқығы туралы конвенция). Талдап отырған сұраққа қатысты 1966 жылы азаматтық және саяси құқық туралы халықаралық пактте (17, 18, 19, 21 и 22 баптар) де айтылып кеткен.

Мәдени құқықта туындаған мәселелер жекелеген немесе басқа топ мүшелер арасында құқықтық қорғауды қажет ететін жағдайлар:

-өз мәдениетін қолдану, дінін ұстану және рәсімдерін орындау, сонымен бірге туған тілін қолдану(азаматтық және саяси құқық туралы халықаралық пакттің 27 бабы);

-мәдени өмірге тиімділікпен қатысу құқығы(1992 жылы Ұлттық немесе этникалық, діни және тілдік аз топтарға тиесілі тұлғалардың құқықтары туралы декларация; 1995 жылы Ұлттық азшылықтарды қорғау туралы Шектелмелі конвенциясы);

-құқықтық институт, туған жер, табиғи ресурс және дәстүрлі білімді жүзеге асыру құқығы(Біріккен Ұлттар Ұйымының тұрғылықты халық құқықтары туралы декларациясы және 1989 жылы тәуелсіз елдегі тұрғылықты халықтар және тайпалы өмір сүретін халықтар туралы №169 конвенция);

-дамуды жүзеге асыру құқығы(1986 жылы Даму құқығы туралы декларация).

Мәдени құқықты талқылау туралы негізгі халықаралық келісім 1966 жылғы экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқық туралы халықаралық пакттың 15 бабында арнайы адамның мәдени құқығы туралы айтылып кеткен. Сонымен қатар әр адамның мәдени өмірге құқығы білім алу құқығымен тығыз байланысты. Пакттің 13-14 баптарында жекелеген тұлғалар мен қоғамдардың құндылықтары, діні, дәстүрі, тілі және мәдениеттің негіздері көрсетілген, соның арқасында мәдени құндылықтарды сыйлау мен өзара түсіністік атмосферасын айқындап беруге көмектеседі.

Мәдени өмірге адамның қатысуын қамтамасыз ету үшін мемлекетке белгілі бір әрекеттер жасауда сақ болу (мысалы, мәдени тәжірибе мен мәдени қызметтерді жүзеге асыру кезінде араласпау, мәдени өмірге қатысу үшін жағдай жасау, мәдени құндылықтарға және оны сақтауға мүмкіндік беру) керек.

Мәдени өмірге қатысуды жекеленген түрде не басқалармен бірге жүзеге асыру немесе жүзеге асырмау адамның мәдени тандауы болып табылады. Сонымен бірге тандау құқығы, сыйлау, қорғалуы, мойындалуы теңдік қағидасына сәйкес болуы керек. Әсіресе топтасып немесе жекелеген түрде барлық адами құқық пен негізгі бостандықтарды толығымен пайдалана алатын тұрғылықты халықтарға ерекше маңызға ие.

Мәдени өмірге әр адамның қатыса алу құқығын қалай түсінуге болады? Бұл жерде мәдени өмірдегі адамның жекелеген құқықтары, нақтылай айтсақ «әр адам», «мәдени өмір», сонымен бірге «қатысу» немесе «қатыса алу» ұғымдарымен түсіндірілген.

«Әр адам» термині жекелеген тұлға мен адамдар тобын да білдіреді. Басқаша айтқанда мәдени құқықтар бір тұлғаның және қоғам, топ негізінде басқа адамдармен бірлесіп жүзеге асырылатын құқық мәнісінде түсіндірілген [5].

«Мәдени өмір» мен «мәдениет» ұғымдары бір терминге келтіріп айту айтарлықтай қиындық туғызады. Халықаралық құжаттарда қарастырылған мазмұны:

-мәдениет рухани және материалды, зияткерлік және эмоционалдық сияқты қоғамдағы немесе әлеуметтік топқа сай қарастырылуы керек, кем дегенде шығармашылық пен әдебиет «бірге өмір сүру» жүйе құндылығы, дәстүрлер мен сенім сақталуы қажет(2001 ж. Мәдени әртүрлілік туралы ЮНЕСКО-ның жалпыға ортақ декларациясы 5 преамбула);

-мәдениет «табиғатынан адамдар шығармашылығы мен бір-біріне әсер етуі арқылы пайда болатын, бір жағынан өмірдің қажеттілігіне қарай білім алуы, бір-бірімен араласуы арқылы байланысып жатқан қоғамдық белгі»(1976 ж. мәдени өмірге жаппай халық болып ат салысу туралы ЮНЕСКО ұсынысы);

-мәдениет «адамның немесе адамдар тобының дамуы мен тіршілік ету арқылы өмір сүру қалпын, институттарын, дәстүрлерін, білім мен шығармашылығын, тілін, сенімін, құндылықтарын қамтиды»(2007 ж.Мәдени құқық туралы Фрибург декларациясы) [6].

Жалпы мәдениет белгілі бір топтың басқалардан ерекшелігін материалды және интеллектуалды әрекеттер мен өнімнің жиынтығы болып табылады.

«Мәдени өмір» өткенмен, бүгінгі күнмен, болашақпен өзара байланысып жатқан тарихи, динамикалық және дамушы өмір процесі ретінде түсіндірілген. Мәдениет концепциясын ерекшелендірілген немесе оқшауланған деңгей ретінде емес, жекелеген тұлға мен қоғамдық ерекшелік пен мақсатын сақтау арқылы адамдық мәдениет көрініс табады. Бұл концепцияда қоғамның ерекше мәдени көзқарасын шығармашылық және өнім туындысы және индивидтік қасиет сақталған.

Мәдениет музыка, ауызекі және көркем әдебиет, тіл, өмір салты, шығармашылықтар, тілдік емес қарым-қатынас, дін және діл жүйесі, дәстүр мен рәсім, спорт және ойындар, табиғи және табиғи емес орта, технология мен өндіріс әдістері арқылы бір немесе бірнеше адамның адамдық қасиеттерін өмір сүру

құндылығында қолданады. Мәдениет қоғамның және жеке адамның экономикалық, әлеуметтік және саяси өміріндегі құндылықтарын бір пішінге келтіріп көрсетеді.

Соңғы терминіміз - «қатысу» немесе «қатыса алу». Екі термин бір мағынаны береді және басқа да халықаралық және аймақтық құжаттарда бірдей қолданылады. Мәдени өмірге тең қатысу үш негізгі өзара байланысқан компоненттен тұрады: мәдени өмірге қатысу; мәдени өмірге қатысуға мүмкіндік; мәдени өмірге үлес қосу.

Мәдени өмірге қатысу әр адамның басқалармен тең құқықта әрекет ету, еркін өзінің идентитетін таңдау, белгілі бір қоғамға немесе бірнеше қоғаммен бірге болу, қоғамның саяси өміріне араласу, өзінің жеке мәдени саясатымен айналысу және өз таңдауы бойынша кез келген тілде қарым-қатынас жасай алады. Сонымен қоса әр адам мәдени өмірді қалыптастырып, сол білімін шыңдауға, басқа қоғамдағы адамдармен бөлісуге, өзара айырбастауға, шығармашылық қызметпен айналысуға құқылы.

Мәдени өмірге қатысуға мүмкіндік әр адамның жекелеген түрде, басқалармен бірге немесе қоғаммен бірге өз мәдениетін және басқалардың мәдениеттерін ақпараттар арқылы білу, түсіну, сапалы білім алуға құқылы. Әр адам сонымен бірге ақпараттық немесе коммуникациялық құралдардың техникалық таралу мен қолдану әдістерімен танысуға, жер, су, биоәртүрлілік, тіл немесе нақты бір институт сияқты мәдени құндылық және сондай ресурстарды лайықты түрде қолдану арқылы өмір сүру, басқа адамдардың және қоғамның шығармашылықтармен танысуға құқылы [7,81].

«Мәдени өмірге үлес қосу» термині әр адамның рухани, материалды, интеллектуалды және эмоционалды қоғамға әсер ету және қолдануға құқығына қатысты. Қоғамдағы іске асып жатқан саясаттағы шешіміне тікелей әсер етуге құқылы.

Толық мәдени өмірге құқығын жүзеге асыруда әр адам теңдік және дискриминацияға ұшырамау негізінде келесідей шарттарды сақтауы керек.

Біріншіден, мәдениет кез келген адамға ашық түрде мәдени қызмет объектісі және пәні дұрыс жүзеге асуы керек. Сонымен бірге оның мәдени құндылығы кітапхана, мұражай, театр, кинотеатр және стадиондарды қоса алғанда: әдебиет(фольклор), кез келген пішіндегі шығармашылық туындысы: ашық жалпыға ортақ қолданатын жерлер,оның ішінде саябақ, даңғыл және көшелер; табиғи байлықтар: теңіз, өзен, көл, тау, орман, қорықтар; материалды емес мәдени бағыттағы құралдар: тіл, дәстүр, рәсім, салт, сенім, білім, тарих ретінде өмір сүруі керек. Аталған мәдени пән мен объектілер жиынтығы арасында ерекше бағаланатыны – бір территорияда емін-еркін қолдана алатын қоғам және әртүрлі топтардың арасындағы мәдениаралық байланысы.

Екіншіден, мәдениет бәріне қолжетімді болуы керек. Жекелеген тұлғаның немесе қоғамның толығымен физикалық, қаржылық мүмкіндіктеріне қарамастан мәдениетті пайдалана алады. Осыған сәйкес мүгедектер, қарт кісілерге және кедей тұратындарға қолжетімділікті қамтамасыз етіледі.

Үшіншіден, мәдени құқықты жүзеге асыру мақсатында мемлекеттік қатысу кезінде заңдар, саясат, стратегия, бағдарлама және қолдану жолдарымен жекелеген тұлғалар мен қоғамға тиімді болуы керек. Осыған сәйкес жекелеген тұлғалар мен қоғам үшін қолайлы шаралар қолдану мақсатында консультациялар жүргізілуі тиіс.

Төртіншіден, нақты бір адам құқығын жүзеге асыру жекелеген тұлғалар, қоғам мен халықты қоса алғанда мәдениетті сыйлау және мәдени құқықтарға бірдей ие [6].

Мемлекет ұлттық және аймақтық, тарихи, мәдени, діни ерекшеліктерін мәдени, экономикалық және саяси жүйесіне қарамастан адамның барлық құқықтары мен бостандықтарын қорғау тиіс.

Осылайша адам құқықтарына мәдени әртүрлілікке сілтемелеп халықаралық құқықпен кепілденген адам құқықтарына зиян келтіруге, шектеуге болмайды.

Мәдени өмірге қатысу үшін кез келген адамның құқығын шектеуді қолдау белгілі бір жағдайларға байланысты, әсіресе басқа адамдар құқығына зиян келтіретін негативті тәжірибеге қатысты қолданылуы мүмкін. Бұндай шектеулер заң жүзінде демократиялық қоғамдағы бейбітшілікті сақтау мақсаты көзделген экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқық туралы Пактке сәйкес болуы керек.

Мәдени өмірге кез келген адамның қатысу құқығын жүзеге асыру кезіндегі тындайтын маңызды сұрақ дискриминацияға жол бермеу болып табылады. Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқық туралы Пактте кез келген мәдени өмірге кез келген адамның қатысу жолында нәсіл, жынысы, тілі, ділі, діні, саяси не өзге де көзқарасына, ұлтына, әлеуметтік немесе басқа да жағдайына қарамастан құқықтарының қандай да болмасын дискриминациялануына жол берілмейді.

Мәдениеттің рөлін ұғынуға деген заманауи көзқарас жаңа әлеуметтік-мәдени ортаны қалыптастыру қажеттілігін негіздейді, оның маңызды бағыттары бәсекеге қабілеттілік, прагматизм, ұлттық бірегейлікті сақтау, білімнің салтанат құруы, сананың ашықтығы және мемлекеттің эволюциялық даму жолы болып табылады. Қазіргі жағдайларда мәдени саясаттың маңызды артықшылығы тұлғаның, бизнестің және тұтастай мемлекеттің маңызды жетістігінің аспектілері ретінде қоғамның шығармашылық белсенділікке және өз бәсекелестік артықшылығын арттыруға деген қарым-қатынасының өзгеруі болуға тиіс. Бұл, ең алдымен, Қазақстан Республикасының әлемнің ең дамыған 30 мемлекетінің қатарына жедел кіруіне ықпал ететін қазіргі заманғы, әлемдік стандарттарға негізделген мәдени инфрақұрылымды және саланы ұйымдастыру мен басқарудың тиімді моделін құруды талап етеді.

Мәдени саясат тұжырымдамасы Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы елдерінің озық тәжірибесі ескеріле отырып әзірленді, атап айтқанда, жұмыспен қамту және кірістер деңгейінің көрсеткіштері

бойынша мәдениет және өнер саласын күшейтуге бағытталған. Мұндай жағдайларда мәдениет саласы экономика ресурстарының біріне, бизнес-бастамалар үшін тартымды инвестициялық салаға айналып келеді, бұл атап айтқанда: кино индустриясы, анимация, цирк өнері, музей, концерт пен театр қызметтері және тағы басқалары сияқты өнердің жекелеген түрлері мен мәдениет ұйымдарын экономикалық тұрғыдан табысты (рентабельді) деңгейге шығаруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Нұрсұлтан Назарбаев: «Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ». <http://www.inform.kz/kz/elbasy-nursultan-nazarbaev-kazakstan-zholy-2050>.
2. Марченко М.Н. Теория государства и права. — М.: изд. Зерцало, - 2004. - 640 с.
3. Путило Н.В. Социальные права граждан: история и современность. — М., 2007. - М.: ИД "Юриспруденция", 2007. - 320 с.
4. Каратаева Л.А. Культурные права и свободы человека и гражданина — самостоятельная группа прав и свобод // Административное и муниципальное право. — 2009. — № 3. — С.32-36.
5. Замечание общего порядка № 17 (2005 г.) «Право каждого на пользование защитой моральных и материальных интересов, возникающих в связи с научными, литературными или художественными трудами, автором которых он является (ст. 15 (1) с) Пакта» // Док. ООН. E/C.12/GC/17 от 12.01.2006.
6. Фрибургская декларация о культурных правах 2007 г. URL: <http://www.unifr.ch/iiedh/assets/files/declarations/eng-declaration.pdf>.
7. Абашидзе А.Х., Миловидов О.Д., Солнцев А.М. Бог велел делиться. Международно-правовые проблемы доступа к генетическим ресурсам и совместного использования выгод // Обозреватель. — 2008. — № 8 (222). — С. 81-87.

УДК 378(574)

ПОЛИТИЧЕСКОЕ ЛИДЕРСТВО КАК ИНСТИТУТ ВЛАСТИ: СУЩНОСТЬ, ФУНКЦИИ, ТИПОЛОГИЯ

ТОЛЕУТАЕВА А.Н., ТАКИРОВА Г. А.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Политическое лидерство, — это «власть, осуществляемая одним или несколькими индивидами с тем, чтобы побудить членов нации к действиям». Оно воздействует на большие массы людей, которые ставят перед собой масштабные цели и испытывают к тому же постоянное противодействие со стороны оппозиционных сил. Политическими лидерами являются наиболее влиятельные лица, которые способны мобилизовать общество, или его значительную часть для достижения социально-значимых целей.

Лидер – это личность, способная оказывать постоянное и решающее влияние на государство, общество, организацию, большую или малую группу.

Политический лидер — это и центр власти, и «мозг», и «визитная карточка» тех сил, которые его выдвигают на лидирующие позиции и обеспечивают ему постоянную, длительную поддержку. Он - политический менеджер, управляющий, руководитель своих последователей и сторонников.

Также, политическое лидерство – это приоритетное постоянное влияние одного или нескольких лиц, занимающих властные позиции, на группу, организацию, общество в целом. [1]

Характеристика политического лидерства должна исходить, прежде всего, из понимания того, что лидерство, как таковое, является универсальным и неотъемлемым механизмом функционирования любой человеческой общности. Благодаря ему, сообщество людей получает дополнительные возможности для усиления внутренней интеграции, повышения степени целостности и, как следствие, укрепления своей жизнестойкости.

Лидерство является способом внутреннего структурирования социальной группы, выделения тех основополагающих элементов, которые способствуют реализации ими своих общих интересов. В этом смысле лидерство характеризует не только персональные качества осуществляющего эти функции лица (группы лиц), но главным образом их отношения с основной частью населения. Лидер – это элемент поддержания отношений «верхов» и «низов», их институционализации в целях самосохранения общности и осуществления ею своих интересов. По сути дела, лидер – это институт, связанный отношением ответственности перед населением. Учитывая социальную природу таких отношений, лидер наряду со своими статусными характеристиками отражает и наличие особых нравственно-этических отношений с населением, которые могут свидетельствовать о том или ином уровне авторитетности правления.

Лидерство представляет собой исторически сложившуюся потребность людей в организации своей деятельности.

Формы лидерства

Существует 2 формы лидерства:

- формальное (формально-должностной статус, связанный с обладанием властью);

- неформальное (субъективная деятельность по выполнению возложенной социальной роли).

Первый аспект имеет ключевое значение для оценки личности как политического лидера.

Второй аспект - личностные качества и реальное поведение на занимаемом посту - определяет главным образом лишь получение и сохранение властной должности, а также служит для оценки лидера как результативного или нерезультативного, «хорошего» или «плохого» руководителя.

Характерные черты лидера:

1. Наличие ясной политической программы;
2. Популярность, умение нравиться людям. Харизма;
3. Политическая воля;
4. Ум и политическая интуиция;
5. Организаторский талант;
6. Знание ожиданий и состояния различных политических и социальных групп;
7. Ораторские способности;
8. Физические данные.

Выделяют следующие функции, которые выполняет лидер в политическом процессе:

1. интегративная – интеграция групп или общества в целом;
2. инструментальная – функция принятия решений;
3. коммуникативная – передача информации и поддержание связи между народом и властью;
4. мобилизационная – мобилизация масс на реализацию задач, стоящих перед группой или обществом;
5. функции социального арбитража и патронажа – разрешение споров между группами и отдельными индивидами, а также защита интересов своих сторонников;
6. функции легитимации политической системы и отдельных институтов.

• Функции политического лидерства варьируются в зависимости от его типологических особенностей и от существенных характеристик политических режимов, в которых оно реализуется. [2]

Простой и широко распространенной классификацией лидерства в организации является выделение его трех типов (иногда их называют ролями лидера):

1. Деловое лидерство. Такой стиль лидерства встречается в случаях, когда члены команды соглашаются подчиняться определенному лидеру только для выполнения какого-то определенного задания. Такие «сделки» обычно происходят тогда, когда организация платит своей команде за ее усилия и качественную работу. Но лидер также имеет право «наказать» членов команды, если их работа не будет соответствовать заявленному стандарту.

Может показаться странным, но у делового лидерства также есть свои преимущества. Например, при таком стиле лидерства все роли и обязанности predetermined. Кроме того, амбициозные работники, мотивированные какими-либо наградами, будут всегда успешными и финансово благополучными.

Недостатком такого стиля является то, что членам команды может не нравиться такой контроль. Они могут чувствовать себя ущемленными, что может привести к текучести кадров.

Деловое лидерство иногда рассматривается больше как тип управления, нежели стиль лидерства, потому что оно предполагает кратковременное взаимодействие лидера и команды. Оно также не подходит для ситуаций, когда приветствуются креативность и специфические знания. Однако, такой стиль лидерства довольно успешно применяется в других ситуациях.

2. Эмоциональное лидерство. Эмоциональное лидерство – явление редкое, однако ему можно научиться. В первую очередь следует понять различия между управленцем и лидером.

Основной инструмент, который должен освоить эмоциональный лидер – это свои собственные эмоции. Они заразительны, поэтому истинному лидеру следует научиться сдерживать вызывающие упадок отрицательные настроения, а культивировать зажигательные, оптимистические эмоции, порождающие нужный настрой. Помимо этого, эмоциональному лидеру следует совершенствовать свой самоконтроль, волевые и адаптационные качества, инициативность, оптимизм, уверенность в себе, умение работать в команде и разрешать конфликты.

3. Ситуативное лидерство. Это стиль управления людьми, предполагающий использование одного из четырех стилей управления в зависимости от ситуации и уровня развития сотрудников по отношению к задаче. [9]

Л.И. Уманский выделяет шесть типов (ролей) лидера:

- лидер-организатор (выполняет функцию групповой интеграции);
- лидер-инициатор (главенствует при решении новых проблем, выдвигает идеи);
- лидер-генератор эмоционального настроения (доминирует в формировании настроения группы);
- лидер-эрудит (отличается обширностью знаний);
- лидер-эталон (является центром эмоционального притяжения, соответствует роли «звезды», служит образцом, идеалом);
- лидер-мастер, умелец (специалист в каком-то виде деятельности). [3]

Современный американский политолог М.Херманн предложила свою типологию политических лидеров, в основу которой положено такое понятие, как имидж. Первый собирательный образ лидера – лидер-знаменосец, его отличает собственный взгляд на мир, наличие привлекательного для масс идеала. Второй собирательный образ лидера – лидер-служитель. Такой лидер стремится выступать в роли выразителя интересов своих сторонников и избирателей в целом, ориентируется на их мнение и действует от их имени.

Третий образ – лидер-торговец, его задача – наиболее привлекательно преподнести свои идеи и планы, убедить граждан в их преимуществе и в итоге заставить избирателей их «купить», то есть поверить в данного лидера и оказать ему поддержку.

И, наконец, четвертый тип – лидер-пожарный. Лидер такого типа старается откликнуться на все происходящие события. Он способен эффективно действовать в экстремальных условиях, быстро принимать решения, адекватно реагировать на складывающуюся ситуацию. [4]

К числу наиболее известных и на сегодня наиболее влиятельных является типология лидерства, предложенная немецким социологом, философом и историком М. Вебером. В ее основу положен источник власти лидера. М. Вебер выделил три основных типа политического лидерства.

1. Традиционное лидерство. Оно основано на обычаях, традициях, вере в законность и святость порядков и властей, существующих издревле (например, старший сын монарха после его смерти сам «законно» становится монархом). Человек обладает «правом на лидерство» благодаря происхождению, принадлежности к элите. Власть традиционного лидера ничем не ограничена. Такой тип лидерства свойственен для тех обществ, которые предшествуют современному буржуазному обществу.

2. Легально-рациональное или бюрократическое лидерство основано на «разумности» и законности существующих порядков и характерна для «индустриального» общества (европейских буржуазных государств – Англии, Франции и др., а также США). Бюрократическое управление, по Веберу, означает господство посредством знаний, осуществляется на строго формальных и рациональных правилах. В таком государстве подчиняются не личности, а установленным законам: и не только подчиненные, но и руководители (чиновники). Здесь лидер – чиновник выступает не индивидом, который является источником власти, а агентом определенной государственной функции, рациональной с точки зрения целостности системы.

3. Харизматическое лидерство (греч. charisma – благодать, дар божий) основана на вере масс в необычные, неординарные, сверхъестественные способности личности. Характерной чертой такого типа лидерства является культ личности вождя. Чаще всего харизматические лидеры появляются в сложные кризисные периоды развития общества, когда возникает потребность в мобилизации масс на решение задач социального обновления. Именно в такое время в общественном сознании возникают надежды на какое-то «чудо», способное одномоментно решить все проблемы бытия. По мере стабилизации социальной системы, по мнению Вебера, харизматическое лидерство преобразуется в традиционное или бюрократическое. [6]

Отметим, что к стилям лидерства нужно подходить конкретно, учитывая историческую ситуацию. В чрезвычайных условиях определенными преимуществами может обладать и авторитарное лидерство. Но при стабилизации обстановки необходим переход к демократическому стилю руководства.

Таким образом, основания типологии лидерства могут быть самыми различными, что порождает их многообразие и характеризует всю сложность и многогранность данного социального феномена. Проблема выделения среди множества переменных одной важнейшей, определяющей наиболее существенные черты лидерства, представляется весьма проблематичной и сложной. В то же время можно выделить наиболее характерные признаки политического лидерства. К ним относятся:

1. Наличие собственной политической концепции и конкретной программы деятельности.
2. Знание проблем и путей, связанных с реализацией программы, готовность нести личную ответственность за ее осуществление, что предполагает наличие у лидера таких важных качеств, как аналитичность ума, воля, целеустремленность, настойчивость.
3. Способность создать эффективную систему политического руководства и управления, которая могла бы обеспечить возможность мобилизовать общество на реализацию предложенной программы развития.
4. Политический лидер призван постоянно доказывать свое право на лидерство.
5. Популярность, способность остаться лидером и после потери своего высокого должностного поста (например, де Голь во Франции, Дэн Сяопин в Китае). [7]

Политическое лидерство – феномен исторический, развивающийся. Он возникает в определенных исторических условиях и не может оставаться неизменным.

Таким образом, политическое лидерство как институт власти обладает двоякой сущностью, включающей как институциональный, так и моральный аспекты. Со своей статусной стороны политическое лидерство выступает как высший сегмент власти, достраивающий пирамиду управления, как центр принятия решений, который определяет стиль и характер деятельности всех других основных управленческих структур и организаций. В то же время наличие морально-этических связей лидера с населением придает организации власти дополнительные ресурсы для решения политических задач.

Отличительные черты политического лидерства определяются и его масштабностью, органической связью с интересами социальных групп, взаимодействием с таким социальным институтом, как государство. Учитывая это, на деятельность любого политического лидера нельзя механически переносить те особенности поведения, мотивации или иные черты деятельности лидера, которые проявляются в малых группах (например, рассматривать его только как фокус групповых отношений или с точки зрения его искусства вызывать согласие, занимать особую ролевую позицию, оказывать постоянное влияние на власть и т.п.).

Политический лидер, особенно лидер общенационального масштаба, обладает и особым характером общения с населением, опосредуя этот процесс деятельностью особых структур – аппарата управления, специализированных политических организаций, например, партий, СМИ и др., которые создают особые социальные коммуникации власти и общества. Такие «дистанционные» информационные связи порой

исключают непосредственные контакты лидеров с населением, побуждая население фетишизировать их фигуры, создавая неадекватный образ верховной власти.

Выражая интересы крупных социальных групп, политический лидер в процессе осуществления власти неизбежно решает различные социальные задачи, играя множественные роли, выполняя многообразные функции.

Причем в политическом пространстве многофункциональный характер деятельности лидера, сориентированный на сбалансированность различных интересов, как правило, придает его поведению корпоративно-групповой характер. [8]

Наряду с этими – назовем их общеполитическими – характеристиками политические лидеры обладают также особыми чертами и качествами, которые дают им возможность не только контролировать деятельность аппарата, конкурировать с другими представителями правящего класса, но и завоевывать авторитет у населения. С нормативной точки зрения эти персональные качества должны иметь демонстрационный характер, т.е. показывать гражданам те социальные благодетели, которые он оценивает положительно. Еще Макиавелли писал, что для государя главное – создавать «видимость наличия» тех качеств, которые нравятся его подданным. Только так можно обеспечить власть и «духовное княжение» над народом. Поэтому лукавство, обман населения являются необходимыми для политиков такого уровня качествами, которые позволяют им контролировать политические процессы.

Список литературы:

1. Ашин Г. Политическое лидерство: оптимальный стиль. // Общественные науки и современность, 1993 № 2.
2. Дегтярев А.А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения // Полис. - 1996. N 3.
3. Зеркин Д.П. Основы политологии. Ростов н/Д., 1999.
4. Карасев В.И. Феномен политического лидерства. М., 2000.
5. Кретов Б.И. Современные западные концепции лидерства. // Социально-гуманитарные знания, 2000 № 4.
6. Кретов Б.И. Типология лидерства. // Социально-гуманитарные знания, 2000 № 3.
7. Малетин С.С. Политология. Новосибирск, 1998.
8. Мухаев Р.Т. Политология. М., 2002.
9. Пищулин П.П. Политическое лидерство. // Полис, 1998 № 5.

УДК 336(574)

ВОСПИТАНИЕ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ В СВЕТЕ РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ РК «КАЗАХСТАН 2020: ПУТЬ В БУДУЩЕЕ»

ХАСЕНОВА А.А.

ст-ка гр.Ю-24

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Четкое и справедливое определение патриотизма дает Глава нашего государства Нурсултан Назарбаев. Патриотизм, по словам Президента, это способность идентифицировать себя с историей Казахстана, важнейшими жизненными ценностями предыдущих поколений. Главными ценностями каждого гражданина нашей республики должны быть мир, стабильность и согласие в обществе. Патриот должен быть привержен таким высоким ценностям, как честь, верность долгу, порядочность, созидание во имя процветания Родины. Требовательность в отношении себя, честность в отношении окружающих, верность в отношении страны – вот ключевые моменты в воспитании настоящего гражданина, патриота Казахстана.

Наташа задача состоит в том, чтобы донести до каждого студента идею о развитии культуры, государственного языка без ущемления интересов других этносов и языков.

Студенты воспитываются в духе нетерпимости к таким социально опасным явлениям, как наркомания, алкоголизм, антисоциальное поведение, правовой нигилизм и коррупция. Студентам дается четкие жизненные ориентиры.

Мероприятия должны быть направлены на формирование у студентов казахстанского патриотизма и культуры межэтнического согласия, сохранение общественной стабильности, укрепление гражданского мира, приобщение студентов к общечеловеческим и нравственно - этическим ценностям, воспитание политической активности и гражданственности, пропаганду здорового образа жизни, защиту окружающей среды, приобщение к культуре и традициям своего и других народов, прививается толерантность, любовь к Родине, родному языку, культуре, уважение к старшим, добропорядочность и честность.

Решение ряда проблем в жизни страны во многом зависит от уровня развития гражданского общества, формирования высокого патриотического сознания, чувства гордости за свою страну, воспитания готовности к выполнению гражданского долга по защите интересов Родины.

Система патриотического воспитания предусматривает: формирование и развитие социально значимых ценностей, гражданственности и патриотизма в процессе обучения и воспитания.

Особое значение придается изучению государственных символов Республики Казахстан. Для осмысления политического и нравственного значения символики республики расширяются и углубляются представления молодежи о гражданских обязанностях. В целях воспитания гражданского самосознания в группах проводятся дебаты по восприятию и осознанию значения национальной символики, формированию общих нравственных норм, таких, как честь, совесть, долг, ответственность за будущее стран[1].

В мире немало развитых стран, целенаправленно формирующих у граждан патриотические чувства, уважительное отношение к национальным символам - Флагу, Гербу, Гимну, национальным праздникам. Во многих странах государственные символы используются в качестве источника создания положительного образа государства, являются предметом национальной гордости, служат объектом выражения патриотических чувств и волеизъявления. К числу таких стран следует отнести Соединенные Штаты Америки. Для нас их опыт интересен с точки зрения пропаганды государственных символов и воспитания патриотизма у населения. Большинство американцев знают и поют гимн страны на торжественных мероприятиях. Наличие американского флага во всех учреждениях и многих частных домах является для них нормой жизни. Изделия с национальной символикой пользуются огромной популярностью среди населения страны. Это объясняется весьма активной их пропагандой в печатных и электронных средствах массовой информации (далее - СМИ), книгах, художественных фильмах. С помощью государственных символов у граждан последовательно и настойчиво воспитываются гордость за страну и чувство патриотизма.

Важную роль в патриотическом воспитании подрастающего поколения играют детские и молодежные общественные движения и организации, творческие союзы, основной целью деятельности которых является оказание содействия в самоопределении и становлении личности.

Патриотическое воспитание молодежи сегодня не в полной мере отвечает требованиям формирования патриотического сознания, воспитания чувства верности и преданности своему Отечеству, готовности к выполнению гражданского долга и основных конституционных обязанностей. Проводимая работа не обеспечивает комплексного решения стратегических задач по формированию патриотического сознания у граждан страны в целом.

Вместе с тем произошедшие на рубеже веков в Казахстане радикальные социально-экономические и политические преобразования вызвали, в свою очередь, большие изменения в общественном сознании и духовной жизни общества. Повседневные жизненные наблюдения, которые подтверждаются социологическими опросами, показывают, что в вопросах патриотизма позиции различных социальных групп и общностей характеризуются многогранностью и широким разнообразием [1].

Одним из основных векторов социализации личности является идентификация индивида с Родиной. При этом понятие «Родина» ассоциируется не только с родной землей, близкими и родными человека, но и воспринимается в аспекте эмоционально-психологических чувств (чувства любви, патриотизма, преданности, национальной гордости и других).

Гражданская идентификация с Республикой Казахстан, основанная на чувстве патриотизма, является фундаментом активной гражданской позиции, осознанного участия в жизни страны.

Республика Казахстан отличается этнической неоднородностью, здесь проживают представители более 120 наций и народностей. Многонациональный характер страны обуславливает многообразие религиозных конфессий и их возрастающую роль в общественной жизни.

В настоящее время вопросы организации борьбы с активизацией деятельности нетрадиционных религиозных объединений и экстремистских организаций в Казахстане, направленной в первую очередь на вовлечение в свои ряды молодежи, являются, безусловно, актуальными для государства.

В последнее десятилетие отмечаются различные экстремистские выступления, связанные с религиозными постулатами, распространяемыми в стране благодаря зарубежной пропаганде, а также заинтересованности отдельных граждан.

Поэтому необходимо разработать четкий механизм регулирования злободневных проблем, возникающих в религиозной сфере.

Политическая грамотность и высокая политическая культура населения являются источником внутривнутриполитической стабильности, межнационального согласия. Характерной чертой современного общества стала многоаспектность различных моделей политического поведения, в том числе возможность участвовать в политической жизни страны. При этом интерес к судьбе страны, к будущему можно назвать в качестве важнейшего фактора участия граждан в политической деятельности.

Основы патриотического воспитания закладываются в семье. Семья является важнейшим социальным институтом, где формируются основы духовно-нравственного воспитания.

Необходимо отметить, что в организациях образования недостаточно качественных, эффективных по содержанию информационно-дидактических материалов по культуре мышления и толерантности, основанных на современных казахстанских общественных и культурных реалиях и связанных с менталитетом казахстанцев, мало книг для детей и молодежи, способных пробудить в их сознании чувство патриотизма, любви к своей Родине, вызвать стремление принести пользу своему Отечеству. Имеющиеся книги для детей и молодежи в основном ориентированы на пропаганду западных идеалов и ценностей или формируют чисто технократическое мышление.

Немаловажное значение в процессе формирования казахстанской гражданственности имеет степень употребления государственного языка в органах государственной власти и государственного управления, учреждениях образования, различных организациях и на предприятиях. В связи с этим необходимо решение задач в соответствии с требованиями Закона Республики Казахстан «О языках в Республике Казахстан». Осознание роли казахского языка является фундаментом, на котором строится все здание нашей государственности.

Литература

1. Постановление Правительства Республики Казахстан от 27 февраля 2013 года № 191 «О Концепции государственной молодежной политики Республики Казахстан до 2020 года «Казахстан 2020: путь в будущее». zakon.kz.

2. Закон Республики Казахстан от 11 июля 1997 года № 151-І «О языках в Республике Казахстан» zakon.kz.

УДК336(574)

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА – ПРОБЛЕМА СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА.

ШЕВЧЕНКО В.И.

Студентка 1 курса

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В неразвитых странах смертельно опасно пить воду, в развитых - дышать воздухом.

Джонатан Рейбан

На сегодняшний день мир сильно отличается от того, каким он был много лет назад. Всё меняется, изменились не только люди и их жизнь, но и окружающий мир. С развитием промышленности и в результате вмешательства человека в природу перед мировым сообществом встали глобальные экологические проблемы. Каждый день наша окружающая среда подвергается загрязнению все больше и больше, несмотря на попытки людей решить эту проблему. Учитывая это, можно сказать, что наши дети и внуки будут жить в очень неблагоприятных условиях, что повлияет на их здоровье и уровень жизни. Поэтому об экологических проблемах задумывается весь мир.

Вырубка лесов. Главными причинами сложившейся ситуации являются бурное развитие инфраструктуры и промышленности, а так же резкий скачок увеличения населения. Из-за этого возросли потребности населения связанные с расселением. Стали вырубаться огромные площади лесных угодий, ради древесины и свободных территорий. Но никто не задумался о сокращении содержания кислорода в воздухе. Поэтому по поводу правильно сказал Роберт Лембке: « Мы готовы срубить дерево, если нам нужна зубочистка.»

Атомная промышленность. С развитием науки появились новые экологические проблемы. Например, изучение атомной энергии привело к распространению радиации. В результате испытаний и аварий, таких как на Чернобыльской АЭС, были заражены земли, водоёмы, реки, леса, города. И даже по прошествии многих десятков лет, радиация превышает допустимую норму. Так же можно вспомнить испытания ядерного оружия на Семипалатинском полигоне. В результате которых погибло очень много казахстанцев. Из-за использования реактивного топлива стал разрушаться озоновый слой атмосферы. Большое количество транспорта выбрасывает в атмосферу выхлопные газы, которые делают воздух вредным для всего живого. Изменения, происходящие от загрязнения окружающей среды, пагубно влияют на людей, возрастает количество болезней, как наследственных, так и приобретенных. Применяемые в сельском хозяйстве химикаты и яды загрязняют почву. Это незамедлительно приводит к изменению флоры и фауны планеты.

Вода. Ещё один из немаловажных факторов разрушения эко-системы – загрязнение воды. Загрязнение воды происходило на протяжении всего существования человечества: люди использовали каждый водоём как сточную канаву. Больше всего опасности приносят крупные многомиллионные города и развитие промышленности. Несмотря на значительные вложения в очистные сооружения, для предотвращения данной экологической проблемы, никто не в состоянии вернуть воде былую чистоту. Опасность в том, что человек состоит из воды на 80% , чтобы оставаться человеком, он должен употреблять именно воду, которую трудно назвать пригодной для питья, в большинстве городов нашей планеты. Многие люди из развивающихся стран не имеют возможности употреблять и пользоваться чистой водой, они вынуждены пить заражённую микробами и вирусами воду, и поэтому обречены на гибель, и как следствие, подвержены многим видам заболеваний.

Уменьшение биопопуляции. Каждый день на земле погибает несколько диких животных. Если это будет продолжаться то к концу века исчезнет 50% всех животных планеты. Выясняется, что это уже шестая волна уменьшения популяции животных, предыдущие были вызваны изменениями климата. А эта связана с человеческим фактором. Во-первых, демографический рост населения. Во-вторых, глобальное потепление. В-третьих, некоторые виды животных исчезают по причине нарушения природного баланса. Четвёртая и самая распространённая причина – браконьерство.

Отходы. Ещё одна проблема человечества – это проблема отходов. В настоящее время она особенно актуальна. Производя и используя определённый продукт, нам необходимо учитывать не только его пользу, но и его отношения к окружающей среде в результате производства и утилизации. Главная причина испорченных продуктов – их утилизация.

Ежедневно выбрасываются тонны продуктов энергетических, промышленных, сельскохозяйственных отходов. В окружающую среду выбрасывается около 100 тыс. искусственных химических веществ, из которых 15 тыс. требуют особого внимания. Отходы являются источником загрязнения окружающей среды вместо того чтобы быть источником для производства вторичной продукции.

Таким образом, мы можем наблюдать медленное и верное разрушение нашей планеты. Которое ведёт нас и нашу землю к неминуемой гибели. «Человечество усердно перерабатывает природу в мусор.» Мейсон Кули

УДК336(574)

«МОЛОДЕЖНАЯ ПОЛИТИКА КАК ПРЕДМЕТ РАЗВИТИЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ»

АБДРАИМОВ ТИМУР

Курсант 2 курса Факультета очного обучения
Костанайской академии Министерства внутренних дел Республики Казахстан
имени Шракбека Кабылбаева

Потребность общества в создании универсальной системы управления власти, просматривается на всех этапах и эпохах развития человеческого общества. Под универсальной системой управления власти понимается система, которая смогла бы воплотить в себе ценности и интересы общества, которые являются на тот момент приоритетными.

Весомость и значимость молодежной политики в развитии государства трудно переоценить на данный момент, именно потому, что в условиях современных реалий, которые направлены на укрепление фундамента правового демократического государства, молодежь берет на себя роль важного элемента в передаче общественного мнения. Именно сейчас молодежная политика берет курс на создание предпосылок для формирования будущих поколений в качестве непосредственных субъектов политических, общественных и экономических процессов. Все это происходит посредством создания и поддержания различных социальных институтов, главной задачей которых является укрепление идеи о необходимости и глубинной потребности в активной гражданской позиции. Молодёжь в данном аспекте является не чем иным как предметом дальнейшего развития демократической политической системы. Четко спланированная, целенаправленная и хорошо продуманная молодежная политика является залогом успешной подготовки последующего поколения, для принятия активного участия в общественной жизни своего государства.

Так что же такое молодежная политика и что она из себя представляет? Молодежная политика – направление деятельности Республики Казахстан, которое представляет собой систему мер нормативно – правового регулирования, финансово – экономического, научного, кадрового характера. Так же данное направление деятельности своей приоритетной задачей ставит расширение возможностей для самореализации молодежи. Средством для развития потенциала молодежи выступает вовлечение молодежи в общественно-политическую, социально-экономическую, духовно-культурную и эстетическую жизнь народа Казахстана.

По мнению великого французского мыслителя, философа, педагога Жан-Жака Руссо участие народных масс, или же просто народа, во всех процессах своего государства жизненно необходимо. Помимо этого, залогом успешного участия он считал установление непрерывного контакта между народом и представителями власти. Согласно Руссо, народ - верховный источник власти в государстве, для достижения состояния абсолютного взаимопонимания с законодателями, а также с представителями исполнительной власти, обязан постоянно взаимодействовать с ними, выражать свою волю, пожелания и требования, осуществлять контроль над действиями представителей органов различных ветвей и уровней осуществления власти, вплоть до возможности взять на себя роль верховного палача [1].

Обращаясь к отечественной литературе в области политологии, проблема участия молодежи в общественной жизни, была интересной для многих авторов. М.Головатый обратил внимание на проблему молодежной политики с ракурса реформирования. В то время как И.Парубчак занимался исследованиями молодежных формирований и организаций. Но несмотря на то, что многие педагоги, политологи обращали внимание на вопрос о молодежной политике, имеет место отсутствие комплексного исследования взаимосвязи молодежной политики с развитием демократии в том или ином государстве.

Мировой опыт политической практики в сфере взаимосвязи молодежной политики с политикой государства, доказывает, что целеустремленная, целенаправленная и детально просчитанная молодежная политика играет важную роль в поддержке демократического строя внутри государства.

На важность и значимость молодежной политики регулярно обращает внимание Президент Республики Казахстан Нурсултан Назарбаев. Так в своем послании «Процветание, безопасность и улучшение

благополучия всех казахстанцев» (октябрь, 1997 год) Нурсултан Назарбаев подчеркнул «Мы должны терпеливо трансформировать массовое сознание, опираясь при этом на молодое поколение, которое лучше адаптировалось к новой системе ценностей, имеет новый взгляд на будущее...». В послании «Рост благополучия граждан Казахстана – главная цель государственной политики» (февраль, 2008 год) Президент страны отмечает, что «... Важная роль должна быть отведена молодому поколению, включая выпускников программы «Болашак». Молодые профессионалы должны найти свое место в происходящих в стране процессах, принять самое активное участие в строительстве будущего» [2].

В Республике Казахстан особое внимание обращено к вопросу молодежной политики. Сегодня, молодежь - это одна из самых организованных, социально-активных слоев населения, она объективно является генератором новых идей, жизненной силой и энергией общества. Молодежь не просто будущее страны, это ее настоящее [3]. Молодежная политика – это приоритетное направление развития многих мировых держав. Нормативно-правовым актом, который регулирует отношения в сфере молодежной политики в Республике Казахстан, выступает Закон «О государственной молодежной политике в Республике Казахстан» от 9 февраля 2015 года. Данный закон определяет цели молодежной политики, права социального и политического характера, механизмы поддержания со стороны государства.

Так как большинство стран на мировой арене заявляют себя как демократические государства и как ранее в тексте мы упоминали, что молодежная политика это один из важных аспектов развития демократии, то имеет смысл провести анализ молодежной политики зарубежных стран.

Для зарубежных стран (Франции, Германии, Великобритании, Швеции, Финляндии) объединяющим фактором выступает то, что все они ориентированы на принятые международные документы, которые диктуют определенные тенденции, подходы, принципы, направления в развитии молодежной политики. Все выше перечисленные страны опираются на следующие нормативно-правовые акты регламентирующие отношения в сфере молодежной политики: документы ООН, ЮНЕСКО, Всемирной организации здравоохранения и др. Но помимо этих документов каждая из этих стран имеет свое законодательство относительно осуществления молодежной политики. Отличительной и даже несколько характерной чертой является цель молодежной политики зарубежных стран – пропаганда и внедрение в сознание молодежи идеи о необходимости активной гражданской позиции. У каждой из стран свой возрастной ориентир. Например, в Германии под действие молодежной политики попадают люди до 27 лет, в то время как в Финляндии он составляет до 29 лет.

Не смотря на различия молодежной политики в разных странах, можно с уверенностью сказать, что молодежная политика играет важную роль в формировании активной гражданской позиции у народа. Она является средством общения государства и молодого поколения его граждан, а также помогает в трансформации сознания граждан под новое устройство мира с учетом современных реалий.

Список литературы

1. Руссо Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Пер. с фр. - М.: «КАНОН-пресс», «Кучково поле», 1998. - 416 с.
2. <https://yvision.kz/post/222702>
3. <http://www.adilet.gov.kz/ru/node/44438>
4. Закон Республики Казахстан от 9 февраля 2015 года № 285-V «О государственной молодежной политике» // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31661446#pos=1;-299

УДК336(574)

РЕЛИГИОЗНЫЙ ЭКСТРЕМИЗМ – РАК СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

ИЛЬЯМАКОВ ВЛАДИСЛАВ

Курсант 2 курса Факультета очного обучения
Костнайской академии Министерства внутренних дел Республики Казахстан
имени Шракбека Кабылбаева

Глава государства Нурсултан Назарбаев во время заседания VI саммита Совета сотрудничества тюркоязычных государств отметил, что в связи с изменениями геополитической и геоэкономической ситуации на мировой арене, происходит усложнение и усугубление проблемы международной безопасности. «Это – терроризм, религиозный экстремизм, организованная преступность, неконтролируемая миграция и незаконный оборот наркотиков. Данные факторы, безусловно, оказывают негативное влияние и на тюркский мир, что требует от нас принятия всесторонних мер», - уточнил Глава государства [1].

Как известно терроризм во всех его формах и проявлениях является на данный момент острой и глобальной проблемой для всего мирового сообщества. Любое проявление терроризма оставляет за собой плачевные последствия: человеческие жертвы, разрушение духовных, культурных, материальных ценностей человечества, воссоздание, которых в априори невозможно. Одной из самых ярких и распространенных форм терроризма на данный момент является религиозный экстремизм. **Экстремизм религиозный** – стремление к

крайним взглядам, стремление наиболее фанатичных групп верующих, руководителей и активистов религиозных организаций, а также околоцерковных кругов любыми методами, в том числе противозаконными, затормозить кризисные процессы, протекающие в том или ином культе, добиться определенных целей. Экстремистски настроенные лица, стремясь к своим целям, выступают инициаторами или провоцируют конфликтные действия и рано или поздно вторгаются в сферу государственной компетенции, смыкаясь с политическим экстремизмом [2]. Явление религиозного экстремизма стало настолько распространённым, что количество террористических организаций и группировок с каждым днем увеличивается. Самой активной террористической организацией на сегодняшний день является ИГИЛ (ДАИШ).

Проблема религиозного терроризма не обошла стороной нашу Республику. Примером проявления данной проблемы стал теракт, прошедший 5 июня 2016 года в Актобе. Теракт был совершен группой лиц, которые являются «радикальными приверженцами нетрадиционных религиозных течений» или исламистами. МИД Казахстана 20 июня 2016 года сообщил, что теракт в Актобе произошёл по призыву религиозного лидера Абу Мухаммада аль-Аднани. На сегодняшний день в Республике Казахстан наибольшую активность проявляет экстремистская организация «Хизбут-Тахрир». Зафиксирован факт роста распространения литературы экстремистского содержания. Наблюдаются попытки проведения «даватов» (проповедей) лидерами религиозно-экстремистской партии, в среде лиц, отбывающих наказание в пенитенциарных учреждениях страны, которые после выхода на свободу пополняют ряды сторонников этих организаций.

Для борьбы с терроризмом и экстремизмом необходимо применение специфических мер, и системная работа не одного государства, а совместная работа многих государств. Требуется регулярное проведение аналитических действий со стороны правительства стран, разработка новых и усовершенствование старых методов и методик по борьбе с пропагандой нетрадиционных направлений в религии, возрождение национальных и общечеловеческих ценностей [3].

Можно выделить следующие способы противодействию терроризму.

Во-первых, проведение экономических и политических реформ, ставящих перед собой цель улучшения уровня жизни населения, в особенности стран, в которых существует угроза национальной безопасности со стороны религиозного экстремизма.

Во-вторых, одним из вариантов эффективной меры по борьбе с религиозным экстремизмом может стать ужесточение внутренней политики стран, а также применение по отношению к террористам более жестких мер наказания и воздействия.

В-третьих, осуществление идеологической компании, направленной на профилактику распространения и пропаганды идей нетрадиционной религиозной направленности.

Но главным фактором успешной борьбы с раком современного общества – религиозным экстремизмом остается успешное взаимодействие стран между собой, сотрудничество спецслужб. Непрерывно ведется работа над разработкой новых международных нормативно-правовых актов, касающихся этой проблемы. Еще в 2001 году разработчики политики ООН составили трехстороннюю стратегию по борьбе с проявлениями терроризма и религиозного экстремизма:

- 1) удержание испытывающих недовольство групп от террористической деятельности;
- 2) лишение подобных групп возможности совершать террористические акты;
- 3) поддержание международного сотрудничества в борьбе с терроризмом.

Пристальное внимание вопросу об религиозном экстремизме уделяет Шанхайская организация сотрудничества (ШОС). Напомним, что организация была создана на базе "Шанхайской пятёрки", членами которой стали Россия, Казахстан, Кыргызстан, Китай и Таджикистан. Основной задачей данной организации является упорная борьба с международным терроризмом, религиозным экстремизмом и национальным сепаратизмом.

В заключении, необходимо отметить то, что религиозный экстремизм как глобальная проблема, не может быть решена без международного сотрудничества. Искоренение терроризма невозможно без сплоченности стран мирового сообщества.

Список литературы

1. <http://www.zakon.kz/4935317-o-preimushchestve-ispolzovaniya.html>
2. Энциклопедический словарь по психологии и педагогике. 2013.
3. Международный терроризм в конце XX — начале XXI веков как глобальная проблема современности: сущность, истоки и угрозы. <http://www.dslib.net/glob-razvitie/mezhdunarodnyj-terrorizm-v-konce-xx-nachale-xxi-vekov-kak-globalnaja-problema.html>

ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ УГОЛОВНОГО НАКАЗАНИЯ В УЧРЕЖДЕНИЯХ УИС ПУТЕМ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ОЦЕНКИ СТЕПЕНИ ПОВЕДЕНИЯ

ТУСУПБЕКОВА А.К.,

3 курс

Научный руководитель – Хон Л.О.,

научный сотрудник научно-исследовательского центра, магистр юридических наук, капитан полиции
(Костанайская академия МВД Республики Казахстан им. Ш. Кабылбаева)

Согласно Концепции правовой политики на период с 2010 по 2020 год, утвержденной Указом Президента Республики Казахстан № 858 от 24 августа 2009 года вопросы деятельности уголовно-исполнительной системы определены одним из главных направлений уголовной политики. Таким образом 5 июля 2014 года был принят уголовно-исполнительный кодекс Республики Казахстан, где в целях стимулирования правопослушного поведения осужденного, в период исполнения наказания необходимо определять степень его поведения, что позволяет более дифференцированно подходить к определению условий отбывания наказания данного осужденного¹.

До января 2015 года в учреждениях УИС для определения степени поведения осужденных к лишению свободы применялась общепризнанная классификация осужденных. Так, на основании п. 56 Инструкции «Об организации воспитательной работы с осужденными в исправительных учреждениях» Министерства Юстиции Республики Казахстан № 305 от 21.10.2004 года, был четко предусмотрен перечень сведений в отношении каждого осужденного, согласно которого СВО мог определить степень исправления:

Положительно характеризующиеся:

- доказал свое исправление;
- твердо встал на путь исправления;
- встал на путь исправления.

Отрицательно характеризующиеся:

- не встал на путь исправления.

На сегодняшний день вышеуказанная инструкция утратила силу в связи с вступлением в силу действующего УИК Республики Казахстан от 05.07.2014 года, где указана альтернатива в виде оценочного показателя поведения осужденных².

Оценка степени поведения осужденного является основанием для: изменения вида учреждения; изменения условий отбывания им наказания в учреждении; расширения его прав либо установления правоограничений в рамках применения мер поощрений и взыскания. То есть оценка поведения, осужденного является фактически ключевым моментом в применении институтов прогрессивной системы, одним из важнейших механизмов стимулирования правопослушного поведения осужденных³.

Кроме того, оценка поведения осужденного с целью определения соответствующей степени его поведения осуществляется со дня прибытия осужденного в учреждение УИС Республики Казахстан. Осужденный, не имеющий мер поощрений и взысканий либо взыскания, которого погашены в установленном порядке, **признается не имеющим определенной степени поведения**. В случае перевода осужденного из другого учреждения того же вида ранее выставленная оценка степени поведения сохраняется до момента рассмотрения его поведения на комиссии учреждения в установленные сроки.

Особое значение имеют следующие положения УИК Республики Казахстан, закрепляющие критерии оценки поведения. Так, определение степени поведения осужденных определяются на основании следующих критериев:

Для положительно характеризующихся осужденных:

1) первая положительная степень поведения - при наличии не менее одного поощрения и отсутствии взысканий в течение трех месяцев и более со дня получения последнего поощрения;

2) вторая положительная степень поведения - при наличии первой положительной степени поведения, членстве в добровольной организации осужденных и отсутствии взысканий в течение шести месяцев и более со дня получения первой положительной степени поведения;

3) третья положительная степень поведения - при наличии второй положительной степени поведения, членстве в добровольной организации осужденных и отсутствии взысканий в течение одного года и более со дня получения второй положительной степени поведения;

для отрицательно характеризующихся осужденных:

1) первая отрицательная степень поведения - при признании нарушителем установленного порядка отбывания наказания;

2) вторая отрицательная степень поведения - при признании систематическим нарушителем

¹ Концепция правовой политики Республики Казахстан от 24 августа 2009 года № 858

² Приказ № 305 "Об утверждении Инструкции об организации воспитательной работы с осужденными в исправительных учреждениях Министерства юстиции Республики Казахстан" от 21 октября 2004 года.

³ Комментарий к Уголовно-исполнительному кодексу Республики Казахстан – Астана, 2014 год.

установленного порядка отбывания наказания;

3) третья отрицательная степень поведения - при признании злостным нарушителем установленного порядка отбывания наказания.

Признание осужденного нарушителем, систематическим нарушителем либо злостным нарушителем установленного порядка отбывания наказания осуществляется в соответствии с нормами УИК Республики Казахстан.

Следует отметить, что в процессе изучения уголовно-исполнительного законодательства стран СНГ, институт определения степени поведения с целью индивидуализации наказания осужденных отсутствует. Таким образом, применяемые в Казахстане критерии оценки степени поведения непосредственно связаны с индивидуализацией процесса отбывания наказания, а она в свою очередь, включена в процесс реализации прогрессивной системы отбывания наказания. Данный механизм в системе УИС Республики Казахстан оценен положительно и может быть предложен для дальнейшего изучения и реализации в уголовно-исполнительном законодательстве стран СНГ.

№	Секция (№, название)	Автор (Ф.И.О.) курс	Научный руководитель (Ф.И.О., должность, место работы, ученая степень, специальное звание)	Название доклада	Контакты (e-mail, тел.)
1	1. Уголовно-правовые и криминологические аспекты противодействия преступности. Совершенствование уголовно-исполнительного права	Тусупбекова Арайлым Кудайбергеновна, курсант 2 курса, Костанайская академия МВД Республики Казахстан им. Ш. Кабылбаева	Хон Лев Олегович, научный сотрудник научно-исследовательского центра, магистр юридических наук, капитан полиции	Индивидуализация отбывания наказания в учреждениях УИС путем определения степени поведения	arai-tusup@mail.ru , 87476502153

ВЗГЛЯД МОЛОДЕЖИ НА ПРАВО В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

УДК378(574)

ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА КАК УСЛОВИЕ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ РЕЛИГИОЗНОЙ РАДИКАЛИЗАЦИИ МОЛОДЕЖИ

АБДАКИМОВ А.М.,

студент гр. Ю-14

Научный руководитель: к.ф.н., профессор М.В.Клишина

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В соответствии с Конституцией Казахстан позиционирует себя как светское государство, где религия отделена от него, и которое регулируется на основе гражданских, не религиозных норм. Провозглашение в Конституции 1995г. Республики Казахстан светским государством означает тот факт, что в стране не существует официальной государственной религии и ни одно из вероучений не признается обязательным или предпочтительным. Перед нашим обществом стоят задачи по сохранению светского устоя государства.

В отличие от принятого в 1992 году Закона «О свободе вероисповедания и религиозных объединениях», который был достаточно проблематичным с точки зрения адекватного правового регулирования и надлежащей юридической техники, закон 2011 года «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» [1], признал историческую роль ислама ханафитского направления и православного христианства в развитии культуры и духовной жизни народа.

К сожалению, с возрастанием роли религии обнажились и некоторые отрицательные аспекты религиозной жизни части населения. Так, изучение проблемы показывает, что в стране увеличилось число граждан, противопоставляющих себя сложившимся устоям и в целом государству; участились случаи отказа некоторых верующих исполнять конституционный, гражданский долг перед обществом.

Не секрет, что отдельные субъекты пытаются политизировать религию, что запрещено Конституцией [2] и законами республики.

Идеологи экстремизма и терроризма как раз-таки, используя религию и вооружившись специфичными средствами религиозной риторики, сумели оказать деструктивное влияние на умы определенных слоев населения. В этом смысле молодежная среда как особая группа общества, отличающаяся наибольшей социальной активностью и неустанными поисками смысловых основ своего существования, с присущей только ей особой восприимчивостью к идеологическому влиянию, стала удобной мишенью для деструктивной религиозной пропаганды. Не имеющая жизненного опыта и знаний, молодежь может попасть под влияние деструктивных идеологий. Проникновение в молодежную среду экстремистских взглядов и идей приводит к возникновению условий для применения насилия, роста радикального национализма, расовой и национальной нетерпимости. Данная угроза носит глобальный характер.

Именно на молодой возраст приходятся основные социальные и демографические жизненные циклы человека: получение образования и знаний, выбор профессии и социализация в обществе, формирование основного круга общения, духовных принципов и ориентиров.

На этих этапах социального и гражданского взросления молодежь является наиболее уязвимой на предмет чуждого влияния.

Безусловно, все институты гражданского общества, причастные к воспитанию подрастающего поколения, должны понимать возрастающую ответственность за наше будущее. В первую очередь, это, конечно же, родители и близкие родственники, и это логично, поскольку воспитательный процесс начинается с момента рождения человека.

МОН РК в 2016-2017 учебном году ввело в учебный процесс общеобразовательных школ факультативный курс «Светскость и основы религиоведения». В задачи курса входит передача учащимся знаний о религии и роли в обществе, формирование представлений о светскости, формирование с позиции светскости навыков религиозного познания, разъяснение опасности идеологий религиозного радикализма и экстремизма, формирование культуры критического анализа религиозного материала, разъяснение важности светскости и правовой грамотности.

Помимо этого, приказом МОН РК от 14 января 2016 года № 26 «Об утверждении требований к обязательной школьной форме для организаций среднего образования» [3] введены требования к школьной форме, где прописано, что не допускается включение элементов одежды религиозной принадлежности различных конфессий.

Данные меры, принятые МОН РК и другими государственными органами, нисколько не противоречат правам ребенка. В Законе РК «О правах ребенка в РК» в ст. 35 гл. 7 прописано: государство гарантирует невмешательство в воспитание ребенка, основанное на религиозном мировоззрении родителей или лиц, их заменяющих, соблюдение традиций и совершение за пределами организаций образования, воспитательных, лечебных и иных аналогичных учреждений религиозных обрядов с участием ребенка, за исключением случаев, когда указанные действия угрожают жизни и здоровью ребенка, нарушают его права и ограничивают

ответственность. [4] В отношении детей, не достигших совершеннолетнего возраста, религиозные обряды совершаются с согласия родителей или лиц, их заменяющих. Не допускаются принудительные меры по привлечению детей к религии.

Несмотря на предпринимаемые государственные меры, стоит выразить серьезную озабоченность ростом влияния исламских радикальных течений на молодежь. Учителя сельских школ западных регионов страны (Мангыстауской, Атырауской, Актыубинской) отмечают увеличение числа детей, которые носят религиозную одежду. По данным ГП РК, в 2016 г. в ходе спецпроекта «Халық қауіпсіздігін қамтамасыз ету», проведенного в Актыубинской области, также выявлены факты ношения религиозной одежды в сельских школах. [5] Дети ходят в религиозной одежде, не посещают культурно-массовые мероприятия и другие творческие занятия, мало общаются со сверстниками, становятся замкнутыми, создают свои тесные группировки.

Учителя и администрация школ не раз проводили беседы, как с детьми, так и с родителями детей, но, к сожалению, их беседы не имели воздействия, а наоборот, вызвали некую скрытую агрессию. Несмотря на положения Закона РК «О религиозной деятельности и религиозных объединениях», согласно которым «система образования отделена от религии и религиозных объединений и носит светский характер», школа пока не в силах повлиять на то, чтобы дети сняли эту одежду, одни беседы учителей не дадут результата.

Справедливости ради стоит отметить, что проблема отмечается не только в школах западных регионов страны. Так, резонансное событие произошло в посёлке Фирдоуси Мактааральского района Туркестанской области 1 сентября текущего учебного года, когда около 300 учениц-девочек в День знаний пришли в религиозных одеждах и пытались пройти в школу. Общими усилиями педагогического коллектива, членов комиссии от МОН РК, представителей местного акимата была проведена разъяснительная работа с родителями школьниц. Эти старания увенчались успехом, половина учениц сняли платки и пришли на занятия с непокрытой головой. Однако данная проблема полностью не исчерпана. Проблема заключается еще и в том, что даже в экспертных кругах нет однозначного мнения касательно ношения религиозной одежды в организациях образования. По мнению некоторых экспертов по вопросам религии и права, нет ничего опасного в том, что девушки носят такую одежду, если от них не исходит ничего противоправного. Соответственно, пока в кругах взрослых, ответственных за принятие решений, есть разногласия по нормам светскости, даже несмотря на все законодательные аспекты, система образования, а именно учебные заведения, будут постоянно сталкиваться с этой ситуацией.

Этот факт еще раз свидетельствует о том, что законы в некоторых случаях откровенно игнорируются, нарушаются, не исполняются, их не ценят, не уважают. Это показатель наличия в обществе правового нигилизма.

Истоки данного явления в нашей стране сводятся к двум позициям: во-первых, наличие правового нигилизма связывают с юридической неграмотностью населения, повсеместным заурядным неуважением к законодательству.

Второй причиной, по мнению многих ученых, является несовершенство и противоречивость законов. И если мы хотим построить современное, безопасное, комфортное для граждан общество, мы должны бороться с правовым нигилизмом, использовать превентивные меры в продвижении светского образования. И потому в процессе модернизации общественного сознания и духовного обновления тезис, выдвинутый Президентом РК Н.А. Назарбаевым «Верховенство права – это ключевой фактор успеха наших реформ» [6] должен быть понятен и разделяем всеми гражданами.

Все сказанное актуализирует формирование правовой культуры, юридической зрелости личности. Правовая культура личности предполагает:

1. наличие правовых знаний, правовой информации. Информированность была и остаётся важным каналом формирования юридически зрелой личности (интеллектуальный срез);
2. превращение накопленной информации и правовых знаний в правовые убеждения, привычки правомерного поведения (эмоционально-психологический срез);
3. готовность действовать, руководствуясь этими правовыми знаниями и правовыми убеждениями, то есть поступать правомерно - в соответствии с законом: использовать свои права, исполнять обязанности, соблюдать запреты, а также уметь отстаивать свои права в случае их нарушения (поведенческий срез).

Правовая культура личности характеризует уровень правовой социализации члена общества, степень усвоения и использования им правовых начал государственной и социальной жизни, Конституции и иных законов. Правовая культура личности означает не только знание и понимание права, но и правовые суждения о нём как о социальной ценности, и главное - активную работу по его осуществлению, по укреплению законности и правопорядка. Другими словами, правовая культура личности - это её позитивное правовое сознание в действии. Она включает преобразование личностью своих способностей и социальных качеств на основе правового опыта.

Кроме этого, важно решать проблему слишком идеализированного отношения самих граждан к праву, то есть чрезмерного восхищения и возложения слишком больших надежд на него. Ведь мы должны понимать, что право – оно не всемогуще и не может гарантировать всего, а служит лишь для некоего, в основном для малого, а не полного удовлетворения человека.

Тем самым необходимо избегать проявления правового идеализма – другого положения, который диаметрально противоположен правовому нигилизму. Правовой идеализм в принципе также опасен для

правопорядка и законности. Он состоит в том, что праву ошибочно приписывается слишком большая роль в обустройстве общественной жизни, правовые идеалисты считают, что достаточно принять хорошие законы и все пойдет, как по маслу, наступит правопорядок и законопослушание во всем. Однако это далеко не так, - ведь еще Ш. Монтескье отмечал, что «хороших законов» еще недостаточно для улучшения жизни, нужны действенные механизмы их реализации. Поэтому, не увидев реального улучшения жизни после принятия «правильных законов», которые из-за тысяч различного рода помех все никак не могут вступить в действие, разочаровываются в праве и постепенно смещаются на позиции того же самого правового нигилизма.

В завершении, хотелось бы сказать, что право – вещь чрезвычайно многогранная и сложная, это действенное оружие, сила которого, зависит от того, в чьих руках оно находится. Чтобы грамотно и во благо владеть этим оружием, необходимо формировать инициативную и самостоятельную, молодежь, мыслящую конструктивно-критически и нестандартно.

Список использованной литературы:

1. Закон Республики Казахстан «О религиозной деятельности и религиозных объединениях» от 11 октября 2011 года № 483-IV. -<http://www.zakon.kz/4453758-o-religioznoj-dejatelnosti-i.html>
2. Конституция Республики Казахстан. - Конституция принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года <http://www.akorda.kz/ru/category/konstituciya> Дата обращения 10.10. 2018
3. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан «Об утверждении Требований к обязательной школьной форме для организаций среднего образования» от 14 января 2016 года № 26. - <http://adilet.zan.kz/rus>
4. Закон Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан» от 8 августа 2002 года № 345-П - <http://online.zakon.kz>
5. Доклад о положении детей в Республике Казахстан. Астана, 2016.с.
6. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» от 5 октября 2018 г. - <http://www.akorda.kz/ru>.

УДК 378(574)

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

БАБЕНКО Ю.Д., ПОПОВА А.А.

Студентки гр. П-23
колледжа экономики, бизнеса и права КЭУК
Научный руководитель: Мамырханова А.С.,
преподаватель гуманитарных дисциплин

Право и экономика тесно связаны между собой и взаимно влияют друг на друга. На любом этапе исторического развития того или иного государства стоит задача определить ту тонкую грань соотношения права и экономики, обеспечивающую правовую эффективность.

Право — это совокупность установленных или санкционированных государством общеобязательных правил поведения (норм), соблюдение которых обеспечивается мерами государственного воздействия. Если говорить упрощенно, право — это регулятор общественных отношений. Его предназначение состоит в том, чтобы упорядочить жизнь общества, обеспечить его нормальное функционирование и развитие, тонкую грань соотношения права и экономики, обеспечивающую правовую эффективность.

Правовое регулирование рыночной экономики необходимо в целях защиты интересов общества и государства. Опыт практически всех стран с рыночной экономикой свидетельствует, что «абсолютная экономическая свобода» всегда связана со злоупотреблениями — появлением на рынке некачественных товаров, работ и услуг, иногда представляющих опасность для жизни и здоровья потребителей, возникновением мошеннических предпринимательских структур, «безвозвратно» привлекающих сбережения граждан и многими другими «издержками».

Экономика – наука о наиболее эффективном использовании имеющихся факторов производства с целью максимального удовлетворения неограниченных потребностей общества в товарах и услугах [1]. Категория «экономические отношения» определяет предмет экономической теории, представляющий собой совокупность экономических отношений, охватывающих производственную и непроизводственную сферы. Экономическое отношение проявляется через экономические интересы, доходы или преимущества. Исследуя интересы, доходы, преимущества, экономическая наука познает экономические отношения.

Под экономикой в широком смысле обычно понимают систему общественного производства, т.е. процесс создания материальных благ, необходимых человеческому обществу для его нормального существования и развития. В системе общественного производства можно выделить три уровня:

- трудовая деятельность индивидуального работника;
- производство в рамках фирмы или предприятия (так называемый микроуровень);
- производство в рамках общества, государства (так называемый макроуровень).

Экономическая наука должна перейти к использованию правовых понятий и взамен термина «государственное регулирование рыночной экономики» подумать о введении в свою научную лексику категории «правовое регулирование рыночной экономики», «государственное вмешательство» на «правовое вмешательство».

Экономические отношения, фрагментарно регулируемые определенной отраслью, функционируют в целомом виде. Однако однородный отрезок экономических отношений подвергается воздействию определенному юридическому режиму правового регулирования. Таким образом, экономические отношения складываются из отдельных звеньев. Источники правового регулирования экономических отношений состоят из источников законодательства соответствующих отраслей права.

Регулирование экономических отношений осуществляется подавляющим большинством отраслей права, а по большему счету всеми отраслями; разница лишь в объеме (степени) такого регулирования. Поэтому правовая регламентация указанных отношений носит, безусловно, комплексный характер, ведущее место в системе которой занимают нормы конституционного, гражданского, финансового и некоторых иных отраслей права [2].

Каждая из отраслей права имеет свой предмет и метод правового регулирования. Экономические отношения, по-своему регулируемые каждой из отраслей права, имеют особенности и свойства, присущие соответствующей отрасли права. Экономические отношения имеют определенный объем своего присутствия, меньший или больший в каждой из отраслей права. Экономический процесс, система общественных экономических отношений складывается из присвоения (в том числе производства) благ, распределения благ, обмена благами, потребления благ. Определение оптимального баланса частноправовых и публично-правовых методов регулирования экономической деятельности находится в прямой зависимости от стадии, условий функционирования экономических отношений, перспектив их развития. Экономические отношения находятся в сфере влияния комплекса отраслей права с присущими им отраслевыми методами регулирования. Каждая отрасль права характеризуется присущим только ей методом с преобладанием императивного либо диспозитивного. Соотношение метода правового регулирования обуславливается пропорцией составляющих его компонентов: запрет, дозволение и предписание. Взаимодействие предмета отрасли права и отраслевого метода не имеет односторонний характер, их обоюдное влияние диалектично. Каждая из юридических категорий, исследуемых обособленно, не способна существовать самостоятельно, предмет и метод отрасли права проявляют свои особенности лишь в едином взаимном влиянии. Основными юридическими способами регулирования экономических отношений являются: юридический запрет, юридическое предписание и юридическое разрешение.

Юридический запрет запрещает субъекту экономических отношений совершать определенные действия. Данный способ регулирования присущ уголовно-правовым нормам, содержащим пассивные обязанности, сдерживающих участников экономических отношений от совершения не желательных моделей поведения (Глава «7. Преступления в сфере экономической деятельности» Уголовного кодекса РК).

Юридическое предписание обязывает участника совершать определенные действия. Широкое распространение юридические предписания имеют в отраслях публичного права, таких как административное, финансовое, налоговое право.

Статья 35 Конституции РК провозглашает, что уплата законно установленных налогов, сборов и иных обязательных платежей является долгом и обязанностью каждого. Выполнение данной обязанности обеспечивается охранительными нормами Уголовного кодекса РК (статья 214. Уклонение от уплаты таможенных платежей и сборов, статья 221. Уклонение гражданина от уплаты налога и (или) других обязательных платежей в бюджет, статья 222. Уклонение от уплаты налога и (или) других обязательных платежей в бюджет с организаций), а также обширным перечнем норм Кодекса РК «Об административных правонарушениях» (к примеру, статья 207. Соккрытие объектов налогообложения).

Юридическое разрешение позволяет субъекту экономических отношений совершать или не совершать определенные действия, придерживаться или не придерживаться определенного бездействия. Метод гражданского права, в основной части, составляют юридические разрешения. Способ юридического разрешения закрепляет рыночный принцип регулирования экономических отношений, именуемый разрешительный, в теории права В.Н. Хропанюк сформулировал его следующим образом: «Все, что не запрещено законом, то разрешено.» [3]. На сферу действия экономических отношений распространяется общее разрешение: «Граждане вправе заниматься предпринимательской деятельностью без образования юридического лица, за исключением случаев, предусмотренных настоящим Кодексом и иными законодательными актами.» (пункт 1 статьи 19 Гражданского кодекса РК).

Источники

1. Канке В.А. Философия экономической науки: Учебное пособие. — М.: ИНФРА-М, 2007. — 383 с.
2. Иоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». — М.: «Статут», 2000. — 777 с. (Серия «Классика российской цивилистики»).
3. Теория государства и права: Учеб. пособ. для вузов / В.Н. Хропанюк; Под ред. В.Г. Стрекозова. — 2-е изд., доп. и испр. — М.: Дабахов, Ткачев, Димов, 1995.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ БИЗНЕСА ЦИФРОВОГО КАЗАХСТАНА**ГРЕБЕНЬКОВ АЛЕКСЕЙ**

студент Колледжа экономики, бизнеса и права КЭУК
Научный руководитель: Шахзадина А.Ш.,
преподаватель колледжа экономики, бизнеса и права КЭУК,
магистр экономических наук

В современных условиях глобализации мирового экономического пространства конкуренция выступает необходимым условием стимулирования предпринимательской и инновационной деятельности, научно-технического развития. В настоящее время Казахстан является более конкурентоспособным и перспективным в экономическом плане государством, чем двадцать лет назад, в момент обретения собственной независимости. Страна отчетливо выделяется на постсоветском пространстве достигнутыми результатами во многих отраслях экономики, ростом интеграции собственной экономики в мировую, а также большими возможностями для развития сотрудничества с передовыми странами и глобальными компаниями. Между тем, конкурентоспособность нации – это уровень возможностей страны в рамках свободной рыночной экономики в производстве товаров и услуг, которые соответствуют требованиям международных рынков, при этом поддерживая и увеличивая реальные доходы населения в течение длительного времени. Для избежания трансформации Казахстана в типичную страну третьего мира с сырьевой экономикой и повышения конкурентоспособности страны на мировой арене необходима срочная переориентация экономической политики и стратегии экономического развития республики в сторону обоснованных ограниченных рамок развития добывающих отраслей и стимулирования роста современных обрабатывающих производств. Экономическая безопасность бизнеса – важнейший фактор формирования конкурентоспособной экономики Казахстана, основным флагманом которой на сегодняшний день является цифровизация производства.

Известно много ярких примеров динамичного развития стран, успех которых обеспечило внедрение инноваций: только на долю новых технологий в развитых странах приходится более 70 процентов прироста ВВП. До тех пор, пока на всю отечественную науку выделяют столько денег, сколько в год получает на исследования средний американский университет, сложно говорить о развитии в стране инноваций. Казахстанские ученые не хотят отдавать свои разработки бизнесменам, поскольку слабо работает закон об интеллектуальной собственности. Разумней было бы организовывать в стране структуру, объединившую ученых и предпринимателей и коммерциализировать их ноу-хау, причем с полным циклом производства - от научной идеи до готового продукта. Экономическая безопасность бизнеса – важнейший фактор формирования конкурентоспособной экономики Казахстана, основным флагманом которой на сегодняшний день является цифровизация производства.

Д.Рикардо считал, что страна может быть наиболее конкурентоспособной, если максимально эффективно использует традиционные факторы производства – труд, землю, капитал, а рыночные силы сами направляют ресурсы страны в ту область, где их можно будет применить с максимальной эффективностью. [1] В развитых странах произошла трансформация представлений об этих факторах. Основой роста производительности труда становится использование новых факторов – научно-технических, человеческих, инфраструктурных, приводящих к реальному повышению отдачи всех производственных ресурсов. Необходимо сформировать новые направления развития конкурентоспособности национальной экономики: создание необходимой инфраструктуры и механизмов регулирования экономики; развитие научно-технического и инновационного потенциала производства и его цифровизация; создание эффективной системы управления; стимулирование развития наукоемких и обслуживающих отраслей; развитие и эффективное использование человеческого потенциала.[2]

Сегодня перед Казахстаном поставлена задача по вхождению в число тридцати самых развитых стран мира, требующая нового инновационного развития и ускоренного технологического обновления, стержнем которого является цифровизация производства. Главными целями программы «Цифровой Казахстан» являются цифровая экономика, которая должна расти темпами, значительно опережающими экономический рост в целом.

Наряду с этим Казахстан должен войти в тридцатку международного рейтинга цифровой конкурентоспособности уже к 2025 году. При разработке Программы Правительством были учтены глобальные вызовы и возможности, которые несет цифровая эпоха для экономики Казахстана. В этой связи определено два направления. Во-первых, построение долгосрочных институтов инновационного развития для устойчивости процесса цифровизации. Во-вторых, обеспечение прагматичного старта программы, состоящего из конкретных проектов в реальном секторе.

В качестве стартового маневра Правительство выбрало стратегию ускоренной цифровизации десяти отраслей, среди которых — энергетика, агропромышленный комплекс, промышленность, логистика и сектор информационных технологий. Это позволит достигнуть стратегически важного показателя — создавать не менее трети экономического прироста ежегодно именно за счет секторов цифровой экономики. Казахстану за

счет совместных усилий государства и бизнеса предстоит за десять лет построить цифровой сектор как новую отрасль экономики, пронизывающую все сферы жизнедеятельности страны.

Как подчеркнул глава Правительства, архитектура программы цифровой трансформации предполагает создание широкой экосистемы изменений, которая базируется на четырех основах — цифровизации базовых отраслей экономики, развитии мобильного государства, формировании креативного общества, а также создании новой инфраструктуры, необходимой для цифровой трансформации страны. В основных мировых рейтингах цифровой конкурентоспособности именно отставание корпоративного сектора в области цифровых внедрений пока тянет Казахстан назад. Исправлять эту ситуацию предстоит через создание системы стимулов к внедрению цифровых технологий для предпринимателей. Приоритеты здесь — совершенствование нормативной базы и создание особых условий для привлечения инвестиций в цифровые проекты.

Казахстан вступает в новую цифровую эру. 90 процентов всех глобальных данных были созданы всего за последние два года. 99 процентов данных в мире уже оцифрованы, 35 млрд устройств по всему миру генерируют данные каждый день. Это в пять раз выше, чем общая численность населения мира. Успех программ цифровизации, как правило, зависит от цифровой трансформации традиционных отраслей, развития человеческого капитала, цифровизации государственных услуг и развития цифровой инфраструктуры. [3]

Располагая огромными природными богатствами, Казахстан уступает место в конкурентной борьбе странам, не имеющим природных ресурсов. Однако мировой опыт давно свидетельствует о том, что наличие основных экономических факторов, таких как трудовых, природных ресурсов, капитала, является значимым, но недостаточным условием успешной конкурентоспособности государства и неоправданно рассматривать такой фактор как природные ресурсы как первоочередное конкурентное преимущество в долгосрочной перспективе. Ни одной нации только обладание богатейшей территорией с несметными природными ресурсами не принесло счастья и процветания. [4] «Наших естественных конкурентных преимуществ никто не отнимет, более того, именно они сегодня определяют наши выгодные позиции на мировом рынке. Но надо учитывать, что в оценке конкурентоспособности все более значимую роль начинает играть технологический подход». [5]

Сегодня в международной конкурентоспособности первостепенное значение имеют неценовые факторы: высокое качество товара, его инновационность, наукоемкость и интеллектоемкость изделий, цифровизация производства, за счет использования чего большинство стран мира одерживают победу в мировой конкурентной борьбе. Создание smart-продуктов, нано-технологий не представляется возможным без развитого научно-технического потенциала, для оценки которого применяют такой показатель как затраты страны на инновации, учитывающий расходы на НИОКР, дизайн и маркетинг, число научных работников, количество приобретенных патентов как внутри страны так и за ее пределами, насколько защищена законом интеллектуальная собственность и развитая сфера образования. В развитых странах только 15 процентов активного населения прикасаются в процессе производства к товару, остальные 85 процентов добавляют стоимость в процессе творчества, менеджмента, создания знания и передачи информации. [5]

В рейтинге конкурентоспособности стран мира Всемирного экономического форума сводный индекс получается на основе агрегирования трех индексов - развитие в стране технологий, общественных институтов и макроэкономической среды. И благодаря высокому технологическому индексу США занимает в этом рейтинге лидирующее положение, что говорит о большом значении развития данного показателя. «Конкурентоспособность страны уже в настоящее время определяется, прежде всего, уровнем развития нанотехнологий, биотехнологий, информационных технологий. В силу их специфики потребуется развитие глубоких научных исследований и оригинальных технических разработок». [6]

Проблема утечки мозгов стала одной из центральных тем, обсуждаемых парламентариями РК этой осенью. По опубликованным данным аналитиков Finptom отток квалифицированных кадров из Казахстана за последние 4 года ускорился на 34-88%. Ускорение потока покидающих РК профессионалов фиксируется на фоне общего увеличения оттока населения. За 2017 год в страну на постоянное место жительства, работу, учебу прибыло 11,9 тыс.чел, а выехало из Казахстана по аналогичным причинам в 2,4 раза больше, т.е. 28,2 тыс.человек. В том числе 4,8 тыс.представителей технических специальностей, 2,7 тыс.экономистов и 1,7 тыс.педагогических специальностей. По всем показателям был достигнут антирекорд – количество желающих покинуть Казахстан за последние 4 года увеличилось: педагогов- на 55,2%, врачей – на 31,6% больше. [8] Если данный процесс будет продолжаться, страна утратит самый необходимый ресурс повышения конкурентоспособности - человеческий капитал.

Итак, нашими базовыми факторами являются природные богатства, человеческий и научный потенциал. В симбиозе с использованием продвинутых зарубежных технологий, цифровизацией производства, развитием инновационной деятельности, поддержкой startup-проектов они вполне могут стать факторами, влияющими на повышение конкурентоспособности отечественной экономики. Учитывая, что Казахстан взял курс на цифровизацию экономики и развитие электронной торговли, вопрос обеспечения информационной безопасности бизнеса выходит на первый план.

Список литературы:

1. Д. Рикардо. «Начала политической экономики и налогообложения». Теория сравнительных преимуществ, 1817г.
2. Нурмуханова Г.Ж. Формирование конкурентоспособной экономики Республики Казахстан:

методологические подходы, проблемы и перспективы развития (на примере промышленности). Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук

3. Цифровизация Казахстана — ключевой фактор развития//Zanmedia.kz

4. Адилов Т. Конкурентоспособность Казахстана Информационно-аналитический центр – Экспертная оценка – Конкурентоспособность Казахстана: что делать? кому это надо? www.ia-centr.ru/expert/

5. Абишев А. Через модернизацию образования к конкурентоспособности страны./«Казахстанская правда».

6. Сабден О. Национальная идея и стратегия конкурентоспособности// Казахстанская правда. <http://www.centrasia.ru/news>

7. Сабден О. Конкурентоспособность национальной экономики: критерии оценки и пути повышения

8. Данные Комитета по статистике МНЭ РК за октябрь 2017г./ <http://finprom.kz/>

УДК 621(396)

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

ЖОЛДЫБАЙ А.Е.,

Студентка группы ГМУ-31к

Научный руководитель, Ертай Х.,

магистр, лектор

Карагандинский Экономический Университет Казпотребсоюза

Цифровизация в вузах — это удобно и необходимо. Мировой опыт показывает, что система цифровизации в образовательном процессе необходима. Он необходим для того, чтобы повысить качество образования, идти в ногу со временем с развитием новых информационных технологий, и ускорить повседневные бумажные процессы для преподавателей и административно-управленческого состава заведения.

В Казахстане министерством образования и науки в области цифровизации поставлено несколько задач:

- Развитие информатизации в системе среднего образования;
- Автоматизация процесса управления образованием и наукой;
- Подготовка ИТ – специалистов.

По первому направлению (развитие информатизации в системе среднего образования) министерство выступило с инициативой о более раннем введении предмета «Информатика» в школьную программу. В идеале планируется внедрить предмет с 1 класса. Сейчас эта возможность обсуждается с экспертами.

По мировому опыту, например, в странах ОЭСР основам программирования обучают с 1 класса. В Казахстане же предмет «Информатика» в школе изучается с 5 класса, а в этом году — с 3 класса. Также детей будут вовлекать в робототехнику. В настоящее время более чем в 3000 школах и дворцах школьников введен элективный курс по робототехнике. Планируется довести охват до 100% — кабинеты робототехники будут дооснащаться, а учителя — проходить курсы повышения квалификации, - сказано на сайте МОН РК[1].

Заем Всемирного Банка, около 70% пойдет на видеооборудование. Задача — довести оснащение классов, ваулах и в городах, до 80%. На сегодняшний день в 600 школах страны уже есть электронные журналы «Bilimal» и «Mekter» (3,5 млн пользователей).

По второму направлению, по цифровизации образования относится к автоматизации самого процесса управления образованием и наукой. Автоматизация государственных услуг должна охватить все уровни образования, начиная с направлений в детские сады и заканчивая дипломами PhD[1].

В дошкольном образовании уже внедряется система автоматического распределения в детсады. Насегодня постановка на очередь и выдача направлений в детсады полностью автоматизирована в Астане, Алматы, Шымкенте и Западно-Казахстанской области. В остальных областях проект находится на стадии завершения. Планируется завершить эту работу до конца текущего года.

В системе среднего образования для избавления учителей от несвойственной им работы (заполнение множества отчетов) и исключения дублирования информации планируется оставить в использовании три системы:

- Национальную образовательную базу данных;
- Электронный журнал;
- Облачную бухгалтерию.

В сфере технического и профессионального образования ведется тестирование информационной системы управления и разработки электронной библиотеки.

По третьему направлению работы — подготовка ИТ-специалистов. В Казахстане ежегодно увеличивается число грантов в высшем образовании на данную специальность. В этом году по поручению Президента дополнительно выделено 20 тысяч грантов, из них на технические специальности — 11 тысяч, где особое ударение делают на сферу «кибербезопасности». Казахские студенты уже получают стипендии для

освоения этой профессии в зарубежных странах[1].

Все три перечисленных направления будут развиваться поэтапно и системно начиная с текущего года, однако на сегодняшний день существуют несколько проблем, которые могут замедлить процесс внедрения. Среди них недостаточное оснащение компьютерами/ноутбуками, и смартфонами. Еще одно препятствие – отсутствие доступа к сети Интернет. По данным МОН РК в только 62% школ подключены к интернету, тогда как 37% нет[1].

В правительстве создан масштабный план подключения всех школ, согласно программе «Цифровой Казахстан».

Для решения второго направления, я предлагаю проект ЕКЕУ – Education in KEU. Это – проект для нашего вуза.

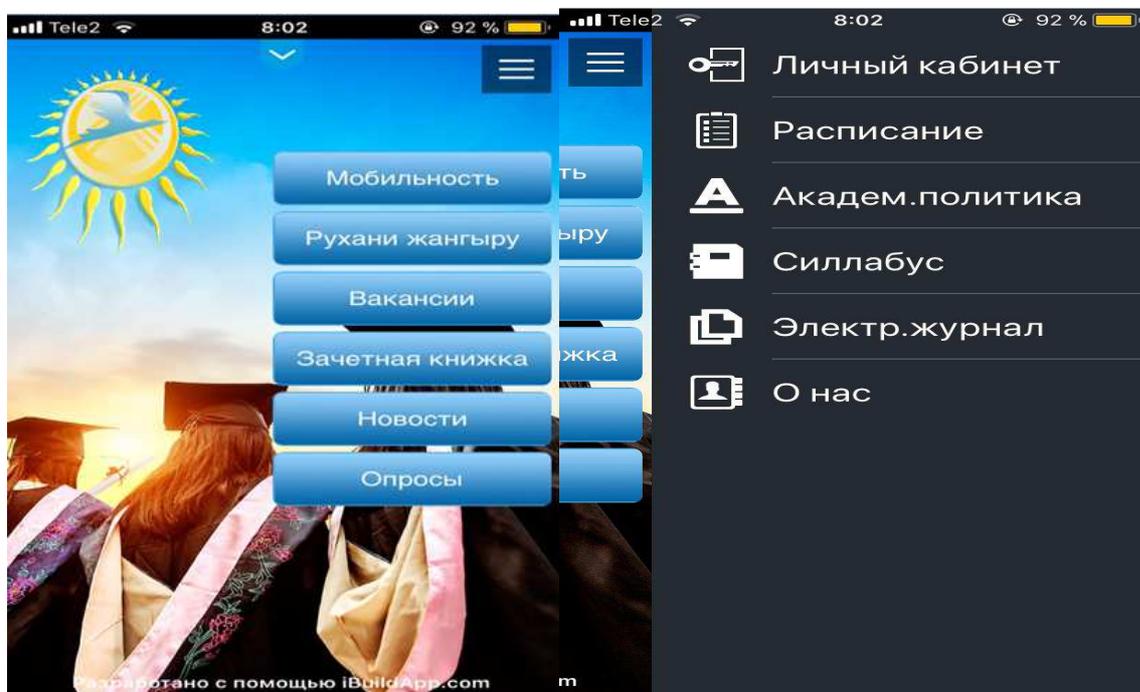
ЕКЕУ – это приложение для студентов Карагандинского Экономического Университета Казпотребсоюза. В этом приложении есть все необходимые информации для студентов начиная от расписания, заканчивая трудоустройством.

Цель проекта – это внедрить систему «Цифровой ВУЗ» в нашем университете.

Преимущества нашего приложения:

- с помощью этого приложения студенты могут смотреть свои расписания,силлабусы, электронные журналы, транскрипты зачетных книжек и элективные предметы;
- программы академической мобильности, свободные вакансии для трудоустройства, новости и информации.
- а также есть раздел «Рухани Жангыру», в котором есть материалы о культурных ярмарках, науке, спорте.

Внизу скрин приложения 1 и 2 рисунки.

№1 рисунок

№2 рисунок

Переход к правилам цифрового века может стать проблемой, но университеты, которые разрабатывают правильную бизнес-стратегию для внедрения цифровых технологий, могут использовать широкий спектр новых способов работы со студентами, преподавателями и административным и управленческим персоналом[2].6

Университет может предоставить сотрудникам новейшие цифровые технологии и помочь им решить проблему в новом формате с новыми оптимизированными внутренними процессами.

Я считаю, что проект цифровой трансформации университета должен поддерживаться по инициативе высшего руководства и факультетам / стратегическим академическим отделам / отделам. Последний должен осуществлять деятельность, направленную на достижение желаемых результатов в соответствии со своим собственным надзором и увязать свои планы действий с общей стратегией развития вуза[3].

Мы живем в захватывающее время, со статусом концентрации новых цифровых технологий. Эти технологии влияют на деятельность университета. Мы считаем, что университеты столкнулись с существенными изменениями в их способности реализовать преимущества оцифровки и предоставить дополнительные возможности кандидатам, студентам, преподавателям и коллегам. Трансформация

невозможна без разработки и реализации сознательной стратегии цифровизации, которая учитывает характеристики университета.

Список литературы:

1. В стиле цифровизации. 2018. URL: <http://www.otbasym.kz/news/obrazovanie/2018-04-20/cifrovizaciya-v-sisteme-obrazovaniya>
2. Сидоров Г. Цифровой университет: применение цифровых технологий в современных образовательных учреждениях // ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО СК ПРЕСС». 2017. URL: <https://www.itweek.ru/idea/article/detail.php?ID=192831> (дата обращения: 08.04.2018).
3. Индикаторы образования: 2017: статистический сборник / Н. В. Бондаренко, Л. М. Гохберг, И. Ю. Забатурина и др.; Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». М.: НИУ ВШЭ, 2017.320 с.

ӘОЖ 330.322.1. (574)

ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫ БЕЛСЕНДІРУДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК ЖЕКЕ СЕРІКТЕСТІКТІҢ МЕХАНИЗМДЕРІ

МАРАТ Н.Д.,

ГМУ-31к тобының студенті

Ғылыми жетекші, Ертай Х.,

магистр, оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Инвестициялық саясаттың негізгі мақсаты мемлекеттік емес секторлардың инвестициялық белсенділігін жоғарлатуға, отандық жеке меншік және шетелдік инвестицияларды кәсіпорындарға тартуға, сондай-ақ капиталдық салым тиімділігінің жоғарлауына байланысты әлеуметтік сфералар мен тұрмысқа қажетті маңызды өндірістерге қолдау көрсететін мемлекеттік бағдарламаларға бағытталған қолайлы ортаны қалыптастыру болып табылады.

Мемлекет инвестициялық процестің белсенді қатысушысы болуға тиіс. Экономиканың белгілі бір салаларын мемлекеттің тікелей инвестициялау жеке меншік инвестор салымдарын жүзеге асыруға қолайлы жағдай жасайды. Осыған байланысты, біріншіден, мемлекет инвестициялық процестің қатысушысы мен бастамасы болса, екінші жағынан, экономикалық-құқықтық қадағалау арқылы мемлекет жеке меншік инвесторлардың мүддесін ескере отырып, оның жүзеге асырылуын қадағалап отырады.

Мемлекеттің жиынтық инвестициялық саясатты жүргізудегі бағыты инвестициялық қызметтің экономикалық механизмін жандандыру мен отандық өнімнің бәсекеге қабілеттілігін қолдауға арналғанын көреміз, бірінші кезекте оған халықаралық нарықта бәсекелестік артықшылықты қалыптастыра алатын өндіріс сегменті мен өндірістің соңғы өнімін дайындап шығару жатады.

Біздің көзқарасымыз бойынша, оңтайлы экономикалық саясат монетаристік теорияға емес, кейнсиандық теория тұжырымдарына сүйенуі қажет. Бұл тұжырымдама екі түрде қарастырылады:

1. Экономикалық өсім қарқынын ойдағыдай қамтамасыз ету үшін тұтынушылық және инвестициялық ұсыныстың белгілі бір деңгейін ұстану қажет, бұл қызмет мемлекеттің бюджеттік қаражаттар есебінен жүзеге асырылады.

2. Тұрақты экономикалық өсімді қамтамасыз етудегі негізгі қиындықтар инвестицияның тұрақсыздығынан туындайды [1].

Инвестиция мөлшері ставкаға кері пропорционал болса, тиімділік шегіне тура пропорционал. Егер инвестицияның тиімділік шегі жоғары болса, онда пайыздық ставкалардың өскеніне қарамастан, инвестициялар өседі, ал егер де инвестицияның тиімділік шегі төмен болса, онда пайыздық ставканың төмендегеніне қарамастан, олардың көлемі азаяды. Сондықтан да пайыздық ставкамен амалдар жасау және ақшалай ұсыныс (ақша-несие саясатының құралдары) инвестиция көлемінің жоғарғы деңгейін ұстап тұруға жеткіліксіз болып табылады. Инвестиция көлемі азайған сайын, мемлекеттің инвестор ретіндегі рөлі арта түседі. Сондықтан да экономиканы реформалаудың либералдық-монетарлық тұжырымдамасының отандық нұсқасы да дәрменсіз, ол қаржылық тұрақтылыққа жету мен экономикадағы мемлекет рөлін азайтуға негізделген.

Индустриалдық-инновациялық даму ұзақ мерзімдік әрі тұрақты өсім потенциалын қалыптастыратын, болашақта тұрмыс деңгейін жақсартатын мәселелерді шешу мүмкіндігін, экономиканың бәсекеге қабілеттілігі мен тиімділігіне қол жеткізетін және мемлекет қауіпсіздігін қамтамасыз ететін қазақстандық экономика моделін қалыптастырудың құралы болып табылады.

Осыған байланысты, мемлекеттегі инвестициялық үрдістер бірінші кезекте индустриалдық-инновациялық дамуды қамтамасыз етуге бағытталған, бұл дамуда көптеген жетістіктерге қол жеткізді: ірі импортты алмастыратын және ғылымды қажет ететін жобалардың жүзеге асуы, мемлекеттің даму институты мен ұлттық компаниялардағы маңызды инвестициялық ресурстарды шоғырландыру, жобаларды аймақтақ дифференциалдау және т.б. Бірақ қалыптасқан индустриалдық-инновациялық даму мен оның әрі қарай даму

механизмін қамтамасыз ететін инвестициялық жүйе көптеген шешілмеген мәселелерге байланысты түзетулер енгізуді қажет етеді. Осыған байланысты индустриалдық-инновациялық дамуды инвестициялық қамтамасыз етуде қалыптасқан жағдайдың ерекшелігін ескере отырып, Қазақстандағы инвестицияларды басқару жүйесінің жетілдіру механизмі мен приоритеттік бағыттары айқындалды [2].

Анықталған басымдылықтарға сәйкес, Қазақстандағы инвестициялық басқару жүйесін жетілдіру үшін инвестициялық жобаларды жүзеге асыратын мемлекеттік-жеке серіктестігінің (МЖС) механизмін дамыту қажет. Қазіргі кезде экономиканы тиімді басқарудың бірден-бір ажырамас бөлігі болып мемлекет пен бизнестің өзара қарым-қатынасы табылады. Бұл қатынастардың ерекшелігі, тәсілдері мен нақты формалары әр түрлі мемлекеттердегі нарықтық қатынастардың өзгеше ерекшеліктеріне байланысты бір-бірінен ажыратылады. Соңғы онжылдықта дамыған және дамушы елдер экономикасында мемлекеттік-жеке серіктестік деп аталатын қатынастар байланысы қарқынды даму үстінде деп айтуға болады. Серіктестіктің бұл түрінде қолданылатын сфералардың, механизмдер мен формалардың әр түрлілігі ұзақ мерзімдік бағдарламаларды шешуде серіктестікті әмбебап механизм ретінде көрсетеді. Бұл бағдарламалар экономика мен технологияның әр түрлі сфераларында қолданылады: инфрақұрылымның құрылуы мен дамуынан бастап, жаңа перспективалық технологиялар мен қызметтер түрін өңдеп, бейімделуге дейін.

Мемлекеттік-жеке серіктестіктің қазіргі әлемдік тәжірибесі МЖС негізінде жобаларды жүзеге асырудың экономикалық тиімділігі мен шынайы перспективаларын қолдайды. XX ғасырдың 90- жылдарынан бастап, «өтпелі экономикасы бар мемлекеттер мен дамушы елдерде және инфрақұрылым сфераларында 2700-ден астам МЖС құрылған» [3].

Мемлекеттік-жеке серіктестіктің (ағылшын тіліндегі әдебиеттерде — PublicPrivatePartnership, PPP) экономикалық әдебиеттерде бірыңғай анықтамасы жоқ. Сондай-ақ бұл термин басқа формада да қолданыла береді, мысалы, жеке-мемлекеттік серіктестік. Біздің көзқарасым бойынша, қазақстандық экономиканың ерекшеліктерін мен МЖС механизмінің қалыптасуы мен дамуындағы мемлекеттің маңызды рөлін ескере отырып, «мемлекеттік-жеке серіктестік» терминін қолданған дұрыс сияқты [4].

Жалпы МЖС-ті маңызды мәселелерді ұтымды шешетін мемлекет пен жеке бизнестің орташа және ұзақ мерзімдік формаларының қарым-қатынастар жиынтығы ретінде қарастыруға болады.

Оның базалық нышандарына келесілерді жатқызуға болады:

- МЖС-тің тараптарына мемлекет пен жеке бизнес жатады;
- екі жақтың қарым-қатынасы арнайы және заңды негізде бекітіледі;
- екі жақтың әрекеті тепе-теңдік жағдайда жүзеге асырылады;
- МЖС жарияланымды және қоғамдық бағытқа негізделген;
- МЖС негізінде жүзеге асырылатын жобалар үрдісінде екі жақтың ресурстары мен салымдары біріктіріледі;
- қаржылық тәуекелдер мен шығындар, сондай-ақ қол жеткізілген нәтижелер алдын ала айқындалған пропорциялар негізінде екі жаққа бөлінеді [5].

Мемлекеттік-жеке серіктестік формаларының әр түрлілігіне қарамастан, халықаралық тәжірибе көрсеткендей, бөлу қызметі арқылы қарым-қатынастар жүйесінде тепе-теңдік пен серіктестіктің жетістігін қамтамасыз ететін айрықша функциялармен үлестірілген.

Мемлекет жобаның тараптарының бірі бола отырып, МЖС бойынша тікелей емес (басқару мен билік органдары арқылы), мемлекеттік корпорациялар, агенттіктер мен мекемелер арқылы қатысады. Билік органдары берген өкілеттікті ұйымдар сәйкесінше нормативтік актілерді қабылдау жолымен жүзеге асырады. Өрбір серіктес жобаға өз салымын кіргізеді. Бизнес қаржылық ресурстарды, кәсіпқой тәжірибелерді, тиімді басқаруды, шешім қабылдаудағы икемділік пен оперативтілікті, жаңа тауарларға икемделуді қамтамасыз етеді. Мемлекет болса өз қарамағынан меншік иесінің құқықтық өкілеттілігін, салықтық және басқа да жеңілдіктерді, кепілдемелерді, сондай-ақ материалдық және қаржылық ресурстарды қамтамасыз етеді. МЖС-тің қоғамдық сапалы қызметті пайдалану барысында тұтынушы қызметін атқаратын қоғам ең соңында жеңіске жетеді.

Әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан Республикасының үдемелі индустриалдық-инновациялық дамытудың II кезеңі»: Мемлекеттік бағдарлама// «Юрист» анықтама жүйесі. — [ЭР]. Қолжетімділік тәртібі: www.adilet.zan.kz
2. Каренов Р.С. Основы государственного регулирования экономики: учеб. пособие. — Алматы: Білім, — С. 248.
3. Оспанов М.Т., Мухамбетов Т.И. Иностранный капитал и инвестиции: вопросы теории, практики привлечения и ис- пользования. — Алматы: Факсинформ, 1997. — С.
4. Закон Республики Казахстан «Об инвестициях» / Утв. 8 января 2003 года. — [ЭР]. Режим доступа: online.zakon.kz

КОНСТИТУЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПОЛОЖЕНИЯ ЛИЧНОСТИ В ОБЩЕСТВЕ

АМАНГЕЛЬДИЕВА А.К.,

студент гр.ТД21к

Научный руководитель: Ахметова К.С.

к.ю.н., старший преподаватель

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Писанные Конституции в современном понимании впервые в мире появились два столетия назад в эпоху зарождения капиталистического строя. Это Конституция США 1787 г., Конституции Польши и Франции 1791 г. Основное предназначение данных политико-правовых актов заключалось в том, чтобы стать гарантией необратимости развития капиталистических отношений, свободного развития общества в экономической, политической и духовной сферах; данные акты должны были способствовать преодолению феодальных препонов исторического развития общества.

Отсюда возникает вопрос, имелась ли в добуржуазных обществах Конституция? Думается, что Конституции в полном смысле слова добуржуазные общества не имели. Хотя если обратиться к историко-правовой литературе, то можно отметить, что существовали отдельные конституционные хартии, которые подтверждали, чего монарх не вправе делать, и таким образом ограничивали его власть. К примеру, одним из таких актов являлась Великая Хартия вольностей, которая была утверждена королем Англии в 1215 году. Известен ряд других подобных актов.

Однако рубеж, на котором произошло слияние конституционной идеи с идеей прав и свобод человека и гражданина, определенно обозначился только в ходе буржуазных революций. В данный период негативные конституционные хартии, этикетки выписанные «под государя» (они подтверждали лишь то, чего монарх не вправе был делать), уступили место «позитивным конституционным хартиям», сориентированным на человеческие ценности формального равенства и индивидуальной свободы человека, находящегося под защитой государства. Не случайно Декларация прав человека и гражданина 1789 г., принятая во Франции в начале буржуазной революции, гласила: «Общество, в котором не обеспечено пользование правами и не проведено разделение властей, не имеет конституции».

Конституцию в концептуальном смысле следует понимать в двух значениях – в узком и широком. В узком смысле Конституция – это Основной закон государства, обладающий высшей юридической силой, представляющий собой нормативное выражение теоретической концепции и социально-политической модели, реализуемых в общественной практике. Это закон, который устанавливает основы государственно-правового регулирования качественных общественных связей и отношений государственной власти. Однако сам факт существования Конституции в материальном смысле ещё не означает наличия конституционализма. Так, в истории можно отметить ряд государств, в которых существовала Конституция в материальном смысле, к примеру, СССР. Однако, несмотря на это, утверждать факт наличия конституционализма в СССР было бы неверно, поскольку здесь не обеспечивались элементарные права и свободы человека, отсутствовали институты демократии. В этом аспекте важным является понимание Конституции в широком смысле. В широком смысле Конституция – это наивысшая правовая форма, в которой официально закрепляются ценности, институты и нормы конституционного строя: человек как высшая ценность, верховенство его прав и свобод, суверенитет народа.

В современном мире действует около 200 писанных конституций суверенных государств, 300 основных законов (конституций, уставов) субъектов федераций (в Бразилии, Германии, России, США и др.), иногда принимаются конституции и в некоторых автономных образованиях (например, Конституция 1998 г. Автономной республики Крым).

Рассмотрение критериев справедливости ограничений прав и свобод человека именно на уровне конституций обусловлено уникальным своеобразием конституции, т.к. она не является только лишь нормативно-правовым актом, но и политико-правовым документом, а также и спецификой конституционно-правовых отношений, которые являются не только правовыми отношениями. В конституционном праве данный вопрос получил свое освещение в трудах С.А. Авакьяна [1, с. 31-45].

Конституционные отношения есть общие отношения. Хотя некоторые авторы полагают, что общими могут быть и отраслевые правоотношения[2, с. 14].¹

Это противоречит идее, связанной с понятием общих правоотношений как собственно конституционных прав человека[3, с. 26].

По мнению Воеводина Л.Д., в данном случае речь идет об особой разновидности правовых связей, к которым нельзя предъявлять те требования и оценки, с позиций которых рассматриваются конкретно-регулятивные отношения[4, с. 210].

На разных этапах развития общества, в различных государствах и государственных образованиях их основные законы содержат неодинаковые задачи, формулируются разные приоритеты развития общества, государства, различных объединений (коллективов), личности (человека и гражданина).

Тем не менее, конституция – продукт определенной ступени развития общества и обусловленного этим,

в конечном счете, общественного сознания (хотя, конечно, на ее содержание влияют и субъективные взгляды «творцов конституции» при подготовке проекта). Поэтому сегодня между конституциями различных государств есть много общего. Некоторые программные положения являются похожими почти во всех конституциях[5, с. 15].

Таковыми наиболее распространенными идеями являются идеи о демократическом, социальном, правовом государстве. На первоначальных этапах возникновения писанных конституций правовое государство связывалось с либеральным государством, «государством-ночным сторожем», гражданским обществом. Хотя, разумеется, что термин «гражданское общество», якобы отдельно стоящее от государства, конституции не знали раньше, не известен он им и теперь.

Однако современные конституции отошли от концепции «гражданского общества», «государства – ночной сторож», несмотря на то, что в течение длительного времени история демократизации и становления прав человека предстает как процесс либерализации отношений между государством и личностью. Данной тенденции противодействовала противоположная – коллективизация. Исходя из этого, можно выделить две противоположные притягательные идеи, которые кратко характеризуются так: от личности к обществу, с одной стороны; от общества, государства к личности – с другой. Наш собственный опыт и практика современных демократических стран свидетельствуют, что для общественного развития одинаково вредны как крайний индивидуализм, так и «авторитарный коллективизм». И в том, и в другом случае могут возникнуть крайности: модель личностного приоритета может породить крайний индивидуализм и эгоизм; модель общественного приоритета порождает «тоталитарный коллективизм».

В современных конституциях совершенно по иному определяется роль государства. За государством сегодня признается роль регулятора общественных отношений, как в экономической сфере (регулирует формы собственности, прогнозирование развития экономики, конкуренция и монополии и др., так и в социальной сфере (обязательное образование, пенсии и др. Более того, и в духовной, культурной сфере роль государства также велика (например, многообразие идеологии, запрещение расизма, пропаганды терроризма и др.[6, с. 278].

В целом можно сказать, что на современном этапе в мире признана регулирующая роль государства, которое должно активно участвовать во всех сферах жизни общества, прежде всего, в экономике, исправляя недостатки стихийного развития. В современных условиях значение либерализма как отправного начала конституционного процесса в странах молодой демократии и доктрины естественных прав человека заключается в следующем:

- главным мерилом действительно фундаментальных изменений становится статус личности, отношение государства, общества, самих граждан и объединений к ее правам и свободам;
- либерализм ориентирует на персонцентристскую модель общественного развития, в рамках которой человек из «винтика», объекта властных отношений превращается в их субъекта – гражданскую личность;
- определяющая роль либерализма заключается в признании человека высшей ценностью.

Исходя из указанных изменений существенным изменениям подверглось и конституционное регулирование положения личности в обществе. Если ранее человек рассматривался как изолированный индивид, то сегодня он - член общества, интересы общества и личности не противопоставляются. При этом человек рассматривается как часть разных коллективов, таких, как семья, трудовой коллектив, различные общественные объединения и др. Сегодня по иному определяется роль коллективов в обществе.

Поэтому в современных конституциях изменились подходы к концепции «естественных», нерушимых, «неотчуждаемых» прав человека. Данная концепция сегодня не противопоставляется концепции позитивных прав человека. Указанные два подхода вполне «мирно» сочетаются. Поэтому и допускается, что ряд прав и свобод может быть ограничен в целях соблюдения общих интересов. К примеру, ряд законодательных актов, принятых в 2001 г. в США, в 2002г. в Великобритании и Германии для противодействия терроризму, существенно ограничивает некоторые «естественные» права в интересах общества.

Если первые писанные конституции регулировали в основном деятельность высших государственных органов и основные права и свободы человека, то более современные конституции существенное внимание уделяют регулированию основ общественного строя[7, с. 52].

Сегодня конституции широко регулируют основы экономической системы, социальных отношений, политической системы и некоторые основы духовных отношений в обществе. В целом конституция представляет каркас тех отношений, которые характеризуют суть современного общества.

В сфере экономики утвердилось новое отношение к собственности. Речь идет о закреплении многообразия форм собственности, их равноправном положении и о принципиальном изменении отношения к частной собственности. Если в эпоху первых писанных конституций актуальным являлась защита частной собственности, поэтому она провозглашалась «священной и неприкосновенной» (как это закреплено в ст. 17 французской Декларации прав человека и гражданина 1789 г.), то современные конституции регулируют этот вопрос с противоположных позиций. На собственника возлагаются сегодня обязанности: собственность обязывает, она должна выполнять социальную функцию в обществе и может быть ограничена и изъята у собственника. На законных основаниях допускается реквизиция, а также другие основания изъятия собственности, если этого требуют интересы общества, путем издания закона (в спорных случаях устанавливается судом) [8, с. 89].

Немаловажным является тот факт, что в некоторых конституциях закрепляются исключительные

объекты государственной собственности. Так, например в Кыргызской Республике земля, ее недра, воды, воздушное пространство, леса, растительность и животный мир, все природные богатства являются собственностью государства[9, с. 138].

В целом в вопросе конституционного регулирования экономики важным приоритетом выступает социально ориентированная экономика.

Совершенно новым для современных конституций является то, что они в сфере социальных отношений устанавливают следующие конституционные приоритеты – социальный диалог, социальную солидарность и социальную справедливость. Разумеется, создатели современных конституций не исключают противоречий в обществе. Но при решении таких противоречий важно соблюдать принцип солидарности, достижения компромисса на путях поисков социальной солидарности по решению «общих дел» общества, то есть в этой сфере приоритетным является социальная справедливость, солидарность и партнерство.

Идеи социальной солидарности, социальной справедливости, социального партнерства есть в конституциях Италии, Португалии, Египта, Чехословакии, Польши и некоторых других стран. Во многих конституциях прямо оговорено, что разжигание межнациональной, межпрофессиональной, религиозной и др. вражды карается законом, например ст. 29 Конституции Российской Федерации[10, с. 35].

Во многих конституциях говорится о государственной поддержке слабозащищенных слоев населения, положения о том, что уровень государственной поддержки не может быть ниже прожиточного минимума, и др. Так ст. 28 Конституции Республики Казахстан гарантирует минимальный размер заработной платы, социального обеспечения по возрасту, в случае болезни, инвалидности, потеря кормильца и по иным законным основаниям. Приоритеты современных конституций в регулировании социальных отношений – это смягчение вопиющего социального неравенства, обеспечение прожиточного минимума, достойного существования человека, помощь государства и общества наименее обеспеченным слоям.

В современном конституционном праве положение человека связано не только с его политическими (свобода объединения, слова и др.) и личными правами (право на жизнь, неприкосновенность личности, свобода передвижения и др.), но и с социально-экономическими и культурными правами. Эти права (права на труд, отдых, образование, пенсию, охрану здоровья и др.) присутствуют во всех новых конституциях.

Приоритетом современных конституций являются не только и, может быть, не столько права человека, а достойное человека существование, определенный уровень жизни, который обеспечивается каждому его члену обществом и государством. Положения об обязательном прожиточном минимуме, минимальном уровне заработной платы (почасовой в США, помесечной в России) существуют теперь в законодательстве многих стран.

Вместе с тем в последние годы в связи с критикой концепции социального государства говорится, что общество и государство должны обеспечивать лишь основные нужды человека, который, прекратив быть иждивенцем, должен сам заботиться о себе и о своей семье. В конституциях есть положения о праве работника на участие в деятельности (заводские советы) и доходах предприятия, о доплатах на членов семьи, находящихся на иждивении работника (такие доплаты осуществляет государство), и др.

В конституции многих стран вошли положения об обязанностях личности по отношению к обществу и государству, что было еще одним отходом от индивидуалистических приоритетов. В новых конституциях получают развитие коллективные права (в ранних оговаривались только индивидуальные). Правда, в Декларации независимости США 1776 г. и во французской Декларации прав человека и гражданина 1789 г. говорилось о праве народа на сопротивление угнетению (имелись в виду королевское правительство Великобритании, угнетавшее колонистов, и абсолютный монарх Франции). В современных конституциях некоторых стран Африки, народы которых свергли деспотические режимы, на это также указывается, но есть оговорка: сопротивление мирными средствами (в качестве примера иногда названа кампания гражданского неповиновения).

На первоначальных этапах возникновения первых писаных конституционных актов они имели инструментальное значение, приоритет которых – регулирование отношений власти (государственной власти) и человека, прежде всего с позиций «естественных» прав последнего.

Изменения в содержании конституционной материи начались во время и после первой мировой войны, причем всегда в связи с революционными событиями. Впервые в Конституции Мексики 1917 г. (действует до сих пор) говорилось о задачах «непрерывного улучшения экономического, политического и культурного уровня жизни народа» (ст. 3), о распределении доходов и богатств между индивидами и социальными классами и др.

Большое количество социальных положений содержала Конституция РСФСР 1918 г. (с позиций ликвидации частной собственности и «эксплуататоров»), но в историю в качестве первой социальной конституции вошла Веймарская конституция Германии 1919 г. Эти конституции, а также ирландская 1937 г. (в ст. 43 закрепляли, что право собственности «должно регулироваться в соответствии с принципами социальной справедливости»), обозначали также начало перехода от индивидуалистических конституций (акцент на индивида) XVIII-XIX вв. к коллективистским конституциям будущего. Дальнейшее развитие концепция социальной конституции получила после второй мировой войны (французская 1946г., итальянская 1947г., португальская 1976 г., бразильская 1988 г. и др.). Даже в японской Конституции 1946 г., проект которой составлялся американскими юристами в штабе оккупационных войск генерала Макартура, содержались некоторые социальные положения, хотя американская традиция отрицательно относится к этому. Теперь даже

в Конституции 1999 г. традиционно консервативной Швейцарии есть раздел «Социальные цели».

В научной литературе такие приоритеты иногда получают выражение в идеях открытого, коллективистского общества, трудового государства (трудно переводимое на русский язык выражение «тогкГаге згаге»), свободной, всесторонне развитой («модернизированной») личности. Современное общество — постиндустриальное, информационное, свободное, в определенной степени коллективистское общество. Оно создает новые конституционные приоритеты (их мы рассмотрим ниже), однако это не значит, что оно отказывается от общечеловеческих ценностей, получивших выражение в конституциях XVIII-XIX вв. Напротив, оно воспринимает их и, перерабатывая, если это необходимо, поднимает на новую ступень, в том числе с позиций не только общечеловеческого, но и социального значения. На крутых поворотах истории возникают новые модели конституции, однако на них сказываются и наиболее общие традиции. Даже конституции стран тоталитарного социализма (например, Конституция РСФСР 1918 г. и последующие советские конституции), провозглашая разрыв с «угнетательским буржуазным строем», включают, хотя и по-своему толкуемые, положения о демократии («пролетарской»), о собственности, о власти, о правах человека («трудящегося») и т. д. Интересное положение о «демократической диктатуре народа» и сейчас содержится в Конституции Китая 1982 г.

В сфере политической системы помимо уже отмеченных положений, относящихся к государству, новые конституции создают условия для равноправной соревновательной борьбы за доступ к государственной власти, что относится прежде всего к политическим партиям, но не только к ним. Различные группы давления, общественное мнение также имеют свои возможности, хотя в подавляющем большинстве стран среди общественных объединений кандидатов на выборах могут выдвигать только партии (может быть и самовыдвижение или выдвижение группой избирателей). Политическая состязательность, как устанавливает Конституция Чехии (вступила в силу в 1993 г.), является основным принципом функционирования политической системы. Разумеется, это предполагает политический плюрализм. Соответствующая формулировка есть и в Конституции РФ (положений о роли партий в ней нет).

В сфере духовной жизни общества демократические конституции устанавливают общий принцип — идеологический плюрализм. Лишь единичные демократические конституции запрещают определенные виды человеконенавистнической идеологии (например, в Болгарии — фашизм). Законы многих стран, принятые в 2001-2002 гг., запрещают распространение идеологии терроризма. Недемократические конституции провозглашают единственную допустимую идеологию (например, идеи марксизма-ленинизма и мао-цзедунизма в Китае). Некоторые конституции (например, португальская) содержат положения о средствах массовой информации, предусматривая, в частности, создание общественных наблюдательных советов на телевидении. Более подробно эти вопросы регулируются текущим законодательством.

Однако на современном этапе роль конституции претерпела существенные изменения. Сегодня это — уже не только документ, регулирующий отношения между человеком и властью и гарантирующий свободу первого. Конституция современного общества по-новому определяет свой объект: это не только государство и личность, но система взаимосвязей — личности, коллектива, государства и общества.

Думается, что данные элементы могут составить и главные структурные части современной конституции. Современная конституция — не только «общественный договор» государственной власти и человека, не только закрепление результатов «классовой борьбы» (Лассаль Ф., Ленин В.И.), хотя такие конституции бывали в истории (вспомним и Францию, и Россию), а итог состязательности и компромиссов, согласия различных социальных сил общества, документ, сохраняющий и развивающий прежние общечеловеческие ценности, формулирующий и закрепляющий новые. Многие новые ценности нашли свою сжатую формулировку именно в основных законах конца XX в. Современные конституции воспринимают общечеловеческие ценности прошлого, поднимают их на новый уровень и формулируют новые приоритеты — приоритеты свободного, социализированного и коллективизированного общества, человека с достойным жизненным уровнем. Во многих случаях это еще не реалии, а программы, но развитие в данном направлении продолжается.

Анализ конституционных норм отдельных стран показал, что они базируются на принципе сочетания публичных и частных интересов.

Список литературы:

1. Авакьян С.А. Санкции в советском государственном праве // Советское государство и право. — 1973. — № 11. — 97с.
2. Воеводин Л.Д., Масленников В.А. Рецензия на книгу Н.И. Матузова «Личность. Право. Демократия» // Советское государство и право. — 1973. — № 11. 115с.
3. Матузов Н.И. Общие правоотношения и их специфика // Правоведение. — 1976. — № 3. 112с.
4. Воеводин Л.Д. Конституционные права и обязанности советских граждан. — М., 1972. — 300 с.
5. Назаркулова Л.Т. Конституция Республики Казахстан — основа построения демократического правового государства: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — Алматы, 2015. — 29 с.
6. Конституция 16 стран мира: Сб. стран-членов СНГ, Балтии и ряда др. государств мира / Сост. Ж. Баишева, К. Шакирова. — Алматы: Жеті жарғы, 2014. — 576 с.
7. Там же.
8. Там же.

9. Там же.
10. Там же.

УДК 330.4(574)

РОЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИКИ НА ВЫХОДЕ ИЗ «ЯМЫ» НА ПРИМЕРЕ КАЗАХСТАНА И ИТАЛИИ

БОБЫЛЕВ А.В., гр. МО-17
ЗАЛИЕВ С., гр.МО-16
АХМЕТЖАНОВ М., гр. М-16
СПАНОВА Б.Ж.

Карагандинский государственный индустриальный университет

Государственное регулирование развития экономических процессов - это воздействия государственных властей, которые направлены на деятельность субъектов хозяйствования и конъюнктуру рынка, главной целью которых является обеспечение оптимальных условий для функционирования рыночного механизма. [1]

Возьму на себя смелость дать определение экономической «яме», пусть и несколько абстрактное. Экономическая «яма» - продолжительное критическое состояние экономики страны в целом, вызванное, к примеру, серьезными политическими изменениями. Выход из ямы неочевиден и требует решительных экономических и политических мер.

Казахстан - государство в центре Евразии, большая часть которого относится к Азии, меньшая - к Европе. Казахстан является наиболее развитой страной в Средней Азии, вторая экономика постсоветского пространства. Страна богата на все полезные ископаемые в достаточном количестве для полной независимости государства от внешних факторов. Экономика Казахстана пережила множество пагубных влияний, как и все страны, бывшего СССР и благодаря тесной взаимосвязи с РФ и КНР стала одной из самых быстрорастущих. Сегодня, главными движущими элементами казахской экономики являются: добыча нефти и газа, минералов, металлов, машиностроение и металлообработка.

Италия – это государство в Южной Европе, в центре Средиземноморья. Входит в Евросоюз и НАТО с момента их создания, является третьей по величине экономикой еврозоны. Италия переживала экономический расцвет еще в Средние века, когда такие города-государства, как Венеция и Генуя, достигли господствующего положения в регионе Средиземноморья. Но с великими географическими открытиями и началом колониальных захватов Италия была отодвинута на периферию, которая еще больше усиливалась из-за политической раздробленности страны. И после политического объединения в XIX в. Италия далеко не сразу присоединилась к экономически развитым странам Центральной и Западной Европы, однако после Второй мировой войны аграрная страна стала одной из ведущих индустриальных держав.

Господство финансового капитала в Италии приобрело государственно-монополистическую форму. Сращивание государства и монополий в единый механизм достигло высшей интенсивности в конце 80-х годов.

Государственное предпринимательство получило чрезвычайно широкое развитие. Основным полем деятельности государственного предпринимательства является промышленность. В середине 80-х годов удельный вес государственных предприятий в ВВП Италии достиг 25%.

В подавляющем числе случаев государственные предприятия имеют форму акционерных обществ с преобладающим участием государственного капитала. Связь с бюджетом центрального правительства или местных органов власти осуществляется через фонды дотаций, пополняемые из средств налогоплательщиков. [2]

Италия же имея третью по величине экономику еврозоны, после мирового финансового кризиса 2008 года, оказалась втянута в долговременную рецессию, характеризующуюся ростом внешнего долга, увеличением безработицы до рекордных значений, спадом производства и прочей деловой активности. Серьезной проблемой является также и быстрый рост населения страны за счёт иммиграции, который в несколько раз превышает темпы роста ВВП страны в 2000-е годы.

Помимо того, для экономики страны традиционно характерны большие региональные различия по уровню доходов и экономической специализации: промышленно развитым индустриальным и постиндустриальным очагам на севере страны противостоят, отсталый кризисный юг с высокой долей теневой экономики и стагнирующие центральные регионы.

Государственное регулирование экономики Казахстана же движется по диаметрально противоположному пути – пути приватизации. Официальных данных о доле госсектора в ВВП Казахстана не существует. Однако, по мнению Министра финансов РК Бахыта Султанова, доля оценочно составляет порядка 40%. Финансовые эксперты придерживаются мнения, что государственные активы в РК составляют свыше 60%. [3]

В экономике Казахстана большой упор делается на централизованное планирование. Наша экономика представляет собой преимущественно рыночную систему. Вместе с тем экономические функции государства

играют в ней очень существенную роль.

Количественно выразить экономическую роль государства нелегко. Весьма грубым показателем удельного веса рынка и государства в экономике служит тот факт, что в настоящее время около 4/5 национального продукта обеспечивается рыночной системой, а остальная его часть производится под эгидой государства. Но помимо финансирования производства государство осуществляет ряд программ социального страхования и социального обеспечения, ставя своей целью перераспределение дохода в частном секторе экономики. Статистика показывает, что налоги и общий объем государственных расходов – на покупку товаров и услуг и на социальные программы – составляют приблизительно 1/3 национального продукта. Наконец, множество трудно поддающихся количественному изменению регулирующих мер, предназначенных, для защиты окружающей среды, охраны здоровья и труда рабочих, защиты потребителей от опасных продуктов, обеспечения равного доступа к вакантным рабочим местам и контроля за практикой ценообразования в определенных отраслях, вовлекает государство практически во все сферы экономической деятельности. Роль государства, в управлении, несомненно, велика и всеобъемлюща. В отличие от модели чистого капитализма нашу экономику лучше характеризовать как смешанный капитализм. Функционирование частного сектора на основе рыночной системы модифицируется самыми разными способами государственным сектором.

Согласно комплексному плану приватизации, доля госсектора к 2020 году в Казахстане должна быть доведена до уровня 15% от ВВП.

Бюджетно-финансовое регулирование занимает в последнее время центральное место в экономической политике правительства Италии. Суммарная величина государственных расходов и доходов составила примерно 88% ВВП Италии. Дефицит бюджета государственной администрации Италии в последние годы равняется примерно 12% ВВП. [4]

Казахстан в области бюджетно-финансового регулирования столкнулся с определенными трудностями, вынуждающими его сочетать в своей политике «жесткость» и «мягкость», и, как следствие, не позволяющими взять какой-либо определенный курс. Объясняя: чем выше темпы инфляции и глубже спад в переходной экономике, тем выше роль стабилизационной функции государственного регулирования. Данная функция реализуется главным образом посредством традиционных методов бюджетной, фискальной и кредитно – денежной политики. Основная сложность стабилизационного регулирования на переходном этапе связана с тем, что высокие темпы инфляции связаны здесь с глубоким экономическим спадом. В этих условиях стимулирующая бюджетная, фискальная и кредитно – денежная политика, направленная на преодоление спада, способствует усилению инфляции. И наоборот, ужесточение кредитно – денежной, фискальной и бюджетной политики, направленное на подавление инфляции, способствует углублению падения производства.

В настоящее время как РК, так и в Италии утверждена практика составления планов-прогнозов, которые призваны ориентировать частные и государственные предприятия в экономической обстановке и информировать их об общих целях экономической политики.

Итак, рассматривая государственное регулирование экономики данных стран, как и их экономику в целом можно говорить об экономических чудесах.

Казахстанское экономическое чудо

Понятно, что все бывшие союзные республики начинали независимый путь с разных стартовых позиций. Но тому же Казахстану после Беловежских соглашений с трудом удавалось сначала поднять экономику на ноги, а потом выстоять в турбулентности череды экономических кризисов.

Почти весь госбизнес здесь отдал в управление фонду нацблагосостояния "Самрук-Казына", который в 2014 году запустил пятилетнюю программу трансформации самого себя и дочерних компаний. Суть программы заключается в том, чтобы, сделать портфельные компании фонда привлекательными для зарубежных инвесторов, то есть повысить их стоимость и доходность. [5]

Результат не заставил себя долго ждать, так одна только чистая консолидированная прибыль фонда всего за два года с начала трансформации выросла на 90%. Находящиеся под управлением фонда госкомпании, которые традиционно считались малоэффективными и негибкими, после непродолжительной реорганизации оказались лидерами в своих областях как по наращиванию чистой прибыли, так и по увеличению стоимости активов.

Так, в Казахстане получилось превратить неповоротливые госкомпании в эффективные предприятия, которые не стыдно представить инвесторам со всего мира, по двум причинам: была политическая воля и четкое исполнение. За очень короткое время - три года - Казахстану удалось превратить госкомпании в эффективные предприятия. Владеющий этими компаниями фонд нацблагосостояния "Самрук-Казына" вошел в Международный форум суверенных фондов - организацию, очень тщательно подходящую к принятию в свои ряды нового участника.

Итальянское экономическое чудо

Итальянское экономическое чудо (или «второй» бум)— период быстрого экономического роста в Италии между серединой 1950-х и серединой 1970-х, в ходе которого экономика страны из аграрно-индустриальной превратилась в одну из наиболее индустриализированных в мире и вошла в число мировых лидеров.

Из Второй мировой войны Италия вышла в числе наиболее пострадавших и разрушенных европейских

стран. «II boom» являет собой модернизацию экономики и её развитие до уровня одной из самых больших экономик мира.

Этот рынок был совершен благодаря крупным капиталовложениям в ключевые отрасли производства, позволившим коренным образом обновить их. Капиталовложения такого масштаба оказались под силу прежде всего наиболее мощным, занимавшим командные позиции в соответствующих отраслях компаниям, которые осуществляли их как за счет собственных средств, так и с помощью доставшихся преимущественно им кредитов по плану Маршалла (в том числе 35 % этих кредитов получил автомобильный концерн ФИАТ, 40 % — несколько корпораций, господствовавших в электроэнергетике, и т. д.). Тому что широкие промышленные круги выступили в авангарде широкой модернизации производства способствовала уверенность в будущем буржуазного строя в Италии, вернувшаяся к «капитанам индустрии» после разрыва антифашистского единства. [6]

С начала 50-х годов Италия вступила в период исключительно быстрого индустриального развития, обгоняя по темпам среднегодового прироста производства промышленной продукции все европейские страны, а в мировом масштабе уступая лишь Японии.

Основной продукцией стали:

- модная одежда и обувь (в основном Милан),
- печатные машинки (фирма Оливетти)
- стиральные машины,
- автомобили (ФИАТ, Ламборгини, Мазераги, Феррари),
- оборудование,
- бензин.

Италия начала стабилизировать импорт и экспорт. Экономический рост был настолько впечатляющим, что даже президент США Джон Ф. Кеннеди высоко оценил динамику итальянской экономики во время обеда с президентом Италии Антонио Сеньи в Риме.

Рассматривая путь политического и экономического становления Республики Казахстан через призму международного опыта, а именно, опыта Итальянской Республики, можно сделать вывод, что наша Республика, опираясь на богатый международный опыт, выстроила свой уникальный путь независимого развития. Здесь нельзя однозначно сказать что лучше: приватизация или огосударствление собственности. Обе страны начинали свой путь в сложных экономических ситуациях, и проводимая ими политика была целесообразна именно в тех конкретных условиях, с которыми им пришлось столкнуться. Безусловно, нам есть куда стремиться, не смотря на то, что территориально мы в 9 раз больше той же Италии, Казахстан проигрывает по всем экономическим и демографическим показателям (численность населения, ВВП, ВВП на душу населения, ИЧР). Однако, все вышеописанное можно рассмотреть также как наши потенциальные преимущества: проводя целесообразную внутреннюю и внешнюю политику в долгосрочной перспективе мы имеем все шансы в разы превзойти достигнутое и занять место среди стран - мировых лидеров.

Список литературы:

1. <https://ru.wikipedia.org>
2. <http://novostiua.net/>
3. <http://test.tengrinews.kz>
4. <http://stat.gov.kz>
5. <https://sk.kz/>
6. Григорьева И. В. Италия в XX веке : учебное пособие для вузов. — 1-е изд. — М.: Дрофа, 2006. — С. 193-195. — 256 с.

УДК 343.3

О НЕКОТОРЫХ НАПРАВЛЕНИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

КОЖИНА Л.,

Студент группы ТД-21к

Научный руководитель: Джаксыбаева Г.М.- м.ю., старший преподаватель
Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Коррупция, как феномен, знакома людям еще с древних времен. Вот уже более семи веков, как утверждают историки, человечество довольно успешно борется с этим злом. Но и в начале третьего тысячелетия нам, людям, пока не удалось искоренить коррупцию в полном смысле этого слова.

Понятие "коррупция" произошло от латинского слова "согупере" "подкуп", что означает — "прямое использование должностным лицом прав, связанных с его должностью, в целях личного обогащения. Более емкое определение коррупции" дается в толковом словаре русского языка С. И. Ожегова и М. Ю. Шведова —

это "моральное разложение должностных лиц и политиков, выражающееся в незаконном обогащении, взяточничестве, хищении и срастании с мафиозными структурами"[1,с.389].

Бороться с коррупцией необходимо. Об этом заявляет и Глава нашего государства, это совершенно ясно и рядовым гражданам.

В послание Президента РК Н. А. Назарбаева народу Казахстана "Стратегия "Казахстан-2050" — новый политический курс состоявшегося государства" отмечено, что государство и общество должны единым фронтом выступить против коррупции. Коррупция — не просто правонарушение. Она подрывает веру в эффективность государства и является прямой угрозой национальной безопасности. Мы должны резко усилить борьбу с коррупцией, в том числе посредством совершенствования антикоррупционного законодательства, с тем, чтобы достичь нашей конечной цели — искоренить коррупцию как явление[2].

На наш взгляд, только единая, сильная и последовательная антикоррупционная политика во всех структурах и на всех уровнях государственной власти может дать положительные результаты.

Казахстан с первых дней государственной независимости целенаправленно и поэтапно следует курсу на создание эффективных, соответствующих мировым стандартам, институтов и механизмов противодействия коррупции. Не ставя целью, проведение детального и полноценного исследования в силу ограниченности объема настоящей статьи, хотелось бы остановиться на некоторых основных направлениях реализации антикоррупционной политики нашего государства.

Во-первых, это создание правовой базы борьбы с коррупцией. В Казахстане с момента обретения независимости осуществлялись отдельные меры по борьбе с коррупцией, однако точкой отсчета здесь можно считать 1998 г., когда был принят первый Закон "О борьбе с коррупцией".

Начиная с 2001 года, реализуются государственные программы по борьбе с коррупцией, в рамках которых принимаются конкретные меры по устранению причин и условий возникновения коррупционных проявлений.

Издан ряд Указов Президента РК о борьбе с коррупцией, в том числе Указ Президента РК от 26 декабря 2014 г. "Об антикоррупционной стратегии Республики Казахстан на 2015-2025 годы". Ее основные направления: противодействие коррупции в сфере государственной службы, в квазигосударственном и частном секторах, в судах и правоохранительных органах, внедрение института общественного контроля, повышение уровня антикоррупционной культуры и развитие международного сотрудничества.

Кроме того, правовую базу борьбы с коррупцией составляли законодательные акты, в которых были отражены те или иные антикоррупционные меры, к примеру, Закон "О государственной службе в Республике Казахстан", ряд законов, направленных на обеспечение прозрачности экономической политики, и др.

Сегодня, комплексный подход в вопросах противодействия коррупции в сфере государственной службы обеспечен благодаря одновременному принятию ряда таких законодательных актов как новый закон "О государственной службе", "О противодействии коррупции", "Об общественных советах", "О доступе к информации", "О всеобщем декларировании", "О государственных закупках", "О государственном аудите и финансовом контроле", "Об информатизации", а также Предпринимательского и Этического кодексов".

Принятый в ноябре 2015 года новый Закон РК "О противодействии коррупции" в корне отличается от утратившего силу Закона РК "О борьбе с коррупцией" и предупреждение коррупции является его основным приоритетом. Для этого Законом предусматривается вовлечение всего общества в противодействие коррупции путем введения таких новых институтов как антикоррупционный мониторинг, анализ коррупционных рисков и антикоррупционное воспитание.

Во-вторых, одним из приоритетных направлений антикоррупционной политики нашего государства является создание специализированных органов по борьбе с коррупцией. В мире существуют две концепции специализированного антикоррупционного органа. Первая предполагает создание специализированного полицейского ведомства по борьбе с коррупцией с некоторыми элементами аналитической, мониторинговой антикоррупционной деятельности. Такие органы были созданы, например, в Гонконге, Сингапуре, Индии. Вторая концепция предполагает создание координационного гражданского органа.

В 2016 году Президентом РК было образовано Министерство по делам государственной службы. Данное Министерство образовано как уполномоченный орган в сфере государственной службы и противодействию коррупции с передачей ему функций и полномочий по управлению имуществом и делами упраздняемого Агентства РК по делам государственной службы и противодействию коррупции. Министерство призвано не только регулировать вопросы организации и прохождения государственной службы и мониторинга чистоты государственного аппарата, но и наделен функцией предупреждения и профилактики коррупции, а также уголовного преследования лиц, совершивших коррупционные правонарушения. В этих целях в структуре министерства образовано Национальное бюро по противодействию коррупции.

На наш взгляд, для Казахстана наиболее целесообразно сегодня создание именно координирующего органа по антикоррупционной политике, а не нового правоохранительного органа.

Во-первых, нецелесообразно совмещать сугубо полицейские функции с иными. Сейчас важно переломить распространенное в стране мнение о достаточности лишь "сильной руки" в борьбе с коррупцией. Необходимо готовить общество к тому, что коррупции можно противостоять только планомерной и системной деятельностью.

Во-вторых, статус правоохранительного органа предполагает право ведения этим органом оперативно-

розыскной деятельности и предварительного следствия. Но это значит, что данный орган будет поднадзорен прокуратуре. Целесообразнее, наоборот, поставить этот орган в определенном смысле над прокуратурой с тем, чтобы у него была возможность указывать на коррупционные проявления в деятельности самой прокуратуры.

Исходя из изложенного выше, считаем, что обозначенные базовые направления антикоррупционной политики государства не могут быть раз и навсегда данными. Необходимо постоянное совершенствование нормативных предписаний, которые определяют правовой режим работы органов государственной власти, а также систематическое дополнение законодательства о государственной службе современными правовыми средствами антикоррупционного характера.

Список литературы:

1. С.И.Ожегов и Н.Ю.Шведова Толковый словарь русского языка. — 4-е изд. — М., 1997. С.731.
2. Послание Президента Республики Казахстан — Лидера Нации Н. А. Назарбаева Народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: Новый политический курс состоявшегося государства» (Астана, 14 декабря 2012 года) // <http://www.akorda.kz>.

УДК № 002.6(574)

ПЕРСПЕКТИВЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ПРАВА И ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: ВЗГЛЯД МОЛОДЕЖИ

НУРМАХАМБЕТОВА С.Т.,
преподаватель кафедры ПРЭО,
КУЗЬМЕНКО Е.,
студентка гр.Ю42

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В своем послании, президент Республики Казахстан, отметил, что мы должны культивировать новые индустрии, которые создаются с применением цифровых технологий. {1}

Усилия по цифровизации приводят к созданию нового общества, где активно развивается человеческий капитал – знания и навыки будущего воспитываются с самых юных лет, повышаются эффективность и скорость работы бизнеса за счет автоматизации и других новых технологий, а диалог граждан со своими государствами становится простым и открытым. Цифровая революция происходит у нас на глазах, растет совместно с нами, с молодежью...

В наше время молодые люди перестали читать книги, а всё больше зависают в своих телефонах и планшетах. Мы живем в период формирования информационного общества, в котором высока роль знаний и информационных технологий. Формируются новые понятия, зарождаются новые области права, особое значение приобретает категория информационных прав.

Но, надо отнестись к этому с пониманием современных реалий: телефоны и гаджеты — это новые средства коммуникации, они существенно влияют на жизнь современного человека, но это всего лишь ещё один носитель информации. Носители по мере появления новых технологических укладов менялись. Бумажный носитель долго задержался, но и на смену ему пришла цифровая эпоха. Поэтому, безусловно, нужно быть на гребне того, что происходит. Мы живем в период формирования информационного общества, в котором высока роль знаний и информационных технологий. Формируются новые понятия, зарождаются новые области права, особое значение приобретает категория информационных прав.

Эти изменения вызваны внедрением за последние годы множества технологических инноваций, применяемых в разных отраслях. Кардинальным образом меняются способы производства и получения добавленной стоимости, появляются новые требования к образованию и трудовым навыкам людей. Эти перемены радикальны и происходят за считанные годы и даже месяцы, а не десятилетия, как раньше. Но это только начало, и миру еще предстоит пережить основную массу перемен. Темп изменений нарастает, но еще не поздно быть частью этих изменений. Процесс цифровизации сегодня затрагивает практически все страны мира. В то же время, каждая страна сама определяет приоритеты цифрового развития. Вместе с тем, Казахстан реализуя на текущий момент национальные программы цифровизации не начинает "с нуля". В 90-е годы стартовала государственная программа по форсированному индустриально-инновационному развитию, инициирована программа международного образования "Болашак", в 2005 году начато формирование "электронного правительства". Также в Казахстане уже создан ряд элементов инновационной экосистемы, функционирует СЭЗ "ПИТ "Алатау", АО "Назарбаев университет", запускается международный технопарк Astana hub. 3/4 взрослого населения нашей страны имеет базовый уровень цифровой грамотности, более 3/4 – имеют доступ в интернет. Это значительная база, от которой мы можем отталкиваться в реализации Программы. Необходимо развивать в стране такие перспективные отрасли, как 3D-принтинг, онлайн-торговля, мобильный банкинг, цифровые сервисы, в том числе в здравоохранении и образовании, и другие. Эти индустрии уже поменяли структуру экономик развитых стран и придали новое качество традиционным отраслям. {1}

Одним из шагов к созданию условий для перехода к информационному обществу стала Государственная программа "Информационный Казахстан-2020", утвержденная в 2013 году. В качестве фундамента для цифровой трансформации экономики страны данная программа способствовала развитию следующих факторов: перехода к информационному обществу, совершенствованию государственного управления, созданию институтов "открытого и мобильного правительства", росту доступности информационной инфраструктуры не только для корпоративных структур, но и для граждан страны. {3} По результатам трех лет реализации Государственной программы "Информационный Казахстан-2020" уже исполнено 70% мероприятий, на 40% перевыполнены целевые индикаторы. Однако стремительное развитие ИТ в глобальных масштабах диктует свои правила и требует адекватной и своевременной реакции. Поэтому следующий шаг для Казахстана – вовремя инициировать процесс преобразования ключевых отраслей права, национальной экономики, образования, здравоохранения, а также сферы взаимодействия государства с обществом и бизнесом.

Данной программой поставлены амбициозные цели по цифровизации деятельности госорганов. Для реализации этих целей будет создана инфраструктура поддержки в виде адаптированного законодательства, мер поддержки бизнеса, образования и науки, упрощения процедур ведения бизнеса, сокращения транзакционных издержек при взаимодействии с государством. Более того, государство будет предвосхищать потребности своих граждан в получении услуг, максимально высвобождая время для производительного труда и стимулирования экономически активного поведения.

На веб-портале электронного правительства создана площадка Открытого правительства. По состоянию на октябрь 2017 года на портале "открытых данных" размещены 2 376 наборов данных, обсуждены 17 132 проекта нормативных правовых актов и концепций законопроектов, опубликованы 14 928 бюджетных документов.

Несмотря на достигнутые результаты, остаются актуальными проблемы, связанные с недостаточным уровнем открытости, клиентоориентированности и проактивности. Так, например, государственные органы неохотно раскрывают информацию, которая может быть использована для создания добавочной стоимости в виде актуальных и востребованных открытых данных. В целом, в 2019 году 80%, а в 2020 году не менее 90% госуслуг должно быть переведено в электронный формат. Для этого необходимо в ускоренном порядке обновить Закон «О государственных услугах». {2}

Профильная деятельность государственных органов автоматизируется - однако, до сих пор есть сферы деятельности, недостаточно охваченные информатизацией. Появление новых технологий дает возможность предоставлять услуги более высокого качества, чем те, которые реализованы на текущий момент. Например, использование технологий больших данных может привести к принципиально новому подходу к анализу потребностей населения, и, как следствие, повышению качества обслуживания.

В нашей стране последние годы право и технологии быстрыми темпами приближаются друг к другу. Это взаимодействие уже не ограничивается необходимостью для юриста владеть навыками работы с базами данных, содержащих правовые акты. Право непосредственным образом может влиять на ускорение или замедление развития технологий. Государствам еще предстоит ответить себе на вопрос, в какой момент необходимо начать регулировать вновь появляющиеся технологии, и нужно ли регулировать вообще. Полагаем, что каких то универсальных подходов к ответу на него пока не найдено.

Новые технологии, наряду с новыми возможностями, таят в себе и новые угрозы. Кто знает наверняка, как скажется на нашей безопасности массовое распространение дронов, беспилотного транспорта, геномной инженерии, искусственного интеллекта. Поэтому любое государство пытается найти правильный баланс между научно-техническим прогрессом и общественной безопасностью. Как правило, на первом этапе регулирование технологий начинается с запретов. Таким образом, право реагирует на то, что может нанести вред: экономический (криптовалюта) или физический (беспилотный транспорт). Как вы думаете, каким будет юрист через 10, 50, 100 лет? Насколько технологии изменят юриспруденцию, и какими услугами будут интересоваться клиенты? Может, юристов полностью заменят роботы?

Причем целью такой борьбы в 21 веке будет являться не столько борьба собственно за технологии, сколько за таланты. Основная ценность мира недалекого будущего - знания. Спрос на специалистов, которые могут предложить что то новое, будет только возрастать. Задача в том, чтобы сохранить отечественные таланты и привлечь талантливую молодежь. Для этого важно сформировать в том числе правовые предпосылки.

Но не только право влияет на технологии. Технологии тоже, похоже, способны существенно поменять все то, что мы связываем с правом и правоприменительной деятельностью.

Несколько удивительно, что эта тема вызывает такой живой интерес у юридического сообщества, казалось бы, очень далекого от изобретательства и инноваций. Это разрушает стереотип о консервативности юридического сообщества. Многие эксперты полагают, что современные технологии способны облегчить процесс нормотворчества. Непросто написать проект закона, который сразу бы органично вписался в существующую систему нормативных актов. Например, меняя понятийный аппарат в одном из НПА, необходимо, чтобы это изменение автоматически было введено во всех других связанных документах.

На сегодняшний день эта работа выполняется с использованием существующие правовые базы данных, которые отнюдь не автоматизируют работу юриста. Квалифицированная работа по разработке нормативного акта – это по прежнему очень сложная ручная работа и искусственный интеллект мог бы

стать здесь хорошим подспорьем. Гораздо более фантастическим и утопичным кажется предложение упаковать законы в программный код. В большинстве случаев это возможно в ближайшем будущем. Думаем, авторы такого предложения все же преувеличивают стройность и однозначность содержания нормативных актов и недооценивают вариативность общественных отношений, которые они могут регулировать.

В последнее время модными стали дискуссии на тему: роботы и юристы. Мы считаем, что роботы не смогут вытеснить юристов из всех сфер правовой деятельности. Конечно, машины могут взять на себя, например, выполнение простых и типизированных процедур вроде подготовки несложных по содержанию исковых заявлений и в этом плане стать помощником юриста. Тем не менее, потребность в самих юристах в обозримой перспективе сохранится. Юристы будущего должны быть способны проверить выводы, к которым пришла машина, и правильно отнестись к ним.

Тем не менее, технологии могут повысить качество правоприменения в органах государственной власти. Есть место искусственному интеллекту и в судопроизводстве. Технологии могут автоматизировать исполнение контрактов, те ввести в нашу повседневную жизнь, так называемые смарт контракты. Сейчас в большинстве случаев исполнение заключенного договора, например, купли продажи, зависит от воли сторон. Продавец не может быть абсолютно уверен в том, что получит деньги за товар. У покупателя нет полной уверенности, что он получит товар от продавца. На практике для получения таких гарантий используются различные способы обеспечения исполнения обязательств. Это, как правило, увеличивает сроки заключения договора и повышает транзакционные издержки. Необходимость в таких гарантиях отпадает при заключении смарт контракта, в которой заложен механизм самоисполнения. В идеальной модели как только покупатель переводит деньги, к нему автоматически переходит право собственности на товар. Развитие смарт-контрактов способно перевернуть существующие представления об исполнении обязательств и серьезно повлиять на весь гражданский оборот. Технологические возможности внедрения смарт контрактов связаны, в том числе, со скоростью проникновения в нашу повседневную жизнь технологии.

Дело в том, что исполнение договоров всегда привязано к наступлению каких то юридических фактов (чьим то действиям, наступлению определенных дат). Задача машины эти факты безусловным образом зафиксировать. Во многих случаях фиксация фактов возможна именно при помощи технологии. В этом смысле эта технология способна успешно конкурировать с профессией нотариуса, выполняющего сейчас сходные функции. Еще одна важная тема – как технологии, в том числе цифровые, могут повысить доступность права для населения.

Человек без юридического образования часто не понимает, какие правовые нормы нужно применять в той или иной ситуации, как читать нормы, не понятные неподготовленному человеку.

Машина может упростить «общение» человека с правом, исключив из этого общения юриста, выполняющего роль посредника, но можно ли обучить машину, например, чувству справедливости?

Но как понять в этом случае, что будет являться эталоном справедливости? Есть ли место машине там, где мы ожидаем человечности и субъективности как ее проявлении, Ответ на этот вопрос еще только предстоит найти.

Список литературы:

- 1.Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 31 января 2017г.
- 2.Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана от 5 октября 2018г.
- 3.Государственная программа «Информационный Казахстан -2020»

ӘОЖ 378(574)

АЗАМАТТЫҚ СОТ ӨНДІРІСІНДЕ ӨКІЛДІҢ БАСҚА ТҮЛҒАНЫҢ МҮДДЕСІНЕ ЖӘНЕ ОНЫҢ АТЫНАН БІР ТҮЛҒАМЕН ПРОЦЕССУАЛДЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕР ЖАСАУ БАРЫСЫНДА ҰЛТТЫҚ ТІЛ ҚАҒИДАСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

ОМАРОВА А.К.,

3 курс студенті

Ғылыми жетекшісі: Шошаева Л.С.

аға оқытушы, құқық магистрі

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Қазақстан Республикасының азаматтық іс жүргізу кодексінің 58 бабының 1 бөлігіне сәйкес азаматтар өз істерін сотта өздері немесе өкілдері арқылы жүргізуге құқылы және азаматтың іске өзінің қатысуы оның бұл іс бойынша өкілі болу құқығынан айырмайды деп көзделген.

Сотта өкілдік ету процессуалдық заңмен барлық азаматтық істер бойынша соттарда және азаматтық процестің барлық сатыларында болады.

Мемлекетте әр адамның соттық қорғауда конституциялық құқығының іске асырылуына байланысты

жұмыс жасау қажет. Елімізде толық демократиялық құқықтық мемлекеттің қалыптасуы азаматтардың және заң қызметкерлерінің конституция нормасында көрсетілген құқықтарын білуді қажет етеді. Сондықтан да Конституцияның 12-ші бабының 1-ші бөлігінде енгізілгендей Қазақстан мемлекетінің негізі заңында адам және оның құқықтары мен бостандықтары танылады және оларға кепілділік беріледі, сонымен қатар оларды іске асыруы мемлекеттің және қоғамның бастамалары үшін ең жоғарғы баға болып табылады [1]. Алайда құқықтық бостандықты ресми түрде мәлімдеу олардың сақталуына және жүзеге асуына кепілдік бере алмайды. Азаматтардың құқықтары мен бостандықтарының бұзылуы олардың жүзеге асырылуына зиянын тигізеді, сондықтан да оларды қорғау қажеттілігін жасауға мәжбүр болады. Азаматтар өздерінің құқықтары мен мүдделерін сотта қорғау үшін өздері немесе өкілдері арқылы жүгінуге құқылы. Азаматтардың өз демократиялық-конституциялық құқықтарын пайдалана отырып, сотқа әділдікке жүгінуге әділ соттың қолайлығымен сипатталады. Әділ сотқа жүгінуге жолын оңайлату үшін мемлекет міндетті түрде барлық әдістерді қолдануы қажет. Заң шығару мен заңдар әрдайым дамып отыруы керек [2].

Әрбір тұлға сот өндірісіне өзі тікелей де, өкілдің көмегімен де қатысуға құқылы. Менің ойымша, егерде өкіл іске қатысушы тұлғалардың мүдделерін олардың туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде қорғай алмайтын болса, онда тек олардың келісімімен ғана өкілдің өзінің туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде сотта шағым немесе наразылық келтіре алады деп өзгерту керек. Сондықтан да АІЖК-нің 61 бабына 1.2. тармақшасы ретінде «Егерде өкіл іске қатысушы тұлғалардың тілін меңгермейтін болса, онда олардың келісімімен ғана іске қатысушы тұлғалардың мүдделерін өзінің туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде сотта шағым немесе наразылық келтіре алады» деген норманы енгізу қажет деп ойлаймыз.

Кез-келген азамат сотқа талап арыз бере алады. Сонымен қатар әрекет қабілеттігі жоқ азаматтардың, әрекет қабілеттігі шектеулі азаматтардың құқықтары бұзылған жағдайда сотта олардың мүдделерін қорғау үшін талап арызды олардың заңды өкілдері бере алады. Ал ымдау тілімен өз ойларын жеткізетін азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін сотта қорғау үшін ымдау тілін түсінетін мамандардың қатысуымен сотқа талап арызды заңды өкілдері береді.

Басқа тұлғаның мүддесіне және оның атынан (өкілдік берушінің) өзіне берілген өкілеттігі шегінде процессуалдық әрекеттер жасайтын бір тұлға (сот өкіл етуші), оның себебіне өкілдік берушінің сәйкесті құқықтар мен міндеттер туындайды. Қазақстан Республикасының азаматтық іс жүргізу кодексінің 61 бабының 1 бөлігіне сәйкес сотта іс жүргізуге арналған өкілеттік өкілге, талап арызға қол қоюды, істі аралық сотқа беруді, талап қою талаптары мен талап қоюды танудан толық немесе ішінара бас тартуды, талап қоюды тануды, талап қоюдың нысанасын немесе негіздемесін өзгертуді, бітімгершілік келісім жасауды, өкілеттіктерді басқа адамға беруді (сенімді басқа біреуге аудару), соттың қаулысына шағым беруді, соттың қаулысын мәжбүрлеп орындатуды талап етуді, берілген мүлікті немесе ақшаны алуды қоспағанда өкілдік берушінің атынан барлық іс жүргізу әрекеттерін жасауға құқық береді [3].

Азаматтық істі сотта қарау барысында сот ісінің тілінде іске басқа тұлғаның мүддесіне және оның атынан (өкілдік берушінің) өзіне берілген өкілеттігі шегінде процессуалдық әрекеттерді жасайтын талап қоюшының атынан қатысатын өкіл іске келуге тиіс. Егерде тараптардың мүддесінің атынан қатысатын өкілдердің сот отырысына келмеу салдарларын атап кетсек:

— Іске қатысушы тұлғалардың мүддесіне және оның атынан (өкілдік берушінің) өзіне берілген өкілеттігі шегінде процессуалдық әрекеттерді жасайтын келмеу себептері туралы сотқа хабарлауға және бұл себептердің дәлелді екендігіне дәлелдемелерді ұсынуға міндетті.

— Іске қатысушы адамдардың біреуі сот отырысына келмеген жағдайда, оларға хабарлағаны жөнінде мәліметтер жоқ болса, істі қарау кейінге қалдырылады.

— Егер іске қатысушы адамдар сот отырысының уақыты мен орны туралы тиісінше хабарланса, олардың келмеу себептері дәлелді деп танылған жағдайда сот істі қарауды кейінге қалдырады.

— Сот отырысының уақыты мен орны туралы тиісінше хабарланған іске қатысушы адамдардың қайсыбірі келмеген жағдайда, егер олардың келмеу себептері дәлелсіз деп танылса, сот істі қарауға құқылы. Сот отырысының уақыты мен орны туралы тиісінше хабарланған жауапкер болмаған жағдайда, сырттай іс жүргізу тәртібімен, егер келмеу себептері туралы мәліметтер жоқ болса не сот оның келмеу себептерін дәлелсіз деп тапса, не жауапкер іс бойынша іс жүргізуді қасақана созып отыр деп таныса, сот істі қарауға құқылы.

— Тараптар соттан істі олардың қатысуынсыз қарау және оларға шешімінің көшірмесін жіберу туралы жазбаша өтінуге құқылы. Егер бұл істің мән-жайлары бойынша қажет болса, сот тараптардың сот отырысына қатысуын міндетті деп тани алады.

— Сот отырысының уақыты мен орны туралы хабарланған іске қатысушы адам өкілінің келмеуі істі қарауға кедергі бола алмайды. Іске қатысатын адамның өтінімі бойынша сот оның өкілі дәлелді себептермен келмеуіне байланысты істі қарауды кейінге қалдыра алады.

Тараптар соттың істі олардың жоқ кезінде қарау туралы жазбаша нысанда және азаматтық іс жүргізу құқығының диспозитивтік қағидасының іс-әрекетінен туындайтын шешімнің көшірмесін өздеріне жіберуді сұрауға құқылы.

АІЖК-нің 194-ші бабының 1-ші бөлігінде іске қатысушы тұлғалардың түсініктемелері көзделген. Сот талап қоюшының және оның тарапынан қатысатын үшінші тұлғаның, жауапкердің және оның тарапынан

қатысатын үшінші тұлғаның, сондай-ақ іске қатысушы басқа да адамдардың түсініктемелерін олардың ана тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде тыңдайды. Прокурор, мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, ұйымдардың өкілдері, сотқа басқа адамдардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға жүгінген азаматтар бірінші болып түсініктемелер береді. Іске қатысушы адамдар бір-біріне сұрақтарды ана тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде қоюға құқылы. Іске қатысушы тұлғалардың бірі сот ісінің тілін меңгермейтін жағдайда, судья аудармашыны міндетті түрде қатыстыру керек. Тараптар, іске қатысушы тұлғалар мен үшінші тұлғалар түсініктемелерін бере отырып, өздерінің талаптары мен қарсылықтарын анықтап және толықтырады. Көрсетілген тұлғалардың түсініктемелері ауызша немесе жазбаша болуы мүмкін (АІЖК-нің 194-ші бабының 1-ші бөлігі).

Басқа тұлғаның мүддесіне және оның атынан (өкілдік берушінің) өзіне берілген өкілеттігі шегінде процессуалдық әрекеттер жасайтын тұлға істі қарау сатысында түсініктемелер бергенде, дәлелдемелерді ұсынғанда, сот ісінің тілін меңгермеген жағдайда аудармашы қамтамасыз етіледі.

Сот жарыссөздері іске қатысушы адамдар мен өкілдердің сөздерінен тұрады. Алдымен талап қоюшы және оның өкілі, ал содан соң жауапкер мен оның өкілі сөз сөйлейді. Басталып кеткен процесте даудың нысаны бойынша дербес талаптар қойған үшінші тұлға мен оның өкілі тараптар мен олардың өкілдерінен кейін сөз сөйлейді. Прокурор, мемлекеттік органдардың және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, ұйымдардың өкілдері және басқа адамдардың құқықтарын, бостандықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау үшін сотқа жүгінген азаматтар сот жарыссөздерінде соңынан сөз сөйлейді (АІЖК-нің 211-ші бабы). Сонымен қатар сот жарыссөзі болып жатқан кезде кейде тараптар сот ісінің тілін меңгермейтін жағдайлар кездесіп жатады. Мысалы, азаматтық іс қазақ тілінде жүргізіліп жатыр дейміз. Талап қоюшы қазақ тілінде еркін меңгереді, жауапкер қазақ тілінде еркін сөйлей аламайды ол тек орыс тілінде еркін сөйлей алатындығы байқалады. Даудың нысаны бойынша дербес талаптар қойған үшінші тұлға мен оның өкілі татар тілінде еркін сөйлей алатындығы байқалады. Яғни мұндай жағдайда судья іске аудармашыны қатыстырған кезде, оның бірнеше тілінде меңгермейтіндігі байқалатын болса, онда іске бірнеше аудармашының қатыстырылуы керектігін қамтамасыз ету керек болады. Яғни бұл істің тез әрі объективті шешілуіне көмегін тигізеді.

Сот шешімге қол қойылғаннан кейін сот отырысы залына қайтып келіп, сот шешімін жариялайды. Мұнан соң шешімге шағымданудың тәртібі мен мерзімдері түсіндіріледі. Шешім шығарылған кезде судья іске қатысушы адамдарға және өкілдерге шешіммен қашан танысуға және оның көшірмесін алуға болатынын жариялауға міндетті (АІЖК-нің 216-шы бап). Шешімді жариялаған кезде, сот отырысындағы іске қатысушы тұлғалар немесе олардың өкілдері сот ісінің тілін меңгермейтін болса, онда оларға соттың шешімі түсінікті болу үшін, аудармашының көмегімен соттың шешімі аударылып берілуі керек.

Сот өкілдері, егер тиісті түрде құзыреттері қарар бөлімінде рәсімделсе, сот шешімдеріне өзінің туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілде шағым беруге құқылы. Заңды өкілдер процесте өздерінің өкіл берушілерінің барлық құқықтарына ие. Сондықтан, олар сенімхатсыз да сот шешіміне шағымдана алады (АІЖК-нің 63 бабы).

Сонымен қатар кейде іске қатысушы тұлғалардың атынан өкілдер шағым бере алатынын білеміз. Практикада көбінесе өкілдер іс тез шешілу үшін іске қатысушы тұлғалардың туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде емес, өздерінің туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде сотқа шағымды іске қатысушы тұлғалардың атынан беріп жатады. Мұнда іске қатысушы тұлғалар әрқашан да сот ісінде болып жатқан туралы мәліметтерді тек өкілдері арқылы білуі мүмкін. Бұл әрине іске қатысушы тұлғаларға ыңғайсыз болып келеді. Менің ойымша, егер де өкіл іске қатысушы тұлғалардың мүдделерін олардың туған тілінде немесе еркін меңгеретін тілінде қорғай алмайтын болса, онда тек олардың келісімімен ғана өзінің туған тілінде немесе өзі еркін меңгеретін тілінде сотта шағым немесе наразылық келтіре алады деп өзгерту керек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. / 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды. (284-1 1998 жылы 7 қазанда Қазақстан Республикасының заңына толықтырулар мен өзгерістер енгізілген) // 1996. № 4, 217 б. 1998. № 20 245 б. Қазақстан Республикасы Парламентінің Жаршысы.

2. «Азаматтық сот ісін жүргізуіндегі ұлттық тіл қағидасының түсінігі» Құқық және мемлекет №1 (37) 2008 ж. 95 бет.

3. Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексі / 2015 жылғы 31 қазандағы № 377-V ҚРЗ.

КЕДЕНДІК ӘКІМШІЛЕНДІРУДІ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

УЗБАЕВА Б.М.,

ТД-21к студенті,

Ғылыми жетекші – құқық магистрі,
аға оқытушы Сыздыкова С.А.

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті,

Қазақстанда кедендік әкімшілендіруді жетілдірудің негізгі векторы соңғы жылдары экономикалық қауіпсіздік деңгейін арттыруға, экономикаға инвестициялар тарту үшін қолайлы жағдайлар жасауға, бюджетке кедендік төлемдер мен салықтардың түсуін қамтамасыз етуге, зияткерлік меншік объектілерін күзетуге және кедендік әкімшілендірудің сапасы мен нәтижелілігін арттыру негізінде сыртқы сауда қызметін барынша жәрдемдесуге бағытталған.

Әкелінетін тауарлар туралы міндетті алдын ала ақпараттандыру практикасын енгізу, кедендік мақсатта ұсыну үшін қажет ең аз құжаттардың тізбесін анықтау, уәкілетті экономикалық оператор институтын енгізу кедендік рәсімдерді ырықтандыру және оңайлату жолында елеулі кадам болып табылады.

Еуразиялық экономикалық одағының кеден аумағына тауарлардың келуіне және кедендік транзиттің кедендік рәсіміне сәйкес оларды шығаруға байланысты кеден операцияларын жүргізу уақытын қысқарту бойынша шарттарды жасау мақсатында міндетті алдын-ала ақпарат беру енгізілген:

- 2012 жылғы 17 маусымнан бастап Еуразиялық экономикалық одағының кеден аумағына автомобиль көлігімен әкелінетін тауарларға қатысты;

- 2014 жылғы 1 қазаннан бастап Еуразиялық экономикалық одағының кеден аумағына темір жол көлігімен әкелінетін тауарларға қатысты;

- 2017 жылы 1 сәуірден бастап әуе көлігімен әкелінетін тауарларға қатысты алдын ала ақпарат ұсыну міндетті болып табылады [1].

Кеден жүйесінің барлық деңгейлерінде алдын ала ақпаратты талдау ақпараттық-бағдарламалық құралдарды пайдалана отырып, жүзеге асырылады, ол нақты уақыт режимінде талдауды жүзеге асыратын лауазымды тұлғалар қоятын критерийлерге сәйкестік мәніне алдын ала келіп түсетін ақпаратты автоматты түрде өңдеуге мүмкіндік береді. Алдын ала ақпарат кедендік бақылау процестерін автоматтандыру үшін және тәуекелдерді басқару жүйесін қолдану мақсаттары үшін пайдаланылады.

Бизнес үшін әкімшілік кедергілерді азайтуға және сауда рәсімдерін заңнамалық деңгейде жеңілдетуге бағытталған жан-жақты шаралар шеңберінде тауарларды кедендік декларациялау үшін қажетті құжаттардың саны барынша азайтылды:

- Экспорт кезінде 10-нан 3-ке дейін (көліктік жүкқұжат , шот-фактура (немесе коммерциялық инвойс) және экспортқа арналған кедендік декларация);

- импорт үшін 12-ден 5-ке дейін (көліктік жүкқұжаты, шот-фактура (коммерциялық инвойс), сәйкестік сертификаты, импортқа арналған кедендік декларация), транзит үшін құжат (тауарлардың транзиті жағдайында).

Жоғарыда көрсетілген шаралар кешені 2016 жылдың 8 айымен салыстырғанда тауарларды тазарту уақытын біршама қысқартуға мүмкіндік берді. Айталық, импорт бағыты бойынша 1 сағатқа (2017 жылы – 1 сағат 30 минут, 2016 жылы – 2 сағат 36 минут), экспорт бойынша 13 минутқа (2017 жылы – 23 минут, 2016 жылы – 36 минут).

Кедендік әкімшілендіруді жетілдіру, сондай-ақ әкімшілік кедергілерді жою мақсатында сыртқы экономикалық қызметке қатысушылар үшін мемлекеттік кірістер органдарына көліктік және санитарлық-карантиндік бақылау функциялары жүктелген.

Сонымен қатар, Қазақстанның Еуропа мен Азия арасында стратегиялық орналасуын пайдалану мүмкіндіктерін ескере отырып, 2015 жылы қазақ-қытай шекарасындағы «Сенім» жобасын іске асыру басталды.

Жобаның мәні - Қазақстан – Қытай, Қытай – Орталық Азия және Қытай – Еуропа жолдары бағыттарының бәсекеге қабілеттілігін және тартымдылығын арттыру, «Қытай – Еуропа» жүрдек халықаралық темір жол бағытын және жүктерді транзиттік жылжытуды қолдау.

2015 жылы Қазақстан мен ҚХР арасындағы келіссөздер қорытындысы бойынша Еуразиялық экономикалық одағының сыртқы шекарасында өткізу пункттерін реконструкциялау техникалық жете жарактандыру жүргізуге қаржыландырудың қажетті көлемін ұсыну бойынша уағдаластыққа қол жеткізілді. Қытай тарапы Қазақстан Республикасына автокөлік құралдарын сканерлеу үшін 2 стационарлық инспекциялық-тексеріп қарау кешенін және 3 ұтқыр инспекциялық-тексеріп қарау кешенін, жүкті сканерлеу үшін компьютерлік томография функциясы бар 20 рентгенаппарат және адам денесін тексеру үшін 10 жүйе (скан-жолаушы) берілді, «Достық» өткізу пунктінде теміржол құрамдарын байланыссыз тексеріп қарау үшін «Nuctech RF-9010» инспекциялық-тексеріп қарау кешені орнатылды [2].

2015 жылы тәуекелдерді басқару жүйесін (бұдан әрі - ТБЖ) қолдануға тәсілдер түбегейлі қайта

қаралды, СЭҚ қатысушыларға санаттар беру тетігі енгізілді, олар үш санатқа: тәуекелі төмен, орташа және жоғары болып бөлінген.

Бұл ретте тәуекелі төмен санаттағы СЭҚ қатысушылар үшін мынадай «бонус» енгізілген, олар кедендік ресімдеуді «жасыл дәліз» деп аталатын бойынша өтеді, яғни кедендік бақылау нысандары қолданылмайды. «Төмен тәуекел» тобына СЭҚ-қа барлық қатысушылардың шамамен 5 % жатқызылған, оларға құн мәнінде импорттың барлық көлемінің небары үштен бір бөлігі және салмақ құнында 40%-дан астамы, сондай-ақ төлемдердің барлық төлемінің 23% тиесілі.

Санаттау тетігін енгізу нәтижелері - АҚШ долларында 1 кг тауардың таза (нетто) салмағына 13% және кеден құнына төленген баждарға қатысты 9 % орташа бағасы өсті.

Сонымен қатар, Ұлт жоспарының 38-қадамын іске асыру шеңберінде «АСТАНА-1» жаңа электрондық кедендік декларациясының ақпараттық жүйесі және «Бірыңғай терезе» қағидаты іске асырылуда.

«АСТАНА-1» – жүйесінің негізгі функциясы - кедендік декларацияларды электронды түрде қабылдау және өңдеу, сондай-ақ басқа мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерінен электронды рұқсат құжаттарын алу.

«АСТАНА-1» АЖ кедендік операцияларды автоматтандыруды қамтамасыз етеді, тәуекел болмаған кезде кедендік декларацияларды автоматты түрде тіркеуге және автоматты түрде шығаруға мүмкіндік беретін тәуекелдерді басқару жүйесін жетілдіреді.

«АСТАНА-1» АЖ іске қосудан бірыңғай технологиялық алаңға барлық процестерді біріктіру, тауарларды тазарту уақытын қысқарту және кедендік рәсімдердің ашықтығы есебінен кедендік төлемдер мен салықтардың мөлшерін арттыру сияқты оң әсер күтілуде .

«АСТАНА-1» АЖ-ны кезең-кезеңмен енгізіледі, яғни, 2017 жылдың 1 қазанынан бастап «Кеден транзиті» шағын жүйесі тәжірибелік пайдалануға енгізіледі және 2018 жылдың 1 қаңтарынан бастап барлық басқа құрауыштар енгізіледі.

«Бір терезе» қағидатын енгізу шеңберінде рұқсат беру құжаттарын кезең-кезеңмен автоматтандыру, сондай-ақ мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерімен ықпалдастыру жүзеге асырылады.

2018 жылдың басынан бастап «Бір терезе» арқылы 9 рұқсат құжаты автоматтандырылады, бұл кедендік ресімдеу үшін қажетті рұқсат құжаттарының жалпы санының 80%-ын құрайды.

Сондай ақ «Е-лицензиялау» МДБ-мен интеграциялау жолымен келесі жылдың 1 қаңтарынан бастап «АСТАНА-1» АЖ-ға мемлекеттік органдар шығарған 40 рұқсат құжаты бойынша электронды түрде ақпарат алынады, келесі жылдың аяғына дейін «Бір терезе» аясында аз талап етілетін құжаттар мен бизнес-процестер жүзеге асырылатын болады [3].

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасының транзиттік әлеуетін дамыту үшін шекаралық бақылау пункттерін құру, бақылау-өткізу бекеттерінің аумағын кеңейту, жүк және жолаушылар терминалдары, уақытша сақтау қоймалары мен инспекциялық алаңдарды салу, бірыңғай кешенмен интеграцияланған кедендік бақылаудың заманауи техникалық құралдарын құру бойынша жұмыстар жүргізілуде.

24 бақылау пунктін, оның ішінде 11 авто, 12 әуе және 1 темір жолды жаңғырту жоспарланып отыр.

Өткізу пункттерін жаңғырту транзиттік қуаттылығын 3 есеге (жылына 200-ден 600 мыңға дейін көлік құралы) дейін арттырады, автомобиль өткізу пункттерінде тауарлар мен көлік құралдарына мемлекеттік бақылау жүргізу уақыты 63 минуттан 25 минутқа дейін төмендейді, осылайша кедендік төлемдер мен салықтар 2030 жылға дейін 40% -ға артады.

Бұдан басқа, барлық облыс орталықтарында және Алматы қаласында кедендік ресімдеу аймақтарын (бұдан әрі - КРА) салу жоспарлануда. Барлығы 19 КРА салу жоспарланып отыр, оның 17-і қалаларда, 2-еуі шекаралық өткелдерде.

Мысалы, бүгінгі таңда Астана қаласында «КТЖ» ҰК »АҚ-мен бірлесіп жеке инвесторды тарту арқылы салынған көліктік-логистикалық орталығы бар КРА жұмыс істейді.

Осыған ұқсас Шымкент қаласында КЛЮ-мен, Маңғыстау облысындағы Құрық теңіз айлағында және Алматы облысындағы Қазақстан-Қытай шекарасында «Нұр Жолы» автомагистралында 2017 жылдың соңына дейін аяқталатын КРА құрылысы жүргізілуде.

КРА басты басымдығы - кедендік тазарту бойынша қызметтер кешенін жаяу жүру шегінде (мемлекеттік органдар, сертификаттау органдары, кеден өкілдері, банктер, сақтандыру компаниялары және т.б.) бір жерден алу болып табылады.

2018 жылдан бастап кедендік операцияларды жеңілдету және әкімшілік кедергілерді азайту арқылы электронды декларациялауға бағытталуы «Қазақстан Республикасындағы кедендік реттеу туралы» Кодекстің енгізілуімен Жаңа Кеден кодексінде тауарларды автоматты түрде шығару, кедендік декларацияларды кедендік ресімдеу, төлемдерді аванспен енгізу, электрондық кедендік сүйемелдеу, қателерін дербес жойған кезде декларантты әкімшілік жауапкершілікке тартпау жағдайларын белгілеу мүмкіндігі қарастырылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің 2017 - 2021 жылдарға арналған стратегиялық жоспары
2. <http://keden.kz/>
3. <http://kgd.gov.kz/kk>

ҚР-ДА СОТ ЖҮЙЕСІН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

АЛИМХАН Е.

Ю21к тобының студенті

Ғылыми жетекші: ХауияС.

аға оқытушы, құқық магистрі

Қарағанды экономикалық университеті Қазтұтынуодағы

Мемлекет басшысының «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» атты Қазақстан халқына Жолдауы экономикамыздың әлемдік өсімінің лайықты деңгейге жетуін қамтамасыз ететін, жеделдетілген технологиялық жаңғыртылу басымдығына көшуіміз қажеттігін, ІТ саласына басымдық берілу керектігін айқындап берді. Сондықтан, еліміз соңғы жылдары цифрлы технологияға елеулі түрде бет бұра бастады. Сондай-ақ, қазір еліміз дамыған озық 30 елдің қатарына енуді мақсат етіп отыр. Ол үшін, ең алдымен, елімізге жаңа инновациялық даму және жедел технологиялық жаңғыру қажет [1].

Негізінен цифрлы технология елімізде тәуелсіздігіміздің бастапқы жылдары-ақ батыл түрде енгізіле бастаған болатын. Цифрландыруға жаппай ден қоймасак та, дамудың дұрыс бағытында келе жатқанымыздың дәлелі компьютерлендіруге бет бұруымыз болатын. Ең алдымен, мектептерді жаппай компьютерлендіру қолға алынды. Компьютерлер кеңседе де, үйде де негізгі ақпараттық құрал ретінде пайдаланыла бастады. Әсіресе, ауылдарымызды жаппай компьютерлендіру басты мақсаттардың бірі болды. Ақпаратпен орындалатын кез келген жұмыс компьютер көмегімен жүзеге асырылды. Ақпаратты сақтау да, заманауи технология көмегімен тасымалдау да жолға қойылды.

Елімізде жеделдетілген қарқынмен заманауи технологиялар енгізілді. Сымсыз телефондар, желілік телеарна — осы бағдарламаның жемісі десек, қателеспейміз. 2011 жылдың басынан бастап Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаевтың қатысуымен ұлттық жерсеріктік «ОТАУ TV» теле-радио хабар тарату желісі іске қосылды. Бүгінде ұлттық оператор қызметін пайдаланатын үй шаруашылықтарының саны миллионнан асқан. Цифрлы стандартқа көшкен сәтте, Қазақстанда жерсеріктік жүйе абоненттерінің саны небәрі 6 300 болғанын ескерсек, бұл көрсеткіш аталған қызметтің халық арасында үлкен сұранысқа ие екенін көрсетеді. Бұл, әсіресе, ауыл тұрғындарына қатысты, өйткені, оның абоненттерінің 70 пайызы ауылдық жерлерде тіркелген [2].

Ақпараттық технологиялар қарыштап дамып бара жатқан мына заманда ІТ саласын дамытпасақ, дамыған 30 елдің қатарынан көріну қиын екенін аңғарамыз. Өйткені, өркениетті елдердің барлығы осы цифрлы жүйеге көшіп, өнеркәсібінің дамуын және халқының әл-ауқатын жылдан-жылға жақсартуға қол жеткізген. Дамудың даңғыл жолына цифрландыру жүйесі арқылы жеткен.

Цифрлы технологияның елімізде ертерек әрі сәтті енгізілуінің арқасында бүгінде құжат рәсімдеу, коммуналдық қызмет түрлерінің ақысын, салық, айыппұл, сақтандыру және өзге де қызмет түрлерін үйде отырып төлеуге кез келген қазақстандықтың мүмкіндігі бар. Алдағы уақытта мұндай қызмет түрлерін әлі де болса жетілдіре түсу көзделіп отыр. Қазақстандықтардың өмір сапасын арттыру әрі ұлттық экономиканы цифрландыру бағдарламасын жүзеге асыру шеңберінде 2020 жылға дейін ғаламтор қолданушылардың санын 80 пайызға дейін арттыру, тұрғындардың 95 пайызын цифрлы хабар таратумен қамту, азаматтардың цифрлық сауаттылығын 80 пайызға дейін жеткізу көзделуде. Осы мақсатқа жету жолында қыруар жұмыстар атқарылуда.

Цифрлық технологиялар қазіргі замандағы елдің экономикасының дамуында маңызды роль атқарады. Бүгінгі таңда ғаламшар тұрғындарының 40 % Ғаламторға қосылған 10 үй шаруашылықтарының әрбір жетіншісінде мобильді телефон бар.

Цифрлық технологиялардың бірқатар артықшылықтары бар. Бұл тұрғындар мен бизнестің мемлекеттік қызметтерге, ақпарат алмасуын жылдамдату және жаңа цифрлық өнімдер мен басқаларын құруға қолжетімділікті жеңілдетеді. Қазіргі технологиялардың трендте тұруы үшін Қазақстан Республикасы Президенті «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын қабылдады.

Жалпы елімізде «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасын жүзеге асыруда 4 бағыт көзделген. Бірінші бағыт бойынша — ауыл-аймақты кең жолақты интернетпен қамтамасыз етіп, Қазақстанның транзиттік әлеуетін арттыру.

Екінші бағыт — экономиканың салаларына, атап айтқанда, көлік және логистика, денсаулық сақтау, білім беру, ауыл шаруашылығы және электронды сауда салаларына цифрлы технологияны енгізу.

Үшіншісі — мемлекеттік органдар жұмысының сапасын арттыру және төртінші бағыт — ІТ-мамандарын даярлау. Бұлардың қай-қайсысы болмасын, қоғамымыздың қарыштап дамуы үшін маңызды бағыт екенін байқаймыз.

Цифрлы технология бүгінде денсаулық сақтау және білім беру салаларында да кеңінен қолданыста. Оны жетілдіре түсу мақсатында Қазақстан мектептерінде электронды күнделік қолданысқа енгізілді. Сонымен қатар, педагогтар да атқарған жұмыстарының есебі мен жоспарларын қағаз күйінде емес, электронды үлгіде тапсыра алады. Дәрігерлер қызмет көрсету сапасын арттыруда электронды құжат айналымына ден қойып, медициналық қызмет көрсетудің жаңа сапасына көшкенін байқаймыз. Жалпы, мұның бәрі халықтың бақуатты өмір сүруі үшін жасалып жатқан шаралар екенін түсінуіміз қажет. Тұрғындардың әл-ауқаты артып, еңсесі тік

көтерілгенде ғана Қазақстан дамыған өркениетті елдердің қатарына, яғни, алдыңғы «отыздыққа», дамыған отыз елдің қатарына қосыла алады. Осыны ескерген Елбасымыз дамуда негізгі төрт бағытты дұрыс айқындап берген сынайлы. Алдағы уақытта замана көшінен қалғысы келмеген әрбір азамат, мамандар, ғалымдар мен студенттер ұялы байланыс, телекоммуникация, сандық ТВ, кеңжолақты интернет, ақпараттық технологиялар, Е-үкімет, Е-сауда, онлайн-сауда, мобильді банкинг, цифрлы қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын қызмет түрлері мен және басқа да болашағы зор салаларды әлі де болса дамыту керектігін байқаймыз.

Жалпы, еліміздегі барлық сала заман талабына сай көптеген қызмет түрін электронды нұсқаға көшіру бағытында ауқымды істер атқаруда. Бұл жұмыстар, сайып келгенде, «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасында көрсетілген міндеттерді орындаудың алғышарттары, еліміздің даму бағыты.

Соның ішінде медицина мен педагогика саласына қоса, алғашқылардың бірі болып құқық қорғау саласы цифрландыруға бет бұрды. Цифрландыру бұл саланың жұмысын да айтарлықтай дамыта түсті. Бұрын қағаз хаттаманы толтыру үшін полиция қызметкеріне кемінде 20 минут, тіпті, одан да көп уақыт қажет болатын. Қазір электронды хаттама небәрі 5 минутта толтырылады. Сондай-ақ, планшеттің көмегімен жол-патрульдік полиция қызметкері ПМ-нің мәліметтер базасына кіріп, құқық бұзушының нақты мекен-жайын анықтап, көлік құралының техникалық байқаудан өткен-өтпегені туралы, жүргізуші куәлігіне, бұрын салынған айыппұлдарға қатысты және басқа да қажетті мәліметтер алады. Сот саласында цифрландыру арқылы барлық сот залдарын аудио-бейне құрылғылармен қамтамасыз ету, «Сот кабинеті», «Төрелік» секілді электронды қызмет түрлерінің дамуы жемқорлықтың жолын кесіп, азаматтардың үйде отырып-ақ сот қызметін пайдалануына жол ашты.

Елбасымыз 2025 жылға қарай Қазақстан цифрлы бәсекеге қабілеттіліктің халықаралық рейтингінде 30-шы орынды иеленуі тиіс деген болатын. Алған мақсатымызға жету үшін, ең алдымен, халықтың техникалық сауаттылығын көтеру қажеттігін айтты. Себебі, цифрлы экономиканы дамыту үшін халықтың техникалық жағынан сауатты болуы өте маңызды. Бұл тұрғыда осы салаға қатысты адамдардың дағдысын жетілдіру керек. Осыған орай мемлекет басшысы «Көпшілік біз енгізбекші болып отырған технологияларды пайдалануды білмейді, оларға соны үйрету қажет. Смартфонды қалай пайдалану керектігін де үйреткен абзал. Сондықтан, бізде атқаратын жұмыс көп және оны неғұрлым жиі айтып, насихаттауымыз керек», деген болатын. Бұл Елбасымыздың цифрландыруға қатысты мәселелермен бетпе-бет келіп, оның шешу жолдарын да қадағалап отырғанын аңғартады. Жалпы, Елбасымыз осы орайда белгіленген міндеттерді шешіп, ғылыми зерттеулер мен әзірлемелерді ынталандыру үшін нормативтік құқықтық базаны жетілдіруді де тапсырды. Үкімет басшысының мәліметінше, бүгінде Қазақстанның 77 пайыз ересек тұрғындары базалық цифрлы сауаттылықты игерген және интернетке қол жеткізіп отыр. Бұл көрсеткіш алдағы уақытта арта түспек. Мемлекеттің барлық өңірлерін интернетпен қамтамасыз ету цифрлы экономиканың көптеген секторларын үдемелі дамытуға жағдай жасайды. Олардың ішінде ең маңыздылардың бірі ретінде қашықтықтан білім беру, телемедицина, медицинадағы жасанды интеллект, электронды сауда бағыттары ескерілген. Осы орайда «Цифрлы Қазақстан» жобасының даму барысына пікірін білу мақсатында экономист маманға сауал қойып көрген едік.

Еліміздің жарқын болашағы үшін барлық саланы цифрландыру аса маңызды. Оның ішінде сот жүйесін оңтайландыру көптеген келеңсіздіктерді жойып, әділеттілік пен заңның үстем болуына ықпал етеді.

Қазіргі таңда сот жүйесін жаңғырту үшін электрондық технологиялардың көмегі қолданылып жатыр. Нәтижесінде, қағазбастылықтан арылып, қылмыс және заң бұзушылықтардың анықталу деңгейі жоғарылады. Ең бастысы – қағазбастылықтың жойылуы өз кезегінде ашықтыққа, жариялылыққа әкеледі.

Қазақстандағы сот жүйесін цифрландыру процесіне келер болсақ, соңғы жылдары сот реформаларының нәтижесінде бұл салаға ақпараттық технологиялар енгізіле бастады. Яғни, сот залдары қазіргі заманға сай сапалы аудио-бейнежазба жүргізуге арналған техникалармен жабдықталып, барлық іс-қағаздар мен құжат айналымдары электрондық форматқа ауысты. Сонымен қатар, бірқатар электрондық сервистердің жұмыс істейді. Атап айтсақ, «Төрелік» ақпараттық жүйесі, «Сот кабинеті», дыбыс бейне жазба құрылғысы, бейне-конференц-байланс жүйесі, «Электронды қылмыстық іс» жобасы, электрондық цифрлық қолтаңба, «Виртуалды сот» жобасы, «құқықтық қызмет орталығы» мен «тергеу соты» жобасы жұмыс істейді.

Жоғарғы соттың интернет ресурсында «Сот кабинеті» жұмыс істейді. Оның мобильді бағдарламасы да іске қосылған. Ол арқылы арызданушылар өздерінің өтініш-шағымдарын көре алады. Яғни, дистанционды үйде отырып-ақ, арыз жазуға, істерді қарауға мүмкіндік береді. Облыстық соттың рейми сайтында барлық ақпараттар мен мәліметтер көрсетілген. Бұған қоса, электронды қызметтерді қолдану нұсқаулықтары жазылған. Сот отырыстары толықтай дыбыс-бейне жазба құрылғыларын қолданумен, қажет болған жағдайда бейнебайланыс жүргізу арқылы (скайп) арқылы қаралады.

Елімізде электронды шағымдар тіркелген. Сонымен қатар, сот процесі дыбыс бейнежазбасы арқылы жазылады. Оның басты ерекшелігі

– тәртіпке шақырады. Яғни, сот ісі қалай жазылса, сол күйінде сақталады. Оған ешқандай өзгеріс жасауға мүмкіндік болмайды.

Сондай-ақ, сот қызметкерлерін оқыту мақсатында мынадай Led экрандар орналастырылған. Осыған сәйкес, судьялар қашықтықтан оқытылады.

Сот жүйесінде цифрландыру мен инновациялық технологияларды қолдануды дәріптеу аясында бірқатар іс-шаралар өткізуде. Соны бірі – «Виртуалды сот» жобасы. Ол негізі мақсаты – құқықты сауаттылықты арттыру, уақыт пен қаражатты үнемдеу. Аталған жоба шалғайдағы ауылдық елді мекендер сот істері мен

шағымдарды виртуалды қарау мүмкіндігіне ие болды.

Бүгінде соттар осы жаңа жоба аясында некені бұзу, берешекті өндіру, көші-қон заңнамасын бұзу және отбасылық жанжалдарға қатысты көптеген істер мен материалдарды қарап үлгерді. Сондай-ақ, сот процесіне қашықтықтан қатысу мүмкіндігіне ие болған аудан тұрғындары жаңадан енгізілген электронды қызметке көңілдері толуда.

Осындай игілікті жобалардың тағы бірі – «Түнгі сот» пилоттық жобасы. Бұл жобасының мақсаты – жәбірленушілердің бұзылған құқықтарын қалпына келтіру, уақытты үнемдеу, материалдық шығынды азайту, істі тезірек шешу. Мұның барлығы электрондық форматта, яғни аудио-бейнежазбалар арқылы қаралады. Осылайша, цифрлық технологиялар әкімшілік істерді анықтауға жәрдесіп жатыр. Яғни, түнгі уақытта орын алатын жол-көлік апаттары туралы мәліметтербірден базаға түсіріліп, сол мезетте іс қаралады. Бұл өз кезегінде уақытты қысқартуға өз үлесін қосып жатыр. Қазіргі таңда аталған жобаның аясында 6 әкімшілік іс қаралып, өз шешімін тапқан [3].

Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, Ақтау қаласының мамандандырылған соты 2017 жылы 6754 әкімшілік істің 6608-ін бейнежазба жүйесін пайдалану арқылы қарапты. Бұдан көретініміз, жыл санап электрондық қызметті пайданушылар саны айтарлықтай өсіп келеді. Сәйкесінше, бұның тиімділігі мен пайдасы да орасан зор екендігі белгілі.

«Цифрландыру экономикалық тұрғыдан тиімді. Бұрын бірнеше тонналап қағаз көтеріп жүретін сот қызметкерлері үшін электрондық жүйе айтарлықтай тиімді. Түрлі жағдайлар бойынша сот ісіне келе алмай қалатын адамдар үшін электрондық жүйе аса маңызды. Яғни, қиын жағдайдағы адамдарға көп жеңілдік болып отыр. Сондай-ақ, ауылдық елді мекеннен келушілер үшін көп көмегі бар. Осы ретте, олар өз ризашылықтарын білдіруде.

«Бір жағынан үнемділік, екіншіден, кез келген жерде ашып қарап, қажетті ақпаратын алуына болады. Бұған қоса, барлық мәліметін шығаруға мүмкіндік бар» [4].

«Аудио-видео жазбалар арқылы жеңілдіктер көп. Атап айтатын болсақ, мұндай құрылғылардың дыбыс жазу қондырғылары болғандықтан хаттамаларды өз жазады. Яғни, аудио фиксация сот ісі кезінде іске қосылып, судьялар сөйлеген кезде микрофон арқылы автоматты түрде жазылып отырады. Осы жағынан айтарлықтай көмек көрсетуде», – деді А. Қалпақбаев.

«Бұрын сот қызметкерлері сенбі, жексенбі күндері қағаз толтыру үшін жұмысқа шығатын. Ал, қазір ондай жоқ. Неге десеңіз бәрін аппарат жазады. Осылайша, уақытты үнемдеуге едәуір жәрдем жасауда. Күн өткен сайын түрлі мәселелер туындап, азаматтық істер көбеюде. Осы ретте жаңа технологиялар жұмысымызды уақтылы реттеуге мүмкін болды» [4].

«Тиімді әсерін көрудеміз. Ісіміз жеңілдеп, тұрғындардың арыз-шағым беруі оңайлады. Уақытты үнемдейді, шығынды азайтады. Болашақта электрондық іс жүргізуге дайындалудамыз. 2019 жылдан бастап азаматтық іс жүргізу толықтай электрондық жүйеге өтпек».

Осылайша, сот жүйесін цифрландыру көптеген жаңашылдықтар мен оң өзгерістерге бастайды. Ондағы көптеген келеңсіздіктер мен мәселелердің шешілуі ашықтық пен жариялылыққа әкеледі. Сыбайлас жемқорлық фактілері азайып, сот қызметкерлерінің қызмет көрсету сапасы бұдан да жақсарады. Сонымен қатар, цифрлық технологиялардың көмегімен заң бұзушылықтар мен қылмыс бұзушылықтарды анықтау деңгейі жоғарылап, әділетті үкімге тартылады. Бұған қоса, сот саласындағы мақсаттар мен талаптарға жетуде цифрландыру өз пайдасын тигізбек.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. "Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік" Мемлекет басшысы Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. 2017 жылғы 31 қаңтар. // www.akorda.kz
2. Бекмуратова М.К. «Цифрлық Қазақстан – жаңғыру даңғылы» // Internet resurse.
3. Сот жүйесін цифрландыру – маңызды қадам // Internet resurse.
4. Цифрландыру сот жүйесінде // Internet resurse.

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ УСЛУГ И ОБЩЕСТВЕННОМ СЕКТОРЕ

УДК 519-7

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ УСЛУГ И ОБЩЕСТВЕННОМ СЕКТОРЕ

БЮРАБЕКОВ Б.Д.

магистр прикладной математики

Мы живем в эпоху научных открытий и развития информационных и телекоммуникационных технологий (далее ИКТ). Технологии стремительно меняют наше будущее. Благодаря развитию ИКТ, значительно возросла скорость передачи информации в сетях электросвязи, произошло инновационное развитие мобильных технологий, увеличилась мобильность и увеличилась возможность повсеместного доступа к широкополосному интернету. Также, благодаря стремительному развитию ИКТ, происходит удешевление стоимости передачи данных посредством интернета, внедряются цифровые подписи, личные кабинеты для пользователей различных интернет сервисов продажи и покупки услуг, кроме того есть множество других факторов, которые дают мощный стимул появлению и развитию цифровой экономики. Очевидность современного мира диктуют условия развитию цифровой экономики, как новой экономической реальности, в условиях которой, возникают бизнес-модели, которые могут успешно противоборствовать с состоявшимися гигантами бизнеса. Компании, открывающие для себя новые возможности посредством ИКТ, становятся флагманами развития отечественной экономики, а также могут позволить себе с большой уверенностью смотреть в светлое будущее.

Цифровая экономика, согласно определению международной финансовой организации Всемирный банк (The World Bank) – это система экономических, социальных и культурных отношений, основанных на использовании цифровых информационно-коммуникационных технологий.

Мировой рынок ИКТ представляет из себя такие сегменты как: дата-центры, компьютерное оборудование, программное обеспечение, телекоммуникационные услуги, облачные услуги, технический аутсорсинг, обслуживание аппаратного обеспечения, технические консалтинговые услуги и услуги системной интеграции. Рынок ИКТ охватывает не только электронные услуги, а также включает в себя всеобщую автоматизацию промышленного сектора, сельскохозяйственного производства, медицинскую сферу, образование и науку, а также другие сферы экономики.

Если рассматривать в качестве примера развитые страны, то многие из них осуществляют переход к цифровой экономике посредством разработанных государством стратегий. Качественное исполнение указанных в стратегиях условий позволяют создавать требуемые критерии для уверенного роста экономического развития стран.

Совершенствование цифровой экономики во многом зависит от внедрения передовых технологий. На сегодняшний день трудно представить себе успешное развитие цифровой экономики без внедрения ИКТ, облачных технологий, баз данных, мобильных технологий, интернета, геолокационных технологий, построения структурированных кабельных сетей связи и т.д.

В современном обществе цифровые технологии стали не только инструментом для применения, но и процессами развития, стираются острые грани различия между пользователями и разработчиками. Соответственно у пользователей появилась возможность управлять интернет технологиями.

Появились новые понятия и новые соотношения в социуме между процессами разработки и обработки символов, так называемая культура общества, и новыми способностями производства и распределения товаров и услуг (речь о производительных силах). Теперь мысль человека – это производительная сила, а не только определенный элемент системы производства. Главное отличие это информационно-технологической революции в том, что в сравнении с предыдущими историческими моделями новые информационные технологии практически оперативно охватывают земной шар и население, в то время как предшествующие технологические революции долго хранились на весьма ограниченной территории. Перенимая успешные наработки иностранных государств, в Казахстане была презентована Государственная программа «Цифровой Казахстан», утвержденная Постановлением Правительства РК №827 от 12.12.2017г. Основой разработки данной программы является Послание Президента Республики Казахстан «Третья модернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность» от 31.01.2017г. Результаты данной программы мы ощущаем уже сейчас.

Конечной целью программы всеобщей цифровизации является процесс ускорения темпа развития национальной экономики и качественные изменения в жизни казахстанцев с использованием технологий цифровизации как среднесрочная перспектива, в качестве долгосрочного приоритета развития переход национальной экономики на совершенно новый этап развития, который обеспечивает появление цифровой экономики будущего. Этот мультипликативный эффект можно достигнуть благодаря всеобщей цифровизации во всех сферах.

1. В электроэнергетике
2. В транспортно-логистической сфере .
3. В агропромышленном комплексе.

4. В развитии e - торговли.
5. В развитии безналичных платежей и финансовых технологий.
6. Государство для граждан (площадка Правительство для граждан e-gov и другие информационные сервисы онлайн).
7. Государство для бизнес (площадка Правительство для граждан e-gov и другие информационные сервисы онлайн).
8. Цифровизация внутренней деятельности государственных органов.
9. «SMART» города.
10. Расширение покрытия сетей связи и ИКТ инфраструктуры.
11. Обеспечение информационной безопасности в сфере ИКТ.
12. Повышение цифровой грамотности на всех уровнях образовательной системы.
13. Повышение цифровой грамотности каждого казахстанца (подготовка, переподготовка, повышение квалификации).
14. Поддержка площадок инновационного развития.
15. Развитие технологического предпринимательства, стартап культуры и R&D (научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы).
16. Привлечение «венчурного» финансирования.
17. Формирование спроса на инновации.

Срок реализации программы до 2022 года, то есть в ближайшую пятилетку государство намерено внедрить цифровые технологии во все сферы жизнедеятельности казахстанцев. Программа «максимум» вполне реализуема. Казахстанское общество сейчас готово к использованию новых IT-платформ, поскольку видит пользу от реализации этой программы.

Сегодня Казахстан занимает 33 место в международном рейтинге ООН (Организация Объединенных Наций) по развитию E-правительства. Порталом электронного Правительства e-gov пользуются более 6 миллионов казахстанцев. Через инфраструктурную сеть электронного правительства реализовано 760 электронных услуг и сервисов. Наиболее востребованные следующие услуги у казахстанцев: справка о правах на недвижимость (по итогам 2016 года больше 5 миллионов запросов), а также об отсутствии или наличии недвижимого имущества (более 4 миллионов), справки о пенсионных отчислениях (более 3 миллионов) и справки о несудимости граждан (более чем 2 миллиона). С момента начала работы портала для граждан было оказано более чем 164 миллиона электронных услуг.

Особенно актуально развитие, внедрение и использование ИКТ в общественной сфере. Каждый имеет гаджеты в виде смартфонов и планшетов с доступом в интернет (мобильный или wi-fi), а значит потенциально каждый использует информационные технологии и имеет доступ к услугам, которые можно оказывать через гаджеты. Поэтому последние годы развивается активно рынок мобильных приложений. Так, по итогам ежегодного рейтинга мобильных приложений, который проводился в октябре 2017 года эксперты отметили, что казахстанцы все более активно пользуются мобильными приложениями, предпочитая полезные и функциональные продукты. На расположение мест участников рейтинга отразилась тенденция развития финансовых услуг и их цифровизация. Продукты сразу трех платежных сервисов заняли места в топ-10. И большинство из мобильных сервисов касаются сферы услуг. Это прием заказов и доставка еды, бронирование столиков в точках общепита, найм временных сотрудников, покупка билетов, бронирование очередей, оплата услуг, объявления, автосервисы и прочее. Таким образом, население готово к использованию различных мобильных приложений, тем более, если они несут полезную функцию (в первую очередь, информационно-релевантную и финансовую).

Лидером по внедрению инноваций в области новейших решений и подходов в этой отрасли является АО «Казахтелеком», являющийся проводником инновационных решений и подходов в рамках реализации Государственной программы «Цифровой Казахстан» и развития Индустрии 4.0. Компания демонстрирует новые решения, инновации и технологии для потребителя, а также B2B и B2G секторов Казахстана. В 2017 году компания впервые организовала Международный Форум в области Internet of Things (IoT) с выставкой технологических решений и участием представителей со всех секторов экономики и государственного управления, использующих и развивающих в своей деятельности элементы «интернета вещей» - «умный город», «умный дом», «умные фабрики», «умные школы», а также workshop со знаменитыми специалистами в мире IT, которые провели лекции и мастер-классы по современным тенденциям и направлениям проектов Интернета вещей в мире. Футурологи прогнозируют, что к 2030 году инфраструктура IoT в мире распространится до 1 трлн устройств, а мобильных приложений до 100 млн, а это означает, что каждый бытовой прибор или технику можно будет назвать Smart и управлять им на расстоянии. На форуме вице-премьер Правительства Республики Казахстан Аскар Жумагалиев затронул тему цифровизации государства: «Много уже сделано по предоставлению качественных государственных услуг через портал электронного правительства, корпорацию правительства, которая сформирована, но есть еще внутренние резервы, которые позволят нам предоставлять еще большее количество услуг без каких-либо бумаг». По его мнению, IoT - это инновационная экосистема, которая позволяет достигнуть эффективности, автоматизации и экономии финансовых затрат. Получается внедрение информационных технологий – взаимовыгодный процесс как для граждан, так и для государства. К тому же это мощный драйвер роста для национальной экономики и научно-технического прогресса. По моему мнению, каждый казахстанец должен принять активное участие в

госпрограмме «Цифровой Казахстан»: осваивать новейшие технологии, пользоваться мобильными приложениями, получать услуги онлайн, по возможности внедрять smart-проекты в быту и на работе.

Список литературы:

Интернет-источники:

1. <http://egov.kz>
2. https://forbes.kz/process/internet/chto_takoe_internet_veschey_i_kakovy_i_perspektivy_ego_razvitiya_v_ka_zahstane/
3. https://forbes.kz/leader/top-30_mobilnyih_prilojeniy_kazahstana_2017_1507605377/

УДК 378(574)

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ

ЖУНУСОВА А.А.,

Студентка 3 курса, гр. Ф-32

Научный руководитель: Фазлетдинова З.Д.,

магистр экономических наук

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза.

Электронная коммерция определена одной из приоритетных задач государственной программы «Цифровой Казахстан-2020» утвержденная постановлением Правительства РК от 12.12.2017 г. [1]

Электронная торговля ([англ. Electronic trading, eTrading, e-Trading](#)) — осуществление торгово-закупочной деятельности через Интернет и является важнейшим драйвером экономического роста в Казахстане.[4]

Понятие электронная торговля включает в себя следующее:

- 1) Передачу информации, продуктов или услуг через онлайн ресурсы;
- 2) Предоставление услуг электронным путем;
- 3) Организация онлайн методами обычной торговли.

Как показывает статистика в развитых и развивающихся странах стремительно возрастает популярность электронной торговли, ее позитивное воздействие распространяется не только на сферу бизнеса, но и на качество жизни населения в стране в целом.

В частности, благодаря электронной торговле население получает доступ к большему количеству товаров по более низким ценам, к примеру, за счет вовлечения в международную торговлю. С точки зрения влияния на бизнес стоит отметить, что растущая популярность электронной коммерции приводит к увеличению числа людей, желающих открыть собственный бизнес в этой сфере.[1]

Электронная торговля в Казахстане постепенно набирает обороты. По данным официальной статистики, в 2017 году объем рынка электронной торговли РК составил 107 млрд тенге, или 1,2% от общего объема розничного товарооборота. При этом только за пять месяцев 2018 года он составил 101 млрд тенге, или 2,9% от общего объема розничного товарооборота, рост в два раза. С начала 2018 года зарегистрировано 110 новых субъектов электронной торговли. На сегодняшний день на рынке работает около 1700 интернет-магазинов, а количество покупателей возросло до 1,5 млн человек. Прирост работающих с учетом смежных отраслей составил 37 тыс. человек. В объеме доставленных товаров рынок вырос на 58%, с 7 млн штук до 12 млн штук, по сравнению с соответствующим периодом 2017 года. На рисунке 1 можно рассмотреть динамику развития рынка электронной торговли Казахстана в период с 2014 по 2018 год. [3]

Рисунок 1 - Динамика развития электронной торговли

С 1 января 2018 года в Республике Казахстан вступили в силу налоговые преференции в части освобождения доходов от уплаты КПП и ИПН, получаемых в сфере электронной торговли. В настоящее время эта норма уже действует. Одним из основных критериев для получения льгот является наличие не менее 90% безналичных платежей.

Как показывает мировая статистика, в современном мире заметен тренд на усиление администрирования субъектов электронной торговли. Некоторые страны сконцентрированы на регуляции трансграничной торговли по электронным каналам. Как один из способов — снижение порога беспошлинной торговли. В разрезе стран ЕАЭС эту модель рассматривают не первый год, и введение подобных норм связывают с новым Таможенным кодексом, который передает полномочия по определению таких норм наднациональный уровень.

Таким образом, Казахстан станет одной из немногих стран в мире, где электронная коммерция находится в привилегированном положении. И это же делает ее еще более интересной для инвестиций, а также обещает поддержать двузначные темпы роста сегмента в среднесрочной перспективе. С другой стороны, очевидно, что конкуренция на рынке существенно обострится.

В скором времени привлекательность электронной торговли возрастет за счет ряда качественных изменений. Среди них — повышение эффективности доставки, в том числе за счет использования новых способов доставки, широкого использования клиентской аналитики, расширения ассортимента товаров и роста популярности мобильной коммерции.

Необходимо учитывать ряд барьеров для развития электронной торговли, присутствующих на всех этапах цепочки создания ценности:

- на этапе привлечения клиентов ограничивающим фактором является недостаточное продвижение электронной торговли и игроков, электронная торговля не рекламируется на телевидении и в наружной рекламе, что также не позволяет привлечь новых потребителей.

- При организации доступа к электронной платформе происходят частые технические сбои IT-систем у игроков индустрии электронной торговли. При этом в качестве одной из наиболее распространенных проблем остается неспособность повсеместной адаптации систем для пользования ими с мобильных устройств.

- Кроме этого, в Казахстане ощущается недостаток специалистов со специфическими компетенциями, необходимыми для развития индустрии, например, интернет-маркетологов и специалистов по контенту.

- Комплектация, отгрузка и доставка товара осложняются недостаточным уровнем развития транспортной и логистической инфраструктуры, что становится причиной дорогой и долгой логистики.

- Ко всем вышеперечисленным сложностям добавляются низкая культура потребления онлайн, низкий уровень информированности граждан, слабая доступность заемного финансирования для МСБ и неблагоприятная экономическая конъюнктура, обуславливающая высокую стоимость капитала.[5]

Список литературы:

- 1) <http://www.zakon.kz/>
- 2) <https://primeminister.kz/>
- 3) <https://uchet.kz/>
- 4) <http://egov.kz/>

УДК378(574)

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ

ИШМАКОВА Ф.С.,

Преподаватель специальных дисциплин,
ГАПОУ Камский строительный колледж им. Е.Н. Батенчука

Насущным требованием развития общества на современном этапе является эффективное использование накопленных знаний и информационных технологий в системе образования. Информационные технологии обладают высокой динамичностью и вызывают к жизни все новые виды и формы обучения.

Образовательная среда, как и общество, становится информационной, и в этой связи необходимо рассмотреть управление образованием с позиции информатизации, имеющей в своей аксиологической основе установку рассмотрения управления как реализацию идеи открытого общества (1).

В управлении организацией характерной ошибкой деятельности руководителей является несвоевременное принятие решений, принятие решений на основе неполной или необъективной информации о состоянии системы. Одной из причин этого явления является неоперативное движение потоков информации, слабая организация информационных систем управления, нерегулярная обратная связь и поступление несогласованной информации.

Для принятия управленческих решений в образовательной системе необходима следующая информация: данные об учебной, методической и научной работе; данные по всем направлениям работы

отделений; управленческая, педагогическая, экономическая информация; обновляемая база нормативных документов по вопросам образования (2).

Управление все больше усложняется, потому что большими темпами растут объемы информации, требуя все большего времени и трудозатрат для их сбора и обработки. На практике все участники образовательного процесса не всегда справляются с увеличивающимся потоком информации, так как не могут выделить наиболее важную информацию и, кроме того, не всегда умеют быстро и качественно провести ее аналитическую обработку. Отсутствие применения новых информационных технологий в методике сбора, технологии обработки и хранения информации замедляет ее поиск или передачу по запросам пользователей.

Новые информационные технологии в образовательном процессе могут быть представлены в следующем составе:

- обучающие и тренировочные системы (автоматизированная обучающая система – комплекс учебно-методических материалов (демонстрационные, теоретические, практические, контролирующие) и компьютерных программ, управляющих процессом обучения);

- контролирующие системы (возможность организации централизованного объективного контроля, обеспечивающего охват всего континента обучаемых);

- Системы для поиска информации (для образования довольно новый вид программированного обеспечения, предполагающий высокий уровень знаний в области поиска, структурирования и хранения информации – электронные каталоги библиотек; поисковые системы в Internet; электронные словари и энциклопедии и т.д.);

- моделирующие программы (программы, позволяющие визуализировать или моделировать какие-либо процессы, которые невозможно или достаточно трудно воспроизвести в учебной лаборатории);

- микромиры (особые узкоспециализированные программы, позволяющие создать на компьютере специальную среду, предназначенную для исследования некоторой проблемы – технологии мультимедиа; система виртуальной реальности; погружение в спец. среду, где управлять можно только в рамках predetermined законов и правил и т.д.);

- инструментальные программные средства познавательного характера (так называемые интеллектуальные обучающие системы, базирующиеся на работах в области искусственного интеллекта – экспертные системы в узких предметных областях);

- инструментальные средства универсального характера (не относятся к разряду специальных образовательных программ, но позволяют развивать у учащихся воображение, фантазию, интуитивность и др., т.е. творческие личностные качества – текстовые редакторы; электронные таблицы; графические редакторы и т.д.);

- инструментальные средства для обеспечения коммуникаций (информационные телекоммуникационные сети, обеспечивающие преподавателям и студентам возможность сотрудничать в решении общих проблем, участвовать в обсуждении, публиковать идеи и комментарии – электронная почта; электронная конференцсвязь; видеоконференцсвязь; Internet).

Как видим, новые информационные технологии активно проникают в структурно-содержательное наполнение образовательного процесса, а также современных видов отслеживания продуктивности образовательных учреждений. В результате технология мониторинга реально стала комбинированной, сочетая в себе традиционные виды с инновационными формами и способами отслеживания, основывающимися на новых информационных технологиях. Например, на смену обычному тестированию пришел так называемый компьютерный мониторинг. В данном случае при проведении компьютерного мониторинга в определенной мере уменьшаются ошибки субъективности оценивания как промежуточных, так и конечных результатов работы образовательного учреждения.

На сегодняшний день процесс компьютеризации характеризуется автономным и обособленным существованием электронных учебников и тестов по различным дисциплинам, бессистемным и нерегулярным характером их использования в учебном процессе, недостаточной разработанностью единых педагогических требований к построению и использованию программных средств, созданных на базе современных информационных технологий.

Актуальным в области использования компьютерных технологий в мониторинге является создание такого программного продукта, который бы не только позволил повысить эффективность мониторинга качества образовательного процесса в целом, но и по различным дисциплинам, что помогло бы преподавателям в их профессиональной деятельности. Например, построение и использование комплексной универсальной образовательной автоматизированной информационной системы с элементами искусственного интеллекта, способствовало бы реализации права студентов на получение образовательной информации, оказало бы помощь преподавателям в организации контроля качества образовательного процесса, повышении эффективности мониторинга в целом.

Использование новых информационных технологий в условиях модернизации образования должно базироваться на автоматизированной компьютерной системе сбора и обработки информации, включающей следующие элементы:

- подсистему компьютерного сопровождения образовательного процесса,

- подсистему организационного обеспечения, осуществляющую сбор, хранение, модификацию, анализ данных,

- подсистему формирования контрольно-тестовых задач и разработки методов измерения качества образования.

Для обработки информации были разработаны следующие условия алгоритма использования персонального компьютера:

- на персональном компьютере должен быть установлен пакет прикладных программ MicrosoftOffice, в состав которого входит программа Excel;

- алгоритм должен быть составлен с помощью программы, которая позволяет проиллюстрировать последовательность шагов создания базы данных и комплексного метода обработки результатов мониторинга;

- использование рисунков делает алгоритм наглядным и доступным для преподавателей и мастеров производственного обучения с минимальными навыками пользования ПК.

Одним из наиболее перспективных направлений развития информационных технологий колледжного образования можно назвать дистанционное образование, которое уже применяется во многих Вузах и необходимость возникновения которого продиктована следующими факторами:

- возможность обучения лиц, которые по тем или иным причинам не могут обучаться в очной форме. Здесь можно говорить о студентах-заочниках,

- относительная дешевизна дистанционного обучения как с точки зрения стоимости самого обучения, так и с точки зрения вторичных затрат, например, проезд к месту учебы, проживание, питание и т.д.

- формирование информационной компетенции студента. Использование современных информационных технологий в процессе обучения предполагает наличие элементарных коммуникационных навыков и умения работать в сети. Более того, в процессе обучения зачастую приходится эти навыки совершенствовать, чего не может дать традиционная форма обучения.

- индивидуализация процесса обучения за счет предоставляемой студенту возможности выбора курса, удобного времени обучения, индивидуальных сроков обучения, формы отчетности и т.д.

- повышение мотивации студента, который, прежде всего, сам заинтересован в получении образования,

- вариативность способов обучения. Дистанционное образование позволяет использовать самые разнообразные формы проведения занятий: видеолекции, телеконференции, on-line тестирование, консультации, изучение учебных материалов, представленных на CD-ROM,

- модульность процесса обучения. Этот принцип позволит студенту самому сформировать программу обучения, отвечающую индивидуальным потребностям в профессиональном развитии.

Список литературы:

1. Боголюбов В.И. Педагогическая технология: эволюция понятия // Сов. педагогика. М., 1991. No 9. С. 123-128
2. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта. М., Знание, 1989 г.
3. Лазарев и др. Новые информационные технологии обучения и деятельностные подходы к проектированию // Народ. образование, N10, 1991.
4. Машбиц Е.И. Компьютеризация обучения: проблемы и перспективы. - М., 1986

УДК: 005.332.4:004.9

РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ «ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЗЕМЕЛЬНЫЙ КАДАСТР»

ҚАЗИ А.Қ.

магистрант,

Научный руководитель: Толегенова А.С.

к.т.н. ст.преп.

АО «Казахский Агротехнический Университет им. С.Сейфуллина»

В современном обществе цифровая информация о пространственных данных превратилась в важный стратегический ресурс государственного управления и стала ключом его устойчивого социально-экономического развития [1, с.15]. В нашей стране данному направлению в последнее десятилетие уделяется большое внимание на самом высоком уровне. Так, в своем Послании 2014 года Президент Нурсултан Назарбаев отметил, что «Земля является основным богатством Казахстана и правовая гарантированность земельных отношений – фундамент роста ... сегодня нужна новая, современная стратегия территориального развития, направленная на активизацию экономической деятельности в развитых региональных центрах, способных стать «локомотивами» экономической модернизации страны в целом, а также формирование эффективной экономической специализации регионов» [2].

В стране накоплен большой объем данных, полученных в результате производственной деятельности

различных предприятий. Однако большой объем и не структурированность накопленной совокупности данных создают информационный барьер, а иногда препятствуют процессам обмена информацией и управлению на основе этой информации. Новые требования рынка, предъявляемые к информации о местности, и развитие информационных технологий обуславливают необходимость поиска новых решений. Выход из сложившейся ситуации видится в создании условий, обеспечивающих доступ потребителей к пространственным данным в электронном виде и их эффективное использование.

В настоящее время в Республике Казахстан существует несколько государственных кадастров объектов недвижимости:

- государственный земельный кадастр,
- регистр недвижимости,
- лесной, водный кадастры и другие.

Востребованность данных кадастров подтверждают такие сведения: по состоянию на 2017 год в Республиканской базе данных АИС ГЗК имеются сведения о 5,1 млн. действующих земельных правоотношениях; о 4,6 млн. земельных участках по атрибутивным данным; о 4,4 млн. земельных участках в графической базе данных. Ежегодный объем по предоставлению сведений государственного земельного кадастра заинтересованным государственным органам и учреждениям составляет порядка 550-650 тыс. сведений о земельных участках и их собственниках/ землепользователях, гражданам и юридическим лицам - 60-70 тыс. сведений.

Кроме того, посредством интернет-ресурса www.aisgzk.kz реализована возможность получения сведений земельного кадастра - информацию по конкретным собственникам (пользователям) земельных участков, по всему Казахстану в режиме онлайн.

Опыт работы свидетельствует, что организации, отвечающие за ведение отдельно взятого кадастра, недостаточно взаимодействуют друг с другом, а автоматизированный информационный обмен между ними практически отсутствует. Ведомственная разобщенность порождает дублирование информации, ее переизбыток, отсутствие должного качества и информационной достоверности.

В качестве примера приведем Автоматизированную информационную систему государственного земельного кадастра (далее - АИС ГЗК), имеющая в соответствии с административно-территориальным устройством страны (республика-область-район) вертикальную и горизонтальную структуру. В общем виде АИС ГЗК представляет собой геоинформационную систему с реализованным функционалом ведения пространственной базы данных любых объектов недвижимости в государственной системе координат и неограниченным потенциалом расширения ее возможностей и объема хранения информации. Данная система призвана обеспечить автоматизацию ведения государственного земельного кадастра, передачу сведений между территориальными управлениями, постановку на государственный кадастровый учет земельных участков.

Анализ показала, что главной препятствием в развитии земельно-кадастровой системы и его АИС является:

- отсутствие единого целостного подхода, а именно комплексной информации о земельных ресурсах;
- отсутствие бизнес-аналитической функции для органов земельных отношений;
- отсутствие свободного доступа данных государственного земельного кадастра (неконфиденциальных) для граждан и бизнеса;
- отсутствие актуальной картографической основы ведения земельного кадастра (актуальные цифровые карты и планы различного масштабного ряда).

Последнее обстоятельство обусловлено отсутствием материалов космической съемки сверхвысокого разрешения и возможности их автоматизированной обработки для целей земельного кадастра; без этой информации АИС ГЗК теряет функцию информационного обеспечения управления земельными ресурсами.

Для преодоления указанных недостатков предпринимаются ряд мер. В частности, в проекте Государственной программы «Цифровой Казахстан» одобренной в ноябре Правительством Республики Казахстан одним из направлений является «Цифровые преобразования в отраслях экономики», в котором сделан акцент на развитие сельского хозяйства путем автоматизации процессов в распределении сельскохозяйственных земель [3].

Исследования показали, что доля сельхозпроизводителей, применяющих цифровые технологии, незначительна, и это ограничивает рост производительности и не способствует сокращению расходов. Выявлено, что контроль целевого и эффективного использования сельскохозяйственных земель практически невозможно вследствие большой территории, невысокой плотности населения и отсутствия необходимой инфраструктуры мониторинга состояния и использования земель с анализом и прогнозированием в краткосрочной и долгосрочной перспективе.

В этой связи возникает острая необходимость в оптимизации организационной структуры АИС ГЗК с соблюдением *требований концепции «Построения инфраструктуры пространственных данных»* (ИПД – SpatialDataInfrastructure) в соответствии с Европейской Директивой INSPIRE.

Цель оптимизации предопределяет основные задачи:

- создание единой централизованной системы государственного кадастрового учета земель Республики Казахстан;

- формирование обновленной цифровой картографической основы в единой несекретной системе координат с применением современных методов дистанционного зондирования Земли (далее – ДЗЗ) и спутниковых навигационных систем на территории Республики Казахстан;
- создание публичной кадастровой карты;
- расширение функциональных возможностей комплекса АИС ГЗК, в том числе – разработка и внедрение новых блоков и подсистем;
- создание эффективной регистрационно-учетной технологии на основе единой централизованной базы данных;
- автоматизация государственных услуг в сфере земельно-имущественных отношений;

Оптимизированная информационная система будет способствовать повышению эффективности работы и взаимодействию государственных органов с населением в сфере земельных отношений в целом, повышению качества данных, контроля достоверности, прозрачности процессов, а также снижению затрат на производство и актуализацию пространственных данных в сфере земельных отношений.

Таким образом, в целях унификации, развития и поддержания пространственных данных в актуальном состоянии необходимо модернизировать систему государственного геодезического обеспечения, путем установления единой системы координат, создание карты открытого пользования по единым форматам и структурам данных. Предстоит сложная работа по интеграции разрозненных кадастров в одно информационное пространство, обеспечению автоматизации процедур таким образом, чтобы каждый вновь появившийся объект (дом или дорога) немедленно отражался в обновленной карте.

В результате внедрения повысится доступность и качество оказываемых населению услуг в сфере земельных отношений, архитектуры, строительства, природопользования и охраны окружающей среды, геологии, жилищно-коммунального и сельского хозяйства.

Список литературы:

1. Преимущества рационального управления земельными ресурсами // Европейская Экономическая Комиссия ООН, 1996 год
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Казахстанский путь - 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее» Астана, 17 января 2014 года – Режим доступа: <http://www.zakon.kz/4597132-poslanie-prezidenta-respubliki.html>
3. Государственная программа «Цифровой Казахстан» на 2017-2020 года. – Режим доступа: <https://zerde.gov.kz>

UDC 338.482.224

THE TOURISM OF KAZAKHSTAN: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

YERALIN A.

Student of group RD-23s
 Scientific director: Alekseenko T.N.
 docent
 Karaganda Economic University of Kazpotrebozoy

Nowadays, the global tourism, including hotel and restaurant businesses, is developing quicker than any other sectors of the world economy. According to specialists, hospitality and tourism industry will become a major business on the global marketplace by 2020, leading to a growing number of workplaces and riced possibilities of making a career in this sector.

Statistic shows that tourism nourishes and contributes to the development of large cities like Paris, New York and London. Not just separate tourist companies, but entire countries, are trying to win the favour of "His Majesty the Tourist."

According to the World Tourist Organization (Kazakhstan became a full member of the WTO in 1993), the tourism industry is among the five top 'exports' of 85% of countries. At the same time, 38% of countries regard tourism as a major source of foreign exchange. In fact, the revenue gained from one foreign tourist is equal to the export of nine tonnes of coal, 15 tonnes of oil, or two tonnes of high-grade wheat. The amount of money spent by one tourist (over \$1,000) is enough to create five to nine jobs.

All this indicates that hospitality and tourism can and must become a quite profitable sector of Kazakhstan's economy. All the more so as our country shows promising potential for the development of tourism. Astonishing landscapes, untouched mountains, rushing rivers and steep rocks, unique species of fauna and vast variety of birds; all these are the riches of Kazakhstan.

There are around 27,000 ancient sites lying along the Great Silk Road. These are the Mausoleum and Mosque of Khodja Akhmed Yassawi in Turkestan, the unique Golden Man, which was discovered in the Saka burial mound near the city of Yesik, the funeral chamber of the Besshatyr burial, and many other archaeological discoveries. Kazakhstan surely excites the keenest interest of the prospective tourist who wants to visit the countries of Central

Asia along the Great Silk Road.

Nevertheless, travelling via the Great Silk Road is a costly and rather difficult undertaking. This is largely due to the extended red tape obstructing every foreign tourist's efforts to cross the frontiers of the countries of Central Asia. That is why it is necessary to initiate a revival of intergovernmental agreements among the CIS countries on the mutual recognition of visas.

Another problem that requires closer consideration is the registration of foreign tourists in Republic of Kazakhstan. Let's take the average tourist. He wants to get to know the local traditions, and enjoy the culture and nature during his voyage. However, he encounters numerous barriers: his journey in Kazakhstan begins with registration at OVIR (the visa and registration department), which implies standing in endless queues to temporarily exchange his passport for a dubious document that is not always recognized even by local policemen. It is clear that, after these procedures, he would want to return home.

Unfortunately, the registration of foreign passports in hotels, which we achieved in 1999, was cancelled in early 2002. The Interior Ministry abolished the Almaty Centre for Information Systems. The directors of this department assured us that they were planning to introduce an automated registration system for foreign citizens at control posts by the end of last year. In reality, the Ministry simply cancelled the registration of foreign citizens in hotels, instead of applying the promised automated system. Unfortunately, attempts to draw the attention of the state authorities and the mass media to this problem were unsuccessful. The Interior Ministry is sticking to its policy.

Why should we advertise Kazakhstan's tourist potential on the world market if there are so many artificial barriers to hospitality and tourism industry? The only thing we can do is to offer a tour of this country of barriers, one which includes visiting the law enforcement bodies.

The other side of this problem is the barriers that face our fellow citizens abroad. During working meetings with the consuls of embassies of various countries, such as Turkey, Spain, Greece, Germany, Malaysia, etc., we have not even had the chance to discuss the problems our tourists face. We are exposed to such a severe squall of criticism due to the current procedure for registering foreign citizens in Kazakhstan.

Having such rich tourist potential, we are faced with the problem of developing it efficiently

The terrorist attacks on the USA brought a negative influence to bear on the tourist business throughout the globe. People now fear travelling. Kazakhstan was also affected by these trends: a number of hotels and tourist companies suffered devastating losses.

After the tragic events of 11th September, a number of countries sent us letters encouraging us to attract tourists jointly, given the need to adapt to the current political situation and its unpredictable aftermath.

Only a continuous and well-planned policy aimed at increasing domestic tourism will contribute to making tourism a really profitable industry. We must adapt to the new economic conditions. Taking into account the current situation, probably the CIS and Baltic countries are the most promising areas for the development of various types of tourism, such as nostalgic, business, etc.

Perceiving the wishes of a tourist and responding to his challenge is an important condition for the successful development of the tourist industry. Today, only those who have understood the necessity to unite, who have extended their horizons and discovered new opportunities in due time, are occupying the prime positions.

Currently, there are around 600 tourist companies represented in Kazakhstan, half of them with offices in Almaty. They face a mountain of unsettled issues and problems. Expensive rates for advertising services, impossibility to get in touch with government bodies and consular services, insufficient information about the recent events, and a lack of professionals: all this reminds our entrepreneurs about the instability of the tourist business. Creating the Kazakhstan Association of Hotels and Restaurants (KAHR) in 1998 and the Kazakhstan Tourist Association in 1999 made it possible to focus joint efforts on resolving these problems.

Here are some examples of recent crucial achievements. Entry visas were cancelled for Kazakhstan citizens in July 2001 at an initiative of KAHR. The consular fee for entering the country was cut to \$30 for foreign citizens. On 1st January 2002, an experimental streamlined visa procedure for citizens from 22 countries was launched. In October 2000, the Kazakh government issued the resolution On Measures for Improving the Tourist Image of Kazakhstan for 2000-2003. In July 2001, the bill On Tourist Businesses in Kazakhstan and Concepts for the Development of Tourism in Kazakhstan was passed. Members of the KAHR and KTA participated in the consideration of this bill, and made important proposals for its improvement. KAHR members also took an active part in developing Kazakhstan's new Tax Code. They have also contributed to cancelling the annual re-certification of hotels.

The association has acquired a good deal of experience of taking part in various world and regional exhibitions, such as the World Travel Market (2001, 2002), ITB fair of Berlin (2001), KITT Exhibition in Almaty, KITT in Moscow (2001), and other exhibitions.

We took the decision to join the Russian Association of Tourist Agencies (RATA) at the annual Hotel Conference of the CIS and Baltic countries, which was organized by the Best European Hotels and Akademservis. Since January this year, members of KTA and KAHR have been receiving electronic versions of the RATA-News daily newspaper, which conveys detailed information about the latest events in the tourist business.

Moreover, KAHR co-operates with the Almaty Association of Entrepreneurs, Russian Restaurant Guild, Kazakhstan Franchise Association, Central Kazakhstan Association, and other non-government associations.

Hospitality industry in Kazakhstan in its present form is a relatively young field of financial and economic activities. Undoubtedly, the hotel and restaurant sector has always existed but, like other industries, was of routine nature. With the establishment of market relations in Kazakhstan have been changes in the national economy, which

was reflected in this activity. There is a need in the analysis of the formation and regulation of the domestic market for the hospitality industry that continues to evolve, developing.

Analyzing the situation on the Kazakhstan market of services of the hospitality industry from the perspective of demand and supply for some period of time, as in the state as a whole and in its separate regions, i.e., studying the dynamics of the market, it can be concluded that the hospitality industry in the Republic of Kazakhstan is still in the conditions of market formation. Regional businesses struggle to survive in the present conditions, therefore there is a tendency of reduction of their numbers.

It was concluded that in such large cities as Astana, Almaty, the number of hotels is increasing, although quite slowly, which felt the lack of them. This applies particularly to low - level hotels, one three star which have a high load factor and generate nearly the same revenue as the hotels of the upper market segment. Therefore, based on researched information and identified the causes, you need to pay special attention to hotels tourism and economic class as the most problematic and promising area of the domestic services market in the hospitality industry.

The development of the hotel industry has a significant influence on the stable functioning of the entire hospitality industry.

Having considered the historical aspects of world hotel management and development of hotel complexes it is necessary to analyze the effectiveness of the functioning of a modern hotel business in Kazakhstan. At present, the domestic hospitality industry is undergoing a qualitative change in the cultural and technical growth, diversity of service and comfort, improvement of service processes. The hotel business is the main place in international tourism. Tourist flows are directly dependent on the size of this sector of the tourism industry and quality of accommodation facilities. The problems of the hotel industry (management, financing, design) are basic for the economic analysis of tourism. Economic analysis of the hotel sector, in turn, based on the analysis of the investment efficiency.

Thus, the trend of introducing international standards in the hospitality industry, including the development of hotel business, becoming sustainable for Kazakhstan nature. The knowledge of global experience and knowledge of the characteristics and state of the hotel industry of the country in its interaction with the tourist flows allow:

- specifically to provide the orientation and ways of implementation of the standards in the practice of Kazakhstan;

- to identify means and sources of both internal and mixed investments funds in creating a network of international and internal tourism complexes;

- to determine parameters, scope and stages of the cost to align the hotel-tourist complex of the country with the world trends in the development of the market of the hospitality and tourism industry.

In major cities today are built of 4 - and 5-star hotels that meet international standards, but in the whole country, the picture leaves much to be desired. According to Kazakhstan Tourism Union (KTU) for the last four years in the Republic of Kazakhstan was closed 560 hotel. Hotel industry in the regions characterized by a high degree of moral and physical deterioration: the low standard of comfort of the rooms, technological backwardness, poorly trained staff and a narrow range of services.

The majority of domestic hotels today similar problems — the need to reduce costs, per worker, and increase the serving of the total area. In this regard, there is a need of increasing productivity without investing in new hotel technology and equipment is almost impossible. In addition, it is necessary to strengthen the management in this direction, and, above all, financial and organizational management to the question of return of the invested funds based on the developed business plan. Approaches to the assessment of the quality of management in the hotel industry in the country is not developed, it is not enough summary and analysis of the experience of functioning of hotel complexes, do not rise to their problem in the domestic literature and the media.

The ever-changing market mechanisms in Kazakhstan do not allow peaceful existence to the hotels reached the top, primarily because of the emergence of competition from foreign companies and domestic investors, as well as by increasing the market's supply with decreasing demand. This factor requires enhanced search to attract customers.

Used literature:

1. UNWTO.org; сайт Всемирной туристской организация ЮНВТО ООН.
2. Закон Республики Казахстан «О туристской деятельности в Республике Казахстан» от 13 июня 2001 года
3. Концепция развития туристской отрасли Республики Казахстан до 2020 года //Режим доступа: <http://www.kit.gov.kz/index.php/ru>

ӘОЖ 331:574

ПЕРСОНАЛ ЕҢБЕГІН ЦИФРОВИЗАЦИЯ АРҚЫЛЫ МОТИВАЦИЯЛАУ

БЕЛГИБАЕВА А.

РД-31к тобының студенті

Ғылыми жетекші: Абдурахманова З.А.

магистр, аға оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауында «Цифрлық Қазақстан» кешенді бағдарламасы қабылданған болатын. 2018 жылы «Цифрлық дәуір» өнеркәсібін қалыптастыруға арналған инустрияландыруың үшінші бес жылдығын әзірлеуге кірісу мақсаты қойылды. Жалпы экономиканың тиімді жұмыс атқаруы үшін ең алдымен еңбекте жоғары нәтиже алуға талпынатын жұмыскерлер қажет. Олар ынталы және тапқыр, тек өзінің емес, сонымен бірге жалпы іс үшін жауапкершілікті өз мойнына ала алатын, өзінің құқықтарын жақсы білетін және ең алдымен өз күштеріне сенетін мамандар болуы тиіс. Қызметтің қай саласы болмасын - өндірістік кәсіпорында, ауыл шаруашылығы ұйымдарында, басқа да ұйымдық-құқықтық формаларда еңбек нәтижесі өндірілген өнімнің көлемімен немесе сапасымен өлшенетін қызмет саласында адам ресурсы – басқарушы және ұйымдастырушы персонал ұйымның еңбек мансабы мен мотивациясын арттыруға белсенді ықпалы бар екенін жоққа шығаруға болмайды. Сондықтан, бұл мәселені зерттеп, ұйымның әрбір мүшесінің қызметін мотивациялау арқылы мекеменің еңбек нәтижелілігін арттыруды зерделеп, ұсыныстар, жаңашыл өзгерістер іздестіру қажет.

Ең алғаш рет «Мотивация» сөзін Артур Шопенгауэр өзінің «Жеткілікті себептің төрт принципі» деген еңбегінде қолданған. Негізіне адамның мінез-құлқының мотивациялауда атқаратын маңызы зор. Ғалымдар «Мотивация түсінігі адамның белсенділігін, басқару мен мақсатты мінез-құлқын түсіндіреді» деп атап өткен. Персоналды ынталадырудың негізгі 2 тәсілі бар:

1. Материалдық – жалақы, сыйлықақы, айыппұл, кірістен пайыздар беру және т.б.

2. Материалдық емес:

– психологиялық – қоғамдық танымалдылық, өз маңыздылығын түсіну, алғыс айту, жазалау, оқыту;

– басқарушылық – қызметін жоғарылату төмендету, қосымша өкілеттілік.

Д. МакКлелландтың тұжырымдамасы бойынша мотивация тұжырымдамасы ие болған қажеттіліктер:

• жетістікке деген қажеттілік адамның бұрынғыға қарағанда алдына қойған мақсаттарына тиімді түрде жетуге ұмтылуы;

• қатысушылық қажеттілігі айналадағылармен жақсы қарымқатынас орнату, олардан қолдау алу;

• билікке деген қажеттілік;

• билікке билік жүргізу үшін ұмтылу;

• билікке топтық міндеттерді шешу үшін ұмтылу.

Бірнеше ғалымдар зерттеген кезде мотивациялық факторлардың адамдардың жұмысқа деген қарым-қатынасына әсерін анықтады:

Өнімділікті арттыру факторлары	Жақсы жұмыс істеуге мәжбүрлейді, %	Жасайды ұмысты қызықты, %	Екеуі дебiрге, %
Қызмет бойынша өрлеуге жақсы мүмкіндіктер	48	22	19
Жақсы жалақы	45	22	22
Қабілеттіліктерді дамытуға мәжбүр дейтін жұмыс	40	22	20
Күрделі және қиын жұмыс	38	30	15
Өзіндік жеке ойлауды талап ететін жұмыс	32	33	17
Қызықты жұмыс	36	35	18
Сапаны қажет ететін жұмыс	35	31	20
Жақсы жұмысты тану мен қолдау	41	34	17

Ескерту: ҚР статистикасы бойынша []

Ең басты артықшылықтары нарықта өз орнын және беделін ұстап қалуы. Персоналды цифровизациялау арқылы басқарудағы ең басты артықшылық ол жұмыскерлер үшін цифрлық ортаның құрылуы. Жалпы компания жұмысын цифровизациялаудың артықшылықтары өте көп.

Жалпы идеяға келетін болсақ, ол кез-келген қонақ үй немесе мейрамхананың қосымшасын шығару. Бұл қосымшада әрбір жұмыскердің жеке аккаунты болады. Аккаунтта жұмыскер жайында толық мәлімет жазылады. Жұмыс тәжірибесі, жұмыс істеу қабілеті, алған мадақ-мәртебелері және де мотивациялауға ең қажетті мәлімет- темперамент түрі. Осы арқылы персоналды мотивациялау үшін әр түрлі тәсілдер қолдануға болады, олардың бірі жұмыскердің жұмыс атқару сапасына қарай жұлдызшалар жинап, түрлі бонустарға ие болуы. Жұмыскерге белгілі бір жұмыс беріліп, жұмыс аяқталуы кезінде жұмыстың орындалған сапасы және уақытына сәйкес жұлдызша беріледі. Осылайша жұмыскер бір апта ішінде атқарылған жұмысынан жинаған жұлдызшаларын әр түрлі бонустарға алмастыра алады. Ол бонустардың екі түрі болады:

1. Материалдық емес бонус:

Ол қызметкер үшін оның еңбегінің көпшілікке танымал болуы, ұжымда арнайы мәртебесі болуы, яғни сол қосымшада аптаның үздік жұмыскерлерінің тізіміне енуі. Артықшылығы ақшалай көріністе материалдық емес бонустар болмашы ғана, демек кәсіпорын үшін аз шығынды.

2. Бейстандарттық бонустар:

• кино, театр, концертбилеттерімен марапаттау;

- көлігі бар жұмыскерлерге арнаулы ақылы күзетілетін автотұраққа автокөлігін қоюға ақша төлеу;
- басшылығымен бірге түскі ас ішу;
- атаулы кеңсе жарактары (қағаз, папкалар, файлдар және т.б.);
- қоғамдықкөліктежүрудітөлеу;
- спортты ұнататын жұмыскерлер болса,спорт клубына (орта класс) жылдықабонементтітөлеу;
- демалыс күнінде мейрамханада тегін тамақтануды ұйымдастыру;
- отбасылық адам болса немесе жалғызбасты, ата-анасына көмек көрсететін жұмыскер болса шипажай, демалыс орындарына жолдама беру.

Бұл қосымшаның тағы бір артықшылығы, IT шешімдер көмегімен оқыту базасын құрастыру, яғни жұмыскерлердің өзіне қажетті курстар жиынтығын таңдап ақысыз оқытудан өтуі, яғни, әрбір жұмыскер оқытудан өтіп, өз квалификациясын жоғарылатуға мүмкіндік алады. Жалпы айтқанда цифровизация көмегімен кез-келген кәсіпорын, “Smart” (ақылды) кәсіпорынға айналады. Қазақстандық жас мамандар және кәсіпорындар цифровизацияның қарқынды дамуына ат салысса, біздің Қазақстан Республикамыз “Smart” елге айналатынына күмәнім жоқ.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2018 жылғы 10 қаңтар
2. Т. Лесбаева «Управление персоналом», Алматы, 2003г
3. Б.А. Рахметов «Персоналды басқару», оқу құралы, Алматы: Экономика, 2005
4. Магура М.И., Курбатова М.Б. Современные персонал-технологии. – М.: 2014.
5. Травин В.В., Дятлов В.А. Менеджмент персонала предприятия. Учеб.практ. пособие. 4-е изд. – М.: Дело. 2013.
6. Рахметов Б.А. Персоналды басқару(оқу құралы).Алматы-2005
7. Захарова Л. Н. Психология управления: учебное пособие. — М.: Логос, 2012 с. 187–205. Кошелева Ю. Мотивация персонала / Ю. Кошелева, М. Архипов, М. Токарева // Управление персоналом.2013.
8. Буркецова А. Н. Мотивация труда персонала // Молодой ученый. — 2016.
9. Батаршев А. В. Учебно-профессиональная мотивация молодежи; Академия - Москва, 2014
10. Маслоу Абрахам Мотивация и личность; СПб: Евразия - Москва, 2014.
11. Иванова Светлана Мотивация на 100%; Альпина Пабlishер - Москва, 2014.
12. Лобанова Т.Н Мотивация и стимулирование трудовой деятельности, учебник и практикум для академического бакалавриата. Люберцы- Юрайт, 2016.
13. Аблязов Р. С. Мотивационная модель трудового поведения работника // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2014.

ӘОЖ 338.48(547)

ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯ ҚҰРАЛДАРЫ АРҚЫЛЫ ОТАНДЫҚ ТУРИЗМ САЛАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

БОТАБЕКОВА А.М.,

студент,

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университет

Ғылыми жетекші-аға оқытушы – Нұрсұлтан Д.Т.

Егеменді ел болып, тәуелсіздік туын биік көтерген қазақ елінің бүгінгі таңдағы алдына қойған мақсаты - дамыған өркениетті ел қатарына қосылу. Бұл мақсатқа жетудің бір жолы – отандық саланың тиімділігін барынша еңбек етіп арттыруға деген құлшыныстың болуы. Соның ішінде ел экономикасынан елеулі орын алатын сала- Туризм. Дүниежүзілік Туристік Ұйымның мәліметтері бойынша туризм әлемнің өндірістік-сервистік нарық айналымының 10 пайызын қамтамасыз етеді. Туризм сферасына әлемдік ұлттық жиынтық өнімнің 6%, әлемдік инвестицияның 7%, әр 9-шы жұмыс орны, әлемдік тұтынушы шығындарының 11%, барлық салық түсімінің 5% келеді.[2,б 4.] Бұл сандар туризм индустриясының экономикаға тікелей әсерін көрсетеді. Сонымен қатар Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2020 жылға дейін тұжырымдамасы, дәлірек айтсақ, Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың 2017 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту - Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауында, Қазақстан Республикасының үдемелі индустриялық-инновациялық дамыту жөніндегі 2013–2017 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаны, туризмді маңызды әлеуметтік-экономикалық бағыттардың бірі ретінде дамыту, бәсекеге қабілеттілігі мен тартымдылығын көтеру үшін, Қазақстан Республикасының стратегиялық даму жоспарын іске асыру мақсатында әзірленген.[2,б 3]

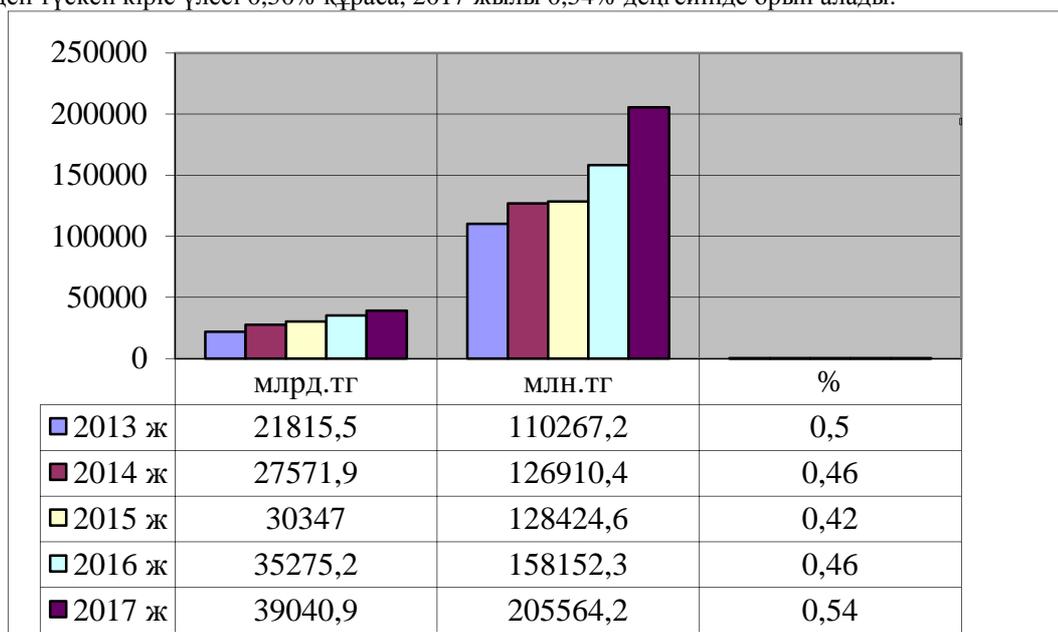
Бүгінгі таңда Қазақстанның туристік индустриясы нарықтағы әлі қалыптаспаған үдерістерді басынан кешуде. Республикада жалпы ішкі өнімінде (ЖІӨ) туризмнің үлесі басқа шет елдермен салыстырғанда кеңінен

таралмаған. Дегенмен саланың маңызы өсуде, және тез қарқынмен қанат жаюда. Соның дәлелі ретінде, ЖІӨ қатынасы бойынша туризм саласынан түскен кірістің сипаттамасын, төменгі 1 кестеден көре аласыздар.

1 кесте ЖІӨ қатынасы бойынша туризм саласынан түскен кірістің сипаттамасы

	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6
ЖІӨ,млрд.теңге	21 815,5	27 571,9	30 347,0	35 275,2	39 040,9
Туристік өнімдерді өткізу мен қызметтер көрсетуден түскен кіріс, млн теңге	110 267,2	126 910,4	128 424,6	158 152,3	205 564,2
ЖІӨ қатынасы бойынша, %	0,50	0,46	0,42	0,46	0,54
Ескерту – [2] әдебиет көзіннен автормен құрастырылған.					

Кестеде көрсетілгендей егер 2013 жылы ЖІӨ қатынасы бойынша өнімдерді өткізу мен қызметтер көрсетуден түскен кіріс үлесі 0,50% құраса, 2017 жылы 0,54% деңгейінде орын алады.

Ескерту – [2] әдебиет көзіннен автормен құрастырылған.

Туристік өнімдерді өткізу мен туристік қызметтер көрсетуден түскен кірісінің 2013 жылы 110 267,2 млн. теңгеден 2017 ж. 205 564,2 млн. теңгеге дейін өсті, демек өсу қарқыны 95267 млн. теңгені, яғни 86.4% құрады, бұл ЖІӨ өсу қарқынынан жоғары (1 сурет). Бұдан мынадай қорытынды шығаруға болады, 2017 жылы республикада туристердің барлық ағыны айтарлықтай жоғары үрдіске ие.[1,6 15.]

Жоғарыда айтылған деректерден отандық туризм саласы қарқынмен дамып келе жатқанын көруге болады. Дегенмен Қазақстанда туризм саласы дәстүрлі деңгейде. Мәселен Америка Құрама Штаттарында кейбір экскурсиялар QR-код арқылы жүзеге асырылады. Жапондықтардың голографиялық құрылғыны қолдануы әлемді таңқалдырып жатыр. Жаһандану үрдісі қазіргі таңда кеңінен етек жаюда. Оның қайнар көзі - инновация, дәлірек айтсақ ғаламдық технология болып табылады. Жаңашылдыққа ұмтыла отырып, өткеннің сүйемелдеуімен жаһандануға қадам басамыз. Заман талабына сай кез келген саланың жұмысы: соның ішінде туризм де, инновациялық технологияның озық үлгілерін қолдануы қажет. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Болашаққа бағдар, Рухани жаңғыру мақаласында «Жаңа жаһандық үрдістер ешкімнен сұрамай, есік қақтастан бірден төрге озды. Сондықтан, заманға сәйкес жаңғыру міндеті барлық мемлекеттердің алдында тұр.»,-деген болатын. Қазіргі қоғамды біз қарапайым экскурсия немесе ойын-сауық орталықтарымен таңғалдыра алмаймыз. Осының негізінде отандық туризм саласын, инновациялық технология құралдары көмегімен экономикалық тиімділігін арттыру мақсатында ерекше инновациялық құрылғы – голограмма технологиясын қолдануды ұсынамын.

Голограмма - бұл лазер арқылы жасалған кеңістіктегі объектінің үш өлшемді бейнесі. Қазіргі уақытта голограмма 7D технологиясына дейін жетті және көрермендерді нақты нысандардан айырмашылығы жоқ «анимациялық» бейнелермен таң қалдырды.[3,б. 52]. Жарық толқындарының интерференция және дифракция құбылыстары негізінде объектілердің көлемдік кескіндерін алу тәсілін голограмма деп атайды. Голограмма идеясын алғаш рет 1948 ж. ағылшын ғалымы Д. Габор ұсынды. Біздің елімізде голограмманы дамытуға үлес қосқан совет ғалымы Ю. Н. Денисюк. Голограмма әдісі когерент сәулелер — лазерді пайдалануға негізделген. Бұл әдісті түсіну үшін оны фотография әдісімен салыстыра қарастырған жөн.

Заттарды фотографиялағанда суретке түсірілетін заттан (объекіден) шағылысқан жарық сәулелерінің интенсивтігі (амплитудасы) фотоленкаға жазылады. Бұл жазу ақ және қараңғы нүктелер жиынтығы болып саналады. Ал шағылысатын толқындардың фазалары туралы фотоленкада ешқандай хабар-ошар жазылмайды. Олай болса, фотография суретке түсірілген дене туралы толық хабар бермейді. Ал голография болса, фотографияның осы кемшілігін жөндеп, іске асырады. Дәлірек айтқанда, голография шағылысқан толқындардың амплитудасымен қоса фазасын да тіркеп жазып алады. Фазаларды тіркеу үшін интерференция құбылысының пайдаланылатыны белгілі. Суретке түсірілетін денеге екі толқып — тірек және сигналдық толқын — жіберіледі. Фазасы мен амплитудасы тұрақты лазерлік сәулені денеге түсірілген тірек толқын деп, ал объекіден шағылысқан фазасы мен амплитудасы айнымалы толқынды сигналдық толқын деп атайды. Сигналдық және тірек толқындардың әсерлесуі нәтижесінде фотоленкада интерференциялық бейне пайда болады. Дәлірек айтқанда, голограмма шағылысқан толқындардың амплитудасымен қоса фазасын да тіркеп жазып алады. Фазаларды тіркеу үшін интерференция құбылысының пайдаланылатыны белгілі. Суретке түсірілетін денеге екі толқып — тірек және сигналдық толқын — жіберіледі. Фазасы мен амплитудасы тұрақты лазерлік сәулені денеге түсірілген тірек толқын деп, ал объекіден шағылысқан фазасы мен амплитудасы айнымалы толқынды сигналдық толқын деп атайды. [4,б.4] Голограмма технологиясын туризм саласында пайдалану экскурсияны мұқият және қызыға тыңдауға ынталандырады.

Қорыта келе, Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев Болашаққа бағдар, Рухани жаңғыру мақаласында «Технологиялық революцияның бет алысына қарасақ, таяу онжылдық уақытта қазіргі кәсіптердің жартысы жойылып кетеді. Экономиканың кәсіптік сипаты бұрын-соңды ешбір дәуірде мұншама жедел өзгермеген. Біз бүгінгі жаңа атаулы ертең-ақ ескіге айналатын, жүрісі жылдам дәуірге аяқ бастық. Бұл жағдайда кәсібін неғұрлым қиналмай, жеңіл өзгертуге қабілетті, аса білімдар адамдар ғана табысқа жетеді. Өмір сүру үшін, өзгеру қажет» деген болатын. Жаһандану үрдісінен қалмау мақсатында ойластырылған инновациялық технология құралдары көмегімен отандық туризм саласының тиімділігі артатынына сенімім зор.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Шаекина Ж.М., Тлеубердинова А.Т., Шоқан Р., Үсенова Д.М. //Туристік бизнесті ұйымдастыру және жоспарлау, 2013.-15б.

2. Сұрағанова С.К., Сабатаева Б.О. //Туризм инфрақұрылымы, 2012.-3б., 15б.

3. Шаекина Ж.М., Қойтанова Ә.Ж. //Туризм маркетингі, 2012.-52б.

4. Сұрағанова С.К., Сабатаева Б.О. //Туризм менеджменті, 2012.-4б.

УДК659.4

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ТОВАРОВ И УСЛУГ

ИДРИСОВА А.

магистрант, гр. МК-21 НП

Научный руководитель- д.э.н., профессор Борбасова З.Н.
Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Современная экономика постоянно меняется, и новые технологии предоставляют широкие возможности для осуществления маркетинговой деятельности. Интернет открыл совершенно новые перспективы для продвижения товаров и для их выбора потребителями, который сами решают как поступить с тем или иным рекламируемым продуктом. Пользователи давно научились игнорировать обычную рекламу в интернете: баннеры, контекст, брендированные страницы и многое другое. Но есть направления, интерес к которым не только не угасает, а наоборот, растет. Они вдохновляют маркетологов и рекламистов и поражают воображение пользователей. Такой интерактивный Интернет-маркетинг сегодня называют «digital» (в переводе «цифровой»), но это в первую очередь та реклама, которая непосредственно взаимодействует со своим потребителем.

Digital маркетинг (цифровой или интерактивный маркетинг) – это использование всех возможных форм цифровых каналов для продвижения бренда. Сюда следует отнести: телевидение, радио, интернет, социальные медиа и другие формы. Digital маркетинг тесно переплетается с интернет маркетингом, но в нем уже разработаны ряд техник, позволяющих достигать целевую аудиторию даже в оффлайн среде (использование приложений в телефонах, sms/mms, рекламные дисплеи на улицах и т.д.). В отличие от технологии интернет-маркетинга Digital эффективно использует мобильный маркетинг, выставочные LCD стенды с эффектными презентациями, то есть это комплексная дисциплина (на основе цифровых технологий), использующая разные виды маркетинга для продвижения продукта. Сегодня digital-маркетинг начинает широко использовать и традиционные виды рекламы, основная задача которой «захватить» внимание аудитории и перетянуть ее в виртуальный мир. Анализ показал, что из существующих разновидностей digital-рекламы, наибольшее внимание привлекают следующие направления: вирусные рекламные ролики, промо-сайты, спецпроекты, мобильные приложения и digital-оффлайн [1].

Вирусные рекламные ролики. Современные вирусные ролики меняют представление о том, как должна выглядеть реклама. Популярность таких роликов растет, они становятся все длиннее и все больше походят просто на забавное видео, чем на рекламу. О том, какой товар рекламируется, иногда становится понятно только к концу. Главное – это увлекательная картинка. Стоит только вспомнить рекламу Volkswagen, где ребенок представляет себя главным героем «Звездных войн» Дартом Вейдером. Рекламная кампания бренда Coca Cola "Имена", которая уже несколько лет успешно поставляет казахстанским ритейлерам бутылки с именами на этикетке задействовала эту технологию опосредовано. Если ранее знаменитый напиток предлагал своим потребителям счастливый и беззаботный образ жизни под брендом Coca Cola, то сейчас он как-бы переориентирован под брендом-имена своих потребителей [2]. Рекламная кампания задействовала ресурсы социальных сетей: покупатели с удовольствием размещают свои фотографии в социальных сетях бутылку с именем и тем самым добровольно увеличивая размах кампании и усиливая ее эффект.

В digital-пространстве ролики длиннее, художественно выполнены, ведь можно при небольшом бюджете позволить себе то, что нельзя позволить на ТВ. Они могут быть сняты любительски. При этом в вирусных роликах наблюдается несколько тематических направлений:

- юмористическое – смешные ролики, ролики-пародии;
- драматическое - ролики с глубоким сюжетом, заставляющие задуматься о вечном;
- action – ролики, впечатляющие и поражающие, с трюками, экстремальным сюжетом.

Некоторые компании используют еще и направление *horror* (LG). Фантазии неограничены, максимум креатива и нестандартности – вот что важно.

Вирусные ролики пользуются популярностью в сети, они собирают миллионную аудиторию, просмотры, обсуждения, но главное ненавязчиво рекламируют продукт и повышают узнаваемость бренда.

Промо-сайты. Маркетологи стали отходить создания формулы «правильного» сайта, где важно иметь хороший контент, привлекательную главную страницу, легкую навигацию, красивый дизайн, где легко доносить нужное сообщение, быть интерактивным и т.д. Но никто не дает гарантии, что такой сайт эффективен для поддержки бренда, привлечет достаточное количество пользователей, улучшит имидж компании, увеличит узнаваемость бренда и объем продаж в конечном счете. Поэтому компании все чаще прибегают к использованию промо-сайтов, которые раскручивают определенный товар, бренд, услугу или событие. Здесь основной упор делается не на количество предоставляемой информации, а на ее форму. Промо-сайт может позволить себе больше вольностей в дизайне, информационном наполнении и стилистике, чем обычный корпоративный сайт. Такой сайт сам по себе может являться отдельной рекламой бренда в рамках текущей маркетинговой кампании. Это способствует более эффективной коммуникации с целевой аудиторией, которая может быть выполнена в простой и даже игривой форме [2]. Одним из примеров является сайт, разработанный киевским офисом Девид Огилви, в поддержку бренда грузинской минеральной воды Боржом и завоевавший многочисленные награды. Суть проекта в том, пользователь спускается до источника Боржомом (8000 км). По пути ему сообщают, какую глубину он преодолел, какие мировые достопримечательности ей соответствуют, какой это слой почвы, а также пользователь получает награды за 'глубинные' достижения. Помимо необычного креатива и привлекательной «игрушки», которую представляет собой сайт для пользователя, он в первую очередь четко передает коммуникационное сообщение бренда.

Также примером могут служить: проект Skittles – бесконечно длинный сайт, где все блоки в цветах радуги непрерывно прокручиваются друг за другом; или бразильская компания Ambev для пива Antarctica промо-сайт с рекламным роликом, который никогда не заканчивается вот уже в течении 2-х лет.

Мобильные приложения. Чтобы оставаться конкурентоспособными в эпоху смартфонов и планшетов компаниям нужно постоянно открывать для себя новые рекламные перспективы, поэтому в digital-рекламе, применяются мобильные технологии. Здесь получили распространение интерактивные принты - печатная реклама, «оживающая» с помощью мобильных девайсов. Учитывая сегодняшнюю популярность продукции Apple, компании разрабатывают специальные проекты под iPhone и iPad и приложение iAd, которое не перенаправляет пользователя на отдельное окно браузера, а оставляет его в приложении. Чаще всего к такому типу рекламы прибегают luxury бренды. Один из недавних примеров – это интерактивный принт от компании Lexus. Обычный с виду макет журнала при помощи iPad превращается в самый настоящий видео-ролик.

Demo Video Mastering Comp 1080SOUND Brightcove. Новые digital пространства открывают мировые бренды, например, компания L'Oreal: она решила выйти на территорию игровых приставок с приложением «The Next Level» для платформы XBOX 360. Теперь в игровых консолях можно создать свой собственный мир красоты L'Oreal. Приложение включает рекомендации персонального стилиста, советы, новости и форумы по красоте и даже образовательную программу по формированию стиля. Пользователи набирают баллы за количество проведенного в приложении времени, приглашенных друзей и т.д. Полученные баллы можно обменять на последние новинки компании L'Oreal.

Рекламные игры – новая тенденция в мире digital, которая позволяет как нельзя лучше вовлечь пользователя и познакомить его с брендом.

Спецпроекты - являются важной частью digital рекламы. Под этим термином мы понимаем комплексную интеграцию бренда в интернет-ресурсы вне обычных рекламных мест с целью вовлечения аудитории в продолжительную коммуникацию. Тем не менее, составляющими понятия «спецпроект» являются также: креативность идеи, ее исполнение (execution) и максимальное вовлечение пользователей. Один из ярких примеров – это продвижение страховой компании Intouch. Рекламное агентство Proximity

Russia поставило следующий эксперимент: на протяжении недели в закрытом гараже на 9 веревках над автомобилем висел рояль. На специальном промо-сайте велась круглосуточная трансляция происходящего, судьба рояля и автомобиля определялась случайными обстоятельствами, за которые могли проголосовать сами пользователи: например, веревку планировали перерезать, если пойдет дождь, в зависимости от кого, кто выиграет в футбольном матче и т.д. Уже на 6-й день трафик на сайте страховой компании превысил медиа-план на 200%.

Digital-оффлайн. Digital реклама уже вышла за рамки онлайн-мира. 3D-проекции вот еще одна тенденция в digital рекламе, которую активно используют крупные корпорации, такие как Adidas, LG, Audi, Nissan и др. К примеру, Nissan Canada запустила в разных городах мира проекцию отображающейся на воде нового Nissan Altima. Компания была приурочена ко Дню Канады. Для отображения 3D-проекции специальным насосом выпускалось 3300 литров воды в минуту, стоящей стеной на 36,5 метров, что представляло собой идеальный экран для десятков тысяч зрителей. Это реклама перешедшая в шоу. Точно также компания Microsoft для рекламы нового интерфейса Live Tiles (“живые тайлы”) Windows Phone 8, представляющим интересную альтернативу обычным ярлыкам, решила перенести ничего не подозревающих прохожих на настоящий рок-концерт. К участию в необычной инсталляции была приглашена популярная норвежская электро-рок группа Datarock. Для нее была специально смонтирована сцена на одной из улиц в Осло, скрытая за макетом стены. Напротив такого импровизированного клуба на дороге был размещен интерактивный «живой тайл». Привести в действие тайл с музыкой можно было, наступив на него. И тут происходило самое интересное: фальшивая стена падала и прохожие оказывались в центре настоящего рок-концерта, окруженные массой фанатов.

Для усиления рекламного эффекта лучше, чтобы оффлайновые инсталляции были наиболее интерактивными, а высшим классом станет их интеграция с мобильными устройствами. Например, компания Adidas установила набирающие популярность digital витрины, сделав их максимально интерактивными. Покупатели могут не только пролистать каталог, но и поиграть с моделью, заставив ее примерить любые предметы одежды. Еще одна особенность состоит в том, что к инсталляции можно подключить смартфон и перекинуть все интересующие предметы в корзину для последующей покупки. И для этого даже не нужно дополнительно устанавливать никакое приложение [3].

Таким образом, отметим, что Digital технологии меняют рекламные рынки по всему миру. Предполагается, что с 2018 года digital станет основным медиа, впервые обогнав ТВ по объему рекламных инвестиций. Ожидается, что доля digital достигнет 37,6% (34,8% в 2017 г.), что эквивалентно \$215,8 млрд. Доля ТВ составит 35,9% (37,1% в 2017 г.). Контекстная реклама в 2018 г. опередит традиционные печатные СМИ (газеты и журналы).

Что касается казахстанского сегмента, то Digital –реклама, следуя глобальным тенденциям, переживает бум. И происходит он как в количественном, так и в качественном плане. В количественном плане это выражается в росте объема интернет-рекламы. К примеру, в 2016 году, по данным TNS Gallup, объем рекламы в Интернете составил 4–4,3 млрд тенге, а к концу 2018 года он прогнозируется на уровне 6,5 млрд тенге, то есть примерный рост составит 46%.

По данным Select Communication Group, в 2016 году в Казахстане объем интернет-рекламы распределился следующим образом: 1,5 млрд тенге составил объем контекстной рекламы, 1,9 млрд тенге — баннерная реклама, 0,5 млрд тенге — онлайн видео, а на SMM (маркетинг в социальных сетях) пришлось 0,2 млрд тенге.

Бурный рост цифровой рекламы происходит на фоне спада объема наружной рекламы (ожидается снижение объемов с 6 млрд до 5,8 млрд тенге на конец 2017 года) и рекламы в прессе (прогнозируется снижение объема с 3,2 млрд до 3 млрд тенге).

В качественном плане изменения, происходящие на рынке, выражаются в том, что увеличилось число мероприятий, конференций, связанных с диджитал маркетингом (Marcon, Astana Digital Forum, Top Digital Forum, MobiEvent и др.), растет профессиональная квалификация казахстанских специалистов, на рынок начали заходить крупные игроки.

Корпорация Google решила усилить свои позиции в сфере онлайн видео рекламы, а компания Яндекс открыла офис и начала интенсивно развивать онлайн рекламу и свою рекламную сеть в Казахстане. На рынок также зашли игроки перформанс маркетинга (компания Linkprofit объявила о своих намерениях развивать CPA сети в Казахстане в августе этого года).

Учитывая то, что казахстанцы ежедневно проводят в интернете в среднем 2,5 часа в онлайн рекламе Казахстан прослеживаются 3 тенденции по изменениям объема рынка:

1. Баннерная реклама будет терять в объемах.
2. Контекстная реклама будет расти с приходом «Яндекс Директ».
3. Будут расти объемы онлайн видео.

Баннерная реклама в Казахстане в последние годы была одной из самых дорогих и менее эффективных видов Интернет-рекламы. Частичный отказ от баннерной рекламы наблюдается уже давно, и эта тенденция еще больше усилится в 2018 г.

Объем контекстной рекламы в последние годы рос стабильными темпами, испытав настоящий бум в 2016 г. С приходом Яндекс этот процесс только усилится. Яндекс нацелен не только на то, чтобы развивать онлайн рекламу и свою рекламную сеть в Казахстане, а именно увеличивать объем контекстной рекламы.

Рынок онлайн видео сделал скачок в 2016 году, рос стремительными темпами в 2017 и 2018 годах. Google с этого года начала активно развивать Youtube, и видеоблогинг является прямым свидетельством этому.

Частичный отказ от баннерной рекламы и переход на контекстную рекламу свидетельствует о том, что в Казахстане все больше приближается к мировым тенденциям развития рекламной деятельности. Можно прогнозировать, что в 2018 г. мы будем наблюдать динамические изменения в сфере онлайн рекламы, Digital-маркетинга в Казахстане, и 2017 год закладывает для этого основы [4].

На сегодняшний день digital является единственным способом маркетинга, который дает возможность достаточно точно, даже можно сказать – конкретизировано, выбирать целевую аудиторию, что, само собой, повышает эффективность рекламирования. Причем, digital-реклама может даже не отличаться впечатляющей креативностью, главное, чтобы ее разработчики сумели воспользоваться теми техническими возможностями, которые предоставляет цифровая платформа.

Список литературы:

1. <http://www.sostav.ru>
2. <https://kapital.kz/business>
3. Маркетинг инноваций и инновационный маркетинг: учеб. пособие для студ. экон. спец. вузов / Ю.И. Осик, З.Н. Борбасова, О.В. Прокопенко, В.З. Валеева. - Караганда: Изд-во КарГУ, 2016.- 155 с.
4. www.imagecms.net

ӘОЖ 379.851

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҚОҒАМДЫҚ ТАМАҚТАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ТАЛДАУ

АБЗАЛБЕК Ж.С.,

ТПП-42к

Ғылыми жетекші – Аешова Н.Т.

аға оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Қазіргі заман ағысына ілесу-уақыт талабы. Сол орайда еліміздің әр саласын жетілдіріп, дамытуда түрлі шаралар қолға алынып жатыр. Ол қоғамдық тамақтандыру бизнесін де айналып өтпек емес. Әлемнің барлық елдерінде үйге қыдыра келген бейтаныс немесе туыс кісілерге ерекше назар аударылып, аса зор құрмет көрсетіледі, сондықтан қоғамдық тамақтандыру саласын үнемі жетілдіріп отыру қазіргі таңда өзекті мәселеге айналып отыр.

Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары мемлекеттік сауда ұйымдарына немесе жекеменшік орындарға кіреді. Ежелгі заманнан өкімет қоғамдық тамақтандыру дамуына үлкен назар аударған. Совет үкіметі кезінде көптеген мейрамханалар мен трактирлер жұмысшылар мен олардың жанұя мүшелері тамақтанатын қоғамдық асханаларға қайта өңделген. Сол кездің көсемі В.И. Ленин жұмыстың үлгі аларлықтай қойылымында қоғамдық тамақтандыру орындары адамның жанды еңбегі мен шикізат өнімдерін үнемдейтінін, тұтынушыларға қолайлы жағдайлар тудыратыны туралы ашық айтқан. Қоғамдық тамақтандыру орындарының жалпылама дамуы жоғары автоматтандырылған кәсіпорындардың құрылуы арқылы саланың өңделуіне, олардың мамандырылған кәсіпорындарда немесе өндірістің сәйкес саласында жасалған жартылай фабрикаттармен, дайын тағамдармен, консервіленген және мұздатылған дайын өнімдермен қамтамасыз етілуіне өтуге негізделеді.

Тауар айналымының және қоғамдық тамақтандыру өнімін өндірудің өсуі екі бағыттан іске асырылады: қоғамдық тамақтандыру жүйесімен қызмет көрсетілетін халықтың аумағының кеңею сызығы бойынша және осы саланың қызметтерін қолданатын әрбір тұтынушының жалпы қоғамдық тамақтандыру көлеміндегі қоғамдық тамақтандыру өнімдерін тұтынудың тиесілі салмағының өсуі.

Туризм елдің тұтас өңірлерінің экономикасына белсенді ықпал етеді. Туризм саласында шаруашылық жүргізуші субъектілердің құрылуы мен жұмыс істеуі жол көлігінің, қоғамдық тамақтандыру саласы, халыққа сауда, мәдени, дәрігерлік қызмет көрсетудің дамуымен тығыз байланысты. Қазақстанның тәуелсіздік алуы туристік қызметті реттеу мен халықтың тарихи және мәдени мұрасын жаңғырту үшін негіз болып қаланды.

Өркениетті нарықтық қатынастардың дамуы, әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, бақылайтын, кешенді және тұрақты негізде мемлекеттің реттеуінсіз мүмкін емес. Ең алдымен бұл- туристік индустрияны жоспарлау мен дамыту бойынша ғылыми негізделген нақты мемлекеттік бағдарлама. Оның жүзеге асырылуы туристік қызмет саласына капитал салымының тиімділігін арттырып, еліміздегі туристік ресурстарды мейлінше тиімді пайдалауға мүмкіндік береді.

Өркениетті нарықты қатынастардың дамуы, әлемдік тәжірибеге негізделгендей, бақылайтын, кешенді және тұрақты негізде мемлекеттің реттеуінсіз мүмкін емес. Кері құбылыстарды дереу артта қалдыру, қарапайым шындықты түсінуге байланысты-мемлекет пен Қазақстандағы туристік саладағы бизнестің

ынтымағынсыз әлемдік туристік нарыққа ену қиына түседі. Осы бағытта салыстырмалы өзіндік бағдарламаларды жүзеге асыруға баса назар аудару қажет. Оның жүзеге асырылуы туристік қызмет саласына салынған капитал салымының тиімділігін арттырып, еліміздегі туристік маршруттарды мейлінше тиімді пайдалануға мүмкіндік береді.

Туристік қызмет индустриясының дамуын жоспарлау барлық деңгейлерде, яғни халықаралық, ұлттық, өңірлі, аудандармен объектілерге қатысты жүргізілуі қажет. Сонымен қоса, ол дамуды үнемі бақылап, тиімді басқаруға негіз болып, туристік қызмет секторының ұзақ мерзімді табысты қызметін қамтамасыз етеді. Жоспарлауға деген жүйелі қадам ғана экономика, экология және әлеуметтік, мәдени орталардың бірлігі қамтамасыз етіліп, туристік қызмет индустриясының тұрақты дамуына септігін тигізіп, елімізге және жеке өңірлерге айтарлықтай экономикалық тиімділік әкеле алады.

Қазақстан-жүзден астам ұлты бар, қонақжай халқы бар республика. Қоғамдық тамақтандыру орындарының тарихы ежелден өзінің тамырларымен қонақты қабылдау әдеті мен салт-дәстүрінен басталады. Қонаққа әрдайым ерекше көңіл бөлінетін, ол төрде отағасының оң жағында отыратын. Мейрамханалық бизнес орындарының қарқынды дамуы Ұлы Жібек жолының пайда болуынан басталды. Ежелден және орта ғасырларда Жерортадан Қытайға дейін Еуразияны қиылысқан керуен жолдарының жүйесі халықтың сауда және мәдени байланыстарының пайда болып, дамуының қайнар көзі болып саналды.

Бұл жерлерде ірі сауда орталықтары тұрғызылған болатын, сондықтан да әр түрлі елдерден саяхатшылар келетін. Барлық саяхатшыларды киіз үйге сыйғызу мүмкін емес болды, сол себептен тұрақты аулалар, мейрамханалар пайда бола бастады. Аулаларда ең қажетті қызметтер: орналастыру, тамақтандыру, су беру қызметтері көрсетілген. Сауда жолдарында керуен-сарайлар салынып, түйе мен жылқылар үшін арнайы жайғастыру пункттері болған.

Саяси жағдай дипломаттар мен саудагерлерге жол жүру кестесін таңдауды анықтап берді. Бұның өзі туризм мен қоғамдық тамақтандыру бизнесінің пайда болуына себеп болды. Қалалар өздерінің базарларымен көріне бастады. Минералды сулары бар жерлерде-санаторийлер тұрғызылды. Емдік туризмінің Қазақстанда дамуымен байланысты таулы туризмнің рөлі зор, яғни маңызды болып туристерге арналған түнеу объектілері салына бастады [1].

Республикамыздың қоғамдық тамақтандыру бизнесіндегі көптеген көркем жерлерінде туристік базалар салынды. Жыл сайын қоғамдық тамақтандыру орындар санына қарағанда, қызмет көрсетудің орналастыру құралдарының қосымша түрлеріндегі орындар саны тез өсе бастады. Әуелі, қоғамдық тамақтандыру бизнесіндегі орналастыру құралдарының негізгі және қосымша түрлерін шектеу мүмкін емес болды, қоғамдық тамақтандыру орындары сияқты, жалға берілетін жеке пәтерлерде де сондай қызметтер көрсетіледі. Жаңа туризм мен қоғамдық тамақтандыру орындарының Қазақстанда пайда болуы ХХ ғасырдан бастау алады.

Соңғы кездері туризм бизнесіндегі қоғамдық тамақтандыру бизнесі әлемде пайдалы бизнестің біріне айналды. Ол өзімен қоса туризмді дамытады. Ал туризм болса, әлеуметтік тұрмыстық инфрақұрылымның салааралық кешені ретінде әлемдік экономикада басты рөлді алады, әлемдік ұлттық өнімнің 1/10 бөлігін қамтамасыз етеді. Сондықтан да алдағы кезеңде оның ең маңызды факторына айналмақ.

Қоғамдық тамақтандыру бизнесі туризм индустриясының құрамды бөлігі болып табылады. Туризм индустриясында қызмет көрсету маркетингінің қоғамдық тамақтандыру құралдары маңызды орынға ие болған. Қоғамдық тамақтандыру бизнесі дамыған бәсекелестік фирмалардың пайдалылығын төмендетеді деген пікір тараған, өйткені көбінесе қосымша бірқатар шығындарды талап ететін жаңа қызметтерді әзірлеуге, жарнамаға жұмсалатын шығындарды көбейтуге тура келеді, ал бұл іс-шаралар қомақты қаржыны талап етеді. Дегенмен, бәсекелестік артықшылық барлық уақытта пайданың қысқаруымен қатар жүрмейді. Ең маңызды бәсекелестік артықшылық фирманың экстенсивті дамуының есебінен жүзеге асырылмайды, ал оның қолданудағы құралдарының тиімді пайдаланылуын жоғарылатымен жүреді, яғни шығындарды төмендетумен, қызметкерлердің кәсіптілігін жоғарылату жолымен менеджментті жақсартумен және т.б.

Қоғамдық тамақтандыру дамыған орындарында ұзақ жолда әр баланың көңіл-күйіне, қоғамдық тамақтандыру жағдайына көңілді демалысына бар ықыластарын аударып, қамқорлық етуі, мейірімді, жылы жүзді қарым-қатынастары, ұстаздарға деген құрметі, өздерінің атқарып жүрген жұмыстарының білімді, білікті, білгір мамандары екенін танытты. Еліміздің экономикалық өсуі және халықтың әл-ауқатының жоғарылауы жағдайында мейрамхана бизнесі нарығы жеткілікті тартымды болып тұр. Бүгінгі таңда мейрамхана бизнесі экономикамыздың дамуының әлеуетті және болашағы зор салаларының бірі болып танылып отыр. Мейрамхана бизнесі-қонақтармен қарым-қатынаста қоғамдық тамақтандыру принциптеріне сүйенетін ықылас пен мейманшылдық таныту сияқты қызмет көрсету түрлерінен тұратын кәсіпкерлік түрі. Мейрамханалық бизнес еліміздің сырттан келушілерді тарту арқылы пайда көздерін ұлғайтуда алатын орны ерекше. Бұл нарықты дер кезінде зерттеу, тапсырыскерлердің қажетсінуін айқын анықтау және бәсекелестердің қызметін тұрақты талдау өзінің мүмкіндіктерін дұрыс бағалауға және дұрыс стратегиялық шешім қабылдауға мүмкіндік беретінімен байланысты.

Мейрамханалық бизнес-өндірумен, өңдеумен, өткізумен және тамақ өнімдерін тұтынуды ұйымдастырумен байланысты кәсіпкерлік қызмет [2].

Қазіргі уақытта Қазақстанның мейрамханалық бизнесінде көптеген мейрамханалар әрекет етеді және де олардың негізгі бөлігі Алматы қаласында шоғырланған. Сондықтанда олардың арасындағы бәсекелестікте осы жерде жоғарылайды. Осы күреске төтеп беру үшін, мейрамханалар көрсететін қызмет сапасын жоғарылатуы, бәсекелестік қабілетті бағаны ұстауы және басқа әдістермен әлеуетті тапсырыскерлерді өзіне тартуы керек.

Бұл саладағы зерттеулермен маркетинг айналысады.

Бүгінгі күнде мейрамханалық бизнестегі менеджмент тақырыбы өте көкейтесті болып табылады.

Қазақстандық фирмалар менеджмент саласында бірінші тәжірибелерін алуда.

Мейрамханалық бизнесте басқарудың алатын орны ерекше. Бұл нарықты дер кезінде зерттеу тапсырыскерлердің қажетсінуін айқын анықтау және бәсекелестердің қызметін тұрақты талдау өзінің мүмкіндіктерін дұрыс бағалауға және дұрыс стратегиялық шешім қабылдауға мүмкіндік беретінімен байланысты. Мейрамхана бизнесі мейрамханалық бизнесіндегі және туризм индустриясының құрамды бөлігі болып табылады. Туризм индустриясында қызмет көрсету маркетингінің орналастыру құралдары маңызды орынға ие болған.

Сарапшылардың айтуы бойынша, ҚР-да 1 адамға шаққанда мейрамханалық қызметке жұмсалатын орташа шығыстар басқа елдердің осындай көрсеткіштеріне қарағанда айтарлықтай төмен келеді. Мысалы, 2009 ж. ҚР-да үй сыртында қоғамдық тамақтандыруға жұмсалған шығындардың есебі ортамен 1 адамға шаққанда жылына 15 мың теңгедей құрапты. Бұл көрсеткіш басқа елдерге қарағанда айтарлықтай аз, мысалы, АҚШ-та-190 мың тг, Францияда-125 мың тг және Германияда-60 мың тг. Қазақстан көрсеткіштерінің мұндай қалып кетуі мейрамханалық нарықтың жоғары әлеуеті туралы және оның жеткіліксіз қамтылуы туралы куәландырады.

Мемлекеттік стандарттармен белгіленген бойынша дәстүрлі жіктемеде мейрамханалар үш сыныпқа бөлінеді: люкс, жоғары және бірінші, оның әрқайсысына белгіленген талаптар сәйкес келеді. Бірақ қазіргі кезде басқа бөлініс көп байқалады: элиталық, орта сыныпқа арналған мейрамханалар және дүңгіршектер. Соңғы жылдары қоғамдық тамақтандыру бизнесі түрлі басқа бизнес салаларының инвесторларын көптеп қызықтырып жүр. Еліміздің экономикалық өсуі және халықтың әл-ауқатының жоғарылауы жағдайында қоғамдық тамақтандыру бизнесі нарығы жеткілікті тартымды болады. Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары клиенттерін үнемі ағылып келуін қамтамасыз ететін маңызды зор кейбір ұғымдар бар. Сондықтан мейрамханалардың көбісі орталық аудандарда орналасқан. Мұны қала тұрғындары мен қонақтардың уақыт өткізу үшін қала орталықтары қызықтыратындығымен түсіндіруге болады.

Мемлекеттік стандарттармен белгіленген бойынша дәстүрлі жіктемеде мейрамханалар үш сыныпқа бөлінеді: люкс, жоғары және бірінші, оның әрқайсысына белгіленген талаптар сәйкес келеді. Бірақ қазіргі кезде басқа бөлініс көп байқалады: элиталық, орта сыныпқа арналған мейрамханалар және дүңгіршектер. Соңғы жылдары қоғамдық тамақтандыру бизнесі түрлі басқа бизнес салаларының инвесторларын көптеп қызықтырып жүр. Еліміздің экономикалық өсуі және халықтың әл-ауқатының жоғарылауы жағдайында қоғамдық тамақтандыру бизнесі нарығы жеткілікті тартымды болады. Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындары клиенттерін үнемі ағылып келуін қамтамасыз ететін маңызды зор кейбір ұғымдар бар. Сондықтан мейрамханалардың көбісі орталық аудандарда орналасқан. Мұны қала тұрғындары мен қонақтардың уақыт өткізу үшін қала орталықтары қызықтыратындығымен түсіндіруге болады.

Мейрамханалық бизнесіндегі дамыған бәсекелестік фирмалардың пайдалылығын төмендетеді деген пікір тараған, өйткені көбінесе қосымша бірқатар шығындарды талап ететін жаңа қызметтерді әзірлеуге, жарнамаға жұмсалатын шығындарды көбейтуге тура келеді. Дегенмен бәсекелестік артықшылық барлық уақытта пайдалылықтың қысқаруымен қатар жүрмейді. Ең маңызды бәсекелестік артықшылық фирманың экстенсивті дамуының есебінен жүзеге асырылмайды, ал оның қолданудағы құралдарының тиімді пайдаланылуын жоғарылатымен жүреді, яғни шығындарды төмендетумен, қызметкерлердің кәсіптілігін жоғарылату жолымен менеджментті жақсартумен және т.б. [4].

Қоғамдық тамақтандыру нарығының құрылымы оның дамуының түрлі кезеңдерінде өзгеріп отырды. 1990 жылдардың бірінші жартысында нарықтың сөзсіз көшбасшы болып қымбат мейрамханалар мен асханалар, дүңгіршектер болды. Және де бұл жағдай қалталы және төмен тұратын қоғам мүшелерінің құрылымына сай келетін. Бұдан кейінгі ұзаққа жалғасқан экономикалық өсу бұрынғы жіберіп алғанның орнын белсенді толтыра бастаған орта сыныптың өмірлік деңгейі мен қал-жағдайын жоғарылатты, нәтижесінде, соңғы жылдары және әлемдік қаржылық кризистің басталуына таяу нарықтың дамуына негізгі қаржыны демократиялық сегменттегі кәсіпорындар салды: кафетерийлер, жолдағы, базарлардағы тез тамақтанып шығу орындары, шұғыл дәм әзірлеу бутиктері т.б. Бұлардың ішінде жеңіл-желпі тез тағам дайындайтын орындардың бөлігі арта түсті, олардың жылдық өсімі 25–30 % құрылып отырды. Өз кезегінде элиталық мейрамханалардың сегменті өсу қарқынын төмендетті.

Солай ҚР-да мейрамханалық салада салмақты нарықтық тәжірибе және көп жылдық дәстүрлер жоқ. Сонымен қатар бизнесті жүргізуге көмек беретін тәжірибеден өткізілген әдіснамалық база жоқ. Бизнестің басқа салаларынан мейрамханалық нарыққа келген инвесторлардың тағы бір қателігі (көптен кездесетін)-біліп және түсінетін дәстүрлі асханаға мөлшерлемелерін қояды. Бірақ бұл жеткіліксіз. Мейрамхана кіріс түсіре бастау үшін мақсатты аудиторияны тарту және ұстап қалу үшін мақсатталған сауатты маркетингтік саясатты құру қажет. Сондықтан кәсіпорындардың ашылуы туралы халықты алдын ала ақпараттандырып қою қажет, содан соң бұрынғыларды ұстап қалумен қатар жаңа тұтынушыларды тарта отырып, кәсіпорындарға ағымдық қызығушылықты ұстап қалу қажет.

Бірақ қазіргі дағдарыс жылдарға байланысты үйден тыс жерде мейрамхана сұранысты бірінші кезекте тұрады деу қиын, сондықтан кризистің кесірінен халық үйінен тыс жерде тамақтандырудан үнемдей бастады. Оның үстіне әжептәуір тағамдар мен жоғары деңгейдегі қызмет көрсетуді, жаңадан ашылған мейрамханалардың бірқатары ұсынады. Осыған қарамастан, олар туралы сәтті жобалар деп айту әзірше

ертерек. Олардың әуелгі көтерген межеден төмендемеуіне, әрине, сенгіміз келеді, бірақ тәжірибенің көрсетуінше, бұл толық мүмкін. Оңтүстік астананың мейрамхана бизнесі нарығында келесідей тұжырымдама бұрыннан белгіленген: кәсіпорын ашылады, өзінің дәмді тағамдары мен керемет интерьерлері туралы бар дауыспен жариялайды, ал біраз уақыт өткеннен соң, осы қызмет көрсетуде, дәмді астар дайындауда толығымен бұзылады. Тұрақтылық жоқ [5].

Мейрамхана бизнесі-кәсіпқой еместер бизнесі. Әрине, мейрамхана бизнесімен айналысуға бел буған адамдардың кездесетін қиындықтарын түсінуге болады. Кадрлардың жетіспеушілігі, қазіргі аспазшылық мектебінің болмауы, бәрінен бұрын кеңестік общепиттен қазіргі мейрамханалық іске көшу жай нәрсе емес және біліктілікті тәсілдемені талап етеді. Еуропалық рестораторларға, олардың қоғамдық тамақтандыру бизнесі ісіндегі көп жылдық дәстүрлі тәжірибелерімен, әрине, қиындықты өтпелі кезеңде мейрамхана бизнесі нарығын игеріп отырған отандық кәсіпкерлерге қарағанда, оңай.

Дағдарыс жағдайындағы мейрамхана желілерінің басшылары шешетін негізгі мәселелер келесілер: персонал жетіспеушілігі, өнімдердің бағасының өсуі және ҚР-дағы франчайзингтің әлсіз дамуы. Бірақ нарықтың басты мәселесі-қажет параметрлерге жауап беретін және жоғары өтімділігі бар жерде орналасқан орын ғимарат табу. Осынысымен мейрамхана саладағы басшылардың сауда орталықтарына қызығушылығы түсіндіріледі-онда аландар және келушілердің жоғары ағымы бар. Жеке ғимараттарда мекеме ашуға жылжымайтын мүлікке деген жоғары бағалар кедергі болды. Бұл жағдайдан қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындардың қызметіне бағаның көтерілу есебінен өсу қарқыны және қоғамдық тамақтандыру айналымының өсуі туралы айтуға болады.

Жоғарыда аталған бірқатар мәселелерге мемлекет тарапынан қолдау көрсетіліп, мейрамханалармен айналысатын кәсіпкерлер стратегиялық жоспармен жұмыс жасаса, бұл сала біздің елде өркендеп үлкен пайданың қайнар көзіне айналар еді.

Қазақстанда туризмнің даму жолындағы мейрамхана бизнесінің алдағы жылдары жетістікке жетуге жоғары мүмкіндігі бар.

Әдебиеттер тізімі

1. Дайырбеков О.Д., Алтынбеков Б.Е., Торғауытов Б.К., Кенесариев У.И., Хайдарова Т.С. Қоғамдық тамақтандыру орындарындағы аурудың алдын алу және сақтандыру бойынша терминологиялық сөздік.- Шымкент: Ғасыр-Ш,

2. Райс В. Контроль издержек в ресторанном бизнесе.-М.: Креатив Холдинг, 2006.-С. 6,

3. Пикалев А., Маевская А. Как увеличить доход ресторана, бара, кафе.-СПб.: Бизнес-пресса,-С. 18-32.

4. А.Б. Молдашев, Г.А. Никиина, Л.И. Луецкий, Г.Я. Гусева. Концептуальные основы продовольственной безопасности Казахстана. –Алматы, 2009ж. 28б

5. А.М. Мырзахметова. ВТО и внешняя торговля Казахстана. – Алматы: Қазақ университеті. 2009

ӘОЖ 338.46

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТЕЗ ТАМАҚТАНУ МЕЙРАМХАНАЛАРЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯСЫ

ҚҰРМАНҒАЛИ Ә.Б.

Студентка,

Ғылыми жетекші: Аешова Н.Т.

Туризм және мейрамхана ісі кафедрасы, аға оқытушы

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

XX ғасырда өнеркәсіп революциясы кезеңінде адамдардың көшуі, саяхаттауы жиілей түсті де, орта класты ауқаттылар тобы пайда болды. Осыдан бастап, мейрамхана бизнесінің қазіргі кезеңінің құрылымы іске асады. Қазіргі таңда Англия өзінің француз, итальян, асханаларымен қоса, тай, қытай, мексикан, испан, орыс, американ асханаларымен белгілі. Лондонда Тауэр атты көне түрме ғимаратын француз Конран сорпа асханасы ретінде ашып, қазіргі таңда атақты мейрамханалар желісіне айналдырған. Әлем бойынша тамақты тез дайындайтын мейрамханалар танымалдыққа ие. Олардың ішіндегі ең белгілілері – гамбургерлер мен қуырылған картопқа мамандандырылған McDonald's, пиццаға мамандандырылған Pizza Hut, Domino, Little Ceasar, бифштекс дайындайтын Sizzler, теңіз өнімдерінен тамақ дайындайтын Red Lobster және т.б.

Англияда жоғары класты мейрамханаларында үстел үстінде міндетті түрде клиенттер қолын шаю үшін лимон немесе шабалды салынған ароматты сұйықтық қояды. Еуропада арзан жерде тамақтану үшін қытай және үнді асханаларына, ал орташа, жоғары класты тамақтануға ұлттық стильдегі, француз, итальян, т.б. мейрамханаларға барады. Арнайы мейрамхана критиктері жүйесі қалыптасқан, рестораторлар ассоциациясы жұмыс атқарады [1].

Қазіргі кездегі мейрамхана бизнесінің даму тенденциялары мынадай:

- Мейрамхана және қонақ үй ұсыныстарының тереңдетіліп мамандануы;

- Халықаралық қонақ үй және мейрамхана желілерінің пайда болуы;

- Шағын мекемелер жүйесінің дамуы;

Қонақжай индустриясына жаңа компьютерлік технологияларды енгізу.

Қазіргі кезде Қазақстанды да «Pepsi», «Reebok», «Happy Lon», «Mimioriki», «Subway», «KFC», «Burger King», «McDonalds» және басқа да фирмалардың танымал тауар таңбаларымен белгіленген тауарлар және қызметтермен ешкімді таңдандыра алмайсың. Бұл таңбалар туралы тұтынушының ойында біржақты жоғары абыройы бар белгілі - бір өндірушімен байланыстырылады және тауарлар мен қызметтердің жоғары сапасы бар екенін қосымша көрсетеді. Осы тауарлардың ел ішінде және барлық әлем бойынша таратылуының ең бір тиімді ағымы - біздегі аз танымал франчайзинг.

«Франчайзинг» термині француздық «franchise» - жеңілдік, артықшылық, сонымен қатар салық пен жарналардан босату сөзінен пайда болған. Франчайзингтік қатынастар желі қатысушыларына бірқатар артықшылықтар ұсынуымен тартымды: біріншіден, жаңа кәсіпкерлерге - табысы тұрақты бизнестің көмегімен өзіндік кәсібін ұйымдастыруға мүмкіндік береді, екіншіден, танымал компаниялардың нарықтағы қызметін кеңейту және нығайту жолы, үшіншіден, мемлекеттің кәсіпкерлікті қолдаудағы тиімді тетігі болып табылады [2].

Дегенмен бұл бизнес технологиясы біздің өмірімізге және әр адамның ауқаттылығына нақты кіргенін белгілеу қажет. Экономиканың көптеген сфералары мен салалары едәуір дәрежеде франчайзингпен төмендетіледі және оған тәуелді. Қазақстандық тұтынушылардың талғамдарына сәйкес біздің елдің менталитеті көбіне үй тағамдарын тұтынуға бейім. Алайда, қазіргі нарықтық жағдай, елдің бас қалаларындағы халықтың сұранысы жылдам тамақтандыру орталықтарына артып отыр. Тамақты үйде дұрыстап дайындауға мүмкіндігіміз болмағанда, біз оны қолайлы, тиімді тамақ ретінде тұтынамыз. Сонымен қатар фастфуд сататын дүкендер өздеріне әдемі жарнамаларымен, төмен бағаларымен, жылдам әзірленуімен тұтынушылардың назарын аудартады [3].

Қарағанды қаласының 40 жасқа дейінгі тұрғыны кем дегенде жылына бір рет фаст фуд өнімдерін тұтынады. Ал, гамбургер өнімін тұрғындардың 54% - ы кем дегенде айына бір рет тұтынады. Ал 1/3-і кем дегенде аптасына бір рет тұтынады. Бұл статистикадан көретініміз, жылдам тамақтандыру орынына деген сұраныс жыл сайын артып келеді. Тағамдардың зияндығына қарамастан, жылдам тамақтандыру орталықтарының тиімді жүргізілген стратегиясы мен қолданылған тактикалары, маркетингтік іс - шаралары, маркетингтік коммуникациялық технологиялар осы саланың дамуына бірден-бір себеп.

Қаламыздың жылдам тамақтандыру өнімі- гамбургердің басты бәсекелесі - донер. Ал, әлеуетті бәсекелесі - пиццалар. Сондықтан нарықтағы бәсекелестіктің күшті болуы, нарыққа жаңа тауарлардың шығуын қамтамасыз етіп отыр.

Қарағанды қаласының тұрғындарының психологиялық факторына сай, олардың көпшілігінің пікірінше фаст- фуд өнімдері - негізгі түскі және кешкі ас арасындағы, қосымша тағамдар қатарына жатады. Осы жағдай фаст- фуд өнімдерінің зияндығына қарамастан сатып алушылардың әлі де болса адал тұтынушы болуын қамтамасыз етіп отыр.

Қарағанды қаласының экологиялық жағдайлары мен басқа да факторларына сәйкес, қалада жылдам тамақтандыру орталығын салудың негізгі критерийлеріне мыналарды жатқызуға болады. Яғни, тазалық 88%, қолжетімді баға 69%, бос орындардың болуы 63%. Жоғарыда атап өтілген осы және өзге де жағдайлар қаланың жылдам тамақтандыру нарығына айқын сипаттамалар береді.

Қарағанды қаласында қазіргі уақытта жұмыс істеп тұрған “KFC - Ростикс” (Kentucky Fried Chicken немесе KFC - (ағыл. Kentucky Fried Chicken - Кентуккиден әкелінген қуырылған тауық еті) - фаст - фудтың америкалық мейрамхана желісі, тауық етінен жасалған фирмалық тағамдар - майға қуырылған тауық аяқтарын әзірлейді) фаст- фудтар желісінің төменде келтірілген бөлімшелері бар.

1. KFC CityMall сауда, ойын-сауық орталығында, Бухар-Жырау проспекті, 59/2;
2. KFC Флаг проспекті Республикасы, 34/2.

Кесте 1 - Ростикс KFC тағамдарының калориялығы [3]

Тағам атаулары	Тағам массасы, г	Белок	Май	Көмірсу
Тауық	159	18,5	12,8	14,1
Тауық қанаттары	216	16,6	20,7	15,4
Тауықтан дайындалған стрипстер	140	22,3	10,3	15,8
Сэндвичтер	253	9	17,6	21,3
Бургерлер	258	12,8	11	22,6
Фри картобы	240	22,3	11,8	15,9
Чикен попкорн	100	3,8	15,5	30,1

Адамның денсаулығы үшін тиімді тамақтану білу өте маңызды. Тиімді тамақтану дегеніміз- құрамында түрлі қоректік заттардың толық мөлшері бар тамақпен ағзаны дұрыс, уақытылы қамтамасыз ету. Жақында американдық ғалымдар зерттеулер жүргізіп, өте жоғары температурада дайындалатын тағамдардың құрамынан адамның денсаулығына өте зиянды «акриламид» деген затты тапқан. Шаурма, донер- кебабтарға қоса гамбургер, хот дог, гриль, поп- корн, чипсы, картоптан жасалынатын фри, қақталған шұжық секілді тағамдар өте жоғары температурада дайындалады (кесте 1-де). Дәл осы тағамдарды ұзақ күнделікті пайдалану

салдарынан асқазан жарасы, созылмалы гастрит, өттің толуы, ұйқы безінің қабынуы, жүрек-қан тамыр аурулары, семіздіктің пайда болатыны, әсіресе ас қорыту жолдарына өте зиян екені анықталған.

Әдебиеттер тізімі:

1. Богушева В.И. Организация производства обслуживания на предприятиях общественного питания. Ростов-на-Дону: Феникс, 2008.
2. ҚР Президенті Н.Назарбаевтың "Қазақстан халқының әл - ауқатын арттыру - мемлекеттік саясаттың басты мақсаты" Қазақстан халқына Жолдауы // Егеменді Қазақстан. - 2008. 8 ақпан.
3. <https://abai.kz/post/15152>.

ӘОЖ 338.46

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЕМДІК-САУЫҚТЫРУ ТУРИЗМІ

ЖУМАДИЛ А.

Тур-13с/к тобының студенті,

ЖОЛАМАНОВА М.К.

"Туризм және мейрамхана ісі"

кафедрасының оқытушысы, магистр

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Әлемдік экономикадағы аса жылдам дамитын салалардың бірі туризм екені сөзсіз. БҰҰ-ның дүниежүзілік туристік ұйымы және Халықаралық валюта қорының мәліметтері бойынша, туризмнің табысы жылына 3,5 трлн. АҚШ долларын құрайтын көрінеді. Бұл әлемдік ЖІӨ-нің 10,9 пайызына, әлемдік инвестициялардың 7 пайызына парапар сома. Әлем елдерінің саяхаттау және туризм секторының бәсекелестігі жөніндегі рейтингінде Қазақстан 8-ші орынға ие.

Елдегі туризмді дамыту үшін ҚР Дүниежүзілік туристік ұйымға мүшелігі де маңызды. Қазақстан ЮНВТО-ға 1993 жылы БҰҰ Дүниежүзілік туристік ұйымының толық мүшесі ретінде кірді, оның құрамына 153 ел кіреді. 2007 жылдан бастап Қазақстан Республикасы Атқарушы Кеңестің — осы беделді халықаралық ұйымның басқарушы органының мүшесі болып табылады, әлемдік туристік саясатты әзірлеуге, саланың жаһандық мәселелері бойынша шешуші шешімдер қабылдауға белсенді қатысады. Қазақстанда демалыс түрлері өте көп. Олар:

Белсенді туризм-мұнда уақытты тиімді өткізу үшін экстремалды және спорттық тәсілдер енгізілген, қонақтарда тау және су туризмі, сондай-ақ жаяу жорықтар танымал.

Жағажай туризмі-еліміздің түкпір-түкпірінде демалып, шомылуға болады, бірақ ең дамыған сервис Қапшағай, Балқаш және Каспий жағалауы курорттарын ұсынады.

Ауыл және экологиялық туризм-оның танымалдығы сарқылмайтын табиғи байлықтарға және әдемі пейзаждарға негізделген, мұнда тауларды, далаларды, теңіздерді, сарқырамаларды, тіпті шөлдерді, ал солтүстікте Сібірдегідей қатал қысты көруге болады[1].

Емдеу-сауықтыру туризмі – оның дамуы Қазақстандағы емдік климатпен, бальнеологиялық құрамдастың болуымен, танымал курорттар-Сарыағаш, Бурабай, Рахман қайнарлары, Алакөл және т.б.

Мәдени-тарихи демалыс-көрнекті орындарды қарау, мұражайларға бару, этнографиялық туризм, Қазақстан халықтарының тарихын зерттеу кіреді.

Бұл елде отбасылық демалыс пен балалар-жасөспірімдер туризмі танымал, мысалы, құрдастары – оқушылар немесе студенттер топтары. Спорттық іс-шаралар, театрларға, мәдениет нысандарына бару, жаяу серуендеу және көлікті пайдалану арқылы экскурсиялар қажет.

Емдік сауықтыру туризмі туристік классификация ішінде өзіндік орны бар. Соған орай елімізде емдік сауықтыру рекреациялық ресурстарын зерттеу талдау мәселелері қолға алынуда. Адамдардың рекреациялық қызметі бірнеше аспектілерден тұрады: медико-биологиялық, әлеуметтік-мәдени, экономикалық болып. Рекреациялық қызметінің ең негізгі аспектісі медико-биологиялық болып табылады. Оның құрамында - денсаулықты жақсарту, курортологиялық емдеу қажет ететін адамдарға көмек көрсету және аурудың алдын алу. Қазақстан халқының материалдық және мәдени өмірінің деңгейінің өсуі, өнеркәсіптің дамуы, Маңғышылақ түбегінің мұнай мен газ байлықтарының меңгерілуі, тың жерлерді игеріп, жаңа шаруашылықтардың құрылуы, сонымен қатар ауыл шаруашылықтың басқа салаларының дамуы, қайта құру кезеңіне дейін Қазақстан халқының санының ұдайы өсуіне әкеп соқты. Бірақ ол тек табиғи өсімнен ғана шектелмеді, Қазақстандағы басқа жерлерден халық қоныс аударды. Осының нәтижесінде курорттық-санаториялық емдеудің қажеттілігі өсті. Бірақ, егер біз емдеуге қажетті ғимараттардың салынуының және халықтың тұрмыс жағдайы қажет ететін ғимараттарды салудың нәтижесін Осы үстінде атап өткен елдегі туризм түрлерінің ішіндегі емдік-сауықтыру туризміне ерекше тоқталып өтсек. Өйткені "Сауықтыру туризмі бүгінгі таңда туристік салада маңызды орын алады. Біз маусымаралық турда туристерді алуға не айтамыз? Бүгін біздің азаматтарымыз демалу, сауығу үшін Еуропаның шипажайларын немесе арықтату үшін мыңдаған

шақырымға шетелдік курорттарға барады. Бізде ол үшін ең үлкен алғышарттар бар: минералды көздер бізде де бар, емдік балшықтар да бар, яғни біздің жеріміз осы тұрғыдан бай ", - деп атап кеткен елбасымыздың сөздері емдік-сауықтыру еліміз үшін өте керекті және өзекті екенін айтқан болатын [2].

Ғылыми әдебиетте алғаш рет рекреация термині ХІХ ғасырдың 90-шы жылдарының соңында АҚШ-та пайда болды. АҚШ Ұлттық туризм саясатын зерттеу орталығының мамандары берген рекреацияның бірнеше ерекше анықтамасы бар. Демалыс деп бос уақытты құру және дербес пайдаланумен айналысатын адамдардың қызметі түсініледі. Рекреация тиісінше, бұл денені қалпына келтіру, емделу-сауықтыру және осы қызмет түрлерін пайдалану. Рекреация латын тілінен аударғанда демалыс, қалпына келтіру дегенді білдіреді.

Қазақстанда шипалы су шығатын әрі емдік балшығы бар табиғаты ғажап әдемі жерлер көп. Мұндай шипалы су, емдік балшығы бар, табиғаты көрікті жерлерде емдеу-сауықтыру, демалыс үйлері салынған.

Қазақстанда демалуға және денсаулықты түзетуге болатын көптеген шипажайлар мен емдеу орындары бар. Қазақстан санаторийлерінде емдеу табиғи емдік көздерді пайдалана отырып жүргізіледі, тиімділікке жету үшін ең заманауи жабдықтар да пайдаланылады[3].

Білікті медициналық көмек ала отырып, демалуға және бір уақытта денсаулығын түзеуге арзан – ұсыныс өте алдамшы. Бірақ бұл бүгінгі күні Қазақстанда іс жүзінде жүзеге асуда ма? Көбіне осы сұраққа ауап беруге қиналып қалулары мүмкін. Қазақстанда көптеген шипажайлардың болуы арқасында-мұның бәрі қолжетімді. Бізде Қазақстанда барлығы бар! Емдік балшықты ванналар, ыстық родонды көздер, емдік минералды сулар, пантымен емдеу, тұзды шахталар және т.б.

Кейбір шипажайлар бұрыннан жұмыс істеп келеді және қазақстандықтар арасында өте танымал, мысалы: "Сарыағаш", "Мойылды", "Рахман қайнарлары", "Жосалы" және т. б. шипажайлар бар. Қазақстан шипажайлары-басқа елдердегі қымбат емнің тамаша баламасы. Оның дамуы үшін елімізде бүгінде көп жұмыстар атқарылуда. Қазақстан тұрғындары мен қонақтарының қызметтеріне – ең жақсы шипажайлар мен емдеу орындары, пансионаттар және инфрақұрылымы дамыған заманауи курорттық-сауықтыру кешендері. Жоғарыда айтып өткен шипажайлардың халық және келушілер арасындағы танымал түрлеріне тоқталсақ.

"Жосалы" шипажайы өзінің химиялық құрамы бойынша бірегей минералды суларымен танымал. Бұл жерде балшық ванналарын, минералды суландыруды, физикалық және озонкеритті емшараларды қолдану арқылы созылмалы гинекологиялық ауруларды емдеуге көмектеседі.

"Рахман қайнары" шипажайы теңіз деңгейінен 1760 м биіктікте – тауларда, ұлттық парктің қорық аумағында және ботаникалық-минералогиялық қаумалда, Өскемен қаласынан 450 км қашықтықта орналасқан. Жергілікті көздердің емдік сулары жүйке жүйесін қалпына келтіреді, регенерация процесін тездетеді, зат алмасуын жақсартады. Минералды радонды сулармен емдеу жүрек және қан тамырлары, тірек-қимыл, тыныс алу, эндокриндік жүйе, несеп-жыныс жүйесі, АІЖ, тері, урология және гинекология ауруларында ұсынылады.

"Сарыағаш" емдеу-Оңалту кешені теңіз деңгейінен 450 м биіктікте - Шымкент қаласынан 130 км қашықтықта және Ташкент қаласынан 18 км қашықтықта орналасқан. Бұл Қазақстандағы ең көне емдеу орындарының бірі. Емдеудің негізгі құралы-асқазан, ішекте қабыну процестерін жоятын минералды су, асқазан, ішек жараларының тыртықтануына ықпал етеді, қандағы холестерин деңгейін төмендетеді, зат алмасуын жақсартады, қандағы қант деңгейін қалыпқа келтіреді, асқазан әсерінің қышқылдығын реттейтін күшті, несеп айдайтын, өт айдайтын қасиеттерге ие. Жүйке жүйесі мен ішкі секреция бездерінің функционалдық жағдайына қолайлы әсер етеді, иммунитеттің қалпына келуіне ықпал етеді, зат алмасуды жақсартады.

Аталып өтілген шипажайлар еліміздегі барлық шипажай емдік орталықтарының аз ғана түрі. Еліміздегі шипажайлардың халыққа және келушілерге қызмет көрсетуі өте жоғары деңгейде[4].

Қазақстанның химиялық құрамы әр алуан минералды бұлақ көздері, шипалы балшығы бар көлдері, тынығуға әдемі көрікті жерлері курорт-санаторий жүйелерін дамытуға өте қолайлы. Қазір Республикамызда 120-дан астам курорт, санаторий, демалыс үйлері бар.

Минералды сумен емдейтін санаторийлерге Түркісіб, Сарыағаш, Алма-Арасан, Барлық-Арасанды жатқызуға болады. Шипалы балшықпен емдейтін санаторийлерге Шортанды, Мойылды, Атырау, Жанақорған санаторийлері жатады. Қазақстанның санаторий-курорттарында климатпен емдеудің бірнеше түрлері: гелиотерапия - күн сәулесімен емдеу, азототерапия - ауамен емдеу, мезгіл-мезгіл таза ауада болу (терренкур), жаяу туризмге шығу т.б. емдеу әдістері қолданылады.

Шет елдердегі емдік-сауықтыру орталықтарымен бірдей деңгейге жету үшін мемлекет жағынан болсын, жеке кәсіпкерлік болса да өз үлестерімізді қосу басты міндетіміз. Жалпы біздің елдегі туризмнің қандай түрі болмасын даму қарқының сәл ақсап тұрғандығының әлсіз тұстарының болғандығында. Елдің табиғи, мәдени, әлеуметтік және экономикалық сипаттамалары:

Халық тығыздығының төмендігі – ішкі туризмнің дамуына, оның ішінде ел ішіндегі туристік өнімдерге деген сұраныстың төмен деңгейі арқылы кері әсерін тигізуі мүмкін.

Тарихи және мәдени ескерткіштерді туристік маршруттарға енгізудің жеткіліксіз деңгейі – мәдени, патриоттық тәрбиелеу, сондай-ақ жекелей алынған өңір экономикасын дамыту үшін олардың едәуір әлеуетін толық көлемде пайдаланбау, оның ішінде елдегі ірі тарихи және мәдени ескерткіштерге түсетін едәуір туристік жүктеме, аз танымал мәдени ескерткіштерді әлсіз ілгерілету.

Туризм саласындағы білікті кадрлардың жетіспеушілігі – оның ішінде білімнің академиялық сипаты, білім беру бағдарламаларының еңбек нарығының талаптарынан, өндіріс қажеттіліктерінен, жұмыс берушілер күтулерінен және т.б. біршама алшақ болуы.

Сыртқы қаржыландырудың жеткіліксіздігі: туризм саласына сыртқы (мемлекеттік, сол сияқты жеке) инвестициялардың жеткіліксіз саны.

Одан әрі жетілдіруді қажет ететін мемлекеттік қолдау құралдары, оның ішінде салықтық қолдау шараларын енгізу, кіру шарттылықтарын (визалық, көші-қон режимі) оңайлату, жер пайдалану режимін жетілдіру және т.б. арқылы саланың дамуын ынталандыру.

Туристік бизнестің дамуына ықтимал кедергілер, оның ішінде әкімшілік кедергілердің болуы, одан әрі жетілдіруді қажет ететін мемлекеттік қолдау құралдарының болуы.

Инфрақұрылымның (көлік, коммуналдық желілер, Мемлекеттік шекарадан өткізу пункттері, жолдардың жай-күйі, елді мекендер арасындағы едәуір арақашықтық және т.б. жеткіліксіз дамуы, оның ішінде туристік индустрияның көптеген объектілерінің елеулі физикалық және моральдық тозуы, туристік сыныптағы қонақ үйлердің жетіспеушілігі, туризм орындарында инженерлік, көліктік және әлеуметтік инфрақұрылымның жеткіліксіз дамуы, туристік объектілерге қол жеткізудің қиындығы, туристер демалатын орындардағы қызмет көрсету деңгейінің төмендігі, жол маңындағы инфрақұрылым объектілерінің жеткіліксіз саны және сервис сапасының төмендігі.

Әуебилеттеріне жоғары бағалар, ұлттық аз бюджетті әуе тасымалдаушыларының жоқтығы, туристердің әлеуетті ағынын қамтамасыз ететін елдерден жаңа кіру әуе маршруттары, сондай-ақ Қазақстан Республикасында туризмді дамытудың кластерлік үлгісінде болып айқындалған басты туристік дестинациялар бағытындағы ішкі әуемаршруттар санының аздығы.

Туризмнің жұмыс істеуі, қызметтер көрсету мен даму:

Орналастыру орындарын айқындаудың, сондай-ақ белгілі бір орналастыру орындары түрлеріне қолданылатын стандарттардың болмауы бөлігінде, туризм индустриясын және қонақ үй бизнесін нормативтік реттеудің жеткіліксіз деңгейі, заңнамада қызметкерлер мен жұмыс берушілерге қатысты қолданылатын әлеуметтік туризмді реттеу қағидаларының болмауы (туристік ваучерлер/сертификаттар жүйелерінің болмауы), туристік саланы салықтық ынталандыру шаралары.

Туристік жобаларды дамытуға, сондай-ақ туристік дестинацияларды ілгерілету бөлігінде өңірлік және жергілікті билік тарапынан туризмді дамытуды қолдау жеткіліксіз.

Халықаралық нарықта Қазақстанның туристік әлеуеті туралы ақпараттың болмауы.

Туризм индустриясын және әріптестікті дамытуға мүдделі тұлғалар:

Мүдделі тұлғаларға қолжетімділіктің жеткіліксіздігі, дәлірек айтқанда мүдделі тұлғалардың ақпаратына шектеулі қолжетімділік.

Жұмылдырылған тараптардың, оның ішінде сабақтас салалар мемлекеттік органдарының, сондай-ақ туристік сала жеке секторының сектораралық ынтымақтастығының төмен деңгейі.

Халықаралық туризм нарығында қолданылатын тәжірибе мен практикалық білімдердің жеткіліксіздігі, туристік жобаларды дамытудағы ноу-хаудың болмауы.

Ынтымақтастық саласындағы төмен өнімділік.

Туристік инвестициялық жобаларды әзірлеу мен іске асыру процесінде кәсіпкерлердің төмен белсенділігі. «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты.

Бірақ бұларға қарамастан қазірде туристік жағдай қарқынды алға жылжып келе жатқандығын байқаймыз.[5]

Қорытындылай келетін болсақ, еліміз табиғат байлықтарына өте бай. Азия мен Еуропаның алтын көпірі болып отырған мемлекетіміз өзінің терең тарихы мен салт-дәстүрімен, керемет сұлу табиғатымен, қонақжай халқымен қазірде көптеген шетелдіктердің қызығушылығына ие болуда. Көз тартатын көркем табиғатымыздың тек қана сұлулығын қызықтап келмеген қонақтарымыз демалыпта, сауығыпта үлгереді. Шетел демалыс сауықтыру орындарынан кемде кем емес еліміздегі сауықтыру орындары ел игілігіне және елімізге келген қонақтарға жұмыс атқаруда. Елбасымыздың кемел саясатының арқасында қазірде алға көптеген жоспарлар мен тапсырмалар жасалынып жатыр. Дамыған 50 елдің қатарына кіру, экономикалық даму, елдегі азаматтар мен шет ел қонақтарына сапалы қызмет көрсету, жұмыс орындарының ашылуы, бұның барлығы еліміздің болашағы үшін ары қарай дамуы үшін өте үлкен факторлардың бірі. Туризм тек қана қызмет көрсету саласы ғана емес түгелімен елдің тарихын, табиғат байлықтарын айқын көрсететін елдің бет бейнесі ретінде қалыптасу қажет. Қазіргі замандағы табиғи өнімдердің аздығы, халықтың көпшілігі мегаполистерде тұруы, үнемі жұмыс басты болуы, рухани да моральді түрде де ем алып таза ауада тынығу керектігін дәлелдеуде. Курорттық орындар, шипажалар дененің қалпына келуіне өзін табиғаттың бір бөлшегі ретінде сезінуніе ықпал етеін бірден бір мүмкіндік. Басқа туризм турлеріне қарағанда осы емдік-сауықтыру туризм адамға беретін көмегі өте мол. Емделесің де, демаласы да, сауығып қалпыңа келіп жаңа белестерді бағындыруға дайын боласың. Қай сала болмасын ел игілігі үшін қызмет атқарады. Келешекте алдыңғы қатарлы елдердің қатарында болуға біздің мүмкіншіліктеріміз өте көп және соларды дұрыс пайдаланып елімізді бай қуатты мемлекеттер арасынан көреміз деген үлкен мақсатымыз бар.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Айдын С. Туризм саласының дамуындағы кездесетін мәселелері және оларды шешу жолдары// I түркі әлемі туризм құрылтай. –Түркістан, 2005. –129-133 б.
2. Курорты, санатории и лечебные местности Казахстана -Алматы.: Академия наук Казахской ССР,
3. <http://kk.wikipedia.org/wiki>
4. <http://shopomania.kz>
5. Ердаулетов С.Р. Туризм географиясы: Тарихы теориясы қолдану әдісі практикасы – А.: «Атамұра», 2000.- 336б.

УДК: 339.9(574)

СОТРУДНИЧЕСТВО КАЗАХСТАНА И РОССИИ В СФЕРЕ ТУРИЗМА

КИРСАНОВА К.

студентка группы Тур-22

Научный руководитель: Жуспекова А.К.

к.э.н., доцент кафедры «Туризм и ресторанное дело»

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Новые возможности развития туризма между Республикой Казахстан и Российской Федерацией обсудили сегодня в Астане. В рамках XIII-ого Форума межрегионального сотрудничества между Республикой Казахстан и Российской Федерацией состоялась панельная сессия на эту тему. В ходе нее представители казахстанских и российских госорганов, туроператоров, ассоциаций обменялись идеями и достижениями в сфере развития туристского рынка, обсудили потенциал и возможности дальнейшего взаимодействия двух стран в этой области в условиях развития интеграционных процессов на евразийском пространстве. Открывая работу сессии, модератор - заместитель Председателя Правления Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» Юлия Якупова отметила высокий потенциал для развития казахстанского туризма и сотрудничества в этой сфере Республики Казахстан и Российской Федерации.

«Наша целевая группа проблем - дороги и транспортная доступность, качество услуг в гостиницах, особенно в регионах, информационное сопровождение достопримечательностей. Эти проблемы, думаю, остро стоят для обеих наших стран. С другой стороны, и потенциал нашего сотрудничества в туристской сфере очень мощный. Мы готовы делать трансграничные маршруты, повышать транспортную доступность путем запуска чартерных и расширения географии регулярных авиарейсов и железнодорожного сообщения», - отметил Юлия Якупова.

Она подчеркнула, что сейчас одна из важнейших задач, которая стоит перед Национальной палатой предпринимателей Казахстана, консолидация совместных усилий туркомпаний, гостиниц, объектов питания, авиаперевозчиков, транспортных компаний для повышения качества предоставляемого турпродукта и расширения ассортимента туристских предложений. Вице-министр по инвестициям и развитию Республики Казахстан Тимур Токтабаев подчеркнул ежегодно увеличивающийся поток туристов из России в Казахстан.

«В 2015 году республика заняла 4-е место по популярности для выездного туризма российских граждан. Казахстан посетили 3 млн россиян. Наибольшей популярностью у соседей пользуются Щучинско-Боровская курортная зона, Баянаульский национальный парк в Павлодарской области, озера Балхаш и Алаколь, горнолыжный курорт «Чимбулак», - отметил он. [1]

Руководитель Федерального агентства по туризму Министерства культуры Российской Федерации Олег Сафонов отметил, что Ростуризм активно использует интеграционные инструменты для расширения сферы и возможностей российско-казахстанского взаимодействия. По линии Совета по туризму государств-участников СНГ продолжается работа по созданию общего туристского пространства СНГ, в которой активное участие принимает и Казахстан.

Проведение в рамках форума панельной сессии «Новые возможности развития туризма между Казахстаном и Россией» - убедительное свидетельство того, насколько конструктивна роль индустрии туризма в формировании структуры социально-экономических отношений наших стран, реализации культурно-познавательных и оздоровительных программ для населения», - сказал Олег Сафонов.

Заместитель Председателя Правления АО «НК «Астана ЭКСПО-2017» Ербол Шорманов, рассказывая о подготовке к проведению Международной специализированной выставки в Казахстане, сообщил, что свое участие в этом мероприятии подтвердили 103 страны и 17 международных организаций, включая Россию. Российский павильон является одним из самых крупных по площади и занимает более тысячи квадратных метров.

Министр физической культуры, спорта и туризма Оренбургской области Олег Пивунов отметил роль возрождения Великого Шелкового пути в развитии малого и среднего бизнеса, сервисной индустрии, туризма Казахстана и России.

«Через Оренбургскую область пройдет часть международного автокоридора «Западная Европа - Западный Китай», на котором есть идея создать международный автотуристский кластер «Шелковый путь». В глобальном плане возрождение Великого Шелкового пути и создание на его базе международного

туристского автокластера будет служить движущей силой для развития международных взаимоотношений, созданию государственно-частных партнерств и реализации инвестиционных проектов. Турист не видит границ муниципалитетов, регионов, государств. Шелковый путь - единое неделимое культурное пространство. Потому сегодня возможности, который дает Шелковый путь, позволяют реализовать уникальные стратегии продвижения интересных туристических программ, межрегиональных концепций развития экономических инфраструктурных проектов», - сказал Олег Пивунов.

В ходе панельной сессии состоялось подписание Меморандума о сотрудничестве в сфере развития туристской отрасли между акиматом Западно-Казахстанской области Республики Казахстан и Правительством Оренбургской области Российской Федерации; Соглашения о сотрудничестве в сфере развития туризма между ТОО «Астана Конвеншн Бюро» акимата города Астаны и Государственным Бюджетным учреждением Свердловской области «Центр развития туризма Свердловской области», Меморандума о сотрудничестве в сфере развития туризма между ТОО «Астана Конвеншн Бюро» и Алтайской региональной ассоциацией туризма, а также Соглашения о сотрудничестве в сфере развития туризма между ТОО «Астана Конвеншн Бюро» и Государственным автономным учреждением «Центр спортивной подготовки Курганской области».

Стороны выразили уверенность, что развитие туризма между двумя странами будет способствовать укреплению туристского имиджа Казахстана и России, продвижению имеющегося уникального туристского потенциала, укреплению экономического, культурного и социального развития Республики Казахстан и Российской Федерации.

Так же, после встречи Александра Бердникова и Конысбека Жусупбекова было опубликовано, что между Казахстаном и Республикой Алтай планируется строительство дороги. «В Республике Алтай это направление является одним из ведущих, в прошлом году мы приняли более 2 млн гостей, и их число постоянно растет. После строительства дороги на Казахстан, которое сейчас обсуждается на самом высоком уровне, наше взаимодействие в этом и других аспектах будет усилено» — сказал Александр Бердников. [2]

Список использованной литературы:

1. <http://atamekenunion.kz, palata.kz>
2. <https://tengrinews.kz>

ӘОЖ 338:48

ТУРИЗМНІҢ ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫНДА АЛАТЫН ОРНЫ

САБЫРОВА А

Тур-21к тобының студенті

«Туризм және мейрамхана ісі» кафедрасы

Ғылыми жетекші: Замбинова Г.К.

«Туризм және мейрамхана ісі» кафедрасының э.ғ.к. доценті,
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаев «Нұр Отан» партиясы саяси кеңесінің отырысында халыққа жолдауын жария етіп, жолдау аясында Елбасы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты жаңа экономикалық саясаттың жүргізілетінін мәлімдеді. Мемлекет басшысы осы жолдауында да «Туризм үшін инфрақұрылым - жеке бағыт. Оның басты басымдығы жұмыс орындары санын көптеп құру мүмкіндігі болып табылады. Мұнда бір жұмыс орнын құру өнеркәсіпке қарағанда 10 есе арзанға түседі» - деп, тағы да еліміздегі туризм саласын дамытудың қажеттілігін атап көрсетті. Туризм саласы экономиканың 32 саласымен тікелей байланысады, елімізге келуші туристер, сонымен қатар, өз азаматтарымыз өз елімізде саяхат жасап, қаржысын еліміздің экономикасына дамуына жұмсағын десек, осы бағытта орасан зор жұмыстарды атқаруымыз қажет. Қазақстан Республикасы экономикасындағы туризмнің үлесін арттыру аймақтар экономикасынан бастау алады. Бұл Ақмола облысының туризмнің қазіргі жағдайы мен болашағы, оның дамуының ерекшеліктері, мәселелері мен шешу жолдары және аймақ экономикасына талдау қарастырылған. Ақмола облысы қазіргі таңда туристердің барлық сұраныстарын қанағаттандыра алатын, ерекше туристік аймақ ретінде дамуда. Облыстың басқа аймақтарымен салыстырғанда келесідей өзіндік ерекшеліктерін байқауға болады., олар:

- жалпы экономикалық көрсеткіштері бойынша алдыңғы қатарлы облыстардың бірі екендігі;
- ішкі, шығу, келу туризмдерінің дамуы;
- Қазақстандағы ең ірі туристік орталық – Бурабай туристік орталығының болуы;
- рекреациялық, іскерлік туризм тарихи-мәдени ескерткіштердің ерекшеліктері, ойын-сауық орталықтары мен мәден-көңіл көтеру орындардың, мұражайлардың этнографиялық жүйелердің болуы.

Барлық тиісті инфрақұрылымдары бар қазіргі заманға сай туристік орталықтар салынатын аймақтардың қатарына кіргізілген болатын. Осыған сай, қазіргі таңда Ақмола облысында 2013-2015 жж. туристік кластердің даму жоспарын жасауды қамтамасыз ету бойынша мәселе қарастырылуда. Туристік кластердің

жобасы Ақмола облысында демалу индустриясының артуын қарастырады. Қазақстанның аймақтарында, соның ішінде Ақмола облысы экономикасында туризм саласының нарықтық үлесін арттыру мәселелерінің болуы және оларды тез арада шешу қажеттілігі осы дипломдық жұмыс тақырыбының өзектілігін көрсетіп отыр. Қазақстан аймақтары соның ішінде Ақмола облысының туризмі зерттеу объектісі болып табылады. Туризм мен экономика бір-біріне оң әсерлерін тигізеді. Туризм – ел экономикасына пайда түсірсе, жалпы ел экономикасының жақсаруы – туризмнің дамуына әсер етеді. Туризмге экономика келесі жағдайлар бойынша әсер етеді:

- нақты табыстың өсуі: туристік сұраныстың артуы тікелей нақты табыс өсуімен байланысты. Табыс өсуі адамдардың саяхатқа деген сұранысын арттырады;
- табыстың тең бөлінуі – туризмге жағымды әсер етуші экономикалық көрсеткіштердің бірі;
- валюта тұрақтылығы: доллар, евро сияқты әлемдік валюталардың тұрақты болуы шет елдерге сапардың көбеюіне мүмкіндік береді.

Сол сияқты, туризм де мемлекеттің экономикасына оң нәтиже береді:

- шетел валютасының құйылуын қамтамасыз етеді және төлем теңгерімі мен жиынтық экспорт сияқты экономикалық көрсеткіштерге оң ықпал жасайды;
- елдің инфрақұрылымын дамытуға жәрдемдеседі;
- халықтың жұмыспен қамтылуын көбейтуге көмектеседі.

ДТҰ мен Дүниежүзілік туризм және саяхат кеңесінің бағалауы бойынша, туризм өндірісінде құрылатын әрбір жұмыс орнына басқа салаларда пайда болатын 5-тен 9-ға дейін жұмыс орны келеді екен. Туризм тура немесе жанама түрде экономиканың 32 саласының дамуына ықпал жасайды .

Туризм елдің тұтас аудандарының экономикасына белсенді әсер етеді. Туризм саласындағы шаруашылық жүргізуші субъектілердің құрылуы және жұмыс істеуі жол көлігін, сауданы, коммуналдық-тұрмыстық, мәдени, медициналық қызмет керсетуді дамытумен тығыз байланысты.

Сөйтіп, туризм индустриясы басқа экономикалық секторлардың көпшілігімен салыстырғанда, неғұрлым басым мультипликаторлық тиімділікке ие [1, 13-14].

Туризмнің ұлттық экономикаға тікелей және жанама әсерлері бар. Тікелей әсері туристік кәсіпорындарға, туризмде жұмыс істеушілерге материалдық қамтамасыз етуге, жаңа жұмыс орындарын қалыптастыруға туристерден түскен қаржы нәтижесі болып түсіндіріледі.

Турист шығындары елдің табысын жоғарлатады, салықтың және т.б туристік индустрия кәсіпорындардан алым жинау арқасында қазынаның толуын қамтамасыз етеді.

Туризмнің ұлттық экономикаға жанама әсері – мультипликация тиімділігі деген мағынамен белгілі, яғни бұл елде (аймақта) туристік шығын айналымы шамасымен енеді. Туристер шығыны туристік аймақтардың табысын жоғарылатып мынадай тізбек реакциясына келеді: шығын-табыс-шығын. Туристік шығындар тікелей түскен кәсіпорын, жергілікті экономикалық секторлардан тауарлар мен қызметтерді сатып алу мұқтажығынан тұрады. Мысалы: қонақ үйлер құрылыс және коммуналдық ұйымдардың, банктердің, сақтандыру компанияларының, азықтық тауарларды өндірушілердің қызметін пайдаланады. Туристерге қызмет көрсетуден түскен табыстың көп бөлігі елде (аймақта) жұмсалған сайын, мультипликатор тиімділігі жоғарылата түседі. Турист шығындардың тікелей және жанама әсерінің сәйкес келу туризмнің елдегі экономикасындағы жиынтық ықпалын анықтайды. Ол туризмнің төлем балансына, халықтың жұмысбастылығына және аймақтық дамуына әсер ету арқылы жүзеге асады [2].

Халықаралық валюта қорының ұсынысына сәйкес төлем балансы активіне "туризм" бабы бойынша мыналар кіреді:

- шетел және ішкі туристерге сатылған тауарлардан және көрсетілген қызметтерден түскен түсім;
- басқа да қызметтерден түскен түсім (кадрларды дайындау, елдегі мамандардың шетел серіктестіктеріне көрсеткен қызметтері);

- елге келу үшін шетел туристерінің ішкі және халықаралық транспортқа кеткен шығындары;

- туристік индустрияға түскен шетелдік инвестиция капиталдары;

- туризмді дамыту үшін, басқа елдерге берілген несиелерден түскен түсім.

Туризм бабы бойынша төлем балансы пассивіне мыналар кіреді:

- туристерге қызмет көрсету үшін импорттық тауарға кеткен шығындар;

- тағы басқа қызмет түрлерін алу үшін кеткен шығындар (шетелдерде кадрларды дайындауға, туризм саласында жұмыс істейтін шетел мамандарына еңбекақы);

- кететін туристерді шетелдік компания көліктермен тасымалдау үшін кеткен көлік шығындары;

- туризмді дамыту үшін басқа елдердегі инвестициялар;

- туризмді дамыту үшін салынған ұзақ мерзімдік шетелдік несие бойынша несиелер.

Туризм бабы бойынша төлем балансы оң (профицит) немесе теріс (дефицит) болуы мүмкін. Туризм бойынша төлем балансының оң салыдо болуы елде туризмнен түскен табыстың жоғарылауына және туристік индустрияны дамытудағы инвестициямен байланысты мәселелерді шешуге мүмкіндік береді [3,192].

Туризм, әсіресе, аймақтың дамуы үшін маңызды зор. Алыс жерлерде, халық аз орналасқан және индустриалды әлсіз дамыған аймақта туристік кәсіпорындарды қалыптастыру, елдің жеке аймағының экономикалық дамуына, жергілікті халықтың ірі қалаларға кетуін қысқартуына, қосымша жұмыс орынын қалыптастыруға, жергілікті мәдени құндылықтарды қайта өрлетуге, тарихи және мәдени қорғалуына және жөнделуіне, жергілікті өндірілген тауарларға сұраныстың жоғарылауына ықпал етеді .

Туризмді қоғамның экономикалық құбылысы ретінде алғашқылардың бірі болып зерттеген американдық экономист П. Ротоу болды [3]. Ол дамушы елдердің (дамушы елдер – империалистік мемлекеттердің ұзаққа созылған отарлық саясаты салдарынан әлеуметтік-экономикалық дамуы жағынан артта қалған Азиядағы, Африкадағы және Латын Америкасындағы тәуелсіз елдердің тобы [4]) экономикасындағы туризмнің даму ерекшеліктері мен экономикалық өсу сатыларын анықтады.

Қазіргі таңда туризмнің экономикаға әсер ету моделін анықтағанда, теориялық концепциялар мен болжамдарға емес, нақты статистикалық мәліметтерге сүйенеді. Ал, П. Ротоу моделі туризм экономикасы саласындағы авторлармен қолданған модель болып табылады. Себебі, 1959 жылдан бері туризм мен экономиканың түбегейлі өзгерісіне қарамастан, П.Ротоу моделі ескірмей, керісінше, статистикалық мәліметтермен және қазіргі заманғы тенденциялармен жаңартыла түсті .

Қазіргі кезде ұлттық және аймақтық экономикаға туризмнен түсетін табысты анықтау үшін келесідей айнымалы шамалар қолданылады.

Оларға тоқталып өтетін болсам:

- ұлттық табыстағы туризмнің үлесі;
- ел экспортындағы туризм үлесі;
- ел импортындағы туризм үлесі;
- туризмдегі жұмыс орындарының саны;
- аймақ дамуындағы туризм индустриясының әсері.

Туризмнің экономикалық функцияларының бірі – ұлттық табыстағы туризмнің рөлі. Бұл сұрақ бойынша зерттеулер де, әдістемелік есептеулер де өте аз. Бұл тақырыптағы кездесетін зерттеулердің көбісі швейцарлық Х.Рюттер еңбектерінде кездеседі. Ол өз еңбектерінде Швейцарияның жалпы ішкі өніміндегі (ЖІӨ) туризмнің үлесін анықтаған. Ол туризмнің экономикадағы тура және жанама рөлдерін ескере отырып, нақты үлесін есептеді. Нәтижесінде Х. Рюттер Швейцария экономикасында туризм банк ісінен кейінгі екінші орында тұр деп қорытындылады. Х. Рюттер туристік қызметтен түскен табыс мультипликаторы аймақ экономикасына байланысты 1,2-ден 4,0-ге дейін құрайды деп санайды [4,221].

Туризмнің сыртқы экономикалық функциясы. Бұл жерде туризмнің импорттық-экспорттық қызметі туралы сөз болып отыр. Халықаралық төлем теңгеріміне туризмнің әсері туралы зерттеулер 40 жылдардың соңы мен 50 жылдардың басында жүргізіле бастады. Туризмді сол кездерден бастап «көрінбейтін экспорт» деп атайды. Бұл саланың ерекшелігі экспорт есебіндегі туристік тауарлар мен қызметтер елден шығарылмайды, тұтынушы оны сол елде қолданады. Туризм тауарлар мен қызметтердің тек экспортын ғана емес, сонымен бірге импортында ұсынады. Бірінші жағдай туризмнің белсенді түрімен байланысты болса, екіншісі белсенді емес туризм болып табылады. Туристік тауарлар мен қызметтердің қабылдаушы елдегі бағасы мен сол елдің шетелдердегі саяхат кезіндегі жүзеге асырылған қызметтер мен тауарлардың бағасы арасындағы қатынас берілген елдің туристік балансы деп аталады .

Туризмдегі жұмыспен қамтушылық көлемі. Туризмдегі жұмыс орындары келесідей: қонақ үй шаруашылығы, турагенттер мен туроператорлар, курорттық-санаториялық сектор, туризм бойынша мемлекеттік мекемелер қызметкерлері т.б. Осылардың ішінде ең көп жұмысбастылық қонақ үй және курорттық-санаториялық кешен қызметкерлері болып табылады. Бұл «жұмыс бастылықтың тура әсеріне» жатады. Сонымен бірге, жұмыс- бастылықтың жанама әсері де бар. Ол туризмге байланысты, бірақ нақты ол саладағы емес қызметкерлер. Қазіргі кезде жұмыс бастылықтың жанама әсері нақты анықталмаған.

Туризмдегі жұмыс орындарының сапасының ерекшеліктері:

- маусымдық сипаттамасы;
- толық емес жұмыс күн тәртібі бойынша жұмыс жасайтындардың салыстырмалы көп саны;
- физикалық күшпен байланысты жұмыстардың көп болуы;
- жұмыс орнын автоматтандыру мен компьютерлендірудің аз мүмкіндігі.

Жұмысбастылықтың маусымдық сипатының оң әсері де, теріс әсері де бар. Ол бір жағынан, қызметкерлердің жан-жақты қызмет атқаруына мүмкіндік жасаса, екінші жағынан жұмыс уақытының нақтылы бөлінуіне кедергі жасайды. Сонымен қатар, маусымдық жұмыстар көптеген халықтың уақытша қосымша пайда көзі ретінде жұмыс жасауына мүмкіндік тудырады. Ал, жағымсыз әсері мамандандырылмаған қызметкерлер санының өсуіне әкеп соқтырады. Қазіргі кезде дамыған елдердің өзінде туризм қызметкерлерінің 15-20%-ы ғана арнайы осы саладағы жоғарғы білімі бар қызметкерлер [5, 346].

Жоғарыда айтылғандарды қорыта отырып, айтуға болатыны, халықаралық туризмнің қоғам өмірінің барлық жақтарына тигізетін әсері жан-жақты және әркілі. Шетелдік туризмді дамыту, туристік қызметті кеңейту және тереңдету мемлекеттің төлем балансын тұрақтандыруға жағдай жасайды, ұлттық табыстың өсуіне әкеледі және саяси жағдайдың тұрақталуына ықпал етеді. Сыртқы сауда айырбасын белсендетуге түрткі бола отырып, туризм, халықаралық қызметтерді дамыту саласында елеулі рөл атқарады.

Туризмнің ұлттық және аймақтық экономикаға келтіретін пайдасы өте зор. Оған кез келген туризмді жақсы дамыған елдерді мысалға ала отырып, көз жеткізуге болады. Дамыған шетел мемлекеттері ел экономикасының өндірістік бағытын азайтып, қызмет көрсету саласына қарай мамандандыра бастаған. Ал, қызмет көрсету салалары ішінде туризмнің алатын орны ерекше. Әрбір дамыған мемлекет жыл сайын туризмді дамыту бағдарламасы мен соған сай қаржы бөлу арқылы, туризмнің ұлттық экономикадағы үлесін арттыру үстінде.

Туризмді тез қарқынмен өсуіне байланысты оны өткен жүзжылдықтың (ғасырдың) экономикалық

феномені, әрі келген жүзжылдықтың болашағы зор бизнесі деп болжауда. Сондықтан да әлемдік шаруашылықтың бұл саласының болашағы жайлы сұрақ ең маңызды болып табылады. Осы заманда адамдардың туристік мақсатта сапар шегуі бүкіл елді қамтыды, осыған байланысты әр елдің адамдары арасындағы қарым-қатынас күнделікті шындыққа айналды. Міне, осыдан келіп туризмнің мәні мен мазмұны анықталады. Туризмнің экономиканың бір саласы ретіндегі мәні – оның ең табысты сала екендігімен түсіндірілсе, әлеуметтік мәні – халықтар арасындағы достастықтың, байланыстың артуымен түсіндіріледі. Осылайша, туризм саласы бір өзіне бірнеше мазмұнды пайданы біріктіретін қоғамдық және экономикалық өмірдің негізгі факторы болып табылады және әр мемлекет осы саланың тиімді дамуына үлес қосуда. Соңғы жиырма жылдықта туризм мен демалыс әлемдік шаруашылықтың табысты және интенсивті түрде дамып келе жатқан салалардың бірі ретінде қарастырылуда. Ол тұрасында туризм мен демалуға әлемдік жиынтық ұлттық табыстың 10%-ға жуық үлесінің сай келуі дәлел бола алады. Қазіргі таңда, бүкіл әлемде туристік бизнес капитал салымының пайдалы да, табысты саласы бола отырып, энергетикалық, валюталық, қаржылық және экономикалық дағдарыстың өзінде де тартымдылығын жоғалтқан жоқ. Жыл сайынғы туризм бойынша табыстың өсімділігі 2,7% құрай отырып, келешекте экономиканың осы секторы әлемдік шаруашылықтың сараптамалық тобының ішінде озат болып саналады. Әлемнің экономикалық дамушы елдері еш негізсіз емес деңгейде осы саланың дамуына елеулі түрде мән беруде. Бірқатар елдер үшін халықаралық туризм ұлттық экономиканың өсімімен бірге табыстардың өсімінің маңызды көзі болып саналады, ондай елдерге Швейцария, Германия, Франция, Түркия, Тайланд, және т.б. жатқызамыз. Франция сияқты экономикасы дамыған мемлекеттер өздерінің экономикалық-әлеуметтік әл-ауқатын туристік сала арқылы дамытып, сонымен қатар, туризм осы және басқа да елдер үшін валюталық түсімнің маңызды көзі болып саналады. Мысалға, тауарлар мен қызметтер экспортындағы шетелдік туризмнен түсетін табыстың үлестік салмағы кейбір мемлекеттерде келесі көрсеткіштерді құрайды: Испанияда – 18,3%, Австрияда – 11,8%, Грецияда – 33,6%, Португалияда – 14,9%, Кипрда – 53%, ал дамушы елдердің бірқатарында бұл көрсеткіш 10–15% (Үндістан, Египет, Перу, Парагвай, Коста-Рика) [6, 330].

Қазақстан Республикасындағы туризмді дамыту мақсатында осы жоғарыда көрсетілген елдердің тәжірибесін қолдану – қазіргі кезде басты мақсаттардың бірі болып саналады. Әрине, басқа ел тәжірибесін түгелдей қолдану қателік болады. Сондықтан, елдің экономикалық даму жағдайын, елдегі шағын және орта кәсіпкерліктің дамуын, туризм саласындағы ерекшеліктерді ескере отырып, белгілі бір жеңілдіктер түрін қолдану тиімді болып табылады. Қазіргі таңда, Қазақстанда жеңілдетілген несиелер, туризм саласының инвестициялық тартымдылығын арттыру сияқты шаралар қарастырылуда. Бұл мемлекеттік қолдау түрлері – туризмнің дамуының басты кепілі болмақ.

Мемлекет тарапынан туризмді қолдауға бағытталған шаралар өте көп және маңызы зор. Дегенмен, осы шараларды орындау барысында көптеген қиындықтар кездеседі. Кез келген саланы дамытуда мемлекет басты рөл атқарғанымен де, сол саладағы қызметкерлер, жеке меншік кәсіпорындар, жалпы халықтың түгелдей бірігіп, сол мақсатта қызмет жасауы өте маңызды. Осы тұста келгенде, туризм дамуының кемшілікті тұстары шығады. ҚР Елбасының Қазақстан халқына жолдауында ағымдағы дамудың ең маңызды мәселелерінің бірі Қазақстан экономикасына тікелей шетел инвестицияларының ағымдарын диверсификациялау болып табылатыны бірнеше рет атап өтілді. Оларды болашағы зор салаларға бағыттау қажет, мысалы, туризм саласына. ЖІӨ-гі туризмнің бөлігі ҚР-да 1%-ды құрайды, дегенмен оның әлемдік экономика дамуындағы үлесі 10 есе жоғары және бұл біздің нысанамыз болу қажет. Туристік инфрақұрылымды дамытудың – облыстың туристік әлеуетін жақсаратыны сөзсіз. Бұл, әсіресе, шетелдік туристерді тартуда басты рөл атқарады. Облыс туризмін тек отандық туристерге ғана емес, сонымен қатар, шетелдік туристерге қарай бағыттаған жөн. Себебі, іскерлік мақсатта облысқа шетелдік туристер де келеді. Бұл облыстың туризмін дамығанын көрсете отырып, оларда облыс туралы жақсы туристік әсер алуына бағытталған маркетингтік әрекет болмақ. Туристік инфрақұрылымды дамытумен қатар, туристік кластер құру мәселесі де алдағы шешілуі тиіс басты міндеттердің бірі. Ақмола облысында туризмнің қазіргі заманғы индустриясын құрудың алдыңғы орындағы негізгі міндеті кәсіби маманданған кадрларды дайындау болып табылады. Сонымен қатар, жобаның әлеуметтік-экономикалық маңызы да зор, яғни облыстағы жаңа тұрақты жұмыс орындарының пайда болуына, халықтың мәдени-танымдық демалысын ұйымдастыруға, экологиялық туризмді дамытуға, рекреациялық қызметтің тиімділігінің артуына және облыстағы мәдени объектілердің қызметіне деген сұраныстың пайда болуына мүмкіндік береді. [7, 8-12]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Қазақстан Республикасындағы туристік қызмет туралы» 2001 жылы 13 маусымдағы № 211 ҚР Заңы // Қазақстан Республикасының Парламент жинағы, 2001. – № 13-14.
2. Елбасының ҚР-на «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол атты» жолдауы.
3. Биржаков М.Б. Введение в туризм. – М. СПб., 1999. – 192 с.
4. Вуколов В.Н. История и теория международного туризма. – Алматы, 2002. – 221 с.
5. Квартальнов В.А. Туризм социальный: история и современность./ Квартальнов В.А., Федорченко В.К. – Киев, Вища школа, – 1989. – 346 с.
6. Бор М.З. История мировой экономики. – М., ДИС, 2000. – 330 с.
7. Бариев К.Н. Туризм – категория экономическая // Каз. правда, 1999, 7 ноября. С. 8-12.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В КАЗАХСТАНЕ**ТЕЛЬГАРИН Н.**

Магистрант,

Карагандинский экономический университет

Туризм является одной из ведущих и наиболее динамичных отраслей экономики. Международные эксперты относят современный туризм к отрасли мировой экономики, не знающей спадов. Во многих странах туризм играет значительную роль в формировании валового внутреннего продукта, создании дополнительных рабочих мест и обеспечении занятости населения, а также активизации внешнеторгового баланса.

Индустрия туризма приносит прямые доходы, при этом расходы на туризм пронизывают многие уровни экономики, создавая не только прямую, но и косвенную занятость. Также она обеспечивает поступления в иностранной валюте и, пополняя государственный бюджет, оказывает помощь мелкому и среднему бизнесу, стимулирует развитие ремесленного и кустарного производства, расширяет потребительский рынок товаров и услуг; что способствует экономическому развитию регионов, не предусматривающих никакой другой торговой или промышленной базы. Развивающимся странам целесообразнее развивать сферу услуг, так как восстановление производства требует вложения значительных денежных средств. В этом отношении туризм может выступать в качестве непроектируемой сферы. Значение туризма для социально-экономического развития общества характеризуется следующими данными: общие расходы на внутренний и международный туризм составляет 12 % мирового валового национального продукта, ежегодно регистрируются более 1,5 млрд. внутренних и международных поездок, в которых принимает участие одна треть населения Земли. На долю международного туризма ежегодно приходится 7 % общего мирового экспорта и 25-30 % мировой торговли услугами; ежегодный прирост международного туризма составляет 4,0 %, а в перспективе он станет ведущей экспортной отраслью в мире [1].

Казахстан – огромная страна в самом центре Евразии, где под бесконечно голубым небом слились в неповторимый гармонии Восток и Запад. Казахстан это уникальная природа, в которой парадоксально сочетаются полноводные реки, озера с знойными пустынями и поющими песками, гордые вершины горных хребтов с божественно зелеными оазисами, это древняя культура, восходящая к незапамятным языческим временам.

Туристический потенциал рекреационных ресурсов и историко-культурного наследия позволяет республике гармонично интегрироваться в международный рынок туризма и достичь интенсивного развития туризма в стране. Это обеспечит устойчивый рост занятости и доходов населения, стимулирование развития смежных с туризмом отраслей и увеличение притока инвестиций в национальную экономику.

Индустрия туризма в Республике Казахстан на государственном уровне признана одной из приоритетных отраслей экономики. Так, в реализации положений индустриально-инновационного развития экономики страны ведущая роль принадлежит системе кластеров, в частности туристскому кластеру.

Современные тенденции в развитии этой отрасли таковы, что туристы, которые хорошо изучившие известнейшие курорты мира, стремятся в те страны, где туристический сектор только начинает развиваться. С этой позиции привлекательность Казахстана растет.

Глава государства Н.Назарбаев отметил необходимость разработки плана по созданию и развитию туристического кластера. В рамках кластерных инициатив особо важным является возможность привлечения инвестиций для развития туристской инфраструктуры. Будут созданы условия для строительства сети гостиниц, караван-сараев на отрезке Великого Шелкового пути и других значимых туристских маршрутах.

На основе предложений по инвестпроектам сформирована база в региональном разрезе. На первоначальном этапе были собраны и проанализированы 90 инвестпроектов. Из них были отобраны 11 наиболее актуальных на общую сумму 386 млн. долларов США, которые направлены для оказания государственной поддержки в Фонд устойчивого развития «Казына».[2]

Разработана Концепция создания современных многофункциональных туристских центров мирового уровня Алматинской, Акмолинской и Мангистауской областях, которая была одобрена Главой государства и Правительством страны. Планируемая сумма привлечения инвестиций по данным проектам более 30 млрд. долларов США.

В республике действует Концепция развития туризма в Республике Казахстан, в которой отмечено, что туризм способен оказать три положительных эффекта на экономику страны: во-первых, обеспечить приток иностранной валюты и оказывать положительное влияние на такие экономические показатели как платежный баланс и совокупный экспорт; во-вторых, помогает увеличить занятость населения; в третьих, способствует развитию инфраструктуры страны [3].

На современном этапе развития туризма Казахстан становится более привлекательной для бизнесменов, спортсменов, ученых, любителей экстремального отдыха, а также для людей, интересующихся историей и сегодняшним днем стран, расположенных на Великом Шелковом пути.

Одним из наиболее привлекательным ресурсом для туристов дальнего зарубежья являются казахстанские горы. Горнолыжные базы Алматинской и Восточно-Казахстанской областях. В Алматинской

области – 5 (Чимбулак, Алматау, Табаган, ЦСКА); в Восточно-Казахстанской – 2 (Изумрудный Алтай, Алтайские Альпы) [4].

Кроме природных достопримечательностей, Казахстан богат историко-культурными памятниками, расположенными на Великом Шелковом пути, имеющими всемирное значение. Организация транзитных туров на Великом Шелковом пути особенно актуальна, так как это даст Казахстану возможность вхождения в зону интереса таких стран, как Япония, Малайзия, КНР, Корея, а также европейских государств.

Решение проблем современного туристического рынка Казахстана должно проводиться поэтапно, совместно с представителями исполнительной власти на местах, в регионах, что позволит значительно упростить и ускорить процессы формирования туристской привлекательности республики на мировом рынке туристических услуг.

Президент страны в своих выступлениях подчеркивает, что в экономике следует стремиться к реализации амбициозных задач. Именно такой амбициозной задачей является развитие туристического кластера. При этом главное преимущество развития инфраструктуры для туризма – это возможность создания большего числа рабочих мест. "Здесь создание одного рабочего места обходится в 10 раз дешевле, чем в промышленности", – подчеркнул Глава государства [5].

Республика Казахстан обладает высоким природно-климатическим, историческим, культурным потенциалом для активного развития туристской отрасли и увеличения ее вклада в национальную экономику. Однако влияние туризма на экономику Казахстана все еще незначительно и не соответствует задачам, поставленным Президентом. Так, согласно Отчету по конкурентоспособности в сфере туризма и путешествий Всемирного экономического форума, Казахстан находится на 88-м месте среди 140 стран, участвовавших в рейтинге 2016 года. Следует добавить, что у нас превалирует пока выездной туризм: число людей, выехавших на отдых из Казахстана, превышает число въехавших почти в 1,8 раза. При этом основными целями поездок в Казахстан являются деловые и профессиональные – 54,2%; досуг, отдых и рекреация – 38,4%; посещения знакомых и родственников – 4%; коммерческие цели (шоп-туры) – 2,1%; прочие цели, включая лечение и паломничество, – 1,3% посетителей. Очевидно, что деловые и профессиональные поездки доминируют [6].

За годы независимости туристическая сфера в РК претерпела много изменений – приняты законы "О туристской деятельности", "Об особо охраняемых природных территориях" и другие акты, регулирующие туристическую деятельность. Все это положительно отразилось и на развитии самой отрасли, и на международном имидже Казахстана.

Итак, нормативно-правовая база для полномасштабного развития туризма в Казахстане есть. Однако есть и ряд проблем, требующих новых подходов. Не случайно для увеличения потока туристов и признания Казахстана как туристической страны концепция предусматривает кластерный подход, что должно помочь нам занять свою нишу на этом рынке. Ведь туристический кластер подразумевает сосредоточение в рамках одной определенной территории взаимосвязанных производств, занимающихся разработкой, производством, продвижением и продажей туристского продукта, а также вспомогательной деятельностью.

В рамках «Концепции развития туристической отрасли до 2020 года» территориально определены 5 кластеров развития туризма: Астана, Алматы, Восточный Казахстан, Южный Казахстан и Западный Казахстан. Так, Восточный Казахстан рассматривается как центр развития экологического туризма, Алматы – горного туризма. Вместе с тем, Астана и Алматы позиционируются как точки развития делового туризма. Территория Южного Казахстана определена центром развития культурного туризма, Западный Казахстан – как место культурного и "пляжного" отдыха. Создание курортной зоны предполагает 3 элемента капитальных затрат: внешняя магистральная инфраструктура, внутренняя инженерная и туристическая инфраструктура, коммерческие объекты. Предполагается, что развитие внешней инфраструктуры будет обеспечено полностью за счет государства по примеру других стран [3].

Возврат инвестиций в экономику будет обеспечен за счет создания новых рабочих мест при поступлении в бюджет, доля капитальных затрат в общей структуре составляет порядка 15-25%. Внутренняя инженерная туристическая инфраструктура в связи с низкой доходностью и долгосрочным возвратом потребует инвестиции в формате государственно-частного партнерства. Так, доля затрат в этом сегменте рассматривается Комитетом в объеме 20-35% от общих расходов. В то же время затраты на строительство недвижимости составят порядка 50-60% [2].

Внутренний туризм в Казахстане намерены развивать, вернув опыт СССР. Речь идет о таком раскладе, когда 80 процентов турпутевки оплачивали предприятия, а остальное работник покрывал сам. Важный момент здесь в том, что эти путевки – именно на казахстанские курорты – Сарыагаш, Боровое, на Каспийское море. Во-первых, человек отдыхает, предприятия его отправляют в санатории. Во-вторых, развивается наш внутренний туризм. Развитие подобных туристических сертификатов планируется законодательно.

Также в рамках данных кластеров предусмотрена реализация национальных проектов. Одним из ключевых проектов явилась международная выставка «ЭКСПО-2017», которая привлекла лучшие мировые разработки в сфере энергосбережения, возобновляемых источников энергии, устойчивой урбанизации. Выставка имела высокую туристическую привлекательность. Общее число гостей ЭКСПО-2017 составило 3 997 545 человек при первоначальном прогнозе в 2 млн посетителей. [7]

В преддверии ЭКСПО-2017 МИД в свою очередь инициировал пилотный проект по безвизовому режиму для 10 стран – основных инвесторов нашей экономики (Великобритания, Германия, Италия, Малайзия, Нидерланды, ОАЭ, США, Франция, Южная Корея и Япония). Список безвизовых стран

расширялся (так, 1 ноября 2014 года вступило в силу соглашение между Казахстаном и Аргентиной, с Южной Кореей вступило в силу 29 ноября 2014 года и т.д.) [8]

Однако безвизовый режим не решает одну из главных задач туристской отрасли, которая связана не только с повышением числа зарубежных туристов, но и с их желанием повторно посетить страну. То есть туристам необходимо создавать максимально комфортные и безопасные условия пребывания в Казахстане. При этом речь идет не только об иностранных туристах, но и местных гражданах.

Особое значение имеет инфраструктура для туризма как отдельное направление, развитие которого невозможно без эффективной транспортной системы. Исходя из того, что приоритетным направлением является въездной туризм, важнейшую роль должен играть воздушный транспорт. В преддверии ЭКСПО-2017 было выделено 29 млрд. тенге (190 млн.долл.США) для строительства в Астане нового воздушного терминала и реконструкции взлетно-посадочной полосы (пропускная способность аэропорта Астаны увеличилась до 7,1 млн. пассажиров в год).

В XXI веке важнейшей составляющей национальных экономик становится культурный сегмент, включая историко-культурный, экологический и медицинский туризм. Следовательно, Казахстану, помимо традиционных видов, необходимо развивать новые направления национальной туристической сферы. Все это, без сомнения, будет "работать" не только на экономику, но и на популяризацию Казахстана и его достижений.

Хотелось бы отметить – для того, чтобы отрасль туризма стала высокодоходной, как показывает мировая практика развития туризма, необходима консолидация усилий всех участников туристского рынка, государственного и частного секторов. И здесь роль Правительства Республики Казахстан заключается в обеспечении координации политики развития и планирования в туристской индустрии на межгосударственном, государственном и частном уровнях.

При комплексном решении всех задач, оговоренных выше, несомненно, в ближайшие годы будет обеспечено создание конкурентоспособной туристской индустрии, способной к деловому сотрудничеству в рамках международной торговли услугами в сфере туризма и отдыха.

Список литературы:

1. <http://www.un.org/ru/wto/> - сайт Всемирной торговой организации
2. <http://www.mid.gov.kz/ru/kategorii/departament-industrii-turizma>
3. официальный интернет- ресурс Департамента индустрии туризма Министерства по инвестициям и развитию РК
4. https://tengrinews.kz/zakon/pravitelstvo_respubliki_kazahstan_premier_ministr_rk/kultupa/id-P1700000406/
5. Ильченко О. Жетысу - край семи рек. Регионы // Литер. - 2016. - №208. - С. 6.
6. https://bnews.kz/ru/news/turizm_daet_bolshoi_dohod_nazarbaev
7. <http://stattur.ru/journal/20170419/> Ежегодный доклад Всемирного экономического форума в сфере туризма и путешествий
8. <http://expo2017astana.com/ru> официальный сайт ЭКСПО-2017
9. Нургалиев Д. Приверженность казахстанцев к "зеленой" экономике. Экспо - 2017 //Казахстанская правда. - 2017. - №3. - С. 4.

ДИДЖИТАЛИЗАЦИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКИ

UDC 657.01

CHARACTERISTIC OF A CONDITION OF THE ACCOUNTING IN THE EARLY MIDDLE AGES

BASOVA A.D.

student of group AA-22

scientific adviser c.p.s.professor Aubakirova G.T.

Karaganda Economic University of Kazpotrebsoyuz

«If someone manifest the desire to become a master in a specific art , he or she must study its history. Without having a historical background, our knowledge is incomplete and the judgment of current phenomena is precarious and lacks maturity». [1]

As A.C. Littleton suggests, modern accounting took root in the medieval world between the years 1200 and 1500 because circumstances surrounding commerce, capital and credit at this time provided the necessary condition for bookkeeping to emerge. Historical evidence in the form of accounting records attest to this. The fact that modern accounting emerged during the Middle Ages is highly significant for several reasons. First, modern accounting differentiates itself from most branches of professional activities in that one of its major techniques goes back as far as the 14th century. While economists trace their roots to the times of Adam Smith, accountants remit themselves to the middle ages for their beginnings. Secondly, the emergence of bookkeeping attests to the dynamic economic activity of the Middle Ages. It is therefore of the essence of accounting that it be used in an environment where active trade exists. It would not make sense for example for accounting to be used in a manorial economy in which people produced for subsistence and operated a barter economy. This however does not imply in any way a downgrading of the manorial system. As North puts it, the “quaint” organization of the classic manor is understandable as an appropriate response in the general absence of a market economy. Finally, work done by accounting historians have contributed a great deal to refute the widespread view that the invention of bookkeeping created the necessary conditions for the essential principles of capitalism to develop. According to B.S. Yamey, W. Sombart was largely responsible for the broad thesis that systematic or scientific accounting, identified with the double-entry system, played an important part in releasing, activating, stimulating or accentuating the “rationalistic pursuit of unlimited profits,” an essential element in the capitalistic spirit . Yamey refutes Sombart on the grounds that the latter’s thesis cannot be reconciled with the early practice of bookkeeping as contained in accounting historical records. His critique is directed mainly at Sombart’s tendency to exaggerate the economic significance of the double-entry system of bookkeeping.

According to Yamey, Sombart’s affirmations are too elaborate and fanciful which distract the attention from the simple question provoked by the thesis, namely, the contribution of double-entry accounting to the solution of problems in business organization . Sombart’s work has been assimilated into the mainstream of economic history and his view of the nature and origins of double-entry bookkeeping into accounting theory .[2]

Bookkeeping prior to Luca Pacholi.

In recent years, Italian scholars have done extensive research on medieval business records which show that the double-entry system of bookkeeping originated in Italy prior to Luca Pacholi. According to these studies, it would seem that double-entry did not originate in one particular place but that it developed gradually and almost simultaneously in several Italian trading centers. Although no definite date can be given, what is certain is that double-entry system of bookkeeping originated between 1250 and 1350. The first unquestionable example of it is found in the Genoese massari records which date to 1340. In 1494 Pacholi’s book entitled “Summa de Arithmetica, Geometria, Proportion et Proportionalitas” was published in Venice which contains a section on book-keeping. In this work, the author stated that he was merely writing down the system which had been used in Venice for over two hundred years.

The oldest known business medieval records relate to partnership accounting in the 12th century. The earliest records available so far date back to 1157 consisting of a few figures jotted down on three scraps of paper. These were inserted in the cartulary of the Genoese notary, Giovanni Scriba whose records included a number of partnership contracts mostly for the purpose of overseas trade. Italian merchants known to have dominated the trade of the Mediterranean devised these arrangements known as the commenda and the societies maries. Both involved cooperation between a travelling partner and an investing partner who stayed on land. The accounts in question were related to the winding up of three successive temporary partnerships between two Genoese merchants for the years 1156 to 1158. The first two ventures were a commenda. All the capital was contributed by the investing partner and the profits made at the end of the voyage were divided according to the rules of the commenda: three-fourths to the investor and one-fourth to the traveler. The third partnership was a combination of both the commenda and the societies maries contracts. Under the societies’ maries contract, the investing partner put twice the amount invested by the travelling partner and profits were to be shared equally between the partners.[3]

Accounting practice and history.

Historical evidence also shows that much of accounting practice as it is today can be traced to business

organization in the past. Accounting is historical by nature: its essence is to express in quantitative form business transactions which happened in the past. Accounting is not a prior business activity. As Roover suggests «since trade rests on the exchange of goods and services, the duality which forms the basis of double-entry bookkeeping is deeply rooted in the nature of business». It is therefore not surprising that the merchants would eventually hit upon a system founded on an equation between debits and credits.”

Prior to the 12th century, trade was minimal in Western Europe. People lived in manors which were isolated settlements and surrounded by wilderness. Within the manor, trade was minimal arising from the small weekly markets amongst the peasants or on the occasion of a traveler’s presence seeking shelter in the manor. Between manors little economic interactions occurred. According to North, the high risk of travelling outside the manor made it far more efficient to adjust to economic needs by moving people when necessary, rather than by moving goods regularly; hence the individual settlements were fairly self-sufficient and isolated. Thus, the itinerant medieval merchant had little incentive to trade as he was constantly exposed to the danger of losing his stock of goods to road bandits.

After the 12th century however, a number of factors converged that worked as incentives for trade. North points to population increase as the main factor which accounts for economic growth during this period. As population grew, people left the manors in search for new lands to cultivate within the protection of a new lord. As new settlements filled spaces between adjacent manors, vast areas of wilderness gradually disappeared leaving less space for brigands to hide. Thus more areas were brought under the protection of the lords and their vassals and as peace and security prevailed, commerce increased. Trade was further stimulated by the variety of resources and climatic conditions in different parts of Europe which induced differentiation of crops and livestock.

The rise of trade within Northern Europe was accompanied by the establishment of urban places. Local merchants set up shop to serve the needs of both the local area and the growing interregional trade. Artisans and craftsmen were attracted to these central places as demand for their services increased. Some areas such as Flanders depended on the trading of its cloth to furnish the population with basic foodstuffs such as cereals and wine.

The revival of trade and commerce in the eleventh and twelfth century led not only to the proliferation of towns but also to a number of secondary institutional arrangements designed to reduce market imperfections such as the establishment of fairs⁵. The fair was essentially a primitive organized market where sellers, gathered in one place during a specified period of time, could attract buyers. The Champagne Fairs, for instance, established in the 12th and 13th centuries served as a meeting ground for Northern and Southern Europe.

These fairs provided a stimulus for trade as it simplified the financial dealings between merchants, enabling them to have access to prices and thus reducing the costly individual search for market information. They also played an important role in the development of a capital market by developing effective credit instruments. For instance, an instrument similar to a bill of exchange was devised which permitted a merchant to enter into a transaction without the need of using metallic money thus eliminating the risk which the merchant incurs in securing and transporting it. [4]

Bookkeeping in the High Middle Ages

According to Roover, the fourteenth and the fifteenth centuries were perhaps the most brilliant and progressive period in the history of accounting. It was followed by a long period of stagnation that lasted until the nineteenth century.

The use of the double-entry system of bookkeeping was considered to be a business technique known only to Italian merchants and did not spread to the rest of Europe until the invention of printing aided its diffusion. Roover also claims that no trace of this method is found in any medieval account book that is not Italian.

In his work entitled “The Development of Accounting Prior to Luca Pacholi”, Roover made use of available account books of Italian medieval merchants to identify those which were kept under the double-entry system of bookkeeping. According to him, medieval account books prior to Luca Pacholi were basically kept under the paragraph form⁶ and the bilateral form⁷: these two forms do not as yet satisfy the recording under double-entry rules.

The criteria for the recognition of double-entry system of bookkeeping is based on the fulfilment of two requirements. The first requirement refers to the form of the records: all transactions should be recorded twice, once on the debit and once on the credit, as reflected by some accounting records in Genoa dated 1340. The second requirement involves the existence of an integrated system of accounts, both real and nominal, so that the books will balance in the end, record changes in the owner’s equity and permit the determination of profit or loss. The contribution of double-entry accounting to the solution of problems in business organization.

Double entry has several advantages over the earlier methods of recordkeeping. Under this system records are more comprehensive and orderly and the duality of entries provides a check on the accuracy of the records. In addition, the use of nominal and real accounts as an integrated whole provides the materials for developing the statements of profit and loss and the balance sheet.

As was mentioned earlier accounting historians such as Yamey rejects the views which tended to give a mechanistic interpretation of the cause-effect relationship between accounting and economic growth, as well as views which tended to exaggerate the influence of the double-entry system on business organization. The study of accounting history corrects this misconception. Yamey proposes that a modest appraisal of the role and significance of bookkeeping should instead be adopted, a view which is more consistent with the fact that, given the existing accounting records, it is not possible to deduce with precision how such records were used or what their owners expected of them.

According to Roover, the balancing of books was not the primary objective of medieval accounting but the use

of accounting as a tool of management or control. Italian merchants made a start by developing the rudiments of cost accounting, by introducing reserves and other modes of adjustments such as accruals and deferred items, and by giving attention to the audit of balance sheets.

One of these Italians was Francesco di Marco Datini, the famous Pratese merchantbanker.

By 1395, Datini was at the helm of a firm with headquarters in Prato, and branches in Florence, Pisa, Genoa, Avignon, Barcelona, Valencia and Palma de Mallorca. He also had representatives in London. He established a bank in Prato (1398) and was a partner in a shop there producing woolen cloth (1384-1400).

The Datini records show that by 1390 the double-entry system was already in use most of these branches abroad and at his main office in Florence. For purposes of control, branch managers were expected to send a copy of the balance sheet regularly to headquarters, and several of such copies are still preserved in Prato. These copies reveal that the books were kept according to the most exacting standards of double-entry. It is of interest to note that as early as 14th century, a number of accounting principles which are at the basis of current accounting practice were already in use. The recognition of accruals, depreciation, reserves and provision for unpaid charges were among the entries made in the profit and loss statements. Even before 1400 entries appear for accruals, for fees in arrears and for unpaid wages.[5]

The same can be said of the accounting policies related to inventory valuation. For instance the historical cost concept in inventory valuation was applied. Inventories were usually priced at cost, but if goods are damaged, inventory was valued below cost. In an entry in 1412 the inventory was priced below cost because as the notation said, the vineyard was ruined. In 1406, the "Profits on Goods Account" showed a loss item of 14 fl. because utensils deteriorated during the year. Apart from these, the Datini company also kept rudimentary cost accounting records related to the manufacturing establishment in Prato which contain interesting examples of job accounting with allocation of burden and indirect labor cost.

According to Littleton, there are no other similar records available until 1817 in France in a textbook by Payen and in 1818 in England through a text by Cronheim. Apart from Datini, an extensive fragment of a ledger belonging to Averardo di Francesco de' Medici gives valuable information about the business activity of one of the most important banks in the fifteenth century¹². The Medici material is valuable for the use they made of balance sheets for purposes of management and control. The Medici Bank is an example of a holding company except that it was a combination of partnerships rather than of corporations or joint stock companies. At the peak of its prosperity it had five branches in Italy, four beyond Alps. Besides the bank, the Medici controlled three manufacturing establishments in Florence itself: two woolen shops and one silk shop. Each of the branches and the shops was an autonomous partnership or separate entity which had its own capital, its own partners and books. However the Medici had a controlling interest, at least fifty percent of the capital in all of them. Strict control was exercised over the branches and regular audits were made. The partnership agreements required the branch managers to close and balance their books each year on March 24, or more often, if required by the senior partners, the Medici. A copy of the balance sheet was sent every year to the headquarters in Florence, accompanied by a report of the branch manager. At headquarters, the balance sheets were audited. The audit consisted in going over the balance sheet, item by item, in order to detect ageing or slow accounts. Bad debts were then as they are now a danger to the solvency of merchant bankers.

Excessive loans granted to a single individual or firm, overdue items or large advances were also checked and the branch manager was asked for an explanation. In some instances, each receivable listed in the balance sheet is accompanied by a comment as to the prospects of its recovery. From time to time the managers were called to report at the Florence headquarters. Window-dressing techniques were already existing then and discovered. There were cases in which the managers tried to make the balance sheet look better than they really were.

The internal control procedures of the firm however had one weakness: the branches were not visited frequently by inspectors or travelling auditors. Someone was sent to adjust matters only after trouble had already developed which was usually too late. In general, there was too much confidence placed in the branch managers and this move perhaps was a major factor in the downfall of the Medici Bank.

Apart from the need for internal control, balance sheets were also used for taxation purposes in the fifteenth century. In 1427 a new tax known as the cadaster was introduced, a hybrid between an income and a property tax. The law required each taxpayer to file a return listing all his property and to submit a copy of the latest balance sheet of any business firm which he held a share. Several balance sheets of Medici were found annexed to their cadaster reports for 1427 and 1433.

However the tax became unpopular with the business men. They objected to its inquisitive nature and to allowing tax commissioners, whom they suspected to be their competitors, pry into their affairs. In 1458, the cadaster on business investments was abolished due to rampant fraud: the merchants seemed to have managed then as it is now to evade taxes by concealing their profits and tampering with their records. Nevertheless, the practice of using accounting information for taxation purposes was revived in modern times and continues up to this date as shown by the influence which the Revenue Act of 1913 had on the history of the accounting profession in the United States.[6]

list of references:

1. D.Rusu Bazele contabilitatii (The bases of accountancy). Didactica si Pedagogica Publ. House, Bucharest, 1980
2. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_accounting

3. L.N. Rodina, L.V. Parkhomenko «Stages of development of accounting».
4. Sokolov Ya.V. "Essays on the history of accounting." / M.: "Finance and Statistics", 2000.
5. Kuter M., Kuznetsov A.V., Kuter K.M. «How bills in the system of double record // International accounting», № 4, 2008.
6. Littleton A.C. «Accounting evolution to 1900». N.Y.: Russel&Russel, 1966.

UDC 657.01

LEGAL THEORY OF ACCOUNTING AND ITS REPRESENTATIVES

KOVALYOVA K.I.

student of group AA-22

scientific adviser c. p. s. professor Aubakirova G. T.
Karaganda Economic University of Kazpotreboyz

Much current historical research is motivated by a desire to gain a deeper understanding of how and why accounting comes to be implicated in different areas. Haskins considers that accounting history enhances the way in which we can “understand our present and... forecast or control our future”. The American Accounting Association’s Committee on Accounting History justified the importance of studying the history of accounting, which it characterized as being both intellectual and utilitarian. Intellectual, for it illuminates the process by which accounting thought, practices, and institutions develop, identifying the factors in the environment that induce change and revealing how this change actually occurs. [1] It also seeks to determine the effect on the environment of changes in accounting thought, practices, and institutions. Finally, it contributes to a better understanding of economic and business history. Utilitarian, for history throws light on the origins of concepts, practices, and institutions in use today, yielding insight for the solution of modern accounting problems. Given an understanding of the past interaction of the environment and changes in accounting practices and institutions, it may become somewhat easier to predict the consequences of currently proposed solutions.

The history of accounting or accountancy is thousands of years old and can be traced to ancient civilizations.

The early development of accounting dates back to ancient Mesopotamia, and is closely related to developments in writing, counting and money and early auditing systems by the ancient Egyptians and Babylonians. By the time of the Roman Empire, the government had access to detailed financial information.

In India Chanakya wrote a manuscript similar to a financial management book, during the period of the Mauryan Empire. His book "Arthashastra" contains few detailed aspects of maintaining books of accounts for a Sovereign State. [2]

The Italian Luca Pacioli, recognized as The Father of accounting and bookkeeping was the first person to publish a work on double-entry bookkeeping, and introduced the field in Italy.

The modern profession of the chartered accountant originated in Scotland in the nineteenth century. Accountants often belonged to the same associations as solicitors, who often offered accounting services to their clients. Early modern accounting had similarities to today's forensic accounting. Accounting began to transition into an organized profession in the nineteenth century, with local professional bodies in England merging to form the Institute of Chartered Accountants in England and Wales in 1880. [3]

Modern Accounting is a product of centuries of thought, custom, habit, action and convention. Two concepts have formed the current state of the accountancy profession. Firstly, the development of the double-entry book-keeping system in the fourteenth and fifteenth century and secondly, accountancy professionalization which was created in the nineteenth and twentieth centuries. The modern profession of the chartered accountant originated in Scotland in the nineteenth century. During this time, accountants often belonged to the same associations as solicitors, and the latter solicitors sometimes offered accounting services to their clients. Early modern accounting had similarities to today's forensic accounting:

"Like forensic accountants today, accountants then incorporated the duties of expert financial witnesses into their general services rendered. An 1824 circular announcing the accounting practice of one James McClelland of Glasgow promises he will make “statements for laying before arbiters, courts or council.”

In July 1854 The Institute of Accountants in Glasgow petitioned Queen Victoria for a Royal Charter. The Petition, signed by 49 Glasgow accountants, argued that the profession of accountancy had long existed in Scotland as a distinct profession of great respectability, and that although the number of practitioners had been originally few, the number had been rapidly increasing. The petition also pointed out that accountancy required a varied group of skills; as well as mathematical skills for calculation, the accountant had to have an acquaintance with the general principles of the legal system as they were frequently employed by the courts to give evidence on financial matters. The Edinburgh Society of accountants adopted the name "Chartered Accountant" for members.

By the middle of the 19th century, Britain's Industrial Revolution was in full swing, and London was the financial center of the world. With the growth of the limited liability company and large scale manufacturing and logistics, demand surged for more technically proficient accountants capable of handling the increasingly complex world of high speed global transactions, able to calculate figures like asset depreciation and inventory valuation and

cognizant of the latest changes in legislation such as the new Company law, then being introduced. As companies proliferated, the demand for reliable accountancy shot up, and the profession rapidly became an integral part of the business and financial system. [4]

To improve their status and combat criticism of low standards, local professional bodies in England amalgamated to form the Institute of Chartered Accountants in England and Wales, established by royal charter in 1880. Initially with just under 600 members, the newly formed institute expanded rapidly; it soon drew up standards of conduct and examinations for admission and members were authorized to use the professional designations "FCA" (Fellow Chartered Accountant), for a firm partner and "ACA" (Associate Chartered Accountant) for a qualified member of an accountant's staff. In the United States the American Institute of Certified Public Accountants was established in 1887.

Accounting has two parts: practical (bookkeeping) and theoretical (account conducting). The first is obvious, the second is necessary for an explanation of the first and identification of possibilities of use of practice for achievement by each enterprise of the best economic results. Historically the profession of the accountant developed as practical activities therefore a scientific basis of accounting we remain not clear and to many modern accountants. Attempts to comprehend logic paradoxes in economic life of enterprise gave rise to a science about accounting. [5]

The theory, being born on the basis of practice, generalizes and explains the facts of economic life. It is necessary not to those who simply works, and with that who thinks and works. The theory harms to the first rather, than helps, the second — that who investigates deep problems of accounting, makes normative documents and whether chooses those other methodological receptions for achievement of bigger efficiency in enterprise work — the theory is necessary as air.

In 1884 the Italian scientist Vincenzo Dzhitti, making the report on a subject «The past and the bookkeeping future», came up with the following idea on the tasks facing an account maintaining at that time: to our century two important tasks fell to a lot: one practical — establishment in the large enterprises of the bookkeeping, capable to satisfy new requirements and, another — theoretical — establishment of the scientific principles deducing bookkeeping from empirical area of finally directing it on a way of progress. Since then passed more than centuries, however and now there are disputes that the accounts department is subject to influence of empiricism and traditions. [6]

The theory — is a set of ideas in this or that field of knowledge. - accounting, as well as in other sciences, there are different views on studied categories (in this case on essence and the nature of accounts, balance, etc.). Depending on it various schools of sciences, currents, directions are formed. Depending on an explanation of rules of registration of economic operations on accounting accounts theoretical creation of various authors divides into the legal, economic and balance theories briefly presented in this subject.

The essence of legal treatment of the theory of accounting was reduced to change of the rights and obligations of the persons participating in economic process. From the legal point of view control of activity of managing subjects becomes the purpose of the account: the owner, the manager, agents (the persons occupied on the enterprise), and correspondents (persons with whom the enterprise conducts calculations). As to supervise the rights and obligations it is possible only according to documents, the subject of the account is made not by values, and data on them. As responsible persons should be responsible for the values entrusted to them in sale prices, such assessment admits correct. The essence of double record followed from continuous emergence of the right (obligation) at one persons and repayment at others. From here and the balance was defined as the table in which asset owners of material values (materially responsible persons) are specified, and in a passive owners (creditors and the owner of the enterprise) are listed.

In development of legal theories of accounting a huge contribution brought E.Degranzh, I.Vanye, A.Shibe and K.Oderman, L.Dixie, I.Ullman, E.Leota and A.Gilbo, A.P.Rudanovsky, D. Cherboni, etc.

Professor N.S.Pomazkov divides theories of the legal direction into theories of accounts of the same kind and the theory of two ranks of accounts.

Authors of theories of accounts of the same kind (Degranzh, Vanye, Shibe and Oderman, Dixie, Ullman) recognize that all accounts are identical by the nature and submit to the general rules of registration: who receives — is debited, who gives — is financed. But one authors, for example Degranzh, recognize that all accounts in fact are accounts of the owner (owner). Such theories are named by N. S. Pomazkovy subjective. Other authors say that accounts are kept on behalf of an economy as legal entity, and the owner is considered the creditor of this economy.

Legal theories of two ranks of accounts are based on representation of economic activity of the enterprise as sets of the relations of managing subjects. The balance sheet is constructed of two ranks of accounts which are opposed each other. Record rules on accounts depend on specific features of each group of accounts. Small brushes also divides this group of theories on subjective (accounts are kept on behalf of the owner) and economic (accounts are kept on behalf of the legal entity). To subjective theories it is possible to carry theories to Leota and Gilbo, Cherboni, to economic theories — the theory Rudanovsky.

However it is necessary to note doubtless merits of authors of these theories before an accounting science. First, because they made the first attempts to reveal and essentially to prove the law of a duality of economic operations and a method of double record. Secondly, behind legal theories of accounts of the same kind still there are advantages of the pedagogical method, allowing most easily and simply to acquaint beginning accountants with registration equipment on accounts.

In the XX century legal theories were exposed to rigid criticism. Professor I.F.Chern specified that the basic rule

of the theory of accounts of the same kind isn't sufficient for application to all economic operations. There is a number of the operations which essence doesn't allow to establish faces giving and persons receiving (for example, write-off of a duty of the insolvent debtor, destruction of the goods by a fire). Operations as a result of which the giving doesn't get the driver's license of the requirement to receiving meet also, and receiving doesn't bear obligations, such as, at payment of taxes, salary charge. Cher denies the scientific importance of legal theories as they purely mechanical way explain rules of double record and at all don't comprehend scientific bases of an accounting maintaining. [7]

Theory of Degranzh («La tenue des livres rendue facile», 1795). Edmon Degranzh specified that bookkeeping has a double task: first, to supply information on a state of the account of each correspondent, secondly, to shine a situation for any moment, i.e. to supply information on movement of values, profits and losses, etc.

For the solution of objectives the accountant uses accounts of two groups: accounts for persons with whom consist in the economic relations (special accounts), and accounts of values (joint accounts)

Degranzh noted that two persons participate in each operation without an exception: one of them receives any value, other person the same value gives. The first person is the debtor, or the debtor, the second person — the creditor. This circumstance also is subject to registration by drawing up of special articles in which two persons would be specified at the same time: debtor and creditor. Thus, economic operations are reflected in accounts according to a rule: to debit the one who receives, to finance the one who gives.

For clearer understanding of this rule of drawing up of accounting records of Degranzh gives the following examples.

1. The owner sold to Gilyom five barrels of wine for 600 francs.

Gilyom received five barrels of wine; therefore, its account needs to be debited. The owner gave five barrels of wine, means, it is creditors! And its account needs to be financed.

2. The owner encased 600 francs from Gilyom.

The owner received, therefore, he in this operation is a debtor, his account needs to be debited. Gilyom gave 600 francs, his account needs to be financed. [8]

By drawing up of records questions are asked: «who received? - And «who gave? » — For examination who from participants is a debtor, and who the creditor in each operation.

It is easy to notice that in each operation the account of the owner will repeat either as the debtor, or as the creditor. It is quite natural, as the owner steadily is one of the parties in any transaction made хозяйством¹. This account would be first extensive, differing from the magazine of economic operations only an arrangement of records, and is secondly useless, as along with duplication of journal records it wouldn't give possibility to make fast, clear and exact references (about receiving, delivery and the remains of the goods, money etc.) because of absence in it the separate account.

Degranzh suggested to divide the account of the owner into five accounts: the account of the goods, the cash desk account, the account of documents to receiving, the account of documents for payment and the profit and loss account. Thus, joint accounts on classification of Degranzh are divisions of the uniform account of the owner.

Hippolyte Vanye developed thought that accounts are kept not on behalf of the owner, and on behalf of an economy as legal entity. All these accounts unite in three groups: accounts of the businessman (this group includes the account of the capital and the profit and loss account), accounts of the values being in an economy and being objects of operations, accounts of correspondents. Accounts of the first and third groups of classification of Vanye obviously are accounts personal. Personal accounts of the second group as values, according to Vanye, represent accounts of agents to which receiving and delivery of values is entrusted are same also

A.Shibe and K.Oderman (1891) stop on specification of some concepts. They understand set of what own on the property rights as an asset; under a passive – the rights of the third parties or creditors, and under net capital or pure property – a difference from subtraction of the sum of a passive from the asset sum. Under the influence of operations in an asset, a passive and net capital there is changes for which account accounts open.

Investigating characteristics of components of an asset and a passive, Shibe and Oderman come to the following classification:

1) material benefits – the money, personal and real estate etc. (asset);

2) requirements to other persons who are in turn subdivided on based on the settlement relations, or personal requirements; based on debt documents – bills and documents to receiving, paper money as the last are inadequate to a hard coin (an asset and a passive).

Proceeding from such classification of an asset and a passive, Shibe and Oderman come to the following classification of accounts:

- the capital account with the corresponding subsidiary accounts (the profit and loss account, etc.);

- accounts of material benefits;

- accounts of debt documents;

- personal accounts. [9]

At means of the specified groups of accounts there is an accounting of changes in an asset and a passive. Designing of accounting records submits to the basic principle of accounts department demanding that each debtor was resisted by the creditor. In order to avoid possible mistakes Shibe and Oderman establish the firm rules, allowing defining the account which is subject to debiting, and the account which is subject to crediting. «The debtor will be each account of the person receiving something from us, - each account which we open for the accounting of any subject, for everything that makes or increases value of the last, for each increase or an increment, therefore, also that

we at operations with this person or with this subject receive in the form of profit.

List of references:

1. D. Rusu Bazele contabilitatii (The bases of accountancy). Didactica si Pedagogica Publ. House, Bucharest, 1980
2. Bedford, N. M. 1967. The nature of future accounting theory. The Accounting Review (January)
3. Carnegie, G.D. and Napier, C.J.1996. Critical and Interpretive Histories: Insights into Accounting's Present and Future Through Its Past. Accounting, Auditing & Accountability Journal
4. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_accounting
5. MARK E. RICHARDSON* Accounting Theory and Taxation
6. M. Com. (Final) 2004 Accounting Theory
7. Carnegie & Napier, 1996
8. Haskins, 1904
9. Committee on Accounting History, 1970

UDC 675.01

LUCA PACIOLI'S DOUBLE-ENTRY SYSTEM OF ACCOUNTING: A CRITIQUE

MOTYANKO V.E.

student of group AA-22

scientific adviser: c.p.s. professor Aubakirova G.T.
Karaganda Economic University of Kazptreboyzuz

The first ever published treatise about double entry bookkeeping was that of Luca Pacioli in his book titled "Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita". This book became the road map for the development of double entry system of accounting. Therefore, away from the conclusions of the majority of authors and scholars in the accounting literature that Luca Pacioli is the father of accounting, he should rather be referred to as the father of modern accounting, having laid the milestone for the codification, development, preservation, and sustenance of double entry system of accounting.

1. Double entry system of accounting is one which reports business transactions in such a way that each entry is recorded twice – first as a debit and second as a credit. This system was originally developed to reduce mistakes associated with bookkeeping because at the end of the day, it is expected that the sum of the debit side should be equal to that of the credit side otherwise, something must have gone wrong somewhere. The development of double entry bookkeeping has been credited to the early Italians, with the earliest known evidence from a Florence banker dated 1211.

From this time double entry bookkeeping continued to grow throughout Italian businesses, notably in Florence and Venice (Rutledge 2014). The Northern Italians developed a new kind of record-keeping, as trade flourished, to cope with the growing complexity of their business transactions. This kind of record keeping was perfected by the merchants of Venice and it later became known as book-keeping (alla veneziana - the Venetian method), otherwise referred to as the "Italian Method". What we know today as double entry bookkeeping is traceable to a man called Luca Pacioli, the author of the world's first printed book-keeping treatise. Of course the history of accounting and indeed, the double entry system of accounting cannot be complete without bringing the wonderful work of Luca Pacioli into perspective. In 1494, the principles of double entry bookkeeping were put into print by him. He published a book on mathematics called "Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita" which means "Everything about Arithmetic, Geometry and Proportion". This book, written as a guide to existing mathematical knowledge, covered five topics including bookkeeping, for which there were 36 short chapters. And it is regarded as the official beginning of double entry bookkeeping. Frater Luca Bartolomes Pacioli was a "Renaissance man" who acquired an amazing knowledge of diverse technical subjects. He believed in the interrelatedness of widely varying disciplines and in the special importance of those, such as mathematics and accounting, which exhibit harmony and balance.

As the origin of all subsequent book-keeping treatises throughout Europe, Luca Pacioli's book-keeping tract is not only the source of modern accounting, but also ensured that the medieval Venetian method itself survived into our time. This wonderful work of Pacioli made two very important contributions to modern science and commerce: it was the first book to deal with Hindu-Arabic arithmetic and its offshoot, algebra; and it contained his 27-page treatise on Venetian accounting. He recommended the Venetian bookkeeping above all others and said that the most important point worthy of note about the Venetian bookkeeping was that "All the creditors must appear in the ledger at the right-hand side, and all the debtors at the left. All entries made in the ledger have to be double entries – that is, if you make one creditor, you must make someone debtor". The very first sign that double entry would stand the test of time in the event of monitoring and directing the new industrial world of factories, wages, and large scale capital investment were found in England in the works of Her Majesty's potter, Josiah Wedgwood. Wedgwood built the world's first industrialized factory which indeed, was very successful. Thereafter, the factory ran into trouble and Wedgwood and Thomas Bentley, his partner had serious cash-flow problems and an accumulation of stock. However, as a remedy,

Wedgwood decided to adopt the principles of double entry system of accounting to thoroughly scrutinize his firm's accounts and business practices. The result was overwhelmingly effective and favourable as he discovered that the firm's pricing system was faulty, its production was inefficient and that it was spending unexpectedly high on raw materials, labour and overhead without collecting its bills early enough to finance expansion in production. Also, Wedgwood, during this period uncovered the difference between fixed and variable costs and immediately understood the implications of this difference and how it affects the management of his business. He realized that as production increased, the unit cost of production reduced due to the economic advantage of the fixed costs. This is to say that Wedgwood, in the course of the scrutiny of his books using double entry, discovered the benefits of large scale production and by implication became the first cost accountant. The advent of double entry in the thirteenth and fourteenth centuries brought with it the development of modern methods of recording business transactions. Double entry has substantial advantages over the uncoordinated methods used earlier in the sense that it emphasizes the dual nature of every business transaction – for every debit entry there must be a corresponding credit entry. It provides the basis for the comprehensive and order recording of the financial aspects of the transactions of a business, affords a means of proof of accurate accounting through the equality of total debit and credit entries, and by the integration in the ledger of personal, real and nominal accounts, provides material for the development of statements of profit and loss, and of equity, assets, and liabilities

2. The Evolution of Double Entry System of Accounting

In the accounting literature, there are various scenarios to the evolution of double entry bookkeeping resulting from the attempts made by several scholars and researchers to locate the place and time of birth of the all-embracing system of accounting.. These forms of bookkeeping existed in the ancient world due to some reasons which are attributable to:

- the invention of writing
- the introduction of Arabic numerals and of the decimal system
- the diffusion of knowledge of Algebra
- the presence of inexpensive writing materials
- the rise of literacy and
- the existence of a standard medium of exchange.

Littleton (1927) identified the following preconditions for the emergence of systematic bookkeeping:

The Art of Writing: This is because first and foremost, bookkeeping is a record.

Arithmetic: This is because the mechanical aspect of bookkeeping deals with a sequence of computations.

Private Property: This is necessitated by fact that bookkeeping records facts about property and property rights.

Money: This is necessary because if all exchanges were completed on the spot, there would little or no impulse to make any record.

Commerce: This is important since a merely local trade would never have created enough pressure to stimulate men to coordinate diverse ideas into a system.

Capital: This is necessary because in the absence of capital, commerce would be trivialized just as credit would be inconsequential.

All the ancient civilizations mentioned above had these conditions in them, which is to say that each had some form of bookkeeping. But something was fundamentally missing in the early bookkeeping treatises – a scenario of the history of accounting. If we trace the history of accounting back to its origin, we would be led, naturally, to ascribe the first invention to the early merchants. The Egyptians, who for many years made glorious appearances in the world of commercial world, derived their first notions of trade from their intercourse with these ingenious people. Consequently, the people received from them their first form of accountantship, which in the natural way of trade, was communicated to all the cities in the Mediterranean. At a point, the Western empire was over-run by the Barbarians, and all the countries that made up the western empire took advantage of this incident to proclaim their own autonomy. Consequently, commerce fled after liberty and immediately, Italy, which was formally the court of the universe, became the centre of trade, to which the ruin of the Eastern empire by the Turks, into whose constitution the arts of commerce never entered, did not make any contribution.

The great achievements of the Italian merchants, roughly between 1250 and 1400, was to fuse all these heterogeneous elements into an integrated system of classification in which pigeon holes were called accountants and which rested on the principle of dual entries for all transactions. One should not, however, assume that balancing the books was the primary objective of the medieval accounting. On the contrary, in Italy at least, the merchants had begun by 1400 to use accounting as a tool of management control. To be sure, they were not so far advanced as we are today and they were even far from realizing all the potentialities of double entry bookkeeping. Nevertheless, they had made a start by developing the rudiments of cost accounting by introducing reserves of other modes of adjustments, such as accruals and deferred items, and by giving attention to the audit of balance sheets. Only in the analysis of financial statements did the merchants of that time little progress.

Also, in 1577, some form of double entry accounting existed among the ancient Incas.

3. The Development Of Double Entry System Of Accounting

In the sixteenth and seventeenth centuries, the "Italian method" spread techniques, such as the introduction of journals meant for the recording of different types of transactions. We have the subsidiary books used to record cash transactions as well as some particular types of expenditures. The reason for this was to keep details out of the journal

and the ledger to ensure that they did not get filled up so quickly. It was common practice to have a separate cash book into which several cash transactions would be recorded and periodically, the totals would be posted to the cash account in the ledger, whether there is a summarized entry in journal or not. The practice of period financial statements evolved in the sixteenth and seventeenth centuries. In the seventeenth and eighteenth centuries was the evolution of the personification of all accounts and transactions aimed at rationalizing the debit and credit rules that are applied to impersonal and abstract accounts. According to Peragallo (1938), a new element appeared – the critique of bookkeeping. This is also the period when double entry extended its field of application to other types of organizations, such as monasteries and the state. With the critique and the widening sphere of bookkeeping, began theoretical research into the subject.”

Going by the East Indian Company in the seventeenth century through the growth of the corporation following the industrial revolution, accounting acquired a better status which was characterized by the need for cost accounting, and a reliance on the concepts of continuity, periodicity and accrual. The eighteenth century saw a treatment of assets such that at first, the asset is carried forward at original cost. And the difference between “revenue” receipts and payments were entered in the asset account and later transferred to the profit and loss account at balance date. Secondly, the asset account contains the original cost of the asset and other receipts and expenditures including proceeds from the sale of parts of the asset. This account is closed at the balance sheet date and the difference between total debit and total credit is carried forward as the account balance. Note however, that at this time, there was no debit or credit to the profit and loss account. Thirdly, upon revaluation of the asset, the new value of the asset is carried forward in the account while the balancing difference which could be either gain or loss on revaluation is transferred to the profit and loss account. The depreciation of assets, up to the early nineteenth century, was accounted for as unsold merchandise. Towards the end of the nineteenth century, depreciation in the railroad industry was seen as an unnecessary activity except where the asset in question was considered not to be in proper working condition. However, Saleiro in 1915 confirmed the existence of the following depreciation methods:

- Straight line
- Reducing balance
- Sinking fund
- Annuity and
- Unit cost methods.

The nineteenth century also saw the emergence of cost accounting as a result of the industrial revolution. Before the industrial revolution, accounting was merely a record of the external relations of one business unit with other others, which was indeed determined in the market. But when large scale productive activities started springing up, it became necessary to emphasize more on accounting for interests within the competitive units. It was also emphasized that accounting records be used as a means of exercising administrative control over the enterprise. In the early nineteenth century, the records of textile mills and of giant manufacturing firms to support two very important ideas in the accounting literature. The first was that the persistent increase in the use of fixed assets led to the development of industrial cost accounting. The second was that changes in the way economic activities were organized did not only change the temporary structure of their costs, it prompted the development of internal cost accounting procedures. In the latter half of the nineteenth century, there was the development of some accounting techniques for prepayments and accruals so as to ensure that the periodic computation of profit is facilitated. The development of funds statements came at the latter part of the nineteenth century and the twentieth century. The accounting methods for such complex issues as the computation of earnings per share, accounting for business computations, accounting for inflation, long-term leases and pensions were developed.

4. The Contribution Of Luca Pacioli To The Development And Spread Of Double Entry System of Accounting

The origin of double entry bookkeeping is generally associated with Luca Pacioli. As a matter of fact, the history of accounting cannot be complete without highlighting the wonderful work of Luca Pacioli. His book “Summa de Arithmetia, Geometria, Proportioni et Proportionalita” which was published in 1491 had two chapters – de Computis et Scripturis – describing double entry bookkeeping. His idea reflected the business activities of the Venice at that time, especially the way they recorded financial transactions. This is to say that even before Pacioli published his book, the Merchants of Venice actually maintained accounting records which of course, they did in a particular way. So in his book, Pacioli simply described this peculiar method used by the early merchants to keep their records. This method was referred to as “the Method of Venice” or “the Italian Method”. This is to say that Luca Pacioli did not invent the double entry system of accounting. He only described the method of accounting practiced at that time. In his opinion, the purpose of bookkeeping was to provide the trader with timely information concerning his assets and liabilities. He postulated that all accounting entries must be double hence, when a creditor is created, someone must be made a debtor. He suggested that “not only was the name of the buyer or seller recorded, as well as the description of the goods with its weight, size or measurement, and price, but the terms of payment were also shown” and “whatever cash was received or disbursed, the record was shown of the kind of currency and its converted value...”. Despite the short duration of business ventures at that time, Pacioli advocated for the closure of books and the periodic computation of profits. The translation of Pacioli’s book contributed to the spread of the “Italian Method” or what is known today as double entry bookkeeping.

The Corollary Of Double Entry System Of Accounting

What was known as the “charge and discharge” system of bookkeeping according to Angus (2014), originated

in the Mediterranean zone and was thereafter imported into Europe by the Normans. In Europe, another significant development in accounting emerged, in Italy to be specific, between thirteenth and fourteenth century. This could be as a result of the fact that the single entry system in practice as at that time could not guarantee effective internal control system, income determination, security of assets, high productivity, and the separation of private ownership of property from business'. Rorem (1937) argued that the single entry system of bookkeeping did not withstand the challenges that had to do with the nature and size of business organizations as well as the methods of providing for depreciation. Paul (1985) stated that it was the double entry system that sensitized the merchants and placed them on a position to be able to distinguish between positive and negative entries. In other words, double entry system helped them to be able to identify increases or decreased in assets and/or liabilities. Some of the positive entries that increased assets or reduced liabilities are:

- Cash receipts
- Discounts received
- Sales to customers
- Payments to creditors
- On the other hand, the negative entries that increase liabilities and reduce assets are:
 - Cash payments
 - Discounts allowed
 - Purchases from suppliers
 - Payments from debtors.

The balanced books of accounts however, dates back to 1340 and were produced by the Massari or Stewards of the commune of Genoa, before its widespread use in Italy and beyond in 1400, (Pyle, et al 1980). The double entry system used all over the world is no doubt, attributable to the wonderful work of Pacioli in 1494. The double entry system, according to Mike & Fred (1983) was developed to ensure that every transaction has equal and opposite reaction. Perera and Mathews (1996), opined that the initial development of double entry system of accounting in the Italian city states suffered stagnation for a considerably long period of time prior to Pacioli's treatise resulting its non-acceptance in England, Germany, France, and even in Italy.

Advanced production techniques, ownership and control of assets as well as methods of providing for depreciation were based on accounting assumptions, (Ola, 1985) hence, the charge and discharge system could not meet the aggregation of capital equipment, calculation of product costs, inventory valuation, and income determination. If for instance, depreciation is not charged in a given period, the implication is that costs will be understated and profit will be overstated. Therefore, dividend would be paid out of capital. Recall that prior to the introduction of company taxation; the early theories of depreciation including replacement cost accounting stipulated that there was no need for depreciation if assets were maintained in good condition. The aftermath of this theory is better imagined. The industrial revolution, coupled with the economic and legal changes associated with it, especially the aggregation of capital, labour and company legislation brought pressure on the accounting systems that would favourably settle the various parties. However, according to (Dopuch and Sunder, 1980), the accounting system that could address the aggregation of capital, methods of labour remunerations, depreciation of assets, production cost, and income determination was developed. Similarly, Bierman and Drebin (1972) observed that there were yearnings for a consensus on the nature and application of Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) in given nation, yet no proper response or attention was given. Consequent upon the fall out of the great economic depression, the development of a framework of principles to facilitate the preparation of financial statements was given attention by the US government in 1934. As a result of this, the Security and Exchange Commission (SEC) was established in 1934 and charged with the responsibility of prescribing the principles to be applied by the American Accounting Professionals in the preparation of financial statements. However, the American Institute of Certified Public Accountants through its committee on Accounting Procedure (AP) established in 1983 took a more positive and pragmatic approach towards the establishment of a more coherent set of accounting principles.

Conclusion

This paper has presented a critical review of Luca Pacioli's double entry system of accounting. It examined the evolution of double entry system of accounting, the development of double entry system of accounting, Luca Pacioli's contribution towards the development and spread of double entry system of accounting, Pacioli's impact on the accounting practice of his time, and the corollary of double entry system of accounting. The historical evolution of double entry system of accounting provides an explanation to most of the important events that characterized the rise of double entry bookkeeping and the development of modern accounting. It will increase the ability of potential accountants and others who are interested in the accounting discipline to make their judgments on a broader and more informed basis. It enables us to establish a relationship between past accounting practices, what the practice is now, and what it ought to be. The rapid growth in business that culminated into industrial revolution was what compelled accounting to move to another stage of development often referred to as the 'charge' and 'discharge' system of bookkeeping. This system however did not facilitate the determination of profit because it lacked the method of inventory valuation, cost ascertainment, and provision for depreciation. The emergence of double entry system was among other things, to minimize fraud, errors, misappropriation and pilfering of assets. It also built enormous confidence on equity owners on the works and reports of management upon whom the capital assets of the owners are entrusted. Thereafter, the issue of Generally Accepted Accounting Principles came up. As a matter of fact, this was the

period when business owners entrusted their resources to management for the purpose of achieving set objectives. Later on auditing and investigation emerged. This development was born out of the resolve that the conflict among the users of financial statements must be resolved. Furthermore, it is a fact that the introduction of accounting packages and information technology into the business world has simplified the production of financial reports at minimum cost, high speed, and accuracy.

References :

1. Adum, S. O. (2015): The Impact of Transfer Pricing on Financial Reporting: A Nigerian Study. Research Journal of Finance and Accounting, Vol. 6, No.16, 2015
2. Angus O.U. (2014): Theories of Accounting: Evolution & Developments, Income-Determination and Diversities in Use. Research Journal of Finance and Accounting, Vol. 5(19), 2014
3. British Institute of Management Information, (1984), The Accounting Period, Note, 22.
4. Chambers R.J. (1966), Accounting Evolution and Economic Behaviour, USA, Prentice- Hall.
5. De Roover, R. (1938): Characteristics of Bookkeeping before Paciolo. The Accounting Review, Vol. 13, pp. 144- -149
6. De Roover, R. (1955): New Perspectives on the History of Accounting. The Accounting Review, Vol. 30 (3), pp. 405-420.
7. De Roover, R. (1956): "The Development of Accounting Prior to Luca Pacioli according to the account-books of mediaevalmerchants", in A.C. Littleton and B. S. Yamey (eds). Studies in the History of Accounting, London: Sweet

UDC 336.7

INTERNAL AUDIT IN DIGITAL ECONOMY

OMAROVA A.T.

PhD

Karaganda economic University of Kazpotrebsoyuz

LAMBEKOVA A.

Supervisor, PhD student

Karaganda economic University of Kazpotrebsoyuz

To date, the economy of Kazakhstan and Russia has formed a number of factors that predetermine the increase in the role of internal audit at large enterprises.

In the modern economy there are significant changes, one of which is the consolidation of previously disparate enterprises in the corporation - large business entities, representing the integration of joint-stock companies and legal entities having various organizational and legal forms. Consolidation is accompanied by the transfer of functions of operational management from shareholders to hired top managers, the emergence of Russian corporations to the world stock exchanges in order to attract cheap financial resources. These processes entail significant changes in the organization of internal control over the activities of Russian corporations, putting forward other requirements for disclosure of information on financial and economic activities.

The role of external auditors is defined. However, the role of internal auditors is not determined by law or regulatory bodies. Audit is considered as a means of protection. Small businesses are usually managed by their owners, who are well aware of what is happening in the business. As business grows, the close control that the owner or managers can give to the business becomes more complex. When the organization becomes too large to directly monitor the critical aspect of the organization's activities by the organization's managers, some will require additional monitoring. Usually it is described in most modern literary sources as "audit". The form and nature of this "audit" are due to the way in which it is appointed. If the appointment is conditioned by the requirements of state regulation to inform the shareholders, then the appointment is regarded as an external audit. However, there are other influences on organizations that may lead to the appointment of an "internal auditor" by the organization. There is a common opinion of both managers and internal auditors of those organizations that carry out internal audit that the function of internal audit has a broad responsibility for ensuring the proper functioning of the organization's internal control [1]. This responsibility encompasses controls designed to manage and provide information on all aspects of the business from risk control in business enterprises through controls designed to ensure the basic accuracy of financial statements. The role of internal audit is expanding and will continue if professional organizations such as the Institute of Certified Public Accountants in Scotland are successful in implementing the proposal that internal audit will be charged with account certification and external audit with certification that is properly performed by the internal audit function [2].

Internal audit is also described as an independent evaluation of the effectiveness of internal control within the management process in achieving the set goals and objectives [3]. There is also a description of the analysis of texts relating to internal audit.

The internal audit process can be divided into four dimensions: planning, performance, reporting, monitoring

[4]. When planning the audit, the following key issues need to be considered: scope and purpose of the audit, rules and regulations, potential risks, independence and competence of internal auditors and the audit program. During the audit, internal auditors receive reliable information, including data on the effectiveness of processes as evidence of audit.

Presentation of the results of the audit at the appropriate level of management is carried out to take corrective measures that are properly audited to address the root causes of the identified shortcomings [5]. Monitoring of the internal audit process based on self-assessments and peer reviews of audit teams should be conducted to improve performance, for example, to identify the training needs of internal auditors in areas such as information technology or risk management. Follow-up on audit results is critical to ensuring the effectiveness of remedial measures taken by management, and changes in organizational processes are linked to targeted improvements.

Internal auditors have adopted specific strategies, including combined audits and cooperation, in order to fulfil their monitoring role for management. The first step towards the combination of internal audit activities is a comprehensive audit. As part of a comprehensive audit, this activity includes confirmation of financial reporting, verification of compliance with legal and administrative standards, ensuring the objectivity of management decisions and conducting performance audits. Another proposal for value-for-money auditors and comprehensive audits should include an assessment of the quality of strategic planning and how the services were provided. Khemakh called this type of audit an integral audit. Risk or impact assessments are also important to ensure accountability of a policy or program conducted by the organization. After a comprehensive audit, Khemah asserts that the auditors have moved from the role of controller to the role of intermediary, thereby providing a better evaluation of the effectiveness of corporate governance.

The Institute of Internal Auditors, a professional internal audit body based in the United States, requires that internal audit be consultative in nature in order to increase the value and improve the organization's performance.

To date, no studies have been conducted on the analysis of the text on the issue of internal audit. Therefore, this section briefly describes the existing applications of models of text analysis and discusses the methodology of the most significant key factors. During the last decade, intellectual text analysis has become a widely used discipline, using statistical and machine learning methods. He gained a lot of interest in both academic research and business intelligence applications. There is a huge amount of text data available in a machine-readable format, which can easily be accessed via the Internet or databases. This varies from scientific articles, abstracts and books to notes, letters, online forums, mailing lists, blogs and other means of communication that provide reasonable information. From the very beginning in the 1960s, we call it text mining, mainly in the field of computer linguistics for text analysis, in three main areas continuously developed as the basis for modern text analysis: text clustering (also denoted as a clustering document), classification of texts (also denoted as a classification document), and obtaining information, all three originally from the intellectual analysis of community data. Miller describes the intellectual analysis of the text as "automated or partially automated text processing." He characterizes the intellectual analysis of the text with a process model that explains the components and interacting steps characteristic of texts. According to Miller in the beginning, there is an unprocessed text, designated as a textual body, which is a collection of text documents, such as notes, reports or publications. The steps of parsing and pre-processing transform the unstructured text body into a semi-structured Format, denoted as a text database.

Depending on the input material, this process step can be very complex, including converting file formats or complex metadata processing, or a simple task, as soon as reading in the texts, i.e. redundancy of the parsing step and folding of the notations text body and text database. A structured view is created by calculating the term-document matrix from a textual body or text database. The term-document matrix is a word-word mechanism that contains the term frequencies for all documents in the package. A process model similar to Miller is suggested, but with extensions to refinement methods and viewing functionality. This point of view follows from the fact that collections of text documents tend to evolve over time. For example, a news collection grows with every news provided by an information broker, or may change, limiting 16 time frames for the date of publication of relevant news articles. Until recently, collections of documents were considered as rather static objects, not requiring methods of rotating analysis. Developing corporations require the use of additional methods at regular intervals to modify and update existing analysis results. The definition of trend is currently an active field research both in web and text data. Another look with a strong emphasis on undiscovered information in the texts is described by Hurst, where he offers a metaphor for text mining: "using large online text collections to discover new facts and trends about the world itself." As a result, he makes a clear distinction between various aspects, usually included in the concept of intellectual analysis of the text, depending on its novelty: information search as an undeveloped method of extracting information from texts, while intellectual analysis of real text data means the search for new information patterns. The next review shows how these two concepts can be classified within the framework of classical approaches to the intellectual analysis of data and text. Themes include linguistic formalisms (syntax, grammar, and semantic framework), syntactic analysis, lexical analysis, essences and recognition of the topic the meaning of the word ambiguity, bilingual texts, machine translation, natural language generation, human-computer interaction, speech recognition, and information retrieval, question answering, search for an offer, view, filter, and retrieve information. A huge amount of contributions is emphasized by interdisciplinary text mining studies related to various related fields such as statistics, informatics or linguistics. Today, different methods have been used to study the developments of internal audit, but it is surprising that in the era of rapidly evolving machine learning models, including intellectual analysis of texts and the processing of natural languages, they were not used to assess the development of internal audit as a whole. The purpose of this article is eliminating a number of the gaps identified in the review of the literature. Firstly, this is the first even comprehensive

analysis of internal audit in Kazakhstan and in Russia. Secondly, it shows that the real problem of the development of internal audit can be deduced from the conducted text analysis.

The Internet spider, written in the R language, from the main websites of the largest and most influential scientific sites of Kazakhstan (in Russian) and Russia (in Polish) downloaded articles written between 2006 and 2017. It was a scientific e-library eLibrary, which presents works not only of our compatriots, but also studies, articles and works by foreign authors. The main plus of this library in its scale is 37,000 different magazines (of which almost 8,000 are Russian), 15 million scientific publications, the possibility of subscription and much more. The electronic library "Cyberlenka", which, unlike the previous library, aims to popularize science and scientific activity, as well as the desire to increase the citation of Russian science. First of all, it is quite important that it is included in the top 50 world electronic archives by scientific publication according to The Ranking Web of World repositories (it should also be noted that this is the only Russian scientific electronic library included in this list). Secondly, which is even more important (especially for readers), knowledge is distributed according to the open access model, scientific publications can be read and downloaded for free. "Cyberlenka" became the world's fifth electronic library in terms of the visibility of materials according to the same The Ranking Web of Repositories. Google Scholar (a search engine that provides full-text search for scientific publications of all formats and disciplines). A total of more than 200 unique texts were downloaded and analyzed in Kazakhstan and in Russia using a computer program written in the language of R. When scraping over portals, only articles from scientific articles written on the topic of internal audit were considered. The word in the context of the quanteda R algorithm was applied to the body of texts. The program sought the appearance of the name of internal audit in the code of texts using regular expressions, which allowed finding all forms of declension of names. Then 15 words preceding each occurrence of the name in the text, and 15 words following the name, were extracted and formed KWIC. For each period, a corps of all Kwiki was created. After the transformation of the KWIC body into a matrix of the document-term, all Quicks were lemmatized using large freely available lemmatizes containing 2000 thousand pairs of word-lemma in Russian. Then the mood analysis for the lemmatized KWICs was applied using large mood polarity dictionaries containing more than 40 unique words in Russian. The dictionaries were manually selected for each period with the approval of internal audit professionals. The dictionaries were created to analyze the evolution and evolution of internal audit. The evolution of the internal audit was divided into three groups of times. This is traditional, transitive, and risk-oriented. The mood algorithm calculated how many words with a certain polarity of mood appeared in each word form quantifier, applied points are assigned and the total score of moods for each index of word forms is quantified. From the findings you can see how the internal audit progressed.

Implementation of the Strategic Plan for the Development of the Republic of Kazakhstan to 2020, the introduction of results-based budgeting requires an increase in the efficiency of activities, the strengthening of financial and other discipline.

In addressing these issues, the role of internal audit increases as an integral part of management. Unfortunately, for today the internal audit is focused more on "postaudit", as it is conducted mainly with the purpose of revealing and eliminating already committed violations of the budget and other legislation of the Republic of Kazakhstan, as well as internal regulatory documents of the organization.

The current internal audit system is characterized by a lack of integrity and systemic (Moeller 2009).The existing internal audit in the domestic organizations does not ensure the increase of efficiency, effectiveness and profitability. It is not actually aimed at preventing and preventing violations and shortcomings.

In turn, international best practice indicates that internal audit should be oriented towards "anticipating" events and facts. Internal audit should be all-seeing and comprehensive, penetrating and penetrating the business processes of the organization both vertically and horizontally. In the activity of internal audit, it is strictly forbidden to allow restrictions and conflicts of interests that could lead to violations of the principles of internal audit, a negative audit result. The internal auditor fully expresses his opinion only on the basis of strictly verified and tested documents, facts and events. Its evidence base must be unconditional, complete and uncontested.

The next key problem of internal audit is the insufficient level of theoretical and practical professional training of the whole internal audit system, which is exacerbated by weak financial and resource support for internal audit.

As a result, a lot of problems arise related to the implementation of poor quality internal audit, which is conducted by low-skilled employees of the internal audit body. Practice proves that internal audit bodies need to constantly improve the qualification of internal auditors. At the same time, it is desirable to approve the plan of professional development annually taking into account innovations on a wide range of issues that are relevant, useful and significant for a particular organization, and also necessary for successful performance by internal audit employees of their duties, including improving knowledge of state and English languages. Training is compiled annually taking into account the needs of the internal audit department. The training program should include both the theoretical part and the practical application of the acquired knowledge. In the training and professional development program for employees of internal audit it is desirable to take into account the organization's goals and priorities, types of activities, previous training, experience and qualification of employees of internal audit. In addition to the training program, special knowledge in internal audit and professional development, employees of internal audit bodies are encouraged to study special literature, participate in conferences and seminars aimed at the development of human capital.

Comparing the goals, tasks, functions and rights of internal audit with the goals, tasks and functions of external audit, we are convinced of their essential difference. Let's designate essential differences of internal audit from external audit:

- Internal audit is carried out in all areas of the organization; external audit is standardized on the reliability and objectivity of the information set out in the financial statements;

- Internal audit is oriented on "anticipation" in order to prevent, prevent and prevent financial and other violations, as well as shortcomings, while external audit expresses an audit opinion based on audit evidence based on documents, events and facts that occurred in the reporting period;

- Internal audit performs activities in accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan and internal documents of the organization, external - only in the framework of the legislation of the Republic of Kazakhstan and contracts with the object of audit concluded within the framework of civil law transactions;

- Internal audit has the functions of monitoring and control over the implementation of recommendations of external and internal auditors, prescriptions of authorized state bodies, while external audit of the audit object issues only recommendations in the form of a letter to the management of the organization in which the external audit is performed.

Depending on the scope, subject matter, audit issues, internal audit is divided into:

- comprehensive - audit, audit, analysis and evaluation of audit objects by areas of activity for a specific period;

- thematic - audit, audit, analysis and evaluation of the activity of the object of audit on certain issues or individual transactions for a specific period;

- counter - verification carried out as part of the main audit on specific issues in order to clarify certain circumstances and / or transactions in organizations that are recipients of funds, assets and resources, as well as participants in the process of implementing the organization's goals and objectives.

Internal audit plays a key role in the corporate governance system. It is one of the links between the basis and the superstructure in the organization. The results of internal audit very often point to shortcomings and miscalculations of the superstructure. Therefore, the superstructure in the organization highly appreciates the internal audit body and listens to its opinion.

The head of the internal audit body should ensure that the internal audit body observes the principles of internal audit: independence, objectivity, reliability, competence, transparency, etc.

In general, the business processes of the internal audit body in the course of audit, analysis and evaluation can be conditionally divided into internal audit stages. In particular:

- the first stage - identify sources of information, collect information, analyze information and documents relating directly to the object of the audit, conduct preliminary study of the information collected and summarize the results for disclosure of issues, the subject and scope of internal audit / analysis / evaluation;

- the second stage - specific goals and objectives are defined, a plan and internal audit / analysis / evaluation program is formed;

- the third stage - internal audit / analytical / evaluation activities are carried out in accordance with the plan and the program; if necessary, the issues, scope and subject of internal audit / analysis / evaluation are expanded or reduced based on interim results;

- the fourth stage - results of internal audit / analytical / evaluation activities are formed on the basis of the activities carried out, appropriate recommendations are developed;

- the fifth stage - the results of the audit / analysis / evaluation with the output aspects and recommendations are forwarded to the top management of the organization for consideration and decision-making.

Directly for the current management of the company, including in the areas listed above, the executive management is responsible. The Board of Directors monitors and is responsible for the fact that the executive management performs its duties and manages the company in the interests of shareholders.

In addition to those responsibilities that are assigned to all members of the boards of directors, a number of additional functions are performed by members of its profile committees:

- Audit Committee of the Board of Directors;

- Compensation committee of the board of directors;

- Committee of the board of directors on corporate governance / appointments.

Unfortunately, membership in boards of directors and profile committees remains a work for which there is not much time left, while the range of responsibilities is expanding, and personal financial responsibility is growing.

As it is very difficult to carry out the full range of monitoring functions assigned to the members of the Boards of Directors, it is very difficult to manage all of them independently, and independently no director with this task simply cannot cope physically, then the involvement of independent experts becomes relevant. The source of professional experts capable of effectively assisting members of boards of directors and profile committees in performing monitoring functions may be the Internal Audit Service (CBA).

Internal audit has long been recognized abroad as a demanded function. The Institute of Internal Auditors, the international professional association, developed mandatory International Professional Standards for Internal Auditing, (hereinafter referred to as IPAPA5), four professional certification programs⁶, and a knowledge base that provides strong support to the boards of directors.

With properly organized work of the internal audit service and provision of its resources (including qualified personnel) sufficient to comply with IHRA, members of the board of directors receive the following benefits:

- the board of directors can in fact delegate the majority of its monitoring and supervisory functions to the internal audit service, which is functionally accountable to the board of directors;
- internal audit can serve as a source for the board of directors of information about the operability and effectiveness of risk management systems, internal control and corporate governance, which are responsible for monitoring the board of directors.

A number of the most important functions of the board of directors overlap with the direct responsibility of the internal audit service:

- Management of risks;
- Internal control system;
- Corporate governance (performance evaluation).

Technological progress is one of the main global trends that will have a strong impact on business in the next few years. One can even say that the history of mankind is the history of technological revolutionary changes. In this sense, technological breakthroughs lead to the formation of a real megatrend. At the same time, a unique feature of the XXI century is the widespread diffusion of technologies along with their accessibility, coverage, depth and influence. The impact of technology is felt everywhere - in each case, and in each company, regardless of their size and scale. Financial sector companies are no exception. We are witnessing how new solutions are emerging and already successfully applied, which allow to significantly change the approaches to doing business and expand the range and availability of the financial and non-financial services provided. The digital revolution changes the habits of Russian consumers, and in particular how they access financial products and services, how they make payments, and how they interact with the financial services organization. Although in recent years certain changes have taken place in this sector, the emergence and increasingly widespread dissemination of solutions based on new technologies are a new phenomenon in virtually all segments of the financial services industry. It opens up new opportunities, simultaneously creating significant difficulties, while it can completely change the face of the Russian and international financial services industry. Below are a few examples of new technologies that are now appearing on the market and that can have a significant impact on the development of financial sector companies to one degree or another:

- Block chain technology is a distributed database system that uses software algorithms for reliable and anonymous accounting and confirmation of transactions. Information about operations is distributed among the participants, and after the introduction to the system it cannot be changed, since later chains protect data about previous operations.

- Unmanned devices (drones) - flying or water devices and vehicles manned remotely. Drones can fly independently on a given route (thanks to an on-board computer) or carry out pilot commands from the ground.

- "Internet of Things" - a network of objects (devices, vehicles, etc.) equipped with sensors, software, computer and network equipment and capable of collecting and exchanging data via the Internet. The "Internet of Things" unites devices, allowing them to monitor and monitor them remotely.

- Robots - electromechanical devices or virtual agents, autonomously or according to instructions (usually a computer program) that automate, improve or support human actions.

- Three-dimensional printing is a method of layer-by-layer creation of three-dimensional physical objects based on a digital model through sequential imposition or "printing" of a material. In 3D printing, innovative "colours" are used, for example, plastic, and more recently glass and wood.

- Virtual Reality - computer simulation of a three-dimensional image or a full-fledged environment within a defined and controlled space with which the user can interact realistically. The task of virtual reality is to achieve the effect of "immersion", and, as a rule, requires special equipment, such as a helmet / headphones.

- Augmented reality - the addition of visual and other information to the physical world through the imposition of graphics and (or) an aide for a more detailed familiarization of the user with the task or product.

In general, applying text analysis one can see the development of internal audit. The approach presented in this document offers two further advantages. Counting the number of speeches about internal audit can reveal a real change in the field of internal audit. This assessment can be carried out even without prior knowledge of the internal audit as a whole.

References

1. Mathews C., Cooper B. 1993. A profile of Internal Audit in Australia. 432.
2. McInnes W. 1993. Auditing into the 21st Century Research Committee of the Institute of Chartered Accountants in Scotland. 235.
3. Gill G., Cosserat G. 1993. Modern auditing in Australia. 336.
4. Beckmerhagen I., Berg H. 2004. On the effectiveness of quality management system audits, 16(1): 14-25.
5. Dittenhofer M. 2001. Internal auditing effectiveness: An expansion of present methods. *Managerial Auditing Journal*, 16(8): 443-450.

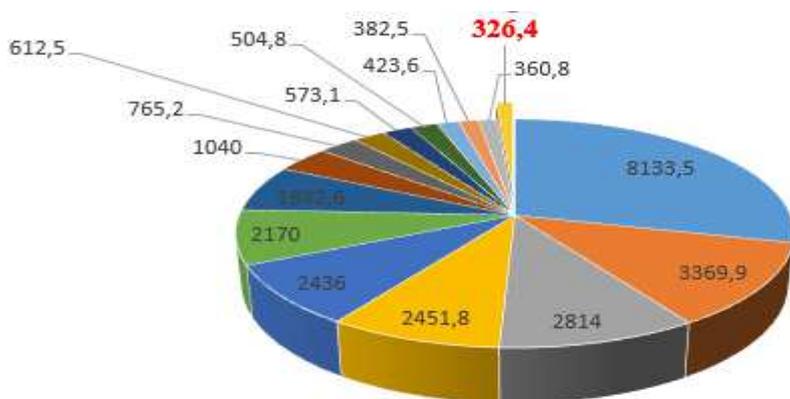
КРИПТОВАЛЮТА ӘЛЕМДІК АЛТЫН ҚОРЫН АЛМАСТЫРА АЛАМА?

БЛЯЛОВАА.,
 Ф-21к топ студенті
 Қарағандық., ҚҚЭУ
 Ғылыми жетекші: Хұсайын Ф.Х.
 Э.Ғ.М., оқытушы

Соңғы 10 жылдан келе жатқан «цифрлық» немесе «электрондық» деп аталатын виртуалды төлем құралы әлемде болып жатқан кез келген операцияларды орындай алады. Бірақ оның шегі қандай? Әр елдің орталық банкі е болған жалпы алтын қорынан жоғары бола ала ма?

Әлемдегі бұқаралық парат құралдары арқылы криптовалюта ның экономикадағы рөлін және проблематикалық мәселелердің шешу жолдарының тауды мақаламның мақсаты ретінде ұстанамын.

Әлемдік алтын қоры – жер шарындағы барлық мемлекеттердің тұтастай жиналған алтын қоры, ол жекетұлғалардың және үкіметтік емес ұйымдардың алтын мен қағаз және басқа ақша-байлығын қамтымайды. Соңғы статистикалық мәліметтерге сүйенсек, Қазақстан Республикасы алтын қоры бойынша әлемде 16-орында. [1]

Сурет 1 – Әлемдік алтын қорының көрсеткіштері

Нақты деректерге үнілсек, қазіргі таңда алтын қоры жөнінен АҚШ көш басында. Одан кейінгі орында Германия, ал үшінші сатыда Халықаралық валюта қоры тұр. Сондай-ақ екі жарым мың тоннаға жақын алтын қоры бар Италия мен Франция мемлекеттері үздік бестікке енеді. Қазақстан Республикасы алтын қоры бойынша әлем елдерінің алғашқы жиырмасында - [1, с.5].

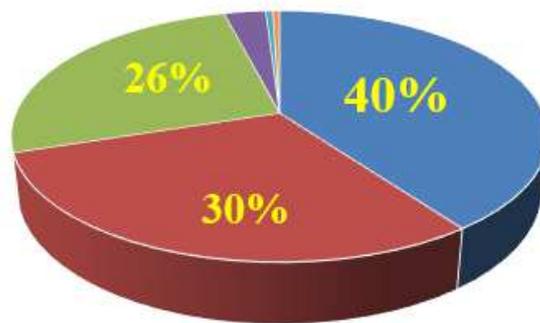
Сурет – 2. ҚР Алтын қорының көлемі, млн доллар – [2].

Қарап отырсақ ҚР алтын қорының көлемі 1992 жылы 256 млн долларды құраса, 26 жыл нәтижесінде алтын қоры 2,25 есе көбейіп, бұл қордың өсу прогресіне әкелді.

Қазақ жерінің қазба байлықтарға толы екені жақсы мәлім. Бірақ, сол байлықтың қай жерде, қанша қоры бар екенін нарықтағы құны қанша деген сауал туындайды.

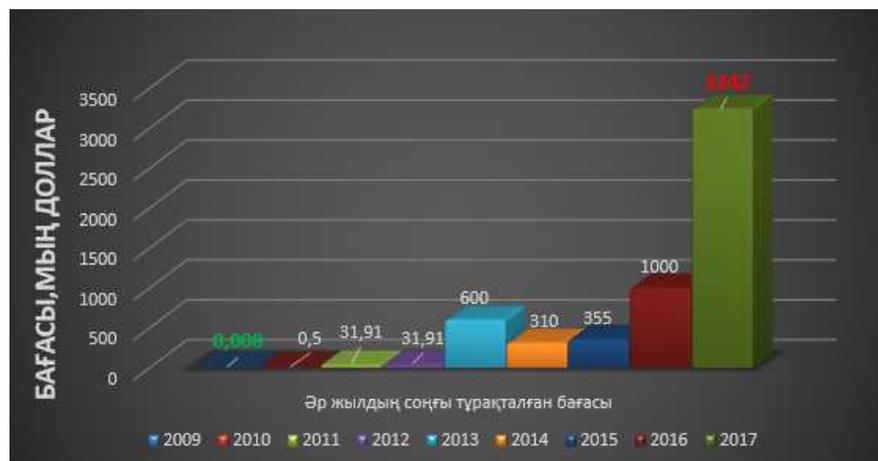
Соңғы кезде Қазақстанда да, басқа дамыған елдерде де криптовалюта, биткоин, блокчейн технологиясы

деген сөздер көбейіп кетті. Тіпті Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев маусым айында Астана экономикалық форумында тек қазақстандықтар ғана емес, шетелдіктер де қызығушылық танытып отырған криптовалюта тақырыбын қозғады. Ол бұл жолы әлемдік валюта құру мәселесіне тоқталып, тіпті әріден бастады. "Әлемдік қаржы құрылымын өзгертетін уақыт жеткен сияқты. Халықаралық төлем бірлігін енгізу уақыты келді. Бұл әлемдік валюталар "соғысынан", спекуляциядан және сауда қатынастарындағы келіспеушіліктерден қорғайды. Валюта өзінің тұтынушыларына тән эмиссияның қарапайым механизмінен құрылу керек. Цифрландыру және технологиялардың дамуын есепке алсақ әлемдік валюта криптовалюта түрінде жасалу қажет", - деген еді - [3]. Криптовалюта сөзін негізінен көптен бері қаржы, ақпараттық технология саласындағы сарапшылар жиі айтып жүр. Бұны қарапайым тілмен түсіндірсек, "ақша" сияқты жалпылама атауға ие, яғни ақшаның электронды түрі. Тек айырмашалығы - оны қолма-қол емес, электронды сандық жүйе ретінде пайдаланасыз. Мысалы ақша түрлері - теңге, доллар, рубль, еуро сынды түрлі атауларға ие. Ал криптовалютаның түрі көп болғанмен, әзірге ең танымалы - биткоин немесе лайткоин. Бір қызығы біз басқа елге барсақ сол жердің валютасын қолдануға мәжбүрміз, өз елімізде валюталар курсы "аңдып" жүреміз. Ал интернет қолданушылары үшін криптовалютаны қай елде қалай қолданса да еркіндік бар. Қазіргі уақытта бүкіл әлем интернетті белсенді пайдаланатындықтан, криптовалютаны да пайдалану қиындық етпейді. Сондай-ақ, криптовалютаның тағы бір ерекшелігі - кез-келген үкіметтің немесе Ұлттық банктің (кейбір елдерде Орталық банк) бақылауында болмайды. Ал жалпы "криптовалюта" термині 2011 жылы Forbes журналында жарияланған биткоин жүйесі туралы «Crypto currency» (Криптография валютасы) атты мақаладан кейін пайда болды. Бұл атау кейін пайда болғанмен биткоин криптовалютасының өзі 2009 жылы шыққан. Оның негізгі авторы немесе авторлары Сатоши Накамото деген лақап атпен танылған. Биткоин термині мен оның ерекшелігін (Биткоин алгоритмін) енгізген де осы адам немесе бағдарламашылар. Бірақ олардың кім екені, қайдан екені белгісіз. Биткоин (BTC) блокчейн технологиясы негізінде шығарылатын криптовалюта.

■ АҚШ ■ Жапония ■ Еуропа ■ Ұлыбритания ■ Корей Республикасы ■ Польша

Сурет – 4. Биткоинның мемлекеттердегі қолданысы – [3].

Сурет – 5. Биткоин курсының 2009-2017 жж аралығындағы өзгеруі – [3].

2009 жылдан 2012 жылға дейін биткоин бағамы рекордтық өсті. Биткоин доллардың құнынан асып түсіп, одан мың есе қымбат болатыныне қайдан білсің. Бұл криптовалютаның танымалдығы ғана емес, сондай-ақ оның айналымындағы табыс көздеріндегі статистикалық сандармен түсіндіріледі. Оған инфляция әсер етпейді, өйткені, бұл электрондық монеталардың эмиссиясы қарастырылмаған.

Ал ірі корпорациялар мен компаниялар, криптовалютаға қандай көқараспен қарайды? Оларға оны ұстану тиімді ме?

Ірі компаниялар криптовалютаға эксперимент жасап жатыр. Мысалы, Ресейде блокчейнді Burger King қызықтырды, Whoppercoin деп аталатын валюта шығарды. Әрбір рубль үшін сатып алушы бір криптомонет алады. Гамбургерді сатып алу үшін 1700 жинау керек, яғни борнустық жүйеден өзгеше емес. Ірі компания болуды қалайтындар, осындай пиар арқылы өздерінің криптомонеталарын шығарады. барады. Сол сияқты, Канада өндірушілерінің әлемге танымал фастфуды KFC криптовалюта монеталарын шығарды. Latesso Швейцария, Германия, Австрия және Ресейде блокчейн арқылы жұмыс істеуге криптомонетаға байланысты бағдарламаларын іске қосты. 2017 жылы Ethereum Enterprise Alliance құрылып, оған 200-ден астам корпорациялар кірді, олардың ішінде CME Group, Mastercard, Intel, Microsoft. Ethereum корпорациясын "сандық мұнай" деп бекер айтпаған, себебі оны өндіру оңай болмағандықтан, бұл блок жүйесі көкжиектің жаңа тұстарын ашты. Криптовалютаны пайдалану бұл платформа тек ақшалай есеп айырысу үшін ғана емес, сондай-ақ түрлі бизнес салаларда да қолданылатынын дәлелдеді. Крипт кодына енгізілген смарт-контакт заңды келісімдер жасауға және олардың сенімділігіне сенімді болуға көмектеседі. Нәтижесінде криптовалюта барлық бизнес шаруашылықтарының салаларында кездесетініне көзіміз жетті.

Бірақ, пиарды бұл жолмен жасауға қалайтындар мен қоса, сенбейтіндердің саны көп. Қандай себептермен компаниялар бұл жүйеге келіспейді? Басқа ірі компаниялар өз тауарлары мен қызметтерін төлеу үшін неге бұл монеталарды қабылдамайды деген қисынды сұрақ әркімнің ойында тұр. Жоғарыда аталған компаниялар осындай қызметті сәтті жүзеге асыруда.

Сарапшылардың айтуынша, осының негізгі себептері компания құндылықтарының өзгеруі, салықтық белгісіздік және жергілікті билік тарапынан реттеудің болмауы болып табылады. Алайда, қолма-қол ақшаны қабылдайтын, яғни криптовалютаны қолданбайтын ірі компаниялардың саны күн сайын артып келе жатыр.

Криптовалютаның кемшіліктеріне тоқталсақ:

1. Алтын қорымен және мемлекет кепілдігімен қамтамасыз етілмеген.
2. Реттеу механизмдері жоқтығынан қанша дегенмен, электрон әмияндардың сақталуына толық кепілдік жоқ.

3. Жоғары волатильдік, яғни, мұнай бағасының өзгеруіне де емес (дәстүрлі ақшадағы сияқты), биржаның бұзылуы, хакерлік шабуылдар, тіпті Интернет пен электр тогының жағдайына да тәуелді бағасы шұғыл өзгеріп кету ықтималдығы.

4. Жекелеген елдердегі биліктің қатынасымен байланысты тәуекелдер. Қаржы реттеушілер криптовалютамен амалдар жүргізуге тиым салуы, тіпті оны қолданғандарды жазалауы мүмкін. Түрлі елдерде оған қандай салық салынатыны да түсініксіз.

5. Криптовалюта сақталған әмиянның құпия кілтін (мнемоникалық фразаны) жоғалтып алу ондағы "ақшаның" түк қалмай жойылып кетуіне әкеліп соғады. Құпия кілтті қалпына келтіру мүмкін емес.

6. Тракзациялардың анонимдігі қандай да бір қылмыстық әрекетке әкеліп соқтыруы мүмкін.

Қорытындылай келе, ешқандай «виртуалды ақша» табиғи байлығымыздың орнын баса алмайды, бұл сөзімді АҚШ -тың ең әйгілі экономисті Кейнс айтқанымен дәлелдеймін: "Алтынның мемлекет үшін маңызы ерекше. Ол ең соңғы бекінісің, ең қажетті кезде алып шығар қорың. Ешбір басқа нәрсе оның орнын әлі баса алған жоқ".

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Айқын» газеті / под ред. Гүлнар ЖҰМАБАЙҚЫЗЫ, 2018ж. – 5 с.
2. ҚР Ұлттық банкінің сайты - <http://www.nationalbank.kz/>
3. «Егемен Қазақстан» / под ред. Еркежан АЙТҚАЗЫ, 2018 ж. – 6 с.
4. Биткоин криптовалютасының сайты - <https://www.bitcoin.com> .

УДК 332.28

РАЗВИТИЕ ЛИЗИНГОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ВАСИЛИАДИ ДАВИД

студент гр. Тех - 33

Колледжа экономики бизнеса и права
Научный руководитель, Муртазина Г.А.

Колледжа экономики бизнеса и права

Карагандинского экономического университета Казпотребсоюза

В настоящее время большинство казахстанских предпринимателей в процессе своей деятельности ощущают недостаток финансовых средств. Трудности возникают с обновлением производственных мощностей, покупкой оборудования, внедрением инноваций. В связи с этим, многие предприниматели обращаются за кредитами. Существуют различные виды кредитования: ипотечное, под залог ценных бумаг,

под залог партий товара, недвижимости.

Однако, предприятию при необходимости обновления своих основных средств выгоднее брать оборудование в лизинг. Это во многом связано с тем, что отличительной особенностью основных фондов является их многократное использование в процессе производства, сохранение первоначального внешнего вида или формы в течение длительного периода.

Нынешняя экономическая ситуация в РК, по мнению экспертов, благоприятствует развитию лизинга. Форма лизинга примиряет противоречия между предприятием, у которого нет средств на модернизацию, и банком, который неохотно предоставит этому предприятию кредит, так как не имеет достаточных гарантий возврата инвестированных средств. Лизинговая операция выгодна всем участвующим: одна сторона получает кредит, который выплачивает поэтапно, и нужное оборудование; другая сторона — гарантию возврата кредита, так как объект лизинга является собственностью лизингодателя или банка, финансирующего лизинговую операцию, до поступления последнего плана. [1, с.472]

По способу финансирования различают следующие виды лизинга:

- лизинг, финансирующийся за счет собственных средств лизингодателя;
- лизинг, финансирующийся за счет привлеченных средств (средств инвесторов);
- отдельно финансирующийся лизинг, частично финансирующийся лизингодателем;

Лизинговые платежи — платежи, совершаемые арендатором в пользу лизингодателя за арендуемое имущество. Все лизинговые платежи можно классифицировать по 4 признакам:

Предпосылками развития лизинга в Казахстане послужила экономическая ситуация. Предпринимательская деятельность столкнулась с проблемой устаревания материально-технической базы и отсутствия дополнительных финансовых средств. При этом, отечественные предприниматели остро нуждаются в машинно-техническом импорте из стран ближнего и дальнего зарубежья, в поставках техники с отечественных заводов-изготовителей, но не имеют возможности самостоятельно оплачивать полную стоимость этой техники из-за отсутствия средств и трудностей в получении кредита. Для ускоренной реконструкции устаревшей материально-технической базы производства особое значение приобретает лизинг.

В целях дальнейшего развития лизингового бизнеса в Республике Казахстан и ее регионах, необходимо осуществление ряда мероприятий: [2, с. 26]

- выделение из государственного бюджета средств на финансирование высокоэффективных инвестиционных проектов с использованием операций финансового лизинга;
- совершенствование нормативно-правовой базы, обеспечивающей защиту правовых и имущественных интересов участников лизинговых сделок;
- разработка и внедрение налоговых льгот для субъектов лизинга;
- содействие созданию новых компаний, специализирующихся на лизинге: дорожно-строительного и строительно-монтажного оборудования, оборудования для производства материалов и оборудования для различных государственных служб (дорожной службы, морского, речного, автомобильного транспорта, авиационной техники, племенного скота и многолетних насаждений, машин и оборудования в агропромышленный комплекс).

С развитием лизингового бизнеса в Республике Казахстан появится уникальная возможность провести модернизацию предпринимательской деятельности, внедрить новые технологии и производства, развить малое и среднее предпринимательство, создать сервисные центры и способствует долгосрочному экономическому росту.

Изучение состояния лизинга позволяет выделить основные группы оборудования, сдаваемого в лизинг: транспортное (транспортные самолеты, автомобили, морские суда, железнодорожные вагоны и т. п.); оборудование связи (радиостанции, спутники, почтовое оборудование и т. п.); сельскохозяйственное оборудование; строительное (краны, бетономешалки и т. п.) и многое другое.

Одним из существенных преимуществ лизинга, по сравнению с другими способами инвестирования, является также то, что предпринимателю предоставляются не денежные ресурсы, а непосредственно средства производства. В результате предприниматель может немедленно приступить к выпуску продукции, пользующейся спросом на рынке, и к оказанию услуг, а из полученных доходов рассчитываться с лизингодателем.

Причиной широкого распространения лизинга в развитых странах мира является ряд его преимуществ перед обычной ссудой или кредитом [3, с.50-52] Лизинг предполагает 100%-ное кредитование и не требует немедленного начала платежей. При использовании обычного кредита для покупки имущества предприятие должно было бы около 15% стоимости покупки оплачивать за счет собственных средств. При лизинге контракт заключается на полную стоимость имущества. Арендные платежи обычно начинаются после поставки имущества арендатору, либо позже.

а) Гораздо проще получить контракт по лизингу, чем ссуду. Особенно это относится к мелким и средним корпорациям. Некоторые лизинговые компании даже не требуют от арендатора никаких дополнительных гарантий. Предполагается, что обеспечением сделки служит само оборудование. При невыполнении арендатором своих обязательств лизинговая компания сразу же забирает свое имущество.

б) Лизинговое соглашение более гибко, чем ссуда. Ссуда всегда предлагает ограниченные сроки и размеры погашения. При лизинге арендатор может рассчитывать поступление своих доходов и выработать с арендодателем соответствующую, удобную для него схему финансирования. Платежи могут быть

ежемесячными, ежеквартальными и т. д., суммы платежей могут отличаться друг от друга. Иногда погашение может осуществляться после получения выручки от реализации товаров, произведенных на оборудовании, взятом в лизинг. Ставка может быть фиксированной и плавающей.

в) Риск устаревания оборудования целиком ложится на арендодателя. Арендатор имеет возможность постоянного обновления своего парка оборудования.

г) Преимущества учета арендуемого имущества. Основными принципами Евролиза (Leaseurope — ассоциация европейских лизинговых компаний) по учету лизинговых операций является опубликование арендатором своих финансовых обязательств, вытекающих из лизинговых соглашений. [4, с.99]

д) Международный валютный фонд не учитывает сумму лизинговых сделок в подсчете национальной задолженности, т. е. существует возможность превысить лимиты кредитной задолженности, устанавливаемые Фондом по отдельным странам.

Так же есть и недостатки лизинга: [5, с. 40]

— Если оборудование взято в финансовый лизинг и оно с течением времени устарело до окончания действия лизингового договора, то лизингополучатель продолжает платить арендные платежи до конца контракта.

— При оперативном лизинге риск устаревшего оборудования ложится на арендодателя, который вынужден брать за это большую плату с лизингополучателя.

— Еще одним недостатком финансового лизинга является то, что в случае выхода оборудования из строя, платежи производятся в установленные сроки, независимо от состояния оборудования.

— Если объектом лизингового договора является крупный и уникальный объект, то в связи с большим разнообразием условий арендных сделок подготовка договоров об их лизинге требует значительного времени и средств.

Лизинг способствует реализации стратегии и программы индустриально-инновационного развития; не требует большого начального капитала; стимулирует рост производства в регионах.

Лизинг позволяет разрешить противоречие между необходимостью использования в условиях предпринимательства современной техники и быстрым ее моральным старением. Он стимулирует вложение отечественного и иностранного капитала в развитие различных отраслей хозяйства.

В предпринимательстве лизинг — это возможность быстрее добиться конкурентоспособности, выйти из кризиса и обеспечить стабильное развитие. Предприниматели все чаще обращаются к лизингу, как к одному из немногих доступных для них и эффективных способов привлечения основных средств.

В настоящее время в Казахстане, с помощью лизинговых операций, предпринимателям можно решить ряд проблем, в том числе: приобрести основные средства; приобрести инновационное оборудование; обновить средства производства для предприятий всех форм собственности; эффективно использовать вложенные средства в работу предприятий; развить наиболее эффективные направления производства через систему заключения лизинговых договоров; привлечь средства зарубежных инвесторов через поставки оборудования по лизингу и др.

Список используемой литературы

1. Газман В.Д. Финансирование и секьюритизация. М.: Изд-во ГУ ВШЭ, 2011. — 472 с.
2. Данные Агентства по статистике РК. Инвестиции в Республике Казахстан. А
3. Журавлева И.А. Налоговые преференции лизинга: зарубежный опыт и практика //Журнал «Международный бухгалтерский учет».- 17 (311), 2014. – С. 53-61.
4. Маркова О.М., Мартыненко Н.Н., Рудакова О.С., Сергеева Н.В. банковские операции. М.: Юрайт, 2012. — 544 с.
5. Григорьева И.М. О понятии лизинговых отношений // Вестник Академии права и управления. -2013. № 30. С. 167-172.

ӘОЖ 338.5

«БАҒАЛАУ» ҰҒЫМЫ ЖӘНЕ НАРЫҚТАҒЫ РОЛІ

ӘБЕУОВА И.С.,

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ 2-курс студенті

КАСИМОВА Д.К.,

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ 2-курс студенті

Ғылыми жетекші, Шакенова Г.А.,

э.ғ.м. аға оқытушы

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ

«Бағалау қызметі» түсінігін құрастыруда біз «бағалау» терминінен бастау алатын қызмет түрі оның анықтаушы белгісі болып табылатындығын айқындаймыз. Бағалау санаты әр түрлі ғылымдармен зерттеледі, дегенмен басқа қоғамдық ғылымдарға қарағанда құқықтану ғылымында бағалау түсінігінің нақты өзіндік

мазмұны жоқ. Осы санаттың түсінігін қоғамдық ғылымдармен жалпыландыра отырып, бағалаудың жалпы ғылыми санат ретіндегі келесі маңызды белгілерін ажыратып көрсетуге болады: мақсатты бағытталған кешенді әрекеттер ретіндегі қызмет; зияткерлік, әрі ойлау қызметі; объектіні «игеруге», тануға және оның бар қасиеттерін бекемдеп алуға бағытталған қызмет[1].

Айрықша көрсетіліп кеткен белгілерге сүйене отырып, қоғамдық ғылымдардың бағалаудың мақсаттары мен объектілеріне ерекше мән беретіндігін байқаймыз, ал цивилистикалық ғылым «бағалау» санатына жалпы заңдық мәннен басқа, арнайы мағына береді және экономикалық ілімдер тәрізді оны үш түсінікпен ара байланыстырады, яғни олар: «құндылық», «құн» және «баға». Бұл мағынадағы «бағалау» санаты өзінің экономикалық мазмұнымен ерекшеленетін сала пәнімен негізделген. Құн — бұл тауар айналым шартын білдіретін маңызды экономикалық көрсеткіш, ал бағаның қалыптасу механизмі жеке және көпшілік мүддесі тұрғысынан өте маңызды мәнге ие.

Егер бағалау санатын жалпы заңдық мағынада зерттелуші құбылыстың белгілі бір жіктелуімен байланыстырылса, ал арнайы-құқықтық мағынада (цивилистикалық ғылымның мақсатымен, пәнімен және әдістерімен негізделген) бағалау азаматтық құқық объектілерінің маңызды қасиеттерін түсінуге бағытталған және азаматтық айналымдағы эквиваленттік айырбас қатынастарымен байланыста. Оны, яғни бағалауды, жүзеге асыру қоғамда әрекет етуші ақылға сыйымдылық пен әділеттілік талаптарына сәйкестендірілген еркін және тең бағалы айырбастың алғы шарты болып табылады. «Бағалау қызметі» термині заңнама тіліне 2000 ж. 30 қарашадағы Қазақстан Республикасының «ҚР-ғы Бағалау қызметі туралы» Заңымен енгізілді. Аталмыш заңның 3-бабына сәйкес, бағалау қызметі — бағалау объектілеріне белгілі бір мерзімге нарықтық немесе басқада бір құнын анықтауға бағытталған бағалаушылармен жүзеге асырылатын кәсіпкерлік қызмет.

Дүние жүзі тәжірибесінде бағалау қызметін реттеудің негізгі мақсаты бағалау қызметін сапалы қамтамасыз ету және бәсеке аясын қолдау болып табылады. Көптеген мемлекеттерде бұл мақсатқа жетудің механизмдері әр түрлі, дамыған нарық экономикасы мемлекеттерінде өзін-өзі реттеу механизміне басымдық берілген, ал экономикасы әлсіз дамымаған мемлекеттерде мемлекеттің реттеу рөлі жоғары басымдыққа ие[2].

Бүкіл дүние жүзінде бағалаушылардың саны елеулі көп болғандығына қарамастан, бағалау мамандығы салмақты болып саналмайтынын ерекшелеу қажет. Сондай-ақ бұл жоғары деңгейге ие мамандық ретінде бағаланады, өйткені көптеген жағдайда бағалаушылардың қызметіне азаматтар емес, өзге кәсіпқойлар, яғни, жылжымайтын мүлікпен айналысатын брокерлер, банк қызметкерлері және т.б. ретінде түседі. Сондықтан нарықтық экономикасы дамыған мемлекеттердің көбінде бағалаушы қызметін мемлекетпен тікелей реттелмеуі тарихи тұрғыда қалыптасқан құбылыс. Сонымен қатар жоғары кәсіби деңгей кәсіби органдарымен стандарттарды қабылдау және сақтау жолымен мұқият түрде қамтамасыз етіледі. Бұдан өзгеше сипатқа лицензиялау нысанында белгілі бір мемлекеттік реттеуге ие мемлекеттерге Италия, Испания, Япония, сондай-ақ осыдан бес жыл бұрын бағалаушының жылжымайтын мүлікті (лицензиялау) мемлекеттік реттеу енгізген АҚШ-та болған.

Бағалау ұғымы экономикада — материалдық игіліктердің құнын анықтау мақсатында жүзеге асырылатын іс-әрекеттердің жиынтығы. Бағалар күрделі экономикалық процесс. Дамыған нарықтық экономика жағдайында Бағалар жер үлестерін сатуда, үй және пәтер саудасында, өндірістік қуаттарды сатып алу немесе инвестициялық жобаларды іске асыруда жиі қолданылады.

Бағалар процесі оның негізгі қағидаларын айқындауға және жүзеге асыру тетіктері мен нақты экономикалық есептеулерге негізделеді. Бағалар экономикалық сипатына қарай номиналды, реалды және оптималды болып, ал қолданылатын объектісіне қарай жекешелендіруге ұсынылған объектілерді «бағалар», «негізгі қорды бағалау», «шаруашылық қорларын бағалау», «жылжымайтын мүліктерді бағалау», т.б. түрлерге бөлінеді.

Жылжымайтын мүліктерді бағалау — жылжымайтын мүліктерді сатып алу, сату процесінде олардың нарықтық құнын анықтау үшін қолданылатын іс-әрекеттер жиынтығы. Жылжымайтын мүліктерді Бағалауда мынадай талаптар: тұтынушының көзқарасына негізделген талаптар, жерге қатысты немесе оған орналасқан өндірістік қуаттар мен үй құрылыстарына байланысты талаптар, нарықтық ортаның қалыптасуынан туындайтын талаптар және мүлікті өте тиімді пайдалануға негізделген талаптар басшылыққа алынады.

Бағалау мамандығы туралы Заңда мынадай негізгі ұғымдарды айтып өтуге болады: бағалау – бағалау объектісінің ықтимал нарықтық немесе өзге құнын анықтау; бағалау амалы – бағалаудың бір немесе бірнеше әдістерін пайдалана отырып, бағалау объектісінің ықтимал нарықтық немесе өзге құнын анықтау тәсілі; бағалау әдісі – бағалау объектісінің нарықтық және өзге құнын белгілеу үшін пайдаланылатын заңдық, қаржы-экономикалық және ұйымдастырушылық-техникалық сипаттағы іс-қимылдар жиынтығы; бағалау күні – бағалау объектісінің ықтимал нарықтық немесе өзге құны анықталатын күн немесе уақыт кезеңі; бағалау қызметі – егер Қазақстан Республикасының заңдарында өзгеше көзделмесе, бағалау объектілеріне қатысты бағалаушылар жүзеге асыратын белгілі бір күнге нарықтық немесе өзге құнды белгілеуге бағытталған кәсіпкерлік қызмет; бағалау қызметі саласындағы нормативтік құқықтық актілер – бағалау жүргізуге, бағалау туралы есептерде пайдаланылатын амалдар мен әдістерге, олардың мазмұны мен нысанына қойылатын талаптарды белгілейтін актілер[4].

Бағалау стандарттары – бағалау қызметі саласындағы ережелер, принциптер мен сипаттамалар жалпыға бірдей және бірнеше рет пайдалану үшін белгіленетін нормативтік құжат; бағалау туралы есеп – бағалаушының бағалау жөніндегі жұмыстың нәтижелері туралы тапсырыс берушіге беретін, осы Заңның

талаптарына сай келетін жазбаша хабары; бағалаушы – бағалау қызметін жүзеге асыруға лицензиясы бар және міндетті түрде бағалаушылар палаталарының біреуінің мүшесі болып табылатын жеке немесе заңды тұлға; бағалаушылар палатасы – бағалаушылардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау үшін құрылатын коммерциялық емес ұйымның дербес ұйымдық-құқықтық нысаны; бұрыс бағалау – жоқ объектіге немесе бағалау қызметі саласындағы нормативтік құқықтық актілердің, бағалау стандарттарының талаптарын бұза отырып, бағалау туралы есепте бағалау объектісінің нарықтық немесе өзге құнын бұрмалауға әкеп соғатын бұрыс деректерді пайдалана отырып, жүзеге асырылған бағалау; қайталап бағалау – бағалау қызметі субъектілерінің арасында бағалау нәтижелері бойынша туындайтын даулардың салдарынан объектінің нарықтық немесе өзге құнын анықтау; нарықтық құн – мәміле жасасушы тараптар бағалау объектісі туралы қолжетімді барлық ақпаратты иелене отырып әрекет ететін, бәсекелестік жағдайындағы мәміленің негізінде сол объектіні иеліктен шығаруға болатын ақшалай есеп айырысу сомасы, ал мәміленің бағасына: мәміле жасасушы тараптардың бірі бағалау объектісін иеліктен шығаруға, ал екінші тарап сатып алуға міндетті болмағанда; мәміле жасасушы тараптар мәміленің нысанасы туралы жақсы хабардар болып, өз мүдделеріне әрекет еткенде; мәміленің бағасын бағалау объектісі үшін ақшалай сыйақының баламасы болып табылса және мәміле жасасушы тараптарға қатысты қандай да бір тараптан мәміле жасауға мәжбүрлеу болмағанда, қандай да бір төтенше жағдайлар әсер етпейді; өзге құн – бағалау объектісінің нарықтық құнынан басқа, түрлері бағалау стандарттарымен белгіленетін өзге құны; тапсырыс беруші – бағалаушы көрсететін қызметтерді тұтынушы жеке немесе заңды тұлға; уәкілетті орган – бағалау қызметі саласындағы мемлекеттік реттеуді жүзеге асыратын мемлекеттік орган; Азаматтарға арналған үкімет" мемлекеттік корпорациясы (бұдан әрі – Мемлекеттік корпорация) – Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мемлекеттік қызметтер көрсету, "бір терезе" қағидаты бойынша мемлекеттік қызметтер көрсетуге өтініштер қабылдау және көрсетілетін қызметті алушыға олардың нәтижелерін беру жөніндегі жұмысты ұйымдастыру үшін, сондай-ақ электрондық нысанда мемлекеттік қызметтер көрсетуді қамтамасыз ету үшін Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша құрылған заңды тұлға; үшінші тұлғалар – бағалаушылар мен тапсырыс берушілердің қатарына кірмейтін, бағаланатын мүлікке, бағалаушының бағалау қызметіне және тапсырыс берушінің тапсырысына белгілі бір қатысы бар тұлғалар.

Бағалау қызметінің субъектілері: 1) Бағалаушылар, тапсырыс берушілер және үшінші тұлғалар бағалау қызметінің субъектілері болып табылады. 2) Бағалаушы жеке тұлғалар бағалау қызметімен осы Заңға сәйкес бағалау қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғамен еңбек шартының негізінде не "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" Қазақстан Республикасының Заңында көзделген лицензия негізінде дара кәсіпкер ретінде дербес айналысуға құқылы. 3) Бағалаушы заңды тұлғалар "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" Қазақстан Республикасының Заңында көзделген лицензия негізінде бағалау қызметімен айналысуға құқылы[5].

Бағалау мамандығының объектілері :1) жекелеген материалдық объектілер (заттар), оның ішінде қараусыз қалған, иесіз мүліктер; 2) тұлғаның мүлкін, оның ішінде мүліктің белгілі бір түрін (жылжымалы немесе жылжымайтын) құрайтын заттардың жиынтығы; 3) меншік құқығы және мүлікке немесе мүліктің құрамындағы жекелеген заттарға өзге де заттық құқықтар; 4) міндеттемені (борышты) талап ету құқығы; 5) жұмыстар, көрсетілетін қызметтер, ақпарат; 6) интеллектуалдық меншік құқығының объектілері; 7) азаматтық құқықтардың өзге де объектілері жатады.

Бағалау түрлері: міндетті және бастамашылық бағалау - бағалау түрлері болып табылады. Міндетті бағалау Қазақстан Республикасының заң актілеріне сәйкес: жеке тұлғалардың кәсіпкерлік қызметте пайдаланылмайтын жылжымайтын объектілеріне салық салу үшін, сондай-ақ шаруа немесе фермер қожалықтарының жер учаскелерінің кадастрлық (бағалау) құнын анықтау үшін; жекешелендіру, сенімгерлік басқаруға не жалға (кейіннен сатып алатын жалға) беру үшін; ипотекалық қарыз беру кезінде, сондай-ақ кепілге қойылған мүлікті өткізу қажет болған кезде ипотекалық кредит беру үшін; меншік иесінен мүлікті мемлекеттік қажеттерге сатып алу және алып қою үшін; борышкер немесе өндіріп алушы сот орындаушысы жүргізген бағалауға қарсылық білдірген жағдайда борышкер мүлкінің құнын анықтау үшін; мемлекеттік меншікке түскен мүлік құнын анықтау үшін; өзге де жағдайларда жүргізіледі.

Бағалаушының құқықтары: 1) дереккөздерін көрсете отырып, бағалау стандарттарына және (немесе) халықаралық стандарттарға сәйкес бағалау әдістері мен бағалау амалдарын дербес қолдануға; 2) бағалау жүргізу кезінде тапсырыс берушіден объектіге, сондай-ақ бағалауды жүзеге асыруға қажетті құжаттамаларға толық көлемінде қол жетімділігін қамтамасыз етуді талап етуге; 3) тапсырыс берушіден бағалауды жүзеге асыруға қажетті түсініктемелер мен қосымша мәліметтерді алуға; 4) қажет болған жағдайда бағалау жүргізуге шарттық негізде өзге де бағалаушыларды не басқа да мамандарды қатыстыруға; 5) егер тапсырыс беруші шарт талаптарын бұзған, бағалау объектісі туралы қажетті ақпараттың ұсынылуын қамтамасыз етпеген жағдайларда бағалау жүргізуден бас тартуға; 6) мемлекеттік құпияларды, коммерциялық және заңмен қорғалатын өзге де құпияларды құрайтын мәліметтерді қоспағанда, бағалау жүргізу үшін қажетті ақпаратты үшінші тұлғалардан жазбаша немесе ауызша нысанда сұратуға құқығы бар[3].

Егер аталған ақпаратты беруден бас тарту бағалау нәтижелерінің дұрыстығына елеулі түрде ықпал ететін болса, бағалаушы оны есепте көрсетеді.

Бағалаушының жауапкершілігі : 1) бағалау қызметі саласындағы нормативтік құқықтық актілердің, сондай-ақ бағалау стандарттарының, іскерлік және кәсіптік әдеп ережелерінің талаптарын бұзғаны; 2) мемлекеттік құпиялар, коммерциялық құпия болып табылатын мәліметтерді жария еткені; 3) бұрыс

бағалағаны; 4) бағалау өткізу үшін өзіне берілетін құжаттар мен басқа да ақпараттың сақталуы мен тұтастығы; 5) Қазақстан Республикасының заң актілерінде белгіленген жағдайларда мемлекеттік органдарға бағалау туралы есептердің көшірмелерін немесе ақпаратты бермегені үшін жауапкершілікте болады.

Қорытындылай келе, жалпы бағалау мамандығы ол басқа мамандықтарға карағанда күрделірек бәлкім сонысымен де біздің елімізге қажетті мамандықтардың бірі деп те айтсам болады. Бағалаушы-маман, ол кез келген мүлік құнын анықтауға қабілетті болумен қатар, жылжымалы және жылжымайтын, жер, акциялар пакеті мен бизнес үлестерін, мүліктік құқықтарды, материалдық емес активтердің құнын анықтайды. Сонымен қатар, бағалау маманы жаңа ақпарат тез қабылдай және оңай үйрене білуі тиіс. Талдай, құрылымдау және салыстыру деректерді бөле отырып, ең бастысы әр түрлі ақпараттарды іздеп және алып, өз ойын нақты жеткізе білу дағдыларының болуы міндетті болып саналады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Асқарова Ж.А. «Бизнесі бағалау», оқу құралы. 2016 жыл
2. Акимбеков С «Экономикалық теория» Алматы – 1999ж.
3. Есипов В, Маховикова Г, Терехова В «Оценка бизнеса» Питер – 2002ж.
4. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. I және II бөлімдер.
5. «Бағалаулық қызмет туралы» Қазақстан Республикасының заңы.

УДК 336.71

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ПАССИВНЫМИ ОПЕРАЦИЯМИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА И ПУТИ ИХ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

ИДИРИСОВА А.Т.,

магистр, преподаватель

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Управление пассивными операциями является важным элементом в деятельности банка. Поэтому качественное управление пассивами коммерческого банка представляет собой наличие достаточного объема собственного капитала и привлеченных средств банка, которые полностью отвечают всем условиям для наиболее эффективного их размещения и получения максимальной прибыли.

Существует два аспекта в управлении пассивами. В зависимости от временного горизонта они делятся на краткосрочный и долгосрочный аспект.

В краткосрочном аспекте (от трех до двенадцати месяцев) значительное внимание уделяется текущим изменениям во внешней и внутренней среде. Основная задача управления пассивами - сохранение заданных количественных параметров в условиях постоянных колебаний стоимости и обязательств, и активов банка, и изменений затрат банка.

А целью управления пассивами в данном случае является максимизация чистого процентного дохода при заданном уровне риска или, наоборот, минимизация риска при заданном уровне чистого процентного дохода. Равновесие между риском и доходом должно быть достигнуто посредством установления нейтральности по отношению к изменениям процентных ставок, рыночным колебаниям, операционным, кредитным рискам.

В долгосрочном аспекте акцент переносится на максимизацию рыночной стоимости капитала. Суть управления пассивами заключается в том, чтобы определить рыночную стоимость обязательств, учитываемых как на балансе, так и за балансом на основе будущих денежных потоков, дисконтированных по ставке процента.

Таким образом, под управлением пассивами банка понимается управление структурой баланса банка, оперативное изменение структуры баланса в зависимости от параметров окружающей среды, максимизацию прибыли в пределах заданы величин риска, установленных в финансовой стратегии банка.

Разработка стратегии управления пассивами банка представляет собой общее направление, которое включает в себя большое количество конкретных целей и задач. Стратегия управления пассивами - это модель возможностей, целей, задач, политики, и планов банка по достижению уровня совершенного управления пассивами банка. Другими словами, данная стратегия - это план или программа действий банка, обеспечивающая нормальную жизнедеятельность, его развитие при любых экономических условиях и в долгосрочной перспективе приводящая к намеченной цели.

Успех реализации этой стратегии зависит от анализа факторов внешней среды, как позитивных, так и негативных. Данные факторы никогда не находятся на одном уровне, а усиливают свое влияние на банковскую сферу деятельности из-за своих динамических изменений, которые должен принять банк при разработке стратегии.

В стратегии банка в области управления пассивами существуют принципы направления привлечения ресурсов, и предполагает: оценку необходимого совокупного объема финансирования; определение объемов собственных средств; обобщение кредитных альтернатив финансового рынка, а также осуществление

заимствований. В зависимости от условий внешней и внутренней среды получают развитие следующие подходы:

- Стратегия проникновения на рынок основана на том, что банк осваивает уже сложившийся рынок и предлагает на нем тот же банковский продукт или услугу, что и конкурент. Такая стратегия имеет место в условиях роста или не насыщенности целевого рынка такими услугами. Однако в данном случае банку следует быть готовым к усиленной конкуренции на рынке;

- Стратегия развития рынка означает, что банк стремится расширить рынок сбыта оказываемых услуг, но не за счет проникновения на уже существующие рынки, а благодаря осуществлению поиска и созданию новых рынков и сегментов;

- Стратегия разработки новых услуг осуществляется путем создания новых, но чаще модификацией уже имеющихся услуг и реализацией их на имеющихся рынках;

- Стратегия диверсификации предполагает стремление банков к выходу на новые рынки, и для этого банки вводят в свой ассортимент новые виды услуг;

- Интеграционная стратегия предполагает создание совместно с другими субъектами рынка новых финансовых услуг либо модернизацию существующих. В рамках данной стратегии может проводиться создание синдикатов банка для осуществления конкретной программы или кредитования крупного проекта [1, с. 57].

В настоящее время большое значение в управлении финансовыми ресурсами банка приобретает управление привлеченными ресурсами. Главной целью управления составом привлекаемых ресурсов является достижения такой ситуации, когда чистая прибыль, извлекаемая из их использования, будет максимальной.

На основании этого существуют основные проблемы осуществления пассивных банковских операций на современном этапе:

- Общая докапитализация банковского сектора, вызванная ростом просроченной задолженности, которая в свою очередь влияет на условия кредитования физических лиц и юридических лиц. Это создает новые проблемы развития банковской системы, опасность появления кредитного сжатия, а также дестабилизации множества региональных банковских систем.

- Нехватка источников фондирования для поддержания динамики кредитов коммерческих банков (в худшем случае хотя бы на минимальном достаточном уровне, то есть поддержание роста кредитного портфеля банков на уровне нескольких процентов в год).

- Проблемы банковской системы также в долларизации экономики, снижении вкладов и снижении уровня доверия к национальному финансовому сектору. При этом падение доходов различных экономических агентов приведет к замедлению притока средств предприятий и населения страны на депозиты и банковские счета, и оказывает негативное влияние на условия кредитования юридических лиц.

- Ограничения возможностей поддержки со стороны государства ликвидности банков и кредитного рынка в целом. В этом случае ЦБ может столкнуться с существенным ростом невозвратов по банковским кредитам, в том числе и наиболее рискованными - беззалоговыми, когда производится получение кредита без справок о доходах и поручителей.

- Страх вкладчиков потерять свои накопления, неплатежеспособность банков.

- Некомпетентность сотрудников банка.

Собственный капитал является основой деятельности коммерческого банка. Управление собственным капиталом включает приемы и методы, которые позволяют банку поддерживать достаточный размер капитала и увеличивать его подобно активам и рискам, обязательствам и иным нормативным требованиям. В их число входят: операции с собственными акциями; управление доходами, а также политика дивидендов. Это позволяет обеспечить рост капитализируемой прибыли, при этом позиции акционеров остаются стабильными, укрепляясь количественно. Вместе с тем чрезмерное увлечение капитализацией может привести к уменьшению дивидендов, и к снижению рыночной стоимости бизнеса банка.

Одно из направлений совершенствования управления пассивами в коммерческом банке – это увеличение собственного капитала банка для поддержания финансовой устойчивости и сглаживания негативных последствий различных рисков.

Увеличение собственных средств банка гарантируется:

- устойчивой работой банка и возможностью увеличения уставного капитала путем капитализации собственных средств (фондов, прибыли);

- сроком существования банка и добросовестным выполнением им финансовых обязательств.

Это создает интерес у потенциальных инвесторов к приобретению акций банка и к формированию дополнительных источников уставного капитала.

Управление обязательствами банка состоит, в первую очередь, в достижении оптимального сбалансированного влияния двух важнейших факторов - целей банка и интересов его клиентов.

Эффективное управление пассивами коммерческого банка предполагает осуществление грамотной депозитной политики. Ограниченность ресурсов, связанная с развитием банковской конкуренции, ведет к тесной привязке к определенным клиентам. Если круг этих клиентов узок, то зависимость от них банка очень высокая. Поэтому банкам необходима грамотная депозитная политика, в основу которой входит: поддержание необходимого уровня диверсификации; обеспечение возможности привлечения денежных

ресурсов из других источников; поддержание сбалансированности с активами по срокам, объемам и процентным ставкам.

Депозитная политика коммерческого банка представляет собой стратегию и тактику банка по привлечению депозитов населения на возвратной основе.

Депозитная политика банка должна включать:

– разработку стратегии для осуществления деятельности банка по привлечению депозитов, основанную на всестороннем исследовании рынка; формирование тактики банка по разработке, предложению и продвижению новых банковских

– продуктов для вкладчиков;

– реализацию разработанной стратегии и тактики; контроль реализации политики и оценку ее эффективности; мониторинг деятельности банка по привлечению депозитов населения.

Анализ сложившейся практики свидетельствует, что формирование депозитной базы любого коммерческого банка, как процесс сложный и трудоемкий, связано с большим количеством проблем как субъективного, так и объективного характера.

При разработке депозитной политики банку следует следовать определенным критериям ее оптимизации, среди которых можно выделить следующие:

• взаимосвязь депозитных, кредитных и прочих операций банка для поддержания его стабильности, надежности и финансовой устойчивости;

• диверсификация ресурсов банка с целью минимизации риска;

• сегментирование депозитного портфеля (по клиентам);

• дифференцированный подход к различным группам клиентов;

• конкурентоспособность банковских продуктов и услуг [2, с. 47]

В целях совершенствования пассивных операций, а также непосредственно депозитной политики банка, также необходимо следующее:

– исследуемый коммерческий банк должен иметь свою депозитную политику, выработанную с учетом специфики его деятельности и критериев оптимизации этого процесса;

– необходимо расширение круга депозитных счетов юридических и физических лиц сроком "до востребования", что позволит даже в условиях незначительных финансовых накоплений полнее удовлетворять потребности клиентов банка и повысить заинтересованность инвесторов в размещении своих средств на счетах в банке;

– в качестве одного из направлений совершенствования организации депозитных операций возможно использование различных видов счетов для всех категорий вкладчиков и повышение качества их обслуживания;

– индивидуальный подход (стремление банка предоставить клиенту особые льготы).

В целом же, депозитную политику каждый банк разрабатывает сам. Также руководством кредитной организации самостоятельно определяется степень важности названных направлений, первостепенность того или иного вида политики банка. В первую очередь это будет зависеть от области функционирования конкретного банка, его специализации или универсализации.

Решению вышеизложенных проблем, в частности регулированию денежных потоков в рамках многофилиального банка, способствует централизованное управление ресурсами.

• Централизованное управление ресурсами осуществляется налаживанием рыночных отношений между подразделениями банка. Создание единого центра управления ресурсами банка продиктовано как сложностью самих процессов управления ресурсами, так и тем объемом риска, который в процессе деятельности принимает на себя банк и который, как правило, напрямую зависит от величины и структуры баланса.

При централизации управления ресурсами стоимость внутренних ресурсов (трансфертные цены) банка определяется в зависимости от срока и вида валюты.

Введение централизованного управления ресурсами предотвращает появление у филиалов открытых позиций, так как филиал ту же привлеченную сумму размещает в головном офисе и, наоборот, для размещения занимает у головного офиса. Происходит централизация финансовых рисков, что дает возможность оперативного управления ими.

Трансфертная цена ресурсов должна обеспечивать компромисс между интересами активного и пассивного подразделений. Ее величина отличается от фактической стоимости привлекаемых ресурсов как на отдельных сегментах рынка, так и в целом по банку.

Если внутренняя цена высока, в выигрыше окажутся подразделения, привлекающие ресурсы, если же она мала - размещающие. Разница между доходностью активов и их внутренней ценой составляет чистый доход активных подразделений, между внутренней ценой и ценой привлечения - доход пассивного подразделения.

Таким образом, при введении централизованного управления ресурсами в доходные подразделения филиалов превратятся не только активные подразделения (кредитование), но и пассивные. Это позволяет использовать потенциал как филиалов с большими возможностями размещения, так и с большими возможностями привлечения.

Введение централизованного управления ресурсами способствует:

- устранению у филиалов банка несвойственной им функции по управлению ликвидностью, рыночными рисками и ресурсами, т.е. позволяет им полностью сконцентрироваться на обслуживании клиентов (включая кредитование);

- организации экономического механизма перераспределения ресурсов филиалов в пользу головного банка и минимизации остатков в кассе и на счетах банка в НБ РК, т.е. сокращению доли неработающих активов в целом по банку;

- закреплению ответственности за состояние ликвидности и структуру баланса банка за органами, принимающими решения по данным вопросам (правление), возлагая при этом на Казначейство банка техническую реализацию поставленных задач;

- справедливой оценке доходов филиалов/подразделений в целях определения перспективных регионов и продуктов.

- Предлагается предусмотреть возможность погашения кредитов посредством списания денежных средств с вkladного счета. Такое условия необходимо предусмотреть в кредитном договоре в разделе "способы погашения кредита" и в депозитном договоре в разделе "расходные операции по вкладу", если такие операции предусмотрены условиями вклада. При обращении вкладчика в банк для погашения кредита производится операция погашения кредита с одновременной операцией списания денежных средств с вkladного счета. При этом учетной и депозитной политикой банка необходимо предусмотреть увязку сроков погашения кредитов со сроками проведения расходных операций по вкладам, по которым такие операции предусмотрены.

- Предлагается для постоянных вкладчиков установить по окончании срока вклада поощрительный приз в виде возможности получения кредита на потребительские нужды по процентной ставке, установленной ниже, чем предусмотрено по данным кредитам.

- Для клиентов с разным уровнем дохода банк мог бы предложить новые финансовые услуги, к примеру, соединение традиционного депозитного вклада с целым набором небанковских других услуг - страховых, туристических или по приобретению потребительских товаров со скидкой. Это даст возможность разным категориям клиентов максимально эффективно распределить свой капитал.

- В целях снижения риска ликвидности банка возникает необходимость по принятию защитных мер при внезапном непредвиденном и досрочном изъятии срочных вкладов населением. Только в случае защиты от досрочного изъятия банк в полной мере сможет использовать депозиты населения для расширения кредитного рынка.

Следовательно, необходимо определить оптимальный объем периода хранения срочных вкладов. При этом банку следует обратить внимание на то, что сроки депозитов должны ненамного отличаться от сроков оборачиваемости кредитов, на выдачу которых могут быть направлены срочные депозиты. При осуществлении кредитных операций банк не разграничивает свои средства в том, какие именно ресурсы направляются на кредиты: срочные ли депозиты или ресурсы, приобретенные на бирже или в других банках. Поэтому депозитная политика должна предусматривать примерно похожие сроки размещения и привлечения средств, что в принципе в настоящее время и происходит.

- По мере роста доходов граждан, стабилизации общеэкономической ситуации, возврата доверия к финансовой системе банки сталкиваются с большой конкуренцией на рынке банковских услуг. При этом помимо надежности банка и привлекательности ставок на первый план начинают выходить качество обслуживания и этика поведения персонала. В настоящее время банки становятся центром концентрации грамотных и квалифицированных специалистов, и этика общения специалистов клиентами находится на высоком уровне.

Таковы некоторые возможные пути совершенствования депозитной политики коммерческого банка и повышения ее роли в обеспечении его устойчивости. Данные рекомендации позволят Банку выйти на новый, приближенный к европейской банковской модели, уровень коммерческого развития, оптимизировать взаимосотрудничество между банком и клиентами, а также способствовать стабилизации общей экономической ситуации, концентрации грамотных и квалифицированных специалистов, повышению уровня обслуживания клиентов и деловой этики персонала.

Список литературы:

1) Управление деятельностью коммерческого банка (банковский менеджмент) / Под ред. О.И. Лаврушина. – М.: «Юрист», 2017 – с.240.

2) Александрова Н.Г. Банки и банковская деятельность для клиентов. - Спб: «Питер», 2016 – с. 205

РАЗВИТИЕ ИНТЕРНЕТ ПРОДАЖ СТРАХОВЫХ ПРОДУКТОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.

КУЛЬМАГАМБЕТОВА А.С.

Студент гр.Ф-32

Научный руководитель Ибраева А.Д.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Сейчас жизнь современного человека непредставима без наличия персонального компьютера и высокоскоростного Интернета – это есть практически в любой семье, и почти каждый давно осознал удобство Всемирной паутины. Поэтому неудивительно то, что, согласно исследованиям последних лет, большую популярность набирает Интернет-коммерция, торговля различными услугами, товарами, покупки, так скажем, «с дивана». Во всех компаниях сейчас осознают огромный потенциал, удобство, эффективность подобных онлайн-сервисов, поэтому их количество только растёт, осваивая новые рынки услуг. Не отстают от тенденций, задаваемых современностью, и компании-страховщики.

Страховой мир меняется с динамичной скоростью. Страхователи становятся все более искушенными и требуют предоставления страховых услуг в любое время. Роль таких каналов распространения страховых продуктов, как телефон, сети автоматизированных продавцов и, прежде всего Интернет, значительно возрастает. Огромный потенциал в области инноваций лежит в Интернете, который за последнее время стал чем-то большим, нежели простое средство передачи информации. Появление новых каналов распространения страховых услуг, связано непосредственно с увеличением роли Интернета. О том, что у Интернет-страхования большие перспективы, свидетельствуют несколько факторов.

Во-первых, динамика роста числа пользователей Интернета.

Во-вторых, общий рост благосостояния граждан и стабильность экономической ситуации в стране, где уже можно позволить себе не только приобретать полис страхования автомобиля, но и заботиться о сохранности квартиры, дачи, о здоровье и благосостоянии семьи. Интернет-страхование - это комплекс элементов взаимодействия страховой компании и ее клиента, возникающий в процессе продажи продукта страхования, его обслуживания и выплаты страхового возмещения, если он полностью или большей частью осуществляется с использованием сети Интернета.

Современная практика включает два направления Интернет-страхования: on-line и off-line.

Требования онлайн-потребителей сегодня очень высоки и предполагают легкость в использовании, простой интерфейс, возможность оперативного получения необходимой информации и доступность 24 часа 7 дней в неделю. Потребитель хочет иметь возможность выбора среди нескольких опций, получать удовольствие от покупки (независимо от того целевая покупка или спонтанная). Для клиентов, приобретающих услуги онлайн, важны известность бренда, доверие и уверенность в безопасности, что требует от страховщика постоянного внимания и реагирования на пожелания клиента.

В части онлайн-продаж наибольшей популярностью пользуются простые и понятные страховые продукты, пользующиеся спросом оффлайн, такие как автострахование, страхование имущества физических лиц, личное страхование, страхование путешественников. Вместе с тем существуют примеры, свидетельствующие о довольно хороших результатах продаж и сложных продуктов. При этом клиентам важно иметь возможность самостоятельного выбора наполнения продукта, самостоятельно осуществлять покупку и получать услугу от начала и до конца онлайн: рассчитать страховую премию, оплатить, получить и распечатать полис, получить любую информацию по договору в любое время, что, например, легко позволяет сделать личный кабинет.

Онлайн-страхование - это заказ страхового полиса непосредственно через сайт страховой компании либо компании-посредника, при котором осуществляется выбор страхового продукта, расчёт тарифа и страховой суммы, оплата, организация осмотра имущества и доставка полиса.

В интернет-страховании можно выделить следующие этапы: предпродажное обслуживание клиента, непосредственно продажа полиса и постпродажное обслуживание страхователя через сеть.

Предпродажным обслуживанием клиента можно назвать размещение информации об общем и финансовом состоянии страховщика, предоставление информации об услугах компании и возможности детального ознакомления с ними, приблизительный расчёт величины страховой премии и определение условий договора для каждого вида страхования и, в зависимости от конкретных параметров, - предоставление страховщиком других услуг и информации, необходимых для заключения договора.

Под продажей полиса посредством Интернета разные страховые компании подразумевают разные процессы. Посредством собранной информации представляется возможность определить несколько видов интернет-продажи полисов страхования.

Виды интернет-продаж полисов:

Интернет-заявка:

- Предоставление контактной информации через сайт страховой компании.
- Выезд специалиста и заполнение страховой документации с предварительным звонком клиенту для выяснения условий страхования и/или места встречи.
- Оплата полиса выездному специалисту наличными.

Интернет-платёж:

- Предоставление информации, необходимой для расчёта тарифа и заполнения полиса через сайт страховой компании.

- Оплата полиса через Интернет.

- Доставка готового полиса курьером, экспресс-почтой либо предоставление возможности самостоятельно забрать договор в офисе продаж.

Онлайн-продажа полиса:

- Предоставление информации, необходимой для расчёта тарифа и заполнения полиса через сайт страховой компании.

- Оплата полиса через Интернет.

- Пересылка полиса через Интернет с электронной подписью либо самостоятельная печать полиса (если это предусмотрено законодательством).

Постпродажное обслуживание через Интернет обычно состоит из возможности информационного обмена между страхователем и страховщиком во время действия договора (статус договора страхования, электронное напоминание о необходимости осуществить очередной взнос или пролонгацию договора, новости компании, новинки и т. д.), информационный обмен между сторонами при наступлении страхового случая, оплата очередного страхового взноса через сеть «Интернет», а в случае наступления страхового случая - осуществление страховой выплаты.

В настоящее время казахстанские страховые организации тоже стали предлагать заключение договора страхования посредством интернет-продаж. Продажи полисов с использованием Интернета выполняются в большинстве случаев в виде интернет-заявки, когда клиент передаёт через Интернет только свои контактные данные, далее взаимодействие с ним происходит по телефону, с дальнейшим выездом специалиста-страховщика или страхового агента, в меньших случаях - в виде интернет-платежа.

Однако пока онлайн-страхование в Казахстане не развивается из-за отсутствия законодательного регулирования. Большинство казахстанских страховых компаний реализовали на своих сайтах функции онлайн-заказа полисов или онлайн-калькуляторы.

Тем не менее, некоторые компании, так или иначе, уже внедрили онлайн-страховки. Например, в «Сентрас Иншуранс» рассказали об одном из достижений компании — запуске продукта добровольного комплексного страхования авиа- и ж/д-пассажиров от таких рисков, как несчастный случай, задержка или отмена рейса, утеря багажа, невозможность вылета по причинам, связанным с состоянием здоровья или порчей имущества. По причине дешевизны продукта (средняя страховая премия составляет 968 тенге), а также объема продаж свыше 1000 полисов ежедневно, было принято решение сделать продукт полностью электронным, с доставкой полиса на e-mail клиента. Речь идет именно о добровольном страховании, по которому нет законодательного ограничения.

Если проанализировать расходы страховых компаний на онлайн-продвижение, то согласно данным Netpeak стоимость перехода через рекламную сеть Яндекс в страховом секторе Казахстана за IV квартал 2017 года составила 35-52 тенге, в сети Google — 35-43 тенге. В зависимости от видов страхования, стоимость контекстной рекламы тоже менялась. К примеру, в секторе страхования жизни цена переходов в сети Google составила 62-68 тенге (ретаргетинг был 18-20 тенге), а в сети Яндекс — 30-35 тенге (ретаргетинг — порядка 33-38 тенге). Основные продажи у страховых компаний в Казахстане идут через Google: в среднем, примерно 45-47% лидов приходят через контекстную рекламу в этой поисковой сети.

Помимо традиционных каналов местный страховой рынок активно осваивает продажи через чатботы и мессенджеры. А вот партнерские сети (CPA) в страховом секторе развиты очень слабо. В целом, если охарактеризовать общими словами, отечественный страховой сектор использует инструменты digital-маркетинга, но не так эффективно и не в таком полном объеме, как банки. Вместе с тем, очевидно, что наиболее активные игроки стараются выбрать сбалансированную digital-стратегию и использовать преимущества, которые дают различные каналы.

Важным фактором для развития онлайн-страхования являются предпочтения населения в отношении видов товаров и услуг, которые приобретаются в интернет-сети. На основе статистического исследования Министерства национальной экономики Республики Казахстан, проведенного путём опроса 21000 домашних хозяйств, было выяснено распределение пользователей по видам товаров и услуг, заказанных через интернет-сеть. Из них покупку финансовых услуг в Интернете осуществляют всего 3,6 %, а наибольшее количество пользователей - 49,5 % - покупают в Интернете одежду, обувь и спортивные товары. Такая низкая доля пользователей Интернета, которая покупает финансовые он-лайн-услуги в Казахстане, связана в первую очередь с тем, что финансовые продукты являются довольно сложными и в большинстве случаев требуют личного присутствия в офисе финансового учреждения из-за требований законодательства. Немаловажный вклад в такой тренд вносят также несовершенные на сегодняшний день информационно-коммуникационные технологии. Эти выводы подтверждают и другие результаты исследования Министерства в части распределения пользователей по видам оплаты товаров и услуг через Интернет. Было выяснено, что 15,6 % пользователей используют Интернет для покупки товаров и услуг, 50,3 % пользователей осуществляют покупки на сумму от 5 до 25 тыс. тенге, но только 9 % используют интернет-банкинг, что свидетельствует о недоверии интернет-платежам и предпочтении оплаты наличными.

Безусловно, перспективы развития онлайн-торговли в Казахстане очень хорошие, если учесть планы по росту интернет-пользователей в 2020 году до уровня 78 %. Хотя уже сейчас около 73 % взрослого населения

пользуются Интернетом, но при этом 82,1 % не видят потребности в использовании Интернета.

Одним словом, на вопрос «Почему приобретение финансовых услуг онлайн не востребовано?» однозначного ответа нет. Скорее, это комплекс взаимосвязанных факторов, совокупность которых даёт такой эффект. В этом контексте было бы интересно рассмотреть опыт стран, которые добились очень хороших показателей по доле онлайн-страхования.

Для Казахстана внедрение онлайн-страхования, судя по имеющемуся опыту внедрения этих технологий, будет иметь определённые выгоды и преимущества:

- Клиенты будут иметь доступ к более полному объёму информации и смогут осуществлять свой выбор страхового продукта на основе быстрого анализа предложений многих страховых компаний.

- Компании будут иметь возможность посредством технологий узнавать о потребностях клиентов, более точно оценивать риски и персонафицировать предложения для клиентов.

- Более крупные компании (которые, как правило, являются дочерними компаниями банков) обладают большими возможностями для развития в сегменте онлайн- продаж, используя возможности кросс-продаж финансовых продуктов или финансируя развитие ИТ-инфраструктуры.

- Переход в Интернет для продажи страховых продуктов, возможно, приведёт к снижению расходов страховых компаний, связанных с каналами продаж, что позволит повысить рентабельность страхового бизнеса и сконцентрироваться на потребностях клиента, а не агента.

- Использование Интернета и цифровых технологий позволит повысить доступность страховых услуг в отдалённых регионах.

- Рост конкуренции между страховыми компаниями и давление на тарифы в условиях свободного ценообразования приведёт к росту продуктовой линейки страховых продуктов и соответственно - к развитию розничного сегмента страхового рынка.

С точки зрения рейтингового агентства, для оценки перспектив рынка при введении онлайн-страхования в Казахстане мы видим возможное снижение операционных издержек и повышение прибыли, которое приведёт к большей рентабельности капитала страховых компаний. Другие риски, связанные со страховыми продуктами, с развитием онлайн-страхования позволят компаниям расширить продуктовую линейку и нарастить объёмы бизнеса без существенных расходов и убытков и тем самым повлиять на качество оценки страхового сектора в целом и оценку отдельных компаний.

Список литературы

1. www.allinsurance.kz. Особенности онлайн-страхования: может ли измениться рынок страхования в Казахстане? 28.11.2017г
2. www.kn.kz Страховщики РК готовы к online-страхованию, а законодательство — нет.
3. www.profit.kz Страховой сектор Казахстана в преддверии digital-революции? 27.04.2018г.

UDC 336. 531. 2 (574)

GERMAN INVESTMENT POLICY AT THE PRESENT STAGE

MUSSAYEVA I.T.,

student of bachelor,

Supervisor, master, senior lecturer, Ansabaeva R.S.,

Karaganda economic university of Kazpotrebsoyuz

Germany has a strong investment culture, with products ranging from the excellent to the downright dubious; so much so that an investment here should be seen as an entrepreneurial exercise with 'investor beware' as a constant and very serious watchword. It is often useful to use a 'platform' to administer German investments. Investors always retain the ownership of their assets, but the collection of dividends and payments from stocks, bonds and funds is automated and efficient. Above all, the annual costs of using a platform are low. US citizens can invest in stocks, bonds and funds as long as they do so via a platform that is willing to make the necessary income reports to the IRS. Most German organisations refuse to do this, being wary of the penalties for making an error or omission. There are however enough professional platforms available to US investors residing in Germany to be able to make a considered selection.[1]

The tradition in Germany has long been to buy financial products from one of the very many banks here. An investor must be aware of the risks involved in using this source of advice and product. The German commercial and savings banking system is an efficient sales machine, lacking the strong controls or serious supervision from central authorities and happily unencumbered by any but the most minimal consumer protection laws. Those bank employees with direct customer contact are often judged for the furtherance of their careers by their ability to sell their employers' financial products. Banks have mainly their own and a small selection of other products available for sale to customers; in our experience of unwinding unsuitable investments, these products are placed with clients with scant regard paid to their suitability. It should also be remembered that banks can afford better and more expensive attorneys than most of their customers and the enforcement of investors' rights could be a long drawn out and expensive process.

Very often, depending on an individual's credit worthiness, a bank will suggest extending a loan to allow an increase in the investment in that bank's fund products. Unless a desire for risk lies prominently in mind of an investor, such leveraging should be resisted, as any losses are directly for the client's account and a leveraged position loses money at a much faster rate than simply using available funds. Some investment advisors are biased, whether legally or emotionally, to the products of a single fund company (or KAG). The emotion all too often has a direct correlation with the level of front end fees paid to the agent. This is fine if an investor knows precisely which stocks, bonds or funds they want to invest in, but is less useful when seeking independent advice. Investor and consumer protection legislation is less advanced in Germany than in many other countries; the result is that an investor can receive assurances that stand little or no chance of becoming reality. Independent advisors undertake their own analyses of an investor's ability and willingness to take risks, as well as using quantitative and qualitative methods to find the most suitable investments. They will provide an investment concept based on matching the clients' needs with suitable investment products and will give this report in writing for the investor to consider. We strongly recommend that if an investment advisor is unwilling to commit their thoughts to paper by providing such a written concept, a potential investor should look elsewhere. Beware of popular products with names such as Riester, Rürupor Basis-Rente, which are all too often sold as tax saving vehicles, but are in reality long-term pension products, offering no access to invested funds until you reach the age of 60. If a foreign investor leaves Germany, the funds have to be left behind to accumulate until they mature and will then be paid out only as a life-time annuity.[2]

There is a risk ladder which offers broad guidance on investment products for investors of different temperaments; the investment markets should only be used by longer term investors and a time horizon of less than 3 years runs the risk of falling between adverse market cycles. There is no good reason to risk capital losses within a short investment time horizon.

From the least risky to the most adventurous:

- Cash savings plan / Bank deposit with a bank covered by the government guarantee scheme
- Guaranteed pension plan or deposit with an insurance company
- Investment or mutual funds - ranging from Risk Category 1 (the least risky) to 5 (potentially a wild ride)
- Closed-ended funds, (Geschlossene Fonds) with a finite maturity date and all too often a distinct entrepreneurial risk*

- Direct investments in Government subsidised long-term projects
- Investment in residential property
- Zertifikate - certificates or instruments using derivatives to reflect movements in indices or markets
- Hedge funds / Private Equity investments

Successive governments have worked hard to close the loop-holes that their predecessors might have thought a good idea. Sometimes the volte-face can be retroactive, which causes consternation, but normally there is fair warning of impending changes. Many tax laws have not been as carefully drafted as one might have hoped, with the result that the courts rather than the government end up as the final arbiter of what was intended, and tax laws being newly interpreted. On 01 January 2018, Germany introduced a 25% investment tax which encompasses all capital gains and income from investments entered into after that date. The change was preceded by a fanfare of new products, but in the end came at the same time as the worst economic crisis in living memory, resulting in a muted response from investors whose portfolio values had fallen so far that it would be some time before a capital gain could become a meaningful prospect. All new investments will however be subject to the new tax structure. There is an annual 801 Euro (1602 Euros for a married couple) tax allowance on income stemming from interest and investments; this can be divided up between institutions, but the tax authorities seriously object to any attempt at exceeding the overall allowance and the punishments can be painful and are well worth avoiding. There are some, though very few, exceptions to the general dearth of tax sparing schemes. For instance double taxation agreements between Germany and several other countries, resulting in potentially useful tax allowances or an investment in property. It is important that all foreign investors considering an investment in any German investment market should consult a tax specialist before making a decision.[3]

A tax consultant in Germany, ever mindful of their potential professional liability, will not normally give an opinion on the economic viability of a project, but will give a confirmation (or denial if necessary), of the stated tax implications of an investment. Treat all complex schemes using multiple products with suspicion; they are rarely designed to be in the best interests of the investor. There are no rules governing the promise of abnormally high returns to potential investors; if an investment scheme sounds too good to be true, it probably is. Beware of imprecise claims regarding the returns from an investment. The magic words 'Chance auf', all too often followed by a very high percentage yield, are almost always based on an improbable combination of events; if the goals are indeed ever achieved, it is probably due more to accident than design. Without regard to your own political views, it pays to be financially conservative. Always consult an independent advisor and insist on receiving a copy of all documentation, including a record and risk analysis of your needs and wishes, an up to date prospectus and any application forms. You will need these in case of a dispute. Investors have a two week cooling-off period after the signing of an application form. This is your right, you should be aware of it and use it if you feel even remotely uncomfortable with a suggested investment. Always spread your investment risks, ideally never having more than 10% of your portfolio with any one fund or strategy, irrespective of the product. Guarantees are only as good as the company that issues them. Investments in German companies can be structured as share deal or as asset deal. Both types of transactions are significantly different in terms of their economic and legal effects. In a share deal the purchaser acquires all (or a part of the) shares

in the target company from one or more sellers. With the acquisition of such stake, the purchaser automatically becomes the owner of the legal entity as a whole including all of the target company's assets, rights, claims and liabilities. Also, all of the target company's contracts with third parties (e.g. banks, customers suppliers, trade agents etc.) with all related rights and obligations as well as all public approvals, permits and registrations (including registered IP rights) are automatically taken over. Thus the target company's business operations continue to be performed virtually irrespective of the change in ownership.[4]

In an asset deal the purchaser acquires either all or individual assets as for example real estate, production facilities, machines, computers, licences, etc. directly from the target company. As a result, the business operations are henceforth continued under a new, different legal entity (the purchaser itself or one of its subsidiaries/special purpose vehicles). The purchaser can select the most attractive assets and avoid the take-over of assets which are inappropriate or even contain certain risks or liabilities (so-called cherry-picking). Such an approach is advisable if the target company has already filed for insolvency, for instance, or if the purchaser intends to acquire only one of several business units consolidated under one company. Since a share deal leads to the assumption of all the existing claims and liabilities of the target company whether known or unknown to the purchaser, a thorough review of the target company (legal due diligence) is recommendable. In an asset deal, by contrast, there is no such automatic transfer of rights, claims or liabilities. Nevertheless when continuing the existing business (or at least its substantial core) the purchaser of assets may be liable for debts or obligations initially incurred by the seller according to the following exceptional provisions: When using the existing business name the purchaser may be liable for debts incurred by the previous owner pursuant to section 25 para. 1 of the German Commercial Code (HGB), however this assumption can be excluded by agreement with the seller and entry in the commercial register.

The purchaser may also – to a limited extent – be liable for previous taxes (in particular value added tax, trade tax, wage tax and withholding tax) pursuant to section 75 of the German Fiscal Code (AO), however this liability is excluded in case of an acquisition from the insolvency administrator in the course of insolvency proceedings. Existing employment agreements are transferred to the purchaser together with a business or a business unit pursuant to section 613a of the German Civil Code (BGB) unless the respective employee explicitly objects. Other contracts with third parties related to the acquired assets stay with the selling company; i.e. any transfer to the purchaser is subject to the consent of the respective other contractual party (this may lead to renegotiations and loss of beneficial terms and conditions). The acquisition of real estate can render the purchaser responsible for existing contamination and clean-up costs pursuant to section 4 para. 3 of the German Federal Soil Protection Act (BBodSchG). Theoretically, under EU Law the purchaser can be made liable for the repayment of unlawful subsidies granted to the seller by the EU or for damages and fines resulting from a violation of EU competition rules committed by the seller.

Against the background of the overall lower taxation of capital gains (especially if the seller is a corporation) sellers will tend to prefer to structure a transaction as a share deal. From a purchaser's point of view an asset deal is advantageous because the hidden reserves (the difference between book values and purchase price) for depreciable movable assets can be written off (so-called step-up). In addition most of the transaction expenses are deductible immediately or by way of depreciation. However, tax losses carried forward incurred by the selling company cannot be used by the purchaser in order to reduce tax base. The tax situation is similar in a share deal, if the selling company has no substantial hidden reserves. In the event of a transfer of more than 50 % of the shares in a corporation the unused losses expire pursuant to section 8c para. 1 of the German Corporation Tax Act (KStG). Following an asset deal at least the seller can seize unused tax losses carried forward in order to reduce profits. The direct transfer of real estate in the course of an asset deal is subject to real estate transfer tax (in most federal states approx. 5 %). If instead the real estate is held by a corporation or a partnership and less than 95 % of the shares in the respective company are sold, no real estate transfer tax will be triggered. Therefore structuring a real estate transaction as a share deal (involving 94.9 % of the shares) can be a means to avoid real estate transfer tax.

Germany is heavily involved in the global economy and profits from free trade. Foreign direct investment is one reflection of the country's strong international ties. Since 1990, German direct investment abroad has soared five-fold to over a trillion euros. Meanwhile, foreign investors have pumped around 700 billion euros into Germany. This boosts the German economy, creating and safeguarding jobs. It does have some disadvantages, however. Politicians and business representatives warn that German industry is being "sold off", and call for more stringent controls on foreign direct investment. This is because Chinese firms are getting their hands on German high-tech companies. Like Kuka, for instance – a robot manufacturer from Augsburg. German companies have only very limited access to the market in China, on the other hand, which is why leading politicians are demanding greater equality. In a 2017 survey of European attractiveness, Germany ranked second behind the United Kingdom, with 1,124 investment projects involving foreign companies. This was the finding of a study conducted by consultancy firm Ernst & Young (E&Y). Germany scores well for its highly skilled workforce, transport infrastructure and political and legal stability. A critical view is taken of its digital infrastructure. "Chinese investors invested a record sum in German firms in 2017", writes E&Y in an analysis of mergers and acquisitions by Chinese investors. "The M&A volume reached just shy of 13.7 billion US dollars – up from 12.6 billion US dollars a year before." The largest acquisitions were the takeover of the German energy service provider ista by Cheung Kong Property Holding, the stake in Deutsche Bank acquired by the Chinese conglomerate HNA and Creat Group's purchase of Biotest AG. "The interest in German industrial and high-tech firms remains unabated", says Yi Sun, EY's leader of China Business Services Germany, Austria and Switzerland. Many up-and-coming small and medium-sized enterprises are reaching the limits of their growth. They can benefit from financially strong investors who have access to new markets. China and France rank as the fourth-

largest investors in Germany – behind the USA, Switzerland and the United Kingdom. Germany's central location within Europe gives investors access to the entire market of the European Union as well as the markets of Central and Eastern Europe. With the highest GNP and the largest population in the European Union, Germany is Europe's most important market. Germany is a leader in modern information and communications technologies and boasts an infrastructure that is virtually without parallel in the European Union. Germany offers investors efficient and unbureaucratic support for their plans to establish new locations here. The organizations charged with administering economic development assistance offer robust support and help companies search for locations, recruit personnel and secure funding. Germany is becoming increasingly attractive as a location for business in international comparison. The restructuring of the East German economy according to market principles has created a new dynamic nature and innovative spirit. Germany has become the center of Europe. As an economically important member state of the European Union, Germany stands for innovation, advanced technologies and high levels of productivity. Long-term stability and the ability to plan ahead are important factors when deciding whether to invest or pursue other economic engagement in a given region. Germany has a state infrastructure that functions extremely well, while ensuring social order and creating a level playing field across the entire country. Guaranteeing the welfare of individuals is a primary focus for the German political system. Social security is fundamental for a high quality of life. The welfare state is based on the principles of solidarity and individual responsibility. Germany's social safety is based on a network of laws in all of the states designed to provide security for individuals in case of sickness, disability and old age as well as policies that provide allowances for dependent children and housing. After the Federal Government relocated from Bonn to Berlin, many large German associations have followed suit by moving their headquarters to the new capital on the Spree. As the seat of the Federal Government and many of the country's most important industry and trade groups, Berlin is a political and economic center in Germany. The taxes collected by the state allow it to fulfill its responsibility of promoting the public good in fields such as social welfare, education, infrastructure and healthcare. Accordingly, the measures taken under tax policy contribute to the promotion of investment and to improving Germany's competitiveness in the global economy. [5]

References:

1. Investing in Germany - <https://www.businesslocationcenter.de>
2. Welcome to Foreign Investments in Germany www.bloomberg.com
3. German Investment Corporation - www.economist.com
4. Advantages of doing business in Germany - www.forbes.com
5. Federal and state taxes - www.harvardbusiness.com

UDC 336.108.743

CRYPTOCURRENCY AND ITS ROLE IN ECONOMIC DEVELOPMENT

MUSSAYEVA I.T.,

student of bachelor,

Supervisor Maikenova A.E.,

master, senior lecturer,

Karaganda economic university of Kazpotreboyzuz

In the modern world, an ordinary citizen knows little about bitcoins, except that they have an expensive cost, they are not physically fit and have a connection with video cards. Already, you can understand that Bitcoin affects the economy and, perhaps, quite strongly. Some experts believe that soon Bitcoin may become the main currency and will participate in currency exchange transactions of central and commercial banks, which will have their own cryptocurrency.

Bitcoin was originally created by software developer with the pseudonym Satoshi Nakamoto who developed the electronic payment system and based it around mathematical proof. The result was a currency independent from central authorities and almost instantly transferable with very low transaction fees.

Since Bitcoin was introduced, there have been several hundred other cryptocurrencies enter the market. Being sold at a cheaper rate, they are a more accessible alternative to Bitcoin and have been aptly named altcoins. Current popular alternatives include Litecoin (trading at £47.75), Ethereum (trading at £229.24) and Dogecoin (A joke currency which currently has 100 million mined coins). The main idea behind cryptocurrency was to create a secure and anonymous way to transfer currency from one person to another and since then it's been heralded as 'digital gold'. To promote the anonymity, Satoshi Nakamoto had to develop something new, this is when Blockchain, the digital ledger of Bitcoin transactions, was created.

Blockchain is a continuously growing list that records every cryptocurrency transaction and secures each block using cryptography. Each part of the chain contains a timestamp and transaction data which is approved and stored on a peer-to-peer network. The main security benefits of a blockchain is that once a block has been stored, it cannot be altered, ensuring that any cryptocurrency ledgers can't be tampered with.

If you imagine a blockchain as a medical record and each entry as a block labelled with the date and time it was entered. These entries make up a history which is important for determining future treatments, so no one can alter these past records. However, the doctor will have a key that allows him to make new records, which adds to the block of entries.[1]

Prospects for the development of cryptocurrencies exist, despite the fact that attempts to introduce a digital currency have taken place since the advent of the Internet, in fact, the use of digital money is in a moderate way. The opportunities of using cryptocurrencies include: the absence of inflation, the anonymity of the user, uninterrupted operation of the program in a server mode, quick transfers anywhere in the world, no counterfeit, ease of storage, the possibility of splitting into parts, and there are no fees for transactions, low fees for the exchange. A cryptocurrency is recognized as an effective financial instrument of crowdfunding. Small and medium businesses are attracted to the platform based on the blockchain technology, because the resources collected on them have a lower price, as well as in connection with protection against fraud and cyber-attacks due to the existence of databases for general use, which contains all ever occurred transactions and operates without a centralized leadership. Thus, the use of a digital currency has advantages over traditional financial payment instruments, but also carries elements of risk. A cryptocurrency in the first place involves a high degree of anonymity. Therefore, there is a risk of their illicit use and citizens' involvement in questionable transactions. The use of digital currencies in illegal activities is growing "exponentially", with the complexity of crimes which is also increasing. In this regard, the legalization of cryptocurrencies is necessary to conduct by entering identification of the parties to transactions. Other disadvantages include the fact that the issuance and use of digital currencies are not yet regulated by neither international nor national law, at least in most countries. Moreover, today, such a currency cannot be exchanged for cash, and the rate of digital currency is characterized by high volatility. But, importantly, despite its shortcomings, cryptocurrencies are a promising tool, and its implementation requires observance of an interest balance. Opportunities give rise to risks, and they are great, because the legal regulation of the digital currency in Kazakhstan does not yet exist. The society shows a distrust to this method of calculations, so it takes time to introduce a cryptocurrency in the lives of ordinary consumers. And the distribution of cryptocurrencies inhibits their ban, restrictions on the use of this digital currency introduced in China. However, bitcoins are used in many countries as a way and a means of payment, so it is really difficult to prohibit the use of the electronic currency. For the development of the digital currency in Kazakhstan the necessary legal and economic preconditions of development should be formed. [2]

Different countries have different attitudes towards cryptocurrencies, for example, the European Union sees them as a contractual means of payment, i.e. as a service, Japan Association promotes the circulation of the digital currency with the traditional banking system. In Japan the electronic money are recognized as official. If we consider the socio-economic aspect of the development of digital currencies, the use of cryptocurrency in Kazakhstan and abroad, we can distinguish the cost-efficiency and security of digital currency, its mobility and the intensification of labour processes migration in the country and generally in the world. A cryptocurrency is promising not only for our country but for the world as a whole. But now many people are used to paying with the national currency than to do it with strange bitcoins, hence there is a distrust of this innovation, in addition to this, lack of identification of the owner and the state control makes bitcoin very attractive to the underworld. In addition, the distribution of the digital currency is currently more speculative in nature with all the ensuing consequences and risks.

A cryptocurrency is one of the innovations of the last time and attracts particular attention. It is a virtual or digital currency, where the coin is one unit that is displayed as encrypted data, therefore it cannot be copied and it is protected from counterfeiting. A cryptocurrency is a promising tool, and its implementation requires an interests balance of the state, business and society. A cryptocurrency is recognized as an effective financial instrument of crowdfunding. Small and medium businesses are attracted to the platform based on the blockchain technology, because the resources collected on them have a lower price, as well as in connection with protection against fraud and cyber-attacks due to the existence of databases for general use, which contains all ever occurred transactions and operates without a centralized leadership. In the future a digital currency probably will firmly enter the economic and financial life, but it is necessary to solve a number of legal, economic and technological issues. You need to authenticate participants when using cryptocurrencies, the licensing of the "miners" activities and in general the state-legal regulation and governmental oversight might be introduced to prevent the use of this high-tech financial instrument for criminal purposes.[3]

Poverty, corruption, inflation, and high unemployment levels are some of the problems that are common to developing countries around the world. Years of political instability and poor governance has plunged some nations into devastating economic crisis. With the fast-paced nature of growth and advancements in other more developed parts of the world, the prospects sometimes do seem bleak for these developing nations. However, the emergence of blockchain technology and cryptocurrency has brought renewed enthusiasm about the prospects of a revival in these countries. The focus of this article is to examine possible answers to the big question of how cryptocurrency can be of use to these countries.

The global remittance system is based almost entirely on the activities of citizens of developing countries who are immigrants in the developed world. From time to time, these individuals have to send money back home. In order to do so, they have to rely on intermediary services like Western Union, Money Gram, Uni Transfer etc. These platforms collect fees and charges which considerably increase the cost of such transactions. According to figures released by the [World Bank in 2017](#), the recorded remittance to developing countries in 2016 was about \$441 billion, more than half of the total recorded global remittance. The figures also revealed that global remittance fee for Sub-

Saharan was an average of \$20 per \$200 which was the highest in the world. With cryptocurrency, the cost of remittance can be drastically reduced as well as the hassle required to receive international money transfer. Already, there are a number of platforms in Africa and Southeast Asia that are offering such services. [SureRemit](#), a Nigerian based blockchain-powered remittance system that will offer zero-cost, cross-border transactions launched their ICO in January of 2018. In the Philippines, there is a platform called [Rebit](#) which offers more efficient remittance services. Users of the Rebit platform can send money at a much lower than rate than conventional money transfer services. Lack of financial inclusion is a massive problem in many low-income countries around the world. According to the [World Bank](#), there are more than 2 billion unbanked people worldwide. The majority of this number live in developing countries around the world. In countries like Pakistan, Chad, Burundi, Niger, Yemen, and Cameroon, less than 15 percent of the adult population have bank accounts. Even the ones that do have bank accounts are said to be underbanked meaning that they don't have access to premium banking services. This lack of access to banking instruments precludes them from being able to participate in global commerce. With cryptocurrency services like [MPesa](#) and [BitPesa](#), millions of unbanked people can finally get access to banking services and financial instruments through cryptocurrency. These platforms are offering cryptocurrency banking services through mobile phone apps. Telecommunications has been able to achieve a much greater market penetration than banking services. These crypto banking platforms are using the reach of telecoms to take financial emancipation to the doorsteps of the unbanked and underbanked. The end result is greater financial inclusion.[4]

There is also the added incentive of empowering small and medium-scale businesses. Local merchants can begin to think global in terms of imports and exports. Banks in developing countries like Nigeria are notorious for their unwillingness to give loans to small-scale businesses even when suitable collaterals are provided. With cryptocurrency, platforms like Mpesa, BitPesa, and Nebeus can offer crypto-backed loans to small-scale and medium-scale merchants. This will go a long way in getting them started in the import and export business which is a fundamental part of national commerce. Another aspect of financial inclusion that many places in Africa and the rest of the developing world lack is access to international payment systems. Global commerce is largely denominated in the US Dollar and it requires specialized systems for payments and receipts. This is often a challenge for many merchants in developing countries as they have no access to foreign exchange as well as the means to pay and receive money in foreign currency. BitPesa is leading the charge in providing solutions to these problems, especially in Sub-Saharan Africa. In Indonesia, there is a service called [TenX](#) that provides a digital wallet which allows users to receive Visa card payments. Corruption is one of the major banes of low-income countries around the world. Lack of economic democratization and corrupt government officials have evinced a design that has left the collective commonwealth of these countries in the hands of a few people. The middle-class has all but disappeared and more than 70 percent of the population live below the poverty line.

In developing nations, misappropriation of state funds by corrupt government officials is a big problem. Nonadherence to project contracting best practices results in capital projects being handled by cabals who divert state funds for their own personal interests. The use of cryptocurrencies, especially those built upon smart contract protocol will allow for a more transparent contract system. With records on the blockchain being public, citizens will be able to monitor the way in which state funds are being utilized. Another area of interest in the fight against corruption by cryptocurrencies in developing countries is in the election process. One trademark of the political landscape of the less developed nations is the fact that electoral bodies are largely partisan and hardly ever neutral. As such, elections are fraught with discrepancies that undermine the fidelity of the process. Cryptocurrency and blockchain technology can be used to make elections in these countries to become free and fair with the citizens being able to freely exercise their franchise. These are just some of the ways in which cryptocurrencies could be of benefit to developing nations around the world. Cryptocurrency and blockchain technology continues to be at the heart of public consciousness all over the globe. It will surely be interesting to see to what extent developing countries apply cryptocurrency solutions to their problems.

Cryptocurrencies have been compared to [Ponzi schemes](#), [pyramid schemes](#) and [economic bubbles](#), such as [housing market bubbles](#). [Howard Marks](#) of [Oaktree Capital Management](#) stated in 2017 that digital currencies were "nothing but an unfounded fad (or perhaps even a pyramid scheme), based on a willingness to ascribe value to something that has little or none beyond what people will pay for it", and compared them to the [tulip mania](#) (1637), [South Sea Bubble](#) (1720), and [dot-com bubble](#) (1999). While cryptocurrencies are digital currencies that are managed through advanced encryption techniques, many governments have taken a cautious approach toward them, fearing their lack of central control and the effects they could have on financial security. Regulators in several countries have warned against cryptocurrency and some have taken concrete regulatory measures to dissuade users. Additionally, many banks do not offer services for cryptocurrencies and can refuse to offer services to virtual-currency companies. Gareth Murphy, a senior central banking officer has stated "widespread use of cryptocurrency would also make it more difficult for statistical agencies to gather data on economic activity, which are used by governments to steer the economy". He cautioned that virtual currencies pose a new challenge to central banks' control over the important functions of monetary and exchange rate policy. While traditional financial products have strong consumer protections in place, there is no intermediary with the power to limit consumer losses if bitcoins are lost or stolen. One of the features cryptocurrency lacks in comparison to credit cards, for example, is consumer protection against fraud, such as [chargebacks](#). [5]

An enormous amount of energy goes into [proof-of-work](#) cryptocurrency mining, although cryptocurrency proponents claim it is important to compare it to the consumption of the traditional financial system. There are also

purely technical elements to consider. For example, technological advancement in cryptocurrencies such as bitcoin result in high up-front costs to miners in the form of specialized [hardware](#) and [software](#). Cryptocurrency transactions are normally irreversible after a number of blocks confirm the transaction. Additionally, cryptocurrency can be permanently lost from local storage due to [malware](#) or data loss. This can also happen through the destruction of the physical media, effectively removing lost cryptocurrencies forever from their markets. The cryptocurrency community refers to pre-mining, hidden launches, [ICO](#) or extreme rewards for the altcoin founders as a deceptive practice. It can also be used as an inherent part of a cryptocurrency's design. Pre-mining means currency is generated by the currency's founders prior to being released to the public. [Paul Krugman](#), [Nobel Memorial Prize in Economic Sciences](#) winner does not like bitcoin, has repeated numerous times that it is a bubble that will not last and links it to [Tulip mania](#). American business magnate [Warren Buffett](#) thinks that cryptocurrency will come to a bad ending. In October 2017, [BlackRock](#) CEO [Laurence D. Fink](#) called bitcoin an 'index of [money laundering](#)'. "Bitcoin just shows you how much demand for money laundering there is in the world," he said.

Thus, it can be said that so far there is no single solution for the future strategy of cryptocurrency development in the world, but it is important that the competitive development of various electronic money systems with a large number of issuers should be under the mandatory control of financial regulators. In countries with a developed economy and a stable monetary system, with the established tradition of settlement operations, cryptocurrency will occupy its niche in which their use will be most effective. In developing countries with a young and yet unstable monetary system, tight controls are needed in their implementation. The number of implemented systems should be limited and, if possible, unified. Bitcoin, in its current form, cannot be a substitute for fiat money and is not suitable for the role of the main currency of the world economy. Even if regulators accept bitcoin, deflation, and other factors, they will impede the development of a cryptocurrency economy.

References:

1. Top 100 Cryptocurrencies by Market Capitalization - <https://en.wikipedia.org/wiki/Cryptocurrenc>
2. Bitcoin and digital currency in Europe - Statistics & Facts - www.bloomberg.com
3. Cryptocurrency jobs in Europe - www.economist.com
4. 15 insights on cryptocurrency regulations in Europe - www.forbes.com
5. How to buy Bitcoin in Europe - www.harvardbusiness.com

УДК 336.2

НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ФИНАНСОВЫХ УСЛУГ

НИЯЗБАЕВА А.А.,

доктор phd по специальности «Финансы»,
старший преподаватель кафедры «Финансы и учет»
Актюбинского регионального государственного университета

Сектор финансовых услуг имеет раннюю историю развития, когда речь идет о новых технологиях – от телеграмма к высокоразвитой торговле. Необходимо отметить, что услуги, которые в настоящее время составляют часть банковской структуры - такие как банкоматы и кредитные карты - радикальные инновации. До сих пор инновации в секторе финансовых услуг внедряются банками или страховыми компаниями для обновления и расширения существующих функций и услуг, не оспаривая основные бизнес-модели.

В секторе финансовых услуг уже давно сфокусированы на ИТ. Банки тратят более 360 миллиардов долларов во всем мире ежегодно, больше, чем в любом другом секторе. Однако роль технологии в финансовом секторе коренным образом меняется. В прошлом технология была как основное средство. Это сделало бэк-офисную обработку более эффективной, чем машины заменили работников. Это мало повлияло на отношения с клиентом.

Digital изменил это. Технология стала неотъемлемой частью бизнес-стратегии в секторе финансовых услуг. Цифровая не только означает новые банковские каналы, но и предлагает уникальную возможность для банков стимулировать рост и прибыльность.

По словам Урса Ронера, Председателя Совета директоров в Credit Suisse, «Технологическая компетентность на уровне Совета - не только необходимость, она скоро станет незаменимой для финансовых институтов» [1, с. 5].

Цифровые технологии открывают новые потоки доходов, позволяя банкам обслуживать клиентов, с которыми они не могли бы сэкономить раньше. Мобильный банкинг позволяет банкам расширять зону охвата населения, проживающего в районах, где было бы невыгодно строить филиалы. Когнитивные вычисления позволяют банкам предлагать выгодные персонализированные финансовые консультации клиентам, которым нужны определенные услуги, но не настолько богаты, чтобы воспользоваться ими в действительности. Например, Commonwealth Bank запустил мобильное приложение, чтобы помочь клиентам приобретать дома. Приложение охватывает все дома в Австралии и позволяет «охотникам» за домами узнать рыночную и предполагаемую цены продажи.

Наконец, путем дальнейшей автоматизации ручных, бумажных процессов, и расширения возможностей самообслуживания для клиентов, Digital позволяет значительно снизить затраты на улучшение качества обслуживания клиентов при оказании услуг. По оценкам JPMorgan Chase, стоимость обслуживания практически полностью (70%) автоматизирует банковские счета [2, с. 10].

Следует отметить, что цифровые технологии быстро проникают в банковский сектор. Уже новички наводняют рынки, которые когда-то были исключительной компетенцией финансовых услуг фирмы. Созданные технологические компании, такие как Apple и eBay и «выскочки», такие как Square, вторгаются в финансовую сферу. С другой стороны, робот-советники вступают в борьбу за клиентов в розничной торговле по управлению их активами, в то время как компании предлагают потребительские кредиты. По нашим оценкам, такая конкуренция может лишить одну треть доходов банков к 2020 году.

Цифровые технологии прочно входят в различные сектора экономики, в том числе и в финансовый сектор. Расширенная аналитика, такая как хранение баз данных технология, позволяющая анализировать большой объем информации, искусственный интеллект и квантовые вычисления - всего лишь несколько примеров новых технологий, которые имеют потенциал для трансформации отрасли финансовых услуг.

Благодаря таким новшествам, как робот-советники, блокчейны, облако и «большие данные», представим пять технологических тенденций в сфере финансовых услуг в 2018 году, направленных на трансформацию и инновацию отрасли.

1. Инвестиции в цифровую трансформацию

Никогда еще фраза «Цифровая или умирающая» не была более актуальной для маркетинга финансовых услуг.

По мере того, как ожидания потребителей все больше и больше смещаются в цифровые сферы, финансовые предприятия будут все больше понимать необходимость обновления и оцифровки устаревших платформ.

В сочетании с ростом числа цифровых игроков, такие сектора, как банковское дело, будут демонстрировать очень заметное проявление этой тенденции в финансовой отрасли. В глобальном масштабе в последние несколько лет наблюдались тенденции в области цифрового банкинга, разработанные такими, как Monzo, Moven, Simple, Ally, N26 и Neat. Вместе с тем, такие мобильные банки-конкуренты завоевали рыночную долю, они постоянно развиваются. Удобство открытия аккаунтов посредством видеосообщения, подачи заявки на получение кредитной карты с приложением или обеспечения бизнес-кредита одним щелчком или двумя кнопками существенно изменило требования к банковским услугам.

В марте 2018 года, через два года после запуска основных сберегательных и кредитных услуг, крупнейший в Великобритании цифровой банк Atom Bank (который в настоящее время имеет депозиты клиентов в размере 1,3 млрд. фунтов стерлингов и 1,2 млрд. фунтов стерлингов в виде займов) объявил, что он обеспечил £ 149 млн. инвестиций. Это увеличило долю испанского банка в Великобритании чуть менее 40% и поставило отрасль в замешательство в связи с «дальнейшими инвестициями в технологии и возможностями бизнеса». «Атом-Банк» явно нацелен на гонку за цифровые инновации и в банковской сфере или других типах финансовых услуг, традиционные модели должны адаптироваться, чтобы идти в ногу со временем.

2. Дизайнерское мышление

В результате значительных инвестиций в цифровую трансформацию в 2018 году будет уделяться повышенное внимание к миру дизайна UX - еще одной из возникающих тенденций в области финансовых услуг.

В отчете о тенденциях в области финансовых услуг Synechron в 2018 году было отмечено, что мероприятия по совершенствованию дизайнерского мышления в отношении взаимодействия с клиентами будут развиваться, сочетая такие захватывающие технологии, как VR и AR, чтобы улучшить качество обслуживания клиентов.

Сосредоточив внимание на функциональности, ориентированной на клиента, новая интеграция этих технологий позволит уделить больше внимания ключевой области в цифровых тенденциях финансовых услуг - «Creative Engineering», чтобы упростить цифровые процессы (например, автоматизированные пользовательские интерфейсы).

3. Инновации: Blockchain, AI и Robo-advisers

Отчет о тенденциях в сфере финансовых услуг Synechron's 2018 также подтверждает тот факт, что блокчейны и AI будут представлять серьезную угрозу для финансового сектора.

Для ИИ простая автоматизация уступит место событиям в области науки о данных и когнитивного обучения с использованием прикладного ИИ для продвижения деятельности AI по продажам, маркетингу, торговле, соблюдению и управлению капиталом.

Wealth Management будет особенно интересной областью, чтобы наблюдать за тенденциями в маркетинге финансовых услуг, поскольку использование robo-advisers (робот-советников) набирает обороты. Business Insider Intelligence прогнозирует, что robo-advisers будут управлять около 10% всех глобальных активов под управлением (AUM). Значительные крупные инвестиции в развитие включают в себя дальнейшую прибыль Aviva от их контрольного пакета акций Wealthify и Munich-London Глобальный капитал, поддержанный BlackRock, достиг 600 миллионов фунтов стерлингов в активах под управлением и более 20 000 клиентов. В Великобритании банки также инвестируют средства в разработку своих собственных robo-advisers, а NatWest, Nationwide и HSBC - в 2018 году объявляют о своих услугах robo-advice.

4. Конфиденциальность и интерпретация большого потока финансовой информации

В то время как в 2017 году основное внимание уделялось стандартизации данных, технологическая тенденция финансовых услуг в 2018 году, которая будет доминировать в практике данных, заключается в создании новых инфраструктур для компиляции с находящимися на рассмотрении правилами конфиденциальности данных и тенденциями регулирования финансовых услуг. Например, система ИИ в JP Morgan занимает несколько секунд, чтобы интерпретировать 12 000 новых коммерческих соглашений о займах каждый год, что позволяет экономить 360 000 часов человеко-часов. Такие технологические подходы имеют жизненно важное значение в обработке большого потока информации.

5. Облако

К 2020 году эксперты прогнозируют, что корпоративная политика без облаков будет эквивалентна сегодняшней политике без Интернета. Поэтому неудивительно, что внедрение облаков - это массовая технологическая тенденция в сфере финансовых услуг в 2018 году.

Исследование BBVA недавно показало, что банки в основном используют облачное программное обеспечение как для неосновных, так и для нечетких критически важных применений, таких как HR и CRM, но в этом году открытый API приведет к более широкому внедрению облака в отношении потребительских приложений. Средние и бэк-офисные приложения также переносятся в облако.

Как и в случае с легальными отраслями, в этом году по-прежнему будет уделяться большое внимание безопасности. Со многими облачными провайдерами, предлагающими лучшую, более строгую безопасность и регулирование вокруг финансовых данных, предприятия претерпевают прежние колебания вокруг защиты конфиденциальных данных. По данным исследования «Cloud Adoption in Financial Services» от Deloitte, эта технологическая тенденция в области финансовых услуг в 2018 году совпадает с планами Дж. П. Моргана, который планирует реализовать свои первые два приложения в публичном облаке и использовать частные облачные средства, подобные Capital One.

Подводя итог ключевым выводам Deloitte в отношении тенденций в сфере финансовых услуг, Ранджит Бава, руководитель подразделения облачных технологий Deloitte U.S. компании Deloitte Consulting LLP заявил: «Многие поставщики активно решают традиционные препятствия для внедрения облачных приложений FSI. Эти шаги могут позволить компаниям финансовых услуг предоставлять более быстрые, более дешевые и более мощные технологические продукты и услуги, которые отвечают требованиям регуляторов, а также лучше обслужить потребности своих клиентов» [3, с. 25].

Таким образом, можно сделать вывод, что развитие технологий напрямую влияет на финансовый сектор. В нынешних условиях ужесточения конкуренции в финансовом секторе, перспективным направлением для развития финансовых субъектов является заключение партнерских соглашений с финтех-стартапами, их приобретение или создание с ними совместных предприятий.

Список литературы

1.Bit новости [Электронный ресурс] URL: <https://bitnovosti.com/2016/04/23/fintech-challenge-to-banking/> (дата обращения: 05.01.18)

2.The New York Times [Электронный ресурс] http://www.nytimes.com/2016/04/07/business/dealbook/fintech-firms-are-taking-on-the-big-banks-but-can-they-win.html?_r=2 (дата обращения: 05.01.18)

3.https://www.accenture.com/t20160118T152822__w_/us-en/_acnmedia/PDF-4/Accenture-Strategy-Financial-Services-Technology-Boardroom.pdf

УДК 338.2

ИННОВАЦИОННАЯ ПОЛИТИКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН КАК ГЛАВНАЯ ДВИЖУЩАЯ СИЛА РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКИ

РИЗОЕВ ХУРРАМ.,

Студент 3 курса ФЭУ, специальность «Экономика»
Таджикский государственный университет коммерции,
Республика Таджикистан
Научный руководитель, Майкенова А.Е.,
магистр, ст. преподаватель
Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В нашем мире одним из главных факторов развития экономики нашей страны становятся не богатые природные ресурсы, а результаты созидания человеческого ума- идеи и основанные на них нововведения. Поэтому самое важное направление государственной политики Республики Казахстан является активизация процессов создания объектов интеллектуальной собственности и дальнейшее совершенствование их правовой охраны.

Характерной чертой казахстанской экономики современного периода явилось сужение процессов воспроизводства основного капитала, когда текущее выбытие не возмещается притоком инвестиционных ресурсов, а обновление производственного аппарата осуществляется такими масштабами, что не обеспечивает сколько-нибудь заметных технико-технологических и структурных изменений.

Правильная экономическая политика государства является залогом успешного развития страны в целом, немаловажной её составляющей является и инвестиционная политика. Государство здесь выступает во многих ролях: кредитора, гаранта, законодателя, регулятора и многих других.

Анализ проблематики современного состояния казахстанской экономики приводит к выводу о необходимости совершенствовании инвестиционной политики государства. Важность инвестиционной политики заключена в создании “будущего” экономики: определению приоритетных отраслей, восстановлению и совершенствованию основных производственных фондов.

Изучение проблем инвестирования всегда находится в центре внимания экономической науки. Это связано с тем, что в системе воспроизводства инвестициям принадлежит базовая роль в возобновлении и увеличении производственных ресурсов, а, следовательно, и в обеспечении высоких темпов экономического роста.

Государственная инвестиционная политика не учитывает потенциал и интересы отечественных инвесторов, не стимулирует рост инвестиционного спроса в реальном секторе экономики, не способствует повышению эффективности инвестиционной деятельности институциональных единиц

В последнее время все чаще к числу важнейших факторов развития экономики Казахстана стали относить инновационную деятельность, которая базируется на внедрении новых идей, научных знаний, технологий и видов продукции в различные области производства и сферы управления обществом. Сегодня в Казахстане происходят радикальные преобразования его многоукладной экономики с целью повышения конкурентоспособности страны, где главное значение приобретают технологические трансформации – преодоление технологической деградации, освоение техники современного пятого и перспективного шестого технологических укладов. В данной статье рассмотрены некоторые проблемы Казахстана о выполнении задачи динамичной модернизации всей системы социально-экономических и общественно-политических отношений. В статье также проанализированы все возможности Казахстана пройти собственный путь к инновациям наиболее успешно и стать в ряд с мировыми лидерами инноваций. Для того чтобы обеспечить высокие темпы ежегодного роста показателей инновационного развития в рыночных условиях, необходима целенаправленная государственная политика не только в инновационной и научно-технической, но и в социально-экономической сфере.

Вхождение Казахстана в число 30 наиболее конкурентоспособных стран мира является одной из главных целей государства, которая может быть достигнута только на основе глубокой диверсификации экономики страны, путем стимулирования инновационной деятельности, внедрения и развития конкурентоспособных производств, интегрированных в региональные и мировые рынки. Именно поэтому в последнее время все чаще к числу важнейших факторов развития экономики Казахстана стали относить инновационную деятельность, которая базируется на внедрении новых идей, научных знаний, технологий и видов продукции в различные области производства и сферы управления обществом. Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев в своем Послании народу Казахстана акцентировал внимание на том, что «к 2015 году должна полноценно функционировать Национальная инновационная система, а к 2020 году – она уже должна давать результаты в виде разработок, патентов и готовых технологий, внедряемых в стране» [1]. Особо важное значение по мнению Президента РК, имеют пять позитивных тенденций инновационного развития экономики Казахстана:

1. Энергоэффективность, которую дают только новые технологии.
2. Рост в несырьевом секторе. Машиностроение, должно стать сердцевиной процесса инновационного развития страны, куда входят автомобилестроение с новыми технологиями и вагоностроение.
3. Агропромышленный комплекс. Сегодня государство прилагает немалые усилия для развития овощеводства и животноводства.
4. Проекты, реализуемые в малом и среднем бизнесе.
5. Производительность труда, которая должна неуклонно расти, что автоматически повлечет за собой увеличение доходов и качественные изменения в социальном развитии общества [2].

В официальных нормативно-правовых документах Казахстана понятие «инновация» стало использоваться в последние 10-15 лет, закрепление оно получило в Законе Республики Казахстан «Об инновационной деятельности» и определяется как результат инновационной деятельности, получившей реализацию в виде новой или усовершенствованной продукции (работы, услуги), нового или усовершенствованного технологического процесса, а также организационно-технических, финансово-экономических и других решений в различных сферах общественных отношений, оказывающих прогрессивное влияние на различные области производства и сферы управления обществом. И. Шумпетер трактует инновацию как новую научно-организационную комбинацию производственных факторов, мотивированную предпринимательским духом [3].

Сегодня в Казахстане происходят радикальные преобразования его многоукладной экономики с целью повышения конкурентоспособности страны, где главное значение приобретают технологические трансформации – преодоление технологической деградации, освоение техники современного пятого и

перспективного шестого технологических укладов. В России и в других странах в настоящее время поставлены задачи перехода к инновационному типу развития экономики, а в Казахстане – к индустриально-инновационному, ввиду еще не до конца развитого индустриального сектора экономики и ориентации на стратегию поддержки высокотехнологического производства, инновационного сектора и предпринимательства. Перед Казахстаном стоит задача динамичной модернизации всей системы социально-экономических и общественно-политических отношений. При этом основное внимание сосредоточивается на рынках России, Китая, Центральной Азии, Каспийского и Черноморского регионов. Это предполагает государственную поддержку экспансии казахстанского капитала, товаров и услуг на внешние рынки [4].

Если говорить в ходе реализации государственной программы индустриально-инновационного развития за истекший период 2017 года, то объем промышленного производства в Казахстане составил 6,5 трлн тенге. Особый рост отмечается в фармацевтике, легкой промышленности, металлургии, машиностроении, нефтепереработке, производстве продуктов питания и химической промышленности.

Также отмечается, что экспорт обрабатывающей промышленности по итогам восьми месяцев текущего года увеличился на 23,1% по сравнению с аналогичным периодом 2016-го года.

Помимо этого, Касымбек в своем докладе подчеркнул, что в этом году впервые легковые автомобили «Азия Авто» были экспортированы в КНР, «Сарыарка автопром» - в Таджикистан. Продукция сельхозмашиностроения компании «ДонМар» не первый год экспортируются на рынок России.

Для улучшения инвестиционного климата в рамках исполнения поручений Главы государства совместно с Всемирным Банком разработана и утверждена Национальная инвестиционная стратегия на 2018–2022 годы. Работает специализированная национальная компания по инвестициям Kazakh Invest с сетью зарубежных представителей и региональных филиалов.

В целом во всех регионах страны по всем показателям наблюдается положительная тенденция.

По словам министра, реализация программы индустриализации Казахстана повлияла на изменение структуры экономики и промышленности. Всего за семь лет и девяти месяцев 2017 года в рамках Карты индустриализации введено порядка 1080 проектов на сумму 5,5 трлн тенге, создано 101 тысяч постоянных рабочих мест.

За девять месяцев 2017 года – введено 52 проекта на общую сумму 800 млрд тенге с созданием 4,5 тысяч постоянных рабочих мест. До конца 2017 года в регионах планируется завершение более 80 проектов на сумму более 700 млрд тенге, с созданием порядка 10 тысяч постоянных рабочих мест. В текущем году планируется запуск еще 24 проектов на 100 млрд тенге, с созданием трех тысяч новых рабочих мест, и еще 20 проектов начнут строительство.

На особом контроле находится работа по 72 проблемным проектам. По каждому проекту принята Дорожная карта.

Новая экономика в широком смысле — это экономика высоких технологий, наукоемкая, пронизанная инновациями во всех отраслях и сегментах. Переход от сырьевой и индустриальной экономики к этому качественно иному явлению, базирующемуся на интеллектуальных ресурсах, наукоемких и информационных технологиях, стал одной из наиболее важных тенденций мирового хозяйства. Возможности финансовой системы страны, развитие лизинговых, факторинговых схем создают условия для решения задач индустриально-инновационной стратегии. Новые институты развития, такие как инновационный, инвестиционный фонды, Компания по страхованию экспорта, Банк развития, должны более тщательно учитывать действие этих факторов и оказывать им содействие. Сегодня можно с уверенностью говорить о том, что каждый институт развития имеет свою специализацию, свою нишу, а в целом они образовали систему комплексной поддержки инвестиционных и инновационных проектов, как на любой стадии введения новых производств, так и до их расширения, с применением различных инструментов.

Для привлечения отечественных и иностранных инвестиций в приоритетные сферы реальной экономики важно изменить подходы к предоставлению налоговых преференций. Они должны обеспечивать стимулирование долгосрочных инвестиций, быть согласованы со сроками окупаемости проектов. Для ускоренного технического обновления производства и внедрения новых видов высокотехнологичного оборудования необходимо пересмотреть фискальную политику государства в отношении амортизационных отчислений[5].

Таким образом, надо поддерживать зарождающийся инновационный бизнес. В частности стимулировать компании, активно занимающиеся научными исследованиями, разработкой и внедрением новых технологий. необходима еще целая система мер, таких как упрощение процедур регистрации патентов и права авторов, импорта и экспорта ноу-хау, новых технологий, создания совместных предприятий с зарубежными партнерами для реализации инноваций. В целях улучшения ситуации в области подготовки квалифицированных кадров необходимо пересмотреть систему оплаты труда преподавателей. Также необходим механизм привлечения квалифицированных специалистов производств для работы в учебных заведениях. В формировании национальной инновационной системы Казахстана не предусмотрен и плохо задействован такой важный компонент инновационной экономики, как развитие системы малого и среднего предпринимательства. В условиях конкуренции малое предприятие должно постоянно предлагать инновационный продукт, что означает либо разработку новых технологий, либо получение доступа к технологиям, разработанным другими. Поэтому Казахстан стоит перед необходимостью создать широкую

разветвленную сеть субъектов инновационной инфраструктуры, задача которых повысить эффективность НИОКР, создать благоприятные условия для организации и развития малых высокотехнологичных фирм.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана.Стратегия«Казахстан-2050». Новый политический курс состоявшегося государства [Электрон. ресурс]. – 2012. – URL: http://www.akorda.kz/ru/page/page_poslanie-prezidenta-respubliki-kazakhstan-n-nazarbaeva-narodukazakhstana-14dekabrya-2012-g (дата обращения: 02.03.2017)
2. Пять тенденций инновационного развития Казахстана [Электрон. ресурс]. – URL:<http://tengrinews.kz/markets/pyat-tendentsiy-innovatsionnogo-razvitiya-kazahstana-192027>(дата обращения: 02.2017)
3. Ботеновская Е.С. Особенности инновационного развития Европейских стран с малой экономикой // Новости науки и технологий. – 2015. – № 1. – С. 34-42.
4. Сулейменов Е.З., Васильева Н.В. Государственное регулирование инновационной деятельности в Казахстане: аналитический обзор. – Алматы: НЦ НТИ РК, 2008. – 58 с.
5. Социально-экономическое развитие Республики Казахстан, январь-декабрь 2016 года.

УДК 336.025

ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ БИЗНЕСА

СЕРГУШКИНА О.А.

Студентка 3 курса УФФ, специальность «Финансы»

Научный руководитель:Майкенова А.Е.,

магистр, ст.преподаватель.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Современный мир невозможно представить себе без информационных технологий, которые изменили и облегчили различные сферы, открыли новые рыночные возможности. Появление новых цифровых инфраструктур, развитие технологий вычислительной техники и цифровых коммуникаций порождают новые возможности в области информационных технологий, их внедрения в социально-политическую и экономическую жизнь общества, формируют новую систему международной экономики – цифровую.

Идея всеобъемлющей цифровой трансформации является глобальным мировым трендом, а цифровые технологии играют все более важную роль в развитии экономики большинства стран. В настоящее время во многих странах цифровизация является стратегическим приоритетом развития. Согласно прогнозам ведущих мировых экспертов, к 2020 году четверть мировой экономики будет цифровой, и внедрение технологий цифровизации экономики, позволяющих государству, бизнесу и обществу эффективно взаимодействовать, становится все более масштабным и динамичным процессом.

Более 15 стран мира реализуют национальные программы цифровизации: Дания, Норвегия, Великобритания, Канада, Германия, Саудовская Аравия, Индия, Россия, Китай, Южная Корея, Малайзия, Сингапур, Австралия, Новая Зеландия и Казахстан. Китай в своей программе «Интернет плюс» интегрирует цифровые индустрии с традиционными. Сингапур формирует «Умную экономику», Канада создает ИКТ-хаб в Торонто, Южная Корея в программе «Креативная экономика» ориентируется на развитие человеческого капитала, предпринимательство и распространение достижений ИКТ, а Дания фокусируется на цифровизации государственного сектора, а Казахстан в свою очередь ожидает прогрессивное развитие цифровой экосистемы для достижения устойчивого экономического роста страны.

Казахстан не начинает с нуля, в 90-е годы стартовала государственная программа по форсированному индустриально-инновационному развитию, инициирована программа международного образования «Болашақ», в 2005 году начато формирование электронного правительства. Также в Казахстане уже создан ряд элементов инновационной экосистемы, функционирует специальная экономическая зона ПИТ «Алатау», «Назарбаев университет», запускается международный технопарк Astana Hub. В нынешнем Послании народу Казахстана Глава государства подчеркнул, что развитие цифровой индустрии обеспечит импульс всем другим отраслям. В этой связи Глава государства поставил задачу по развитию новых индустрий, которые создаются с применением цифровых технологий.

Цифровизация отраслей экономики - преобразование традиционных отраслей экономики Казахстана за счет использования и внедрения цифровых технологий.

Переход на цифровое государство это:

- преобразование подходов оказания услуг и взаимодействия государства с гражданами и бизнесом, предвосхищая потребности;
- реализация цифрового Шелкового пути - развитие высокоскоростной и защищенной инфраструктуры передачи, хранения и обработки данных, как внутри страны, так и для реализации транзитного потенциала;
- развитие человеческого капитала - преобразования, охватывающие создание так называемого

креативного общества;

- создание инновационной экосистемы - создание условий для развития технологического предпринимательства и инноваций с устойчивыми связями между бизнесом, научной сферой и государством. [1, с. 4]

Второго февраля в г. Алматы по инициативе Президента Н. Назарбаева состоялся международный форум «Цифровая повестка в эпоху глобализации» с участием глав государств-членов ЕАЭС и международных экспертов в сфере цифровых технологий. Форум наглядно подтвердил необходимость реализации цифровых преобразований в национальных экономиках в пределах общего рынка и ускоренного развития конкурентоспособности в глобальном масштабе. По словам Председателя Национального инфокоммуникационного холдинга «Зерде» Руслана Енсебаева, страны ЕАЭС несмотря на некоторые различия в базовых начинаниях и подходах фактически находятся на стартовой позиции и понимают практическую целесообразность в синхронизации цифровых процессов. «Уверен, что у ЕАЭС есть возможности, ресурсы и компетенции для того, чтобы конкурировать с другими государствами и интеграционными объединениями за свое место в цифровом мире», - считает Руслан Енсебаев.

Важное и необходимое условие, по мнению Руслана Енсебаева, это наличие технологических предпринимателей как класса, развитие системы «заказов» на технологические проекты, где заказчиками выступают крупные местные и международные компании, а исполнителями студенты.

«Сегодня по всему миру в местах активного взаимодействия техпредпринимателей, инженеров-изобретателей и инвесторов формируются технологические кластеры для развития стартапов и инноваций. Технологическая диверсификация, сопровождающая успешную реализацию таких проектов на государственном уровне, обеспечивает высокие темпы развития экономики стран и развитие человеческого капитала», - отметил Руслан Енсебаев. Для этого, было инициировано создание Astana Hub, который уже начал свою работу. Уже с начала года ведется отбор стартапов, которые будут проходить акселерацию (период ускоренного развития) на его базе. В этом году планируется вывести на уровень готовых компаний 33 стартапа. До 2022 года - около 300 компаний. Также будут открыты три R&D-лаборатории (Research and Development) с партнерами холдинга «Зерде», крупными международными ИТ-компаниями. Они позволят проводить полный цикл как исследовательских, так и подготовительных работ для запуска новых продуктов или технологий в промышленное производство.

В Астане 31 мая 2018 года состоялось крупнейшее ежегодное мероприятие SAP. Этот Форум посетили многие участники, их количество выросло втрое по сравнению с прошлым годом. Участники познакомились с инновационными ИТ-решениями и сценариями, а также поделились своим опытом применения информационных технологий для трансформации бизнеса.

В выставочной части Форума были продемонстрированы некоторые разработки как собственные, так и партнерские, такие как обработка больших данных в финансах, логистике и энергетике, использование блокчейна в автостраховании и документообороте, прогнозная аналитика в управлении качеством и многое другое. Уже ведутся переговоры о внедрении этих и других цифровых сценариев в ведущие компании страны. Своим опытом цифровой трансформации на основе решений SAP поделились «Газпромнефть», «Аэрофлот», КФК «Медсервис Плюс», «Норильский Никель», НЛМК, Сбербанк, «КазЦинк», Халык банк и другие ведущие компании Казахстана и СНГ.

Впервые за все время работы SAP в Казахстане сразу два проекта стали победителями в глобальном конкурсе SAP Quality Award, в рамках которого отбираются эталонные проекты из всех стран СНГ, а для участия в жюри SAP приглашает международных экспертов.

ТОО «Казцинк» победило в номинации «Бизнес-трансформация». В рекордно короткие сроки - 11 месяцев - в компании были внедрены и запущены в промышленную эксплуатацию ERP-процессы на основе цифрового ядра S/4HANA. На сегодняшний день этот проект является крупнейшим внедрением интеллектуальной платформы S/4HANA в Казахстане.

АО «Народный Банк Казахстана» («Халык банк») и вовсе реализовало проект, который не имеет аналогов не только в Казахстане, но и во всех странах СНГ. В сжатые сроки был максимально эффективно построен офис CDO, что послужит фундаментом для дальнейшей цифровой трансформации банка. Этот проект также стал победителем SAP Quality Award.

Технологии все глубже проникают в нашу жизнь, но с ними открываются все более широкие возможности. SAP активно работает по привлечению ИТ-компаний Казахстана для разработки совместных решений, в том числе с использованием таких технологий, как интернет вещей, большие данные и машинное обучение. В 2018 году впервые в Казахстане пройдет конкурс **SAP Кодер** по разработке бизнес-приложений на базе SAP Cloud Platform. Принять в нем участие смогут стартап-проекты Казахстана, партнеры SAP и другие компании, интересующиеся инновациями и цифровыми технологиями, что должно стать дополнительным драйвером для внедрения цифровых технологий в экономике Казахстана. [2, с. 4]

Генеральным спонсором SAP Форума Астана выступила компания TerraLink, один из ведущих системных интеграторов в России и странах СНГ. Технологическим спонсором ECM-решений стала компания OpenText.

По предварительным подсчетам прямой эффект от цифровизации экономики Казахстана к 2025 году позволит создать добавочную стоимость на 1,7 - 2,2 трлн. тг, таким образом обеспечив возврат от инвестиций в 4,8 - 6,4 раза к 2025 году к общим объемам инвестиций с учетом частных инвестиций. [3, с. 4]

Наиболее значимые эффекты с точки зрения ВВП придутся на 12 ключевых проектов:

- создание международного технопарка ИТ-стартапов (Astana Hub);
- внедрение технологий Индустрии 4.0, в том числе реализация проектов «Интеллектуальное месторождение», создание модельных фабрик;
- внедрение принципа «Paper Free»;
- создание интеллектуальной транспортной системы;
- развитие электронной торговли;
- создание цифровой платформы для МСБ (единое окно);
- развитие информационной системы маркировки товаров для сокращения теневого оборота;
- реализация комплекса мер по развитию безналичных платежей;
- развитие открытых платформ (Open API), Big Data и искусственный интеллект;
- развитие телекоммуникационной инфраструктуры, в том числе проведение широкополосного доступа в интернет;
- совершенствование таможенного и налогового администрирования и переход на электронное декларирование;
- реализация компонентов Smart City.

К 2018 году в Казахстане планируют запустить е-систему госзакупок «Самрук-Казына». Об этом в сентябре 2017 года сообщил управляющий директор компании.

Все процедуры существующего функционала – планирование закупок, выбор поставщика, заключения договоров и оплата по ним, будут проводиться в электронном виде. По словам разработчиков, единая система будет способствовать проведению точного мониторинга хода процедур и позволит предотвратить ошибки при проведении закупок. В дальнейших планах компании значится и интеграция веб-сервисов с существующими учетными системами заказчиков. Как отметил директор компании, «после налаживания такого механизма вся информация из систем заказчиков будет автоматически загружаться на наш портал».

Помимо достижения экономического эффекта и роста конкурентоспособности, цифровизация окажет положительное влияние на социальные сферы. Эффект от качественного развития образования, здравоохранения и инвестиционной среды будет замечен в долгосрочной перспективе и позволит сократить разрыв в социально-экономическом плане с развитыми странами. «Несомненно, «Цифровой Казахстан», как отметил Глава государства, очень важная для страны программа. Успешность ее реализации зависит в первую очередь от степени вовлеченности в процессы цифровизации и государственных органов, и рынка, и населения. Таким образом посредством системного развития ИКТ-сектора, создания благоприятной среды для привлечения цифровых инновационных технологий, оказания мер поддержки талантливой молодежи мы достигнем тех результатов, которые обозначены в госпрограмме. [4, с. 4]

Целями государственной программы «Цифровой Казахстан» (далее – Программа) являются ускорение темпов развития экономики РК и улучшение качества жизни населения за счет использования цифровых технологий в среднесрочной перспективе, а также создание условий для перехода экономики Казахстана на принципиально новую траекторию развития, обеспечивающую создание цифровой экономики будущего в долгосрочной перспективе.

Достижение данной цели подразумевает движение по двум векторам развития:

- «Цифровизация существующей экономики» — обеспечение прагматичного старта, состоящего из конкретных проектов в реальном секторе, запуск проектов по цифровизации и технологическому перевооружению существующих отраслей экономики, госструктур и развитие цифровой инфраструктуры.
- «Создание цифровой индустрии будущего» — обеспечение долгосрочной устойчивости, запуск цифровой трансформации страны за счет повышения уровня развития человеческого капитала, построения институтов инновационного развития и, в целом, прогрессивного развития цифровой экосистемы.

Программа, которая будет реализована в период 2018–2022 годы, обеспечит дополнительный импульс для технологической модернизации флагманских отраслей страны и сформирует условия для масштабного и долгосрочного роста производительности труда.

Пять основных направлений реализации Программы:

1.«Цифровизация отраслей экономики» — направление преобразования традиционных отраслей экономики РК с использованием прорывных технологий и возможностей, которые повысят производительность труда и приведут к росту капитализации.

2.«Переход на цифровое государство» — направление преобразования функций государства как инфраструктуры предоставления услуг населению и бизнесу, предвосхищая его потребности.

3.«Реализация цифрового Шелкового пути» — направление развития высокоскоростной и защищенной инфраструктуры передачи, хранения и обработки данных.

4.«Развитие человеческого капитала» — направление преобразований, охватывающее создание так называемого креативного общества для обеспечения перехода к новым реалиям — экономике знаний.

5.«Создание инновационной экосистемы» — направление создания условий для развития технологического предпринимательства и инноваций с устойчивыми горизонтальными связями между бизнесом, научной сферой и государством.

Государство выступит в роли катализатора экосистемы, способного генерировать, адаптировать и внедрять в производство инновации.

В рамках указанных пяти направлений сформированы 17 инициатив и более 100 мероприятий, возврат от реализации которых можно увидеть уже в ближайшие годы в явной форме, а также мероприятий, которые формируют основы формирования цифрового сектора как новой отрасли экономики будущего, основной результат от которых придется на следующие десятилетия.

Реализация Программы предполагает привлечение финансирования в объеме 141 млрд тг из средств республиканского бюджета. Также ожидается привлечение более 169 млрд тг средств субъектов квазигосударственного сектора.

Бенефициарами реализации Программы станут все население, бизнес и госорганы РК, так как она затрагивает все сферы жизнедеятельности и нацелена на повышение уровня жизни каждого жителя государства. Программа приведет к существенным сдвигам в структуре занятости — в частности, к 2022 году будет создано 300 тыс. рабочих мест за счет цифровизации.

Текущий уровень цифровизации экономики Казахстана сегодня – не барьер, а возможность совершить качественный рывок в развитии, который позволит стране на передовые позиции на мировой арене. Для этого предполагается принятие комплекса мер и системной работы по пяти направлениям, описанным в данной Программе. [5, с. 4]

Список литературы:

1. https://www.inform.kz/ru/cifrovoy-kazahstan-realii-i-perspektivy_a3179860
2. <http://expertonline.kz/a15518/>
3. <https://strategy2050.kz/ru/news/51190/>
4. <https://primeminister.kz/ru/news/all/tsifrovoy-kazahstan-realii-i-perspektivi-16155>
5. https://primeminister.kz/ru/page/view/gosudarstvennaya_programma_digital_kazahstan
6. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 10 января 2018 г.

ӘОЖЗЗ6.7

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҚАРЖЫЛЫҚ МОНИТОРИНГТІҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ДАМУЫ

СЕРИКОВА А.Е.

КЭУ, Ф-34 ск тобының студенті
Ғылыми жетекшісі Аубакирова А.Т.
«Қаржы» кафедрасының
э.ғ.к., доцент

Заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға және терроризмді қаржыландыруға қарсы күрестің аса маңызды аспектілерінің бірі – халықаралық және ұлттық деңгейде тосқауыл қою мақсатында механизмдер құру мәселелері болып табылады. Әлемде ерекше геосаяси орын алатын, нарықтық экономикасы қарқынды дамып келе жатқан, наркотрафик және террористік қызметтері бар аудандарға жақын орналасқан Қазақстан үшін заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) қарсы іс- қимыл және терроризмді қаржыландыруға бағытталған кәсіптерді жабу мәселелері аса өзекті.

Осы бағытта Қазақстан маңызды қадам жасады: 2008 жылы Қаржы министрлігінің құрамында қаржы мониторингіне жататын ақшамен және (немесе) өзге мүлікпен жасалған операциялар туралы ақпараттарды жинау, талдау және талдау бойынша шараларды жүзеге асыратын орган – Қаржы мониторингі комитетін құрды.

«Мониторинг» термині ағылшын тілінен аударғанда қандай да бір процестің ойлаған нәтижеге немесе бастапқы болжамдарға сәйкестігін анықтау мақсатында оны үнемі бақылап отыруды білдіреді.

Экономика ғылымында «қаржы мониторингі» деп бірқатар жағдайларда елдің қаржы жүйесіндегі ақша қаражатының қозғалысын бақылау бойынша қызмет түсіндіріледі.

Қаржы мониторинг - қаржылық бақылау тұжырымдамасына ұқсас тұжырымдамасы, сондай-ақ тікелей қаржылық операциялар ішкі бақылау міндетті рәсімдерді қатысты. Қаржы мониторингі - бұл ақша немесе заңдастыруға (жылыстатуға) байланысты өзге де мүлікті міндетті бақылау және басқа да операцияларды жататын операциялар анықтау үшін, сондай-ақ ақша немесе өзге мүлікпен операцияларды жүзеге асыратын ұйымдар жұмысы қылмыс түскен және терроризмді қаржыландыру.

Қаржы мониторингі тәртібі қылмыс немесе терроризмді қаржыландыруға алынған табыстарды заңдастыруға жүзеге асырылады қаржылық операциялар түрлі анықтау үшін ақпаратты жинау болып табылады.

Қаржы мониторингі соңғы уақытта іскерлік және бәсекелік барлаудың, яғни пайда әкелуге қабілетті өзге құрылымдардың қызметі туралы деректер алу үшін бір бизнес-құрылымдары жүзеге асыратын іс- қимылдардың негізгі құралдарының бірі ретінде аса ерекше маңызға ие болды. Бұл ең алдымен, олардың табысы нарықтың жалпы жай-күйі туралы, бәсекелестердің әрекеті және серіктестердің сенімділігі туралы уақытылы ақпараттар алуға қатысты болатын салалар үшін әсіресе өзекті болып саналады.

Қаржы мониторингі жүйесін дамытудың стратегиялық мақсаттары болып келесілер саналады:
ұйымдасқан қылмыстың және заңсыз кәсіпкерлік қызметтің ауқымын қысқарту;
лаңкестіктің, ұйымдасқан қылмыстың, есірткі бизнесі мен сыбайлас қылмыстың (коррупцияның)
материалдық базасын жасауға және оны көбейтуге ықпал ететін жағдайларды жою;
ақша қаражаттары мен кірістердің шетелге заңсыз шығарылуының алдын алу;
қылмыстық жолмен алынған және шетелге заңсыз шығарылған ақша қаражаты мен кірістерді
қайтаруды қамтамасыз ету үшін жағдайлар жасау. [1]

Ақшаның «ізін жасыру» дегеніміз не? Кез келген заңды коммерциялық қызмет сияқты, әрбір жасалған немесе жасалатын қылмыстың мақсаты, - тәуекелдерді шекті түрде азайта отырып, пайда алу. Бұл үшін қылмыскерлер қылмыстық жолмен алынған кірістердің қалай жасалғанын жасыратыны күмәнсіз. Қылмыстық жолмен алынған құралдарға заңды жолмен тапқан ақша түрін беру, олардың ізін жасыруды білдіреді.

Ақшаның «ізін жасырудың» нақты көлемін анықтау қиын. Жекелеген фактілер мен оқиғалар негізінде, осы құбылыстың әсері қандай аяларда білінетіндігі және мемлекеттердің, өңірлердің немесе бүкіл әлем қауымдастығының қауіпсіздігі үшін ол қандай қауіп-қатер туғызатындығы (немесе туғызбайтындығы) туралы, көз алдыға елестетуге ғана болады.

Мемлекет пен оның экономикасы тұрғысынан ақшаның ізін жасыру шығын әкелуі (егер ақша «көлеңкелі» экономикаға салынса, елден әкетілсе, ақша ресурстарын бөлуге әсер етсе), сол сияқты уақытша оң салдарды иеленуі мүмкін. Негізінен, көптеген «оффшорлық мемлекеттер», олардың экономикасын дамытуға салынған және ЖІӨ-нің елеулі бөлігін құрайтын ақшалардың қайдан, қалай келгендігіне қызығушылық танытпайды.

Алайда ақшаның ізін жасыру экономика, саяси және әлеуметтік аялар үшін бүлдірушілік (күйретушілік) әлеуеті жоғары деп болжауға итермелейтін мән-жағдайлар бар. Ақшаның ізін жасырудың келеңсіз салдарларының арасында осы үдерістің өзге теріс құбылыстармен – лаңкестікпен, есірткі құралдары мен қарудың заңсыз таралуымен, жұмыспен сауда жасаумен, заңсыз көші-қонмен байланысы аталады.

Ақшаны заңдастыру, олардың ауқымы мен зардабын күшейте отырып, осы құбылыстардың бастапқы себебі болуы мүмкін. Кез келген жағдайда, қылмыстық кірістердің ізін жасыру лаңкестік және қылмыстық топтарға өз әрекетін кеңейту үшін қосымша ынта туғызады.

Осы аяда халықаралық ынтымақтастықтың белсенділігін арттыру, ең алдымен, ақшаның ізін жасыру проблемалары жөніндегі Арнайы қаржы комиссиясының (Financial Action Task Force of Money Laundering, FATF) жұмысымен байланысты. Ол 1989 жылдың шілдесінде, қылмыстық кірістерді заңдастырумен күреске бағытталған іс-шаралардың тиімділігін бағалау мақсатында «Үлкен жетіліктің» Париж кеңесінде құрылған болатын. Қазіргі уақытта аталмыш ұйым отыздан аса мемлекеттерді, сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымының, Халықаралық валюта қорының және Дүниежүзілік банктің өкілдері кіретін, көптеген бақылаушыларды біріктіреді.

FATF негізгі функциялары, **біріншіден**, банк жүйелері мен қаржы мекемелерін қылмыстық мақсаттарға пайдаланудың алдын алу жөніндегі жедел іс-шаралар нәтижелерін талдаумен, **екіншіден**, модельдік заңнамалық актілер мен алдын алу (превентивтік) әдістемелер әзірлеумен және **үшіншіден**, қылмыстық кірістерді заңдастыруға және лаңкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимыл саласындағы қатысушы-елдердің бірлескен күшін үйлестіру деңгейін арттырумен байланысты. [3, 2 б.]

Ақшаның ізін жасыруға және лаңкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимыл аясындағы тиісті халықаралық және өңірлік ұйымдар мен құрылымдардың қызметі, қылмыстық кірістердің ізін жасырумен және лаңкестікті қаржыландырумен күрес, осы аядағы халықаралық ынтымақтастықты реттеу мен техникалық жәрдем көрсету бағдарламаларын жүзеге асыру жөніндегі халықаралық стандарттарды әзірлеуге және енгізуге бағытталған.

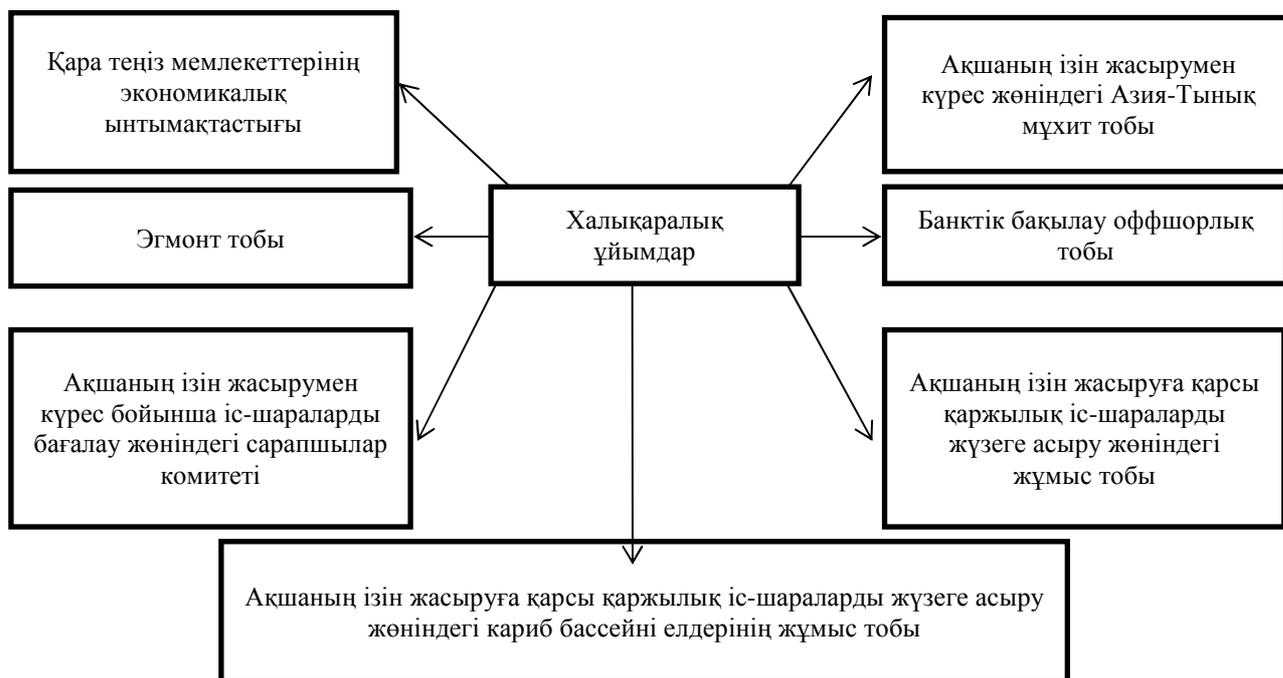
АІЖ/ЛҚҚІ халықаралық жүйесін дамытуға:

- Ақшаның ізін жасырумен күрес жөніндегі қаржылық іс-шараларды әзірлеу тобы ([ФАТФ](#));
- [ФАТФ](#) үлесіндегі өңірлік топтар;
- [Дүниежүзілік банк](#);
- [Халықаралық Валюта Қоры](#);
- Есірткілер және қылмыстар жөніндегі БҰҰ Басқармасы;
- [«Эгмонт»](#) қаржы барлауы бөлімшелерінің тобы көбірек ықпал етеді.
- АІЖ/ЛҚҚІ халықаралық жүйесінің құрамы мен өзара іс-қимылы 1-суретте көрсетілген.

Оның ұйымдық-құқықтық негіздері, әрбір елде қылмыстық ақшаның ізін жасыруға және лаңкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимылдың тиімді режимін жасау жөніндегі ұйымдық-құқықтық іс-шаралардың бәрін қамтитын оның жиынын білдіретін, лаңкестікті қаржыландырумен күрес жөніндегі Тоғыз арнайы ұсынымдармен (40+9) ұштастықтағы ФАТФ-ның Қырық ұсынымдарынан тұратын, ақшаның ізін жасыруға және лаңкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимылдың ұлттық режимдері (жүйелері), халықаралық жүйеде қылмыстық кірістердің ізін жасыруға және лаңкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимылдың базалық буындары болып саналады.

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес, қаржы мониторингіне жататын операциялар туралы ақпараттар жинау мен өңдеуді жүзеге асыру, Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі жөніндегі комитеті қызметінің негізін құрайды. Қаржы мониторингінің Бірыңғай Ақпараттық Талдамалық Жүйесін құру және қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (ізін жасыруға) және

лаңкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимыл аясындағы республикалық деректер қорын жүргізу, Комитет қызметінің негізгі бағыттарының бірі болып саналады.

1-сурет. – Қылмыстық жолмен алынған ақшаның ізін жасыруға қарсы іс-қимыл саласындағы халықаралық ынтымақтастық

ҚР ҚМ ҚМК БАТЖ (бірыңғай ақпараттық талдамалық жүйе), заңсыз кірістерді заңдастыру (ізін жасыру) және лаңкестікті қаржыландыру фактілерін анықтауға және келесі функцияларды:

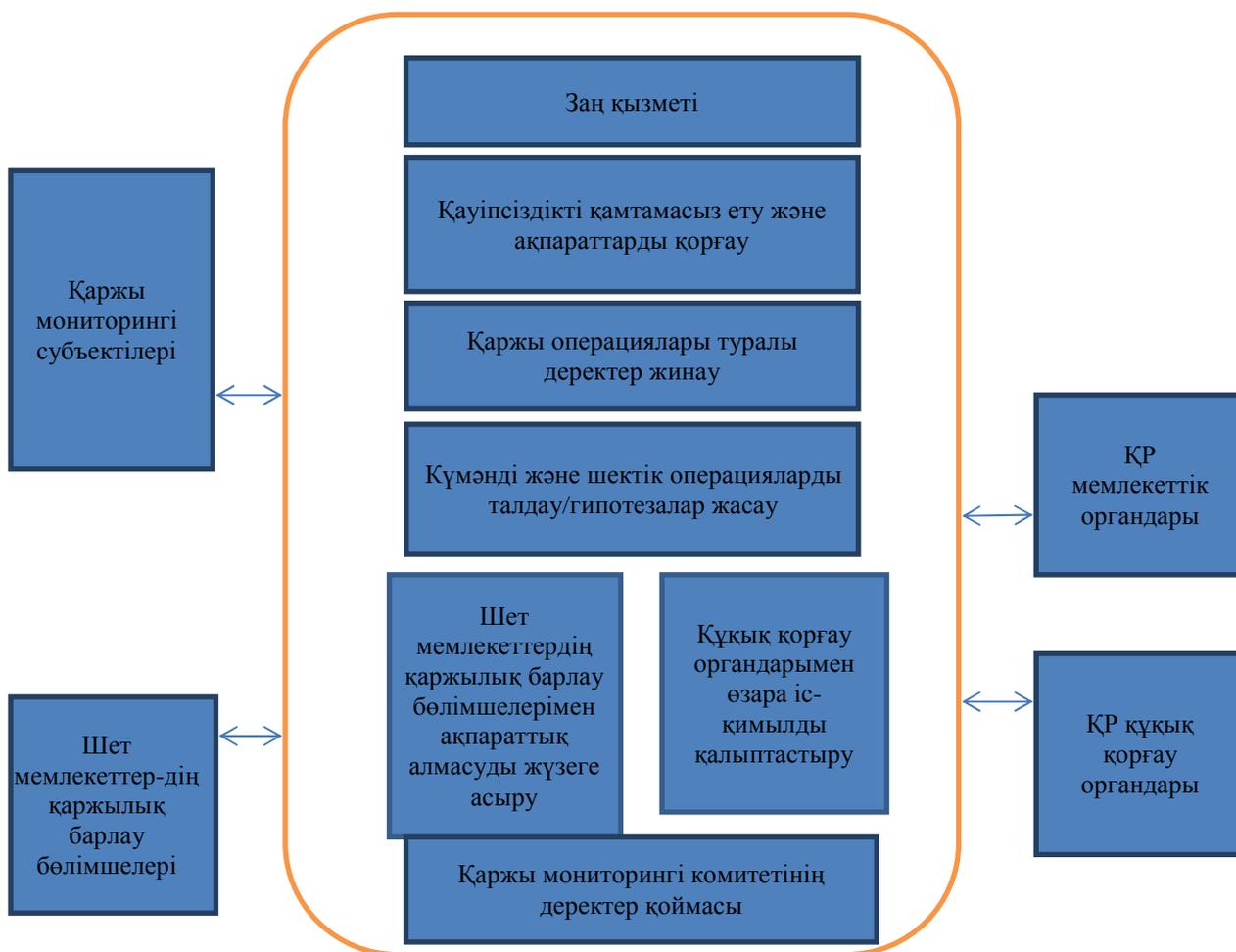
- қаржы мониторингі субъектілерінің қаржы операциялары туралы деректер жинауын;
- қаржы операцияларын тоқтату, қаржы қылмыстары фактісін ашу туралы шешімдер қабылдау кезеңдерінде қалыптасатын жағдайды зерделеуді және бағалауды;
- тергеу үшін маңызды ақпараттар іздеуді, тексеруді және бағалауды;
- жиналатын ақпараттар көздерін іздеу бағыты мен аясын, олардың сипатын, шеңберін, оқшаулауды анықтауды;
- қажетті нұсқаларды (версияларды) ұсынуды;
- алда тұрған жұмыстар бағытын анықтауды және ұсынылған нұсқаларды тексеру бойынша іс-қимыл жоспарын жасауды;
- дәлелдерді анықтау және пайдалану құралдары мен әдістерін таңдауды;
- деректердің бүкіл жиынтығы бойынша макроталдауды автоматтандыру үдерісін талдамалық қолдау мақсатында арнайы құрылған. [2]

Заңсыз кірістерді заңдастыру (ізін жасыру) және лаңкестікті қаржыландыру белгілерін анықтау мүдделерінде қаржы операциялары туралы мәліметтерді өңдеу және талдау үдерісін автоматтандыру және олардың құзыреттеріне сәйкес құқық қорғау органдарына жіберу үшін материалдар дайындау ҚР ҚМ ҚМК БАТЖ (Бірыңғай ақпараттық талдамалық жүйесінің) негізгі мақсаты болып саналады.

ҚР ҚМ Қаржы мониторингі жөніндегі комитет, қаржы мониторингі субъектілерінен алынатын ақпараттарға тексеру жүргізеді және Комитет талаптарына жауап бермейтін ақпараттардың түсуі кезінде қателердің түрлері көрсетіле отырып, табыс етілген дұрыс емес деректер туралы хабарлама жібереді.

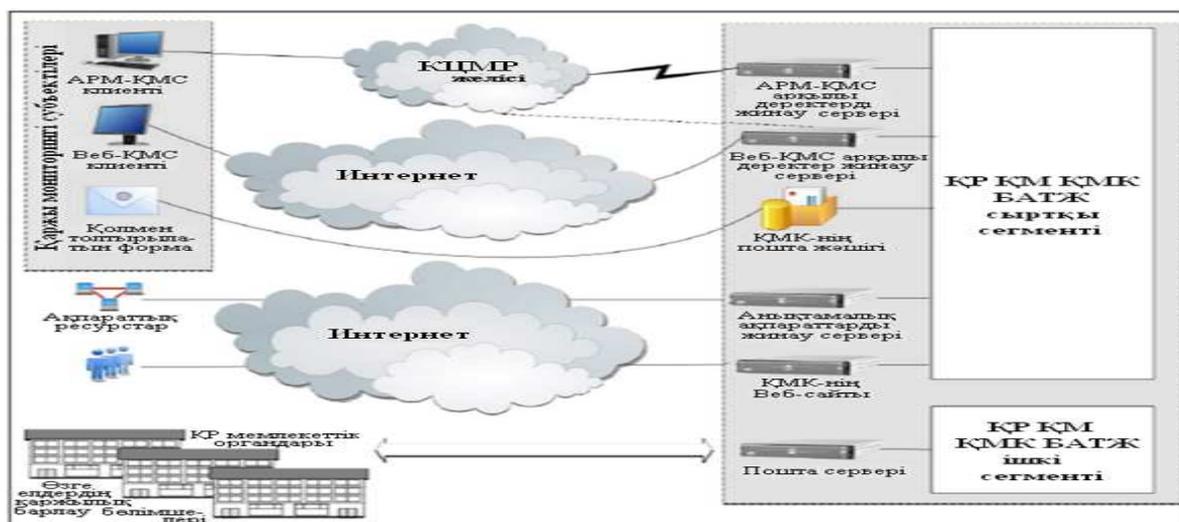
Ақпараттар беру тәртібі бойынша консультациялық көмек көрсету мақсаттарында ҚР ҚМ Қаржы мониторингі жөніндегі комитетте қаржы мониторингі субъектілерін қолдау қызмет желісі жұмыс істейді.

Қаржы мониторингі жүйесіндегі ақпараттық өзара іс-қимыл тетігі 2-суретте көрсетілген.

2-сурет. – Қаржы мониторингі жүйесіндегі ақпараттық өзара іс-қимыл тетігі

ҚР ҚМ ҚМҚ Қаржы мониторингі комитетінің Бірыңғай ақпараттық-талдау жүйесінің жұмыс істеу схемасы 3-суретте көрсетілген.

3-сурет. –ҚР ҚМ ҚМҚ бірыңғай ақпараттық-талдамалық жүйесінің жұмыс істеуі

Ілгеріде айтылған ақпараттарды жинау электрондық құжат түрінде немесе қағаз көзіндегі хабарламалар арқылы жүзеге асырылады.

Электрондық хабарлама алу кезінде ҚР ҚМ ҚМҚ БАТЖ хабарламалардың мағынасын ашуды, хабарламалар деректерін логикалық және форматтық бақылауды жүзеге асырады және алынған ақпаратты деректер қоймасында сақтайды.

Сонымен, заңсыз жолмен алынған табыстардың ізін жасырып, заңдастыруға және ланкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимылдар мақсаттарында Қазақстан Республикасы барлық қажетті шараларды жүзеге асырып жатыр. Халықаралық стандарттарға сәйкес үнемі жетілдіріліп жатқан тиісті іс-қимылдар жүйесі қызмет істейді.

Әдебиеттер тізімі

1. «Заңсыз жолмен алынған табыстарды заңдастыруға және ланкестікті қаржыландыруға қарсы іс-қимылдар туралы» ҚР Заңы 2009 ж. 28 тамыз №191 –IV

2. Қазақстан Республикасында ақшаның ізін жасыру және ланкестікті қаржыландыру тәуекелін Ұлттық бағалау бойынша үдерісті ұйымдастыру / www.kfm.kz

3. FATF (Ақшаның ізін жасыруға қарсы іс-қимылдардың қаржылық шараларын әзірлеу тобы) үкіметаралық ұйымының веб-сайты: <http://www.fatf-gafi.org>.

ӘОЖ 657.6

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТТІҢ РОЛІ

СЕРІКОВ Ә.Ж.

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ нің 2-курс студенті

Ғылыми жетекші, Шакенова Г.А.,

э.ғ.м. аға оқытушы

Е.А.Бөкетов атындағы ҚарМУ

Елбасы «Қазақстан-2050» атты стратегиясында әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кіру туралы өз жолдауында атап өткендей, Қазақстан өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында, өркенді де өршіл дамып келе жатқан қоғамның іргетасы тек қана осы заманғы, бәсекеге қабілетті және ашық нарық экономикасы бола алады. Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына кірудің бірінші басымдығы әлемдік экономикаға ойдағыдай кіруі болып табылады. Осыған байланысты мемлекетті дамыту процесінде бухгалтерлік есепке алу, қаржылық есеп беру мен аудит жүйесін бара-бар дамыту ерекше өзектілікке айналады, өйткені бухгалтерлік есепке алудың, қаржылық есеп берудің және аудиттің мақсаты басқару шешімдерін қабылдау үшін мүдделі пайдаланушыларды экономикалық ақпаратпен қамтамасыз ету болып табылады [1].

Отандық және әлемдік тәжірибе көрсеткендей, аудиторлық қызметтерге мұқтаждық мынадай жағдайларға байланысты туындады:

- осы ақпаратты пайдаланушылармен (меншік иелерімен, инвесторлармен, кредит берушілермен) жанжал болған жағдайда әкімшілік тарапынан дәйексіз ақпарат беру мүмкіндігімен;
- қабылданған шешімдер салдарларының ақпарат сапасына байланыстылығымен;
- ақпаратты тексеру үшін арнайы білімнің болуы қажеттілігімен;
- ақпаратты пайдаланушылардың ақпарат сапасын бағалау үшін оның көздеріне қол жетімділігінің ішінара болмауымен.

Барлық осы алғышарттар тиісті дайындығы, біліктілігі, тәжірибесі және осындай қызмет түрлерін көрсетуге рұқсаты бар тәуелсіз сарапшылар қызметтеріне қоғам мұқтажының пайда болуына алып келді. Бұл, расталған ақпараттың болуы барлық мүдделі нарыққа қатысушылардың жұмыс істеу тиімділігін арттыруға және түрлі экономикалық шешімдер салдарларын бағалауға және болжамдауға мүмкіндік беретінімен байланысты.

Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Қазақстан халқына Жолдауына сәйкес әзірленді, онда: «Бізге ең озық әлемдік тәжірибе негізінде мемлекеттік аудиттің кешенді жүйесін құру қажет» деп аталып өткен. Қазақстандық қоғамды дамыту және мемлекеттік аппарат алдында туындайтын жаңа тұрпаттағы міндеттемелер мемлекеттік басқарудың күшті жүйесінің жұмыс істеуін талап етеді. Осы мәселелерді шешуде мемлекеттік қаржылық бақылаудың мемлекеттік басқарудың ажырамас бөлігі ретінде рөлі арта түседі. Алайда елде қолданылып отырған мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесі бюджет қаражатын тиімсіз пайдалану жағдайлары мен қаржылық бұзушылықтарды анықтауға ғана бағытталған және «біржақты» болып табылады. Бұл ретте басқарудың қазіргі жүйесіне баға беретін және оны бұдан әрі тиімді дамыту бойынша бағыттарын айқындайтын осындай институтты енгізу қажет. Халықаралық практикада мұндай рөлді мемлекеттік аудит атқарады.

Тұтас алғанда, мемлекеттік аудит Қазақстан үшін тек қаржы мәселелерін ғана емес, сонымен қатар анықталған кемшіліктер мен тәуекелдерді басқару бойынша ұсыныстар негізінде пәрменді ұсынымдарды берумен бірге, олардың қызметінің барлық бағыттарын қамтитын аудит объектілері қызметінің тиімділігінің тұтас және тәуелсіз бағалауы ретінде көрінеді.

Мемлекеттік аудитті енгізудің басты мақсаты негізгі бағыттары мен тұжырымдамалық тәсілдерін

айқындау және мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданыстағы жүйесін одан әрі дамыту болып табылады. Сонымен қатар мемлекеттік аудитті енгізі мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің экономиканы немесе оның жекелеген салаларын дамытудағы қызметін бағалау, тексеру негізінде мемлекеттің қаражатын, мемлекет пен квазимемлекеттік сектордың активтерін басқару және пайдалану тиімділігін арттыру болып табылады. Бұл ретте мемлекеттік қаржылық бақылау аудит объектілерінің жасаған бұзушылықтарын жоюға және ден қою шараларын қолдануға бағытталады болады. Мемлекеттік аудит, оның ішінде қаржылық бақылау жүйесі Қазақстан Республикасының Президентін, Парламентін, Үкіметін және жұртшылықты бөлінген бюджет қаражаты мен мемлекет активтерінің заңдылық, үнемділік және нәтижелілік қағидаттарына сәйкес пайдаланылатыны, сондай-ақ мемлекеттік органдар қызметінің тиімділігі туралы объективті және сенімді ақпаратпен қамтамасыз етуі қажет.

Аталған мақсаттарға қол жеткізу үшін мынадай міндеттерді шешу көзделді:

1) мемлекеттік аудиттің түрлерін, субъектілері мен объектілерін регламенттейтін заңнамалық база қалыптастыру;

2) мемлекеттік аудитті жүргізу мен мемлекеттік қаржылық бақылаудың нормативтік құқықтық базасын дамытудың халықаралық стандарттарға сәйкес келетін әдіснамалық негіздерін дайындау;

3) мемлекет қаражаты мен активтерінің тиімді пайдаланылуын бақылайтын мемлекеттік басқару құралы ретінде мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін жетілдіру және мемлекеттік аудитті енгізу;

4) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өкілеттіктерінің аражігін дәл ажыратуды және тиімді өзара әрекет етуін ескере отырып, олардың теңгерімді құрылымын қалыптастыру;

5) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының қызметкерлерін халықаралық талаптарға сай даярлау, қайта даярлау және біліктілігін арттыру жүйесін құру;

6) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың ықпалдасқан ақпараттық жүйесін құру;

7) мемлекеттік аудиторларды сертификаттау жүйесін енгізу[2].

Мемлекеттік аудитті енгізу және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамыту кезең-кезеңімен жүзеге асырылатын болды. Бірінші кезең 2013-2014 жылдар - мемлекеттік аудиттің және мемлекеттік аудиттің халықаралық стандарттарына, Ішкі аудиторлар институтының ішкі аудит стандарттарына, Халықаралық бухгалтерлер федерациясының халықаралық аудит стандарттарына, Жоғарғы қаржылық бақылау органдарының Халықаралық ұйымының халықаралық стандарттарына сәйкес заңнамалық және әдіснамалық базасын құру, сондай-ақ қолданыстағы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесінің заңнамалық және әдіснамалық базасын жетілдіру. Бұл кезеңде:

1) мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау ұғымдарын, олардың қағидаттарын, типтерін, түрлерін, субъектілерін, объектілерін, функцияларын, тетіктері мен құралдарын анықтай отырып, «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасын әзірлеу;

2) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өкілеттіктерін айқындау;

3) халықаралық стандарттар талаптарын ескере отырып, сыртқы және ішкі мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын әзірлеу және бекіту;

4) сыртқы мемлекеттік аудиторлар үшін біліктілік талаптарын әзірлеу;

5) мемлекеттік аудит және мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының өзара әрекет ету тәртібін регламенттеу;

6) кадрларды даярлау, қайта даярлау, біліктілігін арттырудың тиімді жүйесін құру;

7) мемлекеттік аудитті және мемлекеттік қаржылық бақылауды жүргізген кезде басқару процестерін оңтайландыру үшін Есеп комитетінің мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау бойынша бірыңғай деректер базасының ақпараттық жүйесін әзірлеу;

11) Есеп комитеті тарапынан тексеру комиссияларын әдіснамалық үйлестіруді күшейту жоспарлау.

Екінші кезең 2015-2017 жылдар - мемлекеттік аудит жүйесінің қалыптасуы. Бұл кезеңде:

1) Қазақстан Республикасы Үкіметі уәкілеттік берген ішкі мемлекеттік аудит жөніндегі орган бұдан әрі - ішкі аудит жөніндегі уәкілетті орган құру;

2) сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдарына сыртқы мемлекеттік аудит органдары функцияларын беру;

3) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының бірыңғай ақпараттық жүйесін «электрондық үкімет» жүйесімен және басқа да мемлекеттік органдардың ақпараттық базаларымен ықпалдастыру;

4) мемлекеттік аудиторларды сертификаттау жүйесін енгізу жоспарлануда[3].

2018 жылдан бастап мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың барлық органдары мемлекеттік аудит стандарттарына сәйкес қызмет атқаратын болады. Мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылау мемлекет пен қоғамның толыққанды және пәрменді институтына айналуға тиіс. Тұжырымдаманы іске асырудан күтілетін нәтижелер:

1) мемлекеттік аудит пен мемлекеттік қаржылық бақылаудың тұтас жүйесін құруға;

2) мемлекеттік органдардың алдына қойған міндеттеріне қол жеткізуде қызметінің тиімділігін арттыруға;

3) бюджет қаражатын пайдалануда және мемлекеттік активтерді басқаруда ашықтықты арттыруға;

4) қаржылық бұзушылықтардың уақтылы әрі жедел алдын алуға және сыбайлас жемқорлық құқық

бұзушылықтар жасауға ықпал ететін факторларды жоюға;

5) көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жасауға;

6) Қазақстан Республикасының Президентіне, Парламентіне және Үкіметіне, жұртшылыққа шоғырландырылған бюджеттің атқарылуын, мемлекеттік мүліктің және квазимемлекеттік сектор активтерін басқаруды кешенді және объективті бағалауды ұсынуға ықпал ететін болды[4].

Мемлекеттік аудитті енгізу арқылы Қазақстан Республикасы айтарлықтай жетістіктерге жетті.

«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» ҚР Заңымен қарастырылған функцияларын орындау аясында, Комитет мемлекеттік сатып алу веб-порталы арқылы алынған мәліметтерді салыстыру жолымен, мемлекеттік аудит объектісіне шықпай камералдық бақылауды жүзеге асырады.

Камералдық бақылаудың мақсаты бұзушылықтарды болдырмау және уақытында оның алдын алу, сонымен қатар мемлекеттік аудит объектісіне бұзушылықтарды өз бетінше жоюға мүмкіндік беру болып табылады.

Осылайша, 2017 жылдың 1-жартыжылдығы барысында камералдық бақылаумен жалпы сомасы 5764013,3 млн.теңгеге 390879 мемлекеттік сатып алу процедуралары қамтылды. Бақылау қорытындысы бойынша жалпы сомасы 498844,4млн.теңгеге 24560 процедура бойынша мемлекеттік сатып алу туралы заңнаманың бұзушылығы анықталды.

Мемлекеттік аудит объектілеріне камералдық бақылау нәтижесі бойынша анықталған бұзушылықтарды жою үшін 16119 хабарлама жолданып, оларды орындау үшін 2017 жылдың 30 маусымы жағдайы бойынша мемлекеттік сатып алу қорытындылары шешімдерінің күшін жою арқылы жалпы сомасы 472295,7 млн.теңгеге бұзушылықтар жойылды.

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдарының жүйесіне кіретін ішкі аудит қызметтерінің қызметін үйлестіру мақсатында ішкі аудит қызметтеріне (бұдан әрі - ІАҚ) әдіснамалық және консультациялық көмек беру қамтамасыз етіледі, олардың қызметтерінің нәтижелері талданады, орталық мемлекеттік органдардың және облыстардың, республикалық маңызы бар қалалар мен астананың жергілікті атқарушы органдарының ІАҚ жасайтын материалдардың сапасын бақылау жүргізіледі. Сондай-ақ, ағымдағы жылы ІАҚ қызметінің тиімділігін бағалау жүйесін енгізу жоспарлануда. Осы мақсатта ағымдағы жылы семинарлар мен дөңгелек үстелдер ұйымдастырылып, мемлекеттік аудиттің халықаралық және ұлттық стандарттары талаптарына сәйкес әзірленген ІАҚ қызметінің сапасын бағалау әдіснамасы, ішкі аудиторлар жасаған құжаттардың сапасын бақылау нәтижелері, басқа мемлекеттік аудит органдарымен өзара іс-қимыл барысында туындайтын проблемалар мен оларды шешу жолдары талқыланды.

2017 жылдың 1-жартыжылдығы барысында орталық мемлекеттік органдары ІАҚ 152 аудит объектілерінде аудиторлық шаралар жүргізу кезінде 428 278,1 млн. теңге қаражат қамтылған. Жалпы сомасы 23 952,1 млн. теңгеге бұзушылықтар анықталып, оның ішінде 5 336,1 млн. теңгесі қалпына келтірілуге және бюджетке өтелуге жатады.

Аудиторлық шаралардың нәтижелері бойынша анықталған бұзушылықтарды жою туралы 176 шешім жолданған[5].

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында сыртқы және ішкі мемлекеттік аудиттен тұратын мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау жүйесі қалыптасты. Аудит ұйымға тәуекелдерді басқару, бақылау және корпоративтік басқару процестерінің тиімділігін бағалау мен арттыруға жүйелендірілген және дәйекті тәсілді пайдалана отырып, қойылған мақсаттарға қол жеткізуге көмектеседі. Сонымен қатар, Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудит пен қаржылық бақылаудың тұтас жүйесінің пәрменді жұмыс істеуі үшін әлемдік тәжірибені қазақстандық практикаға бейімдеу қажет. Бұл мемлекет пен қоғамды мемлекеттік басқарудың тиімділігін арттыру және басқарудың барлық деңгейлерінде маңызды экономикалық шешімдер қабылдау үшін қажетті сапалы, тәуелсіз ақпаратпен қамтамасыз ету үшін неғұрлым тиімді бақылау құралын құруға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты
2. Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 3 қыркүйектегі № 634 Жарлығы
3. *Бейсенова Л.З.* Зарубежные модели организации финансового контроля: учеб. пособие. — Астана: Центр Элит.
4. *Нурхалиева Д.М.* Теория аудита: учеб. пособие. — Астана: Агроиздат, 2009.
5. <http://www.minfin.gov.kz>

ВЕНЧУРЛЫҚ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ-ИННОВАЦИЯНЫҢ ҚОЛДАНУШЫСЫ

СЫЗДЫҚ С.,

Ф-31к топ студенті

Қарағанды қ., ҚКЭУ

Ғылыми жетекші, Хұсайын Ф.Х.

Э.Ғ.М., оқытушы

Қазақстан-Орта Азия қай салада болмасын жаңа технологиялар мен қолғабыс болар өзгеше құралдарды алғашқы болып енгізетін ел. Мұны шетелдік сарапшылар талай жерде айтып жүр. Қазір де инновациялық жобаларға қанат бітіруде аймақтағы өзге елдердің алдында келеміз.

Венчурлық қаржыландыру- әлі қор нарығына қолы жетпейтін болашағы зор инновациялық бизнеске қаражат құю. Ағылшын тілінен аударғанда venture – тәуекелді бастама деген мағына береді. Мұндай келіссөздерге екі мүдделі тарап бар. Оның біріншісі инновациялық идеясын жүзеге асыру үшін қаражат іздейтін компания, екінші жақ – сол компанияның жарғылық капиталындағы үлесті немесе акциялар пакетін сатып алушы инвестор немесе қаржылық делдал.[1]

Венчурлық қаражаттың басқа құралдардан қандай айырмашылығы бар деп ойлайсыз? Мысалы, банк несиемен салыстырғанда мұнда инвестор тәуекелдің жоғары екенін алдын ала мойындап, келісімін береді. Яғни, жоба сәтсіз болса капиталға қаражат бөлген азаматтар қаржысын қайтара алмайды. Егер керісінше, бәрі сәтті жүзеге асса, пайдаға кенеледі. Сондықтан болар халық арасында оларды «бизнес-періштелер» деп атау әдетке айналған. Инвестицияның бұл түрімен шұғылданатын қорларға келсек, олар венчурлық капиталға иелік ете алмайды, тек қана басқарады. Осылайша, инвестор мен стартап арасындағы делдал ретінде комиссия арқылы пайда табады. Венчурлық қорлардың инвестициялық ресурстары болашақта алпауыт компаниялардың қатарына қосылуға үмітті венчурлық компанияларға ғана қолжетімді. Бұл жердегі ең басты стратегия – жобаларға қатаң талап қоюда және ең тиімді деген жобаны мыңдаған идеялардың арасынан таңдап алуда болып тұр. Венчурлық компания ұсынған бастама ғылыми-технологиялық және экономикалық деңгейін жоғарылатып, ұлттық және әлемдік стандарттармен жұмыс істей алатындай болуы қажет. Қаржыландырудың мұндай түрі компаниялар үшін капиталға ұзақмерзімді инвестиция тартуға мүмкіндік береді. Инвестор болса тек 5-10 жыл ішінде ғана табыс табуы мүмкін. Жобаның болашағы бар екеніне көз жеткізуге кем дегенде 3-5 жыл уақыт керек.[2]

Ресейлік венчурлық қордың бірінде жобаларды басқарумен айналысатын Сергей Негодяев Алматыда өткен инновациялық конгресте қазіргі «бизнес-періштелердің» қызметіне сипаттама берген болатын. Өкінішке қарай, венчурлық инвестор көп тәуекел етуі қажет. Қазір бұл салада «бір жоба нәтиже берсе, қалғандарының барлығы құрдымға кетеді» деген «түсініксіз» статистика бар. Біз осы ұғымның ауқымын сәл кеңейтіп қолданып жүрміз. Венчурлық бизнесте жобаны алу емес, керісінше, оған қаражат құймай табыс табу мүмкіндігінен айырылып қалған қауіпті. Қаражат құйып, банкрот болып қалу – венчурлық бизнес үшін қалыпты жағдай. Тағы да айтамын, ең қорқыныштысы – 1000 пайыздық өсім мен табыс алып келетін жобадан айырылып қалу. Нашар жобаларға қарағанда венчурлық қордың экономикасына осындай тәуекелдер 8,5 есе көп әсер етеді. Бұл бизнес осылай қалыптасқан.

Қазақстанда венчурлық қаржыландыру үшін не жасалуда?

"Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері" атты Қазақстан халқына Жолдауында Президент Н.Ә. Назарбаев "сандық және басқа да инновациялық шешімдерді әзірлеушілердің өзіндік экожүйесін дамыту аса маңызды мәселе болып отыр. Инновациялық экожүйе табысының негізгі факторлары нақты сектор тарапынан жаңа технологияларға сұранысты ынталандыру және венчурлік қаржыландырудың жеке нарығының жұмыс істеуі болып табылады. Бұл үшін тиісті заңнама қажет". Нәтижесінде "кейбір заңнамалық актілерге венчурлік қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" Заң жобасының Тұжырымдамасы әзірленді. [3]

Жалпы алғанда, Қазақстанда венчурлік қаржыландыру дәуірі 2003-2004 жылдары ұлттық инновациялық қор (бүгінде технологиялық даму жөніндегі ұлттық агенттік – ТДЖҰА) құрылғаннан басталды, оның негізгі мақсаты - гранттық қаржыландыру және тікелей инвестициялар арқылы инновацияларды ілгерілету. ТДЖҰА гранттарын бөлудің басым бағыттары: ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, биотехнологиялар, энергия тиімділігі, робототехника.

Сондай – ақ венчурлік қорлар қатарында-"Самұрық-Қазына" ұлттық әл-ауқат қоры (мұнда шетелдік қатысушылардың қазақстандық әріптеспен бірлескен серіктестігі болуы мүмкін). 100 миллион доллар капиталы бар жаңа қорлардың бірі-Singulati Team-жасанды интеллект пен робототехниканы инвестициялайды. Тағы бір венчурлік қор – "Сентрас" ("Сентрас" қаржы тобы мен Қазақстанның ұлттық инновациялық қоры құрған) - финтехникаға маманданған. Қор-Қазақстанның венчурлік нарығы көшбасшыларының бірі, оның портфелінде орта есеппен 15 жоба.

Бүгінде Қазақстандағы Венчурлік капиталдың жиынтық көлемі 260 млн. ҚР Ұлттық инновациялық жүйесін қалыптастырудың мемлекеттік бағдарламасында Венчурлік капитал қаражаты есебінен ақпараттық технологиялар мен интернет-бизнес саласына инвестициялау қарастырылған.

Осылайша, республикада IT-бизнесті дамытуға арналған платформа ретінде Alatau IT City Ақпараттық

технологиялар паркі ашылды, 3 өңірлік технопарк құрылды, отандық және шетелдік инвесторлардың қатысуымен венчурлік қорлар құрылды, алғашқы инновациялық менеджерлер пайда болды.

Алайда 5 жыл ішінде барлық қазақстандық венчурлік қорлар тек 12-15 мәміле ұйымдастырды, ал Қор капиталын тиімді игеру үшін олардың әрқайсысы 10-нан жасалуы тиіс. Бұл ретте 1 жобаға инвестициялық салымдардың орташа мөлшері 2,5 млн.долларға тең, ал 2018 жылдың бірінші тоқсанында еуропалық компаниялар 4,9 млрд. еуро мөлшерінде халықаралық инвестициялық капитал алды.

2018 жылы Еуропалық комиссия мен Еуропалық инвестициялық қордың келісімі бойынша ventureu ретінде танымал жаңа бағдарламаны қаржыландыруға 410 млн.еуро салу шешілді. Швециядағы, Ұлыбританиядағы, Норвегиядағы инвестициялық салымдар ЖІӨ-нің 0,5% - дан астамын құрайды, орташа еуропалық көрсеткіш 0,3% - ға тең.

Осылайша, Қазақстандағы венчурлік қаржыландырудың ағымдағы жай – күйін талдай отырып, оның қалыптасудың бастапқы кезеңінде екенін мойындауға тура келеді. Венчурлік қаржыландырудың дамуын тежейтін факторлардың бірі-венчурлік қорлардың өсу серпіні қор нарығының дамуымен байланысты батыс елдеріне қарағанда қор нарығының терең емес сыйымдылығы. Көбінесе белгілі бір жоба шеңберінде венчурлік Инвестициялар жобаның неғұрлым жетілген кезеңдерінде IPO арқылы (акцияларды биржада бастапқы орналастыру) іске асырылады.

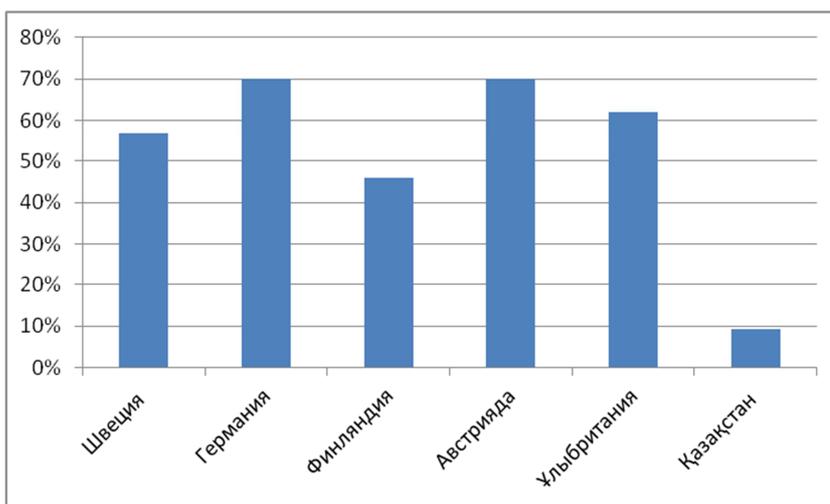
Қазіргі кезде венчурлық қаржыландырудың қандай кемшіліктері бар?

1) Салықтық преференциялар мен субсидиялар сияқты мемлекеттік ынталандыру шаралары мен тетіктерінің жеткіліксіздігі, тікелей және мемлекеттік даму институттары, инвестициялық агенттіктер немесе сақтандыру ұйымдары арқылы венчурлік жобаларға мемлекеттік кепілдіктер мен бірлесіп қаржыландыру бағдарламаларының болмауы.

2) инвестициялаудың, жобаларды басқарудың түрлі тәсілдері мен нысандарын құруға мүмкіндік бермейтін заңнамалық базаның жетілдірілмеуі, инвесторлардың кәсіпкерлік тәуекелдерін қысқарту үшін сенімді қорғау құралдарының болмауы.

Бұдан басқа, инвесторлардың "тәуекелге бейімсіздік коэффициенті" белгілі бір жобаларды іске асыру жетістігінің "оң" тарихының саны ұлғайған жағдайда төмендетілуі мүмкін. Өкінішке орай, қолданыстағы заңнама кейбір параметрлер бойынша венчурлік капитал нарықтарын реттеудің халықаралық құқықтық үрдістеріне жауап бермейді. Бүгінгі күні, ағымдағы бюджет заңнамасында жобалық бағалауға қойылатын талаптарды ескере отырып, мемлекеттік капиталдың жоғары тәуекелді инновациялық жобаларға қатысу ықтималдығы төмен.

Ал шетелдік инвесторлар, әдетте, мемлекет кепілдік берген жобаларға ғана ақша салуға дайын. Мемлекеттік кепілдіктер болмаған кезде шетелдік инвестициялардың қатысуымен жобаны іске асыру қиын, тиісінше кәсіпорындардың инновациялық белсенділік деңгейі төмендеуде және зияткерлік ресурстар шетелге ағады.

Сурет 1- Мемлекеттердің инновациялық белсенділігі

Осылайша, ҚР кәсіпкерлік секторының инновациялық белсенділігі 9,3% құрайды, бұл ЭЫДҰ елдерінде орташа есеппен 5-7 есе төмен (мысалы, Швецияда бұл көрсеткіш – 57%, Германияда – 70%, Финляндияда – 46%, Австрияда – 70%, Ұлыбританияда – 62%). Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі рейтингінде Қазақстан "Инновациялық әлеует" индикаторы бойынша 84 - орында, ал "Венчурлік капиталдың қолжетімділігі" индикаторы бойынша 102-орында тұр.

3) өнеркәсіптік кәсіпорындар арасындағы бәсекелестіктің төмендігінен инновацияларға сұраныстың болмауы.

4) инновациялар рөлін жеткіліксіз түсіну, салалық тәжірибені кәсіби шоғырландырудың және үздік практикаларды енгізудің болмауы. Бұл жерде, әрине, венчурлік қорлар қызметіне ақпараттық қолдау көрсету

маңызды.

5) ірі отандық және шетелдік инвесторларды қызықтыруы мүмкін сапалы технологиялардың жеткіліксіз ұсынысы. "Атуға" болатын инновациялық жобаларды ұсынатын белсенді кәсіпкерлік сектор болмаған кезде көптеген венчурлік қорлар құрудың мағынасы жоқ, сондықтан венчурлік капиталистер саны аз болған кезде бізде венчурлік нарық, инвестициялық орта жұмыс істеп тұрғанын айту қиын. Бәсекелестік, серпінді дамып келе жатқан технологиялық, маркетингтік және қаржы құралдары жоқ.

Осыған байланысты, Centras Venture Day, көпір, TechGarden, "100 пұт" венчурлық қоры сияқты стартап-жобаларды инкубациялау платформасын құру бойынша мемлекеттің бастамаларының орындылығын атап өту керек. Бірақ, аз капиталдандырылған стартап-бизнесті құруға мүмкіндік беретін қазіргі заманғы мобильді және онлайн-технологияларды жылжыту мақсатында неғұрлым белсенді маркетингтік Кампанияны өткізу қажет болуы мүмкін. Секторды дамытуда жүйелі көзқарас венчурлық мәдениетті тәрбиелеуді, нысаналы гранттар бөлуді, салықтық жеңілдіктер беруді, сондай-ақ процестің реттеуші және бақылау шараларын әзірлеуді көздейді.

Венчурлік қорлар қызметінің әлсіз коэффициенттері қаржы ресурстарын пайдалануды бақылау мен мониторингтің төмен деңгейімен түсіндірілуі мүмкін, мысалы, "ҰИҚ" АҚ венчурлік қорлар басқарушы компанияларының есептері негізінде, яғни қаржылық бақылауды жүзеге асырмай венчурлік қорлардың қызметін бақылайды.

Венчурлік қорлар қызметіндегі капитал салымдарынан болатын шығындардың алдын алу жобаларға неғұрлым мұқият бағалау жүргізу жолымен мүмкін болады. Жобаны іске асырудың барлық сатыларында мониторинг жүргізу, инвестициялық қаражаттың игерілуін тиімді бақылау маңызды. Әрине, венчурлік инвестициялардың тәуекел сипаты шығындарды толығымен жоюға мүмкіндік бермейді, бірақ осылайша оларды айтарлықтай қысқартуға мүмкіндік береді.

Мемлекет Басшысы венчурлік қаржыландыру туралы заңға 2018 жылдың 9 шілдеде қол қойды. Заңда жеке венчурлік капитал нарығын дамытуды ынталандыруға бағытталған бірқатар жаңа енгізілімдер көзделген. Заң жобасын Қазақстан Республикасының Инвестициялар және даму Министрлігі мен "Технологиялық даму жөніндегі ұлттық агенттік" АҚ бірлесіп («Байтерек» ҰБХ» АҚ еншілес ұйымы) әзірледі.

Заңның қабылдануының нәтижесінде инновациялық-белсенді кәсіпорындардың өсуі күтілуде, венчурлік қаржыландыру нарығындағы қатысушылар инвестициялық жандандырылады, жаңа жұмыс орындары ашылады және халықтың кәсіпкерлік белсенділігі артады. Ең алдымен, заң ұғымдық аппаратты енгізуді және венчурлік қорлардың құқықтық мәртебесінің ерекшеліктерін анықтауды көздейді. Осылайша, венчурлық қорға, венчурлік қаржыландыруға және венчурлық басқарушыға заңды түрде анықтама беріледі. Акционерлік қоғам, шаруашылық және қарапайым серіктестік түріндегі венчурлік қорларды құру нысандары бекітіледі. «Венчурлік қор» ұғымы индустриялық-инновациялық инфрақұрылымның элементтерінің бірі ретінде анықталады. Бұл қазақстандық инвесторларға және инноваторларға отандық юрисдикциядағы мәмілелерді құруға мүмкіндік береді, бұл инвестициялар мен инновациялардың шетелге кетуіне жол бермейді. Бүгінгі күні ЭЫДҰ елдерінде жеке венчурлік капитал инновациялық қызметті қаржыландырудың негізгі көзі болып табылады. Бұл жағдайда, көбінесе, әлемдік тәжірибеде ұлттық инновациялық жүйеге венчурлік инвестициялар жергілікті болып табылады. Венчурлық инвестициялардың жоғары тәуекелдермен байланысты екенін ескере отырып, венчурлік қорлар қаржыландыратын инновациялық жобаларға мемлекеттік қолдаудың тиімділігін бағалау тәсілдері өзгерді. Атап айтқанда, мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау барысында мемлекет қаржыландыратын венчурлік қор жобаларының барлық портфелінің нәтижелері ескеріледі. Осылайша, жеке инвесторлар дамудың бастапқы кезеңіндегі тәуекелді жобаларды сенімді түрде инвестициялау мүмкіндігіне ие болады.

Тағы бір жаңа енгізілім - бұл өздерінің салымдарын біріктіріп және пайда алу үшін заңды тұлға құрусыз бірлескен венчурлік қаржыландыру қызметін жүзеге асыру мүмкіндігі. Бұл тәсіл бірлескен қызметті жүзеге асыру және оң экономикалық тиімділікке қол жеткізу үшін енгізілген венчурлік қор келісімшартының конструкциясын пайдалануға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, венчурлік қаржыландыру және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласындағы басқа да институттарға венчурлік қаржыландыру функциялары бөлінді, мысалы, «Зерде» ұлттық холдингі IT технологиялар саласындағы кәсіпорындарды қаржыландыру үшін венчурлік қор құра алады. Қазақстан Республикасының Инвестициялар және даму министрі Жеңіс Қасымбек Парламентте заңды таныстыру кезінде, ұзақ мерзімді келешекте жаңа енгізілім ғылыми-техникалық озықтықты, ЖІӨ-нің өсуін, елдің бәсекеге қабілеттілігін және «жаңа технологияларды және бизнес-шешімдерді дамытудағы кәсіпкерлердің санын көбейтуге» мүмкіндік беретінін атап өтті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. "Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері" атты Жолдау .
2. ҚР нормативтік құқықтық ақпарат орталығының сайты - <http://adilet.zan.kz>.
3. Қазақстан Ұлттық Банкінің сайты - <http://www.nationalbank.kz>
4. Халықаралық ақпарат агенттігінің сайты - <http://www.inform.kz>
5. "Айқын" газеті / под ред. Камила Дүйсен, 2018ж. 01.19

**ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
ОБОРОТНЫХ ФОНДОВ ПРЕДПРИЯТИЯ АО «СГОК»**

БОНДАРЬ Н.А.,
студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет
ГОЛУБЧИКОВА К.В.,

студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

Наличие у предприятия достаточных оборотных средств является необходимой предпосылкой для его нормального функционирования в условиях рыночной экономики. Основная цель оценки оборотных средств - своевременное выявление и устранение недостатков управления оборотными средствами и нахождение резервов повышения эффективности и интенсивности его использования.

Оборотные фонды - наиболее мобильная часть капитала, от состояния и рационального использования которого во многом зависят результаты хозяйственной деятельности и финансовое состояние предприятия. Поскольку оборотные фонды включают в себя как материальные, так и денежные ресурсы, от их организации и эффективности использования зависит не только процесс материального производства, но и финансовая устойчивость предприятия. В условиях рынка вынужденные простои предприятия могут принести ему серьезные убытки. Без анализа структуры оборотных средств по ним невозможна организация безостановочной работы предприятия.

Одним из наиболее важных методов реализации политики предприятия является управление оборотными активами [2]. Их изменение во времени статистика изучает при помощи построения и анализа рядов динамики.

Произведем анализ динамики оборотных фондов АО «Стойленский ГОК» за 10 лет. Данные взяты из бухгалтерских отчетов за 2008-2017 гг. Представим полученные значения показателей в виде таблицы 1.

Акционерное общество «Стойленский горно-обогатительный комбинат» входит в тройку ведущих российских предприятий по производству железорудного сырья. Занимается разработкой одного из самых крупных месторождений Курской магнитной аномалии (КМА). Основная продукция комбината – железорудный концентрат, железная агломерационная руда и железорудные окатыши.

Комбинат основан в 1961 году в г. Старый Оскол Белгородской области. АО «Стойленский горно-обогатительный комбинат» зарегистрировано постановлением Главы администрации города Старый Оскол Белгородской области № 1387 от 03 ноября 1992 года [5].

Таблица 1 Анализ динамики оборотного капитала в АО «Стойленский ГОК», тыс. руб.

Показатель	Оборотные активы, у	Δy_6	Δy_n	Трб	Трц	Тпрб	Тпрц	A i
2008	44737111	-	-	-	-	-	-	-
2009	28825303	-15911808	-15911808	64,4	64,4	-35,6	-35,6	447371,11
2010	29196444	-15540667	371141	65,3	101,3	-34,7	1,3	288253,03
2011	27520864	-17216247	-1675580	61,5	94,3	-38,5	-5,7	291964,44
2012	30393970	-14343141	2873106	67,9	110,4	-32,1	10,4	275208,64
2013	36939524	-7797587	6545554	82,6	121,5	-17,4	21,5	303939,7
2014	61942065	17204954	25002541	138,5	167,7	38,5	67,7	369395,24
2015	44122400	-614711	-17819665	98,6	71,2	-1,4	-28,8	619420,65
2016	40983392	-3753719	-3139008	91,6	92,9	-8,4	-7,1	441224
2017	43558625	-1178486	2575233	97,4	106,3	-2,6	6,3	409833,92

Примечание - Составлено авторами по данным годовых отчетов АО «СГОК» [5]

Определим средние показатели ряда динамики:

1. Средний уровень ряда:

$$\bar{y} = \frac{\sum y}{n} = \frac{44737111+28825303+29196444+27520864+30393970+36939524+61942065+44122400+40983392+43558625}{10} =$$

= 38821969,8

2. Средний абсолютный прирост:

$$\Delta \bar{y} = \frac{\Delta y_{6n}}{n} = \frac{-1178486}{9} = -130942,88$$

3. Средний темп роста:

$$\bar{T}_p = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}} * 100 = \sqrt[10-1]{\frac{43558625}{44737111}} * 100 = 97,37\%$$

4. Средний темп прироста:

$$\bar{T}_{np} = \bar{T}_p - 100 = 97,37 - 100 = -2,63\%$$

Исходя из анализа, можно сделать вывод, что в 2017 году по сравнению с 2008 годом объем оборотных фондов уменьшился на 1 178 486 тыс. руб. или в 0,974 раза. Таким образом, уменьшение составило 2,6 %. В 2017 по сравнению с 2016 объем оборотных фондов увеличился на 2 575 233 тыс. руб. или в 1,063 раза. Таким образом, увеличение составило 6,3 %. При изменении объема оборотных фондов на 1 %, он изменится на 409 833,92 тыс. руб. В среднем за год объем оборотных фондов уменьшился на 130942,88 тыс. руб. или в 0,9737 раза. Таким образом, уменьшение составило 2,63 %.

Рациональное и экономное использование оборотных фондов является первоочередной задачей предприятия. Поэтому необходимо рассмотреть состав, структуру оборотных активов. При этом следует исходить из того, что стабильность состава и структуры оборотных активов свидетельствует об устойчивом процессе производства и хорошо налаженном сбыте продукции, неустойчивая структура и состав оборотного капитала – признак нестабильности предприятия. Под составом оборотных средств понимают совокупность элементов, образующих оборотные средства. Соотношение между отдельными элементами оборотных средств, выраженное в процентах, называется структурой оборотных средств [3, 30].

Представим в таблице 2 анализ состава оборотных активов АО «Стойленский ГОК» за 2015-2017.

Таблица 2 Анализ состава оборотных активов АО «Стойленский ГОК» за 2015-2017 годы

Оборотные активы	Абсолютные величины, тыс. руб.			Абсолютное отклонение, тыс. руб.		Относительное отклонение, %	
	2015	2016	2017	2016 от 2015 г.	2017 от 2016 г.	2016 к 2015 г.	2017 к 2016 г.
Запасы	1214227	1312634	1786381	98407	473747	108,11	136,09
НДС	331663	736174	5561	404511	-730613	221,96	0,75
Дебиторская задолженность	8701460	6169674	10853186	-2531786	4683512	70,90	175,91
Краткосрочные финансовые вложения	33394657	32718259	30894697	-676398	-1823562	97,97	94,42
Денежные средства	470393	46651	18800	-423742	-27851	9,91	40,29
Прочие оборотные активы	0	0	0	0	0	0	0
Итого	44112400	40983392	43558625	-3129008	2575233	92,91	106,28

Примечание - Составлено авторами по данным годовых отчетов АО «СГОК» [5]

Из таблицы 2 видно, что в 2016 году в сравнении с показателем 2015 года оборотные активы предприятия уменьшились на 3 129 008 тыс. руб. или на 7,09 % и составили 40 983 392 тыс. руб.

В 2017 году по сравнению с 2016 годом объем оборотных активов увеличился на 2 575 233 тыс. руб. или на 6,28 % и составил 43 558 625 тыс. руб.

Запасы в течение рассматриваемого периода ежегодно увеличивается. В 2016 по сравнению с 2015 годом значение данного показателя увеличилось на 98 407 тыс. руб. или на 8,11 %. В 2017 по сравнению с 2016 годом запасы увеличились на 473 747 тыс. руб. или на 36,09 %.

В 2016 по сравнению с 2015 годом НДС увеличился на 404 511 тыс. руб. или на 121,96 %. В 2017 по сравнению с 2016 годом НДС уменьшился на 730 613 тыс. руб. или на 99,25 %.

В 2016 по сравнению с 2015 годом дебиторская задолженность уменьшилась на 2 531 786 тыс. руб. или на 29,1 %. В 2017 по сравнению с 2016 годом данный показатель увеличился на 4 683 512 тыс. руб. или на 75,91 %.

В 2016 по сравнению с 2015 годом краткосрочные финансовые вложения уменьшились на 676 398 тыс. руб. или на 2,03 %. В 2017 по сравнению с 2016 годом данный показатель снизился на 1 823 562 тыс. руб. или на 5,58 %.

В 2016 по сравнению с 2015 годом денежные средства уменьшились на 423 742 тыс. руб. или на 90,09 %. В 2017 по сравнению с 2016 годом данный показатель снизился на 27 851 тыс. руб. или на 59,71 %.

Представим в таблице 3 анализ структуры оборотных активов АО «Стойленский ГОК» за 2015-2017.

Таблица 3 Анализ структуры оборотных активов АО «Стойленский ГОК» за 2013-2015 годы

Оборотные активы	Удельный вес, % (структура оборотных активов)		
	2015	2016	2017

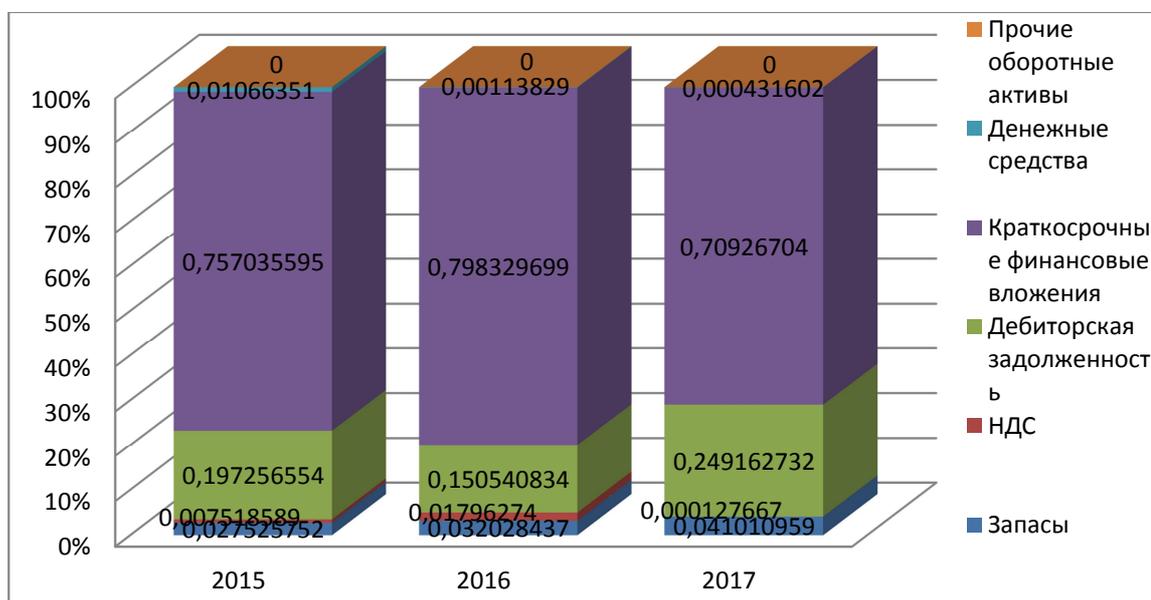
Запасы	2,75%	3,20%	4,10%
НДС	0,75%	1,80%	0,01%
Дебиторская задолженность	19,73%	15,05%	24,92%
Краткосрочные финансовые вложения	75,70%	79,83%	70,93%
Денежные средства	1,07%	0,11%	0,04%
Прочие оборотные активы	0,00%	0,00%	0,00%
Итого	100%	100%	100%
Примечание - Составлено авторами			

Структура оборотных средств в период за 2015-2017 годы схожа. За весь период основную долю оборотных средств занимали краткосрочные финансовые вложения: в 2015 году – 75,70 %, в 2016 году – 79,83 % и в 2017 году – 70,93 %. Также большую долю занимала дебиторская задолженность. В 2015– доля данного показателя была 19,73 %. В 2016 году – она была самой низкой (15,05 %). В 2017 году доля данного показателя была самой большой за исследуемый период – 24,92 %. Меньшую долю в данный период занимали денежные средства. В 2015 году доля данного показателя составила 1,07 %. В 2016 – 0,11 % и в 2017 – 0,04%.

Доля запасов в 2017 по сравнению с 2016 годом увеличилась на 0,9 %.

Прочие оборотные активы в данный исследуемый период отсутствовали.

Структура оборотных активов предприятия представлена на рис. 1.

Примечание – Составлено авторами по данным таблицы 3

Рисунок 1 - Структура оборотных активов АО «Стойленский ГОК»

Как видно из рисунка 1, большую долю за весь исследуемый период в структуре оборотных активов АО «Стойленский ГОК» занимали краткосрочные финансовые вложения, а увеличение оборотных средств в 2017 году произошло в основном за счет увеличения доли дебиторской задолженности и запасов.

Таким образом, благоприятное финансовое положение предприятия АО «Стойленский ГОК» во многом определяется управлением оборотным капиталом, поэтому был проведен более детальный анализ основных его направлений.

Экономико-статистический анализ эффективности использования оборотных средств предприятия АО «СГОК» позволил сделать вывод, что основная тенденция ведет к уменьшению объема оборотных фондов предприятия за 2008-2017 годы. Оборотные фонды предприятия обеспечивают непрерывность операционных процессов, их величина должна быть минимально необходимой, но достаточной.

Анализ структуры оборотных фондов АО «СГОК» позволил сделать вывод, что структура оборотных средств в период за 2015-2017 годы схожа. За весь период основную долю оборотных средств занимали краткосрочные финансовые вложения, а также большую долю занимала дебиторская задолженность.

Список литературы:

1. Об утверждении «Методических указаний по проведению анализа финансового состояния организаций» [Электронный ресурс]: приказ Федеральной службы по финансовому оздоровлению и банкротству РФ от 23 января 2001 г. № 16 // Справочная правовая система «Консультант Плюс». Разд. «Законодательство». Информ. банк «Версия Проф».
2. Выварец, А.Д. Экономика предприятия [Электронный ресурс]: учебник / А.Д. Выварец. – М.: Юнити-

Дана, 2012. - 544 с. Режим доступа: <http://biblioclub.ru>.

3. Киперман, Г. Анализ оборотных активов [Текст] / Г. Киперман // Журнал «Финансовая газета. Региональный выпуск».- 2012.- № 15, № 16 // СПС «Консультант-Плюс».

4. Титов, В. И. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия [Текст]: учебник / В. И. Титов. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и КО», 2012. – 352 с.

5. Официальный сайт АО «СГОК». Режим доступа: <https://nlmk.com/ru/ir/reporting-center/results->

УДК 330

К ВОПРОСУ О ПРОДВИЖЕНИИ ОРГАНИЗАЦИИ В СФЕРЕ БАНКОВСКИХ УСЛУГ

БОНДАРИЮК Д.С.

студент 3 курса напр. «Менеджмент в рекламе и связях с общественностью»,
Новосибирского государственного экономического университета экономики и управления

Аннотация: в данной статье рассматривается продвижение организации на примере АО КБ «Модульбанк». Определены основные аспекты продвижения организации в глобальной сети Интернет. Определены основные направления, по которым АО КБ «Модульбанку» следует осуществлять продвижение. Исследование показало, что основным видом рекламного продвижения АО КБ «Модульбанк» является интернет-маркетинг.

Ключевые слова: продвижение организации, рекламная кампания, бренд, интернет-маркетинг, контекстная реклама, позиционирование.

Проблема разработки, формирования и продвижения брендов и торговых марок является актуальной для многих фирм и предприятий. На настоящий момент существует масса примеров удачно разработанных брендов как за рубежом, так и в нашей стране. Однако все еще остается немало вопросов и проблем, возникающих при разработке и в процессе продвижения брендов на рынок [2].

Продвижение организации – комплекс маркетинговых мероприятий, целями которых являются увеличение доли товара, услуги, компании или

бренда, занимаемой ими на рынке; вывод товара на рынок; увеличение их узнаваемости; привлечение новых клиентов [1].

Продвижение организации невозможно без применения специальных инструментов, основными из которых являются реклама и связи с общественностью. Зачастую в продвижении организации неправильно сочетают или используют данные инструменты, что может привести к неправильному позиционированию или недопозиционированию организации [3].

АО КБ «Модульбанк» — единственный банк в России, который работает только с малым бизнесом. Благодаря этому Банк первым на рынке запускает полезные продукты для предпринимателей: бесплатную бухгалтерию, открытие расчетного счета с телефона, зарплату сотрудникам на любые карты.

Политика АО КБ «Модульбанк» в области управления персоналом направлена на развитие потенциала каждого сотрудника. АО КБ «Модульбанк» является Банком молодых, творческих и инициативных людей.

Юридическим лицам АО КБ «Модульбанк» предоставляет следующие услуги: расчетно-кассовое обслуживание в рублях и в валюте, инкассация, кредиты, депозиты, операции с ценными бумагами, кредитование.

Реклама в интернете в наше время развивается стремительно, и для АО КБ «Модульбанк» она является основной, т.к Банк позиционирует себя как онлайн-банк. АО КБ «Модульбанк» использует следующие виды Интернет-рекламы:

1. Баннерная реклама.
2. Контекстная реклама.
3. Рекламные статьи.
4. Реклама в социальных сетях.
5. Тизерная реклама.
6. Реклама в мобильных приложениях для платформ iOS (iPhone/iPad) и Android.
7. Реклама на YouTube в видеороликах.
8. Реклама в E-mail рассылках (по электронной почте).
9. Реклама на тематических сайтах и онлайн-площадках (форумах и блогах, досках объявлений, группах соц. сетей, крупных порталах и пр.)

Следует сделать вывод о том, что для АО КБ «Модульбанк» основным видом рекламы является реклама в интернете. Данный вид рекламы наиболее эффективен для организации, так как банк предоставляет услуги в режиме Онлайн, все клиенты банка обслуживаются дистанционно, с помощью Личного Кабинета, вход в который осуществляется с главной страницы сайта.

Существенным недостатком является по сути отсутствие PR-деятельности АО КБ «Модульбанк», направленной на улучшение имиджа организации. Недостатки рекламной и PR-деятельности АО КБ «Модульбанка»:

- отсутствие спонсорской деятельности;
- отсутствие рекламных роликов по телевидению;
- отсутствие GR-технологий;
- незначительное количество наружной рекламы;
- отсутствие PR-деятельности в целом.

Преимущества рекламной и PR-деятельности АО КБ «Модульбанк» :

- * Контекстная реклама.
- * Рекламные статьи в Интернете.
- * Реклама в социальных сетях.
- * Тизерная реклама.
- * Реклама в мобильных приложениях для платформ iOS (iPhone/iPad) и Android.
- * Реклама на YouTube в видеороликах.

Итак, целью PR-компании является улучшение имиджа АО КБ «Модульбанк» в глазах потенциальных потребителей. Стратегией PR-кампании включает в себя планирование размещения информационных материалов посвященных деятельности АО КБ «Модульбанк». При этом данные материалы не должны нести явно рекламного характера.

Список литературы:

- 1 Ковалев М.Ю. Олиферова О.С. Интерактивная реклама: российский сегмент./ Sciens Time.-№4. – 2015. – С.361-365.
- 2 Попкова Е.Г. Ионов А.Ч. Токарева И.В. Эффективность рекламы в социальных сетях./Известия ВГТУ/- №4. – 2014. С.1-6.
- 3 Тетерина Е.А. Питерова А.Ю. Специфика рекламы в сфере услуг/Е.А.Тетерина А.Ю. Питерова, Наука. Общество. Государство. - №1. -2014. С.1-9.
© Д.С.Бондарюк, 2018

УДК 657.623

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АО «БЕЛГОРОДСКИЙ ХЛАДОКОМБИНАТ»

ДМИТРИЕВА Н.Д.,
студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

КАЗЛИТИНА Е.В.,
студентка 3 курса

Белгородский государственный национальный исследовательский университет

В условиях рыночной экономики предприятия обладают как коммерческой свободой, так и самостоятельностью в области организации производства. Данные особенности, являющиеся характерными чертами фирмы, действующей согласно законам рыночного механизма, находят отражение в подготовке и исполнении собственных производственных программ, в разработке планов по производственному развитию, в решениях, принимаемых в сфере ценовой политики, а также в области реализации продукции.

Анализ финансовых результатов хозяйственной деятельности предприятия является важнейшей характеристикой экономической деятельности предприятия. Под финансовым результатом деятельности предприятия следует понимать результат от производственной и коммерческой деятельности предприятия в виде выручки от реализации, а также конечный результат финансовой деятельности – чистой прибыли [1].

Определение финансовых результатов деятельности предприятия происходит в конце года. Отчетность также составляется на конец года. Анализ финансовых результатов деятельности организации проводится для получения всесторонней информации о финансовом положении предприятия с целью принятия в дальнейшем рациональных управленческих решений. К основным задачам экономико-статистического анализа финансовых результатов можно отнести следующие:

- оценка показателей прибыли и рентабельности в динамике;
- изучение структуры прибыли;
- выявление резервов повышения балансовой прибыли предприятия и чистой прибыли;
- определение потенциала повышения различных показателей рентабельности

В процессе анализа необходимо учитывать специфику предприятий различных отраслей хозяйства, влияющую на формирование системы определяющих финансовые результаты показателей и методы их оценки.

Проведем экономико-статистический анализ финансовых результатов АО «Белгородский Хладокомбинат» за 2015-2017 гг. с целью определения места и роли данного предприятия на современном рынке.

Акционерное общество «Белгородский хладокомбинат» зарегистрировано 18 сентября 2002 года и учреждено в соответствии с Федеральными законами «О приватизации государственного имущества и об основах приватизации муниципального имущества в Российской Федерации» от 21.07.1997 г. № 123-ФЗ, «Об акционерных обществах» от 26.12.1995 г., Указом Президента Российской Федерации «Об организационных мерах по преобразованию государственных предприятий, добровольных объединений государственных предприятий в акционерные общества» от 01.07.1992 г. №721. Общество создано без ограничений сроков его действия. Местонахождение организации – 308013, Белгородская область, г. Белгород, ул. Дзгоева, 1.

Уставный капитал АО «Белгородский хладокомбинат» составляет 112 164 рубля. Он составляется из номинальной стоимости акций Общества, в количестве: 84 123 штуки обыкновенных именных бездокументарных акций, номинальной стоимостью 1 рубль каждая; 28 041 штука бездокументарных привилегированных акций типа «А», номинальной стоимостью 1 рубль каждая. Общество вправе по решению общего собрания акционеров увеличить уставный капитал путем увеличения номинальной стоимости акций, или путем размещения дополнительных акций.

Для того чтобы оценить экономическую характеристику деятельности организации за 2015-2017 гг., необходимо проанализировать показатели бухгалтерской отчетности АО «Белгородский хладокомбинат» (табл. 1).

Таблица 1 – Основные показатели финансово-хозяйственной деятельности организации АО «Белгородский хладокомбинат» за 2015-2017 гг.

№ п/п	Показатель	2015 г.	2016 г.	2017 г.	Отклонение			
					Абсолютное (+; -)		Относительное (%)	
					2016 от 2015	2017 от 2016	2016 к 2015	2017 к 2016
1	Выручка, тыс.руб.	1071505	1217277	1099052	145772	-118225	13,60	-9,71
2	Себестоимость продукции, тыс.руб.	814238	968404	844491	154166	-123913	18,93	-12,80
3	Коммерческие расходы, тыс.руб.	7827	17582	7074	9755	-10508	124,63	-59,77
4	Управленческие расходы, тыс.руб.	77983	87266	81989	9283	-5277	11,90	-6,05
5	Валовая прибыль, тыс.руб.	210689	193889	190837	-16800	-3052	-7,97	-1,57
6	Прибыль от продажи продукции, тыс.руб.	124879	89041	101774	-35838	12733	-28,70	14,30
7	Чистая прибыль, тыс.руб.	68143	25406	11178	-42737	-14228	-62,72	-56,00
8	Рентабельность продаж, руб.	0,1165	0,073	0,0926	-0,0435	-0,0196	–	–
9	Фондоотдача, руб.	2,43	2,8	3,2	0,37	0,40	15,23	14,29
10	Фондоёмкость, руб.	0,411	0,357	0,313	-0,054	-0,044	-13,14	-12,32
Примечание – Составлено авторами по данным [2]								

Из данных таблицы 1 видно, что изменения объема выручки предприятия за рассматриваемый период не имеют явной тенденции. Так в 2016 г. наблюдался рост выручки на 145772 тыс.руб., или на 13,6%. Однако уже в 2017 г. выручка составила 1099052 тыс. руб., что на 9,7% ниже, чем за прошлый год.

Показатель себестоимости продукции зависит от объема выпущенной продукции и размера сделанных затрат. Значения себестоимости продукции, как и величина выручки предприятия, не имеют определенной тенденции. В 2016 г. значение показателя выросло на 154166 тыс.руб., или на 18,9%. А в 2017 г. величина себестоимости продукции снизилась на 123913 тыс.руб., то есть на 12,8%. Наряду с уменьшением выручки, можно говорить о снижении объемов производства организации.

Коммерческие расходы включают в себя издержки по затариванию и упаковке товара, по доставке продукции на станцию отправления, по погрузке в транспортные средства, по содержанию помещений для хранения продукции в местах ее продажи, на рекламу, а также на представительские расходы. В 2016 г. был значительный рост коммерческих расходов: на 9755 тыс.руб., или на 124,6%. Но уже в 2017 г. объем коммерческих расходов снизился на 10508 тыс.руб., или на 59,8%, что привело величину показателя к значению ниже, чем в 2015 г.

Управленческие расходы подразумевают под собой издержки, не связанные с производственным процессом. К таким издержкам можно отнести административные расходы, расходы по содержанию аппарата управления, расходы по использованию информационных, консультационных и аудиторских услуг. Существенных изменений в значении данного показателя за 2015-2017 гг. не произошло. В 2016 г.

управленческие расходы выросли на 9283 тыс.руб., или на 11,9%, а в 2017 г. уменьшились на 5277 тыс.руб., или на 6,1%.

Валовая прибыль представляет собой разность между выручкой организации и себестоимостью продаж. Объем валовой прибыли в 2016 г. снизился на 16800 тыс.руб., или на 8%. В 2016 г. тенденция к сокращению валовой прибыли сохранилась, и величина показателя была на 3052 тыс.руб., или на 1,6% ниже, чем в прошлом году.

Прибыль от продажи продукции – это разница между валовой прибылью и коммерческими и управленческими расходами. В 2016 г. по данному показателю было значительное снижение – на 35838 тыс.руб., или на 28,7%. Однако уже в 2017 г. прибыль от продаж выросла на 12733 тыс.руб., или на 14,3%. Рост прибыли от продаж в 2017 г. после существенного снижения в 2016 г. связан с уменьшением значений таких показателей, как себестоимость, коммерческие и управленческие расходы.

Чистая прибыль выступает финансовым результатом хозяйственной деятельности предприятия. За анализируемый период максимальный размер чистой прибыли был в 2015 г. Затем в 2016 г. произошел значительный спад величины прибыли: на 42737 тыс.руб., или на 62,7%. В 2017 г. продолжилось снижение объема чистой прибыли: на 14228 тыс.руб., или на 56%. Таким образом, за период 2015-2017 гг. чистая прибыль АО «Белгородский хладокомбинат» уменьшилась более чем в 6 раз.

Рентабельность продаж показывает, какая часть прибыли приходится на каждый рубль проданной продукции. Максимальное значение рентабельности продаж наблюдалось в 2015 г. – 0,1165. Впоследствии показатель рентабельности продаж снизился до 0,073, но уже в 2017 г. вырос до значения в 0,0926.

Показатель фондоотдачи или эффективности внеоборотного капитала позволяет определить, какой результат получает предприятие от вложенных средств. В течение 2015-2017 гг. фондоотдача постоянно увеличивалась: с 2,4 руб. до 3,2 руб. Это говорит о повышении эффективности использования основных средств организации.

Фондоёмкость представляет собой финансовый коэффициент, обратный показателю фондоотдачи. Он отражает стоимость производственных фондов, которая приходится на каждый рубль выпущенной продукции. Данный показатель за анализируемый период продемонстрировал тенденцию к снижению: с 0,41 руб. до 0,31 руб. Сложившаяся ситуация говорит об увеличении результативности использования основных средств предприятия.

Проведя анализ основных показателей финансово-хозяйственной деятельности АО «Белгородский хладокомбинат» за 2015-2017 гг., можно сделать вывод о том, что положение данного предприятия на рынке мороженого перестает быть ведущим. Заметные снижения по определенным показателям, если не изменить стратегию развития организации, могут привести АО к значительным финансовым потерям, к снижению авторитета предприятия как на внутреннем, так и на внешнем рынке, что в конечном итоге приведет к неспособности конкурировать с более сильными организациями.

Список литературы:

1. Финансовый анализ: все о финансовом анализе [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://1fin.ru/>
2. Центр раскрытия корпоративной информации [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.e-disclosure.ru/#>

УДК 336.6

ЗНАЧЕНИЕ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ СТАБИЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

ИВАНОВА П.И.

студент 4 курса

Белорусский государственный университет транспорта

Устойчивая работа любого предприятия в рыночных условиях невозможна без использования современных методов управления финансами. Одним из основных направлений повышения эффективности финансового менеджмента является использование инструментов финансового планирования. Именно планирование стабилизирует хозяйственную деятельность предприятия в условиях непредсказуемости рыночных отношений. Помимо этого, планирование – один из основных компонентов системы внутрифирменного управления на базе концепции, определяющей общие цели организации, приоритеты в распределении ресурсов, главные направления развития инвестиционной деятельности.

Финансовое планирование представляет собой процесс разработки системы финансовых планов и плановых (нормативных) показателей по обеспечению развития предприятия необходимыми финансовыми ресурсами и повышению эффективности его финансовой деятельности в будущем периоде. Финансовое планирование дает возможность предвидеть цели предприятия, оценить результаты будущей деятельности и определить необходимые ресурсы для достижения цели. Благодаря финансовому планированию можно конкретизировать намеченные прогнозы, определять конкретные пути, показатели, взаимосвязанные задачи,

последовательность реализации данных задач, а также намеченные прогнозы, выявлять конкретные курсы, показатели, взаимоувязанные задачи, последовательность их реализации, а также методы, которые способствовали бы достижению выбранной цели.

Финансовое планирование является составной частью общего процесса планирования и, следовательно, управленческого процесса, осуществляемого менеджментом предприятия. Финансовое планирование предполагает выбор целей по реальности их достижения с имеющимися финансовыми ресурсами в зависимости от внешних условий и согласование будущих финансовых потоков, выражается в составлении и контроле за выполнением планов формирования доходов и расходов, учитывающих текущее финансовое состояние, выраженные в денежном эквиваленте цели и средства их достижения.

Объектом финансового планирования выступает финансовая деятельность субъектов [1, с. 6].

Важность осуществления финансового планирования на предприятиях транспорта связана с необходимостью определения денежных средств, без наличия которых невозможно непрерывное функционирование организаций транспорта, поскольку их следует постоянно расходовать для приобретения сырья, материалов, уплаты налогов, отчислений, выполнения финансовых обязательств перед поставщиками, заказчиками, членами коллектива.

Главной целью финансового планирования является обоснование стратегии с позиций компромисса между доходностью, ликвидностью и риском, а также определение финансовых ресурсов для реализации данной стратегии.

Финансовое планирование включает в себя ряд задач:

– создание и поддержание равновесия между целями, финансовыми возможностями и внешними условиями;

– выявление резервов увеличения доходов и способов их мобилизации;

– обеспечение воспроизводственного процесса необходимыми источниками финансирования;

– определение наиболее эффективных вариантов использования финансовых ресурсов.

Условия, от которых зависит эффективность финансового планирования, вытекают из самих целей этого процесса и требуемого конечного результата.

Составление финансовых планов состоит из нескольких этапов:

Этап 1. На данном этапе определяют вероятное поступление денежных средств, исходя из предполагаемого объема производства и реализации продукции, а также оказания услуг с учетом заключенных договоров.

Этап 2. На этом этапе обосновывают необходимость затрат. Здесь обычно также производят расчет прибыли от осуществления каждой крупной хозяйственной операции.

Этап 3. На данном этапе разрабатывается финансовая стратегия, а также изучается возможность и целесообразность привлечения финансовых ресурсов за счет выпуска ценных бумаг, получения кредитов, займов и пр.

Этап 4. На заключительном этапе проводят выявление внутренних резервов организации транспорта по повышению рентабельности перевозок, а также перспективы внедрения научно-технического прогресса и совершенствования имеющихся услуг.

Отметим, что финансовое планирование является значительно более широким понятием, чем составление финансового плана. Финансовый план является итоговым документом, для разработки которого необходимо предварительно рассчитать все возможные изменения в условиях деятельности предприятия, которые могут произойти в планируемом периоде по сравнению с условиями базисного периода.

Финансовое планирование предполагает выбор целей по реальности их достижения с имеющимися финансовыми ресурсами в зависимости от внешних условий и согласование будущих финансовых потоков, выражается в составлении и контроле за выполнением планов формирования доходов и расходов, учитывающих текущее финансовое состояние, выраженные в денежном эквиваленте цели и средства их достижения.

Влияние финансового планирования на повышение эффективности общественного производства и каждого хозяйствующего субъекта во многом зависит от методов обоснования и взаимной увязки финансовых заданий.

Существуют следующие методы планирования финансовых показателей:

– нормативный;

– расчетно-аналитический;

– балансовый;

– оптимизации плановых решений;

– экономико-математического моделирования.

На текущий момент при разработке финансовых планов формально используется балансовый метод (баланс доходов и расходов) и в качестве главной его цели принимается требование обеспечения достаточного уровня прибыльности железнодорожного транспорта.

Данный подход к финансовому планированию требует совершенствования, так как финансовый план должен не только увязывать доходы и расходы железнодорожного транспорта, но и определять финансовые цели и устанавливать степень соответствия этих целей текущему финансовому положению отрасли. При этом долгосрочный финансовый план должен определять допустимые с позиций финансовой устойчивости темпы

ее роста, а краткосрочный – обеспечивать ее платежеспособность [2, с.118].

Практика показывает, что для обеспечения сбалансированности хозяйственной деятельности железнодорожного транспорта необходимо совершенствовать и саму методику финансового планирования. Это связано в первую очередь с рационализацией отдельных финансовых потоков железной дороги с целью обеспечения их управляемости и прозрачности.

Так же в рамках финансового менеджмента необходимо рассматривать и стратегическое планирование на железнодорожном транспорте, которое представляет собой процесс создания и поддержания соответствия между целями предприятия и его реальными шансами на успех в сфере реализации продукции и услуг.

Опыт экономически развитых стран показывает, что стратегическое планирование – один из основных способов успешного управления деятельностью крупных компаний и предприятий. Такое планирование позволит координировать работу отделений дороги и их структурных подразделений, намечать долгосрочные и среднесрочные цели и определять тактику эффективного использования ресурсов для достижения этих целей.

В целом следует отметить, что в условиях современной экономики повышается значимость и актуальность финансового планирования на железнодорожном транспорте, так как от его должной организации коренным образом зависит благополучие и финансовая устойчивость Белорусской железной дороги.

Список литературы:

1. Савкина, Р.В. Планирование на предприятии: Учебник / Р.В. Савкина. – М.: Дашков и К, 2013. – 324с.
2. Логинова, Н.А. Планирование на предприятии транспорта: Учебное пособие / Н.А. Логинова. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 118с.

УДК 33

РОЛЬ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В МАРКЕТИНГЕ

КОСТЮШКО Н.С.,

Студент,

Барановичский государственный университет, г. Барановичи

ТАГИЛЬ С.В.,

Студент,

Барановичский государственный университет, г. Барановичи

Наиважнейшей составляющей маркетинговой деятельности организации является ценообразование.

От того, насколько грамотно и продуманно построено ценообразование, а также и насколько продумана ценовая политика фирмы, зависят ее коммерческие результаты.

Главная цель ценообразования организации – это определение цен на товары (услуги) для завоевания части рынка, обеспечение конкурентоспособность данного товара по ценовым показателям и определение объема прибыли[1].

Для производителей вопрос о цене товара (услуги) имеет большое значение. От цены зависит рентабельность фирмы, финансовая стабильность и жизнеспособность, именно поэтому она тесно связана с маркетингом на предприятии.

При проведении ценовой политики, организация может регулировать как объем продаж, так и размер получаемой прибыли. Обычно организация не ставит целью получение быстрой прибыли, от реализации товара (услуги) по наивысшей цене.

На величину цены оказывают влияние внешние и внутренние факторы. К внешним относятся: сектор потребителей, рыночная среда, уровень конкуренции, поставщики и посредники, экономическая ситуация в стране (регионе), государственное регулирование цен. К внутренним относятся: цели фирмы, стратегия маркетинговой политики, политика ценообразования.

Главными целями коммерческих организаций, влияющих на ценообразование, являются: получение максимальной прибыли, завоевание максимальной части рынка, лидерство по качеству продукции. Исходя из целей организаций, существуют виды ценообразования:

1. Дискриминационное образование – продажа товара (услуги) по разным ценам независимо от издержек. Установка дискриминационных цен зависит от:

1) покупательского сегмента, то есть разные покупатели готовы платить за один и тот же товар различные цены;

2) варианта товара, то есть вне зависимости от издержек разные версии товара (услуги) продаются по разным ценам;

3) местонахождения товара, то есть цены на товар в разных местах устанавливаются разные, даже, если издержки одинаковые;

4) времени, то есть размер цены зависит от сезона.

2. Ценообразование по психологическому принципу – определение цены не только с экономической стороны, но и с учётом психологических факторов.

3. Стимулирующее ценообразование – снижение цены на некоторое время для повышения уровня продаж в краткосрочном периоде. Применяется для снижения запасов товара.

4. Ценообразование по географическому принципу – установление разного уровня цен в зависимости от удаленности от производителя. В основном это применяется для покрытия транспортных издержек[2].

Ценообразование - решающий инструмент маркетинга, а уровень цен является своеобразным индикатором функционирования конкуренции. Ценовая конкуренция существует как между товаропроизводителями, так и среди торговцев.

Производитель хочет контролировать две цены: оптовую и розничную, так как его выручка во многом зависит от первой цены, а от второй зависит позиционирование товара. Однако на уровне закона (во многих государствах) закреплено право формирования розничной цены за организациями розничной торговли, что ограничивает возможности производителя, которому остается лишь догадываться, какую цену назначит продавец на основе его оптовой цены и торговой наценки[3].

Следовательно, ценообразование оказывает значительное воздействие на производственно-сбытовую деятельность фирмы, а после и предопределяет ее коммерческие результаты.

Список литературы:

1. Экономик студио [Электронный ресурс]: Значение ценообразования в маркетинге. Процесс установления цен. – Режим доступа: <http://economics.studio>. – Дата доступа: 01.10.2018.

2. Вики чтение [Электронный ресурс]: Ценовая политика в маркетинге. – Режим доступа: <https://marketing.wikireading.ru>. – Дата доступа: 31.09.2018.

3. Центр Управления Финансами [Электронный ресурс]: Ценообразование. – Режим доступа: <http://center-yf.ru>. – Дата доступа: 29.09.2018.

УДК 336.161.1

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ОБРАЩЕНИЯ КРИПТОВАЛЮТЫ В РФ

ЛАДОНИНА В.А.,

студентка 4 курса юридического факультета

Чебоксарский кооперативный институт (филиал) Российского университета кооперации

В настоящее время оплата товаров и услуг через Интернет посредством электронных кошельков или переводов с банковских карт стала привычной операцией за границей. И в России все больше людей начинают доверять оплате банковскими и кредитными картами и покупкам через Интернет. На фоне этого особо выделяются криптовалюты, — ничем не обеспеченные виртуальные цифровые деньги, как перспектива развития сделок покупки-продажи без передачи реальных денег. Популярность криптовалюты увеличивается за рубежом с каждым годом, и понемногу она просачивается и в Россию. На сегодняшний день самой популярной криптовалютой в мире является биткойн.

Несмотря на то, что за последние десять лет криптовалюты стали самым значимым феноменом в мировой экономике, который, по словам многих экспертов, способен подмять под себя весь рынок денежных транзакций в интернете и большую часть офлайн-платежей, отношение российских властей к данному финансовому инструменту, мягко говоря, неоднозначное. Хотя если посмотреть за границу, то можно увидеть что большинство развитых стран уже давно легализовали криптовалюту, признав все операции с ней валютными транзакциями.

Не смотря на тот факт, что многие государства уже официально приняли криптовалюту и активно осуществляют её обращение, Российская Федерация находится лишь на этапе первых шагов на пути к внедрению криптовалюты на территории РФ. На сегодняшний день Министерство финансов России опубликовало на своем сайте проект закона «О цифровых финансовых активах», в котором впервые в российском законодательстве дано определение криптовалюты. Криптовалютой признается цифровой финансовый актив, создаваемый и учитываемый в распределенном реестре цифровых транзакций участниками этого реестра в соответствии с правилами его ведения. Данная формулировка не в полной мере раскрывает суть анализируемого феномена.[1]

Во-первых, в имеющихся определениях не отражен децентрализованный характер эмиссии криптовалют. Представляется особенно важным учесть, что в процессе образования новых платежных инструментов задействованы компьютерные мощности миллионов участников, объединённых в одной пиринговой сети, где нет центрального сервера, и каждый отдельно взятый компьютер этой сети является сервером.

Во-вторых, криптовалюты представляют собой зашифрованный специальной программой код в распоряжении владельца, который фиксируется и хранится на электронном носителе и принимается как средство платежа другими пользователями и организациями.

В-третьих, в случае с криптовалютами идентификация владельцев и фиксация факта их смены основаны на самых современных криптографических методах защиты, при этом весь объём информации в виде специальных блоков хранится на каждом сервере (компьютере, участнике пиринговой сети).

Учитывая вышеназванные положения, можно доработать данное Минфином определение: «Криптовалютой признается цифровой финансовый актив, имеющий анонимный и децентрализованный характер, в основе которого лежат криптографические алгоритмы исключаемые, а также учитываемый враспределенном реестре цифровых транзакций участниками этого реестра в соответствии с правилами его ведения».

Необходимо также дать определение основных понятий, непосредственно участвующих в данном процессе. Таковыми являются:

Биткоины — это виртуальные электронные денежные средства.

Блокчейн (цепочка блоков) — это распределённая база данных, у которой устройства хранения данных не подключены к общему серверу. Эта база данных хранит постоянно растущий список упорядоченных записей, называемых блоками.

Майнинг - это не что иное, как процесс создания новых криптомонет по специальному алгоритму. Новые криптомонеты выдаются тому, кто найдет новый блок -уникальный набор данных, для подтверждения достоверности платежных транзакций. [2, с. 9].

Необходимо помнить, что возрастающая роль криптовалют и технологии блокчейн на финансовом рынке требует законодательной регламентации. При этом поспешное принятие закона без должного научного обоснования, разработки концепции правового регулирования, может привести к негативным последствиям для развития экономики в России.

Абстрагируясь от тонкостей правового положения, можно сказать, что на данный момент рынок торговли криптовалютами неуклонно растёт. А вот касаясь правового положения ситуация в РФ до сих пор непонятна. В ходе написания работы нами было выявлено несколько проблем, а также было разработано их примерное решение.

Одной из главных проблем является запрет криптовалюты как таковой, поскольку анонимность её обращения приводит к тому, что криптовалюта является легким инструментом для отмывания денег, полученных преступным путем, вывода денег за границу и финансирование терроризма.[3, с. 10]. К тому же, при анонимности обращения криптовалюты возникает проблема подтверждения права на криптовалюту в суде, поскольку предоставить имеющие законную в России силу выписки (по аналогии с обычными денежными средствами, владение которыми подтверждается банковскими организациями) владелец криптовалюты не в состоянии.

Ввиду этого предлагается введение криптовалюты с условием того, что регулятор данного процесса обеспечит идентификацию пользователей российской криптовалюты.

Ещё одной проблемой на пути криптовалюты в РФ является технологическая отсталость российского населения. Дело в том, что в России тот же биткойн не просто не распространен, о нем вообще знает очень небольшой процент населения. В данном случае представляется возможность осведомления населения о понятии криптовалюты и о том, как её заработать.. Уже после представляется возможным ввести процесс обучения майнингу. Такое обучение будет иметь форму семинаров, стоимость которых будет ориентирована на население со средним доходом. Но нужно учитывать тот, факт, что сам майнинг – затратный процесс и будет доступен лишь малой части населения.

Налогообложение- безусловно важный фактор при обращении криптовалюты. Предполагается, что при совершении операций физ. лицами налогообложение будет осуществляться путём уплаты НДФЛ. Мы предусматриваем, что в РФ облагаться подходящим налогом может:

- во-первых, доход, полученный физическим лицом в криптовалюте и переведенный в рубли;
- во-вторых, прирост стоимости криптовалюты, вызванный изменением ее рыночного курса по отношению к законному платежному средству. Проще говоря, если купить биткойн за 100 рублей, а продать за 1000, то доход составит 900 рублей, с которых будете уплачивать налог.

По операциям, совершенным юр. лицами будет уплачиваться налог на прибыль организаций.

Необходимость государственного регулирования взаимоотношений посредством криптовалют обусловлена тем, что данная сфера отношений в настоящее время никак не соотносится с эмиссией денежных средств, то есть при уходе частного бизнеса в названную сферу, государство не сможет получать определенную долю налогов, если не всю вовсе.

Безусловно, крайне важно законодательно закрепить такую форму предпринимательства, как «майнинг», поскольку в настоящее время данная деятельность полностью бесконтрольна, ей может заниматься абсолютно любой человек, в абсолютно любом месте при наличии соответствующего компьютерного оборудования.

Наиболее перспективным является перевод майнинга в лицензированную деятельность, поскольку он позволит контролировать государству участников процесса получения криптовалют, будет способствовать развитию конкуренции на рынке, а также поможет выработать единые безопасные условия осуществления данного процесса.

Стоит уделить внимание и тому, что выпуск криптовалюты сопровождается рекламными кампаниями в Интернете. На наш взгляд, помимо закона о криптовалюте, необходимо продумать и доработать

законодательство о рекламе, так как привлекательные предложения о заработке на виртуальной валюте могут вводить в заблуждение доверчивых граждан. Возможно, на первоначальном этапе понадобится более жесткий контроль со стороны ФАС России.

С внедрением криптовалюты связаны и определенные риски. Таковыми нами были признаны:

1. Волатильность курса криптовалют. Тот же биткойн может значительно колебаться. Динамика курса биткоина представлена на диаграмме за последние 5 лет. Как видно на диаграмме, с июля 2017 года биткойн начинает свой стремительный рост, курс подскочил до 1 125 301 рубля за два месяца. После такого значительного роста, идет не менее стремительное падение. При этом, на сегодняшний день курс биткоина к рублю составляет 438 148.

Рисунок 1 – Курс биткоина к рублю за последние 5 лет

2. Риск потери денег. Цифровая валюта никак не привязана к физическому или юридическому лицу, это просто последовательность цифр. Потеря кода, поломка компьютера, хакерские и вирусные программы — и деньги будут потеряны, и вернуть их будет невозможно, как и застраховать риск от потерь. [4, с.148].

3. Использование криптовалют при совершении сделок является основанием для рассмотрения вопроса об отнесении таких сделок (операций) к сделкам (операциям), направленным на легализацию (отмывание) доходов, полученных преступным путем, и финансирование терроризма.

4. Риском выступает и невозможность обжалования сделки, совершенной с использованием криптовалюты.

В вышеуказанном письме Росфинмониторинг отмечает, что отсутствие в системах криптовалют контролирующего центра, влечет невозможность обжалования или отмены несанкционированной транзакции, а фактическое нахождение криптовалют вне правового поля не предоставляет возможность реализации правовых механизмов обеспечения исполнения обязательств сторонами сделки. К примеру, если оплата произведена, но услуга или товар не получены, то нет гарантий возврата такого платежа. При этом, криптовалюты в силу децентрализации не имеют субъекта, обеспечивающего их условную платежеспособность.

5. Не стоит оставлять в стороне и следующий факт: Информация о криптовалютах (биткойне) — запрещена к распространению на территории России информация. Так, Апелляционным Определением Санкт – Петербургского городского суда от 13 февраля 2017 года по делу № 33-2537/2017 признана законной блокировка сайта *«bitcoininfo.ru»*, на котором были размещены сведения об «электронной валюте Биткойн».

Решением Октябрьского районного суда Санкт – Петербурга от 16 мая 2017 года по делу № 2-1993/2017 заблокированы 40 интернет – сайтов, содержащих сведения о криптовалюте.

Можно смело говорить, что криптовалюта требует законодательного регулирования со стороны Российской Федерации. И чем быстрее это будет сделано, тем с меньшим количеством проблем могут столкнуться не только граждане, но и органы государственной власти РФ. Поскольку наличествующая правовая неопределенность сказывается негативным образом.

Список литературы:

1. Проект Федерального закона N 419059-7 "О цифровых финансовых активах" [Электронный ресурс]. – Режим доступа: СПС «Консультант-Плюс».- (дата обращения 04.10.18)
2. Абдрахманов А.Л. Криптовалюта как альтернативная денежная система / А.Л. Абдрахманов // Вестник экономики, права и социологии. - 2017. - № 7. - С.7
3. Батоев В. Б. Использование криптовалюты в преступной деятельности: проблемы противодействия / В.Б. Батоев // Труды Академии управления МВД России.- 2017.- № 2(17).- С.9
4. Сидоренко Э.Л. Криминологические риски оборота криптовалюты / Э.Л. Сидоренко // Экономика. Налоги. Право.- 2016.-№ 6.- С.147

РОЛЬ ОТДЕЛЬНЫХ ВИДОВ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ФОРМИРОВАНИИ ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ ОРГАНИЗАЦИЙ АПК

ПАВЛОВИЧ В.В.,

студентка,

Научный руководитель – Гайдуков А.А., старший преподаватель,
УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

Введение. Денежные средства играют огромную роль в экономике. Они опосредуют кругооборот доходов и продуктов, способствуют эффективному функционированию производства, обмена. В свою очередь, денежные расчеты представляют собой систему денежных отношений, связанных с оплатой товаров, услуг и выполнением других финансово-кредитных обязательств предприятий. В результате их производственной, инвестиционной и финансовой деятельности возникают денежные отношения между субъектами хозяйственной деятельности [1].

Сельскохозяйственные организации также получают денежные средства от производственной (текущей), инвестиционной и финансовой деятельности. Очевидно, что каждый вид деятельности играет различную роль в формировании положительных денежных потоков организаций АПК. В связи с этим возникает необходимость оценки роли указанных видов деятельности в формировании денежных потоков сельскохозяйственных организаций отдельного региона.

Цель работы. Оценить долю каждого вида деятельности в формировании общего прироста денежных средств в сельскохозяйственных организациях Брестской области Республики Беларусь.

Материалы и методика исследования. Исследования проведены по данным годовой бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных организаций Брестской области за 2016-2017 годы. С учетом удельного веса каждого вида деятельности в формировании общего поступления денежных средств, а также прироста положительного денежного потока определена доля текущей, инвестиционной и финансовой деятельности в общем приросте денежных средств организаций региона [2].

Результаты исследования и их обсуждение. На первом этапе анализа рассчитана структура поступления денежных средств в целом по сельскохозяйственным организациям Брестской области, а также их прирост по каждому виду деятельности. Результаты расчетов представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Состав и структура поступления денежных средств

Вид деятельности	2016г.		2017г.		Темпрос та,%	Темприро ста,%
	тыс.руб	%	тыс.руб	%		
Текущая	1112225	87,6	1484298	86,5	133,45	+33,45
Инвестиционная	10199	0,8	18747	1,1	183,81	+83,81
Финансовая	147314	11,6	212767	12,4	144,43	+44,43
Итого	1269738	100,0	1715812	100,0	135,13	+ 35,13
Примечание – Составлено автором по данным годовой бухгалтерской отчетности [3]						

Данные таблицы 1 свидетельствуют о том, что наибольший удельный вес в структуре поступления денежных средств занимает текущая деятельность. Ее доля в 2017 году составила 86,5% и снизилась по сравнению с 2016 годом на 1.1 п.п. В свою очередь, поступление денежных средств от инвестиционной деятельности незначительное и составляет менее 5% от общей суммы. Кроме того, можно отметить увеличение положительных денежных потоков по всем видам деятельности. Наибольшее увеличение при этом наблюдается по инвестиционной деятельности и составляет в 2017 году более 80%.

Тем не менее, данные таблицы 1 не могут в полной мере характеризовать роль каждого вида деятельности в общем приросте поступления денежных средств сельскохозяйственных организаций региона. Оценить ее можно с помощью данных таблицы 2.

Из данных таблицы 2 видно, что высокий удельный вес текущей деятельности в общей структуре поступления денежных средств при наименьшем приросте вызвали наибольшую долю прироста положительного денежного потока по сельскохозяйственным организациям Брестской области. При этом, значительный прирост денежных средств за указанный период по инвестиционной деятельности с учетом структуры не оказал существенного влияния на увеличение общего поступления денежных средств.

Таблица 2 – Расчет доли каждого вида деятельности в общем приросте поступления денежных средств

Вид деятельности	Удельный вес 2016 г., доля	Темприроста,%	Доля прироста,%
Текущая	0,876	+ 33,45	+ 29,30
Инвестиционная	0,008	+ 83,81	+ 0,67
Финансовая	0,116	+ 44,43	+ 5,16

Итого	1,000	+ 35,13	+ 35,13
Примечание – Рассчитано автором по данным таблицы 1			

Заключение. В целом по результатам проведенного исследования можно сделать вывод о том, что в настоящее время в сельскохозяйственных организациях отдельных регионов Республики Беларусь прирост поступления денежных средств осуществляется главным образом за счет текущей деятельности. Значительное увеличение поступления денежных средств от инвестиционной деятельности, тем не менее, не оказывает существенного влияния на общий прирост положительного денежного потока средств организаций.

Список литературы:

1. Денежные потоки организации: понятие, виды и управление // Банки. Деньги, инвестиции, бизнес [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bankmib.ru/3240>. - Дата доступа: 05.10.2018.
2. Теоретические основы бухгалтерского учета и анализа: учебник / В. И. Стражев [и др.]; под общ.ред. В. И. Стражева. – Минск: Вышэйшая школа, 2016. – 319 с.
3. Годовые отчеты сельскохозяйственных организаций Могилевского района за 2017 год.

УДК 331.23:005.71

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ СТРУКТУРЫ ФОНДА ОПЛАТЫ ТРУДА РАЗЛИЧНЫХ КАТЕГОРИЙ ОРГАНИЗАЦИЙ

ПИНТАЛЮШКО А.А.

студент,
Научный руководитель – Гайдуков А.А.
старший преподаватель,
УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

Введение. В современных экономических условиях одним из основных факторов устойчивого развития сельскохозяйственных организаций является эффективное развитие имеющегося трудового потенциала. Отдельные авторы отмечают, что совершенствование системы мотивации и стимулирования возможно путем улучшения монетарных видов стимулирования [1, 2].

Организации АПК Республики Беларусь в настоящее время представлены двумя организационно-правовыми формами: акционерными обществами (АО) и унитарными предприятиями (УП). В свою очередь акционерные общества могут быть закрытого (ЗАО) и открытого типов (ОАО). В связи с этим, на наш взгляд, вызывает интерес анализ структуры фонда оплаты труда в разрезе указанных категорий организаций.

Цель работы. Провести сравнительный анализ структуры фонда оплаты труда по видам выплат в сельскохозяйственных организациях различных организационно-правовых форм.

Материалы и методика исследования. Исследования проведены по данным годовой бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных организаций Могилевского района Могилевской области Республики Беларусь за 2017 год. В качестве основного метода исследования использовано типологическая группировка.

Результаты исследования и их обсуждение. В аграрном секторе Могилевской области получили развития все указанные выше организационно-правовые формы сельскохозяйственных организаций. Наиболее перспективной формой в регионе в настоящее время являются акционерные общества. В связи с этим сопоставление структуры фонда оплаты труда в организациях данной формы в разрезе типов, а также в унитарных предприятиях позволяет определить преимущества и перспективы развития всех предприятий региона.

В процессе анализа нами составлена группировка организации различных форм хозяйствования по видам выплат и их удельному весу в фонде оплаты труда работников. Результаты расчетов представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Состав и структура фонда оплаты труда организаций различных форм хозяйствования

Вид выплат	ОАО		ЗАО		УП	
	тыс. руб.	%	тыс. руб.	%	тыс. руб.	%
За выполненную работу	8825	56,8	7239	86,5	1306	58,2
Выплаты стимулирующего характера	4539	29,2	90	1,1	741	33,1
Выплаты компенсирующего характера	582	3,7	–	–	26	1,2
Оплата за неотработанное время	807	5,2	618	7,4	168	7,5
Другие выплаты	794	5,1	–	–	1	–
Итого	15547	100	8355	100	2242	100
Примечание – Составлено автором по данным годовой бухгалтерской отчетности [3]						

Данные таблицы 1 свидетельствуют о том, что наибольший удельный вес в фонде оплаты труда организаций всех форм занимают выплаты за выполненную работу. Однако в закрытых акционерных обществах доля указанных выплат значительно превышает данные по другим формам хозяйствования. Значительная доля выплат в открытых акционерных обществах и унитарных предприятиях приходится на выплаты стимулирующего характера. Удельный вес оплаты труда за неотработанное время в организациях всех организационно-правовых форм отличается незначительно. Кроме того, следует отметить, что в закрытых акционерных обществах отсутствуют выплаты компенсирующего характера и другие виды выплат. Сумма других видов выплат в унитарных предприятиях незначительная.

Заключение. В целом по результатам исследований можно сделать следующие основные выводы:

- в закрытых акционерных обществах стимулирующую роль оплаты труда выполняют сдельные расценки за выполненную работу и тарифные ставки с учетом качества работы;
- открытые акционерные общества и унитарные предприятия для стимулирования повышения производительности труда широко используют выплаты стимулирующего характера;
- открытые акционерные общества с целью повышения эффективности использования трудовых ресурсов также применяют другие виды выплат.

Список литературы:

1. Баширова, З.С. Анализ фонда оплаты труда на примере предприятия ООО «Стройпрогресс ДВ» // Молодой ученый. – 2016. – №12. – С. 1120-1124.
2. Теоретические основы бухгалтерского учета и анализа: учебник / В. И. Стражев [и др.]; под общ.ред. В. И. Стражева. – Минск: Вышэйшая школа, 2016. – 319 с.
3. Годовые отчеты сельскохозяйственных организаций Могилевского района за 2017 год.

UDC 336.77

MODERN CONDITION AND DEVELOPMENT OF LONG-TERM BANK CREDITING OF ECONOMY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

KZYLOVA A.Ye.

master F -12 SP

department «Banking deal»

Scientific consultant - Talimova L.A., d.e.s., professor,
Karaganda Economic University of Kazpotreboyzuz

Introduction. Achieving a high competitiveness of the Kazakh economy is possible through the introduction and development of new technologies, the modernization of the real sector, the increase in production efficiency, the departure from the raw economic model, the accelerated growth of investment and the innovative nature of investment. Successful implementation of these tasks requires the investment of huge financial and credit resources, which in conditions of limited public funds, underdevelopment of the stock market, lack of enterprises' own funds for investment activity, can be provided by the banking system with a sufficient level of credit and investment potential.

At the same time, the current stage is characterized by trends in the slowdown in the economic dynamics of the banking system and lending, including the long-term. In this regard, the problems of enhancing the investment participation of second-tier banks of Kazakhstan in the real sector of the economy of Kazakhstan are of particular relevance.

Aim of research is to identify the main reasons for the low activity of banks in the credit process based on an analysis of the current situation in the banking sector and to determine the future directions for the development of long-term bank lending.

Results of study and discussion. At present, the volume of investments in fixed assets amounts to 7,719 billion tenge or 16.9% of GDP. It is necessary to increase this indicator to at least 35% of GDP or 17 trillion. tenge, which will correspond to the level of investment in fixed capital of developed countries.

As of the beginning of 2017, the share of bank lending in financing investment in fixed assets was only 5.8%.

In comparison with developed countries, where this share is 20-30%, it can be concluded that in Kazakhstan the participation of the banking sector in financing investment projects is very small. On average, the share of bank lending for the analyzed period 2008-2016. accounted for 4-5%. This fact indicates that Kazakhstan banks do not satisfy the demand for long-term credit resources sufficiently.

Against the background of a gradual increase in the total amount of bank loans to the economy in nominal terms, their growth rates remain insignificant (Table 1). At the same time, the share of loans issued to non-bank legal entities amounted to 66-73% for the analyzed period, that is, about 70% of the total amount of bank loans provided to economic entities. At the same time, in 2016 the volume of loans to non-bank legal entities amounted to only 19.3% of GDP, although in developed countries this indicator is at a level of over 80%.

In the structure of loans issued to non-bank legal entities, the share of long-term loans (over 1 year) is more than 75%. However, of these, long-term loans provided for the acquisition of fixed assets amounted to only 1,180.5

billion tenge at the end of 2016, or 17% of the amount of long-term loans to non-bank legal entities. The remaining amount was allocated to other non-investment purposes.

These data indicate a steady downward trend in the activity of second-tier banks in Kazakhstan in the provision of investment loans. It should be borne in mind that long-term loans include all loans provided by banks for a period exceeding one year. Therefore, with a more detailed analysis based on indicators of the amount of loans extended for a period exceeding 3 years, the situation with long-term lending is even more critical.

The current state of long-term lending to the real sector of the economy of Kazakhstan is due to various causes and factors of macro and microeconomic nature. These include high interest rates on loans.

Analyzing interest rates on bank loans, we can note an increase in interest rates on long-term loans to non-bank legal entities in tenge from 10.4 to 14.3% for the period 2014-2016. (Figure 2). According to the results of monitoring conducted by the National Bank of Kazakhstan, acceptable interest rates for enterprises of the real sector of the economy are 7-8% per annum [1]. Consequently, the gap between actual and acceptable interest rates on long-term loans remains significant. It is possible that a decrease in interest rates and a softening of non-price conditions for bank loans will cause a corresponding increase in investment lending to the real economy.

In turn, banks note the lack of promising investment projects, as well as the shortage and high cost of long-term financing, high risks of investing in the real economy [2].

Indeed, the number of unprofitable enterprises remains quite significant. According to the Statistics Committee of the Ministry of National Economy of Kazakhstan, as of the end of 2016, their share in the total number of enterprises in the real sector was 32.3% or 1318 units. [3]. In 2015, this figure was even higher - 38% or 1563 units. At the same time, at the end of 2016, the financial independence ratio was 38.4%, and the indicator of the security of current assets with the value of working capital is negative (-0.7), which increases the risk of long-term lending to enterprises in the real sector of the economy of Kazakhstan. Many companies that need bank credit are unattractive for banks in terms of reliability and creditworthiness. Loans to such enterprises are classified as doubtful, which requires the creation of a significant amount of provisions for possible losses on loans. The problems of unreliable, untimely or incomplete reporting on the real production and financial condition of borrowers, inappropriate use of long-term loans by enterprises, etc., remain.

Long-term investments always involve significant amounts of investments. However, the possibility of long-term financing of investments is limited by the lack of long-term resources from the banks themselves. When considering the structure of the liabilities of the banking system, it is possible to note a high proportion of short-term attracted resources that are inappropriate to use for long-term credit investments.

In accordance with prudential standards, the maximum allowable level of debt per borrower or groups of interrelated borrowers is limited to an amount not exceeding 25% of the bank's capital. Under these conditions, many Kazakhstani banks do not have sufficient funds for investment lending. Consequently, the increasing role of the banking sector in financing investments in fixed capital, reconstruction and modernization of production is possible with an increase in the equity capital of second-tier banks of Kazakhstan. The Program for Improving the Financial Stability of the Banking Sector of Kazakhstan [4] is aimed at solving this problem.

To identify the dependence of the increase in investments in fixed capital from the increase in long-term loans extended to non-bank legal entities, a regression analysis was conducted for 2008-2016. the value of the coefficient of determination, equal to 0.9777, indicates a fairly close relationship between the resultant and factor indicators. The value of the F-test confirms the adequacy of the regression equation. The analysis of the regression coefficient allows us to conclude that in order to increase investment in fixed assets by one tenge, it is necessary to increase loans granted to non-bank legal entities for a period exceeding 1 year, more than 3 tenge. At the same time, the change in the parameters of long-term bank lending does not provide an accurate forecast of the dynamics of investment loans due to the influence of many factors on it.

The key areas for the development of investment lending to Kazakhstan banks can be:

- the introduction of a differentiated approach to the determination of the amount of deposits guaranteed by the state depending on the timing of their placement (with an increase in this guaranteed value with a long-term deposit);
- increasing the attractiveness of housing and educational savings by increasing the insurance guarantees and premiums of the state, restrictions on their early withdrawal, as well as deposit and savings certificates;
- to provide in the legal framework tax incentives for investment operations of second-tier banks aimed at reconstructing and modernizing production, acquiring new equipment and equipment, as well as banks that are actively involved in state investment programs;
- provide for state guarantees for long-term loans to enterprises of the innovation sector and subsidizing interest rates to increase the availability of bank loans.

Conclusion. Thus, in order to activate long-term lending, effective mechanisms are needed to regulate and stimulate investment activity of second-tier banks to increase the volume and quality of their capital and reduce the credit risks of long-term investments in the real sector of the economy.

References:

1. The results of surveys of enterprises on the economy Q2 2017 - Access mode: <http://www.nationalbank.kz/>
2. Lending trends for the first half of 2016. Lending market environment. - Access mode: <http://www.nationalbank.kz/>

3. Financial and economic activities of enterprises in the Republic of Kazakhstan for 2016. - Access mode: <http://www.stat.gov.kz/>

4. The program for improving the financial sustainability of the banking sector of the Republic of Kazakhstan, approved by Resolution No. 129 of the Board of the National Bank of Kazakhstan dated June 30, 2017

УДК 338.46 (075.8)

ПУТИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ РИСКОВ В БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

ЖУМАБЕКОВА М. Б.,

Доктор философии (PhD)

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Несмотря на то, что за последние годы уровень капитализации банковского сектора Казахстана соответствовал нормативам достаточности собственного капитала, в настоящее время ряду банков Казахстана требуется докапитализация. Совокупность причин, связанных с современным кризисом, ростом цен на энергоресурсы, девальвацией национальной валюты предопределяют увеличение потенциальных рисков для банковского сектора.

При этом последствия реализации репутационного и операционного рисков в условиях развитой рыночной экономики зачастую сопоставимы и даже превышают потери от реализации традиционных банковских рисков.

Риски и угрозы, которым подвергается Национальный банк, представляют потенциальную опасность для банков второго уровня, частных заемщиков, предприятий, что в итоге могут оказать влияние на экономическую, а после и национальную безопасность страны.

Для принятия наиболее значимых путей усиления экономической безопасности банковской деятельности нужно выявить и обобщить потенциальные угрозы, которые способствуют негативному влиянию на деятельность банка.

Механизм управления инвестиционными рисками должен включать такие методы, как анализ, контроль и оценку рисков с учетом организационно-правовых отношений возникающих во время реализации банковских операций.

Понятие экономической безопасности банковской деятельности, с нашей точки зрения, это наиболее эффективное использование денежных ресурсов, обуславливающее предотвращение возможных угроз деятельности Национального банка, банков второго уровня и микрокредитных финансовых организаций в целях реализации рационального менеджмента рисков, создающее благоприятную среду для функционирования национальной финансово-кредитной системы, ее устойчивости и максимизации рентабельности банковской сферы [1, с. 62].

Основные пути предупреждения и снижения последствий от рискованных банковских операций включают в себя непосредственно предупреждение и избежание риска, локализацию риска, диверсификацию риска, компенсацию и снижение последствий риска, содержание которых нами сведены в матрице рисков, показанной в таблице 1.

Из данных, приведенных в таблице 1, что наряду с совокупностью предупредительных мер в механизме управления банковскими рисками одним из важнейших направлений в управлении рисками в банковской деятельности является проведение предупредительных мероприятий, их профилактика и страхование рисков.

Комплексное и обязательное управление рисками как элемент антикризисного управления выявит угрозы, риски, узкие места и негативные моменты в деятельности банков, позволит своевременно принять превентивные мероприятия до наступления кризисных ситуаций.

На основании выполненного исследования можно сделать выводы об актуализации антикризисного управления для БВУ в современных условиях.

Следует отметить об ускорении внедрения обязательного стресс-тестирования для банков второго уровня в соответствии с мировой практикой, что даст возможность своевременному предотвращению внешних и внутренних рисков, связанных со спецификой банковской деятельности и условиями современного кризиса.

Приоритетами антикризисного управления в современных условиях в соответствии с предложенной нами матрицей предупреждения рисков являются следующие мероприятия:

– контроль и корректировка стратегий банка в соответствии с конъюнктурой и ситуацией на мировых финансовых рынках;

– изучение прогнозов, трендов и перспектив Всемирного банка и других финансовых институтов, составление собственных прогнозов развития социально-экономической и нормативно-правовой среды на внутреннем и внешнем рынках;

Таблица 1 - Матрица предупреждения рисков в банковской деятельности

Методы предупреждения риска	Уклонение или избежание риска	Локализация риска	Диссипация риска	Компенсация /Снижение последствий риска
Мониторинг социально-экономической и нормативно-правовой среды и целевой маркетинг	Отказ от рискованных проектов	Создание дочерних предприятий для реализации рискованных проектов	Распределение рисков между участниками отдельных проектов (подразделений)	Ограничение рискованных операций
Стратегическое Планирование деятельности предприятия	Привлечение дополнительных гарантов	Создание пециальных структурных подразделений (с обособленным бухгалтерским балансом)	Диверсификация инвестиций	Страхование путем создания (увеличение) резервных (страховых) фондов
Анализ информации о рискованных операциях (проектах)	Отказ от ненадежных партнеров	Заключение договоров совместной деятельности для реализации рискованных проектов	Диверсификация финансовых операций	Страхование рискованных операций
Прогнозирование развития внешней среды	-	-	Распределение риска во времени	-
Коучинги и тренинги для переобучения персонала	Увольнение некомпетентных сотрудников	-	-	-
Примечание - Составлено автором				

- диверсификация инвестиционной деятельности и финансовых операций;
- распределение рисков между участниками отдельных проектов (подразделений);
- заключение договоров совместной деятельности для реализации рискованных проектов;
- создание дочерних предприятий банков для реализации рискованных проектов;
- изучение кредитных историй и отказ от ненадежных партнеров и клиентов;
- ограничение рискованных операций;
- распределение риска во времени;
- страхование рискованных операций, включая страхование рисков путем создания (увеличения) резервных (страховых) фондов;
- ужесточение политики управления персоналом в условиях кризиса, вплоть до увольнения недобросовестных и некомпетентных сотрудников.

Список литературы:

- 1 Жумабекова М. Экономическая безопасность в сфере банковской деятельности // Экономика и статистика. – 2016. - № 1. - С. 61-66.

ӘОЖ 338.45:622.33(574)

ӨНЕРКӘСІП САЛАСЫНДАҒЫ КӨМІР ӨНДІРІЛУІН ТАЛДАУ ЖӘНЕ БОЛЖАУ

БОЛАТОВА А.Ғ.,

УА-11к тобының студенті

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінің

Экономикадағы жетекші салалар - мұнай, металл, көмір және тағы басқа минералдық шикізаттар өндірісі өткен 20 жыл ішінде жарыса дамып, қосалқы салаларға да жан бітірді. Мұның нақты көрінісі химия өндірісін дамыту мақсатында жол картасы аясында арнайы бағдармалар, инвестициялық жобалар жасалды. Жалпы бұл саланы дамыту елімізге үлкен табыстар алып келеді. Сол себепті біз мақаламызда математикалық – экономикалық модельдерді пайдаланып, көмірдің өндірілуін талдау мен қатар 2017 жылға өндірілетін көмірдің көлеміне болжам жасаймыз.

Негізінде көмір 1960 жылдары жер жүзіндегі энергия істеп шығару қажеттілігінен пайда болды. Көмір құрамына қарай- көміртек, сутек, оттегі және басқа элементтердің қоспасынан тұратын күрделі зат. Көмір-метаморфизм үрдісінде өсімдіктерден түзілген минерал. Қазба көмірдің төрт түрі бар[1].

Қазақстанда көмір өнеркәсібінің туу XIX ғасырдың ортасында жатыр. 1855 жылы Қарағанды, 1869 жылы Ленгiр, 1895 жылы Екiбастұз көмір кен орындары iске қосылды. Шағын рудниктер мен заводтар, жергiлiктi халықтың қажеттiлiгiн қамтамасыз ету үшiн өлкеде кiшiгiрiм көмір кен орындары да пайдаланылды. Елiмiзде көмір өнеркәсiбi өткен жылғы ағымдағы ақпарат бойынша 232703 мың т. көмір өндiрiлдi. Бұл 2015 жылғыдан 19182 мың т. артық. Көмір өндiрумен 38 компания айналысады. Негiзгi импорттер - Ресей Федерациясы. Соңғы жылдары көмір өнiмдерiнiң шетелге тасымалдау географиясы айтарлықтай кеңейдi. Қазақстандық көмір тұтынушылар қатарына Румыния, Чехия, Польша, Эстония, Түркия, Украина елдерi қосылды[2].

Халық шаруашылығын индустрияландыруға байланысты Қазақстанда көмір өнеркәсібі 30-шы жылдары Қарағанды бассейнінің қарқынды игеру нәтижесінде кеңінен дамыды. Қарағанды көмір бассейнінің маңызды өсуіне себеп: біріншіден, оған жақын жерде мол темір, марганец және жез рудаларының дамуына қолайлы жағдай туу; екіншіден, Қарағандының оның өнімін пайдаланатын Оралға, Еділ бойына және Орта Азияға жақын орналасуы.

Көмірдің геологиялық түрі 61 миллиард теңге деп бағаланды және ол 3000 ш.к. тығыз қабатта жатыр. Қарағанды көмір қорының 40 %-ы кокс шығаруға жарамды.

Сонымен мақаланың мақсатына сәйкес біз, тренд моделі көмегімен 2018 жылға көмір өндіру көлемінің болжамын есептейміз. Қатардың тенденциясы келесі түрде сипатталуы мүмкін, деп есептесек:

1) сызықты модель $y_t = a + bt$;

2) параболалық модель $y_t = a + bt + ct^2$.

Кесте 1- 1996-2017 жылдар аралығындағы қажетті деректер [3]:

Жыл	көмір және лигнит өндіру көлемі (мың тонна) у	Жыл	көмір және лигнит өндіру көлемі (мың тонна) у
1996	41489	2007	64374
1997	28259	2008	71078
1998	26986	2009	123952
1999	21628	2010	106920
2000	26595	2011	130586
2001	33750	2012	182656
2002	33116	2013	195037
2003	40557	2014	207006
2004	42301	2015	219282
2005	47198	2016	213521
2006	64713	2017	292 079

Ескерту: Авторлар Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің деректері бойынша құрастырған.

Уақыттық қатардың кездейсоқ емес компоненттерін өсу қисықтары арқылы бөлудің (бағалау) аналитикалық әдістері регрессиялық модельдер шеңберінде жүзеге асырылады, онда y_t тәуелді айнымалы

ретінде әрекет етеді және жалғыз фактор ретінде уақыт t әрекет етеді[4].

Регрессиялық талдау құралымен регрессиялық теңдеудің параметрлерін бағалаймыз (Excel-дегі анализ даннх).

1) Сызықты модель.

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,919185							
R Square	0,844902							
Adjusted R Square	0,837147							
Standard Error	32969,7							
Observations	22							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	1	1,18E+11	1,18E+11	108,9503	1,53E-09			
Residual	20	2,17E+10	1,09E+09					
Total	21	1,4E+11						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-32399,5	14551,75	-2,2265	0,037635	-62753,9	-2045,12	-62753,9	-2045,12
жыл	11564,71	1107,951	10,43793	1,53E-09	9253,568	13875,86	9253,568	13875,86

Сызықтық тәуелділіктің регрессиялық талдауы.

Нәтижесінде біз келесі сызықтық трендті аламыз:

$$\tilde{y}_t = -32399,5 + 11564,71t, \quad R = 0.92.$$

2017 жылға арналған болжам:

$$\tilde{y}_{23} = -32399.5 + 11564.71 \cdot 23 = 233577.79, \quad R = 0.92.$$

2) Параболалық модель

SUMMARY OUTPUT								
Regression Statistics								
Multiple R	0,98633							
R Square	0,97285							
Adjusted R Square	0,96999							
Standard Error	14153,6							
Observations	22							
ANOVA								
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>			
Regression	2	1,4E+11	6,8E+10	340,357	1,3E-15			
Residual	19	3,8E+09	2E+08					
Total	21	1,4E+11						
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	40791,1	9942,89	4,10254	0,00061	19980,4	61601,8	19980,4	61601,8
t	-6732,9	1991,49	-3,3809	0,00314	-10901	-2564,7	-10901	-2564,7
t^2	795,55	84,0808	9,46174	1,3E-08	619,567	971,534	619,567	971,534

Параболикалық тәуелділіктің регрессиялық талдауы.

Нәтижесінде біз келесі параболалық трендті аламыз:

$$\tilde{y}_t = 40791.1 - 6732.9t + 795.55t^2, \quad R = 0.99.$$

2017 жылға арналған болжам:

$$\tilde{y}_{23} = 40791.1 - 6732.9 \cdot 23 + 795.55 \cdot 23^2 = 306780, \quad R = 0.99.$$

Параболалық модель үшін корреляция коэффициенті сызықты модель үшін көрсеткіштен 0.07 артық. Сол себепті параболалық модель үшін алынған болжамды мән $306780 - 233577,79 = 73202,21$ мың т. көп. Параболалық тренд, бұл жағдайда, өндірілетін көмірдің көлемінің өсу динамикасын сапалы түрде сипаттайды.

Әдебиеттер:

1. http://yaneuch.ru/cat_110/azastanday-kmr-ndrs/55960.1342550.page1.html
2. <https://kazdata.kz/04/2017-otrasl-ugolnye-kompanii-311.html>
3. Комитет по статистике Министерства национальной экономики РК. <http://www.express-k.kz/news/>
4. Емелина Н.К., Козлова Н.Г. «Анализ данных и прогнозирование экономики», учебное пособие, Караганда, 2015г.

УДК 330.1

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ВНЕДРЕНИЯ ИТ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

ЕМЕЛЬЯНОВА А.,
Студентка группы Мн-32

Инновация - использование результатов научных исследований и разработок, направленных на совершенствование процесса деятельности производства, экономических, правовых и социальных отношений в области науки, культуры, образования и других сферах деятельности [1].

Предпринимательская деятельность — самостоятельная, осуществляемая на свой риск экономическая деятельность, направленная на систематическое получение прибыли от пользования имуществом или нематериальными активами, продажи товаров, выполнения работ или оказания услуг.

Инновационное предпринимательство – это бизнес, основанный на результатах научных исследований и разработок.

Любая инновационная деятельность является предпринимательской и основана на:

- поиске новых идей (от нового продукта до новой структуры) и их оценке;
- поиске необходимых ресурсов;
- создании и управлении предприятием;
- получении денежного дохода и личном удовлетворении достигнутым результатом.

Не всякое предпринимательство является инновационным. Дело в том, что любая экономическая деятельность относится к четырем основным типам: производство, обмен, распределение, потребление продукции (товаров, услуг).

Выделяют следующие виды предпринимательства, исходя из их содержания и характера формы деятельности: инновационное, производственное, коммерческое, финансовое:

- инновационное — является основной базой всех сфер предпринимательской деятельности;
- производственное — распространяется в основном на производство и потребление товаров и услуг, коммерческое — на их обмен, распределение и потребление, а финансовое — на обращение, обмен стоимостей [2, с.5].

На рисунке 1, представлена схема инновационного предпринимательства, которая состоит из 4 составных частей.

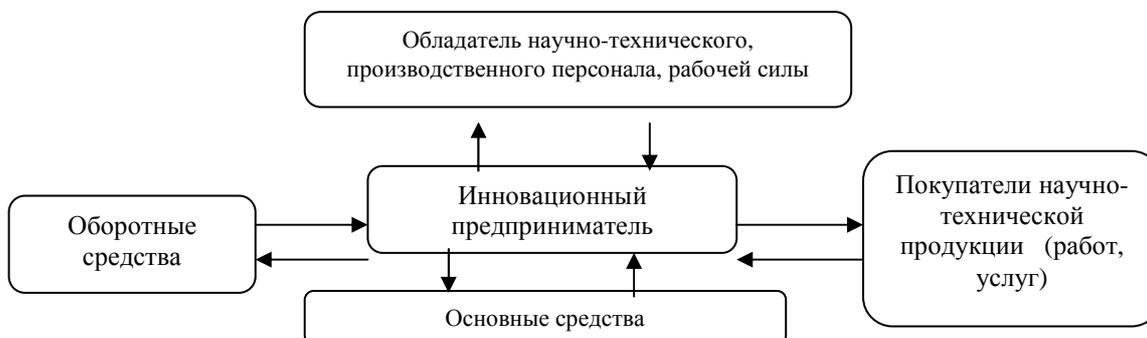

Рисунок 1. Принципиальная схема инновационного предпринимательства

В основе инновационного предпринимательства лежат создание и освоение новых видов продукции (товаров, услуг), изготовление, создание вещей, ценностей, благ, понимаемое в самом широком смысле слова.

Главной, определяющей частью такого предпринимательства являются создание и производство научно-технической продукции, товаров, работ, информации, духовных (интеллектуальных) ценностей, подлежащих последующей реализации покупателям, потребителям [3, с.33-38]

Когда речь идет об инновационном предпринимательстве в сфере потребительских изделий, исследования и разработки ориентируются на прибыль и тем самым приобретают защитный характер для предприятия, но лишь до рациональных пределов риска. Следовательно, необходимо различать новые предприятия, основывающиеся на изобретении или на радикально новой идее, и уже функционирующие предприятия, нацеленные на совершенствование существующего продукта. Оба типа предприятий необходимы, их следует стимулировать, но средства для этого должны быть различными.

Инновационное предпринимательство осуществляется в двух принципиально различных организационных формах:

- индивидуальное предпринимательство, без создания предприятия как самостоятельного юридического лица;
- создание самостоятельного предприятия как отдельного юридического лица, с правом осуществления всей хозяйственной деятельности от его имени.

В первом случае предприниматель, являясь основой инновационной деятельности как физическое лицо, несет полную персональную имущественную ответственность за результаты осуществляемого бизнеса. Во втором случае имущественная ответственность за ведение инновационной предпринимательской деятельности переносится на создаваемое новое юридическое лицо. Участники малого инновационного предпринимательства солидарно несут ответственность за результаты деятельности в зависимости от организационно-правовой формы и степени своего личного участия [4, с.32].

Каждая из этих двух форм малого инновационного предпринимательства имеет свои достоинства и недостатки. Инновационное индивидуальное предпринимательство используется, как правило, в качестве исходной, переходной формы начала предпринимательской деятельности. В практике оно чаще всего связано с созданием и использованием гражданами (физическими лицами) инновационных объектов в виде приобретений, полезных моделей или промышленных образцов. Нередко в качестве индивидуального предпринимателя выступает автор, т.е. физическое лицо, творческим трудом которого создан новый объект промышленной собственности, или даже патентообладатель, т.е. физическое лицо, которому в соответствии с законодательством выдан патент на изобретение, промышленный образец или свидетельство на новую полезную модель. В качестве индивидуального предпринимателя в инновационной сфере может выступать и лицензиат, т.е. физическое лицо, получившее право на использование объекта промышленной собственности в соответствии с заключенным с патентообладателем лицензионным договором. Индивидуальный предприниматель имеет право привлекать для своей инновационной деятельности других физических лиц и организации. Однако практические возможности расширения инновационной деятельности индивидуального предпринимателя всегда ограничены. [5, с.382]

Таким образом, мы выделяем следующие положительные и отрицательные стороны в создании инновационного предпринимательства, которые сведены в Таблицу 1.

Особенности деятельности малых инновационных фирм идентифицируются по двум направлениям: особенности деятельности малых форм хозяйствования (отсутствие бюрократизма и быстрая апробация новшеств, ограниченность ресурсов для получения максимального эффекта от инноваций, ограниченность ресурсов для осуществления научных исследований) и особенности инновационной деятельности.

Малые инновационные фирмы способствуют созданию новых моделей экономического роста, обеспечивают технологический трансферт и коммерциализацию результатов НИР, способствуют развитию в обществе рискованного мышления.

Эффективность средней и малой фирмы, занимающейся научно-исследовательскими и опытно-конструкторскими разработками, чаще бывает намного выше, чем у крупной организации, при освоении того или иного нововведения, которое не требует крупных средств и больших коллективов, когда небольшая группа специалистов может его провести без использования сложного и дорогостоящего исследовательского оборудования.

Таблица 1. Преимущества и недостатки инновационного предпринимательства

Преимущества	Недостатки
1. Упрощенная процедура государственной регистрации при открытии и ликвидации	1. Необходимость совмещения финансово-хозяйственной, инновационной и управленческой деятельности
2. Простота открытия банковского счета	2. Сложность получения кредитов под индивидуальную деятельность
3. Упрощенная схема и более низкие ставки налоговых платежей	3. Сложность получения государственного и других видов внешнего финансирования
4. Упрощенный состав социальных платежей	4. Трудность завоевания доверия клиента при реализации инновационной продукции и услуг
5. Упрощенный менеджмент и снижение затрат на его осуществление	5. Полная личная имущественная ответственность по обязательствам
6. Упрощенная отчетность	
7. Высокая степень мотивации труда и хозяйственной самостоятельности	

Таким образом, инновационным следует считать предпринимательство, основу которого составляет производство научно-технической продукции (товаров, услуг) и интеллектуальное производство. Техническое изменение затрагивает преимущественно производственный процесс, а не сам продукт.

Список литературы:

- 1.Турсынбаева А.А. Развитие малого и среднего бизнеса как важнейший путь выхода Республики Казахстан из экономического кризиса / В сб. XI Международной научно-практической конференции «Индустриально - инновационное развитие и интеграция в экономике и образовании».- Алматы:ААЭиС, 2012.
2.<http://articlekz.com/>
- 3.Габдуллина А.С. Инновационная деятельность в регионах Казахстана. //Саясат-Policy.-2010.-№8.- С.33-38.
- 4.Кошанов, А. Индустриально-инновационная стратегия и экономический рост [Текст]: [монография] / А. Кошанов. - Алматы: Қазығұрт, 2012. - 382 с.
- 5.Жалимбетова, Р.Б. Организационно-экономические основы предпринимательства в системе обеспечения конкурентоспособной экономики [Текст]: учеб. пособие / Р.Б. Жалимбетова, С.П. Гуляева. - Алматы: Жеті жарғы, 2011. - 278 с.

УДК 374.2

ФОРМИРОВАНИЕ КАРЬЕРНОЙ МОДЕЛИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ В СВЕТЕ РЕАЛИЗАЦИИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ РЕФОРМ

ЕРИХАНОВ Р.Р.

Студент группы ГМУ-42

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Модернизация государственной службы государств постсоветского пространства актуализирует проблему обеспечения аппарата служащими новой формации и квалификации, обладающих инновационным, творческим типом мышления, развитой мировоззренческой культурой, высоким профессионализмом. Истинный профессионализм государственного служащего в современных условиях означает требования высокой социальной ответственности и результативности в конкретной деятельности и предполагает гарантированное наличие не только общих знаний, практических умений и навыков, но и определенный уровень духовной зрелости, развития личностных качеств, гарантирующих такую социальную ответственность.

Динамика развития современного общества требует постоянного развития и совершенствования системы государственного аппарата. Одним из главных аспектов, влияющих на обеспечение устойчивого роста и стабильности страны, является высокая эффективность государственного аппарата. Качественное оказание госуслуг для населения, создание благоприятных условий для развития предпринимательства, самое главное - высокий уровень доверия и удовлетворенности граждан - зависят от добросовестной и профессиональной деятельности госслужащих [1, с. 84].

В Республике Казахстан, в результате последовательных реформ, создана уникальная модель, основанная на принципах меритократии, эффективности и подотчетности обществу. В рамках реализации первого направления Плана нации «100 конкретных шагов» усовершенствованы системы найма, подготовки и продвижения кадров. Внедрены современные инструменты управления персоналом, повысился качественный состав государственных служащих.

Карьерное пространство государственной службы играет важную методологическую роль и характеризует структурность, протяженность, единство прерывности и непрерывности, а также порядок расположения служащих в карьерном пространстве.

Структуры карьерного пространства определяют возможности карьеры государственного служащего, прежде всего - организационная, профессиональная и социальная структуры.

Наряду со структурой, важнейшим компонентом карьерного пространства являются носители взаимосвязей в его рамках - государственные служащие. Их качества (личностные, профессиональные) оказывают влияние на структуру, а структура, в свою очередь, воздействует на государственных служащих. Исходя из этого, управление карьерой предполагает наличие двух субъектов: во-первых, государственного служащего, который реализует самоуправление своей карьерой в рамках правил карьеры; во-вторых, структур, которые осуществляют прямое (продвижение служащих в карьерном пространстве) и косвенное (регулирование правил карьеры и структур карьерного пространства) управление карьерой государственных служащих.

Проблема карьеры привлекает все больше внимания исследователей различных научных направлений. Но, в то же время, проблемы служебной карьеры в системе государственной службы затрагивают внимание ученых крайне незначительно и в основном в ракурсе административного управления должностным

движением персонала. Сегодня такой подход не может быть достаточным. Становится очевидной необходимость научного осмысления карьеры как сложнейшего феномена в жизнедеятельности человека и организаций, к сожалению, воспринимаемого на обыденном уровне в негативном отображении. Профессия государственного служащего - одна из наиболее социально важных, самых массовых; одна из самых сложных, требующая на подготовку больших затрат времени и средств, а от человека - не только служебно - профессиональных, но и высоких нравственных качеств, большой культуры, творчества.

Государственный служащий, как правило, осознанно выбирает и строит карьеру как в профессиональном, так и в должностном плане. У одного и того же работника эти стороны карьеры могут не совпадать. Так, подлинный профессионал своего дела может не сделать служебную должностную карьеру и, напротив, служащий, занимающий высокое должностное положение, может не достичь высокого уровня профессионализма. На карьеру служащего влияют, прежде всего, внутренние факторы - мотивы, уровень притязаний, самооценка, состояние здоровья. Чем более зрелым является служащий как профессионал и как личность, тем более велика роль внутренних факторов в его карьере. На карьеру государственного служащего влияют и внешние факторы - социально-профессиональная сфера, тип профессиональной организации, а также "его величество случай". Сложившаяся ситуация иногда вынуждает работника подниматься до уровня некомпетентности, когда должностная карьера опережает профессиональный рост специалиста.

Механизм вовлечения в карьеру связан со стимулированием интереса служащих к служебному продвижению. С этой целью необходимо, прежде всего, обеспечить существенное различие в объеме и качестве социальных льгот по должностям и внутридолжностным квалификационным ступеням в служебной иерархии. Величина денежного содержания, длительность очередного отпуска, санаторно-курортного лечения, оплаты коммунальных услуг и т. д. должны утверждаться не от стажа службы, а от занимаемого должностного и квалификационного уровня. Большое значение имеет и не связанное с должностным перемещением социальное стимулирование служебного труда (присвоение квалификационного класса, оплата труда и иные условия, подтверждающие его карьерное продвижение).

Для профессиональной карьеры характерны преобладание в трудовой деятельности человека профессиональной специализации, работа преимущественно в одной предметной профессиональной области, достижение им и признание результатов его труда, авторитета в конкретном виде профессиональной деятельности. Как правило, профессиональные достижения создают предпосылки для формирования внутриорганизованной карьеры или должностной карьеры в организации (государственного органа). Необходимо отметить, что данный вид карьеры должен использоваться не только среди государственных служащих, но и служащих в организациях, учреждениях.

Профессиональное развитие государственного аппарата во многом зависит от системы отбора претендентов на государственные должности, от подготовительного этапа карьеры. Тем более что ныне законодательно закреплён принцип равного доступа граждан к государственной службе. Начиная с отбора претендентов на государственные должности, важно эффективно использовать многие кадровые технологии. Ведь можно принять на службу уже высококвалифицированных специалистов, которым необходимо лишь адаптироваться к новым квалификационно-должностным требованиям, а затем повышать и развивать свой профессионализм. Другое дело, если будут приняты на службу посредственные специалисты, хотя и получившие образование, но по деловым и нравственным качествам имеющие серьезные претензии и замечания. Потребуется значительно больший объем работы по их профессиональному развитию и не всегда с положительным результатом.

Глава 4 Конституции РК вводит термин служебной карьеры. Статья 16 предусматривает, что административные государственные служащие в целях определения уровня их профессиональной подготовки, правовой культуры, способности работать с гражданами проходят аттестацию [2].

Цели реформирования государственной службы в Казахстане были определены еще при подготовке Закона "О государственной службе". К ним относятся:

- создание профессионального аппарата а. способного удовлетворять потребности общества, его каждого гражданина;
- построение модели государственной службы, основанной на принципах меритократии (личных заслуг), что, в свою очередь, основано на приеме на государственную службу из всех сегментов общества через конкурсный отбор, равной оплате труда за выполнение равнозначной работы, стимулировании профессионального роста государственных служащих и увольнении с государственной службы неспособных;
- создание механизма реализации конституционного права граждан на равный доступ к государственной службе.

Указ Президента Республики Казахстан «О государственной службе» положил начало законодательному рассмотрению вопроса продвижения по службе[3]. Под профессией государственного служащего понимается совокупность знаний, умений и навыков, а также деловых, личностно-психологических и нравственных качеств человека, позволяющих ему успешно выполнять трудовые функции на определенных должностях государственной службы. В рамках этой профессии (как рода занятий, трудовой отрасли) существует множество специальностей и специализаций, владение которыми требует определенного фиксированного уровня умений - квалификации.

Государственная служба представляет собой своего рода пространство, в котором осуществляется служебная карьера. Карьера служащего - но его жизнь на службе. Потенциал карьеры зависит от меры

совмещения личных интересов со служебными. Не менее важной задачей в служебном продвижении является повышение привлекательности карьеры. В этом отношении существенное значение имеют факторы вовлечения в карьеру и увлечение служащих карьерным процессом.

Вместе с тем реалии сегодняшнего дня показывают, что данный вопрос требует совершенствования. Законодательством РК о государственных служащих предусмотрено, что продвижение по службе государственного служащего возможно путем занятия вышестоящей должности или присвоения ему более высокого квалификационного класса.

А. Байменов пишет о том, что, сколько существует стран, столько же существует и систем государственных служб. Такие факторы, как правовая система страны, традиции, культурное наследие и история конкретного государства, наряду с теократическими представлениями являются определяющими при формировании и функционировании системы государственной службы. Несомненно, ключевым фактором является готовность лидеров стран преодолевать сопротивление, внедрять прозрачные процедуры, систему меритократии [4, с. 98].

Проблемы карьерной стратегии и служебной тактики для государственной службы Республики Казахстан в условиях ее реформирования в известной степени являются новыми, в то время как на международном уровне они разрабатываются давно и эффективно. Созданы и успешно функционируют органы управления персоналом государственной службы. Одним из них является Объединенный комитет по государственной службе Международной организации труда (МОТ). Комитет уделяет большое внимание проблемам отбора, обучения, профессионального развития и служебного роста персонала государственной службы в различных странах мира. Принцип равных возможностей и подхода в отношении найма и работы записан в Конвенции МОТ еще в 1958 году. Он направлен против особых отношений, отказа в найме или в льготах на основе расы, цвета кожи, пола, религии, политических взглядов, национального или социального происхождения. Объединенный комитет МОТ по государственной службе придает особое значение применению этого принципа на государственной службе. Государство, считает Объединенный комитет, есть крупнейший работодатель почти во всех странах, и государственная служба призвана быть образцом правильной работы с персоналом.

Правительства различных стран разрабатывают политику и программы обеспечения этого принципа на государственной службе. Многие страны подтвердили его либо в своих конституциях, либо в общем законодательстве, либо в конкретных законах или постановлениях. Кроме того, некоторые страны приняли законы, содействующие равному подходу при приеме на государственную службу и устраняющие еще имеющиеся случаи дискриминации при найме, обучении и продвижении по службе по возрасту, состоянию в браке и беременности.

Исходя из изложенного можно сделать вывод, что формирование и развитие карьеры государственных служащих должно носить научно обоснованный, системный, комплексный характер и постоянно быть в центре внимания высших органов государственной власти [18, с. 67].

За годы независимости казахстанская модель государственной службы претерпела значительные изменения. В этой связи неспроста в Плане нации «100 конкретных шагов», обозначенном Главой государства, первые 15 шагов относятся к формированию профессионального госаппарата. Для достижения ожидаемых результатов, указанных в данном Плане, разработан ряд ключевых механизмов, одним из которых является переход на карьерную модель государственной службы. В рамках этой модели подверглись изменению порядок отбора кадров, а также продвижение госслужащих по карьерной лестнице.

Карьерная модель включает в себя несколько механизмов: для тех, кто поступает впервые, будут начинать с низовых должностей. При этом, для входа в систему они подлежат первичному жесткому отбору. Карьерное продвижение будет осуществляться на основе двухэтапного закрытого конкурса, за исключением ротации.

Процесс ведения индивидуальных планов и контроля за их исполнением будет автоматизироваться в системе «Е-Кызмет», что позволит обеспечить системность, объективность и прозрачность процесса.

В целом, оценка эффективности госслужащих будет осуществляться с применением метода «обязательного ранжирования», то есть сотрудники будут разделяться на группы в зависимости от результатов оценки. По итогам оценки работники разделяются на 4 группы достигших превосходных, высоких, удовлетворительных и неудовлетворительных результатов.

Бонусы или надбавки подлежат выплате только для первых двух групп работников. При этом размер выплат для первой группы госслужащих станет больше, чем для второй. Для сотрудников с результатами «удовлетворительно» и «неудовлетворительно» будут составляться индивидуальные планы развития компетенций. Для последней группы возможно понижение в должности (при наличии вакансий) либо увольнение при получении оценки «неудовлетворительно» на протяжении двух лет подряд.

Еще одним из нововведений является предоставление права первым руководителям госоргана в пределах лимита штатной численности самостоятельно принимать решение об ее оптимизации. Образующая экономия по фонду оплаты труда и другим административным расходам будет направляться на выплату надбавок и бонусов оставшимся госслужащим.

Кроме того, в целях обеспечения конкурентоспособности системы госслужбы могут быть привлечены опытные работники из частного и квазигосударственного секторов. Они также будут приниматься на основе открытого конкурса и пройдут ориентационный обучающий курс в Академии госуправления при Президенте.

При этом их доля не превысит одну шестую часть всех госслужащих.

В части профессионализации госаппарата предусматривается законодательное закрепление обязательного повышения квалификации госслужащих не реже одного раза в три года с целью развития их компетенций. В целях обеспечения актуального и эффективного обучения госслужащих содержание программ переподготовки и повышения квалификации будет ориентировано на практику.

Для обеспечения профессионализации кадровых служб в Академии госуправления при Президенте откроется новая специализация «Управление персоналом государственной службы». В целях усиления превенции коррупции будет разработан новый Этический кодекс, в котором будут закреплены основные ценности и принципы госслужбы, а также определены стандарты поведения госслужащих как на работе, так и в повседневной жизни. Также в госорганах предлагается внедрить уполномоченных по этике, которые будут контролировать соблюдение госслужащими этических норм.

Таким образом, осуществлен переход на конкурсный отбор для карьерного продвижения госслужащих, укрепления принципа меритократии за счет выдвижения на вышестоящие должности корпуса «Б» только по конкурсу из числа госслужащих, занимающих нижестоящие должности. При возникновении вакансии госорган в первую очередь проводит внутренний конкурс среди своих сотрудников.

Система карьерной модели госслужбы будет способствовать формированию уверенности самих госслужащих в стабильности своей служебной карьеры и активному участию в продвижении по карьерной лестнице. Внедрение новых элементов, соответствующей модели карьерной госслужбы, повысит профессиональность госаппарата

Внедрение карьерной модели устанавливает приоритетную возможность для сотрудников госоргана при наличии необходимого опыта работы занять вакантную должность. В случае отсутствия претендентов в госоргане, проводится внутренний конкурс среди всех госорганов, в котором могут принять участие все госслужащие республики.

Резюмируя изложенное, можно уверенно полагать, что обозначенные Главой государства «100 конкретных шагов» являются своевременными и имеют большое значение для страны в целом, способствуют повышению имиджа государственной службы и уровня доверия населения. Вместе с тем, модернизация государственного аппарата продолжается.

Список литературы:

1. Ермолаева Е. П. Социальные функции и стратегия реализации профессионала в системе «человек – профессия – общество» // Психологический журнал. Т. 26. № 4. С. 30–42.
2. Конституция Республики Казахстан Конституция принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года
3. [Закон Республики Казахстан от 23 ноября 2015 года № 416-V ЗРК «О государственной службе Республики Казахстан»](http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36786682). – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36786682
4. Байменов А.М. Государственная служба. Международный опыт. Казахская модель.- Астана: Фолиант, 2000.

УДК 330.1

PR-ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ УПРАВЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ

МУСАБЕКОВА Д.

Студентка группы МН-14с

Научный руководитель, Джазыкбаева Б.К.

доктор PhD, доцент

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Глобальные переменные в различных сферах деятельности, связанные с динамичным развитием высоких научных и коммуникационных технологий, глобализацией мирового пространства, отразились на бизнесе, его содержании и функциональной принадлежности. Предприятия испытывают растущее влияние извне со стороны различных сил, действующих на наднациональном уровне, в результате чего групповые интересы бизнеса оказались в ситуации масштабных трансформаций.

И хотя казахстанские предприятия в целом не отличаются масштабностью перемен, отличающих экономически развитые страны Запада, процессы трансформации активно идут и в среде отечественного бизнеса, причем на него воздействие оказывают факторы как глобализационного общемирового характера, так и внутреннего характера, связанные с социокультурными, социально-политическими и экономическими особенностями развития казахстанского общества в настоящий период.

Современное общество, часто называемое информационным, характеризуется интенсивными коммуникационными процессами в различных сферах жизнедеятельности социума, что актуализирует исследование специфики коммуникационных процессов в сфере бизнеса, и PR-технологий в частности как механизмов осуществления связей с общественностью.

Республика Казахстан активно включилась в мировое экономическое сообщество, перейдя на систему рыночных отношений, что предполагает анализ формирования бизнес-слоя в казахстанском обществе, его социокультурных и экономических условий и предпосылок, так как развитие рынка в казахстанском обществе значительно отличается от характера развития рыночных отношений в капстранах, имеющего историческую и социокультурную обусловленность.

Соответственно, исследование этих процессов должно протекать в русле иной методологической базы, отличной от той, которая сложилась в рамках европейской социологической мысли, хотя ее научные положения и идеи относительно развития капиталистических и рыночных в целом отношений, а также становления слоя предпринимателей и предпринимательства вообще, конечно же, не могут не учитываться при изучении данных феноменов в казахстанском обществе.

Поэтому, прежде чем перейти к теоретической части исследования PR-технологий в сфере бизнеса, рассмотрим некоторые методологические основания исследования современного бизнеса в РК. Согласно определению, данному А.В. Безгодовым, предпринимательство представляет собой активную систематическую самостоятельную и ответственную деятельность инновационного характера, связанную с управлением капиталом, направленную на извлечение прибыли и осуществляемую на принципах условиях риска и неопределенности в контексте принятых в данном обществе норм ведения бизнеса. Мы не противопоставляем понятия бизнеса и предпринимательства, поэтому возьмем за основу предложенное определение. И хотя дефиниций, раскрывающих суть данного феномена, предостаточно, мы не будем останавливаться на их анализе, так как, прежде всего, нас волнуют вопросы, связанные с тем, как себя позиционирует современный бизнес, какой имидж и каким образом он себе создает в современных казахстанских условиях [1, с.127].

Такое многогранное понятие как бизнес требует глубокого осмысления с различных методологических позиций. Многосторонний анализ данного понятия предполагает формирование системного видения бизнеса во всей его включенности в процесс социокультурной динамики. Системный подход к исследованию бизнеса предполагает рассмотрение таких его первоначальных признаков, в которых бизнес может рассматриваться как:

- институт, во многом автономный и построенный на принципах принятия независимых решений, функционально призванный максимизировать функцию полезности и достижения собственного блага на основе самопозиционирования вне рамок традиционалистских социальных связей и отношений;

- субъект социально-политического процесса, в своих действиях, реакциях на макро- и микропроцессы и предпочтениях наиболее предсказуемый, обладающими знаниями, информацией об экономической среде и компетенциями, способный к постановке задач, связанных с достижением финансового успеха, и их эффективному решению;

- социальный объект, наиболее восприимчивый с позиции политического управления, поскольку на него можно оказывать воздействие регулированием объема ресурсных возможностей.

Важность применения концепции позиционирования обусловлена функциональной значимостью бизнеса в обществе. В ходе позиционирования бизнес выполняет определенные функции в обществе. В частности речь идет о таких функциях, как: социально-экономические, социально-политические, социально-культурные.

Социально-экономические функции бизнеса сводятся к управлению капиталом с целью получения и максимализации прибыли, а также обеспечения эффективности в производстве и укрепления регулятивной функции рынка, роста конкуренции; поиска и внедрению экономических инноваций; стабилизации экономической системы и поддержке рыночного баланса и равновесия. При этом, функция управления капиталом с целью получения прибыли является среди вышеперечисленных ведущей, так как она вытекает из социально-экономической сущности бизнеса.

Социально-политические функции бизнеса заключаются в том, что он влияет на трансформацию социальной структуры общества, обеспечение вертикальной социальной мобильности; перераспределение политической власти экономически и политически приемлемым путем; развитие социально-политической системы; развитие и формирование различных каналов и социальных траекторий социальной мобильности для социальных субъектов, способных к социальной мобильности и активности и др.

В рамках экономической деятельности по управлению капиталом и получению прибыли бизнес сильно воздействует на социальную структуру общества. В частности, представители малого и среднего бизнеса являются основным источником формирования среднего класса в обществе, в связи с чем развитию данного сектора экономики в развитых рыночных странах уделяется максимум внимания. Определенная работа по формированию законодательной и экономической базы развития малого и среднего бизнеса ведется и в РК, но ее эффективность зависит от многих факторов, социокультурного, политического экономического характера.

Позиционирование бизнеса в современном информационном обществе зависит от того, насколько активно и эффективно в структуре его деятельности учитываются такие аспекты, как новые коммуникационные технологии осуществления связей с общественностью в процессе позиционирования своего труда, организации, товара; новые информационные технологии, связанные с производством аффектов и манипулирования ими.

В контексте данной работы значительный интерес представляет комплекс организационных, управленческих, коммуникационных инструментов, посредством которых осуществляется позиционирование

бизнеса и формирования имиджа бизнес-организаций. К ним относятся миссия, имидж, репутация, конкурентоспособность бизнес-организаций, а также успех и бренд в функционировании предприятий, компаний, фирм. Поскольку бизнес-организация выступает основным структурным звеном бизнеса как занимающаяся хозяйственной деятельностью на правах юридического лица, мы и будем употреблять данный термин в качестве базового.

Роль современных информационных технологий заключается в том, что эффективность бизнеса определяется в настоящих условиях преобразованием сознания потребителей, в то время как прежде эффективность и прибыльность бизнеса определялась преобразованием окружающей среды, предметов, вещей.

На данном этапе развития информационных технологий и их доступности дают возможность бизнесу активно воздействовать на сознание потенциальных потребителей с целью укрепления своих позиций в социальной иерархии. Рассмотрим вкратце составляющие эффективности бизнес-организации: миссию, престиж, конкурентоспособность, бренд.

Миссия в системе организационного и экономического развития бизнес-организации занимает особое место как инструмент, придающий новый образ бизнес-организации и усиливающий ее позиции, репутацию и имидж в обществе. Каждая бизнес-организация имеет свое предназначение – так называемую в теории организации миссию как некую базовую идею, цель, социальную функцию, ради которой люди объединяются и осуществляют свою деятельность, четко понимая, что значит она для общества и государства. В современной управленческой практике понятие миссии употребляется все чаще и является весьма авторитетным.

Миссия бизнес-организации является ключевым моментом организации ее деятельности, поскольку, по мнению исследователей, она является тем способом, через который происходит донесение до общественности смысла деятельности бизнес-организации. Миссия в бизнесе позволяет ответить обществу дать ответ на вопрос о том, в чем заключается позитивный смысл существования конкретной бизнес-организации.

К сожалению, в отечественной организационной практике понятие миссии и ее потенциал используются не так часто, как того требует парадигма организационного развития и его эффективности.

Мощным инструментом эффективного менеджмента является концепция бренда, получившая широкое распространение в бизнес-практике. Бренд создается на базе сильных сторон организации и ценностей, потребностей клиентов, и реализуется на всех уровнях организации. При этом исследователями вводится понятие интегрированного бренда, который, в отличие от бренда, исключительно ориентированного на коммуникации, направлен на обеспечение долгосрочной выгоды и конкурентоспособности на рынке. Бренд создается на основе эмоций, идентичности, индивидуальных предпочтений потребителей, учет которых составляет философию бренда. Важное значение в сфере бизнеса приобрело понятие имиджа. Формирование имиджа организации осуществляется с помощью PR-деятельности. Репутация бизнеса, особенно крупного, является важным фактором влияния на репутацию государства в целом, а также фактором экономического развития общества [2, с.87].

Значительный интерес в контексте данной работы представляет комплекс организационных, управленческих, коммуникационных инструментов, посредством которых осуществляется позиционирование бизнеса и формирования имиджа бизнес-организаций. К ним относятся миссия, имидж, репутация, конкурентоспособность бизнес-организаций, а также успех и бренд в функционировании предприятий, компаний, фирм.

Важное значение в сфере бизнеса приобрело понятие имиджа. Формирование имиджа организации осуществляется с помощью PR-деятельности. Репутация бизнеса, особенно крупного, является важным фактором влияния на репутацию государства в целом, а также фактором экономического развития общества. Формирование имиджа организации осуществляется в процессе коммуникации и трансляции имиджевой информации, выражающейся в названии организации, ее миссии и девизе, в фирменном стиле организации, ее социальной позиции в обществе и общественной значимости ее деятельности.

Транслируемые имиджевые сообщения в процессе PR-кампании информируют общественность о сущности организации, ее роли и предназначении (миссии), о путях достижения своих целей, характере ценностей и норм деятельности, а также о том, какие гарантии потребителю может представить организация.

PR-деятельность сегодня в РК ориентирована, прежде всего, на создание имиджа, и в данном контексте публик рилейшнз выступает в качестве специальной налаженной системы создания имиджа, воздействия на массовое сознание, регулирование им, формирования позитивных связей между обществом и СМИ, обществом и организациями, а также продвижения личности, компании и той или иной услуги [3].

Таким образом, отличительной чертой современного бизнеса является то, что эффективность бизнеса во все большей степени зависит от характера, объема и содержания информации, ее форм, символов, конкретных слоганов и пиар-кампаний. В ходе PR-кампаний формируется понимание потребителем выгод того или иного товара, его приобретения, так как потребитель далеко не всегда способен самому себе объяснить, зачем он сделал то или иное приобретение.

Резюмируя вышесказанное, следует отметить, что создание определенного имиджа и успех данного процесса предполагает необходимость маркетинговых исследований целевой аудитории. Потребительские и ценностные установки населения и их динамика как предмет маркетинговых исследований изучаются на основе комплекса социологических эмпирических методов, приоритетное место среди которых занимают

методы социологического опроса, позволяющие за относительно небольшой промежуток времени собрать необходимую информацию в ходе массовых опросов населения или его целевой группы.

Активное применение социологических опросов особенно характерно для крупномасштабных PR-кампаний, которые организуются в ситуации, когда требуется решить серьезные проблемы в сфере бизнеса, связанные с оказанием влияния на массовую аудиторию. В организуемых при этом PR-кампаниях используется комплекс широко известных PR-технологий с привлечением имеющих силу массового воздействия СМИ.

PR-технологии дифференцируются на внешние и внутренние, и при этом, как те, так и другие, имеют в бизнесе свою специфику. Внешние технологии в сфере бизнеса характеризуются тем, что они нацелены на работу с населением, на выявление его ценностной составляющей, потребительских предпочтений, возрастных особенностей и т.д. Безусловно, такой массив работы могут обеспечить только профессионально подготовленные социологи, чем и объясняется востребованность данной профессиональной группы на крупных бизнес-предприятиях в странах с развитой рыночной экономикой.

Не стоит умалять возможности и значение внутренних PR-технологий в бизнесе, которые, хоть и направлены на работу с коллективом организации, имеют огромное значение, проявляющееся в том, что сотрудники бизнес-организации являются носителями ее ценностей, норм, выразителями ее миссии и предназначения. Соответственно, от поведения, качества работы и социально-нравственного облика каждого из работников зависит успех всей организации и ее репутация в обществе.

Состав и ключевые элементы организационной культуры могут нам ярко продемонстрировать ее важность для создания позитивного имиджа бизнес-организации. Так, например, Г. Хофстед в своей организационной культуре выделяет четыре основных структурных элемента: символы, ритуалы, герои и ценности. Мы видим, что при создании позитивного имиджа той ли иной бизнес-организации необходимо учитывать и ценности, и символику, и атмосферу работы, и ритуальную сторону и в целом тот самый дух, который и определяет культуру организации и преобладающие в ней обычаи, нравы и представления.

Как видим, применение PR-технологий в бизнесе предполагает необходимость комплексного подхода, в котором реализуются принципы социологического исследования и отражения реальности, психологического обоснования влияния выбранных технологий и основы управленческой и организационной практики. Игнорирование одного из данных подходов неминуемо снизит эффективность используемых PR-технологий в бизнесе.

Деятельность любой организации в современном мире в значительной мере зависит от различных факторов общественного мнения, поэтому, чтобы развивать свой бизнес, каждой компании необходимо постоянно контролировать эти факторы.

Главной задачей PR-деятельности является формирование круга друзей и доброжелателей фирмы среди авторитетных, известных и влиятельных бизнесменов властных структур, политиков и т.д. Данная работа должна вестись постоянно, а не тогда, когда возникла необходимость в чьей-то поддержке. Выполнение функций, задач и целей PR-деятельности осуществляется PR-службами с использованием многочисленных инструментов, такими, как: бэкграундерами, ньюс-релиз или пресс-релиз, медиа-кит, фитче, кейс-история – случай, интервью, репортаж, обзорные статьи, брифинг.

PR-служба всегда облегчает работу руководителя, избавляя его от лишних переживаний и от многих рутинных дел. Но не все руководители на 100% уверены, что в PR-службе есть какой-либо толк, они придерживаются мнения о том, что лучше никому не доверять собственный имидж и имидж компании, а делать все самим. Именно поэтому более 90% самой никчемной рекламы и самых бесплодных PR-компаний запускаются по указанию таких руководителей. Что, естественно, сказывается на их бизнесе не самым лучшим образом. Лучше всего, когда каждый занимается своим делом, руководитель – руководит, а PR-специалист помогает налаживать связи.

Таким образом, PR является неотъемлемой частью эффективного управления любой организованной формы деятельности: государственной, муниципальной, производственной, коммерческой, общественной и т.д., включающей в себя отношения неценовой конкуренции.

Список литературы:

1. Безгодов А.В. Очерки социологии предпринимательства. СПб., 1999.
2. Борисов Б.Л. Технологии рекламы и PR: учебное пособие. - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001.
3. Анализ PR рынка Республики Казахстан [Электронный ресурс] // Режим доступа:

<https://cyberpedia.su/6x8c1a.html>

ПЕРЕХОД ОТ 3-ЕЙ К 4-ОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ РЕВОЛЮЦИИ НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ**ПОПОВ А.А.**

магистрант 1 курса

Научный руководитель, Гельманова З.С.,

к.э.н., профессор

Карагандинский государственный индустриальный университет

Согласно посланию Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018 г: «Индустриализация должна стать флагманом внедрения новых технологий. Именно ее результаты стали одним из основных стабилизирующих факторов в кризисных годах, когда цены на нефть резко снизились. Поэтому ориентир на обрабатывающий сектор с высокой производительностью труда неизменен. В то же время индустриализация должна стать более инновационной, используя все преимущества нового технологического уклада 4.0. Необходимо разработать и апробировать новые инструменты, направленные на модернизацию и цифровизацию наших предприятий с ориентацией на экспорт продукции. Они должны в первую очередь стимулировать трансферт технологий. Следует реализовать пилотный проект по оцифровке нескольких казахстанских промышленных предприятий, а затем этот опыт широко распространить»[1].

В условиях 3-ей промышленной революции, начиная с 1970г., широкое применение в производстве получило использование электронных и информационных систем. Такое внедрение обеспечило повышение автоматизации, и как следствие, улучшение экономических показателей.

Можно с уверенностью сказать, что уже в то время, тяжелый физический труд заменялся механизированными устройствами под управлением промышленных контроллеров, снизились затраты предприятий на оплату труда сотрудников, часть людей заменена автоматизированными системами и внедрены контрольно-измерительные приборы.

Такие приборы позволяют снимать необходимые замеры (давление, температура, уровень и др.), протекающие в процессе производства, удаленно, без необходимости постоянного наличия операторов производственного участка или сотрудника отдела технического контроля.

Между тем, использование измерительных приборов, целью которых также является предотвращение выхода из строя дорогостоящего оборудования, позволило останавливать часть всего технологического процесса при отклонении необходимых показателей. Это, несомненно, ведет к сохранности оборудования и уменьшению бракованного продукта.

Установка именно системы WAGO-I/O-SYSTEM 750 на всех котлах утилизаторах участка КИП и А ЛПЦ-1 АО «АрселорМиттал Темиртау» позволит произвести модернизацию производства без потери значительных материальных ресурсов. Кроме того, приборы WAGO просты в эксплуатации, могут быть перепрограммированы с заданием необходимых конкретному участку параметров. Система WAGO-I/O-SYSTEM 750 дает возможность свободно составлять конфигурацию системы под заданные параметры, что позволяет использовать её практически во всех областях службы КИП и А. Универсальность системы дает возможность использовать практически весь спектр измерительных устройств и приборов, производимых в настоящее время[2,3].

Использование программируемых контроллеров в области метрологии не потребует больших материальных вложений, но в то же время позволит существенно повысить качество работы службы метрологии в целом. В этой связи могут быть сформулированы следующие рекомендации: для продуктивной и бесперебойной работы всех участков КИП и А производства АО «АрселорМиттал Темиртау» целесообразно произвести перевод всех участков на работу с ПЛК (программируемые логистические контроллеры); осуществление данного перевода возможно осуществить в течение двух лет с учетом резервирования необходимых трудовых и материальных ресурсов; целесообразно использовать систему WAGO-I/O-SYSTEM 750 как наиболее универсальную и наименее дорогостоящую систему. На текущий момент производится модернизация всех 8 котлов участка КИП и А котлы-утилизаторы ЛПЦ-1[2].

При всех ранее указанных преимуществах модернизация производства также даст возможность сэкономить значительное количество материальных средств. Например, для работы приборов ВФС, контролирующих 88 параметров котлов-утилизаторов, требуется 176 рулонов диаграммной бумаги в месяц, что даст возможность ознакомиться с данными, протянувшимися более чем на 2,5 км. Стоимость бумажной продукции составит 66 000 тенге в месяц или 792 000 тенге в год. И это только диаграммы[4].

Кроме того, после модернизации котлов-утилизаторов № 5 и 6, которые поддерживают работоспособность методической печи № 3, количество простоев печи уменьшилось на 0,3-0,5 %. Это позволило снизить простой методической печи с 14,5% до 14 %. Производительность методической печи № 3 увеличилась со 157 тонн в час до 158 тонн в час. Стоимость тонны проката – 475 долларов США. В год составит дополнительную прибыль в размере 1 846 800 до 3 693 600 долларов США.

Развитие интернета, цифровых технологий, новых каналов связи, облачных сервисов и цифровых платформ обеспечили появление открытых информационных систем и глобальных промышленных сетей,

выходящих за границы отдельного предприятия и взаимодействующих между собой. Такие системы и сети оказывают преобразующее воздействие на все сектора современной экономики и бизнеса, переводя промышленную автоматизацию на новую четвертую ступень индустриализации.

Суть 4-ой революции состоит в ускоренной интеграции киберфизических систем в производственные процессы, в результате чего значительная часть производства будет проходить без участия человека.

Новые информационные технологии, вводимые в рамках 4-ой промышленной революции можно рассмотреть не только применяя их в непосредственном производстве, но и в кадровом, бухгалтерском, логистическом и других отделах предприятий. Довольно интересно рассмотреть возможность так называемого «Интернета вещей» при условиях производства.

Возможность автоматически принимать рутинные решения обеспечивается развитой системой «коммуникации» вещей, которая предполагает способность вещей друг друга идентифицировать, характеризовать состояние, передавать друг другу данные и обрабатывать их. Возможность рутинных решений позволяет исключить человека из взаимодействия вещей, тем самым сделав это взаимодействие более автономным, надёжным, быстрым, системным и контролируемым. Будучи внедрённым в индустрии (т.н. Индустрия 4.0), интернет вещей даёт производству сразу несколько преимуществ:

- гибкость производства достигается отказом от **жёстких «конвейерных»** решений, что в конечном счёте позволяет массово принимать и выполнять **индивидуальные заказы**, свободно внедрять в производство новые решения, свободно использовать **аутсорсинг**;

- настраиваемость производства достигается за счёт его контроля на всех уровнях и благодаря его функционированию на единой технологической платформе;

- эффективность производства связана со снижением издержек, связанных с человеческим фактором: ошибок, простоев, высокой стоимости человеческого труда.

С другой стороны, интернет вещей может быть внедрён и в быту, например, в технологиях **умного дома**, освобождая человека от рутины.

В настоящее время практически везде используется программы «1С» (Бухгалтерия, Предприятие, Кадровое производство и т.д.). Если все эти системы объединить в одну комплексную сеть, которая в свою очередь будет брать и анализировать полученные данные и самостоятельно принимать решения, без участия человека, получится подобие «Интернета вещей». Это одно из основных понятий, присущих 4-ой промышленной революции. Все эти факторы можно распределить по цепочке источников данных от поставщиков и потребителей, ведущих к единому центру обработки.

Имея общую, интеллектуальную сеть можно автоматизировать процесс приобретения необходимого оборудования для производства. У каждого оборудования есть своя норма выработки, согласно условиям применения. В случае его поломки, в процессе эксплуатации будет подан сигнал в общую сеть, к которой уже подключен необходимый отдел (например, снабжение) со всеми поставщиками аналогичного оборудования и бухгалтерией предприятия. Таким образом, можно провести автоматический поиск ближайшего поставщика, который предоставит необходимое оборудование в кратчайшие сроки, а оплата автоматически пройдет через бухгалтерию при помощи электронных денег.

Решения о целесообразности приобретения и замены оборудования будет осуществляться, основываясь на данных, а не на интуиции или личном желании. В результате этого может произойти смена целых технологических укладов, появится возможность перейти на новый уровень организации производства и управления цепочкой создания стоимости на протяжении всего жизненного цикла выпускаемой продукции. Ведение бухгалтерского учета в облачных сервисах с доступом к ним контролирующим органов также позволит избежать затрачиваемого времени на аудит.

Таким образом, 4-ая промышленная революция позволит объединить предприятия в один общий «информационный организм», который выведет экономику предприятия на новый уровень.

Список литературы:

1.Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 10 января 2018г.: http://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-prezidenta-respubliki-kazahstan-n-nazarbaeva-narodu-kazahstana-10-yanvarya-2018-g

2.Официальный сайт фирмы WAGO: URL: <http://www.wago.com/start/start.htm> Котлы-утилизаторы.

3.Промышленные котлы-утилизаторы технологических тепловых процессов: URL: <http://www.energomashin.ru/kotlyi-utilizatoryi.html>

4.Автоматизированные и автоматические системы управления <Http://Refleader.Ru/Bewpoljgeje.Html>

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАЗАХСТАНА

КЕНЕШЕВА Г.А.
Докторант КЭУК

Казахстанская промышленность является ключевой отраслью, определяющей всю специфику национального социально-экономического развития. Основные проблемы отечественной промышленности связаны с низким спросом на произведенную продукцию, моральным и физическим износом основных фондов, особенно инфраструктурных объектов, технологической отсталостью, высокими издержками на единицу продукции и пр. Цели развития промышленности и экономики в целом уже сегодня должны быть ориентированы на инновационные вызовы мировой экономики, в том числе и на формирование и развитие эффективных, гибких и устойчивых рыночных производственных структур, способных обеспечить поступательный рост конкурентоспособности продукции в условиях усиления процессов формирования постиндустриальных общества и экономики

В 2017г. произведено промышленной продукции в действующих ценах на 22 790,2 млрд. тенге, что к уровню 2016 года составило 107,3%. Увеличение наблюдалось в 15 регионах республики. Снижение объемов производства зафиксировано в Кызылординской области.

Таблица 1. Объемы и индексы промышленного производства в РК за 2017 г.

	Объем продукции в действующих ценах, млн. тенге	Индекс промышленного производства 2017г. в % к 2016г.
Республика Казахстан	22 790 209	107,3
Акмолинская	561 290	101,1
Актюбинская	1 597 086	105,6
Алматинская	795 684	104,8
Атырауская	5 508 219	121,2
Западно-Казахстанская	1 914 501	103,4
Жамбылская	374 029	103,6
Карагандинская	2 318 440	105,5
Костанайская	764 326	105,4
Кызылординская	731 408	96,1
Мангистауская	2 316 201	100,9
Южно-Казахстанская	832 114	104,3
Павлодарская	1 778 386	106,5
Северо-Казахстанская	240 530	108,5
Восточно-Казахстанская	1 581 530	100,7
г. Астана	573 927	110,8
г. Алматы	902 537	105,1
Источник: МНЭ РК Комитет по статистике, 2018		

В Атырауской области индекс промышленного производства составил 121,2%, из-за увеличения объемов добычи сырой нефти

В г.Астана возросло производство безалкогольных напитков, аффинированного золота и железнодорожных локомотивов (110,8%).

В Северо-Казахстанской области выросло производство обработанного молока, сливочного масла, муки и грузовых вагонов (108,5%).

В Павлодарской области увеличилась добыча угля каменного, возросло производство бензина, концентрата медного, необработанного алюминия и ферросиликохрома (106,5%).

В Актюбинской области увеличилась добыча хромовых руд и концентратов, возросло производство феррохрома и рельсов (105,6%).

В Карагандинской области возросла добыча железных руд и железорудных концентратов, свинца, увеличилось производство рафинированной меди (105,5%).

В Костанайской области возросла добыча железных руд и окатышей, увеличилось производство легковых автомобилей, муки и шоколада (105,4%).

В г.Алматы увеличилось производство профилей и уголков, пива, безалкогольных напитков, кондитерских изделий и шоколада (105,1%).

В Алматинской области увеличилось производство электрических аккумуляторов, обработанного

молока, сахара и лекарств (104,8%).

В Южно-Казахстанской области увеличилось производство муки, лекарств, керосина, мазута, электрических трансформаторов и хлопка (104,3%).

В Жамбылской области увеличилось производство азотных и фосфорных удобрений, фосфора и золото в сплаве Доре (103,6%).

В Западно-Казахстанской области за счет добычи газового конденсата индекс промышленного производства составил (103,4%).

В Акмолинской области увеличилось производство шариковых и роликовых подшипников, льняного масла, пестицидов и товарного бетона (101,1%).

в %

Рисунок 1. Динамика изменения объемов промышленной продукции по регионам

В Мангистауской области за счет увеличения добычи природного газа и нефтяного битума индекс промышленного производства составил (100,9%).

В Восточно-Казахстанской области возросла добыча медных руд и концентратов, увеличилось производство подсолнечного масла и легковых автомобилей (100,7%).

В Кызылординской области за счет снижения добычи сырой нефти индекс промышленного производства составил 96,1%.

Рисунок 2. Индексы промышленного производства по видам экономической деятельности, в % к предыдущему году

В горнодобывающей промышленности и разработке карьеров в 2017 году индекс промышленного

производства составил 109,3%. Увеличилась добыча сырой нефти (110,5%), угля и лигнита (105,2%), и металлических руд (107,5%).

В обрабатывающей промышленности производство возросло на 5,6%. Увеличилось производство продукции металлургической промышленности (106,3%), продуктов питания (105,1%), основных фармацевтических продуктов (146,2%) и продуктов нефтепереработки (103,7%).

Обрабатывающая промышленность занимает в общем объеме производства промышленной продукции долю в 39,7%, что составляет 4,219 трлн тенге (0,76 трлн рублей). По сравнению с первым полугодием 2016 года рост составил 6,5%. Наибольший объем в структуре отрасли приходится на металлургическую промышленность, доля которой составляет 18,3% или 1,947 трлн тенге (0,35 трлн рублей), а рост составил 7,9%. В целом почти все секторы обрабатывающей промышленности показали рост, за исключением производства табачных изделий, а также производства прочих готовых изделий. Здесь идет снижение в денежном выражении на 21,9% и 18,3% соответственно.

Основная доля средств в обрабатывающей промышленности приходится на производство бумаги и бумажной продукции (46,16%). Сектор произвел продукцию на 1,94 трлн тенге (0,35 трлн рублей), что превысило показатели аналогичного периода 2016 года на 5,1%. На втором месте металлургическая промышленность, которая произвела продукцию на 692,73 млрд тенге (125,49 млрд рублей) и заняла 16,42%. Здесь рост составил 7,9%. Третьей с произведенной продукцией на сумму в 409,66 млрд тенге стала сфера печати и воспроизведения записанных материалов. На нее пришлось доля в 9,71%, а рост составил 4,5%. В электроснабжении, подаче газа, пара и воздушном кондиционировании индекс промышленного производства составил 105,3% за счет увеличения объемов производства, передачи, распределения электроэнергии (на 6,5%) и газообразного топлива (на 2,4%).

Наибольший рост в суммарном выражении показали секторы: производство основных фармацевтических продуктов (34,6%), легкая промышленность (15,4%), а также производство готовых металлических изделий, кроме машин и оборудования (10,2%). В отрицательной зоне оказалось производство табачных изделий (-21,9%), а также производство прочих готовых изделий (-18,3%).

Таблица 2. Объем производства промышленной продукции в обрабатывающей промышленности

Наименование	Сумма, млрд тенге	Доля
Производство бумаги и бумажной продукции (+5,1%)	1 947,43	46,16%
Металлургическая промышленность (+7,9%)	692,73	16,42%
Печать и воспроизведение записанных материалов (+4,5%)	409,66	9,71%
Производство готовых металлических изделий, кроме машин и оборудования (+10,2%)	339,47	8,05%
Производство табачных изделий (-21,9%)	169,98	4,03%
Производство резиновых и пластмассовых изделий (+1,8%)	153,59	3,64%
Производство продуктов питания (+7,5%)	135,23	3,21%
Производство мебели (+8,3%)	105,63	2,50%
Производство основных фармацевтических продуктов (+34,6%)	78,37	1,86%
Производство кокса и продуктов нефтепереработки (+7,2%)	38,87	0,92%
Легкая промышленность (+15,4%)	37,84	0,90%
Машиностроение (+3,8%)	35,09	0,83%
Производство продуктов химической промышленности (+1,1%)	25,57	0,61%
Производство деревянных и пробковых изделий, кроме мебели; производство изделий из соломки и материалов для плетения (+1,7%)	17,29	0,41%
Производство напитков (+6,6%)	17,24	0,41%
Производство прочей не металлической минеральной продукции (+3,7%)	9,60	0,23%
Производство прочих готовых изделий (-18,3%)	5,71	0,14%
Итого:	40219,28	
Источник: http://www.ca-portal.ru/article:36431		

В легкой промышленности по объему произведенной продукции по количественным параметрам сложилась следующая картина: в секторе производства продуктов питания в 3,7 раза увеличилось производство по пункту «Шерсть шипаная, шкуры и кожи сырые скота крупного рогатого или животных семейства лошадиных, овец и коз», свыше 40% — производство томатных консервов, готовых кормов для сельскохозяйственных животных, а также переработка и консервирование овощей. Наибольшее снижение демонстрируют производство мороженого и сахара.

В производстве напитков наибольший рост приходится на долю коньяка (76,1%). Следом идет производство натурального виноградного вина (48,1%). Также в зону роста попали производство прочих безалкогольных напитков (18,7%), производство ликеров и прочих алкогольных напитков (11,8%), а также

производство пива (8,3%). В отрицательной зоне производство минеральной и газированной воды (-2,9%), а также производство водки (-2,1%).

В легкой промышленности в 3,6 раза выросло производство текстильных изделий, при этом в основном за счет роста производства изделий из хлопка. Производство одежды почти полностью показало отрицательный результат, причем наибольший спад приходится на производство шляп и головных уборов (-51,1%). В зоне роста тут только производство вязаной одежды (20,5%) и верхней одежды для женщин (23,6%). Производство кожаной и относящейся к ней продукции, а также производство деревянных и пробковых изделий, кроме мебели, полностью в негативном тренде. В производстве бумаги и бумажной продукции наибольшее снижение идет по туалетной бумаге (-63,7%). Производство кокса и продуктов нефтепереработки по большей части в зоне роста, и наибольший рост приходится на пункт «Кокс нефтяной, битум нефтяной и остатки от переработки нефти или нефтепродуктов прочие».

Производство продуктов химической промышленности имеет разнонаправленное развитие. Здесь наибольший рост показывает производство фосфорных удобрений (69,5%), а наибольшее снижение — производство добавок для цементов и строительных растворов или бетонов (-56,9%).

Основных фармацевтических продуктов лекарств было произведено на 40% больше, чем в аналогичном периоде 2016 года, но по прочим фармацевтическим препаратам идет снижение на 16,8%.

В области резиновых и пластмассовых изделий наибольший рост продемонстрировало производство предметов домашнего обихода (67%), а снижение идет по производству пластмассовых труб и фитингов (-14,1%).

Производство прочей не металлической минеральной продукции тоже имеет разнонаправленный тренд, здесь наибольший рост идет по силикатным и шлаковым кирпичам (34,4%), а наибольшее падение — по строительным растворам (-25,3%).

Черная металлургия показала рост по производству сэндвич-панелей из покрытого стального листа (194,4%), а также профилей и уголков, полученных холодной штамповкой или гибкой из стали (144,3%). Снижение здесь идет только по пункту «сталь легированная в слитках или формах в первичных прочих и полуфабрикаты из стали легированной» (-21,5%).

В отрасли основных благородных и цветных металлов на 18,6% выросло производство золота, а производство серебра, наоборот, снизилось и составило — 13%. В литье металлов выросли только услуги по литью чугуна (12,9%), тогда как литье стали снизилось на 3%, а литье прочих цветных металлов снизилось на 14,9%.

В отрасли готовых металлических изделий, кроме машин и оборудования, выросли только производство перемалывающих шаров для мельниц (55,1%), а также производство котлов для центрального отопления (4,3%), а по остальным пунктам идет падение, наибольшее приходится на радиаторы для центрального отопления (-36,1%).

В машиностроении наибольший рост приходится на производство прочих транспортных средств, где в 9,1 раза больше произведено несамоходных грузовых вагонов. Также выросло и производство автотранспортных средств, трейлеров и полуприцепов. Здесь производство легковых автомобилей повысилось в 5,3 раза, автомобили для перевозки десяти или более человек выросли в 4,4 раза, а специализированные и специальные автомобили выросли в 3,1 раза. При этом производство грузовых автомашин упало на 32,1%, а производство прицепов и полуприцепов — на 25,6%.

Полностью положительную динамику продемонстрировало производство компьютеров, электронной и оптической продукции, причем на вычислительные машины приходится 139,1% роста, а на счетчики электроэнергии — 28,1%. Такая же картина и по производству мебели. В частности, показатели по офисной мебели выросли на 46,7%, мебели для сидения — на 44,7%, мебели деревянной для столовой и гостиной — на 23,5%, мебели кухонной — на 16,4, а спальной мебели — на 9,9%.

В области электрического оборудования снизилось только производство волоконно-оптических кабелей (-32,7%), остальное все в зоне роста, и наибольший рост приходится на электрические трансформаторы (71,5%).

В производстве машин и оборудования, не включенных в другие категории, в два раза упало производство тракторов, и на 34,5% повысилось производство по пункту «Клапаны распределительные, затворы шиберные, клапаны шаровые и прочие».

Электроснабжение, подача газа, пара и воздушное кондиционирование

Сектор занимает третье место по объему денежных средств в общем объеме производства промышленной продукции. На его долю приходится порядка 7,46%, что в денежном выражении составляет 0,79 трлн тенге. Здесь наибольшую долю обеспечивает производство в передаче, а также распределение электроэнергии, объем произведенной продукции которого оценивается в 0,55 трлн тенге. Всего за первое полугодие 2017 года в Казахстане произведено 51 млрд кВт. ч электроэнергии, что обеспечило рост на 10,8%. По подаче газа производство составляет 3,78 млрд кубометров, что превышает прошлогодние показатели на 13,5%. По подаче пара рост объем произведенной продукции составил 45,88 млн Гкал, что обеспечило рост в 11,6%.

Водоснабжение, канализационная система, контроль над сбором и распределением отходов

Данный сектор занимает в объеме производства промышленной продукции Казахстана меньше одного процента. На него приходится 0,1 трлн тенге, или 0,94%, от всего объема производства. Всего за период

показатели составили 1,3 млрд кубометров, что ниже аналогичного периода 2016 года на 2,7%.

В водоснабжении, канализационной системе, контроле над сбором и распределением отходов индекс промышленного производства в 2017 году составил 101,8%.

Таблица 2. Объемы и индексы промышленного производства по видам деятельности в РК за 2017 г.

	Объем продукции в действующих ценах, млн. тенге	Индекс промышленного производства 2017г. в % к 2016г.
Вся промышленность	22 790 209	107,3
Горнодобывающая промышленность и разработка карьеров	11 568 785	109,3
добыча угля и лигнита	292 079	105,2
добыча угля и лигнита (без угольного концентрата)	248 804	107,8
добыча сырой нефти	8 994 914	110,5
добыча природного газа	207 819	112,6
добыча металлических руд	1 188 391	107,5
добыча железной руды	244 024	107,0
добыча руд цветных металлов	944 368	107,6
прочие отрасли горнодобывающей промышленности	191 988	110,6
технические услуги в области горнодобывающей промышленности	693 593	102,9
Обрабатывающая промышленность	9 400 848	105,6
производство продуктов питания	1 525 814	105,1
производство напитков	311 675	109,3
производство табачных изделий	106 247	88,4
легкая промышленность	98 090	109,8
производство текстильных изделий	43 489	112,1
производство одежды	46 015	106,3
производство кожаной и относящейся к ней продукции	8 586	109,1
производство деревянных и пробковых изделий, кроме мебели; производство изделий из соломки и материалов для плетения	21 355	100,2
производство бумаги и бумажной продукции	56 672	107,1
производство кокса и продуктов нефтепереработки	716 297	103,7
производство продуктов нефтепереработки	703 277	103,7
производство продуктов химической промышленности	333 328	109,3
производство основных фармацевтических продуктов	72 439	146,2
производство резиновых и пластмассовых изделий	226 568	100,1
производство прочей неметаллической минеральной продукции	506 479	105,7
металлургическая промышленность	4 075 747	106,3
черная металлургия	1 535 768	106,2
производство основных благородных и цветных металлов	2 531 768	106,3
производство готовых металлических изделий, кроме машин и оборудования	233 937	105,3
машиностроение	998 176	109,2
производство компьютеров, электронной и оптической продукции	37 125	83,7
производство электрического оборудования	119 433	128,2
производство машин и оборудования, не включенных в другие категории	123 364	97,8
производство автотранспортных средств, трейлеров и полуприцепов	150 109	138,8
производство прочих транспортных средств	101 039	137,9
ремонт и установка машин и оборудования	467 106	100,3
производство мебели	43 483	111,2
Электроснабжение, подача газа, пара и воздушное кондиционирование	1 582 299	105,3
производство, передача и распределение электроэнергии	1 134 917	106,5
производство и распределение газообразного топлива	192 198	102,4
системы подачи пара и кондиционирования воздуха	255 184	102,5

	Объем продукции в действующих ценах, млн. тенге	Индекс промышленного производства 2017г. в % к 2016г.
Водоснабжение; канализационная система, контроль над сбором и распределением отходов	238 277	101,8
Источник: МНЭ РК Комитет по статистике, 2018		

Реализация Программы индустриализации позволила обеспечить рост обрабатывающей промышленности по итогам 2017 года на 5,1%. В основном, рост объемов производства произошел за счет: металлургии (+5,9%), производства продуктов питания (+4,1%), нефтепереработки (+5,0%), химической промышленности (+7,2%), фармацевтики (+41,8%), легкой промышленности (+7,3%), машиностроении (+5,6%), производства строительных материалов (+ 3,7%). Производительность труда обрабатывающей промышленности за 9 месяцев 2017 года выросла на 10,3% (22,3 тыс.долл. США/чел).

Таким образом, необходимо развивать такие отрасли, как электроэнергетика, тяжелое машиностроение и электротехника, нефтепереработка, что позволит изменить структурные дисбалансы в сторону увеличения обрабатывающей промышленности. Переход экономики Республики Казахстан на инновационный путь развития возможен только на основе ускоренного технологического развития всех отраслей реального сектора экономики, и, прежде всего, обрабатывающей промышленности.

В то же время важно учитывать его современное состояние с целью выявления наиболее проблемных областей и предотвратить негативные тенденции, формирования селективной научно-технической и инновационной составляющей, ориентированной на реализацию обоснованно выбранных приоритетов, что обеспечит успешное развитие сравнительно узкой области перспективных технологических прорывов.

Список литературы:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаеву народу Казахстана от 31 января 2017 г. <http://www.akorda.kz/ru/>
2. <http://www.stat.gov.kz>

УДК 658.511:636.2

ВЛИЯНИЕ ОТДЕЛЬНЫХ ФАКТОРОВ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ ВЫРАЩИВАНИЯ КРС В РАЗЛИЧНЫХ ТИПАХ ОРГАНИЗАЦИИ

ПОПОВА У.О.

студент,

Научный руководитель – ГАЙДУКОВ А.А.

старший преподаватель,

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»

Введение. Скотоводство является одной из основных специализаций сельского хозяйства Республики Беларусь и важнейшей составной частью мясного подкомплекса. По существу крупный рогатый скот (КРС) является единственным видом животных, разведение которых позволяет эффективно использовать производимую на пахотных и луговых землях в больших объемах травянистую массу для производства ценнейшей продукции - мяса. Первостепенное значение для развития скотоводства является увеличения численности и продуктивности скота на основе всемерного расширения и совершенствования кормовой базы [1].

Аналізу производства продукции выращивания и откорма крупного рогатого скота в настоящее время уделяется достаточно большое внимание. Тем не менее, на наш взгляд, в современных условиях возникает необходимость оценки влияния типов сельскохозяйственных организаций на производство продукции скотоводства в пределах отдельного региона.

Цель работы. Оценить влияние основных факторов на изменение производства продукции выращивания и откорма крупного рогатого скота в сельскохозяйственных организациях региона с учетом специализации.

Материалы и методика исследования. Исследования проведены по данным годовой бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных организаций Горецкого района Могилевской области Республики Беларусь за 2017 год. В качестве основного метода исследования использован один из способов детерминированного факторного анализа – способ цепных подстановок.

Результаты исследования и их обсуждение. В аграрном секторе Горецкого района Могилевской области производство продукции выращивания и откорма крупного рогатого скота осуществляется в трех типах организаций:

- племенные;
- откормочные (комплексы по производству КРС);
- многоотраслевые.

В связи с этим, при анализе влияния основных факторов на производство продукции КРС необходимо учитывать специфику данных организаций и, в частности, их долю в общем объеме производства. При этом факторная модель анализа может иметь следующий вид:

$$ВП = \sum_i (П_{\text{общ}} \cdot [Уд]_i \cdot [Пр]_i)$$

где ВП - валовой прирост крупного рогатого скота в районе, ц;
 П_{общ} – общее поголовье крупного рогатого скота в сельскохозяйственных организациях района, гол.;
 [Уд]_i - удельный вес поголовья крупного рогатого скота в организации i-го типа, %;
 [Пр]_i - продуктивность молодняка крупного рогатого скота в организации i-го типа, ц/гол. [2]
 Исходные данные для проведения анализа представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Показатели производства продукции выращивания КРС по типам организаций

Тип организаций	Поголовье, гол.		Продуктивность, ц/гол.		Прирост, ц	
	2016 г.	2017 г.	2016 г.	2017 г.	2016 г.	2017 г.
Племенные	8243	8268	2,22	2,21	18300	18300
Откормочные	12738	12417	2,03	1,74	25810	21660
Многоотраслевые	10565	9894	1,79	1,93	18900	19070
ИТОГО	31546	30579	-	-	63010	59030

Примечание – Составлено автором по данным годовой бухгалтерской отчетности [3]

В первую очередь определим влияние структуры на изменение валового прироста КРС с помощью данных таблицы 2.

Таблица 2 – Расчет влияния структуры поголовья на валовой прирост КРС

Тип организаций	Продук-тивность, ц/гол.		Поголовье, гол.		Структура поголовья, %		Прирост в ц при структуре:	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Племенные	2,22	8243	8268	26,1	27,0	7981	17718	18355
Откормочные	2,03	12738	12417	40,4	40,6	12354	25079	25207
Многоотраслевые	1,79	10565	9894	33,5	32,4	10244	18337	17710
ИТОГО	-	31546	30579	100,0	100,0	30579	61134	61272

Примечание – Рассчитано автором по данным таблицы 1

Данные таблицы 2 показывают, что за счет изменения структуры поголовья по типам организаций производство продукции выращивания КРС увеличилось на 138 ц (61272 ц – 61134 ц).

Изменение общего поголовья молодняка КРС вызвало снижение валового прироста на 1876 ц (61134 ц – 63010 ц). Снижение продуктивности животных обусловило уменьшение производства продукции на 2242 ц (59030 ц – 61272 ц). Таким образом, наибольшее влияние на изменение валового прироста крупного рогатого скота в сельскохозяйственных организациях Горецкого района оказало снижение продуктивности животных.

Заключение. В целом по результатам исследований можно отметить, что производство продукции выращивания крупного рогатого скота в сельскохозяйственных организациях Горецкого района Могилевской области зависит в значительной степени от поголовья и продуктивности животных. Тем не менее, структура поголовья по типам сельскохозяйственных организаций также оказывает влияние на производство продукции скотоводства в регионе.

Список литературы:

1. Анализ объема производства продукции животноводства // vuzlit.ru [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://vuzlit.ru/212439/analiz_obema_proizvodstva_produktsii_zhivotnovodstva. - Дата доступа: 05.10.2018.
2. Теоретические основы бухгалтерского учета и анализа: учебник / В. И. Стражев [и др.]; под общ.ред. В. И. Стражева. – Минск: Вышэйшая школа, 2016. – 319 с.
3. Годовые отчеты сельскохозяйственных организаций Горецкого района за 2017 год.

ТРЕХМЕРНАЯ ПЕЧАТЬ – МОСТ В БУДУЩЕЕ

АСЫЛХАН Ж.,

студентка гр. ТПП-42к

Научный руководитель: ст. преп., маг. Жар Ж.Ж.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

Поскольку обычные 2D-принтеры уже утратили потенциал к развитию — развито уже всё, что только можно и нельзя — пора обращать взоры к печати в трёхмерном пространстве. Признайтесь, ведь вы не раз мечтали, чтобы можно было не покупать себе вещи, а просто напечатать их. И сегодня это уже можно.

3D-принтеры сегодня в моде. Выпущено уже несколько сотен моделей, только это ни о чем не говорит: все они работают в основном по одному и тому же принципу, и даже «фирменное ПО» используют одинаковое, отличающееся подчас только цветом кнопочек. Подчеркиваем, что мы говорим о моделях дня сегодняшнего: такие принтеры быстро эволюционируют, и уже завтра (или через месяц) может выйти на рынок что-нибудь революционное и сногшибательное.

Трёхмерная печать – непреодолимая сила. Не так давно скорость печати и ограниченная мощность трёхмерных принтеров сделали их пригодными только для быстрого прототипирования. Но в ближайшие годы трёхмерные принтеры будут в центре полномасштабных производственных возможностей в нескольких отраслях: от аэрокосмической и автомобильной до медицинского обслуживания до моды. Производство, как мы знаем, никогда не будет прежним.

Первое, что нужно для себя понять — а зачем, собственно, нужен 3D-принтер? Что мы хотим — просто развлекаться и создавать модели и макеты? Использовать принтер для ведения бизнеса? Воплощать творческие фантазии? Бизнес, конечно, оценил 3D-печать давно: такие мировые промышленные гиганты, как Airbus, Boeing, General Electric, Ford, Siemens, NASA используют их постоянно; и это не говоря уже об инженерах, ученых, медиках и огромном количестве мелких предпринимателей.

Дома 3D-принтер открывает широчайшие возможности использования и применения своей фантазии, и поскольку самые дешевые модели стоят от 20 тыс. рублей и выше, они доступны практически каждому человеку с компьютером.

Применений на самом деле можно найти массу. Кто-то задумает сделать себе стол с макетами, воссоздающие какую-нибудь область реально существующую или фантастическую (скажем, поверхность планеты из «Звездных войн»). Кто-то напечатает себе солдатиков и вспоминает детство. А кто-то печатает паззлы детям, придумывая все новые и новые варианты. К тому же можно создать работоспособный макет чего-то более сложного.

А один индивидуум вообще напечатал себе пластиковый и полностью работоспособный пистолет, который не виден на металлодетекторах. В связи с этим законники некоторых стран уже начинают беспокоиться на тему срочного внесения поправок в соответствующие законы, дабы не превратить новую технологию в оружие массового уничтожения (хотя Форд тоже не отвечал за то, что кто-то совершал ограбления, пользуясь его машинами).

Резюмируя, можно выделить несколько основных преимуществ 3D-принтеров: домашнее творчество, использование более сотни различных типов материалов (не только огромное количество самых разнообразных пластиков и полимерных смол, но и металлы, бумага, керамика, ткань, пищевые продукты, соль, лунный и марсианский грунт и даже живые клетки!), универсальность и снижение трудоёмкости (один принтер может заменить несколько сложных агрегатов), простота в использовании, экономичность, быстрота создания объектов и гибкость технологии.

В сферу применения можно включить и медицину: инновационная биомедицинская печать сможет предложить в ближайшем будущем искусственные органы и ткани тела, а сегодня уже можно печатать протезы и хирургические имплантаты.

Десятилетия инноваций привели нас к обрыву промышленной революции в области трёхмерной печати. Но последние достижения в скорости, технологии печати и материальные возможности теперь выровнены, и вместе они будут продвигать всю отрасль вперед.

Инновации в прямой металлической печати. Прямая металлическая печать становится все быстрее и более способной, и многие новые технологии вступают в игру. Количество металлических сплавов, которые могут быть трёхмерными, растёт, и они обладают исключительными характеристиками. Вы можете получить высокопроизводительный легкий вес и сложность, что невозможно при традиционном дизайне и производственных процессах. С этими изменениями мы способны получить сложные и высокодетализированные продукты, имеющие решающее значение для аэрокосмической, автомобильной промышленности. Если ваш автомобиль нуждается в ремонте, в скором будущем вы сможете приобрести рукоятку переключения передач или штырь петли с топливной дверью, который был бы быстро и недорого напечатан. Инженеры аэрокосмической промышленности будут использовать ту же технологию для изготовления приспособлений и для космических аппаратов. Последствия ошеломляющие. Более того, есть полностью автоматизированные, многоступенчатые принтеры с прямым металлом, которые по сути являются

целым заводом в коробке. Благодаря автоматическим изменениям деталей и пополнению материалов они могут работать круглосуточно.

Благодаря возможности печатать сантиметр каждую минуту, эти системы, без сомнения, будут играть важную роль в цикле проектирования и производства. В то время как подобная работа использовалась, чтобы взять дни, теперь вы можете получить части в своей руке через 5-15 минут.

Вы можете сделать выход жестким, полужестким или гибким, и эти виды изменений в химии открывают множество приложений для конечного использования: от спортивной обуви до салона автомобиля до одежды.

Инновации в селективном лазерном спекании. Селективное лазерное спекание (SLS) - это способность производить детали из различных нейлоновых материалов. Уже несколько десятилетий это практикуется в нескольких отраслях.

Возьмите истребитель F-18: каждый F-18 в настоящее время летает с частями SLS для воздуховодов, покрытий электроники и многих других компонентов.

С появлением этих более быстрых машин компании могут увеличить скорость производства и масштабы производства со значительно большей доступностью. Это больше не будет предназначено только для военных и аэрокосмических применений: все пойдет в общество, в широкие массы.

Как эти инновации будут формировать будущее. В некоторых отраслях трехмерная печать рассматривалась или использовалась в течение последнего десятилетия. Тем не менее, варианты использования были прежде всего в дизайне и прототипировании. Отрасли, которые хорошо знакомы с этой технологией, такие как аэрокосмическая и автомобильная промышленность, начинают открывать эти возможности для всех, чтобы другие могли создавать рабочие инструменты, светильники, приспособления и детали для конечного использования людьми.

В таких секторах, как здравоохранение и персонализированные медицинские устройства, все больше и больше трехмерных принтеров используются для создания слуховых аппаратов, стоматологических приспособлений, замены тазобедренного сустава, медицинских имплантатов и хирургических инструментов. Высокоскоростные фотополимерные системы идеально подходят для стоматологических применений, в то время как решения с прямым металлом и SLS лучше подходят для определенных имплантатов.

Я очень надеюсь, что в будущем трехмерные принтеры будут основным оборудованием в учебных заведениях и библиотеках. Дети и студенты могли бы использовать трехмерные принтеры и программное обеспечение для проектирования во время учебы для исследований. А наличие подобной техники, в свою очередь, способствовало бы повышению уровню образования и интереса к науке у студентов.

Индустрия, некогда считавшаяся невозможной, оказалась реальной. Трехмерная печать будет силой, которая будет развиваться почти в каждой отрасли в течение ближайшего десятилетия, и ее влияние захватывающее и непреодолимое.

Список литературы:

1. Слюсар В.И. Фаббер-технологии. Новое средство трехмерного моделирования // Электроника: наука, технология, бизнес. – 2003. – № 5. – С.54 - 60.
2. 3D-печать: третья индустриально-цифровая революция. Часть 1, - [Электронный ресурс] URL: <http://bloggerator.org/page/3d-pechat-industrialno-cifrovaja-revoljucija>
3. Слюсар В.И. Фабрика в каждый дом // Вокруг света. – 2008. – № 1 (2808). – С. 96 - 102.

УДК [631.164:657.47]:633/635.002.6

МЕТОДОЛОГИЯ УЧЕТА ЗАТРАТ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА

БЛИЗНЕЦ О.С.

студент 2-го курса

Научный руководитель Путникова Е.Л.,

к.э.н., доцент кафедры бухгалтерского учета

Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

Значительную роль в экономике представляет такая отрасль сельского хозяйства, как растениеводство. Основная функция данной отрасли – обеспечение продовольственной безопасности страны, по этой причине следует повышать эффективность предприятий данной отрасли. Каждый субъект хозяйствования стремится к более рациональному применению производственных ресурсов и оптимизации возникающих затрат, поэтому рассмотрение вопросов методологии учета затрат и калькулирования себестоимости всегда является актуальным.

Калькуляция себестоимости продукции (работ, услуг) - это исчисление затрат в денежном выражении на производство и реализацию единицы продукции (работ, услуг). Результаты калькулирования себестоимости продукции используются в целях анализа и выявления резервов снижения себестоимости, при определении прибыли и рентабельности, установлении оптовых и розничных цен.

Объектами калькулирования в растениеводстве являются отдельные виды основной или сопряженной продукции. Кроме видов получаемой продукции, объектами исчисления себестоимости могут также быть сельскохозяйственные работы, выполняемые в отчетном году под урожай будущего года и относящиеся к незавершенному производству [1, с. 376]. Таким образом, объекты учета затрат в растениеводстве и калькулирования могут не совпадать.

При калькулировании себестоимости продукции из общей суммы затрат, приходящихся на ее производство, исключают стоимость побочной продукции в оценке по нормативным затратам на ее использование (уборка, транспортировка, погрузка и разгрузка, износ основных средств). Оставшаяся сумма затрат либо прямо относится на основной вид продукции, либо распределяется между сопряженными видами пропорционально экономически обоснованной базе. Себестоимость единицы продукции определяется делением затрат на объем произведенной продукции. При калькуляции себестоимости реализованной продукции к производственной себестоимости единицы продукции добавляют затраты на ее реализацию. Себестоимость продукции растениеводства - это сумма всех затрат на производство и сбыт продукции, выраженных в денежной форме (на выполнение технологических операций, общепроизводственные, общехозяйственные и внепроизводственные расходы).

В зависимости от технологии и организации производства продукции растениеводства, а также характера производимой продукции себестоимость определяется различными методами. Во всех случаях сначала исчисляется себестоимость вида продукции, а затем себестоимость ее единицы, при этом под методом калькулирования следует понимать совокупность способов и приемов, используемых для исчисления себестоимости данного вида продукции и ее единицы. При исчислении себестоимости продукции растениеводства важное значение имеет выбор методов учета затрат и способов калькулирования себестоимости продукции.

Определение сущности, классификация методов учета затрат на производство и калькулирования себестоимости произведенной продукции имеют важное значение для конкретизации задач и принципов организации учета затрат, определения границ и условий применения тех или иных методов, а значит, для совершенствования этого участка учета.

Под методом учета затрат на производство продукции понимается совокупность приемов и способов, представляющих собой единую систему, с помощью которой в бухгалтерском учете отражаются затраты на производство продукции.

При использовании методов учета затрат на производство следует исходить из следующего:

1. Методы учета определяются технологическими и организационными особенностями производства и отражают процесс образования затрат в конкретных условиях.

2. Учет затрат должен обеспечивать не только исчисление себестоимости продукции, но и повышение эффективности управления производством.

3. Для планирования и учета фактических затрат следует применять единые методы.

В настоящее время применяются следующие методы учета затрат на производство и калькулирования себестоимости:

- простой
- попередельный
- позаказный
- нормативный

На выбор и определение методов и систем учета затрат влияет не только тип и характер производства, но и предмет и объект учета, цели и задачи детального познания этого предмета и объекта в современных условиях. С помощью любого из вариантов учета можно определять, контролировать и анализировать затраты, выпуск продукции и результаты производственной деятельности центров финансовой ответственности на окончании каждого этапа технологического передела, либо цикла производства, что вполне отвечает требованиям управления деятельностью по модели «затраты - объекты производства - результат».

В сельскохозяйственных предприятиях системы и методы учета затрат на производство, а также способы калькулирования себестоимости продукции должны быть простыми в применении и активно - адаптивными к новым условиям управления [2, с. 71].

По нашему мнению одним из таких методов является нормативный. Нормативный метод учета затрат и калькулирования основан на предварительном составлении нормативной калькуляции на каждую калькуляционную единицу, то есть калькуляции себестоимости, исчисленной по действующим на начало месяца нормам расхода материалов и трудовых затрат. При этом под нормой понимаются минимальные затраты, необходимые для производства продукции заданного качества. Это научно обоснованный показатель, выражающий меру затрат труда, времени, материальных и финансовых ресурсов, необходимых для производства того или иного изделия.

Нормативная калькуляция отражается себестоимость отдельных деталей, узлов и готовых изделий по установленным нормам затрат. В процессе калькулирования должны применяться научно-обоснованные нормы в качестве исходной базой для определения потребности в сырье и материалах, при расчете численности работников, фонда заработной платы и других показателей [3, с. 4].

Таким образом, в своей основе нормативный метод содержит технически обоснованные расчетные

величины затрат рабочего времени, материальных и денежных ресурсов на единицу продукции. Нормы производственных затрат отражают технические и организационные уровни развития субъекта хозяйствования, влияют на его конечный результат деятельности.

Особенностью нормативного метода учета затрат является возможность текущего и оперативного контроля за расходами. При сопоставлении фактически произведенных затрат с утвержденными текущими нормами выявляются внутрипроизводственные резервы, определяются пути их использования, разрабатываются новые нормы затрат на следующий отчетный период. В связи с этим появляется необходимость организации учета изменения текущих норм затрат на единицу продукции.

Однако, возникают ситуации когда отдельные виды затрат необходимо распределять между объектами калькулирования в соответствии с выбранными базами распределения. При нормативном методе учета затрат распределению подлежат: дополнительная заработная плата производственных рабочих, расходы по эксплуатации и содержанию машин и оборудования, общепроизводственные затраты.

При нормативном методе учета затрат на производство аналитический учет затрат осуществляется в производственном отчете по растениеводству, который открывается на каждое производственное подразделение (бригаду, участок) в разрезе объектов аналитического учета (культур и групп культур, видов работ незавершенного производства). В этом регистре помимо затрат, связанных с производством продукции, отражается незавершенное производство на начало и на конец отчетного периода.

Нормативный метод учета затрат на производство дает возможность осуществления текущего и предварительного контроля за расходами. Наличие в первичных документах отклонений от норм, причин и виновников отклонений дает возможность представить информацию об отклонениях и руководству организации с целью принятия мер по устранению причин перерасхода материальных и финансовых ресурсов.

Данный метод позволяет оперативно определять отклонения фактических затрат от нормативных, именно, в ходе производственного процесса и в тоже время выявлять какие причины повлияли на те или иные изменения, кто является виновником этих изменений. При нормативном методе создаются реальные условия осуществления оперативного контроля за производственными затратами, а это, в свою очередь, обеспечивает экономное расходование ресурсов в процессе производства продукции. Для внедрения и применения нормативного метода учета затрат и калькулирования себестоимости сельскохозяйственной продукции в настоящее время обеспечиваются такие условия, как:

1. Научно обоснованные нормы высева семян и внесения удобрений.
2. Утвержденная номенклатура элементов и статей затрат в отрасли растениеводства
3. Типовые специализированные формы первичных и сводных документов.
4. Законодательно утвержденная методика калькулирования себестоимости.

Использование нормативного метода учета затрат на производство способствует наиболее быстрому выявлению и устранению причин нерационального использования ресурсов, недостатков в организации производства, нарушений технологических процессов, изысканию и мобилизации внутрипроизводственных резервов.

Метод калькулирования себестоимости определяется содержанием способов исчисления себестоимости калькуляционных объектов и приемов исчисления себестоимости калькуляционной единицы продукции.

При исчислении себестоимости продукции растениеводства необходимо учитывать качество продукции полученной от урожая. При оценке качества отдельных продуктов растениеводства весомое значение имеют физико-механические и другие свойства. Например, такие свойства, как влажность, наличие сорной и механической примеси земли, ботвы на корнеплодах, клубнеплодах принимаются во внимание при определении зачетного веса продукции, а по внешнему виду, запаху устанавливается степень годности продукта, его зрелость, свежесть и так далее.

В связи с этим будут увеличиваться или уменьшаться потребительные стоимости продукции растениеводства, поэтому при калькулировании себестоимости продукции растениеводства важно использование двух измерителей единицы продукции без учета ее качества (так называемый первичный показатель) и (вторичного) единицы продукции определенного качества, – что позволяет более обоснованно осуществлять сравнительный анализ себестоимости в различных организациях, а также правильно устанавливать продажные цены на сельскохозяйственную продукцию.

Таким образом, калькуляция позволяет рассчитать затраты на тот или иной вид продукции растениеводства и сделать выводы о прибыльности или убыточности данного вида деятельности. Без калькуляции расходов невозможно сделать производство продукции растениеводства прибыльным, определить стоимость производимой продукции. Результаты калькулирования себестоимости продукции используются в управленческом учете в целях анализа и выявления резервов снижения себестоимости продукции, для экономического обоснования цен при разработке в управленческом учете перспективных планов и принятия действенных предложений для улучшения деятельности сельскохозяйственных организаций.

Преимущество нормативного метода учета и контроля – это выявление в оперативном порядке отклонений фактических затрат от действующих норм расхода сырья и материалов, заработной платы и других производственных затрат, их причин и влияния на себестоимость продукции. Эффективная разработка информации об отклонениях от норм затрат и своевременное ее предоставление для использования в управлении производством позволяют реализовать преимущества системы нормативного метода учета затрат

на производство, обеспечивающей действенный оперативный контроль за снижением себестоимости продукции.

Список литературы:

1. Чечеткин, А.С. Бухгалтерский управленческий учет в сельскохозяйственных организациях: учеб. пособие / А. С. Чечеткин, Л. Н. Корнеева, З. Н. Кулько. – Минск: ИВЦ Минфина, 2012. – С. 376.
2. Бодрикова С.В., Злобина О.О., Мосунова Е.Л. Развитие контрольно-аналитических функций производственного учета затрат в сельском хозяйстве // Актуальные вопросы учета, финансов и контрольно-аналитического обеспечения управления в сельском хозяйстве. – 2017. – 1. – С. 71-75.
3. Гулевич, А.Г., Гулевич, Г.В. Нормативный метод учета затрат на производство и калькулирование себестоимости продукции: преимущества, проблемы // Бухгалтерский учет анализ. – 2016. – 1. – С. 3-7.

ӘОЖ 338.439

ЖАҒАНДЫҚ АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІНІҢ СЕБЕПТЕРІ МЕН ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

АБЗАЛБЕК Ж.С.,

ТПП-42к

Ғылыми жетекші –ЖАР.Ж. Ж.

аға оқытушы

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

Соңғы жылдары бүкіл әлем елдерінде табиғи-минералды шикізат ресурстарымен қатар, азық-түліктің де жетіспеушілігі сезіле түсті. Бұл дүниежүзіндегі адам санының өсу қарқынына әлемде өнірілетін азық-түлік өнімдері көлемінің сай келмеуімен түсіндіріледі. Мұндай жағдай бірінші кезекте, қолайсыз географиялық аймақта орналасқан даму деңгейі жөнінен артта қалған елдерге ауыр тиіп отыр. Жағандық проблемалардың құрылымы және олардың иерархиялық тізбегі туралы пікірлер әрқилы, дегенмен ресейлік және отандық экономикалық әдебиетте келесі бес жағандық проблемалар жиірек аталады:

- 1) ядролық соғысты болдырмау және қарусыздану;
- 2) қоршаған ортаны қорғау немесе экологиялық мәселе;
- 3) демографиялық жағдай;
- 4) шикізаттық немесе энергетикалық;
- 5) азық-түлік қауіпсіздігі мәселесі.

Өз кезегінде, Қазақстан да әлемдік қоғамдастықтың бір мүшесі ретінде мұндай мәселелерден қалыс қала алмайды. Өмірлік маңызы бар азық-түлік тауарларының жетіспеушілігі мен олардың бағасының тым жоғары болуы халықтың әлеуметтік топтар мен таптарға жіктелуі, заңсыз көші-қон секілді жағандық маңызы бар проблемаларды туындатады.

Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету әлемнің кез келген мемлекеті үшін маңызды мәселеге айналды. Ол бүгін ғана емес, адамзат қоғамының кез келген даму үрдісінің негізі ретінде қашан да маңызды болды және оның жетіспеушілігін еңсеру, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету көптеген экономистердің, соның ішінде экономикалық теория классиктерінің де зерттеу тақырыбына арқау болған. Мәселен, физиократтар мектебінің өкілдері ауыл шаруашылығы саласын азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыздандырудың, сондай-ақ одан басқа да қажеттіліктердің негізі ретінде қарастырған. «Тек қана орнықты ауыл шаруашылығының ұдайы өндірісі барлық мамандықтардың негізі болып табылады. Ол сауданы, халықтың әлауқатын гүлдендіреді, өндірісті қозғалысқа келтіреді, ұлттың өсуін қолдайды» деген байламы соның дәлелі [1]. Ал К. Маркс «Ең өркениетті халықтар да және дамымай қалған жабайылар да басқа нәрсені ойламас бұрын, ең алдымен өздерін тамақпен қамтамасыз етуі тиіс» деген болатын [2].

Біріккен Ұлттар Ұйымы таратқан мәліметке сүйенсек, 2025 жылы Жер шарын мекендеген халық саны 8 млрд-тан асып жығылмақ [3]. Демек, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесін қазірден қарастырмасақ, жағдай одан ары шиеленісе беретіні сөзсіз. Бүгінде ауыл шаруашылығы өнімдерін өсіріп-өндіретін елдер ең алдымен, ішкі рынокты азықтүлік тауарларымен қамтамасыз етуге мүдделі. Егер, ауыл шаруашылығы саласының қашанда табиғи-климаттық факторларға тәуелді екенін ескерсек, бұл мақсаттың сол елдер үшін маңыздылығын бағалау қиынға түспейді. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін астық, күріш, какао, шай, кофе, жүгері, қант т.б азық-түлік өнімдерін өндірушілер жыл сайын аталған өнімдер экспортына шектеу енгізуде.

Қазіргі таңда, Жер бетіндегі 7 млрд-тан астам халықтың 1,5 млрд-ы азық-түліктің жетіспеушілігін сезініп отыр. Олардың көпшілігі ауыл шаруашылығы өнімін өсіруге қолайлы елдерде тұрады. Орталық Азиядағы елдердің барлығы дерлік дәнді-дақыл өсіруге қолайлы Қазақстанның астығына тәуелді. Егер көрші елдерде ұзақ уақыт бойы аштық салдарынан әлеуметтік тұрақсыздық орын алса, көп кешікпей оның зардаптары Қазақстанға да келіп жетеді. Егер еске түсіретін болсақ, 2007 жылы әлемдік қаржы дағдарысымен бірге азық-түлік дағдарысы да орын алды. Алайда, шет мемлекеттерге көп көлемде астық экспорттағанымызбен, кейбір азық-түлік өнімдерін сырттан импорттауға мәжбүрміз.

Елдің азық-түлік қауіпсіздігі тұтыну тауарларының 80% өндірген жағдайда немесе сыртқы сауда балансында оң сальдо әкелетін өнім өндірісіне маманданған жағдайда ғана толық қамтамасыз етіледі. Елдің азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуде агроөнеркәсіптік кешен салаларын тұрақты әрі болашақты бағдарлау негізінде дамыту маңызды саналады. Осы орайда, Қазақстан Президенті өз Жолдауында «АӨК туралы айрықша айтқым келеді, өнің дамуы арқасын- да біз бір мезгілде еліміз үшін аса маңызды екі міндетті – азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуді және экспортты әртараптандыруды шешеміз», – деп ерекше атап көрсетті [4]. Бүгінгі таңда Қазақстан бірқатар азық-түлік өнімдерін алыс, жақын шет елдерге экспорттайды, алайда сонымен бір уақытта көптеген азық-түлік тауарларын импорттайды. Оның себептері әртүрлі, ол азық-түлік өнімі елде мүлде өндірілмейді немесе өте аз мөлшерде өндіріліп, ішкі нарықты толық қамтамасыз ете алмайды. Сонымен бірге, «... аштық пен тамақ жетіспеушілігі үлестік салмағы бойынша (5%-дан төмен) халықаралық ресми статистикаға сәйкес Қазақстан ең әл-ауқатты елдер қатарында, соның ішінде жер ресурстарының егістікке жарамды алқаптары бойынша мейлінше қамтамасыздардырылған ел болып табылады» [5].

Жалпы алғанда, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етуді талдау үшін келесідей көрсеткіштер қолданылады:

- жан басына шаққанда азық-түліктің өндірісі;
- жан басына шаққанда азық-түліктің тұтынылуы;
- азық-түлік импортының құрылымы;
- жан басына шаққанда импорттық азық-түліктің тұтынылуы;
- жылына бір адамға есептегенде республика тұрғындарының негізгі азық-түлікпен өзін-өзі қамтамасыз етуінің деңгейі.

Ал азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымы сарапшыларының пікірі бойынша халықаралық азық-түлік қауіпсіздігінің негізгі көрсеткіштері келесі астық өнімін жинауға дейін сақталатын астықтың осы жылға өту қорларының көлемі және жан басына шаққандағы астық өндірісінің деңгейі болып табылады.

Азық-түлік проблемасы бүкіл әлемнің мемлекет жетекшілерінің, экономистерінің, экологтары мен кәсіпкерлерінің назарын өзіне аударуда. Азық-түлік тауарларының жетіспеушілігі ең біріншіден, оның бағасын көтереді. Бұл заңды экономикалық құбылыс. Тапшы нәрсенің әрқашан да құны жоғары болады. Біріккен Ұлттар Ұйымы, Бүкіләлемдік Банк, Халықаралық Валюта Қоры, Бүкіләлемдік азық-түлік бағдарламасы және Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымы 2008 жылы әлемдік қауымдастықты азық-түлік дағдарысы күтіп тұрғанынан хабардар етті. 2008 жылдың өзінде астықтың әлемдік бағасы 181%, ал басқа азық-түлік өнімдерінің бағасы – 83%-ға артқан. Сарапшылардың пікірінше, ауыл шаруашылығы азық-түлік өнімдеріне баға әлі де жоғары деңгейде қала бермек. ЮНЕСКО-ның мәліметіне сүйенсек, азық-түліктің жеке түрлері бойынша мысалы, соя – 87%, астық – 130%, күріш – 20%-ға қымбаттаған. Бұл құбылыс, тек қана күріш өндірісінің өсу қарқынынан, оны тұтыну қарқынының артуымен емес, Қытай, Үндістан, Вьетнам, Индонезия және Египет секілді ірі өндірушілердің ішкі тұтыну көлемінің өсуі мен күріш экспортын шектеу шараларымен байланысты. Азық-түлікке бағаның өсуі ғаламшардағы ашыққандар санын 75-100 млн. адамға арттырды. Барынша ауыр жағдай Солтүстік Кореяда қалыптасып отыр, мұнда халықаралық азық-түліктік көмекке 6,5 млн адам мұқтаж болды. Азық-түлік проблемасы Оңтүстік Азия мен Африканың дамушы едерінің ғана дамуын қиындатқан жоқ, сонымен бірге дамыған елдерге де теріс әсер етті.

Жан-жақты зерттеулер нәтижесінде әлемдік азық-түлік дағдарысының себептерін төрт топқа бөліп қарастыруға болады: жүйелі экономикалық; технократ-прагматиктердің техника мен технологияның бүкіл мүмкіндіктерін абсолютизациялау эгоцентризмі; нақты-экономикалық; климаттық-экологиялық.

Жүйелі экономикалық себептер. Астыққа, күрішке және басқа да азық-түлік тауарларына бағаның өсуін қадағаламау және соның салдарынан болған азық-түлік дағдарысының себебі

- нарықтық экономиканың құндық (акшалық) неоклассикалық парадигмасы, яғни әлемдік нарықтық экономика өндірілген материалдық игіліктердегі материалдық-заттық номенклатураны есепке алмай тек құндық көрсеткіштерге бағдарланған. Бұл парадигманың негізінде келесідей төрт байлам жасауға болады:

- ақша бәрін шешеді;
- қарымды экономиканың мотивациясы ақша болып табылады;
- өндіріссіз пайда табу, яғни қызмет көрсету сферасын жасанды құндық толтыру арқылы;
- ақша болған жағдайда қажетті азық-түлік тауарларын сатып алуға болады.

Осы орайда, Батыс экономистері құндық (монетарлық) позицияда берік тұр, яғни азық-түлік өндірісімен байланысты экономикалық категориялардан, тұтас АӨК мен ауыл шаруашылығының агроэкологиясынан бас тартып, ақша, табыс, пайыз, дивиденд, акция секілді жасанды экономикалық категорияларға тұрақтаған. Бұлардың барлығы көптеген кәсіпкерлерде, халықтың әртүрлі топтарында, әсіресе жастарда нарықтық экономиканың заманауи үлгісін басқаша қабылдауды қалыптастырады. Олар үшін барлығын сатып алуға болатын ақша экономиканың басты факторы болып табылады.

Технократпрагматиктердің техника мен технологияның бүкіл мүмкіндіктерін абсолюті зациялау эгоцентризмі. Технократтардың бұл тобы ХХ ғасырдың соңғы ширегінде ғылымтехникалық революцияның өркендеу кезеңінде өндірістің технологиялық әдістерінің «мінезқұлық» ережесін анықтады. Олардың барлық идеялары мен әзірлемелері ЮНЕСКО-ның және БҰҰ-ның басқа да ұйымдары тарапынан асыра мақтауға ие болып, әлемдік қаржылық құрылымдар – Халықаралық Валюта Қоры мен Бүкіләлемдік Банк тарапынан

қолдау тапты. Техниканың индустриалды-машина өндірісіндегі айтарлықтай жетістіктері, авиағарыштық және теңіз техникасының қарқынды дамуы техниканың барлық мүмкіндіктерге ие екеніне технократтарды сендірді және олар техника табиғатты оның заңдарына қарамастан бағындыра алады деп ойлады. Бұл кейіннен қоршаған ортаның деградациясына әкелген биология ғылымының және агроэкологиялық-шаруашылық тәжірибесінің маргинализациялануының басы еді.

Азықтүлік бағасы өсуінің нақтыэкономикалық себептері. Қытай мен Үндістанда және әлемнің басқа да елдеріндегі азық-түлікке сұраныстың кенеттен өсуі, әлемдік астық қорының соңғы 30 жылда өте төмен деңгейге түсуі, әлемдік нарықта мұнай бағасының өсуі салдарынан энергоресурстарды сатып алуға мемлекет табыстарының бір бөлігін жұмсау, протекционизм саясатының негізінде «көршіні бағындыру» қағидасы бойынша «күріш белдеуі» елдерінің азық-түліктік соғысы, бірқатар елдердің бидай, күріш, картоп, соя, қант құрағы мен пальма майын биоотын өндіру үшін қолдануы және т.б. өрескел әлеуметтік-экономикалық қателіктер болып табылады.

Климаттықэкологиялық себептер. Соңғы 50 жылда адамзаттың антропогендік-техногендік іс-әрекетінің нәтижесінде ғаламшардағы экологиялық тепе-теңдік бұзылды. Дәл осының салдарынан соңғы уақытта ғаламшарда көптеген теріс климаттық өзгерістер, шөлдену, ғаламдық жылыну, дауылдар, су тасқынына әкелетін жауын-шашындар көптеп байқалуда. Дәл осы себептен 2007 жылы Қытай, Вьетнам, Бангладеш, Индонезия, Филиппин және басқа да ОңтүстікШығыс Азия елдерінде күріштің және басқа да дақылдардың шығынға ұшырауы байқалды.

Соңғы 50 жылда ауыл шаруашылығы өндірісінің көлемі айтарлықтай өсті, алайда агробизнесі жүргізу әдістері ұсақ өндірушілерге, қоршаған орта мен тұтас экологиялық тепе-теңдікке өте ауыр соққы әкелді. Ауыл шаруашылығындағы өнімділік проблемасын шешу мүмкін болды, бірақ мұнымен байланысты экономикалық және әлеуметтік проблемалар мен қоршаған ортаның салдарлары үдей түсті. Ауыл шаруашылығындағы бұдан арғы жетістіктер келесідей үш мәселеге тәуелді: экономикалық, әлеуметтік және экологиялық. Демографиялық болжамдар мәліметіне сүйенсек, 2050 жылы Азияда 5 млрд. 222 млн, Африкада – 1 млрд 803 млн, Еуропа, Солтүстік және Оңтүстік Америка мен Австралияда 2 млрд 286 млн адам өмір сүреді. Мұнымен байланысты әлемнің көптеген елдері азық-түлік проблемасының оңтайлы шешімін іздестіруде.

Азық-түлік саясатын әзірлеу жөніндегі Халықаралық институттың деректері бойынша, 2020 жылы әлемдегі фермерлер 1999 жылмен салыстырғанда дәнді-дақылдарды 40%-ға артық өндірулері тиіс. Әрі, бұрын айтылғандай, өндіріс көлемдерінің өсуі жаңа жерлерді игеруге емес, ал анағұрлым жоғары егін шығымдылығына негізделуі керек [6]. Бүгінде Халықаралық Валюта Қоры, Бүкіләлемдік Банк және Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының сарапшылары Азия мен Африканың дамушы елдеріндегі азық-түлік жетіспеушілігінің басты себебі ауыл шаруашылығы өнімділігінің төмен деңгейі деп санайды. Расында еңбек өнімділігі бүгін ғана емес, қашан да маңызды болған. Ал еңбек өнімділігі ауыл шаруашылығы тауар өндірушілерінің біліктілігі мен олардың жалпы және кәсіби білім деңгейіне тәуелді. Еңбек өнімділігі жөнінде В.И. Ленин «Еңбек өнімділігін арттырудың басқаша шарты халықтың білімділігі мен мәдени деңгейін көтеру болып табылады», – деген [7].

Ағымдағы кезеңде әлемдік азық-түлік проблемасы Қазақстанға да өз әсерін тигізіп отыр. Қазақстанның кейбір азық-түлік түрлері бойынша импортқа тәуелді екенін Президент те қадап айтып келеді. Ол өзінің 2009 жылғы халыққа Жолдауында «...біз қазір консервіленген жемісжидек өнімдерінің 80 пайызын, ет өнімдерінің жартысын, құрғақ сүттің 53 пайызын сырттан әкеліп жүрміз», – деген болатын [4]. Азық-түлік қауіпсіздігін орнықтыру мәселесінің негізгі қиыншылықтары оларды шешуге аса зор қосымша шығындар қажеттілігімен байланысты болып отыр. Ал, мұның өзі рыноктық қатынастар жағдайындағы бәсекелестік шығындарды кеміту арқылы максималды пайда алу заңдарымен үйлеспейді. Олай болса, шаруашылық жүргізудің барлық деңгейлеріндегі экономикалық және әлеуметтік мүдделер қайшылықтарын шешу жаһандық проблемаларды еңсерудің мән-мазмұнын құрайды.

Адамзат қоғамы үшін азық-түлік проблемасы оның өмір сүруінің негізі ретінде өзінің өзектілігін әрдайым сақтайды. Сондықтан, адам еңбегінің алғашқы нысаны ретінде танылған ауыл шаруашылығы, азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыздандыруда өз басымдықтарын арттыра түсетіні сөзсіз.

Әдебиеттергізімі

1. Шеденов Ө.Қ., Ядгаров Я.С., Досқалиев С.Ә. Экономика ілімдерінің тарихы: Оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 313 б.
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинение. – М.: Политические литературы. – Т.9. – 320 с.
3. В 2025 году в мире будет проживать 8 миллиардов человек // www.unmultimedia.org/radio/russian/archives/162807/#.VYr4KEbk--c
4. «Дағдарыстан – жаңару мен дамуға» ҚР Президентінің 2009 жылғы халыққа Жолдауы. // Жетісу. – 2009. – №29 (17155). – 7 наурыз.
5. Елемесов Р., Оңдаш А.О. Введение в экономическую глобалистику: продовольственная проблема // Вестник КазНУ, Серия Международные отношения и международное право. – №1 (69). – 2015. – С. 198-205.
6. Мамыров Н.Қ., Акчура Ф. Қазақстандағы адам дамуы: оқулық. – Алматы: aimas Printhouse, – 412 б.

АНАЛИЗ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ МОЛОЧНОГО СКОТА В РУП «УЧХОЗ БГСХА»

СИВЦОВА А.В.,

студентка

Научный руководитель, Путникова Е.Л., канд. экон. наук, доцент
Белорусская государственная сельскохозяйственная академия

Для сельскохозяйственных организаций в настоящее время снижение себестоимости является одним из важнейших рычагов увеличения прибыли. При этом актуальным на сегодняшний день является анализ себестоимости продукции, так как она непосредственно связана с объемом производства, а так же определением цен на эту продукцию. Снижение себестоимости – главная роль в анализе результатов деятельности организации, так как она занимает центральное место в увеличении рентабельности производства. Целью работы является изучение и анализ себестоимости продукции молочного скота в РУП «Учхоз БГСХА», сравнение и динамика себестоимости за 3 года, а так же влияние на объемы производства молока.

Процесс сельскохозяйственного производства включает три вида основного производства продукции в сельскохозяйственных организациях. К этим видам относятся: производство продукции растениеводства; производство продукции животноводства; производство продукции промышленной переработки (подсобных промышленных производств). Любой из этих основных видов производства продукции состоит из двух циклов, к которым относятся: цикл формирования затрат и цикл выпуска (выхода) продукции (рисунок 1). В цикле формирования затрат происходит трансформация стоимости всех взаимосвязанных элементов (ресурсов) процесса производства (живого труда, средств и предметов труда) в новую стоимость в цикле выпуска (выхода) сельскохозяйственной продукции [1, с. 61-62].

В рассматриваемой сельскохозяйственной организации РУП «Учхоз БГСХА» производство продукции связано с определенными затратами на технологию производства и управление, расходами на реализацию продукции, непроизводственными затратами, расходами возникающими непосредственно в процессе производства, воспроизводственными расходами. Все эти затраты оказывают влияние на себестоимость продукции.

Себестоимость – стоимостное выражение всех видов затрат (оплата труда, материалы, затраты на организацию и управление и т.д.) на производство той или иной продукции.

На основании годовых отчетов за 2015-2017 гг. рассмотрим в таблице 1 динамику себестоимости и объема производства молока в РУП «Учхоз БГСХА» за 3 года.

Таблица 1 – Динамика себестоимости 1 ц молока объема его производства

Годы	Себестоимость 1 ц молока					Объем производства молока				
	Руб.	Абсолютные приросты, руб.		Темпы роста, %		Тонн	Абсолютные приросты, руб.		Темпы роста, %	
		Баз.	Цепн.	Баз.	Цепн.		Баз.	Цепн.	Баз.	Цепн.
2015	36,9	-	-	100	100	15505	-	-	100	100
2016	40,6	3,7	3,7	110,0	110,0	14136	-1369	-1369	91,2	91,2
2017	48,9	12,0	8,3	132,5	120,4	14563	-942	-942	93,9	103,0
Среднее	42,1	6,0		115,2		14734,7	-471		97,1	

Примечание – Составлено автором по данным годовой бухгалтерской отчетности за 2015-2017 гг.

Примечание – Составлено автором по данным таблицы 1.

Рисунок 1 – Динамика себестоимости и объема производства молока

По данным расчетов и соответствующей диаграммы можно увидеть, что в 2017 году по сравнению с 2016 годом с уменьшением объема производства молока повысилась его себестоимость. Темп прироста себестоимости составил 22,5%, объема производства – (-2,7%). На это мог повлиять рост переменных затрат, который включает затраты на корма, на энергоресурсы, нефтепродукты и др., а так же снижение поголовья КРС молочного стада.

Биологические и трудовые затраты, к которым относятся корма и оплата труда, в сельском хозяйстве можно считать основными технологическими затратами не только потому, что без них невозможно производить продукцию растениеводства и животноводства, но и по их удельному весу в структуре себестоимости произведенной продукции указанных отраслей. В управленческом учете биологические затраты представляют собой денежное выражение совокупности потребляемых биологических активов (амортизация рабочего и продуктивного скота, многолетних насаждений) и результатов их биотрансформации в виде биологических предметов труда (семян, кормов и др.) на производство сельскохозяйственной продукции [3, с. 133-134].

В таблице 2 рассмотрим влияние конкретных статей затрат в общей сумме затрат на производство молока.

Таблица 2 – Состав и структура затрат на производства продукции молочного стада по статьям затрат

Статьи затрат	Затраты, тыс. руб.				Структура затрат, %			
	2015 г.	2016 г.	2017 г.	+, -	2015 г.	2016 г.	2017 г.	+, -
Оплата труда начислениями	823,9	807,3	968,4	144,5	14,4	14,1	13,6	-0,8
Корма	2282,0	2472,3	3485,7	1203,7	39,8	43,0	49,0	9,2
Затраты на содержание ОС	491,7	583,2	700,2	208,5	8,6	10,2	9,8	1,2
Работы и услуги	654,7	380,7	543,6	-111,1	11,4	6,6	7,6	-3,8
Стоимость энергоресурсов	252,5	237,6	277,2	24,7	4,4	4,1	3,9	-0,5
Стоимость нефтепродуктов	39,0	86,4	103,5	64,5	0,7	1,5	1,5	0,8
Прочие прямые затраты	480,2	567,0	607,5	127,3	8,4	9,9	8,5	0,1
Затраты по организации и управлению	703,0	610,2	434,7	-268,3	12,3	10,6	6,1	-6,2
Итого	5727,0	5744,7	7120,8	1393,8	100,0	100,0	100,0	0
В т. ч. постоянные	1194,7	1193,4	1134,9	-59,8	20,9	20,8	15,9	-5,0
переменные	4532,3	4551,3	5985,9	1453,6	78,1	79,2	84,1	6,0
Примечание – Составлено автором по данным годовой бухгалтерской отчетности за 2015-2017 гг.								

Данные таблицы показывают, что наибольший удельный вес в структуре затрат в 2017 году занимают затраты на оплату труда (13,6%) и корма (49,0%).

Проведя анализ по данным РУП «Учхоз БГСХА» можно выявить несколько путей снижения себестоимости 1 ц молока:

1. Повышение производительности труда, при этом сократятся затраты на единицу продукции, соответственно уменьшится удельный вес оплаты труда в структуре себестоимости.

2. Улучшение рациона кормления и условий содержания. Эти факторы наиболее полно влияют на молочную продуктивность коров, при плохом кормлении снижается удой, а жирность может даже слегка повыситься, а затем и она снижается. Так же оказывают влияние температура и влажность в помещении, где содержится стадо.

3. Повышение продуктивности коров за счет улучшения наследственности, создания высокопродуктивного скота;

4. Анализ и выявление физиологических способностей КРС молочного стада, а именно возраста, продолжительности лактации, стельности, полового цикла, скорость молокоотдачи и т.д.

Сокращение затрат на обслуживание производства и управление также снижает себестоимость 1 ц молока. Размер этих затрат на единицу продукции зависит не только от объема выпуска продукции, но и от их абсолютной суммы. Чем меньше сумма расходов в целом по предприятию, тем при прочих равных условиях ниже себестоимость.

Основными источниками резервов снижения себестоимости продукции являются:

1) увеличение объема ее производства за счет более полного использования производственной мощности предприятия;

2) сокращение затрат на ее производство за счет повышения уровня производительности труда, экономного использования сырья, материалов, электроэнергии, топлива, оборудования, сокращения непроизводительных расходов, производственного брака и т.д.

Резервы увеличения производства продукции выявляются в процессе анализа выполнения производственной программы. При увеличении объема производства продукции возрастают только переменные затраты, сумма же постоянных расходов, как правило, не изменяется, в результате

снижается себестоимость изделий. Резервы сокращения затрат устанавливаются по каждой статье расходов за счет конкретных организационно-технических мероприятий, которые будут способствовать экономии заработной платы, сырья, материалов, энергии и т.д.

Прямые расходы по распределению, сельскохозяйственные предприятия устанавливают самостоятельно, и, как правило, эти же расходы занимают достаточно большую долю в себестоимости готовой продукции, о которых нельзя забывать. Часть расходов связана с выпуском сельскохозяйственной продукции, которые включаются в себестоимость продукции, остальная же часть, не связана с производственным процессом. Поэтому, расходы не связанные с производственным процессом, по нашему мнению, должны относиться на стоимость построенных и приобретаемых активов и должны списываться за счет соответствующих фондов и резервов. Но, к сожалению, на практике эти расходы, в основном относятся на себестоимость продукции, работ и услуг [2, с. 443].

В заключении можно сделать вывод, что в РУП «Учхоз БГСХА» наблюдается тенденция снижения объемов производства продукции КРС молочного стада и увеличения себестоимости этой продукции. В дальнейшем необходимо выявлять резервы снижения себестоимости молока и резервы увеличения объема производства. Мы предложили некоторые мероприятия по снижению себестоимости, так как от нее зависит уровень рентабельности, финансовое состояние предприятия, его платежеспособность, темпы расширенного воспроизводства, уровень цен на продукцию.

Список литературы:

1. Алборов Р.А., Концевой Г.Р. Управленческий учет затрат на потребление производственных ресурсов и их трансформации в стоимость вновь созданной сельскохозяйственной продукции // Актуальные вопросы учетно-финансового и контрольно-аналитического обеспечения управления аграрной экономикой. – 2018. – №2. – С. 61-65.
2. Малаев э. Т. Организация учета затрат и калькуляция себестоимости продукции растениеводства в Иссык-Кульской области // Экономика и предпринимательство. – 2018. – № 6. – С. 442-446.
3. Остаев Г.Я., Концевой Г.Р. Проблемы управленческого учета биологических затрат в сельском хозяйстве // Актуальные вопросы учетно-финансового и контрольно-аналитического обеспечения управления аграрной экономикой. – 2018. – №2. – С. 130-134.

УДК 338.24

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННЫХ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТА НА ОСНОВЕ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

КАЖИКРИМОВ Е.Е.

магистрант гр. С-21НП

Научный руководитель – д.т.н., профессор Доспаев М.М.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В Послании Президента РК Н.Назарбаева народу Казахстана «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» большое внимание уделено необходимости повышения качества отечественных товаров на региональных и мировых рынках, усилению контроля за их безопасностью [1]. Системному решению этих вопросов должны способствовать интегрированные системы менеджмента предприятий. Неслучайно в предыдущем Послании Президента РК отмечалось, что в мире Четвертой промышленной революции индустриализация должна стать флагманом внедрения новых технологий [2].

Современные системы менеджмента, основанные на практике и знаниях успешных международных компаний, позволяют решать в комплексе вопросы механизма регулирования рынка, влияющие на конкурентоспособность казахстанских предприятий. Так, устойчивому постоянному соблюдению прав и обеспечению удовлетворенности потребителей в части получения качественной продукции (услуг) способствует система менеджмента качества, созданная в соответствии с международными стандартами ISO серии 9000. Обеспечению надежных условий в части защиты здоровья собственного персонала служит система менеджмента профессиональной безопасности в соответствии с международными стандартами OHSAS 18000. Условия для последовательной и целенаправленной защиты окружающей среды от негативного воздействия компании создает система экологического менеджмента в соответствии со стандартами ISO 14000.

В настоящее время в Казахстане уже более 8300 предприятий внедрили системы менеджмента качества, и значительная часть из этих систем – интегрированные. Хотелось бы отметить, что Карагандинская область по этому показателю входит в тройку лидеров [3].

Повышение эффективности интегрированных систем менеджмента можно обеспечить за счет широкого внедрения подходов к управлению информацией в системах менеджмента качества, основанных на применении технологии менеджмента знаний. Это соответствует целям государственной программы «Цифровой Казахстан» и, в частности, реализации таких ее направлений, как «Цифровизация отраслей

экономики» и «развитие человеческого капитала» [4].. Менеджмент знаний есть создание и обработка информационных ресурсов организации, связанная с достижением целей организации. Поскольку в основе ИСМ лежит процессный подход, то для описания процессов широко применяются модели процессов. В настоящее время существует более 30 основных методологий (языков) моделирования процессов. Среди них следует выделить методологию функционального моделирования IDEF0. Среди них можно выделить методологию информационного моделирования IDEF1X, методологию совершенствования процессов, методологию функционально-стоимостного анализа (ФСА) и др. Для поддержки моделирования в стандарте IDEF0 существуют различные компьютерные программы: BPWin (LogicWorks, Inc.), WorkFlow Modeler (MetaSoftware, Corp.), AIOWin (KBS, Inc.), IDEF0.EM Tool (ИП Ориентсофт). По сути, такие инструменты являются редакторами знаний о процессах. По своей природе функциональная модель процесса представляет собой структурированное описание и включает ее интерпретацию [5].

Кроме того, перспективным, на наш взгляд, для предприятий Казахстана является программное обеспечение ARIS.

ARIS (Architecture of Integrated Information System) — это совокупность технологий, которые обеспечивают проектирование, управление, применение и реализацию бизнеса в виде “деловых” процедур бизнес-процессов предприятия, а также проектирование и создание интегрированных информационных систем поддержки бизнес-процессов. Так как система качества является составной частью системы управления предприятием, то ARIS- технологии подходят для создания, применения и совершенствования QM-системы.

Кроме того, ARIS Toolset поддерживает структуру интегрированных систем управления, соответствующих нескольким стандартам, а именно: ИСО 9000, QS 9000, VDA Bd. 6, ИСО 14000, EMAS, EN 45011, EN 45013, EN 46001, EN 46002, GMP, EU и т.д. Фокусирование на бизнес- процессах позволяет представлять, документировать и совершенствовать как сами процессы, так и систему качества, инфраструктуру и систему безопасности.

Основные возможности платформы внедрения ARIS.

- снижение затрат на управление процессами. Удобный пользовательский интерфейс, большие возможности администрирования, простота работы, всевозможные отчеты, возможность работы в сети.

- важная часть повседневной работы. Различные диаграммы, динамическая публикация моделей в сети, КПП, ориентированные на процесс, интеграция с порталами, внутренний контроль, корпоративное управление.

- интеграция и открытость. Всестороннее управление бизнес процессов от этапа определения требований до функционирования системы. Интеграция с SAP NetWeaver, открытые стандарты (BPEL, BPML).

Программное обеспечение — Интегрированная среда ARIS Toolset относится к категории комплексных средств, предназначенных для проектирования и управления предприятием; моделирования, анализа и оценки бизнес-процессов; документирования бизнес-процессов в соответствии с требованиями международных стандартов; разработки, внедрения и сопровождения корпоративной информационной системы.

Состав платформы внедрения ARIS следующий:

- ARISforSapNetWeaver – Предназначен для проектирования бизнес – процессов и их последующей легкой реализации в виде информационных системам mySAP.B. состав ARISforSAPNetWeaver входит ARISformySAP.Scout

- ARISUMLDesigner – позволяет описывать бизнес-процессы в стандарте UML или переводить бизнес-процессы, описанные в ARIS в стандарт UML

- ARISRedocumentationScout – путеводитель по выполнению проектных работ, связанных с редокументированием ранее внедренных и работающих систем mySAP и их оптимизации.

- ARIS Software Engineerind Scout – путеводитель по разработке программного обеспечения, облегчающий превращение бизнес-процессов, описанных в ARIS и UML, в работающее приложение

- Технология ARIS Process2Application (от процессов к приложениям) – проектирования информационных систем на основе бизнес – требований, сформулированных в виде моделей бизнес – процессов [6].

Основой управления как отдельным бизнес-процессом, так и их группой являются показатели эффективности. Как правило, выделяются три группы показателей:

- затраты на выполнение бизнес-процесса, включая его фактическую себестоимость, рассчитанную на основе применения методологии ABC (Activity Based Costing — функционально-стоимостной анализ);

- временные характеристики бизнес-процесса;

- показатели качества бизнес-процесса.

Следует отметить, что комплексная модель предприятия должна быть поддержана корпоративной информационной системой.

Сложность и колоссальный объем работ по созданию современной системы управления и информационной системы ее поддержки требуют использования специальных программных инструментальных средств, а также разработки технологий их применения.

Рассмотрим возможности ARIS Toolset для создания процессной модели системы качества на основе международного стандарта ИСО 9001.

Программный пакет ARIS Toolset поддерживает процессный подход и помогает анализировать, моделировать и оптимизировать все процессы, обеспечивающие высокое качество. Это делает его идеальным инструментом для эффективной разработки СМК, ориентированной на процессы, и для сертификации по МС ИСО 9001.

Графическая модель процесса сертификации представлена в формате расширенной событийно-ориентированной модели — eEPC (extended Event-driven Process Chain). Последовательность функций в рамках процесса сертификации отображается в виде модели процесса, где для каждой функции определены начальные и конечные события. С помощью события описывается существующее состояние информационного объекта, которое позволяет осуществлять контроль или влиять на технологию протекания бизнес-процесса. События вместе с функциями играют ключевую роль в eEPC-моделях бизнес-процессов. Они изменяют состояние информационных объектов модели данных и, следовательно, связывают модель данных с представлением данных. События запускают (активизируют) функции и являются результатом их выполнения. Функции могут иметь более детальное описание на последующих уровнях декомпозиции.

Таким образом, комбинации событий и функций являются событийно-ориентированными цепочками бизнес-процессов (eEPC-модели). Логические условия выполнения фрагментов цепочки процесса представляются правилами в виде логических операторов AND, OR и XOR. Теоретической основой eEPC-модели является определенный класс сетей Петри (Petri Net).

Процедурная модель представляет собой событийно-ориентированную eEPC-модель, которая охватывает все множество процессов-прототипов, описывает в базе данных ARIS каждый шаг — от стратегического планирования до получения сертификата ИСО.

eEPC-модель включает как функции, необходимые в создании QM-документации, ориентированной на процессы, так и практические инструкции по внедрению ARIS Toolset. Добавляя или удаляя отдельные этапы, выделяя на них необходимые ресурсы, ARIS Toolset можно адаптировать к общим техническим требованиям предприятия. Если связать Toolset с какой-нибудь программной системой управления проектами, можно будет непосредственно из процедурной eEPC-модели создать планы проекта [7].

Процедурные модели отражают экспертные знания, приобретенные в ходе многих консалтинговых проектов. Они служат надежным руководством для подготовки и проведения процедуры сертификации QM-систем, а также для применения на предприятии концепции всеобщего управления качеством (TQM — Total Quality Management).

Также можно использовать модели бизнес - терминов, информационной среды, информационных потоков, событийные, деревья узлов, матрицы выбора процессов и модели описания функций. Персонал, вовлеченный в использование инструментальных средств и методов ARIS, очевидно нуждается в соответствующем обучении.

На стадии разработки целевой концепции также описывается предварительная архитектура процессов. Чтобы получить представление о соответствии идентифицированных процессов требованиям стандарта, их необходимо связать с процессами системы качества.

Процесс документирования осуществляется в соответствии с архитектурой процессов соответствующего предприятия. Процессы моделируются “сверху-вниз” с помощью моделей цепочек добавленной стоимости. Цепочки разбиваются на отдельные процессы (схема б), которые распределяются по многочисленным уровням. Затем процессы представляются как eEPC-диаграммы. ARIS Toolset позволяет каждой функции eEPC-модели добавить текстовое описание. Если далее процесс нуждается в количественном анализе, можно ввести показатели времени и издержек.

На каждом уровне, для каждой функции определяются:

- организационные единицы;
- управляющие потоки;
- потоки ресурсов (трудового, финансового, информационного, машинного, программного и технического обеспечения);
- начальные и конечные события.

Для описания иерархической организационной структуры предприятия используются организационные модели. Кроме того, при разработке СМК часто используются ролевые модели. Различные субъекты на предприятии могут играть роли, например, менеджеров по качеству, внутренних аудиторов, менеджеров по проектам, клерков и мастеров. Организационные модели непосредственно связываются с процессами, что позволяет определить, кто и за какое задание ответствен. Следует различать, отвечает ли организационная единица за определенную функцию, выполняет ли ее, включается ли в функцию или ее нужно обеспечить информацией.

Так как все функции в модели связываются с конкретной должностью сотрудника, то актуальные должностные инструкции могут быть получены в автоматическом режиме.

Каждый сотрудник, ответственный за процессы, располагает моделью бизнес-процессов в обширной базе данных предприятия, используя ARIS Toolset. Он может также осуществлять доступ к текущим процессам, действующим организационным структурам и документам.

После согласования документов, их содержание просматривается еще раз, и затем они утверждаются. Далее СМК формируется как отчет, т.е. описания процессов для Руководства по качеству создаются непосредственно из моделей цепочек добавленной стоимости, разработанных в ARIS Toolset. Методологические и рабочие инструкции создаются на базе eEPC-моделей.

Таким образом, интегрированная программная среда ARIS Toolset обеспечивает связь моделей бизнес-процессов с требованиями международных стандартов на системы менеджмента. Она позволяет автоматически создавать Руководство по качеству, методологические и рабочие инструкции, используя различные типы моделей из репозитория ARIS.

Здесь становятся очевидными преимущества ARIS над традиционной системой документирования, где документы и перекрестные ссылки поддерживаются вручную.

Модели процессов можно представлять в распоряжение другим сотрудникам предприятия, участвующим в проекте. Эту возможность обеспечивают многопользовательские и сетевые функции ARIS. Причем отпадает необходимость в создании специальных инструкций для персонала. Соответствующие права доступа пользователя и привилегии гарантируют ему санкционированный доступ к нужным частям базы данных ARIS.

Таким образом, использование ARIS-технологий для создания и сопровождения системы управления качеством как составной части системы управления предприятием позволяет:

- проводить классификацию бизнес-процессов;
- создавать полные и согласованные модели бизнес-процессов и их автоматизированную поддержку в актуальном состоянии;
- автоматически документировать бизнес-процессы;
- обеспечивать автоматизированную поддержку создания и сопровождения документации по СМК;
- автоматизировать процесс предоставления информации при проведении аудита СМК;
- использовать единое информационное пространство для выполнения таких проектов, как реинжиниринг бизнес-процессов, проектирование корпоративных информационных систем, функционально - стоимостной анализ, имитационное моделирование и др.;
- автоматизировать процесс перехода от менеджмента качества к TQM;
- управлять корпоративными знаниями и опытом.

Список литературы:

1. «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни». Послание Главы государства Н.Назарбаева народу Казахстана (5 октября 2018 года). - Астана, 2018. – Режим доступа:<http://www.akorda.kz>
2. «Новые возможности развития в условиях четвертой промышленной революции». Послание Главы государства Н.Назарбаева народу Казахстана (10 января 2018 года). - Астана, 2018. – Режим доступа:<http://www.akorda.kz>
3. Официальный сайт Комитета Технического регулирования и метрологии МИНТ РК -Режим доступа:<http://www.memst.mid.gov.kz>
4. Государственная программа «Цифровой Казахстан». – Утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 12 декабря 2017 года № 827. Режим доступа:<http://www.akorda.kz>
5. Курьян А.Г. Управление информацией в СМК на основе технологии менеджмента знаний – Режим доступа:<http://hr-portal.ru/article/upravlenie-informaciyey-v-smk-na-osnove-tehnologii-menedzhmenta-znaniy>
6. Общие сведения о методологии ARIS – Режим доступа:https://bstudy.net/655082/informatika/metodologiya_aris
7. Ивлев В., Попова Т. Применение ARIS TOOLSET для сертификации по стандартам ИСО серии 9000– Режим доступа:<http://www.staratel.com/iso/ISO9000/Article/ArisToolset/ArisToolset.htm>

УДК 338.24

РОЛЬ CALS-ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ВНЕДРЕНИИ НОВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ В ОБЛАСТИ СИСТЕМ МЕНЕДЖМЕНТА НА ПРЕДПРИЯТИИ

КАЛИ С.

магистрантка гр. С-11НП

Научный руководитель – д.т.н., профессор Есенбаева Г.А.
Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

В Послании Президента РК Н.Назарбаева народу Казахстана «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни» отмечена необходимость проведения системной политики по защите населения от некачественных и опасных для здоровья и жизни товаров и услуг. Подчеркнуто, что ответственность за качество и безопасность предлагаемых товаров и услуг ложится не только на контролирующие органы, но и на сами предприятия и организации. В связи с этим возникает проблема

коренного улучшения существующих на предприятиях и в организациях систем менеджмента качества и безопасности.

В настоящее время в связи с появлением новых версий международных стандартов многие предприятия совершенствуют свои системы менеджмента с целью снижения собственных рисков и рисков потребителей, связанных с качеством производимой продукции и предоставляемых услуг.

Переход на новые версии международных стандартов для предприятия и организации дает возможность построения объединенной системы управления качеством и экологией, лучшее понимание требований новых международных стандартов, возможность совершенствования существующей системы управления, повышение эффективности предприятия и конкурентоспособности в реальных условиях бизнеса.

2015 год ознаменовался появлением новых версий международных стандартов ИСО 9001 и ИСО 14001, В Казахстане они были приняты в качестве национальных стандартов: СТ РК ISO 9000-2016 «Системы менеджмента качества. Требования» [2] и СТ РК ISO 9001-2016 «Системы экологического менеджмента качества. Требования и руководство по применению» [3]. Методология этих стандартов направлена на дальнейшее развитие существующих систем менеджмента и увеличивает возможности их интеграции. Переходный период для внедрения новых версий был установлен на 3 года (до 15.09. 2018 года), поэтому на сегодняшний день актуальным является исследование результатов их внедрения.

Анализ различных международных стандартов позволяет увидеть близость, а иногда и полное совпадение некоторых дополнительных требований, что свидетельствует о наличии общих рисков. Поскольку у предприятия или организации потенциально могут быть такие же риски, как и в отраслях, для которых разработаны стандарты, они должны проанализировать и выбрать для реализации в своей системы менеджмента требования, снижающие ее риски. Однако задача такого анализа является весьма трудоемкой.

Анализ состояния вопроса выявил наличие определенных трудностей при внедрении на предприятии или в организации новых международных стандартов в области систем менеджмента, поэтому возникает необходимость в разработке организационно-методических подходов к решению этой задачи. На наш взгляд, одним из недостатков существующих систем менеджмента является слабое использование предприятиями инноваций и передовых информационных технологий и программных продуктов, которые имеются на современном рынке, для повышения результативности СМК.

Рассмотрим их возможности на примере CALS-технологии (Continuous Acquisition and Life Cycle Support). CALS-технология – это технология непрерывной информационной поддержки жизненного цикла продукта. Цель применения CALS-технологий - повышение эффективности деятельности участников создания, производства и пользования продуктом [4, с.210].

CALS-технологии — современный подход к проектированию и производству высокотехнологичной и наукоёмкой продукции, заключающийся в использовании компьютерной техники и современных информационных технологий на всех стадиях жизненного цикла изделия, обеспечивающая единообразные способы управления процессами и взаимодействия всех участников этого цикла: заказчиков продукции, поставщиков/производителей продукции, эксплуатационного и ремонтного персонала, реализованная в соответствии с требованиями системы международных стандартов, регламентирующих правила указанного взаимодействия преимущественно посредством электронного обмена данными.

В ряде источников данную аббревиатуру представляют, как Computer Aided Acquisition and Logistic Support. Еще 1985 году Министерство обороны США объявило планы создания глобальной автоматизированной системы электронного описания всех этапов проектирования, производства и эксплуатации продуктов военного назначения. За прошедшие годы CALS-технология получила широкое развитие в оборонной промышленности и военно-технической инфраструктуре Министерства обороны США. По имеющимся данным это позволило ускорить выполнение НИОКР на 30—40%, уменьшить затраты на закупку военной продукции на 30%, сократить сроки закупки ЗИП на 22%, а также в 9 раз сократить время на корректировку проектов [5, с.4].

Информационная поддержка процессов жизненного цикла изделий — Русскоязычный аналог понятия CALS известен как ИПИ.

Применение CALS-технологий позволяет существенно сократить объёмы проектных работ, так как описания многих составных частей оборудования, машин и систем, проектировавшихся ранее, хранятся в унифицированных форматах данных сетевых серверов, доступных любому пользователю технологий CALS. Существенно облегчается решение проблем ремонтпригодности, интеграции продукции в различного рода системы и среды, адаптации к меняющимся условиям эксплуатации, специализации проектных организаций и т. п. Предполагается, что успех на рынке сложной технической продукции будет немалым вне технологий CALS.

Развитие CALS-технологий должно привести к появлению так называемых виртуальных производств, в которых процесс создания спецификаций с информацией для программно управляемого технологического оборудования, достаточной для изготовления изделия, может быть распределён во времени и пространстве между многими организационно-автономными проектными студиями. Среди несомненных достижений CALS-технологий следует отметить лёгкость распространения передовых проектных решений, возможность многократного воспроизведения частей проекта в новых разработках и др.

Построение открытых распределённых автоматизированных систем для проектирования и управления в промышленности составляет основу современных CALS-технологий. Главная проблема их построения —

обеспечение единообразного описания и интерпретации данных, независимо от места и времени их получения в общей системе, имеющей масштабы вплоть до глобальных. Структура проектной, технологической и эксплуатационной документации, языки её представления должны быть стандартизированными. Тогда становится реальной успешная работа над общим проектом разных коллективов, разделённых во времени и пространстве и использующих разные CAD/CAM/CAE-системы. Одна и та же конструкторская документация может быть использована многократно в разных проектах, а одна и та же технологическая документация — адаптирована к разным производственным условиям, что позволяет существенно сократить и удешевить общий цикл проектирования и производства. Кроме того, упрощается эксплуатация систем.

Для обеспечения информационной интеграции CALS использует стандарты IGES и STEP в качестве форматов данных. В CALS входят также стандарты электронного обмена данными, электронной технической документации и руководства для усовершенствования процессов.

Все программные продукты, используемые в CALS-технологиях, можно разделить на две большие группы:

1. программные продукты, используемые для создания и преобразования информации об изделиях, производственной среде и производственных процессах, применение которых не зависит от реализации CALS-технологий;

2. программные продукты, применение которых непосредственно связано с CALS-технологиями и требованиями соответствующих стандартов.

К первой группе относятся программные продукты, традиционно применяемые на предприятиях различных отраслей промышленности и предназначенные для автоматизации различных информационных и производственных процессов и процедур. К этой группе принадлежат следующие программные средства и системы:

- подготовки текстовой и табличной документации различного назначения (текстовые редакторы, электронные таблицы и т. д. - офисные системы);
- автоматизации инженерных расчетов и эскизного проектирования (CAE-системы);
- автоматизации конструирования и изготовления рабочей конструкторской документации (CAD-системы);
- автоматизации технологической подготовки производства (CAM-системы);
- автоматизации планирования производства и управления процессами изготовления изделий, запасами, производственными ресурсами, транспортом и т. д. (системы MRP/ERP);
- идентификации и аутентификации информации (средства ЭЦП).

Как было отмечено выше, на рынке программных средств перечисленные выше группы программных продуктов представлены достаточно широко.

Ко второй группе принадлежат программные средства и системы:

- управления данными об изделии и его конфигурации (системы PDM - Product Data Management);
- управления проектами (Project Management);
- управления потоками заданий при создании и изменении технической документации (системы WF - Work Flow);
- обеспечения информационной поддержки изделий на постпроизводственных стадиях ЖЦ;
- функционального моделирования, анализа и реинжиниринга бизнес-процессов [6].

Следует подчеркнуть, что современная СМК основана на процессном подходе, отраженном в международных стандартах на системы менеджмента, определяющем основные требования к этой системе, что позволяет широко использовать программные продукты, предназначенные для моделирования и информатизации бизнес-процессов. Эти требования можно разделить на три группы:

- I. Управление системой;
- II. Рабочий процесс;
- III. Обеспечивающая деятельность.

В группу “Управление системой” включены элементы, соответствующие уровню управления всего предприятия. Группа “Рабочий процесс” включает в себя все этапы жизненного цикла продукции — от продаж и маркетинга, проектирования и производства до распределения и послепродажной поддержки. Группа “Обеспечивающая деятельность” включает в себя ресурсы качества и данные о качестве.

Бизнес-процессы реализуют бизнес-функции, т.е. виды деятельности предприятия. Процессная модель предприятия состоит из множества бизнес-процессов, участниками которых являются структурные подразделения и должностные лица иерархической организационной структуры предприятия. Практика показывает, что наиболее целесообразно выделять следующие виды бизнес-процессов:

- основные бизнес-процессы, на базе которых осуществляется выполнение функций текущей деятельности предприятия по производству продукции или предоставлению услуг;
- бизнес-процессы, обеспечивающие производственную и управленческую деятельность предприятия;
- бизнес-процессы управления деятельностью предприятия.

Структура системы управления предприятием, включая и систему качества, построенная на основе процессного подхода, состоит из двух уровней: управление в рамках каждого бизнес-процесса и управление группой бизнес-процессов на уровне всего предприятия.

Современные стратегии требуют ориентации системы качества на бизнес-процессы предприятия.

Применение процессного подхода на основе информационных технологий облегчает участие сотрудников предприятия в создании СМК, потому что они имеют дело с описанием повседневных задач в терминах своей бизнес-деятельности, и персонал может не использовать абстрактный язык стандарта. В проекты по созданию СМК как правило, вовлекаются все сотрудники предприятия. Это облегчает принятие пользователями новой версии СМК и способствует использованию творческого потенциала служащих в процессе непрерывного совершенствования и развития СМК.

Список литературы:

1. «Рост благосостояния казахстанцев: повышение доходов и качества жизни». Послание Главы государства Н.Назарбаева народу Казахстана (5 октября 2018 года). - Астана, 2018. – Режим доступа:<http://www.akorda.kz>
2. СТ РК ISO 9000-2016 «Системы менеджмента качества. Требования» - Режим доступа:<http://www.online.zakon.kz>
3. СТ РК ISO 9001-2016 «Системы экологического менеджмента качества. Требования и руководство по применению» - Режим доступа:<http://www.online.zakon.kz>
4. Кондрин А.В. Стратегия внедрения CALS-технологий [Текст]/А.В. Кондрин, А.В. Кукарцев //Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М.Ф. Решетнева. – Красноярск, 2011. – С. 210 - 213.
5. Алиева Е.В., Бочкова Е.Г., Васильев С.С. CALS-технологии, особенности, применение и эффективность // Novainfo. – 2017. - №58-5. – С.4-5.
6. CALS-технологии в промышленности России – Режим доступа:<https://www.metobr-expo.ru/ru/articles/2016/cals-tehnologii-v-promyshlennosti-rossii/>

УДК658.511:636.2

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

ШЕВЧЕНКО В.И.

Студентка 1 курса

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

То, что сегодня наука, - завтра техника.

Теллер Эдвард.

Наш современный мир уже стоит на пороге масштабных перемен в повседневной жизни людей и экономики стран и целых регионов, уже сейчас эксперты называют эти преобразования индустриальной революцией, вписывая их в историю предыдущих технологических взрывов.

Цифровые технологии – это основанная на методах кодировки и передачи информации дискретная система, позволяющая совершать множество разноплановых задач за кратчайшие промежутки времени. Именно быстродействие и универсальность этой схемы сделали ИТ-технологии столь востребованными. Никогда еще со времен Первой промышленной революции в XVIII веке технологии не играли настолько важной роли в жизни людей и их хозяйственной деятельности. К последней волне новых цифровых технологий относят интернет вещей, искусственный интеллект, цифровую среду погружения, облачные вычисления, методики анализа больших данных и машинное обучение. Предложенный в 2010 году правительством Германии термин «Индустрия 4.0» — или четвертая промышленная революция — означает наиболее передовые средства с развитой логикой и автоматизированные методы создания, хранения и использования данных, которые хранят в себе грандиозные возможности для повышения эффективности промышленно-хозяйственной деятельности. Если попробовать объяснить «простыми словами», то получится следующее: Цифровые технологии - это инструментарий, который помогает оптимизировать и улучшить работу предприятия. Рассмотрим внимательнее некоторые примеры таких технологий, а именно технологий в пищевой промышленности.

Инновации в оборудовании для пищевых производств – давно не роскошь, а насущная необходимость. Потребительские запросы диктуют жесткие условия: конкурентное преимущество на рынке получает продукт только более высокого качества. А обеспечить его, максимально сохранив все полезные свойства, возможно лишь при помощи современных, высокотехнологичных упаковочно-перерабатывающих аппаратов. Понятие «качественный продукт» включает в себя и внешний вид, добиться привлекательности которого – ещё одна составляющая успеха. Таким образом, внедрение на пищевых предприятиях новейших решений – это выход на первые позиции в борьбе за потребителя.

Наиболее интересное серверное и сетевое оборудования использующееся в пищевой промышленности:

- Эффективный сервер HP ProLiant DL380 Gen9 дает возможность пищевым производителям выходить на совершенно иной уровень в работе и производстве. Данное решение привлекает заказчиков за счет своей мощной начинки и при этом не слишком дорогой за готовое устройство стоимости. В этом сервере HP

применила все свои последние технологические наработки, в него можно установить свыше 700 ГБ оперативной памяти.

- Сервер Lenovo System x 3650 M5 готов предложить современным объектам (из данной отрасли) простоту в настройке, масштабируемую начинку свыше 20 накопителей на базе НЖМД или твердотельной памяти. Кроме того, возможность установки ленточных накопителей, а также до 8 PCI Express слотов с последней версией протокола (3.0) и вплоть до 1.5 Тб памяти. Данное решение также обладает несколькими встроенными гигабитными портами Ethernet.

- Наконец, модульная система Dell Active System 200 состоит из серверных, сетевых инструментов и средств управления. Все это подготовлено и разработано для создания виртуальных сред. Система готова поддерживать порядка 200 виртуальных машин, что также позволит без проблем расширять предприятие.

Одной из очевидных особенностей пищевой промышленности стало ее глобальное распространение по всему миру. К примеру, предприятия, которые выпускают хлебопекарную продукцию, макаронную, а также пивоваренную встречаются в различных регионах. Разумеется, основная масса производимых товаров будет регулярно потребляться, поэтому, данную отрасль можно отнести к той, которая имеет высокий уровень товарооборота.

Данная отрасль, в целом, объединяет свыше 56% отдельных предприятий, многие из которых входят в десятки видов подотраслей. Всего, по оценкам специалистов, в данной отрасли задействовано порядка 5 миллиона сотрудников. Вообще, стоит отметить, что это направление будет стратегически важным для любой страны, так как хорошее развитие позволит иметь независимость и обеспечивать собственные нужды страны в продуктах питания, что крайне важно. Данный рынок имеет очень высокую конкуренцию, как между отечественными производителями, так и между иностранными компаниями.

Для улучшения собственных позиций в системах, где ведется острая конкуренция, необходима автоматизация производства, а также различное управление предприятием.

Для многих крупных поставщиков продукции, нередко выбираются такие системы как Microsoft Dynamics AX, имеющая опыт внедрения в отраслевые системы. Небольшие или средние предприятия из данной отрасли, чаще всего используют системы на базе 1С:Предприятия, а также сопутствующие программные пакеты.

На выставке «Экспотроника», проходящей в 2010 году, пищевая промышленность удостоилась того, чтобы встать в один ряд с наиболее крупными нефтехимическими, энергетическими и газовыми промышленностями, не говоря уже о машиностроении.

Многие компании из данного сектора ориентированы, прежде всего, на крупные рынки для сбыта продукции и услуг. Поэтому системы автоматизации и управления являются преобладающими для их развития. Целые цепочки, начиная от изготовителя и заканчивая конечным покупателем, контролируются единой системой, на различных уровнях продаж. Такие системы неминуемо сокращают сроки поставок и увеличивают продажи.

Нет ничего удивительного, что по пунктам внедрения систем управления и автоматизации, пищевая отрасль промышленности находится уже на втором месте сразу после систем логистики. Немаловажно, что модернизация таких систем проходит на всех филиалах страны, а не только в основных узлах, что повышает конкурентоспособность отечественных предприятий в формате государства.

Новые технологии находят себя в пищевой отрасли и сферах производства продуктов, а также полуфабрикатов. Например, методы радиационной физики могут использоваться в мясной промышленности, благодаря установкам с ионизирующим излучением, которые создают бактерицидный эффект и обеспечивают улучшение состояния мяса. Такие установки используют излучение, чтобы уничтожить нежелательную микрофлору на пищевом сырье, что, в конечном итоге, повышает качество и безопасность продукции. Важно отметить, что при этом сокращается время термической обработки, что также дополнительно повышает качество поставляемой продукции.

Что касается наших зарубежных коллег и конкурентов, то они всю используют современные нанотехнологии для обеспечения качества производства, а также его безопасности. В частности, производители из Англии применяют данные технологии уже более чем при выпуске 80 продуктов питания. Несомненно, в Казахстане число данных установок и производств нового стандарта будет также увеличиваться.

Информационные технологии особенно важны для филиалов компаний, которые относятся к пищевой промышленности. Иначе говоря, развитие этой отрасли способствует не только развитию регионов, но и является одной из главных особенностей, которые выливаются в перспективы для самих поставок ИТ-технологий. Для рядов крупных компаний также, порой, следует разработать собственные глобальные системы и интегрировать их, что может быть не самой простой задачей, тем не менее, все равно к этому придется прийти многим производителям. В частности речь идет о глобальных сетях, центрах обработки данных и мощных системах серверов.

Мобильные технологии также находят свое применение в пищевой промышленности. Для этого потребуется значительно укрепить и развить дополнительно новые системы телекоммуникационных технологий. Также развивается направление, такое как мобильная торговля. К сожалению, нередко встречается нехватка квалифицированных кадров, поэтому ряд компаний используют услуги сторонних компаний для обеспечения своих предприятий квалифицированными работниками.

И как говорил Денис Габор - будущее нельзя предвидеть, но его можно изобрести.

Список использованной литературы:

1. ИТ в сфере пищевой промышленности <http://meliusgroup.ru/it-tehnologii-v-pisshевой-promyshlennosti>
2. Цифровые технологии – это будущее человечества <http://fb.ru/article/335698/tsifrovyye-tehnologii---eto-budushee-chelovechestva>
3. Цитаты: <https://quoteka.org/>
4. Серверное и сетевое оборудование используемое в пищевой промышленности <http://systemsolutions.com.ua/>

УДК658.511:636.2

ОСНОВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В СФЕРЕ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

АХМЕТОВА А.Б., ШЕВЧЕНКО В.И.

Карагандинский экономический университет Казпотребсоюза

*То, что сегодня наука, - завтра техника.
Теллер Эдвард.*

Наш современный мир уже стоит на пороге масштабных перемен в повседневной жизни людей и экономики стран и целых регионов, уже сейчас эксперты называют эти преобразования индустриальной революцией, вписывая их в историю предыдущих технологических взрывов.

Цифровые технологии – это основанная на методах кодировки и передачи информации дискретная система, позволяющая совершать множество разноплановых задач за кратчайшие промежутки времени. Именно быстродействие и универсальность этой схемы сделали ИТ-технологии столь востребованными. Никогда еще со времен Первой промышленной революции в XVIII веке технологии не играли настолько важной роли в жизни людей и их хозяйственной деятельности. К последней волне новых цифровых технологий относят интернет вещей, искусственный интеллект, цифровую среду погружения, облачные вычисления, методики анализа больших данных и машинное обучение. Предложенный в 2010 году правительством Германии термин «Индустрия 4.0» — или четвертая промышленная революция — означает наиболее передовые средства с развитой логикой и автоматизированные методы создания, хранения и использования данных, которые хранят в себе грандиозные возможности для повышения эффективности промышленно-хозяйственной деятельности. Если попробовать объяснить «простыми словами», то получится следующее: Цифровые технологии - это инструментарий, который помогает оптимизировать и улучшить работу предприятия. Рассмотрим внимательнее некоторые примеры таких технологий, а именно технологий в пищевой промышленности [1].

Инновации в оборудовании для пищевых производств – давно не роскошь, а насущная необходимость. Потребительские запросы диктуют жесткие условия: конкурентное преимущество на рынке получает продукт только более высокого качества. А обеспечить его, максимально сохранив все полезные свойства, возможно лишь при помощи современных, высокотехнологичных упаковочно-перерабатывающих аппаратов. Понятие «качественный продукт» включает в себя и внешний вид, добиться привлекательности которого – ещё одна составляющая успеха. Таким образом, внедрение на пищевых предприятиях новейших решений – это выход на первые позиции в борьбе за потребителя.

Наиболее интересное серверное и сетевое оборудования используемое в пищевой промышленности:

- Эффективный сервер HP ProLiant DL380 Gen9 дает возможность пищевым производителям выходить на совершенно иной уровень в работе и производстве. Данное решение привлекает заказчиков за счет своей мощной начинки и при этом не слишком дорогой за готовое устройство стоимости. В этом сервере HP применила все свои последние технологические наработки, в него можно установить свыше 700 ГБ оперативной памяти.

- Сервер LenovoSystem x 3650 M5 готов предложить современным объектам (из данной отрасли) простоту в настройке, масштабируемую начинку свыше 20 накопителей на базе НЖМД или твердотельной памяти. Кроме того, возможность установки ленточных накопителей, а также до 8 PCI Express слотов с последней версией протокола (3.0) и вплоть до 1.5 Тб памяти. Данное решение также обладает несколькими встроенными гигабитными портами Ethernet.

- Наконец, модульная система DellActiveSystem 200 состоит из серверных, сетевых инструментов и средств управления. Все это подготовлено и разработано для создания виртуальных сред. Система готова поддерживать порядка 200 виртуальных машин, что также позволит без проблем расширять предприятие.

Одной из очевидных особенностей пищевой промышленности стало ее глобальное распространение по всему миру. К примеру, предприятия, которые выпускают хлебопекарную продукцию, макаронную, а также пивоваренную встречаются в различных регионах. Разумеется, основная масса производимых товаров будет регулярно потребляться, поэтому, данную отрасль можно отнести к той, которая имеет высокий уровень

товарооборота.

Данная отрасль, в целом, объединяет свыше 56% отдельных предприятий, многие из которых входят в десятки видов подотраслей. Всего, по оценкам специалистов, в данной отрасли задействовано порядка 5 миллиона сотрудников. Вообще, стоит отметить, что это направление будет стратегически важным для любой страны, так как хорошее развитие позволит иметь независимость и обеспечивать собственные нужды страны в продуктах питания, что крайне важно. Данный рынок имеет очень высокую конкуренцию, как между отечественными производителями, так и между иностранными компаниями.

Для улучшения собственных позиций в системах, где ведется острая конкуренция, необходима автоматизация производства, а также различное управление предприятием.

Для многих крупных поставщиков продукции, нередко выбираются такие системы как Microsoft Dynamics AX, имеющая опыт внедрения в отраслевые системы. Небольшие или средние предприятия из данной отрасли, чаще всего используют системы на базе 1С:Предприятия, а также сопутствующие программные пакеты.

На выставке «Экспотроника», проходящей в 2010 году, пищевая промышленность удостоилась того, чтобы встать в один ряд с наиболее крупными нефтехимическими, энергетическими и газовыми промышленностями, не говоря уже о машиностроении.

Многие компании из данного сектора ориентированы, прежде всего, на крупные рынки для сбыта продукции и услуг. Поэтому системы автоматизации и управления являются преобладающими для их развития. Целые цепочки, начиная от изготовителя и заканчивая конечным покупателем, контролируются единой системой, на различных уровнях продаж. Такие системы неминуемо сокращают сроки поставок и увеличивают продажи.

Новые технологии находят себя в пищевой отрасли и сферах производства продуктов, а также полуфабрикатов. Например, методы радиационной физики могут использоваться в мясной промышленности, благодаря установкам с ионизирующим излучением, которые создают бактерицидный эффект и обеспечивают улучшение состояния мяса. Такие установки используют излучение, чтобы уничтожить нежелательную микрофлору на пищевом сырье, что, в конечном итоге, повышает качество и безопасность продукции. Важно отметить, что при этом сокращается время термической обработки, что также дополнительно повышает качество поставляемой продукции[2].

Что касается наших зарубежных коллег и конкурентов, то они всю используют современные нанотехнологии для обеспечения качества производства, а также его безопасности. В частности, производители из Англии применяют данные технологии уже более чем при выпуске 80 продуктов питания. Несомненно, в Казахстане число данных установок и производств нового стандарта будет также увеличиваться.

Информационные технологии особенно важны для филиалов компаний, которые относятся к пищевой промышленности. Иначе говоря, развитие этой отрасли способствует не только развитию регионов, но и является одной из главных особенностей, которые выливаются в перспективы для самих поставок ИТ-технологий. Для рядов крупных компаний также, порой, следует разработать собственные глобальные системы и интегрировать их, что может быть не самой простой задачей, тем не менее, все равно к этому придется прийти многим производителям. В частности речь идет о глобальных сетях, центрах обработки данных и мощных системах серверов.

Мобильные технологии также находят свое применение в пищевой промышленности. Для этого потребуются значительно укрепить и развить дополнительно новые системы телекоммуникационных технологий. Также развивается направление, такое как мобильная торговля. К сожалению, нередко встречается нехватка квалифицированных кадров, поэтому ряд компаний используют услуги сторонних компаний для обеспечения своих предприятий квалифицированными работниками.

И как говорил Денис Габор - будущее нельзя предвидеть, но его можно изобрести [3].

Список использованной литературы:

1. ИТ в сфере пищевой промышленности <http://meliusgroup.ru/it-tekhnologii-v-pishevoj-promyshlennosti>
2. Цифровые технологии – это будущее человечества <http://fb.ru/article/335698/tsifrovyye-tehnologii---eto-budushee-chelovechestva>
3. Цитаты: <https://quoteka.org/>
4. Серверное и сетевое оборудование используемое в пищевой промышленности <http://systemsolutions.com.ua/>

ТАНИБЕКОВ Н.
Ю-32ктобының студенті,
Жалпықұқықтық және арнайы пәндер кафедрасының
ИСКАКОВА Ж.А.
аға оқытушысы, құқықтану магистрі
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті

АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ӘДІЛДІК: ЦИФРЛЫҚ ТЕҢДІК МӘСЕЛЕСІ

Ақпараттық қоғамдағы цифрлық теңдік мәселесі. Барлық азаматтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануының мүмкін еместігі цифрлық теңсіздіктің проблемасына алып келеді, бұл ретте халықтың едәуір бөлігі жария органдардың қызметі туралы ақпаратқа қол жеткізу, жария қызметтерге қашықтықтан қол жеткізу, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен қандай да бір мәселелер бойынша өз пікірін білдіру мүмкіндігінен айрылады.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларға қолжетімділіктің болмауы азаматтардың теңсіздігіне ғана емес, қазіргі заманғы мемлекет үшін қолайсыздық тудырады. Электрондық мемлекеттің зерттеушілері әділ атап өткендей, электрондық мемлекеттің барлық артықшылықтары азаматтардың жеткілікті саны ақпарат алу, қызмет көрсету және өз пікірін білдіру үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланбайынша іске асырыла алмайды.[1]

Дамыған электрондық желілер мен ақпараттық-коммуникациялық технологияларға қолжетімділіктің болмауы кезінде азаматтардың көпшілігінде мемлекеттік аппаратқа бір мезгілде екі жүйе: адами ресурстардан, дәстүрлі инфрақұрылымдардан (мемлекеттік органдардың кеңселері, қағаз құжат айналымы жүйелері және т.б.) тұратын ресурстық жүйе, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануды білдіретін Цифрлық жүйе болуға тура келеді.

Әлемде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың кең таралуына қарамастан, мемлекеттердің көбісі, оның ішінде дамыған елдерде де, осы технологияларды қандай да бір себептер бойынша пайдаланбайтын адамдардың едәуір саны сақталуда.

Цифрлық теңдікті қамтамасыз етудің әлеуметтік-экономикалық тәсілдері. Электрондық үкіметті қалыптастыру және дамыту Цифрлық теңсіздікті жоюға ғана мүмкін болады. Мұндай жоюға азаматтардың маңызды әлеуметтік қызметтер көрсетуге мүмкіндік беретін ақпараттық-коммуникациялық технологияларға тең қол жеткізуін қамтамасыз ететін, сондай-ақ азаматтардың жария органдардың қызметі туралы ақпаратқа қол жеткізу құқығына тең қол жеткізуін қамтамасыз ететін әлеуметтік Мемлекетте ғана қол жеткізілуі мүмкін. Әлеуметтік мемлекеттің атрибутивтік белгілері әлеуметтік теңдік (ең алдымен азаматтардың неғұрлым маңызды игіліктер мен қызметтерге тең қол жеткізуінен тұратын), әлеуметтік қамсыздандыру (азаматтарды әлеуметтік қолдаудан тұратын, объективті себептер бойынша Өзін-өзі қамтамасыз ете алмайтын) және әл-ауқаттың жалпы дамуы (оның мақсаты ең алдымен әлеуметтік теңсіздікті жою болып табылады) болып табылады.

Егер азаматтардың едәуір санының ақпараттық-коммуникациялық технологияларына қол жеткізу шектелген жағдайда, қалған азаматтар игіліктер мен жария қызметтер алуда негізсіз артықшылықтар алады; мемлекет тек ақпараттық-коммуникациялық технологияларға қол жеткізе алатын азаматтардың ғана бастамаларын қолдайды; ақпараттық-коммуникациялық технологияларға қол жеткізе алмайтын азаматтар ақпаратқа қол жеткізуге субъективті құқықтарынан айырылады.

Сандық теңдікті белгілеу үшін мемлекет түрлі әдістерді пайдалана алады: Көпшілік орындарда мысалы, кітапханаларда, мектептерде, университеттерде, мемлекеттік мекемелерде ақпараттық-коммуникациялық технологияларға қол жеткізу нүктелерін белгілеу, азаматтарға ақпараттық ағарту жүргізу (буклеттер шығару, лекциялар ұйымдастыру және т.б.) әдістерін пайдаланады.

Сандық теңсіздіктің мәселесі әр түрлі мемлекеттерде әр түрлі жолдармен шешіледі.

Мысалы, Америка Құрама Штаттарында бұл мәселе, халықтың түрлі әлеуметтік топтары арасындағы теңсіздікті жою жолымен жүрді. Әйелдерді жұмысқа тарту мақсатында АҚШ Ұлттық қауіпсіздік агенттігі оларға үздіксіз оқыту бағдарламаларына қатысуға мүмкіндік береді, балаларды күту бойынша арнайы әлеуметтік бағдарламалар әзірледі, икемді жұмыс кестесін болжайтын еңбек шарттарын жасайды, спорт орталықтарына абонементтер ұсынады. Осы шараларды енгізу Агенттікте әйелдердің компьютерлік технологиялар саласындағы 41% - дан астамын, математиктердің 31% - дан астамын, инженерлердің 11% - дан астамын алып келді. Бұл АҚШ бойынша орташа деңгейден әлдеқайда жоғары деңгейді құрайды [2].

Дәстүрлі түрде сандық технологияларды пайдаланатын қарт адамдар мен жас ұрпақ арасындағы цифрлық теңсіздікті жою үшін Америка Құрама Штаттарында "онлайн ұрпақ" әлеуметтік бағдарламасы жұмыс істейді [3]. Бұл бағдарлама қарт пайдаланушылардың өз бетімен білім алуына бағытталған. Бұл бағдарламаның аудиториясы ең алдымен 65 жасқа толған азаматтар болып табылады. Ол қарт адамдарға жеке және топтық оқыту үшін қадамдық нұсқаулықтары бар, қарапайым ағылшын тілінде бейімделген, бағдарламалық қамтамасыз етуді ұсынуды көздейді. Бағдарламалық қамтамасыз етуге қол жеткізу кітапханаларда, қарттар үйлерінде, қарттарға арналған тұрғын үй кешендерінде, қарттарға арналған

орталықтарда беріледі.

Жекелеген Штаттар сондай-ақ сандық теңсіздікті жоюға бағытталған бірқатар шараларды қабылдайды. Мысалы, Пенсильвания штатында жылына екі апта компьютерді сатып алу кезінде сатып алудан салық алынбайды, бұл компьютерлік техниканы сату бумасын қамтамасыз етеді.[4]

2015 жылы өткен брифингте Тамара Дүйсенова “элеуметтік кепілдіктерді сақтау және цифрлық теңсіздік” тақырыбымен мәлімдеме ұсынды. Бағдарлама Чехияның Еңбек министрлігі мен “Майкрософт” корпорациясы арасындағы мемлекеттік-жеке меншік әріптестік негізінде жүзеге асырылады. Министрлік Ақпараттық технологиялар саласында жұмысқа орналасуға оқыту курсынан өткен мүгедектерге көмек көрсетеді, ал “Майкрософт” ақшалай қаражат, бағдарламалық қамтамасыз ету және жабдықтар беру арқылы қолдау көрсетеді. Оқудан өткен мүгедектердің үштен екісінен астамы кейіннен бағдарламалық қамтамасыз ету саласындағы мамандар бола отырып, жұмыс табады [5]

Жоғарыда сандық теңсіздіктің себептері мен салдары, сондай-ақ оларды жою мақсатында түрлі мемлекеттер қабылдайтын элеуметтік-экономикалық әдістерді қарастырдық.

Қызмет көрсететін және электрондық нысанда ақпарат беретін қазіргі заманғы мемлекетте ақпараттық-коммуникациялық технологияларға қолжетімділіктің болмауы осындай технологияларды пайдалану мүмкіндігі жоқ сол немесе өзге де себептер бойынша осындай қолжетімділікке ие азаматтардың және азаматтардың құқықтарының теңсіздігіне әкеп соғады.

Бұл мақаланың мақсаты-сандық теңсіздікті жою саласындағы шет мемлекеттердің тәжірибесін зерттеу.

Азаматтар арасындағы цифрлық теңсіздіктің себептерінің ішінде азаматтардың ақпараттық-коммуникациялық технологиялармен қамтамасыз етілмеуін; сайттарда шектеулі пайдаланылатын бөлімдерді қалыптастыруды, оларға белгілі бір төлем енгізілгеннен кейін ғана қол жеткізуге болады (ақылы негізде ақпаратқа қол жеткізу); мүмкіндіктері шектеулі азаматтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануының мүмкін еместігі; ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдаланушылардың ақпарат берілетін тілді білмеуі болып табылады.

Цифрлық теңсіздік азаматтардың ақпараттық-коммуникациялық технологияларға, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың көмегімен көрсетілетін қызметтерге, сондай-ақ жария органдардың қызметі туралы ақпаратқа тең қол жеткізуін қамтамасыз етуге бағытталған элеуметтік-экономикалық шаралар кешенін қабылдайтын элеуметтік Мемлекетте ғана жойылуы мүмкін.

Әдебиеттер тізімі

1. “Сандық үкімет: технология және қоғамдық сектор тиімділігі” Даррел М.Вест
2. Электрондық үкімет: қалыптасу және даму стратегиясы, Лондон, 2017.
3. URL: <http://www.generationsonline.com/>.
4. <https://studopedia.ru/>.
5. Х.Дуглас. диссертация “eBusiness Strategies for Government.” London. Астана.

ӘОЖ 658.511:636

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫНЫҢ САҚТАЛУ ЖАҒДАЙЫ

МУХАНБЕТАЛИЕВА А.С.,
ҚҚЭУ ның 4 курс Ю-45к тобы
Ғылыми жетекші: Исакова.Ж.А
ҚҚЭУ ЖҚАП кафедрасы PhD докторы

Адам құқығының шектелуі бүгінгі күні ғаламдық проблемаға айналып, жұмыр жер бетіндегі барша жұртты толғандырып отыр. Сондықтан әлем елдері қоғамды шырғаған қылмыстың осы түрімен бірлесіп күресуді қолға ала бастады

Қазіргі таңда бүгінгі күннің күн тәртібінен түсбей тұрған әлемдік құбылыста өзекті болып тұрған мәселеле – адам саудасы.

«Бүгінде бүкіл әлем бойынша миллиондаған адам, адам саудасы бойынша әр түрлі қысымдықтарға ұшырап жатыр. Қазақстанда соңғы бірнеше жылдың ішінде 1956 адам осындай жағдайға душар болған. Бірі із-түссіз жоғалып кетсе, енді бірінің құқығы шектелген, қала берді ұрланған. Өкінішке қарай, олардың дені жастар және кәмелетке толмаған балалар.

Қазіргі таңда адам саудалау әлемдегі жайлаған қылмыс. «Адам саудалау» түсінігі дегеніміз – адамды алдап-арбап тасымалдау, бөтенге тапсырып, біреуден сатып алуды білдіреді.

Мысал ретінде алатын болсақ Орталық Азияда адам саудалау масштабы өте жоғары. Жыл сайын 1,5млн адамға жетіп жатыр. Ал әлемдік деңгейде жыл сайын 2,5 млн адм бұл қылмыстың құрбаны. Еңбек және жыныстық қатынасқа күштеу арқылы қанау мақсатындағы адам саудасына ҚР тыйым салынған. Ол үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылады. ҚР Қылмыстық Кодексінің 128,133,125,126,270 баптарына сәйкес 5-15 жылға дейін бостандығынан айыру көзделген. Өкінішке орай бұл «адамды сату» мен елден заңсыз шығару қоғамды орын алып отыр, етек жайған қылмыстың бір түрі екенің мойындаға мәжбүрміз.

Бүгінгі күні адам саудасы түріндегі қылмыс ауқымын кеңге жайып отыр. Әлемдік ауқымда қылмыстың бұл түрі есірткі және қару-жарақ сатудан кейінгі үшінші орында тұр [1].

Осы қылмыс түрінен жапа шеккендердің қатарында әйелдер, еркектер және балалар бар. Құрбандар тобының көбін әйелдер мен балалар құрайды. Әдетте есептеп жүргендей, олар тек жыныстық эксплуатацияға ұшырап қана қоймай, ауыл шаруашылығы мен жасырын тігін шеберханаларында құлдыққа салынып, тегін үй малайы ретінде пайдаланылады [2].

Соңғы жылдары адамдарды сату деректері күрт өскен. Жыл сайын оның құрбандарының саны төрт миллионға жуықтайды. Әсіресе, қазақ қыздарын шетелде жақсы әрі табысты жұмысқа алдап шақырып, жезөкшелікке салу деректері де біршама артқан. Биші, фотомодель ретінде алдап әкелінген жас қыздарды тәнін саудалауға мәжбүрлейді. Сондай-ақ ер адамдарды құлдыққа сату фактілері де едәуір өскен. Объективті факторларға сәйкес, еліміз адам саудасы құрбандары келетін, тұратын және транзит елдердің қатарына жатады. Адамдарды сату, пайдалану, азғырып-көндіру, тасу, жасыру әрекеттеріне байланысты қылмыстармен күрес қатаң сипатта жүргізіледі. Бұл – адамдардың өмір сүруге, бостандығына, денсаулығын қорғауға деген конституциялық құқығын қорғау мәселесі болып табылады. Сарапшылардың зерттеуі бойынша, әлемде 2-4 млн. адамдар адам саудасының құрбаны болып келген. Ондай адамдар қатарында кедей отбасынан шыққандар, басқа елге барып еңбек етіп, табыс тапқысы келетіндер, баспанасыз жандар, қараусыз қалған балалар, жетімдерді жатқызуға болады.

Құлдықтан аулақ болу үшін не істеу керек? Деген сұрақ туындайды осы кезде әркімнің көкейіне, менің ұсынысым бойынша ол: миграция қызметіне тіркелу, келісім-шарт жасасу, жұмысқа қабылдаушы ұйым мен тұлғалар жайлы хабардар болу, бөтен тұлғаларға ешқашан паспорт және өзге де жеке құжаттарды бермеу. Адам құқықтары бұзылуының әртүрлі нысандары пайда болуда, олар – адамның өмір сүруге құқығының бұзылуынан бастап еркін сөзге құқықтың шектелуіне дейінгі нысандары. Соның ішінде, қазіргі кездегі адам құқықтары бұзылу нысандарының ең қауіптілерінің бірі – адам саудасы [3].

Қай заманда болмасын адамды қанау, зорлық-зомбылық жасау ең сорақы көрініс және үрей тудыратын құбылыс болып саналады. Адам саудасы дегенде, әрбір кісінің жеке заңды құқығын ескерместен оларға зорлық-зомбылық жасау, азапты жұмыстарға жегу, адами еркін аяққа таптау арқылы белгілі бір топтардың, яғни оңай олжаға кенеліп, пайда табудың көзіне айналдыру секілді теріс сипатында көз алдымызға келеді. Алдап-арбау жолымен өз отандарынан сырт мемлекеттерге әкетіліп, тегін жұмыс күші ретінде немесе жезөкшелікпен айналысуға итермелеу жағдайларын қазіргі заманның құлдығы дегеннен басқаша атау мүмкін емес. Ішкі мазмұны, орындалу механизмдері жұртшылыққа тіптен түсініксіз – сәби саудасы, шетелдерге жұмысқа жалдану, т.б. адам саудасының кеңінен жайылған түрлері. Өкінішке орай, уақыт сілкінісінен түсініксіз күй кешкен кез келген мемлекет ХХІ ғасырдың құлдығына қарсы тұра алмады. Мұның көрінісін мынадан байқауға болады: біріншіден, адам саудалаушылар өздерінің қылмыстық қызметтерін сырт көзге байқалмайтындай етіп, ұйымдастыра алады. Екіншіден, экономикасы тұрақсыз, әлеуметтік жағдайы төмен елдің халқы құл иеленушілердің құрбандығына бірінші болып шалынады. Үшіншіден, соғыс өрті тұтанған немесе тұтануға жақын жанжалды аймақ – «қарабазардың» қызған орталығы деуге болады. Адам саудалау, жеңгетайлық, жезөкшелікпен айналысуға тарту, адамдарды ұрлау фактілері күн өткен сайын жиілеп келеді. Адам саудасы криминогендік бизнестің алуан түрлілігі сияқты адамзаттың күрделі проблемаларының бірі болып табылады. Ол әлдеқашан жекелеген мемлекеттерден тысқары шығып, әлемдік ауқымға ие болды. Елімізде өзінің экономикалық және географиялық орналасу жағдайына байланысты, өкінішке қарай, адам саудасы құрбандары азаймай отыр. Әрбір жанашыр тұлға, қоғам мен мемлекет болып осы бағытта күш біріктірген жөн. Сондықтан да жиырма бірінші ғасырдың кеселіне айналып отырған осы өзекті мәселе күн тәртібінен түспеуге тиісті деп есептеймін.

Адам саудасы - адам құқығы мен бостандығын өрескел бұзушылық болып табылады және онымен күрес қатаң әрі ымырасыз болуға тиіс. Бұл қылмыстың қауіптілігі сол, ол адамның өмір сүру құқығына, денсаулығына, мен дербестігіне қол сұғушылық сынды бірнеше адам құқықтары бұзылады [4].

Қазақстанда адам саудасына қатысты қылмыс жасағаны үшін кінәлілер қылмыстық жауапкершілікке тартылады.

Сәйкесінше, адам саудасы және оған ілеспелі қылмыстық құқық бұзушылықтардың қатарына жеке адамға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар, оның ішіне адамның ағзалары мен тіндерін алып қоюға мәжбүрлеу немесе заңсыз алып қою (116-бап), сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттері (121-бап), адамды ұрлау (125-бап), бас бостандығынан заңсыз айыру (126-бап), адам саудасы (128-бап) жатады. Сонымен қатар, отбасына және кәмелетке толмағандарға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар, оның құрамына кәмелетке толмаған адамды жезөкшелікпен айналысуға тарту (134-бап), кәмелетке толмағандар саудасы (135-бап), кәмелетке толмаған адамды Қазақстан Республикасының шегінен тысқары жерге заңсыз әкету (143-бап) кіреді. Адам саудасына қатысты тағы бір қылмыстық құқық бұзушылықтар тобына халық денсаулығына және имандылыққа қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар жатады, нақтырақ айтқанда, жезөкшелікпен айналысуға тарту (308-бап), жезөкшелікпен айналысуға арналған притондар ұйымдастыру немесе оларды ұстау және жеңгетайлық (309-бап).

Қорыта келгенде, «Қалай болған күнде де бірде-бір адамның құқығының шектелуіне жол беруге болмайды. Сондықтан, бірінші кезекте адам құқығын таптауға жол бермейік. Өз мақаламда айта кеткендей қылмыстың алдын алу туралы ұсынысым алдап – арбауға түспеу үшін, жұмысқа тұрам деп құлдықтан бірақ шықпау үшін әрдайым миграция қызметіне тіркелу, келісім-шарт жасасу, жұмысқа қабылдаушы ұйым мен

тұлғалар жайлы хабардар болу, бөтен тұлғаларға ешқашан паспорт және өзге де жеке құжаттарды бермеу және сіздің құқығыңыз заң мен қорғалып тұрма осы жағдайларды ескеріңіз қандайда бір әрекет жасамастан бұрын. Әр адамның – өмір сүруге, бостандығына, денсаулығын сақтауға деген конституциялық құқықтарын қорғауға құқығы бар екенің, әрдайым есте сақтайық. Қылмыс түбі – жаза екенің тағыда ұмытпағанымыз жөн. Алайда, адам саудасын болдырмау қоғамның өзіне байланысты. Өйткені, мол қаржыға малданып, шетел асуға құмарлардың құлдыққа жегілгенін күн сайын көре тұра сабақ алғысы келмейтіндері қызық. Мәселен, арзан бағаға шетелге шығуға билет ұсынатындар мен әлеуметтік желі арқылы өз еліне шақыратын «қонақжай» жандардан сақтанбайтындардың соны қайғылы аяқталып жатады [5].

Әдебиеттер тізімі

1. Адамды саудаға салу – проблема ретінде: ЕҚЫҰ тапсырмалары: ақпараттық құжат 1993/3 / ЕҚЫҰ конференциясына шолу. Қыркүйе 1999. Варшава, 2002 . С. 8.
 2. Волошин. А. В. Незаконные сделки в отношении человека: проблемы криминализации и пенализации [Электронный ресурс]. – Режим доступа:[http://sartraccs.sgap.ru/Pub/voloshin\(23-07\).htm](http://sartraccs.sgap.ru/Pub/voloshin(23-07).htm)
 3. Буряк, М.Ю. Криминологический анализ жертв торговли женщинами // Новые проблемы юридической науки: Материалы конференции молодых ученых, аспирантов и студентов. Владивосток, 29 апреля 2004 г. -Владивосток.: Изд-во Дальневост. ун-та, 2004. С. 214-227.
 4. Нормативтік-құқықтық актілер
 5. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин от 18 декабря 1979 г. // Противодействие торговле людьми: Сборник нормативных правовых документов / под ред. Н.И. Абукириковой — М.: Изд-во «ЭКСлит», 2004. С.
-

ҚАЗТҰТЫНУОДАҒЫ ҚАРАҒАНДЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

КАРАГАНДИНСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
КАЗПОТРЕБСОЮЗА

KARAGANDA ECONOMIC UNIVERSITY OF
KAZPOTREBSOYUZ

Материалдар

**Жоғары оқу орындары арасындағы жастар форумы
"Төртінші өнеркәсіптік революция: жас ғалымдардың үлесі»**

Материалы

**Межвузовского молодежного форума
«Четвертая промышленная революция: вклад молодых ученых»**

Materials

**Interuniversity youth forum
"Fourth industrial revolution: contribution of young scientists»**

18 октября 2018 года

*Ответственность за аутентичность и точность приводимых в статьях цитат,
имен, названий и иных сведений, а также за соблюдение законодательства о защите
интеллектуальной собственности несут авторы публикуемых статей.*

Бумага писчая. Формат А4. Печать ризографическая.
Объем 39,1 п.л. Тираж 200 экз. Заказ № 152
Отпечатано в типографии Карагандинского экономического
университета Казпотребсоюза.
г. Караганда, ул. Академическая, 9. Тел.: 44-17-29